

L. H. N. 140.

~~gt. 124~~
Hist. univ. Lubec.
149

Desing.

Constat - 55.
Comractura 15.

COMPENDIUM ERUDITIONIS,

COMPLECTENS
HISTORIAM SA-
CRAM, PROFANAMQUE,
POLITICEN, JURISPUBLICI AD-
UMBRATIONEM GEOGRAPHI-
AM, RITUS VETERUM ET
CHRONOLOGIAM.

AD
CAPTUM JUVENTUTIS,
ET
USUM HISTORIOPHILO-
RUM.
COACTUM

Desing. et Anselmo Desing. Minimi
P. ANSELMO DESING,
O.S. Bened.

EDITIO TERTIA
ITERUM CORRECTA ET AD HOC
TEMPUS CONTINUATA.

CUM PRIV. CÆS. ET FACULT. SUPERIORUM.

INGOLSTADII,

Sumptibus Viduæ JO. ANDR. de la HAYE,
Bibl. Acad.

ANNO MDCCXLVI.

**Bayerische
Staatsbibliothek
München**

REVERENDISSIMO,
^{AC}
PERILLUSTRI
DOMINO, DOMINO
JOSEPHO
FRANCISCO
SIGISMUNDO.

^{DE}
ALT-SPAUR,
Domino in Freyenhoven,
Nobili Provinciali Tyrolensi,
SS. Theologiæ Doctori, Ecclesiæ Ca-
thedralis Frisingensis Canonico, nec
non Consiliario Ecclesiastico, & Pa-
rocho in Pokhorn meritif-
simo &c. &c.

DOMINO DOMINO
perquam Gratoso,

Mæcenati Liberalissimo
Hasce paginas publico nomine

D. D.

REVERENDISSIME

AC

PERILLUSTRIS

DOMINE DOMINE.

COrona redimire Civica, Roma-
nis moribus, illum decet, qui
civem injuriæ, ni penitus jacturæ, sa-
lutis subduxerit. At qua tandem glo-
riæ tessera mactandum putem, qui ci-
vium

vium suorum caverit ruditati, ignorantiae? Est sane aliqua quidem corporis mors, quam prohibere magnum sit & laudabile; est & alia quaedam animae, eaque multo acerbior, ignorantia quam ab humana quapiam mente arcere divinum plane opus esse existimo. Tu, Reverendissime Mæcenas, quæ Tua est animi magnitudo, majori in numero duxisti; divinum illud quam quodcunque aliud, opus suscipere. Juvenum enim in hujate Lyceo animos in amorem non minus, quam perpetuum usum Romanæ linguae erecturus, singulis classibus ab ima prorsus ad Rhetoricen ipsam usque Præmia ex Latina Lingua constituisti, ut immensum gloriæ calcar vel impelleret hærentes, vel suapte contendentibus alas adderet. Quod cum fecisti, possem equidem jactare, Te vitam, eruditionem nempe, revocasse in scholas; ni satius foret gloriari, Te ipsius eruditionis v tam (Linguam volo eruditorum, qua sine tacet jacetque doctrina) suæ restituisse integritati. Hoc, multisque aliis

aliis nominibus obstrinxisti tibi non
juventutis modo animos , sed & Ma-
jorum , & nostros maxime , qui sum-
mo studio non in aliud magis ferimur ,
quam in erudiendæ juventutis incre-
menta. Plectant igitur coronam Ti-
bi civicam , plectentque universi , qui
e Lyceo nostro in alias multiplices pla-
gas dilapsi fateri non tam cogentur ,
quam gestient , Tuo beneficio sibi lin-
guam constare , vocemque Latiam ,
idque fatendo Illustrissimum Tuum no-
men per regiones varias in æthera fe-
rent. Ego profecto omnium una ac
meo nomine hanc ipsam , quam præ-
sentem oculis subjicio , Historici Ti-
rocinii disciplinam , à Tuomet pro-
posito non nimium abludentem , vel-
ut coronam civicam nexui , eamque ,
si pateris , Tuis honoribus sacram
esse jubeo. Umbra tantum est , e-
quidem fateor ; sed vel hinc Te , li-
cet fugientem , sequetur. Majora
ab iis expectes licet , qui , Te suc-
cum sufficiente , à nobis in meliores
spes educantur. Omnia vero ditissimi

*Superi , votis nostris fatigati , repen-
dent. Vale , ac bonis omnibus , ut Ti-
bi cælum , fave.*

REVERENDISSIME AC PERIL-
LUSTRIS DOMINATIONIS
TUÆ

Servorum in Domino infimus

P. Anselmus Desing.

APPROBATIO
CONGREGATIONIS
BENEDICTIN O-
BAVARICÆ.
SUB TITULO
SS. ANGELORUM CU-
STODUM.

NOs Ildephonfus Exemti Monaste-
rii Weichenstephanensis Abbas,
& p. t. Congregationis præfatæ Præ-
ses Generalis &c. hisce licentiam fa-
cimus, ut præsens *Compendium Eru-
ditionis* ab Admodum Reverendo Pa-
tre Anselmo Desing, Congregationis
Ejusdem in Exemto Monasterio Ens-
dorffensi Professo , & p. t. in Episco-
pali Lyceo Frisingensi Professore a-
ctuali absque ullo Fidei , vel morum
a 5 offen-

offendiculo compositum , & pro usu,
 captuque Juventutis in Quæstiones
 redactum , prælo & luci publicæ com-
 mitti possit. In quorum fidem præ-
 sentes manu propria , & consueto Of-
 ficii Sigillo munivimus. Weichen-
 stephanii Calendis Aprilis. Anno
 1727.

ILDEPHONSUS
 Abbas & Præses Generalis.

FACULTAS
REVERENDISSIMI
DOMINI, DOMINI
ABBATIS.

NOs Anselmus Abbas Exempti Monasterii ad S. Jacobum in Ensдорff Congregationis Benedictino-Bavaricæ sub titulo SS. Angelorum Custodum Dilecto Conventuali nostro R. P. Anselmo Desing p. t. in Episcopali Lyceo Frisingensi Humaniorum Scholarum Professori licentiam facimus, ut *Compendium Eruditionis* in Tyronum gratiam à se compositum, & ab iis, quorum interest, approbatum prælo committere possit. In cuius rei fidem has literas manu & Sigillo nostro Abbatiali munitas dedimus in nostro Superioris Palatinatus Monasterio Ensдорffensi. Die 2. Martii Anno 1727.

(†)

Anselmus Abbas.

PRÆFATIO.

ARgumentum nactus infelix, sed
necessarium, nescio an com-
mendem illud magis, an in excusan-
do laborem? Tot enim nostro hoc
& superiore ævo in lucem protru-
duntur compendia Historica, ut, qui
id

id iterum tentet & actum agat , jecur
pene moveat peritioribus.

Quidquid id est , mihi integrum
non fuit abstinere manum , eo maxi-
me , ut hæreticorum compendia ,
quibus quid potest esse vel obscœ-
nius , vel fabulis magis refertum ? e
juvenum quorundam Catholicorum
manibus tandem eruantur. Ipsi e-
nim mendacia orbi nota recoquere
non cessant , & fœda , quæque , in-
castosque amores pueris legenda ob-
jiciunt , idque pro virili agunt , ut ne
possint animæ manere innocentes.

Nos ergo , ut animorum consule-
remus integritati , quædam vel in spe-
ciem turpia , vel reapse talia tuto si-
lentio premenda duximus. Non e-
nim est quidquam periculi , ne id agen-
tes historiam sua mullemus veritate.
Si quid enim illa ad veritatem faciunt ,
possunt adultiores in Collegiis , aut e
libris grandioribus affatim haurire ,
Nobis innocentia pluris fuit , quàm
turpis

turpis veritas , aut potius vera turpitud.

Styli cultu uti libuit, quantum quidem licuit. Non enim, cum scribimus compendia, locus est phaleris illis descriptionum, Orationum, Sententiarum. Quamquam tamen non perpetuo me Phœbum odisse, nec omnes sermonis Veneres calamus meum exofas fuisse autumem.

At præstaret hæc vernacula scripsisse ? Non. Edita enim sunt vel eo etiam consilio, ut juvenus, cui volupe esset Latinam exercere, campum habeat amplissimum. Infirrioribus tamen explicatione aliqua præire decet : vix enim aliàs sufficient.

Difficile ais, intelligent ? si nihil unquam in Latina fecerint, verum. Si vero a teneris fuerint exerciti, ac maxime in eo libello, quem nuper edidi, *Porta Latine Lingue*

Linguae dicto nullo negotio etiam in hoc compendio proficient.

*Ceterum omnia sacrae Catholicae Romanae Ecclesiae iudicio ex asse subi-
ciuntur.*

ELENCHUS.

Historia Sacra & Ecclesiastica. Fol. 1.

Historia profana. f. 231.

Politice. f. 406.

Juris Publici **C**ompendium. f. 422.

Geographia. f. 461.

Ritus, Moresque veterum. f. 567.

Chronologica appendix Tabularum.
f. 605.

HISTORIÆ SACRÆ LIBER PRIMUS.

ENARRATIO NIMIRUM VETERIS TESTAMENTI,

Seu

A Nascente mundo ad
Nascentem mundi Salvato-
rem Messiam.

CAPUT I.

A Condito Orbe ad Diluvium.

QUæstio. I. In numerum mihi mitte annos,
qui ab incunabulis mundi (An. Mun. 1.
Ant. Christ. 3960.) ad usque Christi natales ab-
ierunt.

Responsio. Plus minus quatuor sunt annorum
millia. Nam Chronologis non adeò convenit, ob im-
peditas quasdam rationes, quæ evolutionem omnem
respuant. Nos annos cogimus 3960.

Q. II. Quo anni tempore condebatur Orbis?

R. Autumno reor. Cum enim terræ frugibus
vesci-

Vesci iussus fuerit recens creatus homo, oportuit sanè easdem fruges jam maturuisse; id quod autumnus fit.

Q. III. Sex dierum intervallo productum mundum novi. Tu recense, quid quôque die factum?

R. 1. Primo die cælum & terram esse Deus iussit.

2. Die altero Firmamentum: quo nomine venit, quidquid à nubibus ad extimum Cæli fornicem protenditur. Aquæ etiam divisæ, quæ hætenus toto spaciò, quò nunc aër, continebantur, eæque partim super stelliferum cælum traductæ nomen nactæ sunt Cæli crySTALLINI.

3. Tertia luce aquæ terrestres ripis coërcitæ; inde maria orta. Posthæc terra germinare, atque mox fruges quoque edere iussa.

4. Quarto die Sol atque Luna Firmamento inserti.

5. Quinto Pisces & Aves ex eodem elemento aquæ producti.

6. Sexto è tellure progenitæ sunt animantes terrestres. Atque parato jam mundi isthoc hospitio unus deerat, qui his omnibus vel imperaret, vel uteretur. Itaque eodem die ex argilla Damasceni, ut creditur, agri fictus à Deo *Homo* est, & inspirata eidem animâ, dictus *Adam*, atque importatus est Paradiso.

Q. IV. Quem ais Paradisum?

R. Locus erat Orientem solem spectans, ad omne delictum factus. Qui an hætenus quoque perseveret, anceps quæstio est, ac nemini soluta, fortè nec solvenda.

Q. V. Quid rerum in Paradiso Adamus?

R. Soporemersus à Deo est, eique detracta costarum una, atque in mulieris formam traducta; quam *Evam* nuncupavit ipse Adamus.

Q. VI.

*Q. VI. Quamdiu in paradiso moras traxere
hi recentes conjuges?*

R. Incertum est. Sub vesperum tamen eos migrasse credimus; cum DEUS *post meridiem* (Genes. cap. 3. vers. 8.) eos de perpetrato peccato conventos hoc exilio multarit.

Q. VII. Quodnam illud peccatum?

R. Medium Paradisi arbor occupabat fronde augusta, ac ceterarum velut regina. *Scientia boni & mali* arbor dicebatur. Hac unâ os, manumque abstinere jussus est Adam, nî mallet morte luere gulam. Paruit ille: Sed Mulier Eva nitore invitata pomi (suadente etiam serpente, & promittente, fore, ut velut dii efficerentur, si gustarent) carpsit manu primum, dein & morsu: quia Adamum etiam ad epulum pellexit.

Q. VIII. Quid effecit hoc prandium?

R. Cum essent antè innocentes, nil sinistri, infantium in morem, aut noverunt, aut senserunt. Comerso verò pomo nudos se cernentes simul ac erubescens, foliis arborum velârunt sese. At DEUS præcepti sui temeratores indignatus, exesse eos una cum serpente jussit. Angelum verò pro aditu excubare præcepit, qui eos paradisi ingressu perpetuò prohiberet.

Q. IX. Quis ille Serpens?

R. Aut dæmon fuit personatus; aut verus quidem serpens, sed à diabolo nonnisi pro instrumento habitus.

Q. X. Cum Deus in serpentem dixit sententiam, memini eum dicere: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & sementuum, & semen illius, & ipsa conteret caput tuum. (Gen. 3. v. 15.) Quid hoc sibi velit, dic sodes!

R. Vaticinium est ad sacram Historiam valde pertinens. Prædixit enim dæmonem seu serpentem

tem semini, id est, proli mulieris insidiaturum, eò quòd ex ea aliquando nasciturus esset homo talis, qui serpentis caput contereret, id est, diaboli potestatem. Atque hic est promissus *Messias*. Idque promissum in posteros diligenter transmissit Adam, servatúmque est in stirpe Hebræa, quæ propterea vera Ecclesia fuit, quia fidem in verum DEUM, huncque promissum Messiam tenuit.

Q. XI. Septimo die quid effecit Deus?

R. Nihil a DEO hoc die creatum; sed requievit, id est, cessavit. Atque inde dies septimus seu Sabbathum ab opere fervili vacans DEI honori præcipuè consecrari præceptum est. Christiani verò nos Solis diem hoc ritu colimus, ob Domini Resurrectionem eò factam: atque ob eandem hic dies dictus est *Dominicus dies*.

Q. XII. Dicis de Diabolo. Estne etiam ille à Deo creatus? Et quid tandem de Angelis sentis?

R. Diabolus & ipse paulò antè Beatorum Angelorum unus erat, quos unà cum firmamento condidit Deus. Sed quomodo in miserrimam Diaboli sortem redactus fuerit, accipe. Luciferi splendido nomine vocabatur. Lucifero igitur cùm per divinam sapientiam esset indicatum, fore, ut homo paulò post creandus, à peccato suo sit absolvendus, non aliter, quàm ut Deus humanam susciperet conditionem. Ille injuriam sibi fieri ratus, & Angelicam conditionem à Deo sperni, contra Deum sese extulit, vocatâ in partes suas cæterorum Angelorum parte tertiâ. At Michaël Archangelus divino jussu eum cælò pepulit, æternisque ignibus addixit. *Hæc occasionem dedere antiquis Gigantum cum Diis prælia comminiscendi.*

Q. XIII. Quinam fuere Adami & Evæ infelicitum parentum nati?

R. Primogenitus Cain, alter Abel. Cain rus exercevit; Abel greges pavit. Cùm DEO aliquando litarent ambo, illéque nonnisi marcidos fructus, hic verò

verò opima pecorum offerret, Cain Deum sibi iratum, Abeli propitium conspexit. Conceptâ igitur invidiâ ausus est fratrem morti dedere. Quin & desperans de venia, etsi Deus blandè eum invitaret, meruit pro-fugii pœnam: ut nullibi valens consistere, sed per omnes terras vagatus, documento posteris esset non temerandi in fratres amoris.

Q. XIV. Nunquid alios postea liberos ex Eva suscepit Adam.

✠. Imò plurimos mares æquè & foemellas. Sed sacrae literæ masculorum tantum nomina produnt, quæ sic habeto.

Nascitur *Setb* (A. M. 130, ant. C. 3830.) vixit annos 912.

Enos. (A. M. 235. ant. C. 3725.) vixit 905.

Cainan. (A. M. 325. ant. C. 3635.) vixit 910.

Malaleel. (A. M. 395. ant. C. 3565.) vixit 895.

Jared. (A. M. 460. ant. C. 3500.) vixit 962.

Henoch. (A. M. 622. ant. C. 3338.) vixit annos 365.

Tumque translatus est in Paradisum, ut creditur. S. Augustinus (Lib. 2. contra Pelagium) incertum esse, ubi nunc sint Henoch & Elias, neque ad fidem pertinere.

Mathusalem. (A. M. 687. ant. C. 3273.) vixit annos 969.

† *Adam annorum 930. obit*. (A. M. 930. ant. C. 3030.)

Lamech. (A. M. 874. ant. C. 3086.) vixit annos 777.

Noë. (A. M. 1056. ant. C. 2904.) vixit annos 950.

Sem à Noë generatur (A. M. 1558. ant. C. 2402.) cum jam antè Cham & Japhet geniti essent. Vixit annos 600.

CAPUT II.

De Diluvio.

Quæst. I. Quid ais, cùm Diluvium ais?

R. Inundationem aquarum incredibilem, qua totus terrarum orbis sepultus fuit ob enormia carnis præcipue crimina.

Q. II. Nemo hominum evasit?

R. Noë cum tribus filiis, eorumque uxoribus, ac sua quoque conjuge. Homines simul octo. Hi Arcæ cuidam inclusi evasere.

Q. III. Qualis illa Arca?

R. DEI jussu fabrefacta est à Noë uno ex omnibus viro probo. Longitudine erat 300. cubitorum: Latitudine 50. Altitudine verò cubitorum 30. Distincta intus in contignationes. Non aperta superius, sed tecta. Fenestrâ nonnisi unâ, unòque ostio instructa. Bitumine probe perlita: cæterà ad modum navis composita.

Q. IV. Tante molis arca pro octonis tantum hominibus?

R. Imò pluribus ea patuisset, si cuiquam libuisset intrare. Nam centum omnino annos in condenda hac machina consumpsit Noëmus: totòque illo tempore ad pœnitentiam hortatus est corruptissimæ vitæ mortales; prædicent imminentem ruinam. At cum omnes eum Sannis exciperent, DEUS occulta vi brutas animantes urfit, ut binæ è quovis genere, mascula una, unaque fœmella ad hanc arcam properarent. Quibus receptis, & Noë sua cum familia in eam se contulit.

Q. V. Narra mihi hujus Diluvij seriem?

R. Noë jam in septimum diem incluso mirum in modum illuserunt omnes, tanquam fatuo. Cùm ecce?

ecce! erumpens ex universis fontibus immanis aquarum vis, & emota suis è sedibus æquora omnem latè tellurem occultant. (An. Mun. 1656. ante Christ. 2304.) Accessère quadraginta dierum, notiumque perpetui atque spississimi imbres. Tantum verò crevit undarum moles, ut quindecim cubitorum altitudine summis etiam montibus incumbere-
ret. Septimo deinde mense decrefcentibus sensim aquis Arca super juga montium in Armenia refedit. Post Noë apertâ fenestrâ emisit corvum, qui cadaveribus delectatus, minimè in Arcam reversus est. Deinde & columbam, quæ vestigiis ponendis locum non inveniens revisit ad Arcam. Altera verò columba, post septendium emissâ, virentem olivæ ramusculum retulit. Quo signo accepto, & expectatis diebus septem aliis, Noë cum suis Arcæ valescit, ac in novam quasi terram descendit. Illi, omnibusque benedixit DEUS, addita sponsione, nunquam deinceps diluvio mortalium genus perditum iri. Cujus promissi signum perpetuum statuit Arcum in nubibus, seu iridem, pluviâ maximè tempestate sese ostentantem. *Diluvium uti res maximam sui relinquens memoriam, plurimarum gentiles inter fabularum materia fuit; quas in Mythologia videre licet.*

CAPUT III.

A Diluvio ad Abrahamum.

Q. I. *Quæ fuit à Diluvio rerum facies?*

R. Tum carniū esus hominibus à Deo indultus; cum antè nonnisi terræ frugibus vescerentur. Nam marinæ aquæ tellurem tamdiu falsedine sua macerantes infœcundam reddiderunt, ut hominibus pascendis sola vix suffectura esset.

R. 2. Noë vineam colere cœpit, vinique potu pro aqua usus est. Eamque ob causam Liber Pater, seu Bacchus ethnicis creditus.

R. 3. Multi opinantur, à diluvio primùm pluvias extitisse; cùm ante solis fluminibus, rivisque saturarentur, prata, viretæque.

Q. II. Quomodo hominum genus est dilatatum?

R. Tres Noëmi Filii orbem inter se partiti sunt. Japhet occidentales plagas, Europam nempe petiit. Cham exteriora Asiæ, ac postea Africam incoluit. Sem in interioribus Asiæ remansit.

Q. III. Sed qua tandem via ad Americanas terras, seu nuper repertum novum orbem delapsi sunt?

R. Navi eò sunt appulsi, recente adhuc memoriâ tenentes exemplum Arcae. Quin & animalia secum eò deportasse simile vero est sancto Augustino, *de Civit. Dei.*

Q. IV. Quæ præcipua fuit discessus bujus causa.

R. Cùm multitudo, cui alendæ una provincia jam par non erat: tum & linguarum confusio, quam passi sunt mox, ubi turrim illam Babel excitârunt.

Q. V. Explica mihi hoc, quod de turri, deque linguis dixisti.

R. Ut est mortalium natura sui semper studiosa, Dei nimis quàm facilè oblita, hi recentes adhuc à diluvio, divini verò promissi immemores, rebus suis optimè consultum fore existimabant, si ingentis molis turrem eveherent, (A. M. 1757. an. Ch. 2203.) quæ eos ab omni deinceps exundationum vi tutos præstaret. Jamque nubes ipsas feriebat ædificium: cùm Deus temerariis consiliis elavum figit: idque tam nullo negotio, quàm summo illorum cum dedecore. Accidit enim, ut operi intenta hominum non pauca millia, quisque, quæ ad rem suam faciebant,

It. Ch. G. 12. pete-

peterent; Coementum ille, ille lapides. Qui verò hæc petebantur, aut hæerere & stupere, aut longè alia apportare; Verbò alter alterius linguam non capere. Hoc modò cæptis desistere coacti sunt. Ideòque turrim illam Hebræi *Babel* dixêre, quod nostrâ linguâ *confusionem* sonat. *Atque hæc ipsa potuit esse occasio fabulæ de Gigantibus, qui montes montibus imponendo diis bellum facessere ausi sint.*

Q. VI. Quot linguæ tum natæ sunt?

R. Ajunt 70. Nam tot ferè gentes secundùm linguas suas emigrâsse dicuntur à S. Scriptura.

Q. VII. Quæ lingua ante obtinuit?

R. Hebræa creditur.

Q. VIII. Quis Religionis status?

R. Noë quidem transtulit veri Dei ab Adamo acceptam notitiam, cultumque ad filios & nepotes. At cum in diversa abirent populi, hic quoque cultus in oblivionem abiit. Omnia paulatim occupavit Idololatria; ac de rebus, quæ tum in diluvio, tum in primo mundi ortu acciderunt, veræ primùm narrationes in posteros transmissæ; deinde verò è narrationibus procusæ fabulæ eò plures, eoque deteriores, quò longiùs famâ ferebantur. Denique cum majorum suorum desiderio & admiratione tenerentur, nimirum Noëmi, Nemrodì; vel cum regibus suis adulari certatim vellent, eorum quasdam effigies adornârunt, aut Civitates seu alias ædificiorum moles eorum nomini dicârunt, atque illos reges, quos sic colebant, deos esse aut crediderunt, aut saltem voluerunt, & hoc pacto dimiserunt *DEUM*, à quo facti erant, & colebant illa, quæ ipsi fecerant, S. Augustin. in Psalmum 84.

Q. IX. Sed quomodo Noëmi posteros enarras?

R. Semi filius fuit *Arphaxad*. (A. M. 1652. ant. C. 2302. natus) Vixit annos 338.

Sale. (A. M. 1693. ant. C. 2267.) vixit 433.

Heber. (A. M. 1723. ant. C. 1237.) vixit 464. **Ab**
hoc Patriarcha nomen Hebræorum fluxit.

Phaleg. (A. M. 1757. ant. C. 1203.) vixit 239.
Hic cum nasceretur anno hoc mundi 1757. linguarum
confusio contigit.

Rebu. (A. M. 1787. ant. C. 2173.) vixit an. 239.

Saruch. (A. M. 1819. ant. C. 2141.) vixit 230.

Nachor. (A. M. 1848. ant. C. 2112.) vixit 148.

Thare. (A. M. 1878. ant. C. 2082.) vixit 205.

Abram. (A. M. 1948. ant. C. 2012. natus) vixit
175.

CAPUT IV.

*Ab Abraham ad Mosen, & egressum
populi ex Ægypto.*

*Q. I. Clari nominis virum Abram nemo non
novit. Tu ejus gesta persequere.*

*R. I. DEO præcipiente è patria sua migravit (A.
M. 2023. ant. C. 1937.) in regionem Chanaan, pro-
misso accepto, eam suam, ac posterorum ejus futuram.
Quare dicta est terra promissionis.*

*R. II. Loth nepotem Abrami ex fratre Sodomis
degentem, occupata urbe, abduxerant hostes. Eo
comperto Abram cum subditis suis eorum premens
vestigia profligavit illos, Loth cum suis libertati re-
stituit. In reditu benevolè acceptus à Melchisedech,
oblato pane ac vino.*

Q. II. Quis iste Melchisedech?

*R. Ajunt Hebraei, hunc esse Sem Filium Noë (S.
Hierony. QQ. Hebra. in Gen.) Diciturque fuisse
rex*

rex in *Salem* oppido, quod dein excrevit in illam civitatem *Jerusalem*. De hoc constat; Sacerdotem fuisse. Itaque figura Christi est: quod David Psalmo 109. clarè asserit. *Panis* ac *vinum* ab eo oblata non aliud certè præsignificarunt, quàm SS. *Eucharistiæ* Sacrificium.

Q. III. Nulli fuere Abræ filii?

R. Fuere. Sed duo cum primis memorandi. Prior *Ismaël* ex *Agar* ancilla susceptus. (A. M. 2034. ant. C. 1946.) Quo genito nomen *Abram* à DEO mutatum est in *Abraham*; ac circumcisio præcepta, quæ Baptismatis loco Judæo populo erat. Tum etiam alter filius, eidem ex *Sara* conjuge futurus, promissus est vaticiniis à tribus viris, quos fortè hospitio *Abraham* exceperat.

Q. IV. Qui fuere tres hi viri?

R. Angeli fuerunt viatores induti. Hi *Abrahamum* certiore fecere imminentis *Sodomorum* excidii. Deprecatus est hanc plagam *Abrahamus*, si saltem 50. incolarum justi forent. Negavit Deus, tot reperiri: imo *Abrahamo* exorare pergenti reposuit, nec vel decem in civitate dari probos.

Q. V. Quid pœnæ inflitum?

R. Flammam pluit cælum, & *Sodomam*, *Gomorrham*, *Adamam* atque *Seboim* civitates cum finitima regione miserandò bustò condidit. Ita, ut in hunc diem, putidis obfessa paludibus, poma quidem nonnulla ferat, non indecora aspectu, sed quibus intus præter foetidos cineres nihil sit.

Q. VI. Conflagrârunt omnia?

R. Angeli illi trium virorum specie ab *Abraham* digressi à *Lotho* excepti fuerant, hi postridio cum manu tractum cum uxore, binisque filiabus extra portas eduxere, cum mandato, ne circumspicerent. Uxor porro, metu an curiositate ducta

ducta, respiciens in falis statuam continuò est deformata. Quam post bis mille ferè annos sibi adhuc vi-ram esse confirmat *Josephus Flavius, L. I. Antiquitatum Judaicarum, cap. 19.*

Q. VII. Sed age ad Abrahamum revertamur, ejusque prolem.

R. Huic centenario, & Saræ nonagenariæ natus est *Isaac.* (A. M. 2048 ant. C. 1912.) Illum, ephebos nondum egressum, jussus à Deo sibi victimam cædere, in montem abduxit, ligna ad Sacrificium suismet humeris portantem. Jamque strictò ferrò, cervici filii imminebat, cum eum ab ictu Angelus prohibet, mandatque arietem inter vepres eò loci hærentem cremare.

Q. VIII. Quid mirabili hoc facto protenditur?

R. Homo, sive hominum genus perdendum erat ob peccatum. Vetuit illud Numinis clementia, ac divinum Filium hædum agere jussit, id est peccata hominis & naturam suscipere, sicque in Crucis ara eadem eluere.

Q. IX. Isaaci etiam posteros mihi adnumera?

R. Rebeccam nuptialibus tædis sibi sociaverat. (A. M. 2088. ant. C. 1872.) quadragesimum jam annum agens. Hæc diu infœcunda tandem geminos enixa est Esau & Jacob (A. M. 2108. ant. C. 1852.) Quorum longè disparia fata extiterunt. Esau tandem primogenitus quidem, at hispidus membris, & animo acer, cum venatum exercebat è silvis aliquando redux Jacobum domi lentis pulte genialiter vescentem reperit. Invitatus ergo & fame & nidore pabuli, illud sibi mercatur, dato in pretium jure *Primogenitura.*

Q. X. Et quodnam istud Jus?

R. Multi sanè momenti. Etenim familiæ primogenitus quasi rex quidam, & judex, quin & Sacerdos id temporis erat.

Q. XI.

Q. XI. Jacobi gesta persequere?

R. Miti ingenio erat, ac matri præcipuè in amore. Fuit, ut Esau venatum pergeret, Isaaco Patri allaturus obsonium. Eo comperto Mater, Jacobi sui studiosissima, mactatum hædum dapiliter coquit, atque pro Patris gula. Jacobum dein hædina pelle tectum Esavis etiam vestibus induit, Patrique, præ senio jam cæcutienti, admovet, quasi esset Esau. Isaac in voce gnati hærere primùm, deinde hispidos ejus artus manu tentare. Tum verò ratus, eum esse Esau ipsissimum, amplissima eum Benedictione auget. Porro reversus Esau immanes hac de re querelas miscet. Cujus ingenium verita mater in Mesopotamiam Jacobum dimittit, propinquos ibi suos, & peregrinas terras visum.

Q. XII. Nihilne hic mysterii latet?

R. Multum sanè. Esau enim Populum Hebræum & Synagogam notat, *vetere Testamento* à Deo electam, dilectamque, ac quasi DEI primogenitam. Jacob verò *Novi Testamenti* Ecclesiam: quæ, ætate licet secunda, primas tamen præripuit Judææ genti, ac nunc quoque, illâ exautoratâ, obtinet.

Q. XIII. Jacobi posteros in numerum mitte?

R. In Mesopotamiam lecturus sibi conjugem perrexit. In Mesopotamiam appulsus Rachelem uxorem duxit commendatissimæ formæ viraginem. E qua & Lia ejus sorore duodenos succedente tempore Liberos suscepit.

1. Ruben.

2. Simeon.

3. Levi.

4. Juda.

5. Dan.

6. Nephtali.

7. Gad.

8. Aser.

9. Issachar.

10. Zabulon.

11. Joseph.

12. Benjamin.

Hi *duodecim* fuere principes atque parentes gentis *Judææ*, in totidem *tribus* divisæ.

Q. XIV. Unde dicti Judæi?

R. A *Juda*, cujus *tribus* deinceps præcipua evasit, *regibus* totius populi ex ea delectis.

Q. XV. Sed memini illos etiam Israëlitas dici. Sodes unde?

R. *Jacobo* è *Mesopotamia* revertenti sub noctem repente via quidam ignotus latus texit, imò ad luctum provocavit, diuque luctatus tandem tacto femoris nervo claudum *Jacobum* effecit. Tum eum vir ille (*Angelus* revera erat) *Israël* dici voluit, quod nobis est: *Videns Deum*. Idque nominis deinceps *Jacobo* hæsit, in posteros etiam propagatum.

Q. XVI. Hebræi autem cur dicti?

R. Ab *Heber* *Noëmi* nepote, quem videsis *supra* cap. 3. *Q. 9.*

Q. XVII. At nonne celeberrimus filiorum Jacob fuit Joseph?

R. Fuit. Hic *albæ gallinæ* filius erat patri. Reliqui ergo fratres, invidiâ aliquamdiu animò pressâ, tandem ad pascua fortè tendentem initò consiliò vinciunt, *Madianitisque* institoribus viginti argenteis produnt (*A. M. 2216. ant. C. 1744.*) tunicam hædi mactati sanguine madidam patri ferunt, à feris confectum juvenem mentientes.

Q. XVIII. Quonam delatus Joseph?

R. In *Ægypto* venditus cuidam *Putiphari* militum Magistro. Hic agens in heri animum penetravit, remque familiarem curare jussus est. At hera vetitis in eum amoribus capta per mariti absentiam ad stuprum hominem invitat. Quod ille detestatus fugit, relicto pallio. Lena se spretam indignata, eum apud herum insimulat ejus criminis, quod ipsa tentaverat; testem exhibens pallium. Nec mora carceri mancipatus

patur Joseph, Ibi pincernæ, nescio qua de causa eundem in locum detruso, pristinam regis gratiam ex somnio vaticinatus est. Accidit deinde, ut regi per somnum offerrentur septem boves optimæ, quas mox aliæ macie squalientes devorârunt: septem item spicæ triticô graves, à septem aliis tenuibus attritæ, assumptæque. Nemine ænigma evolvente, Joseph rem tetigit, septem bobus, spicisque pinguibus septem futuros annos frugibus uberes, contrâ septem macris septem itidem annos steriles portendi interpretatus. Rex admiratione juvenis tactus, eum in regno à se secundum esse jussit, omnemque Ægyptum ab ejus ore ac nutu pendere. (A. M. 2229. ant. C. 1731.)

Q. XIX. Nunquânnē deinceps in Patris, fratrumque notitiam venit Joseph?

R. Ille septem annorum fruges, cautè recondidit. Septem reliquis annis fame pressi plerique accolarum ad Josephum confluxerunt fami suæ consulturi. Alios inter advolârunt decem Josephi fratres, annonam sibi emptum. At ille dissimulato effectû pro exploratoribus eos teneri jussit. Solum verò Simeonem custodiæ mandans cæteros cum frumento (pecunia clam in singulorum faccis repositâ) pergere jussit, hac lege, ut & natu minimum secum reducerent. Reducunt. At Joseph Prorex lautè rursùm habitos omnes dimittit. Vix uno ab urbe lapide agebant, cum adest fatelles citato equo, scyphum, quem clepsissent, aureum exostulans. Negare illi, ac pernegare, dum in ore facci, qui Benjamin erat, crater ipse reperitur. Hic enim verò deprehensi revertuntur, Proregis iræ se permissuri. Iis demùm aliquamdiu in ancipiti habitis, Joseph personam posuit, celando affectui jam impar.

Q. XX. Quo solatio eos affecit?

R. Jussit Patrem, omnemque familiam in Ægyptum

ptum tendere. Benignè à Pharaone suscepti sunt, optimaque terrarum iisdem indulta.

Q. XXI. *Jacobi deinde mors nihil memorandum attulit?*

R. I. Jacob extremo vitæ articulo proximus singulis filiorum fatidicam benedictionem impertiit. Judam porrò hoc vaticinio compellavit; *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Genes. 49. v. 10. Quo prædictum fuit, tum demum Messiam promissum in propinquo fore, cum reges & stirpe ac tribu Judæ deficerent: id quod evenit Herode Idumæo regnum occupante.

R. II. Tunc etiam Jacob ambos Josephi filios Manasse & Ephraim adoptavit, & voluit ab iisdem, eorumque posteritate duas tribus constitui.

Q. XXII. *Ergo tredecim sunt tribus?* 1. Ruben. 2. Simeon. 3. Levi. 4. Juda. 5. Dan. 6. Nephtali. 7. Gad. 8. Aser. 9. Issachar. 10. Zabulon. 11. Manasses. 12. Ephraim. 13. Benjamin.

R. Tribus *Levi* partem hæreditatis & regionem propriam nullam accepit, sed civitates hinc inde dispersas cum decimis, victimis, & oblationibus. Atque hinc in forte cribuum vulgò non numeratur.

Q. XXIII. *Nibil aliud, quod sacre Historiæ sit, id temporis accidit?*

R. Job maximè nominis vir, patientiæ exemplum. Hic nepos Hus, qui filius fuit Nachor fratris Abrahamæ, dum providentiâ divinâ rerum momenta temperante ingentibus cladibus ad incitas esset redactus, & nudus in sterquilinio degere cogeretur, omnibus his malis æquò animò defunctus aliud non reposuit: nisi,
Domi-

Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Job. i. v. 21. Non dixit Dominus dedit; diabolus abstulit; sed: Dominus dedit, Dominus abstulit. S. Augustin, in Psal. 77. Ejus Historiam, quæ sacris libris continetur, texuisse creditur Moses, stylo sanè præ omnibus Scriptoribus augusto, & ad miraculum exquisito,

CAPUT V.

A Mose & Exodo usque ad Josue, & Judices.

Quæst. I. Quæ fuere populi Israëlitici fata à morte Joseph?

R. Pharaones succedentes (Nota, Ægyptiis tum omnes suos reges dictos fuisse Pharaones) Populum istum exosi omnem moverunt lapidem, ut eum è medio tollerent. Jussi itaque sunt omnes partus masculi Nilo mergi. At obstetricum pietas multos subduxit exitio; interque eos pusio quidam tres natus menses, juncino innexus corbi Nilo impositus est; à longe eum prosequente sorore (A. M. 2373. Ant. C. 1587.) Huac conspicata, litus fortè obambulans Pharaonis filia Thermut, in tuto reponi, quin regio gynæcææ inferri nutriendum mandavit.

Q. II. Quis hic puer & nomine & vita?

R. Moses dictus est, id est de aqua sumtus. Adhuc dum in teneris regium diadema sibi fortè impositum indignatus terræ afflixit. Omnibus quidem disciplinis imbutus, contractâ tamen invidiâ, ab aula exulare apud Madianitas coactus fuit.

Q. III. Quæ ejus ibi negotia?

R. Agnos pavit. Quadam die in monte Horeb rubum ardentem, nihil tamen labis ab incendio trahentem conspexit. Accedens, ut propius arbitraretur arcanum, à Deo in mandatis tulit, Pharaonem accederet, ac Israëlitiçi populi libertatem flagitaret. Diffusus sibi Moses, ac linguæ caussatus balbutiem portentò animatus est. Scipionem enim suum in terram mittere jussus est, eundemque in colubrum repentè commutatum acceptum caudâ pristinæ formæ restituere.

Q. IV. Quid effecit Moses?

R. Surdas Pharaonis aures pulsavit; Donec nescius ludi Deus ingentibus plagis omnia contrivit. Denæ maximè numeratæ sunt.

1. Flumina, fontèsque in sanguinem merum conversi.
2. Ranæ omnia fædantes.
3. Cyniphes seu muscæ caninæ exfugentes corpora.
4. Muscarum omne genus Ægyptum obsidens.
5. Pestis.
6. Ulcera, quæ omnes Ægyptios à summo vertice ad calcem occupârunt.
7. Grando omnia occidens.
8. Locustarum immanis exercitus.
9. Tenebræ tantæ spissitudinis, ut palpando essent.
10. Mors omnium primogenitorum tam ex hominibus, quàm è jumentis.

Q. V. Israëlita ab his plagis immunes?

R. Prorsus. Quin suprema nocte, quæ primogenitos Ægyptiorum abstulit, mysticam cœnam omnes epulati sunt. (A. M. 2453. ant. C. 1507.)

Q. VI. Quodnam hoc epulum?

R. Agnus nempe Paschalis. Quo vesci oportebat assatò. Panis, quem addere licebat, totò septendic

ptendiō non niſi Azymus eſſe potuit, id eſt, abſque fermento piſtus.

Q. VII. Explica myſterium hujus agni?

R. Divinatione non eget. Agnus indicabatur ille ſine macula, Chriſtus in Cruce occiſus, ut nos eduoceretur de Ægypto, ſeu peccato, ac ſervitute Pharaonis, id eſt diaboli.

Q. VIII. Quare Paſcha dictum? Et quid eſt Exodus?

R. Paſcha idem eſt, ac *Transitus*; quod nempe mors primogenitorum Ægyptios flagellans Iſraëlitarum domos tranſierit.

2. Exodus idem eſt, atque *Egreſſus*; quod eo die egreſſi ſint ex Ægypto.

Q. IX. Quis fuit ille egreſſus, aut qua rememorandus?

R. 1. Ducem itineris præbuit columna in aëre die nubila; noctu candens & ignea.

2. Mare rubrum virgâ illâ Moſis tactum ceſſit, ſiccam populo viam ſternens.

3. Quadraginta omnino annis, quibus per ſolitudines vagati ſunt, nullius calceus aut veſtis corrupta eſt, cūque pueris crevit ipſe amictus.

Q. X. At Pharaon impune eos abire paſſus eſt?

R. Contractis omnibus copiis fugientium tergis imminuit. Donec eorum premens veſtigia etiam mare rubrum ſubire auſus ſit; hauſtus tamen ab illo cum univerſo exercitu.

Q. XI. Quot fuere Iſraëlitarum?

R. 600000. id eſt ſexcenta millia leſtæ tantummodo pubis, & ferendis armis idoneæ; nam ſenes, mulierculæ, pueri atque ſervi in hunc numerum non venerunt.

Q. XII. Quid toto illo itinere accidit?

R. 1. Manna roſis in modum quot diebus cælum depluit, hujus indolis, ut, quem quiſque optaret, ſaporem indueret.

2. Populus, Mose in Monte Sinai jejunante, vitulum adorat ex auro conflatum. Quare 23000. à Levitis Mosi jussu trucidantur.

3. Promicantibus à fronte radiis Moses de monte redux Decalogi lapideas tabulas Dei digito exaratas refert.

4. Arca fœderis fabricatur, duos cubitos ac semissem longitudinis, unum cum dimidio latitudinis, totidemque altitudinis habens. Vestita undique auro; instrataque effigie duorum Cherubin alatorum, seu Angelorum mutuò sese aspectantium.

Q. XIII. Quid hæc arcâ asservatum?

R. 1. Tabulæ Decalogi.

2. Mensura quædam de illo Manna.

3. Virgo Aaron Amygdalina, quæ eodem tempore flores & fructus subito dederat, in signum, Aaronem non alium à Deo in Sacerdotium electum fuisse.

4. Liber Deuteronomii à Mose scriptus.

Q. XIV. Perge cetera in deserto patrata edicere?

R. 5. Aaron Sacerdos consecratus. Filii porro ejus Nadab & Abiu consecratione insuper habita arripientes sibi acerram, & adolere Deo incensum ausi, igne erumpente exusti sunt.

6. Sacerdotibus & Levitis Decimæ ac primitiæ omnium frugum atque foetuum, oblationes etiam, & victimæ adjudicatæ. Aliæ insuper leges latæ.

7. Populus carnes esuriens impetrat; coturnicibus sponte se offerentibus. At malè cessit esca; ingenti multitudine hinc interemta.

8. Murmuranti populo hæc à Deo poena decernitur, ut nullus eorum omnium, qui ab Ægypto egressi fuere, terram promissam attingeret, Josue & Caleb exceptis. Sed soli, qui post egressum in ipso deserto nati fuissent.

9. Core, Dathan, & Abiron seditionem in Mosen & Aaron moventes dehiscente ipsis terrâ vivi hauriuntur cum omnibus, qui eorum è partibus stabant. Aliis insuper 14700. incendiô absumptis.

10. Murmurentem ac pessimi ingenii populum igniti serpentes depasti sunt; donec Moses, jubente DEO serpentem æneum è cruce sublimem palàm ostenderet, saluti futurum iis, qui eum aspicerent. Quæ, sole clarior est figura sanctæ Crucis, Christique in ea ad nostram salutem suspensi. *Joan. 3. v. 14.*

11. Balaam quidam Ariolus, à Balacrege Moabitærum evocatus ad maledicendum Israëlitis, distinetur ab Angelo iter obsidente. Et mirum! asina, qua vehabatur, vocem edens humanam de fessore queritur. Balaam tamen populo ex cōdicto maledicturus, Deo linguam temperante, in benedictiones erumpit vel invitus. *Quin & Stellam* ex Jacob seu Israëlita gente orituram vaticinatur. Dum interea Balac rex irâ & invidiâ rumperetur.

Q. XV. Quis tandem exitus diuturni itineris? Et quo fine Moses desit?

R. Exitus itineris fuit ingressus in terram promissam Abrahæ; seu in regionem Chanaan. Id quod sequente capite te docebo. Moses verò centum ac viginti natus annos, suffecto sibi in populi Ducem Josue, ac scriptô Deuteronomii librô fati concessit. (A. M. 2493. ant. C. 1467.)

Q. XVI. Nihil aliud scripsit Moses?

R. Imò jam antè memini Jobi Historiam ab eo esse compositam. Insuper Historiam mundi totius à primis incunabulis ad suam ætatem delineavit sequentibus sacris libris, *Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum*, ac demum *Deuteronomii*; Quos unà *Pentateuchum* dicimus.

Q. XVII. Si fas est mihi, rogabo, unde hauserit Moses banc rerum ab orbe condito, tam remotam notitiam?

R. Minimè id mirabere, si consideraveris Moſen non adeò fuiſſe remotum ab ætate ſeu tempore primorum in terra mortalium. Nam *Adam* vixit uſque ad annum mundi 930. Is Nepoti ſuo *Lamech*, qui natus anno mundi 874. tunc, cùm *Adam* obiret, annum ætatis quinquageſimum ſextum agebat, huic inquam *Lamecho* *Adam* omnia narravit. *Lamech* porrò *Noë*mo filio ſuo. *Noë* vixit adhuc anno mundi 2006. id eſt quinquaginta ſex annis poſt natum *Abrahamum*, ita ut *Abraham* omnem hiftoriam ab ipſo *Noë*mo potuerit diſcere. *Abraham* tradidit *Iſaaco*, imò etiam *Jacobo*: ſiquidem *Jacob* quindecim jam erat annorum, cùm *Abraham* moreretur Anno mundi 2123. *Jacob* tradidit filio ſuo *Levi*, *Levi* tradidit filio item ſuo *Caath*, *Caath* *Amramo*: atque hujus *Amrami* filius fuit *Mofes*; qui certè à *Joſephi* *Ægyptii* morte non diſtabat niſi ſexaginta quatuor tantum annis: ut adeò nihil mirum ſit talem notitiam ad *Moſen* perveniſſe. Præterquam quòd *Divino* etiam *Spirita* ad talem Hiftoriam ſcribendam fuerit excitatus.

CAPUT VI.

A Joſue ad David regem.

Q. I. Joſuen mox dixiſti ad clavum rei publicæ Hebrææ admotum eſſe à Moſe. Nunc quid ſiſtis dignum geſſerit ſciſciam?

R. I. *Jordanem* miraculo diviſum, & exſiccatum cum omni populo trajecit, atque in *Chanaanæa* regione pedem fixit. (A. M. 2493. ant. C. 1467.) Eo tem-

tempore Manna evanuit, cæperuntque Israëlitaë frugibus illius terræ vesci.

2. Jerichuntem civitatem delevit, muris ejus sponte fidentibus, cum septies circum eam deportaretur Arca.

3. Collatis cum hoste signis Victor Josue diem cædibus defuturam videns, soli ac lunæ ut starent, imperavit. Paruere ambo, ac unius planè diei moram in sua quisque statione hæsit. Regionem verò omnem armis subactam in duodecim tribus sorte divisit; ac in pace obiit.

Q. II. Ceteros enumera Duces ?

1. *Secundus* fuit Othoniel. (A. M. 2507. ant. C. 1453.) præfuit annis 40.

Tertius Aod, (A. 2547. ant. C. 1413.) per 80. annos.

Quarto loco Debbora Prophetes foemina (A. M. 2627. ant. C. 1333.) cujus auspiciis Jabin rex Chanæus Azoritarum devictus est, & Sisara Belli Strategus, cum ex fuga in ædiculam Jahelis mulieris, quæ lacte propinato eum refecerat, divertens somno mergeretur, clavo à Jachele per tempora adacto periit. Judicium exercuit annis 40.

Quintus Gedeon (A. M. 2667. ant. C. 1293.) Cum primum à Deo designaretur dux, diffidens sibi signum agnino in vellere duplex petiit & accepit. Primum enim vellus extentum solum rore inebriatum est, tellure circum arente: dein reliquis madidis vellus solum intactum relinquebatur. Sedit pro tribunali annis 40. Interregnum 9. annorum.

Sextus Ordine Abimelech cæsis Gideonis septuaginta filiis Tyrannide occupavit tribunal. (A. M. 2716. ant. C. 1244.) Theben oppidum coronâ cingens jactu lapidis molaris à muliere periit elisa cervice.

Septimus Thola (A. M. 2718. ant. C. 1241.) annis 23.

Octavus Jair (A. M. 3742. ant. C. 1218.) annis 22.

Nonus Jephthe (A. M. 2764. ant. C. 1196.) annis 6.

Hic ancipiti praelio votum nuncupavit, quidquid sibi victricia signa domum referenti primum occurreret, Deo immolandi. Occurrit filia cum Virginum choro patrem cum plausu exceptura : quam ille dejectâ cervice victimam fecit.

Decimus Abesan (A. M. 2770. ant. C. 1190. annis .

Undecimus Ahialon (A. M. 2777. ant. C. 1183.) annis 10.

Duodecimus Abdon, five Labdon (A. M. 2787. ant. C. 1173.) annis 8.

Decimus tertius Heli Summus Pontifex, (A. M. 2795. ant. C. 1165.) cum quo imperium commune aliquamdiu tenuit Samson.

Q. III. Samsonis gesta compendiô recense?

R. 1. Leonem elisis faucibus inermis discerpsit.

2. Injuriam à Philistæis hostibus affectus trecentas vulpes cepit, easque binas à caudis colligatas cum faucibus in segetes hostium egit, omnesque excussit.

3. Mille hostium nonnisi maxillâ asini armatus stravit.

4. Ut est secreti prodigus vefanus amor, meretrici succubuit Samson, qui hostibus omnibus superior fuerat. Hæc lenociniis ab eo extorsit, quod tandem esset tanti roboris summum momentum : id cum in crinibus situm esse prodidisset atque in lupæ finem demerso capite obdormisceret, ligatus à Philistæis, orbatus oculis, molam agere jussus, diuque ludibrio palam habitus est. Demum productus in scenam 3000. Philistæorum neci dedit. Etenim propylæo nobilium turba in cachinnos effusa incumbibat : Samson succrescente paulatim coma pristino restitutus robori calumnas ambas, quibus unis tota moles nitebatur, comprimit, ac secum omnes ruinis illis condit.

Her.

Herculis labores plurimam partem ex hac historia traxere poëta.

Q. IV. Jam & de Heli, si quid babes, narra?

R. Hic filios graviter delinquentes mitius castigans, pœnas dedit ambobus orbatus, adversò contra Philistæos præliò: quo eodem & Arcam suo jussu in castraeductam hostis cepit. Quo ille nunciò acceptò, supinus è fella corruens repente extinctus est.

Q. V. Reliquos Hebræorum Judices da?

R. *Samuel* unus superest (A. M. 2835. ant. Ch. 1125,) Hic vaticiniis ac prudentiâ clarus populo in vigesimum secundum annum jura temperavit. At cùm rerum summam in filios divideret, hique populo graves essent, is re gem petiit, more aliarum gentium.

Q. VI. Quem porrò regem nacti sunt?

R. *Saul* è tribu Benjamin insigni specie virum, totòque vertice ac humeris reliquæ turbæ eminentem. (A. M. 2857. ant. C. 1103.) Hic olei unctione inauguratus à Samuele in Philistæos primùm, dein & in Amalecitas movit. At mox spretus à Deo est duplici de causa. 1. Quòd deletò hoste victimas fecerit præter mandatum Prophetæ. 2. Quòd profligatis Amalecitis opima spoliolum reservaverit; cùm jussus à Deo fuerit interneccione omnia delere. Abhinc inde terius illius res abire, ipsèque malo genio agitari cœpit. Davidem à Deo sibi sublectum calidè diu exagitavit. Demum sinistro adversùs Philistæos præliò faucius necem sibi ipse conscivit.

CAPUT VII.

*A David ad Divisionem regni
Israëlitici.*

Quæst. I. *Quibus auspiciis David ad solium accessit ?*

R. Isai, seu Jesse natus patre, viro Bethlemita è tribu Juda, Pastoritiam vitam agebat, manu promptus adeò, ut & ursum & leonem greges invadentem conficeret. Hic à Samuele Propheta Rex unctus est. (A. M. 2897, ant. C. 1063.) sed sceptrum non capeffivit, nisi ab obitu Saulis.

Q. II. *Quæ inter hæc gessit ?*

R. 1. Saulem malò geniò tortum pulsu citharæ compefcuit.

2. Pastor adhuc ad castra delatus Goliathum stravit gigantem Israëlitas quosvis ad singulare certamen fastuosè provocantem. Huic fundâ David frõtem perfregit. Ejus caput & acinacem triumphò reportanti David turba accinuit: *Percussit Saul mille, & David decem millia.* Qua voce actus in invidiam Saul perpetuas in Davidem iras coxit. Sed David etsi non semel ejus etiam vitam in potestate haberet, dimisit tamen salvum, regiam in eo Prophetæ unctionem suspiciens.

Q. III. *Saule peremto quî se David habuit ?*

R. 1. Amarè ejus fortem deflevit. Ceterum regnum auspiciatus est, tribu Juda eum regem salutante: nam ceteræ tribus Isbosetho Saulis filio sacramentum dixere, donec is à tribunis suis met obtruncaretur.

2. Jerusalem civitatem, & arcem ejus Sion hæctenus à Jebusæis, quæ Chananæorum reliquiæ erant, occupatam sibi vendicat, ibique regiam figit.

3. Manes tamen & ipse suos passus est, vitio semel, ut sunt homines, obnoxius. Etenim Bethsabeam suo in horto lavantem fortè e solario regiae conspexerat, cujus captus formâ, eam adulterio vitiat. Uriam porro mulieris conjugem cum litteris mittit ad Joabum, quem bello in Amonitas decreto præfecerat, jubetque hominem in front. aciei collocatum certæ neci exponi. Ob duplicatum hoc piaculum cædis & adulterii acriter in eum invectus est Nathan Propheta. David verò animum ingens pœnitudo subiit, qua Deo iterum esse cordi meruit.

4. Absolon filius David mortalium formosissimus, populi favore abusus coacto milite Patrem ac regnum petebat. Eoque jam deventum erat, ut David civitatem mutare cogeretur; cum Joab Strategus directæ acie profligat Absalonis militem. Ipse verò parricida Absalon per fugæ impetum passis crinibus (eas prolixissimas alebat) quercûs ramo implicitus pependit, donec à Joab superveniente tribus lanceis confixus pœnas dederit.

5. Aliàs David insuper habito Numinis interdicto, populi universi numerum iniri jussit. Correptus, atque è tribus plagis peste, fame ac bello alteram eligere jussus à Gad Propheta, elegit pestem *melius* sibi ratus *incidere in manus Dei (multa enim misericordiæ ejus sunt) quàm in manus hominum.* 2. Reg. 24. Nec diu post fatis sanctissima morte concessit.

Q. IV. Quis enim in regno excepit?

R. Salomon filius (A. M. 2937. ant. C. 1023.) post hominum memoriam sapientissimus rex, idémque distissimus. Quippe per somnum ei oblatum Numen quidvis petendi copiam fecit. Petiit sapientiam: eamque obtentam mox memorando indicio prodidit.

Q. V.

Q. V. Quod illud indicium?

R. Rege pro tribunali sedente mulieres duæ una enectam, altera vivam prolem attulerat, deque ea afflictim altercabantur. Rex consilium in arena capit, infantemque vivum ense distinguere in speciem mandat. Eam sententiam laudat mulierum altera, alterâ hæc inter penè exanimatâ. Hic posterioris affectûs argumento fuit Salomoni materni animi, huicque infantem vivum addixit.

Q. VI. Opibus etiam abundantem ajebas Salomonem: ergo ejus mibi splendorem ob oculos pone.

R. 1. Regiam sibi struxit ex auro, cedroque ferè totam. Solium eburneum exquisitissimi operis, auroque sincerissimo vestitum sex gradibus elevatum conspiciebatur: quos duodecim arte facti leones hinc inde obsidebant. Tantâque passim auri copiam videre erat, ut argenti vix ratio haberetur.

2. Præter vectigalia & exterarum gentium tributa, classis Salomonis ad Insulas Ophir quotannis pergens auri talenta 666. ærario intulit.

3. Regia tanto ministrorum numero referta, ut in diurnam annonam triginta cori similæ & sexaginta cori farinæ, decem quoque boves pingues, ac decem alii pascuales, centumque arietes mactarentur; præter cervorum, caprearum, aviùmque copiam. Equorum curulium quadraginta millia alebat, militarium verò nonnisi millia duodecim, ut nempe pacis tempore. Hac pompâ cum circumflueret rex, divino etiam aliquo opere divitias suas exponere in animum induxit.

Q. VII. Quod illud divinum opus?

R. Templum omnibus retrò seculis memorandum: (A. M. 2941. ant. C. 1019.) cujus seriem sic accipe.

1. Operariorum, qui ligna cædebant, *triginta millia*

millia numerabantur. Eorum, qui onera portabant, *septuaginta millia*. Latomorum *millia octoginta*. Quibus omnibus præfecti erant officialium tria millia, atque trecenti.

2. Excitabatur lapide quadro, perpolito, 15. cubitorum longitudinem sæpe excedente: idque absque cæmento.

3. Interiùs cedro primùm ac suprâ etiam auro tecta omnia. In supellectili templi Josephus Flavius numerat Phialarum aurearum decem millia, paterarum ejusdem æris octoginta millia, thuribulorum viginti millia: nam argentea vasa duplici semper numero aderant.

Templum porrò medium pretioso *velò* distinctum erat: pars interior seu adytum dictum est *Sanctum Sanctorum*, quo nemini, nisi Summo Sacerdoti quotannis ingredi fas: pars extima populo cedebat. Id porrò *velum* est illud, quod scissum in partes abiit, cùm in Cruce animam Christus ageret.

4. Structura ejusmodi erat. Longitudo 60. cubitos æquabat; latitudo 20. Altitudo 60. impositumque est aliud ædificium convexum seu testudo (Cupl dicunt nostri) sexaginta itidem cubitorum. Exteriori templi faciei per circuitum adhærebant plurimæ ædiculæ in morem tabernaculorum ad summum usque porrectæ, ita ut turris amplissimæ speciem præberet tota moles. Ceterum triplici amplissimo ambitu seu palatiorum ordine per gyrum stipatum erat. Non præbuerat mons Sion tantam aream: quare ingentes aliquot valles exæquandæ erant, operosissimisque structuris firmandæ, ut & areæ præbendæ, & gestandæ ædificii moli sufficerent.

5. Dedicatum illud templum à Salomone, matris integro octiduò boum viginti millibus. Ovium verò millibus centum & viginti. Vetitumque

que Judæis templum alibi excitare, aut alibi gentium Sacrificium libare.

Q. VIII. Quis fuit exitus tanti nominis, inquam, Salomonis?

R. Sapientiam regis corrumpit vefanus mulierum amor, quò in transversum actus fœdissimis idolis poplitem curavit. Obiit dein (A. M. 2977. ant. C. 983.) cùm 40. annis regno moderatus esset: dubium relinquens posteris, num ad meliorem frugem unquam redierit? Scripsit è sacris Libris sequentes, Proverborum, Ecclesiastis, Canticorum, & Sapientiæ etiam, ut multis creditur: cùm aliis videatur à Philone Judæo esse scriptus.

Q. IX. Quomodo aut qua de caussa divisum est ejus regnum?

R. Primùm in pœnam idololatriæ Salomonis, & populi. Deinde stultitiâ ejus filii Roboami. Hic enim ab obitu Patris juvenibus consiliariis incautè usus, immania tributa imperavit populo, nec quicquam eum dehortantibus senioribus. Commotæ itaque decem tribus defectionem à Roboamo faciunt, in leges Jeroboami, privati antè hominis, jurant: cùm interim Tribus Juda & Benjamin in potestate ac fide Roboami manerent. unde biceps regnum Hebræorum, extitit, istud *Juda*, alterum *Israëlis* dictum.

CAPUT VIII.

De regno ac regibus Israël à Jeroboamo usque ad captivitatem, & bujus regni exequias.

Q. I. Reges Israël ordine recense?

R. Primus. Jeroboam (A. M. 2977. ant. C. 983.) Hic æmulus Roboami duos vitulos aureos adorandos pre-

proposuit, ut populum suum ab Hierosolymitano templo abstineret, regnat 22. ann.

Secundus. Nadab filius (A. M. 2999. ant. C. 961.) annis 2.

Tertius. Baasa (A. M. 3001. ant. C. 959.) regn. an. 24.

Quartus. Ela (A. M. 3025. ant. C. 935.) regnat an. 2.

Quintus. Zambri. (A. M. 3027. ant. C. 933.) septem tantum diebus solio abusus est. Obsessus enim ab Amri Domum regiam una secum ipse exussit.

Sextus. Amri (An. eod.) Samariam civitatem condidit. Idololatra, regnavit an. 12.

Septimus. Achab filius (A. M. 3039.) Ejus uxor Jezabel filia regis Sidoniorum, monstrum muliebris nequitiae. Baal idolum populo proposuit, templo & ara in civitate Samaria extructa. Hac ætate celebre est nomen Eliæ Prophetarum facile principis: cui multum cum impio Achab negotii intercessit. Regnat ann. 22.

Q. II. Quæso Eliæ res præclare gestas in digitos mihi mitte?

R. 1. Cælum velut in potestate habuit, prohibens pluvias quanto tempore vellet, easdemque denuo proliciens.

2. A Muliere vidua Sareptana exceptus hospitio, ejus canistro, ac olei lecytho benedixit, ut nunquam deinceps defecerit. Ejus etiam filium vitæ reddidit, quem nonnulli credunt Jonam extitisse postea Prophetam.

3. Convocatis 450. Baalis Sacrificulis imperat, toto inspectante populo, ipsoque rege, ut aram seu deastro excitent, victimis lignisque instructam: se idem facturum Numini æterno. Hac lege, ut cujus victimæ sponte arsisent, is DEUS verus ab omnibus haberetur. Annuunt illi, & arâ instructâ à primo mane ad meridiem idolum suum

suum in vota vocant cultris se proscindentes, pro more illius gentis poparum. Incassum tentatis omnibus, insigniter eos risui habet Elias, altiùs ut inclament, acerbè hortatur; nam Deum eorum fortè in itinere aut diversorio occupatum, autmersum somno esse! Ipse verò aræ suæ atque victimis aquam largissimam tertia vice affundi jubet, ne quis esset suspitioni locus, ac si fraude rem ageret. Dein vix tribus verbis Deum vocaverat, cùm ecce ignis ex alto promicans victimas unà & aram, utut probè undâ pertinctas speciosè absumit. Populô in clamorem effuso Propheta Popas illos ad unum omnes neci dedi jubet.

4. Denique igneo curru per aëra abreptus, translatus in Paradisum creditur: Elisæo verò discipulo, dum raperetur, pallium reliquit, cum pari, imò duplici prophetiæ spiritu.

Q. III. Regum Israël seriem pertexe?

R. Octavus. Ochozias Achabi filius. (A. M. 3061. ant. C. 899.) Idololatra. regn. an. 2.

Nonus. Joram, frater Ochoziæ. (A. M. 3063. ant. C. 897.) Sub hoc Elisæi virtus ac fama increbuit. Reg. 12. an.

Q. IV. Elisæi historiam compendiô accipere gestio?

R. 1. In duos & quadraginta pueros, ejus calvitiæ illudentes, binos urfos evocavit, à quibus discerpti sunt.

2. Naaman Syriæ Satrapa leprâ laborans, medicinam morbo quærens, ab Elisæo jussus est septies in Jordane lavari. Lavit, ac redditus est sanitati. Tum muneribus Prophetam auctum ibat: sed quæ ille detrectavit. Giezi tamen famulus clam Hero nonnihil munerum exigens leprâ cum tota sua posteritate punitus est, quòd miraculum quasi vendidisse videretur. Ad scelus hodie Simoniam dicunt.

3. Samariæ à Syris oppugnatae annona defecit adeò, ut caput asini veniret 80. argenteis, & quadrans cabi stericoris columbarum (quo pro sale utebantur) argenteis quinque. Quid quòd matres suas ipsarum proles improbâ gulâ coctas alvo condiderint? Elifæus tamen prædixit, postridie abundè alimentorum fore. Id quod evenit: nam hostis panico timore correptus obsidionem sponte solvit, castraque cum omni comineatu diripienda reliquit.

Q. V. Jam qui reges Joramum exceperint, proseguere?

R. Decimus. Jehu (A. M. 3075. ant. C. 735.) Regnav. 28. an.

Undecimus. Joachaz (A. M. 3103. ant. C. 857.) Regn. 17. an.

Duodecimus. Joas (A. M. 3120. ant. C. 840.) Tum mortuus est Elifæus. Cujus sepulcro deinceps cum fortè occisum à se hominem latrones ab exploratoribus occupati intulissent, ille tactis Prophetæ ossibus vitæ redditus est. Regn. an. 16.

Decimus tertius. Jeroboam II. (A. M. 3136. ant. C. 824.) Reg. 41. annis. A cujus obitu undecim ferè annorum interregnum extitit. Ejus etiam ætate Jonas Propheta miris innotuit.

Q. VI. Quibus ain' miris?

R. Ninive tum erat Assyriorum Monarcharum regia, cujus insanam peccandi libidinem castigaturus Deus hunc Prophetam mittit, qui præsens ei exitium minitetur. Jonas ad Ninivitas, ut gentiles, pergere Judæus ipse metuens aliorum navi fugit. Subortâ verò decumanâ procellâ, suspicati nautæ, esse quempiam in navi hujus calamitatis autorem, ex condicto inter se sortes mittunt: Sorte itaque proditus Jonas fluctibus objectus est: quem tamen Balæna ingenti fauce exceptum vivum hausit. Triduò hoc bolò satur piscis demum conceptâ nausæ stomachum movit,

Jonám-

Jonámque in litus evomuit. Ille in Niniven penetrans civibus succlamavit: *ad huc quadraginta dies, & Nini-ve subvertetur.* Quo clamore ad regem delato indictum jejunium est, & numen prece placatum.

Q. VII. Quomodo illud interregnum Israëlis solutum est? & qui secuti reges?

R. *Decimus quartus.* Zacharias Jeroboami nihili filius regnô potitus est, (A. M. 3188. ant. C. 772.)

Decimus quintus. Sellum.

Decimus sextus. Manahen (An. eodem.) regn. an. 10.

Decimus septimus. Phaceja (A. M. 3199. ant. C. 761.) regn. 2. an.

Decimus octavus. Phacee. (A. M. 3201. ant. C. 759.) Theglathphalassar rex Assyriæ tribum Nephtali captivam abduxit. Regn. 29. an. Sub eo Abdias Propheta vixit.

Decimus nonus. Osee (A. M. 3230. ant. C. 730.) Cum tergiversaretur tributum Assyriis pendere, ac Ægyptiorum auxilia sollicitaret, datus est in vincula (A. M. 3239. A. C. 721.) anno regni sui nonô; ac reliquæ etiam novem tribus regni Israël in Babylonem deductæ, unâque hoc regnum penitus extinctum est, ob neglectum divinæ legis, ob ingratitude in Deum summam, & idolorum etiam cultum.

Q. VIII. Ergone omnis illa regio in solitudinem abiit?

R. Non equidem, sed è media Babylone eò deductæ coloniæ gentiles. Qui cum omnem veri Numinis cultum spernerent, à leonibus passim discerpti sunt. Itaque à rege Assyrio submissus illis est Sacerdotibus Hebræis unus, qui illos in vero cultu instituit. Inde orti sunt Samaritani, qui cum idolis suis, juxta etiam DEUM Judæorum coluerunt, cumque multis Judai-

Judaicorum rituum, linguam etiam partim susceperunt.

CAPUT IX.

*De regno ac regibus Juda à Roboamo
usque ad Captivitatē, & Sede-
ciam regem.*

Q. I. Quot fuere reges Juda?

R. Roboam *Quartus* à Saule (A. M. 2977. ant. C. 983.) 17. annos purpuram gessit. Atque hoc potissimum rege *Excelsa*, toties in sacris literis damnata, constructa sunt. Regnav. an. 17.

Q. II. Quae sunt illa Excelsa?

R. Nimirum aræ, ac loci in editis ut plurimum colibus excitatae, absque quidem delubris, ac sæpè absque idolo certo; at non absque superstizioso cultu.

Q. III. Qui Roboamo Successores fuere?

R. *Quintus* regum Juda Abias, filius Roboam malus: (A. M. 2994. ant. C. 966.) Regn. an. 3.

Sextus. Afa filius (A. M. 2997. an. Ch. 963.) Bonus rex. Regn. an. 41.

Septimus. Josaphat filius. (A. M. 3038. ant. C. 922.) pius. Regnat an. 25.

Octavus. Joram filius degener, (A. M. 3063. ant. C. 897.) Athalias Achabi regis Israël filiam uxorem duxit, cumque ea numinis iram. Regnav. an. 8.

Nonus. Ochozias filius (A. M. 3071. ant. Ch. 889.) non bonus à Jehu rege Israël peremptus. Regnav. an. 1.

Decima. Athalia Mater Ochoziæ audita filii nece omnes nepotes suos, Ochoziæ filios è medio tollit. (A. M. 3072. ant. C. 888.) Joas tamen

natu minimus, adhuc dum pufio, furori belluæ subducitur à Josabeth Ochoziæ Sorore, Jojadæ summi Pontificis uxore. Parvulus sex annis in adytis templi clam educatus, septimò productus à Jojada, diademate inauguratus est applaudente populo. (A. M. 3079. ant. C. 881.) Athalia verò excita clamore, in templum penetrans, inde à Jojada ejici, ferròque necari jubetur. Jojada quoque agente Baalis idolum, fanumque dejectum à populo est.

Undecimus. Joas. Hic initiò bonus, Jojadæ deinde monitorum oblitus in deterius ruit. Regn. an. 40. occisus conjuratione in eum factâ.

Duodecimus. Amasias, filius (A. M. 3118. ant. C. 842.) Regnav. an. 29. occisus à suis.

Decimus tertius. Ozias, Ufias, vel Azarias (A. M. 3147. ant. C. 813.) Hic ausus Sancta Sanctorum in templo subire, adolere incensum, Sacerdotis in munus involare, lepræ pœnam retulit. Itaque coactus est seorsum degere; Joathan filio interea jus dicente. Id temporis Propheta Oseas celebratur. Regnavit an. 52.

Decimus quartus. Joathan (A. M. 3199. A. C. 761.) Bonus; sed excelsa non dejecit. Regn. an. 16. Michæas Propheta claret.

Decimus quintus. Achaz filius impius (A. M. 3215. ant. C. 745.) Regnat an. 16. Sub eo etiam Joël, Amos, Nahum, & Isaias Prophetæ innotescunt.

Decimus sextus. Ezechias pius rex (A. M. 3231. ant. C. 729.) Fana evertit. Æneum serpentem à Mose olim in deserto erectum comminuit; quod populus ei adolere incensa hætenus solemne haberet. Assyrii dum Solymam tentant, interimque fidentiùs in Deum Judæorum blasphemant, Esaïæ & regis precibus eadem nocte centum & octoginta quinque millia deleti ab Angelo sunt. Regnat an. 29. Hac tempestate Sibylla Erythræa laudatur.

Q. IV. *Quæso, de ea ne fileas, si quid est. Suspicio enim, eam etiam ad sacram hanc historiam nonnihil pertinere.*

R. Non ex vano auguraris. Ac ne nescias, plures diverso tempore Sibyllæ fuerunt: quarum hæc Erythræa, aut etiam Cumæa, five Cumana celebratissima habetur. De Christo plurima futura disertè cecinit, recitabo tibi nonnulla, ut ea Sanctus Augustinus à Lactantio collegit. Ait: *In manus iniquas infidelium postea veniet: dabunt autem Deo alapas manibus incestis, & impurato ore expuent venenato sputus: dabit verò ad verbera simpliciter sanctum dorsum. Et colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat, quod verbum, vel unde venit, ut inferis loquatur, & coronâ spineâ coronetur. Ad cibum autem fel & ad sitim acetum dederunt, &c.* Templi verò velum scindetur: & medio die nox erit tenebrosa nimis tribus horis. Et morte morietur tribus diebus somno suscepto: & tunc ab inferis regressus ad lucem veniet primus, resurrectionis principio revocatis ostensio. S. August. Lib. 18. de Civitate Dei, cap. 23. Et hæc:

Judicii signum tellus sudore madescet. Et Rex adveniet per Secula futurus: Scilicet in carne præsens, ut judicet orbem, &c. S. Augustinus ibidem.

Q. V. *Tempus est, ut ad reges Juda revertamur.*

R. *Decimus septimus.* Manasses filius Ezechiae (A. M. 3260. ant. C. 700.) Esaïam Prophetam ferrâ ligneâ medium secari jussit. Regn. an. 55.

Decimus octavus. Amon (A. M. 3315. ant. C. 645.) Interfectus regni anno 2.

Decimus nonus. Josias (A. M. 3317. ant. C. 643.) Devotus, fidelis. Regn. an. 31. Ejus anno 13. vaticinia sua exorsus est Jeremias Propheta.

Vigésimus. Joachaz (A. M. 3348. ant. C. 612.) Regnat menses nonnisi 3.

Vigésimus primus. Joakim Joachazi frater dictus antè Eliacim ab Ægyptiis designatus rex. a Nabuchodonosor verò (Nebucadnezar alii dicere malunt) Babylonio Assyriorum monarcha id indignè ferente in vinculis Babylonem ductus est cum primoribus gentis, intèrque hos Daniele postea Propheta (A. M. 3352. A. C. 608.) anno regni sui 4. Adhuc tamen succedentes annis septem ejus regno adnumerantur.

Q. VI. Dic, amabo, quando famosa illa gentis Judææ Captivitas, & transmigratio acciderit?

R. Ipsissima est, quæ anno regni sui quarto Joakimo imposita est, atque adeò hinc numerabis 70. annos, usque ad solutionem captivitatis à Cyro factam.

Q. VII. Fuit ergo tum gens Judæorum diadematè penitus exuta?

R. Nondum equidem. Sed Joachim, five Jechonias Joakimi filius manum scepro utut jam marcido *Vigésimus secundus* rex admovit: brevi tamen retrahendam: nam tertio mense vix exactio patrem sequi ad vincula Babylonem debuit, stipatus viginti millibus ejusdem fortis tribulibus suis.

Vigésimus tertius. Sedecias (Matthaniam ante dixere) patruus Jechoniæ, summæ Judæorum rei præfectus ab ipsis Assyriis: (A. M. 3359. A. C. 701.) quorum votis cum non responderet, Nabuchodonosor in eum expeditionem suscipit. Triennio obfessa civitas. Demum Sedecias ex fuga retractus, nati sub ejus ipsis oculis trucidati, ipsèque orbatus luminibus est. Urbs porrò miserè excisa: Templum solo æquatum: Incolæ aut deleti, aut in Babylonicas plagas traducti. (A. M. 3370. A. C. 590.)

CAPUT X.

De Septuagenaria Captivitate.

Q. I. *Quid toto hoc tempore literis dignum accidit?*

R. 1. Jeremias Propheta, capta urbe, ab hostibus honorificè habitus est, facta ei, ubi vellet, habitanti potestate. Elegit ruinas patriæ, easque coram lugens, suas ibi *Lamentationes* scripsit. Paulo post à suis met popularibus in Ægyptum cum famulo suo Baruch & ipso Propheta abreptus, cum sceleribus eorum obfisteret, indigna multa perpeffus, demum interemtus est.

2. Daniel nobilis Hebræi stemmatis furculus cum Joackim rege suo Babylonem raptus est non tam ad carcerem, quàm ad Aulam (A. M. 3352. A. C. 608.) Ecaptivis enim quatuor præstantissimæ formæ adolescentæ Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias in Ephes-Nabuchodonosoris adlecti sunt. Accidit fortè, ut rex fatidici somnii, quod anxie eum sub noctem hauerat, oblitus, ejus tamen evolutionem à magis suis expostularet. Illis causantibus, rem Dei solius esse, tucidari omnes jussit. At verò Daniel à Deo doctus, hunc in modum regem allocutus est: Statuam ô rex videras, mole sua gravem terris, astris minantem. Caput rigens auro incumbibat pectori argenteo: æs ventrem faciebat, & femora; tibiæ ferreæ; imi pedes in lutum ferro mistum desinebant. Lapis verò de monti abscissus, ac spontè cadens, ictis Statuæ plantis, totam in favillas disjecit, ipsèque lapillus excrevit in montem, ac demum terram omnem contexit. Notis ergo ô rex succedentium temporum Imperia hec viso abumbrari. Hoc præsens, cui tu jam moderatis, caput est, aureum, quia summi splendoris

doris & magnificentiæ. Succedet regnum alterum minoris momenti, argenteo pectore designatum. Venter, femoraque ærea ad tertium Imperium spectant. Quartum jam erit ferreum, quod ipsum sub finem in lutum degenerabit ferro mixtum. Porro in lapide illo aliquid supremi mysterii latet; etenim *in diebus regnorum illorum suscitabit Deus celi regnum, quod in æternum non dissipabitur: comminuet autem & consumet omnia regna hæc, & ipsum stabit in æternum.* Dan. 2. v. 44.

Q. II. Orexin acutissimam mihi peperit hæc narratio. Sed hanc interpretationem planiorrem mihi facias, velim.

R. Quatuor sunt Monarchiæ, quæ hætenus orbi imperârunt. 1. *Affyria.* 2. *Persica.* 3. *Græca.* 4. *Romana.* Nec addo verbum: cùm in Historia profana hæc redeant. Id solum ne te lateat, lapide illo & regnò æternum duraturò Christi Ecclesiam toto orbe diffusam indicari.

Q. III. Recense ulterius, quæ de Daniele memoriæ prodita sunt.

R. Alterum erat Regis prodigiosum somnium Arbo comas altum surrigens, cælitus iussa succidi. Id interpretatus Daniel, Arbore præcellsa Nabuchodonoso regem ipsum notari dixit, eumque paulò post à forma humana alienum bubulam speciem induturum. Respondit eventus: rex bovem seu indutus, seu se indutum credens, ac mente captus septenniò ipsò abstinui consortio humano, pabulòque ferino usus est.

Q. IV. Quam verò sortem tres Danielis sodales nacti sunt?

R. *Ananias, Misaël & Azarias* commutato nomine dicti sint à rege *Sidrach, Misach & Abdénagi.* Cùmque effigiem suam aspero auro fabrefactam statui, ac pronè adorari jussisset rex, idque detrectassent

tres hi juvenes Dei solius honorem cordi habentes , in fornacem flammarum globos latè spargentem præcipites dantur. At illos divina virtute tutos nec allambuit flamma ; quin potius in suave melos vocem sustulerunt , ovantium ritu.

CAPUT XI.

Ab Solutione captivitatis Judaicæ ad usque Christi nativitatem.

Q. I. Reditum Judæorum in terram promissam refer.

R. 1. Cyrus Persarum Rex occupata Babylone , & regnis latè sub jugum missis Judeos dimisit : (A. M. 3422. ant. C. 538.) quòd legisset Isaiam dudum de Cyro Babylonem occupaturo nominatim vaticinatum fuisse.

2. E decem tamen reliquis tribubus nemo Patriam repetiit , solæ tribus Judæ ac Benjamin reduxerunt trecentos sexaginta supra quadragesies bis mille viros , cum vasis aureis , argenteisque à Nabuchodonosor olim sublatis 5409. numerò.

3. Tum è ruderibus templum excitant, ac Urbis mœnia instaurantur, Zachariâ & Aggæò Prophetis alas ad-
dentibus.

Q. II. Quæ fuit Imperii facies in colonia ista postliminiò reducta ?

R. Zorobabel quidem Dux iter temperabat , ac templi ædificium. Cetera Esdras ferè exegit. Hic de gente Sacerdotum , ac Scriba , seu præfectus cancellis, sacros libros injuriâ temporum magnam partem perditos , memoriæ ferè beneficio restituit. Literas Hebræas novas , easque quibus nunc utuntur , constituit , eò potissimùm , ut Judæos à Samaritanis distingueret ,

gueret, pristino characterum genere adhuc dum gaudentes. Cæterum rei summa in Sacerdotibus summi^s erat.

Q. III. Illos ordine mihi enumera Sacerdotes.

R. 1. Josue cum ipsis captivis redux.

2. Jojackim filius.

3. Eliafib.

4. Jojadas filius.

5. Jonathan filius.

6. Jeddoa, seu Jaddus. Hic Alexandro Magno Jerosolymam petenti obvius cum ostendisset, Danielem eidem Imperium vaticinatum fuisse, Judæis libertatem impetrat. (A. M. 3628. ant. C. 332.)

7. Onias filius. Spartanis fœdere junctus.

8. Simon filius.

9. Eleazar Simonis frater. Sub hoc Ptolomæus Philadelphus Sacra Biblia Græco Idiomate donari fecit. (A. M. 3691. ant. C. 269.)

Q. IV. Celebre est hoc factum : tu, quàm potes strictissime id mihi prode.

R. Ptolomæus ille Ægypti rex Bibliothecam condiderat septingentis librorum millibus instructissimam; quorum quidem quadraginta postea in cineres abierunt, busto omnibus doctis cum primis flebili. Rex itaque omnes alicujus nominis libros, nihil sumtui parcens, conquiri jubet; cum ei fama etiam de sacris Judæorum libris loquitur. Missis itaque legatis à Pontifice Eleazaro & libros illos petit, & unà interpretes. Mittit ille septuaginta duos promptissimæ doctrinæ senes. Hi à rege separatis singuli domibus inclusi Græcam tamen translationem talem adornârunt, quæ omnibus planè verbis sibi respondit, divinò certè miraculò. Hæc translatio Græca hodiedum dicitur *Septuaginta Interpretum*; numerò rotundò.

Q. V.

Q. V. Jam reliquos Pontificum proseguere.

R. 10. Menelaus frater Eleazari. Manassen alii dicunt.

11. Onias II.

12. Simon II.

13. Onias III.

14. Jason seu Josue ejus frater ab Antiocho Epiphane Syrorum rege Summum Pontificatum muneribus emit, Onia depulso.

15. Mox idem de Jasone tendat Menelaum. Quæ res in apertum bellum erupit. Occasione usus Antiochus Solymam cæpit, cæsis 80000. totidemque sub hasta venditis, quin 1800. talentis è templo sublatis. (A. M. 3792, ant C. 168.) Paulò post sacra supellex direpta, SS. Biblia Vulcano tradita, Bacchi sacra in templo celebreta, porcùsque immolatus. Eleazar Pontifex rogo datus, templum Jovi Olympio dicatum, circumcissione Judæis interdictum. Donec Mathathias senex, Sacerdos è Macchabæorum familia ad vindicanda Sacra, gentisque decorem suos populares adhortatus præsidium Antiochi cæciderit. Obiit non multò post. (A. M. 3795. ant. C. 165.)

16. Judas Machabeus Mathathiæ filius ab eodem morituro bello gerendo præfectus, quater profligato Syrorum exercitu, templum gentili superstitione repurgat, (A. M. 3798. ant. C. 162.) Summùsque Sacerdos salutatur. Inde rem adversus Syros strenuè gerere pergit, Judæosque in Populi Romani societatem recipi curat. (A. M. 3800. ant. C. 160. Demum virorum strenuissimus adverso contra Syros prælio cadit. (A. M. 3801. ant. C. 159.)

17. Jonathas frater Judæ, ex infidiis occisus à Triphone regnum Syriæ usurpante.

18. Simon itidem frater.

19. Joannes Hyrcanus Simonis filius. Cum Rex Syriæ Antiochus Sedetes Solymam obsideret,

ret, Hyrcanus aperto Davidis tumulo 3000. talentorum inde sustulit, partemque Antiocho data solvi obsidionem impetravit. Samariam sub jugum misit, ejusque templum ad invidiam Solymæi ducentis abhinc annis à Sanaballat exstructum diruit. Principem se duxit, ac præfuit an. 31.

20. *Aristobulus I.* Hyrcani filius natu major Sacerdos Summus, sumtò diademate primus à *Captivitate* se regem salutare mandavit. (A. M. 3857. ant. C. 103.) Quo honore potitus est anno unico. Cæterum Pontifices deinceps ipsi unà reges erant.

21. *Alexander Janneus* prioris frater. (A. M. 3858. ant. C. 102.) Regn. an. 27.

22. *Alexandra* Jannei vidua Hyrcano filio Pontificatum permisit, (A. M. 3885. ant. C. 75.) ipsa regni habenas arripuit, tenuitque annos 9.

23. *Hyrcanus* deinde rerum potitur. (A. M. 3894. ant. Ch. 66.)

24. *Herodes I. Magnus* Ascalonita (A. M. 3920. ante æram vulgarem 40.) Idumæus gente occasio fuit implendi vaticinii de regno Juda, atque adventu Messiae: quod vide suprà *Cap. 4. Qu. 21.* Hic Machabæorum stirpem excidit. Templum Solymæum instauravit, magnòque sumptu absolvit. Denique computrescente corpore morti proximus; primores Judæorum convocatos uni loco includit, sororiquè Salomé in mandatis dat, mox ubi extremum ipse spirasset, unà omnes interimeret: causam addidit, *ne morti suæ lacrymæ deessent.* Sic periit (A. M. 3957. post verum Christi natalem, qui incidit in annum M. 3955.) anno secundo; sed triennio ante æram vulgarem Dionysiam, quæ convenit cum anno M. 3960. ut quidem multi nunc Chronologi opinantur.

CAPUT XII.

*De rebus Judæorum usque ad reipublicæ
eorum occasum.*

Q I. Non, spero, dedignaberis auctarii loco, quibus passibus ad exitium suum tetenderit Judæorum respublica, enarrare?

R. I. Herodis filii sententiâ Augusti ita hereditatem paternam diviserunt, ut *Archelao* Judæa atque Samaria: *Herodi* II. Antipæ dicto Galilæa; *Philippo* Trachonitis Provincia cederet.

Archelaus accusatus Tyrannidis ab Augusto solum vertere jussus (A. Ch. 14) Viennæ in Gallia obiit. Ejusque duæ Provinciæ per Romanos Præsides administratæ.

Philippus etiam cùm è vivis excessisset, Trachonitis in Provinciam Romanam redacta est. (A. C. 37.)

Herodes II. Antipas. (A. 27) Philippi fratris sui uxorem vetito conjugio duxit *Herodiadem* nomine. Increpatus à D. Joanne Baptista, eum in vincula conjecit; cùmque aliquando natalem suum splendidis epulis celebraret, *Herodiadi* juniori filiæ in choreæ elegantius ductæ mercedem caput Joannis à cervice revulsum donavit. (A. C. 29.) Hic idem est *Herodes*, qui *Salvatorem* alba indutum veste ludibrio exposuit Jerosolymis. (A. C. 33.) Demum Romanorum sibi indignationem conscivit, atque à Caligula Imp. in Galliam Lugdunensem relegatus (A. C. 40.) interiit.

3. *Herodes* III. *Agrippa*, filius fuit *Aristobuli*, quem Pater *Herodes Magnus* laqueo necari fecerat. Hic in Caligulæ animum penetrans Trachonitidem, Galilæam, Judæam ac Samariam Regio nomine imperavit: Anno 44. *Jacobum* Apostolum capite truncari

cari iussit. Eodémque ipse è vivis sublatuſ est, cùm se in aperto pegmate Deum salutare à populo passus fuisset.

4. *Agrippa II.* Trachonitidis rex. (A. C. 49.) Ad Paulum in iudicio prædicantem contestatus est, non procul abesse, ut Christi fidei subscribat. Cùm interim rerum summa ad Præsides Romanorum pertineret, populus jugi impatiens illi se subducere vi omni annisus est, pulso simul Agrippâ. (A. C. 65.) Ea seditio anſa fuit excindendæ totius gentis.

Q. II. Non semel audiſi insolentia signa hanc cladem Judæis portendiſſe.

R. Nempe, ut cetera silentio premam, vacca jam aris admota, & nunc securim exceptura agnum peperit. Per aëra totæ armatorum acies oberrare viſæ. Noctu in templo audita vox clamantium : *Fugiamus hinc ! fugiamus hinc !* Integro ante excidium septennio vir quidam è trivio dies noctésque lugubri voce ejulavit *Væ ! Væ ! Væ ! tibi Jerusalem !* Nec ullis etſi diriffimis modis sopiri potuit, donec in ipſa obſidione inſiſtens vallo ac clamans : *Væ etiam & mihi !* baſiſtâ trajectus animam cum voce emiſerit.

Q. III. Jam reliquum funeſtæ hujus catastro-phes brevi filô pertexe.

R. I. An. C. 67. Nero Imp. Veſpaſianum bello Judaico præfecit. Hic in Galilæam movet ; cui præfectus erat nobilis ille Hiſtoriographus *Joſephus Flavius*. Qui Jotaptatam civitatem adverſus 60000. Romanorum exercitum mira virtute atque aſtu defendit. Proſtrata demum à transfuga urbe cum 39. promptiffimis civium in ſpecum inaccessam ſe condidit. Ille deditio-nem ſui facere juſſi à Romanis, maluerunt ſuis invicem mucronibus cadere, miſſâ forte, uter alteri manus in-ferret ? Trigeſies octies aleam jecit Joſephus, ac

toties evasit. Cum ultimo superstitite rem composuit ac Romanorum se potestati permisit. Vespasiano cum Imperium vaticinatus fuisset, ab eodem in honore habitus est.

2. Anno 68. Civilibus motibus omnia fusque deque Jerofolymis ibant.

3. Anno 69. Vespasianus Augustus salutatur.

4. Annus 70. Solymæ exitium attulit. Titus enim Vespasiani filius coronâ cinxit Urbem. Fame confecti incolæ clam campos visebant radicibus saltem sese foturi : comprehensi verò à Romanis, ac uno sæpe die 500. eorum in crucem acti è regione mœnium.

Captivorum quidem aurum deglutierat, idque suo in stercore post requirebat. Hoc conspicati milites eadem nocte 2000. Judæorum vivos secuerunt auro ab iis devorato potituri : donec Titus eâ sævitiâ iis interdiceret.

Annonâ indies arctiore non solum corio, bovino stercore, aliisque indignis vesci in deliciis habuerunt obsessi ; sed & mulierum aliqua non infimæ fortis suummet filiolum gulæ, ac rabidæ fami destinavit.

Ultima impressione, etsi Titus templô abstinere manus militibus præcepisset, unus tamen subiecto clam igne illud Vulcano dedit. Inde civitas in cineres abiit, soloque æquata est, ut ne vestigium superesset, præter tres turres memoriæ ergo relictas.

Toto illo tempore obsidionis undecies centena Judæorum millia desiderati sunt : Nonaginta septem millia in servitutem acti.

Q. IV. Quo loco deinceps res Judæorum versabantur?

℞. Prorsus iniquo. Etenim omnes in omnem terram dissipati, omnibus exosi nullo hætenus pacto collapsam rempublicam instaurare potuerunt : nul-

nullibi regnum, regionem, terram, aut civitatem propriam numerant, toto orbe exules.

Equidem Julianus Imperator Apostata odio Christianæ gentis, copiam Judæis fecit resuscitandi templi (A. C. 362.) Jamque materiam omnem paraverant, cum ecce! crucis notæ eorum vestibibus insederunt, nulla arte evellendæ: quin residua prioris templi fundamenta ipsimet eruerunt, nova jacturi: at quidquid interdiu operis absolvisset, noctu occultâ vi ejectum est. Cum neque sic cæptis desisterent, flamma ex imo erumpens & operas, & instrumenta, unâque lapides absumsit. An. C. 363.

CAPUT XIII.

De Fructu Historiæ Sacræ Veteris.

Q. I. Hætenus seriem sacrorum fastorum avida aure bi. Ediffere jam, quid in ea præ ceteris observandum, animoque fideli sit imprimendum?

R. Forent id genus pene infinita: nullum enim tot insignium gestorum, quæ per sacras præsertim literas memoriæ prodita sunt, doctrinâ ac mysteriis vacat. At ego te ulteriore meditatione lubens absolvam, si hisce sequentibus pressiore vestigio institeris.

I. Dei *Justitiam* clamat Protoparentum è Paradiso exilium, ob esum unius pomi. Cataclysmus mortalium genus omne absorbens. Sodomorum incendium in vindictam foedissimæ libidinis sulphureo imbre excitatum. Pharaonis ac totius Ægypti decem illæ immanes plagæ. Populi Hebræi in deserto murmurantis castigationes. Ejusdem populi in terra promissionis pedem jam figentis excidium & captivitas ob ingratitude potissi.

potiſſimum, & idololatriam. Denique totius gentis exitium ac diſſipatio funeſtiſſima; quam ſibimet ipſi conſciverunt, cùm Salvatorem crucifigi petierunt, inſanis clamoribus perſonante forô: *Sanguis ejus ſit ſuper nos, & ſuper filios noſtros.*

2. *DEI Providentiã* videri eſt cùm ubique, tum maxime, quando Noëmum cum ſuis per Arcam à diluvio immunem fecit: quando hominum linguas confudit, cùm cœlo minitari tentarent altum excitatâ turri Baby- lonicâ: Quando Joſephum, fratrum perfidiã in ſervi- tutem actum, ex ipſis carceribus ad regni clavum ſu- ſtulit, ut fratribus etiam terrori eſſet; Quando popu- lum Iſraëliticum in fide veri DEI immotum ex Ægy- pto tot tantisque miraculis ſalvum perduxit in terram promiſſam Chanaan: Quando populum eundem om- nia Dei monita, minas omnes ſurda aure, animoque impervio prætereuntem denique exilio, ipſoque ex- cidio damnavit. Quibus tamen ipſis in calamitatibus nunquam deſuere aut Prophetæ, aut viri ſanctitatis, doctrinæque laude decori, aut Sacerdotum & Ponti- ficum continuus ordo.

Q. II. Religionis verò quæ fuit facies?

R. Semper eadem, quod quidem ad intima religio- nis momenta attinet: eſſi aliam atque aliam exterius ſpeciem ei induerit ipſe Deus; ut nimirum hominum genius atque uſus ferebant. Cape ergo. Anima reli- gionis eſt Fides in Deum ſempiternum, & Salvato- rem. Membra velut cetera ſunt quædam exteriora ſigna ad Dei hujus cultum, & mortalium ſalutem relata à Deo Religionis auctore propoſita: atque hæc vulga- to jam nomine *Sacramenta* vocamus.

Q. III. Dic ergo tandem, num una fuerit ab orbe condito religio?

R. I. Religio fuit *Eadem* ſemper ac ſibi con- ſtans:

ſtans : quantum ad internam fidem ſpectat. Etenim uti Adam Deum verum , & Salvatorem ſibi à Deo promiſſum Chriſtum credidit , ita in hac fide ac ſpe vixerunt ejus poſteri à Setho ad Noëmum & Abrahamum : & ex hoc denuo ad Moſen & ceteros poſt ipſum Judæos. Donec Meſſiâ tandem reâpſe mortales inter agente hæc ſpes impleretur , eâque impleta fides multò clarior in & ab ipſomet Meſſia Chriſto monſtraretur.

2. Sacramenta autem , aut exterior cultûs divini figura diſcolor extitit , & hætenus quidem triplex. *Prima* dicitur : *Lex natura* , qua uſi homines ab Adamo ad Abrahamum uſque , aut certè uſque ad Moſen. Cùm præter immolationes quasdam à fideli ſuo populo ſeu Eccleſia nihil exigeret Deus , niſi ut natura duce , ac ſana ratione faciem ubique prætendente , virtutem colerent , *Alterâ* : *Lex ſcripta*. Cujus initium ab Abrahamo petitur , tum , quando circumciſio in omnes ejus poſteros ſancita. Aut à Moſe , qui leges à Deo traditas literis commendavit. Hujus Legis Sacramentorum præcipua duo fuère *Circumciſio* , & *duodecim panes propoſitionis* quot hebdomadibus in tabernaculo recentes coram Arca propoſiti. *Tertiâ* : *Lex Gratiæ* : quando ſcilicet Meſſias , ille ob cujus fidem & cultum antiquiora illa omnia patrata fuerant , ipſus advenit : tunc enimverò oportuit gratiæ omnes vias & aditus aperiri : omniâque præſtantiora evadere , quâ Sacramenta , quâ ritus , quâ doctrinam & vitæ modum.

Q. IV. Poſt hanc , legem quartam nullam ſperare licet.

R. Nullam : cùm non ſit , quod ſperetur ultra Chriſtum , in quo ſunt proſectò omnia.

Q. V. Non ſemel audivi nominari Teſtamentum vetus : dic quid hoc ſibi velit ?

R. *Testamentum vetus* aliud nihil eſſe ſcias, niſi illam ipſam *Legem ſcriptam*, & quidquid per ejus decurſum in una illa, verâque Judæorum Eccleſia contigit cum expectatione promiſſi Salvatoris. *Testamentum* deinde *novum* Lex eſt, ſeu doctrina aut Eccleſia à Salvatore inſtituta.

Q. VI. *Judæorum Eccleſiam dixiſti; cum omnibus certum ſit, Judæos à ſincera religione alienos eſſe?*

R. Nempe Judæos poſt inſtitutum à Chriſto *Testamentum novum*: Quia hoc ſemel inſtituto, vult Deus vetus illud *Testamentum* abolitum eſſe. At ne dubites ante hujus novi *Testamenti* promulgationem veram Eccleſiam ac religionem penes Judæos extitiſſe: Quia illud *Testamentum* pro illo tempore à Deo erat præceptum.

LIBER SECUNDUS
HISTORIÆ SACRÆ,
SEU
HISTORIA
ECCLÉSIASTICA.

A partu Virginis usque ad
præsens ævi.

Monitum Studioſo.

Imò **H**istoriam istam non definimus sin-
gulis seculis ; quod quidem ho-
die fieri solemne est : at mihi plura capita
ac divisiones crearet, quàm juventuti fore
commodum existimem. Ergo temporista-
les periodos designo, quibus speciale quid-
piam in Ecclesia contigit, ac immutatum
est. Verbi causâ : Prima periodus ad
Sylvestrum usque Papam extenditur: per
hunc enim caput è squallore sustollere Ec-
clesia cœpit, gentilium ritibus palam à

Con-

Constantino M. Cæsare damnatis, Templis Deo ubique terrarum conditis &c.

2. Hæ periodi atque capita in suos articulos seu Paragraphos discernuntur.

Primus seriem Romanorum Pontificum eorūque gesta.

Alter Dilatationem Ecclesiæ in varios Episcopatus &c.

Tertius Persecutiones.

Quartus Doctrinam, Disciplinam, ritus &c.

Quintus Hæreses, & Schismata.

Postremus Claros Pietate ac Doctrina viros exequitur.

** Hoc solum animadverto, quod in primo Capite summi sibi paragraphum seorsim exigat Historia Evangelica, seu Christi, & deinde Apostolorum.*

LIBER SECUNDUS HISTORIA ECCLESIASTICA.

CAPUT I.

Prima Periodus à Christi ad-
ventu ac morte, itemque à Pontificatu
Petri Apostoli usque ad Pontifica-
tum Sylvestri I.

Sive

Ætas Martyrum.

Quæst. Cur dicitur ætas Martyrum?

*¶. Quia ad Sylvestrum usque Papam, &
Constantinum M. Imperatorem, assidua
Gentilium Tyrannide exagitata est Eccle-
sia, & infinito Martyrum sanguine tincta.*

S. Se-

S. Separatus.

Historia Christi Salvatoris & Apostolorum.

Q. I. *Quæ sunt præcipuè de Salvatore nostro animo imprimenda?*

R. Omnia quidem ejus sunt adamante notanda : cum verò pleraque sint decantata , nec vel parvulis ea ignorare liceat , ea modò afferam , in quibus cardo totius rei vertitur , & quæ nonnullis sunt ignotiora.

1. Antequam triginta tres natus annos esset , publico ferè abstinuit : trigesimum quartum cum agerèt , tum prodiit quâ doctrinâ ; quâ miris mortales ad se pellecturus , ac cetera , quorum causâ mundum subierat , acturus. Ante omnia verò à Joanne , ad Jordanem tunc austeram vitam agente , ac plebem ad pœnitendum de peccatis hortante , baptizari & ipse voluit. (Ær. Ch. an. 29.) In quem procul adhuc agentem digitum intendit Joannes , cum dicto : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Dum verò flumine mergeretur JESUS, Divinus Spiritus columbæ schemate ejus vertici imminuit, ac recedentibus cælis vox insonuit : *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

Q. II. *Quid hic mysterii subest?*

R. 1. Tres Deitatis personæ hac ratione sunt præditæ: Filius baptizatus, Spiritus Sanctus descendens, Pater loquens.

2. Præterea exemplum Baptismi Christus dedit, unaque materiam designavit, *aquam* nempe : nam verborum formulam tum primùm docuit, cum à resurrectione sua Apostolos in omnem terram destinaret cum mandato, ut docerent homines , *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti.*

Q. III. *Perge cetera.*

R. 2. Discipulos legit duodecim, omniumque *primum Petrum*. His cum velut nunciis uteretur, dicti sunt græco verbo *Apostoli*, sive *missi*.

Q. IV. *Cum ex omni turba hos unostraxerit, nullus ambigo, quin aliquid longè præstantius eos voluerit.*

R. Sanè: Nam relictis patriis laribus, bonisque ferè nudis, ut se sequerentur, suavit: nullaque rerum caducarum sollicitudine agi, nullo amore præcepit. Anuptis verò, omnique carnis illecebra voluit esse alienissimos. Ac demum, constituto in eis regimine, alterum alterius dicto audientem esse, alterumque alteri fervire eos docuit.

Q. V. *Quid sibi volunt ista?*

R. Sunt ipsissima illa tria capita, quibus imitari Apostolos conantur Religiosi quique. *Paupertas* nempe, *Castitas*, & *Obedientia*. Atque hæc quidem aliàs dici amant *Consilia Evangelica*: quòd Salvator ea non in vulgus præceperit, sed consuluerit tantum iis, qui ejus vellent esse Apostoli, ac in familiaritem ejus intimius penetrare.

Q. VI. *Quid deinceps?*

R. 3. Plurimis jam in suas partes contractis, mori denique nostræ salutis ergo petiit (anno Æræ vulgaris 33. ætatis suæ 37. ut nonnulli Chronologi tradunt) Quade morte non est, quòd verba faciam: sed de Cœna illa mortem præcedente, cui Apostolos suos adhibuit. Pane enim sumto conceptis verbis testatus est, id suum esse *Corpus*: Idemque de vino faciens, *sanguinem suum* dixit. Nec satis: Idem ut etiam deinceps Apostoli ipsi actitarent in mandatis dedit.

Q. VII. *Sed quid ista portendunt?*

R. Bina Ecclesiæ suæ Sacramenta hoc facto Christus dedit. *Eucharistia*; Unaque *Sacerdotii*: data nempe Apostolis potestate Eucharistiam, seu Corpus Christi

Christi consecrandi ex pane & vino: quibus ipsis Apostolis, paulò post Anastasin suam, copiam dimittendi peccata fecit, Sacramentum *Pœnitentiæ* & sacrum confessionis tribunal instituens.

Q. VIII. Novi jam universa Sacramenta numero 7. à Christo originem trahere, si addideris etiam Unctionem extremam & Confirmationem, quorum hætenus nullam mentionem injecisti.

R. Dubiò vacat, quin & illa Christus discipulos docuerit. Nam Jacobus Apostolus sua in Epistola præcipit, ut ad ægrum vocentur Presbyteri, eum uncturi. Quod, nisi à Salvatore accepissent, nunquam ausi fuissent Apostoli, Domini sui institutorum tenacissimi. Ejusdem opinionis te esse de Confirmatione volo: qua sanè Apostoli donare consueverunt recens baptizatos, manibus eorum vertici impositis. Quæ causa fuit, ut id Sacramentum vulgò diceretur *Manuum impositio*. Nec id mysterio, aut numine divino vacasse credas; etenim haud rarò sic confirmatis divinum Pnevma illapsum est ita, ut sub omnium oculos caderet: eâ efficaciam, ut repente peregrinis linguis uterentur, aut animo præsentarent futura, aut alia quævis mira patrarent.

Q. IX. Qui fuere Apostoli?

R. Piscatores plerique, aut certè homines amiffi. Idque divinò consilio, ne dicerentur doctrinæ suæ vimundum in suam sententiam adduxisse, & ad Fidem Christi traxisse.

Q. X. Quot illorum erant?

R. Duodecim. At Judas Ischariotes, indèque dicitur Ischariotes, Domino suo fidem fefellit, eumque prodidit. Quare cum laqueo sibi gulam ipse fregisset, Episcopatum ejus seu Apostolatam Petrus, reliquis assentientibus in Mathiam contulit. Hic duodenario

accessit post Saulus, quem ad torquendos Christianos accinctum Christus è cælo spectabilis in meliorem sententiam traduxit (An. Ch. 36.) Paulum eum, ac suum deinceps Apostolum dicens. Demum etiam Barnabas est accensus reliquo Apostolorum Choro.

§. I.

Romani Pontifices à Petro Ap. ad Sylvestrum I. an. 314.

Q. I. Quare à Romanis Pontificibus normam historiae, ac modum capis? cur non potiùs ab Antiochenis, aliisvè?

R. Cum sit lippis & tonsoribus notum, hos ceterorum principes esse; successores nempe Petri, quem Salvator ipse *petram* illam esse pronunciavit, super quam Ecclesia constituenda sit, adeò, ut nec *portæ inferi* adversùs eam valituræ unquam sint.

Q. II. Sed illud de Petro Christus dixerat, non de futuris Romæ Pontificibus?

R. Christus enim non ad aliquot annos Ecclesiam instituit, sed perpetuam: atque adeò non uni modò personæ Petri principem hanc potestatem conciliavit, sed omnibus eum jure ac legitimè deinceps excipientibus. Aut profectò si alterius cujus cujus demum provinciæ Pontifices principatum hunc sibi asserere optent, necesse est, ut instrumenta & sigilla proferant, quibus demonstrent, se à Salvatore constitutos esse in vertice summo totius Ecclesiæ.

Q. III. Sed quæso, priusquam promoveas pedem, dic, quare non Papas eos indigites?

R. *Papæ* nomen *Patrem* sonat, ut sanè frustra illud in Catholicorum dedecus vertere nitantur

tur insipientes hujus tempestatis hæretici : neque ego id nominis diffimulavi, quòd minùs decere Pontificem suspicarer : sed quòd prima illa ætate Ecclesiæ omnes Episcopi Papæ dicti sint. Donec succedentibus seculis Romanus Pontifex *Papa Apostolicus* passim diceretur. At denique majore in hanc Sedem reverentiâ ducti ceteri Episcopi Titulò hoc cesserunt.

Q. IV. Jam ad enumerandos Pontifices summos accede.

R. I. Primum ergo Ecclesiæ clavum *Petrus* tenuit. Hic primò quidem Antiochiæ in Syria pedum fixerat, cum id exigèrent negocia Ecclesiæ Asiaticæ seu Orientalis : post verò ubi Romæ Christianæ fidei amplior locus datus est, ibidem Summi Pontificatûs fundamenta jecit. (A. C. 54.) Simonem magum devicit : de quo vide §. 5. Sub Nerone Imp. in crucem actus est, inverso tamen corpore : idque eodem, quo S. Paulus, die (An. Ch. 65.)

2. S. *Linus*, patria Volaterranus, Martyrii palmam cepit (An. Ch. 67.)

3. S. *Clemens* I. Romanus. Martyr. (A. 76.)

4. S. *Cletus*, Romanus. Martyr. (An. 83.)

5. S. *Anacletus*, Atheniensis. (An. 95.)

6. S. *Evaristus*, Græcus, Martyr. (A. 108.)

Hic antiquis Ecclesiarum *Titulis* novos addidit, crescente fidelium copia.

Q. V. Quid est Titulus?

R. Domus, vel locus, ad agendos conventus Christianorum destinata. Harum enim foribus præpendebatur cortina, vel tabula, imaginem, aut alias notas præferens, ut eas domos quivis Christiani agnoscerent. Hos itaque titulos divisit septem Diaconis, plebis curam per suas Diaconias habituris. Atque hæc ipsa origo est
Car.

Cardinalium Ecclesiæ, qui istis titulis hodièque præficiuntur.

7. *S. Alexander I.* Romanus M. (A. 116.)
8. *S. Sixtus I.* Romanus. M. (A. 126.)
9. *S. Thelephorus.* Græcus, Martyr. (A. 137.) Hic præcepit Missam solemnem fieri media nocte Natalitia Domini.
10. *S. Higinus.* Græcus. M. (A. 141.)
11. *S. Pius I.* Aquilegiensis. M. Traditum erat ab Apostolis, Pascha celebrandum esse die Dominico. Id cum nonnulli insuper haberent, Pius præcepto illud sanxit (An. 151.)
12. *S. Anicetus.* Syrus. M. Sub hoc increbuit lis cum Orientalibus de Paschate celebrando (A. 161.)
13. *S. Soter.* Campanus. M. (A. 170.)
14. *S. Eleutherus.* Græcus. Primus Pontificum naturali morte defunctus. Ab hoc Lucius postremus Britanniae regum Fidei elementa, ac Christiana Sacra petiit & impetravit (An. 185.)
15. *S. Victor I.* Afer. Orientales Pascha secus atque imperatum fuerat à Pio I. agentes sacris interdixit. Quod illi indignè ferentes semina conceperunt Schismatis, diu licet post erumpentis. Martyrio coronatus est *Victor* sub Antonino Severo Imper. (An. 197.)
16. *S. Zephirinus* Roman. (An. 217.)
17. *S. Calixtus I.* Romanus. Martyrio immolatus sub Alexandro severo Imp. Illatusque cemeterio, ejus nomen hodie gerenti (An. 222.)
18. *S. Urbanus I.* Martyr. (An. 230.)
19. *S. Pontianus.* Romanus Martyr. persecutione Maximini (An. 235.)
20. *S. Antherus.* Græcus. M. (An. 236.)
21. *S. Fabianus* Romanus, cujus vertici columba imminuit, cum de subrogando summo Papa ageretur. Martyr, persecutione Decii (An. 250.)

Hic iterum Ecclesiarum curam in septem Diaconos distribuit.

† Hoc anno 251. Roma Pontifice orba fuit: Clero Romano interim omnia exterarum Ecclesiarum negotia temperante.

22. *S. Cornelius*, Romanus, à Gallo & Volusiano Impp. relegatus Centumcellas, damnatusque ad operas portus ibidem construendi, cum uxorem custodis sui paralyti liberasset, milites complures eo miraculo ad Fidem adegit, cum quibus & capite truncatus est (A. 252.)

23. *S. Lucius I.* Romanus. M. septem modò menses Pontifex sedit (An. 253.)

24. *S. Stephanus I.* Romanus. Hic cum duceretur, Martis fanum oratione profligavit. Fugientibus militibus in Cæmeterio Lucillæ Sacris operatus est, atque à supervenientibus capite multatus. (A. 257.)

25. *S. Sixtus II.* Græcus. M. (An. 258.)

† Vacat sedes Romana anno uno. (An. 259.)

26. *S. Dionysius*, Græcus Monachus. Vixit in pace (An. 269.)

27. *S. Felix I.* Romanus Mart. (An. 274.)

28. *Eutichianus*, Tuscus, patriâ Lunensis. (An. 283.)

29. *S. Cajus* Dalmata Diocletiano Imp. sanguine junctus: Martyr. (An. 296.)

30. *S. Marcellinus*, Romanus. Hunc Donatistæ hæretici finxerunt tormentis imparem idolis adolevisse, sed facti pœnitentiâ ductum concilio episcoporum se stitisse judicandum. Sed hac eum calumniâ absolvit S. Augustinus testis omni exceptione major, ac temporum illorum vicinus. Ut adeò Romanis Pontificibus nunquam Fides sancta defecerit. *Vid. Baronium* ad annum 302. num. 90. &c. Martyrio vitam consecravit S. Marcellinus. (An. 304.)

† Sedes Pontifice destituta mansit annos 3. (An. 307.)

31. S. Marcellus, I. Romanus. (A. 310.)

32. S. Eusebius, Græcus. (A. 310.)

33. S. Miltiades, seu Melchiades Afer. Damnavit
Donatistas hæreticos in Concilio Romano. (A. 313.)

Unde hi concepto odiò commenti sunt, eum, & Mar-
cellum atque Marcellinum PP. idolis litasse.

§. II.

Dilatatio Ecclesiæ.

Q. I. Dixeras Apostolos terrarum orbem
subegisse Fidei Christianæ: jam, qui resista dein-
ceps successerit, ne tace.

R. Equidem Apostolis Martyrio sublatis ethnici
ad ingenium frequenter redierunt: cum quòd dees-
sent sacerdotes, tum quòd voluptatibus carere diu-
tius nescirent. Nihilominus per omnem latè Asiam,
Africam, atque Europam ingens populus in officio ac
fide retentus est, habenas moderantibus tribus præ-
cipuis Episcopis Romano in Europa, & universim in
tota Ecclesia: Antiocheno in Asia: Alexandrino in
Africa: Antiochenus deinceps distinctus est in Con-
stantinopolitanum etiam, & Hierosolymitanum. (An.
381.) Synodo Generali Constantinopol.

§. III.

De Persecutionibus.

Q. I. Unde tot tantæque in Christianos per-
secutiones.

R. I. Judæi omnibus exosa gens erat. At initio
Christiani pro Judæis habiti sunt; quia è Judæis erant
Iesus Salvator ipse, tum Apostoli, primique Christiani.

2. Cùm

§. III. De persecutionibus, usque ad an. 314. 63

2. Cùm paulatim ascenderet ac passim Christianorum numerus, nemo ferè erat, qui Idolorum sacra frequentaret. Id indignius ferebant gentiles Principes atque populus; calcar furori addente dæmone.

Q. II. Immania sæpe, & quæ fidem pene superent, audiui de Martyrum suppliciis.

R. Imò omnibus illis superior fuit Martyrum Fides. Dies me deficiat omnia persequentem; paucissima dabo.

1. Scorpionibus cæsi sunt: id est carnes eorum uncinis frustillatim decerptæ.

2. Cæsi quoque plumbatis: lorîs nempe, quibus extrema parte plumbeus globus annexus erat, eousque mactati, dum eos vita deficeret.

3. Ocreis clavatis induti ac currere sine interquiete iussi.

4. Manuum pedumque ungues violenter eruti; aut subulis arundinibusque suffossi.

5. Effracti illis dentes, oraque lapidibus confusa.

6. Pice oleoque ferventi perfusi.

7. Pix liquens infusa faucibus.

8. Ligneis palis confossi, pice, sevoque circumliti, itaque de vertice accensi, ut pro facibus servirent ad spectacula nocturna.

9. Affati in craticula.

10. Excoriati, saleque conditi.

11. Dissecto ventre intestina trochis extracta.

12. Binas intra tabulas compressi, itaque ferris divisi.

13. Vivi denique defossi.

Nihil adhuc dixi de taureis, de catastis, de rogis, de Crucibus, de Phalaridis tauris, de Leonibus, sexcentis que aliis.

Q. III. Quid demum evicit Tyrannis.

R. Hoc nempe, ut in immensum augeretur Christianorum genus, cùm antè rari per provincias essent,

essent. Non Constantia Martyrum argumento fuit fidei veræ, inque sui stuporem amorémque egit Ethnicos cordatiores; cum utrâque manu palparent, divinam aliquam subesse vim, quæ etiam feminas atque pueros immanibus tormentis pares efficeret.

Q. IV. *Jam ne taceas, quoties, quibusve temporibus furor iste persecutorum incaluerit?*

R. I. *Persecutio.* Nero, qui populo Romano cervicem *unam* optabat, quò eam posset uno securis ictu demetere. Urbi clam submitti ignem mandaverat: ipsèque flammam novendio fœdè grassantem velut ovans spectabat. (A. C. 64.) Omnibus tyrannum in suspicionem adducentibus, ipse invidiam declinaturus subornavit, qui Christianos excitati incendii insimularent, gentem nimirum aliàs Romanis invisam; eoque, & aliis nominibus gravissimè in eos animadverti jussit.

II. *Persecutio*, à Domitiano Cæsare humani generis hoste imperata Anno Chr. 93. alii volunt. an. 84.

III. *Persecutio* Trajani Imperatoris, à qua eum Plinius nonnihil dehortatus est. (A. 112.)

IV. *Persec.* Hadriani Imp. (A. 135.)

V. *Persec.* Antonini Philosophi. Imper. (An. C. 167.)

VI. *Persec.* Severi Imp. (An. 201.)

VII. *Persecut.* Maximini Imp. (A. 235.)

VIII. *Persecut.* A morte Maximini quieti restituti Christiani nonnihil à pristino fervore remiserunt. Inde providentissimum Numen acrem iis stimulum adhibuit per tyrannum Decium Imp. (A. C. 249.) At multipacis tempore effeminati bonorum ac prædiorum suorum amore fidei renuntiârunt.

Id temporis Septem fratres sanguine clari tormentorum metu in proximam specum sese abdide-

diderunt. Illic sopore merli delituerunt usque ad Theodosii Junioris tempora annis fere ducentis. Quo tempore prodeuntes in publicum universos in stuporem egerunt, ac sanctissimis fatiis demum concesserunt. Dicti ab hoc eventu *septem Dormientes*.

IX. Persecutio. Valeriani Imp. (A. C. 257.)

X. Persecutio. Acerbissima Diocletiani Imp. (A. 302) nullo non furoris genere Christianos calcavit in annum secundum (A. 305.) Abdicato deinde Imperio Diocletianus privatus egit. Constantius vero Chlorus, & Galerius Maximianus Augusti tyrannidem executi sunt in annum (Ch. 312.)

§. IV.

*Doctrina, mores, ritus, seu Disciplina
hujus ætatis.*

*Q. I. Ut quid de Doctrina Ecclesiæ primæva
figillatim me admones?*

R. Quia nostri ævi hæretici jactant, puram Ecclesiæ Doctrinam successu temporis esse adulteratam: eamque à Luthero demum integritati suæ esse restitutam. Quare, ut eos noveris mentiri, caput id esse debet in historia Ecclesiastica.

Q. II Nihil ergo hætenus mutatum ais?

R. Nihil, quod quidem ad fidei doctrinam à Salvatore præceptam attinet. At non pauca mutationem subiungere ex illis, quæ ad ritus tantum, & externam disciplinam spectant.

Q. III. Cedò mihi exemplum hujus rei.

R. Prisco illo ævo solemne fuit plerisque locis, accedentes ad S. Synaxin non hostiam mo-

dò, seu panis species; sed Calicem quoque, seu species vini sumere. Quod deinde abrogatum est: cum sanè ad Fidei integritatem nihil pertineat, neque fumentibus quidquam gratiæ deficiat; cum sub sola hostia Christum, quantus quantus est, percipiant.

Q. IV. Eccur verò ritus alii atque alii obtinent?

R. I. Ritus ac disciplina ad hominum ingenium debent esse facti. Cum ergo mortalium genus certis ætatibus certas etiam vices patiatur, pronum est, ut diversis etiam ritibus atque moribus ad pietatem ducatur.

2. Prima Ecclesia maximam partem Judæis constitit. Hi non uno ictu deduci à suis ritibus poterant: itaque multa salubri consilio, ac connivente oculo primum sunt permissa, post verò sublata. Ita illis initio non mox interdicta circumcisio; modò ne eam tanquam sacramentum novæ Ecclesiæ usurparent &c.

3. Cum subnascentes paulatim Hæreses dogmata à veritate abhorrentia spargerent, Ecclesiæ data est ansa contraria dogmata apertè evulgandi; de quibus antè non fuerat admodum sollicita.

4. Adde, quòd in nonnullis, ut fieri amat, abusus irrespiciunt, tollendi adeò per Ecclesiam. Sic in sumptione calicis effusiones, aliæque nonnunquam acciderunt, quæ minùs è dignitate tanti Mysterii erant.

Q. V. Quinam fuit Ecclesiæ exterior status id temporis?

R. I. Bona ac ditiones Ecclesiæ initio nullæ esse poterant, ob persecutiones. Sed ditiores Christiani frequentes Eleemosynas ad Episcopum detulerunt; imò alii Deo se totos consecraturi, neque pauci illi, omnes facultates suas ad Pontificum pedes abjecerunt.

runt. Hi deinde subrogatis sibi Presbyteris, maxime verò Diaconis, Subdiaconis, & viduis ita totius Ecclesiae necessitatibus moderabantur, ut unius familiae. Visitabant e bonis in medium collatis, uti nunc in claustris Religiosi. Erátque universae multitudinis *cor unum, & anima una.*

Post etiam immobilia bona ac fundi adjecti sunt. *Vide Baronium ad annum 57. num. 82. &c.* Ac praesertim Romana Ecclesia reliquis ditior atque potentior evasit. *Vid. Baronium, ad annum 175. num. 8 &c.*

2. Officia potissima ac dignitas in Ecclesia Romana fuere illorum Presbyterorum, ac Diaconorum, quibus *Tituli* certi seu regiones ab Evaristo Papa, & Fabiano consignati sunt. Qui deinceps *Cardinales* sunt dicti.

3. Clericorum habitus initio à ceterorum amictu parum aut nihil distinctus. Ceterum plerique omnes Christiani nigro utebantur. Sub annum verò Christi 58. comam radere coeperunt Clerici, cum reliqui eam promitterent.

4. Officia divina, Sermones exhortatorios, sacramque Synaxin agebant in domibus, quas Episcopi designassent. Persecutionis verò tempore in cimiteriis martyrum. Erant illa subterraneae cryptae amplissimae, multis fornicibus distinctae, ac civitatis cujusdam speciem praeferentes. Quales vel hodie Romae cernere est.

Q. IV. Fueruntne iis sui etiam dies festi?

R. Ne dubita. Dominicus quidem dies status erat. Cumque jam plurimorum Martyrum sanguine maderent omnia, ipsorum etiam memorias festivas habere coeperunt, tertio praecipue seculo, seu post annum Christi 200. defervescentibus primis persecutionibus.

Q. VII. Quo plausu peracta haec festa?

R. Re Divina locis suis peractâ , ac maxime horis , quas vocant , canonicis decantatis. Etenim noctu atque interdiu convenientes non soli sacerdotes , sed omnes devoti Christiani Hymnos decantârunt & Psalmos , ter noctu , semel mane , ac dein per diem , eoritu , quo jam Monachi , atque Canonici in Choro psallunt.

Q. VIII. Etiamne imagines cultu prosequantur ?

R. In omnibus locis , quibus conventus agebant , certa colebatur Crucis imago : eademque etiam alibi passim , ac ubique verè visebatur. At aliæ imagines raræ erant , ea de causa , quod satis multi hæretici atque magi errores suos , atque præstigias per nonnullas icunculas Angelorum , atque ipsius Salvatoris exercerent : id quod Christianos cautos imaginum fecit. Præterquam quod idolorum cultus adhuc dum passim receptus non permiserit Christianis sacras icones habere celebres , ne viderentur imprudentibus cum ipsis idololatriis facere.

Q. IX. Capisti nuper de Paschatis festo : nunc quæso , planius mihi rem totam expedi ?

R. Apostoli , ac præcipuè D. Petrus docuerant suos , uti pascha celebrarent non lunâ 14. mensis Martii &c. quemadmodum Judæi lege veteris Testamenti , sed die Dominico proximè illam lunam 14. tam sequente. Idque ideò , quia Salvator tali die , nempe die Solis , post Pascha Judæorum , gloriosâ Anastasi mortem triumphavit. Isque mos in Ecclesia Romana solemnissimus semper fuit.

At in Oriente , ubi plures erant Judæorum , alii Apostoli ad continendos in officio Judæos , permiserunt Christianis Pascha eodem die cum Judæis celebrare.

Pius verò I. PP. sub annum Christi 142. salubrem D. Petri doctrinam præcepit per totam latè Ecclesiam

nam extendi. Asiatici tergiversari, S. Polycarpus discipulus S. Joannis Romam tendere ad Anicetum Pii Successorem, rei componendæ ergo (A. 262.) At rediit re infecta, hætenus tamen, ut mutua utrique amicitia facta testaque constiterit.

Victor I. Orientales diutius jam, quàm par erat refragantes Sacris interdicit in Concilio à se Romæ celebrato, utut S. Irænus Lugdunensis in Gallia Episcopus Pontifici suaserit mitiora. (A. 193.) Res ad intestinas turbas spectare videbatur; nil paulatim fuisset sopita: Orientalibus tamen suâ sententiâ stantibus, semina hæc esse putantur Græci illius Schismatis, de quo alio loco redibit sermo.

Plurimi sanè ex Orientalibus Episcopis Romanæ Ecclesiæ victas manus dederunt: ceteri pertinaces hæresis damnati sunt, dictique vulgò *Quartadecimani*: qui post Concilium Nicænum ferè sunt extincti.

Q. X. *Nihil habeas de SS. Eucharistia, quod memoneas?*

R. Sanè habeo. Nam 1. Ne mireris, si haut adeò frequens fiat mentio hujus mysterii in Antiquiorum scriptis. Etenim cum hoc arcanum sit tironibus, aliisque necdum Christianâ doctrinâ imbutis captu difficilius, cautè id exposuere primi sancti Patres. Profectò S. Augustinus & S. Chrysostomus in publicis ad Populum sermonibus apertè cavent, ne sibi quidpiam de sacra Eucharistia excideret. Quæ ipsa causa fuit, quòd Catechumeni perlectò Evangelio à Missa abesse jussi fuerint. Atque hæc est, quæ à Scriptoribus vocatur *Disciplina Secreti*.

2. Sacro hoc epulò pascebantur Christiani ferè quot diebus; cum pietatis ergò, tum ut semper essent parati martyrio. Eadem de causa multis concessum fuit sacram Eucharistiam domi suæ fervare.

Q. XI. At quid de Pœnitentia?

R. Præter occultam, & auricularem, quam vocant, publicam etiam, eamque multò rigidissimam noxarum expiationem subire mos atque lex erat. Quatuor sic pœnitentium ordines numero.

1. *Flentium*, quos oportebat præ foribus Ecclesiæ indutos saccis humi jacere, pedibusque transeuntium esse obnoxios, ceterum iugressu Ecclesiæ planè abstinere.

2. & 3. *Audientium & Prostratorum*, qui admissi in Ecclesiam finitò tamen Evangelio cum Catechuminis foras expellebantur.

4. *Consistentium*, quibus licebat sacris ex integro interesse, à sacro tamen convivio penitus abstinere necesse erat.

Atque non erat modici temporis hæc pœna, sed septem, decem, imò quindecim ipsos annos toleranda pro crimine, exempli causâ, furti, homicidii, aut alius.

Q. XII. Quid de Baptismo?

R. In more repositum erat nondum infantes baptizare, nisi morbo, aut fato urgente; aliàs verò, dum adolefcerent, expectabatur. At cum hæretici, interque eos Pélagiani contenderent, Baptismum parvulis non esse necessarium; ut mendacium opprimeret Ecclesia, cæpit paullatim omnes parvulos sacro fonti admoveere, nec amplius adultiorem expectare ætatem.

Nomina in Baptismo hauriebantur plerumque parentum. At sæculo quinto, seu sub annum Christi 400. jam passim obtinuit sanctorum Martyrum nomina adscisci; eo certè nomine S. Chrysostomus in parentum quosdam invehitur, qui malebant gentilium nomina, Hectoris, Æneæ, &c. quam Apostolorum & Martyrum. Germanis tamen nostris id serius in usu fuit nempe sub annum primum 1400.

Q. XIII. *Nil ais de Jejunio?*

R. I. Quartâ & sextâ feriâ id est die Mercurii atque Veneris jejunia agi, inde ab Apostolis traditum est. Romana verò Ecclesia semper etiam Sabbatum adjunxit.

2. Quatuor temporum jejunium solemne fecit S. Calixtus Papa sub An. C. 218.

3. Quadraginta dierum jejunio Salvatorem ipsum imitari, primis Christianis antiquissimum fuit, quod sponte sua religiosissime servabant universi. At tepescente post multorum fervore, ne res salubris, atque à Christo & Apostolis tradita daretur oblivioni, S. Telesphorus P. Quadragesimam publica lege sancivit.

§. V.

Hæreses illa ætate subnata.

Quæst. I. *Quid sit hæreses, crassiore saltem Minerva mihi adumbra.*

R. Est opinio, seu dogma erroneum, & aliquem fidei articulum in Ecclesia Catholica receptum impugnans, quod dogma qui tenet, aut spargit, illud *pertinaciter* contra Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem tuetur?

Q. II. *Quî potuere falsæ ejusmodi ac pertinaces opiniones illa simplici ætate pullulare?*

R. I. Nosti, neminem phreneticum somniare quidquam tam nefandum, quod gentiles de suis diis non fingerent, aut certè etiam plenis buccis creparent. Itaque audiendis rebus absurdissimis à puero innutriti gentiles non pauci, faciles erroribus aures accommodârunt, etiam tum, cum jam Christianis sacris nomen suum dedissent: hi maxime, qui aut minùs seriò fidei negotium agebant.

bant, aut vitiis nimium affueti erant; aut certè albæ mentis homines.

2. Alii Christiani mel' ore zelô acti, sed impari doctrinâ, gentilibus Philosophis Religionem Christianam impugnantibus obviam ituri, cum se eorum sophismatis expedire haut valerent, inciderunt in absonas explanationes, & figmenta: quæ semel prodita revocare, superbia vetante, nolentes, pertinaci errore iisdem inhæserunt: quæ res in hæresin abiit.

3. Cum adhuc in vivis agerent Apostoli, rari extiterunt hæretici, cum vererentur à vivis illis testibus nimis quàm apertè in ruborem dari, atque convinci. A morte verò illorum nudo, ut ajunt, vertice veritati sese opponere ausi sunt aliquamulti.

4. Philosophi non pauci (quæ gens erat Sectæ suæ tenacissima, & Sophismatum studiosa) etiam Christianis jamjam adnumerati, scita sua invehere adnisi sunt, eaque cum Christianis regulis conciliare. Infelicitè plerisque cessit negotium, ac spurcius inde partus prodiit. Quod peccatum præ reliquis peccârunt Stoici ac Platonici. At non Peripatetici, id temporis admodum ignoti.

5. Cum adhuc passim gentilis superstitio obtineret, factum est, ut minùs nonnulli caperent Apostolorum doctrinam.

6. Superbi quidam homines cum vel honorum, ad quos aspirârunt, repulsam essent passi; aut Aristarchi; aut qui sibi sapere videbantur, & quibus alii videbantur cæcutire, pestem hæreseos efflârunt.

7. Denique, quod S. Hieronymus plurimis exemplis probat, nulla fuit hæresis sine femina adjutrice.

Q. III. Quosnam hæreticos evomuit orcus primo Ecclesiæ seculô?

R. Agmen duxit Simon Magus gente Samaritanus:

nus: hic à Philippo Diacono salutaribus nudis tinctus, cum videret Spiritum sanctum descendere super Christianos illos, quibus manus imposuisset S. Petrus, eosdemque omne genus mira patrare, datò argentò eandem potestatem à D. Petro licitari voluit; à quo tamen præter maledictum nil aliud tulit. Atque hæc est hæresis, quam hodie dicunt *Simoniam*, quæ sacra venalia habet. Inde Simon à Fide palàm desciscere, præstigiis sibi nomen conciliare; ipsosque Romanos sibi devincire, adeò, ut statuat eidem velut *Deo* locarent. Cùmque Nero Imp. in deliciis haberet magos, Simon quoque ceteris versutior in ejus familiaritatem penetravit, eidemque raptum Medææ sagæ in scena exhibere gestienti volaturum se per aëra, Cæsaremque voti damnaturum adpromisit. At Divus Petrus Apostolus fufis ad DEUM precibus dæmonum vires fregit, & Simon Magus ex alto præceps impiam animam sub orcum egit. (A. C. 65.)

Q. IV. *Dic hæreses secundi seculi.*

R. Sublatis è vivorum numero SS. Apostolis audacior styx suos Apostolos hæreticos magno numero emisit, principes erant *Gnostici*, indeque *Valentiniani*.

Q. V. *Quenam fuere horum dogmata?*

R. Nolim mireris, si & hæc & ceterorum deinceps hæreticorum somnia silentiò premam: sunt enim eousque putida, ut animus qui vel micam falis sapit, non possit non refugere. Audi vel unum: sed risum an bilem teneas magis, ignoro. Gnostici deorum populum finxere omni penè numerò superiorem, quorum alii alios edidissent, eorumque postremus mundum fabricatus esset &c. Ut taceam libidines, iidem pusionem recens natum in mortario contundere, eoque aromatibus conditò (prò scelus!) Eucharistiæ locò vesci solitabant. **MARIAM**

DEI genitricem habebant contemptui. Ut videas , quosnam viros imitandos sibi sumserint nostræ tempestatis Hæretici Lutherani , aliique : & quàm piè se jactent integritatem primævæ Ecclesiæ conservare.

Q. VI. Etiam tertium sæculum vidit suas hæreses?

R. Quammaximè. Præter enim *Novatiani* errores , illius qui Schisma in S. Cornelium Papam concitaverat , *Anabaptistarum* Secta altas radices egit , proscripta à S. Stephano Papa. Contendebant , omnes , qui ab hæresi aliqua ad Ecclesiam Catholicam reverterentur , iterum esse baptizandos , etsi legitimo baptismo jam antè fuissent abluti. Fuerunt , qui hujus Sectæ erant primò Catholici , & ejusmodi quidem , qui Catholicam Ecclesiam sanctiorem fore existimabant , si ad eam reversi hæretici denuo sacro lactice expiarentur : at dum inconsultò , & contra Apostolorum traditionem , contraque Pontificis sententiam pii esse *pertinaciter* nituntur , evadunt hæretici.

Q. VII. Quibus argumentis in hæreticos usi sunt SS. Patres ?

R. Non alio frequentius atque efficacius , quàm hoc : Provocabant ad Ecclesias ab Apostolis institutas , & quibus Apostoli , aut eorum discipuli præfuerunt ; maxime ad *Ecclesiam* D. Petri Apostolorum Principis *Romanam* : Has agebant germanam fidei doctrinam , ac religionis Christianæ disciplinam accepisse ab iisdem Apostolis , qui eam hausere ab ipsomet Salvatore : Quisquis ergo doctrinam afferret diversam , à doctrina & disciplina Apostolicarum illarum Ecclesiarum , cum primis *Romanæ* , hunc errare asseverabant , hujus doctrinam spuriam detestabantur.

§. VI.

De Viris illustribus ejus avi.

Q. I. Non id te volo, ut omnium illorum magni nominis virorum gesta evolvas: intelligo enim nimii id operis fore, sed paucos selige, quos mihi non ignotos esse velles; ac primùm quidem è primo Ecclesiæ seculo.

R. *Dionysius Areopagita.* Athenis oriundus, cùm Heliopoli fortè degeret, solémque præter naturæ leges deficere cerneret ad comitem exclamavit: *Aut DEUS naturæ patitur, aut mundi machina dissolvetur!* Fuit ea ipsissima Eclypsis, quæ Salvatore in cruce animam agente contigit. Post Athenas venerat Paulus Apost. urbéque lustrata, offenderat in aram *Ignoto DEO* jam olim ab Atheniensibus dicatam. Mox in Areopagum penetravit (is est illius civitatis Senatus, ad quam rerum summa pertinebat) ignotum illum DEUM *Christum* esse prodidit, Fideique Christianæ rationem ea vi reddidit, ut hunc Dionysium cum aliis Senatûs illius Patribus faciles sibi dexteras Christoque nomen dare coëgerit. (A. C. 52.) Dionysius constitutus primùm Athenarum Episcopus, mox in Gallias missus Parisiorum Episcopatum instituit. Sub Trajano verò Cæsare annosissimus Senecio ferro jugulum præbuit, quo resectô truncum corpus suummet caput aliquot passuum millia in montem extulit. Ejus sacra Lipsana è Galliis ad Germanos clam allata in Asceterio Benedictino S. Emmerami Ratisbonæ condita esse dicuntur.

Q. II. Quem mihi laudas ex secundo seculo?

R. S. *Justinum*, Senatorii ordinis virum, Philosophiâ celebrem, qui apologia duplici in senatu recitata Christianorum patrocinium ingenti

ti animo suscepit; ob eam tamen causam capitis damnatus, sub annum 165. Cujus relicta nobis ingenii ac pietatis monimenta nuper in publicum evulganda sibi sumsit P. Maran Benedictinus Gallus. Inde *Tertullianus* ingenio stiloque acer, Carthagine in Africa natus; (A. 207.) Sed qui demum Montani hæretici erroribus subscripsit.

Q. III. *Unum mihi alterúmve tertii seculi prode.*

R. 1. S. *Cyprianus* Ciceroni eloquentiâ haut longè impar habitus, Episcopus Carthagine; qui cum ob constantem veræ Fidei confessionem duceretur, Carnifici suo 20. aureos numerari jussit. (A. 258.)

2. *Origenes* Alexandrinus, sublimi ingenio vir, ac eruditione nemini secundus; ob improbum scribendi laborem dictus *Adamantius*, velut *adamantinus*. Scholæ Alexandrinæ moderari jussus, cum & feminas docendas nactus esset, sinistros mores declinaturus se ipse eviravit. Multis pro Fide Catholica perfunctus laboribus, denique extra rhombum saltavit. Cum enim Platonice Philosophiæ plus justò deditus esset, vafras doctrinas invexit, multarumque hæresum semina sparfit, quæ Arius, Pelagius, & ferè universi post illum hæretici propagarunt. Tandem pro concione dicens, populoque Psalmorum arcana evolvens in versum illum offendit: *Peccatori autem dixit DEUS: quare tu enarras justitias meas?* &c. Suum ergo peccatum atque errores in memoriam revocans: primum velut in vado hæsit, moxque obortis lacrimis librum complicuit, digitoque labris impositò e cathedra descendit: qua re ita tactus fuit populus, ut tota Ecclesia fletu personaret. Ex vivis abiit (A. 253.) Ejus in S. Scripturam doctissimi labores in publicum producti sunt à P. Bernard, Montfaucon, Benedictino, (A. 1713.)

3. Decii persecutio S. *Sebastianum* fustulit inter Prætorianos ducentem ordines, Alligatus palo, telisque confixus ab Irene sancta muliere clam sanitati redditus Tyranno sese denuo stitit, ac demum fustibus occisus est (A. 249.)

4. Viris addendæ Viragines S. *Catharina* Alexandrina, Magistro cælo ad miraculum erudita, quinquaginta Philosophos undique gentium excitos ad eam conflictu verborum devincendam, in eas angustias redegit, ut ejurato idolorum cultu Christianæ veritati colla submitterent. Parata ipsi feralis rota elicito de cælo fulmine tacta in partes abiit. Amputata demum Virginis cervix non cruorem modò sacrum, sed & lac sudavit. Corpus ab Angelis sublatum in jugo montis Sinai reconditum est. (A. 307.)

4. S. *Apollonia* Alexandrina provectæ ætatis Virgo, excussis maxillis deducta ad rogam, sponte sua infiliit. (A. 250.)

CAPUT II.

A Sylvestro I. P. P. an. 314. Ad Gregorium I. Magnum an. 590.

Secunda Periodus

seu

Ætas Doctorum.

Quæst. Quid ita ætatem Doctorum ais?

R. Quia Ecclesiâ paci redditâ, atque à persecutione tyrannorum ferè immuni

muni prodierunt Sancti Patres doctrinâ zeloque potentes: Quos divino quodam numine afflatos fuisse facile intelligit, quisquis libros, quos exarârunt sapientissimos, vel primis labris gustaverit.

§. I.

Summi Pontifices à Silvestro I. ad Gregorium I. Magnum.

Q. I. Nondum memoriâ mihi excidit, Melchiadem Romanâ mitrâ fuisse insignem deservescente Diocletiani persecutione. Jam ceteros Pontifices ordine producito.

R. 34. S. Silvester I. Romanus. Pontifex inauguratus anno Christi 314. Constantinum M. Imp. salutari Baptismatis fonte tinxit Romæ, multisque ab eodem honoribus auctus est. Concilium primum œcumenicum, seu universale Nicææ Bythiniae civitate cogi fecit à Constantino Imp. Diem extremum clausit A. C. 335.

35. S. Marcus Romanus. (Ob. An. 337.)

36. S. Julius I. Romanus. (An. 352. Ob.)

37. Liberius Romanus. Sanctum Athanasium adversum Arianos gnave tutatus est. Quare à Constantio Imperatore Ariano relegatus in Thraciam, subrogato interim S. Felice II. qui Liberii antea Diaconus fuerat. Verum Liberius ærumnis victus post biennium exilium proscriptioni S. Athanasii calculum suum adjecit. Cum verò Romæ redditus esset, Felicemque exegisset, pœnitentiâ ductus, Athanasium denuo suscepit, hæresimque Arianam palam proscripsit,

plis, quàm tamen nunquam amplexus fuerat. E vi-
vis excessit. A. 366.

38. *S. Damasus I.* Hispanus. Humanis rebus va-
ledixit. A. 384.

39. *S. Siricius* Romanus. (A. 389.)

40. *S. Anastasius I.* Roman. (A. 401.)

41. *S. Innocentius I.* Albanensis. Pelagium hæreti-
cum damnavit. At Romam Gothorum prædam videre
debuit. (A. 410.) vixit A. 417.

42. *S. Zosimus I.* Græcus (A. 418.)

43. *S. Bonifacius I.* Roman. Obiit A. 422.

44. *S. Cælestinus I.* Campanus (An. 432.)

45. *S. Sixtus III.* Roman. (An. 440.)

46. *S. Leo I.* Magnus, Etruscus. Divinæ facundiæ
Vir, qua etiam Attilæ Hunnorum regis furorem fre-
git, eumque à diripenda Urbe abstinuit. Vivere de-
cessit A. 461.

47. *S. Hilarius* Sardus. (An. 468.)

48. *S. Simplicius*, Tiburtinus. (An. 483.)

49. *S. Felix III.* Felici fato functus A. 492.

50. *S. Gelasius I.* Afer. (An. 496.)

51. *S. Anastasius II.* Roman. (An. 498.)

52. *S. Symmachus*, Sardus; Anastasium Imperato-
rem diris devovit hæresis causâ. Ob. An. 514.

53. *S. Hormisdas* Campanus: Ecclesiam Orienta-
lem aliquo abhinc tempore à Romana dissidentem ad
unionem revocavit. Mortuus A. 523.

44. *S. Joannes I.* Thuscus. Eum Theodoricus
Gothorum rex in carcerem detrusum ærumnis ac pæ-
dore confecit. A. 526.

55. *S. Felix IV.* Beneventanus Clero Romano à rege
obtrusus: qui tamen Clerus pacis ergò eidem suffra-
gatus est. Piè vixit. A. 530.

56. *S. Bonifacius II.* Roman. (A. 432.)

57. *Joannes II.* Roman. (An. 535.)

58. *S. Agapetus I.* Roman. Coactus à Theo-
dato Gothorum in Italia rege Constantinopolim
porrexit regi exoraturus pacem à Justiniano Imp.
Ibi

Ibi cūm ageret , Anthimum Constantinopoleos Patriarcham ab Hæreticorum partibus stantem sede movit , suffecto Menna Catholico. Obiit in eadem Urbe. A. 536.

59. S. *Silverius* , Campanus. Benedictinus. Theodora Augusta hæresin spirans Vigiliū antipapam in Silverium concitat , istūque per Belisarium Ducem Urbe Roma ejici mandat. Vitæ finem & exiliū fecit *Silverius*. A. 538.

60. *Vigilius* Romanus. Hunc tandem , emortuo Silverio lubens excepit Clerus Romanus. Isque mox mutatus à pristino errores , quos in favorem Augustæ foverat , detestatus est , seque ad sanctiores leges composuit. Humana reliquit. A. 554.

61. S. *Pelagius* I. Roman. (A. 560.)

62. *Joannes* III. Roman. (573.)

63. *Benedictus* I. Romanus , Græcis dictus *Bonofus* ; Benedictinus. Obiit A. 578.

64. *Pelagius* II. Roman. Benedictinus. Obiit A. 590.

§. II.

Dilatatio Ecclesiæ.

Q. I. *Quid incrementi sumsit Ecclesia sæculo quarto ?*

R. I. *Æthiopia* amplissima terræ portio India ceterior aliàs dicta , in Christi leges juravit , non sine miro eventu. Meropius Philosophus Tyrius cū filiis Frumentio & Ædesio ad eas oras fortè delatus occisus à Barbaris est ; at duo pueri , quos forma commendabat , ad regem delati , intèrque ephebos non solum adlecti , sed & rebus gerendis adhibiti , cūm adolēssent. Illi occasione utendum rati Christianis Sacris Barbaros illos excolunt , annuente S. Athanasio Patriarcha Alexandrino , ac Frumentium Episcopum consecrante , (A. 327.)

2. *Iberia*

2. *Iberia.* Regio est Ponto Euxino imminens ortum versus. Armeniam inter, & Caucasum montem sita, quam hodie Georgiam vocant. Huc unam mulierculam belli sorte captivam traxere illi barbari. Hæc dies noctesque in oratione erat tota. Quæsitæ, cui bono id actitaret? reddidit: Christianam se esse, Christumque hoc cultu prosequi. Mirantur Barbari nomen ignotum: & curiositas eos subit tentandi vires Numinis! Mos ferebat parvulos fortè morbo sollicitatos ad vicinas deportare, medicinam, aut consilia quæsitum. Ventum ad Servam illam Christianam. Hæc; sibi quidem deesse opem, DEO vero suo Christo adesse plurimam testata, eundem in vota vocat. Puer è vestigio sanitati restituitur. Regina & Rex certiores miri eventus fiunt; hi Legatis conveniunt Imperatorem Constantinum M. Episcopos, Sacerdotes, quæque alias ad Christi cultum facerent, petunt, facileque impetrant. (An. 327.)

3. Maxima verò hęc seculò accessio Christianæ Ecclesiæ facta est, quando Constantinus I. Magnus Imp. palam Christo nomen dedit, idolorum fana clausit, gentili superstitioni indixit exilium, Ecclesias passim vero Numini dicavit, ipsæque salutari lavacro expiari se fecit (A. 325. vel 337.)

4. Ex adverso in Oriente & Africa foeda rerum facies erat, Arianis, Donatistis, Eutychianis & aliis ejusdem furfuris hæreticis omnia fuscæ deque vertentibus. Id quod quintò etiam, sextòque seculò nihilo mitius actum est.

Q. II. Quintò verò seculò nihil crevit Ecclesia?

R. Illo ad calcem jam jam properante Clodovæus Galliarum Rex Ecclesiæ sese adjunxit. Difficili enim in Alemannos pugna voti se reum fecit Christiana sacra suscipiendi, si ipsa campus & vi-

ctoria cederet. Voti compos factus à S. Remigio sacro latice ablatus est. (A. 496.) Ei Anastasius II. PP. gratulatus *Primogenitum Ecclesiae* dixit: Hodieque dicunt *Christianissimum*

Q. III. *At sextò seculò quid ?*

1. Reccaredus *Hispaniarum* Rex operà S. Leandri, aliorumque Benedictinæ familiæ Episcoporum Gothos, Suevosque Hispaniæ inquilinos ab Ariana Hæresi totos repurgavit. (An. 589.)

2. *Britannia* quidem à Lucio PP. scintillam sanæ religionis hauserat; sed quam densæ postea tenebræ sepelierunt, Saxonibus eò irruentibus, & Idolomania superstitionem secum invehentibus. Divus ergo Gregorius Mag. Pontifex è Romano suo S. Andreae Asce- terio elicuit S. Augustinum, aliosque socios bene multos omnes D. Benedicti Monachos, iisque Angliæ ad Fidem postliminiò reducendæ provinciam imposuit: quam illi felici non minùs, quàm impavido conata sunt executi. (An. 596.)

§. III.

De Persecutionibus.

Q. I. *Dixeras, à Diocletiani tempestate Ecclesiam quieti fuisse restitutam. At nihil eam post turbavit?*

R. Nunquam deest Christiana patiendi copia. Ego paucis te docebo persecutiones, quibus Ecclesiam pessum ivère Tyranni.

1. Sapor Persarum Rex ab anno Ch. 343. ad usque 380. pessime suæ ditionis Christianos habuit. Dein Anno 414. cum Abdias Regiæ Persidis Episcopus Templum Igni (Numini Persarum) sacrum Vulcano dedisset. Isdigerdes Rex in furorem actus Catholicorum Ecclesias solo æquavit, ipsosque gravissimis tormentis exposuit. Cujus vestigiis insistens filius

Vara-

Vararanes Patre haut mitiora in Christianos decrevit, usque sub annum 444.

2. In Orientis Imperio *Julianus* Cæsar, ille qui Christianus cum esset, fidem tamen paulò post valere jussit Apostata, demonum delubra à Constantino M. occlusa reſeravit. (A. 362.) Advertens autem, multos Christianos juventutem poëticis, Rhetoricis, aliisque liberalium artium præceptis imbuere, unaque deorum vanitatem atque turpitudinem ex ipsis ethnicorum libris demonstrare, hæc inquam animadvertens Julianus Christianos à docendo liberales artes omnino prohibuit. Edixit etiam, abolito *Christiano-*
rum nomine *Galilæos* eos dici. Quin ipse facundiâ suâ pessimè abusus sacrilegum calamum in Dominum Salvatorem strinxit septem in eum scriptis libris. Donec tandem infelici contra Persas prælio ceciderit, cælitus inflicto vulnere (An. 363.)

Quantis furiis *Constantius* Imp. A. 353. Ac *Valens* an. 365. &c. *Anastafius* an. 491. Catholicos agitârint, ut Arianos foverent, paucis dici nequit.

3. *Gothi, Vandali, Suevi, Alani*, jam olim quidem Christum agnoscere docti sub Valente Imp. Sed Arianæ hæreseos peste subacti totam latè Galliam, Hispaniam atque Italiam ab anno 406. ad 413. protriverunt Româ quoque expilatâ (409) in qua tamen (Numen feros animos edomuit) Ecclesiis, ac quidquid eò confugisset, parsum fuit.

Genfericus Vandalorum rex an. 437. Africam, Hispaniam, Italiam, Dalmatiam miris modis vexat: eandemque telam prosequitur mali corvi malum ovum, *Hunnericus* ad annum usque 487.

Attila Hunnorum tyrannus an 451. Galliâ direptâ Urbi quoque imminebat, nisi S. Leo PP. divinâ facundiâ furori ejus temperâſſet.

§. IV.

*Disciplina, atque Doctrina trium istorum
seculorum.*

Q. I. *Sæpe mihi laudâsti Constantinum M. ejusque in Ecclesiasticam disciplinam & Autoritatem merita. Rei ansam, ac seriem explica.*

R. Faciam id, sed tenuiore filo. Maxentius Imperio inhians Romæ incubabat. In hunc signa infesta moturus Constantinus (312.) dum rerum sollicitus hæret, ipso meridie Crucem aurei splendoris cernit, quæ cæli fornicem decussatim secabat, hac cum epigraphæ: *In hoc signo vinces.* Ille portento fretus hostem sub jugum mittit: primusque Imperatorum Christianæ religioni palàm subscribit. Inde Ecclesiasticæ Disciplinæ *Libertas*: inde Episcoporum summa *autoritas*: Concilii Nicæni *celebritas*: sanctæ demum *Crucis gloria* natæ sunt.

Q. II. *Qam ais Ecclesiæ Libertatem?*

R. Cùm antè in antris & cemeteriis perpetuas inter formidines divina peragi necesse esset, de pompa cogitare: ix licuit: at nunc augustissimis templis Romæ ac ubivis gentium à Constantino excitatis, auro, gemmis, purpurâque oblatâ, decuit planè, multa ab Ecclesiâ decerni ad splendorem ac majestatem divini cultûs facientia. Huncque in modum plerique externi ritus, quibus hodie dum gaudemus, sunt sanciti.

Q. III. *Quæ vero Episcoporum Autoritas?*

R. Perfectorum nempe; Præsidumque judicia, ac Consulium fasces Episcopis submitti Constantinus præcepit, eorumque ab ore pendere causas plerâsque. Fortè Episcoporum nonnulli Ario ad-

dicti

dicti cataniniam in Catholicos Episcopos scriptam Imperatori obtulerant, Catholici vicissim sui defensionem: cum ille libellos omnes foco iniecit, cum dicto: *DEUS vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi: & ideò nos à Vobis rectè judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari &c.* Aliàs quoque dicere amabat: se, si sacerdotem fuismet oculis peccantem conspiceret, suam eum purpuram operturum, protecturumque ab ignominia.

Q. IV. Jam de Concilio Nicæno.]

R. Pacatam omni Ecclesiam, ex universo pene orbe tuto commeârunt Episcopi, evocante eos, nutu Sylvestri Papæ, Constantino (A. 325.) Advolârunt Nicænam Bythiniae civitatem Antistites trecenti atque octodecim, quâ doctrina quâ sanctitate in paucis conspicui. Causa cœtui sacro cogendo fuit Ariana hæresis latè serpens: & ut conspirantibus animis decernerent ea, quæ populis per orbem universum diffitis concordi atque unius planè formæ doctrinam essent deinceps tradenda, ut una Ecclesia ex una doctrina appareret in invidiam ac pudorem omnium hæresum. Facta tunc etiam gentilibus loquendi potestate, unus illorum ceterorum quasi quidam Deus, magni nominis Philosophus, cavillationibus sanctam Synodum est aggressus, Deos suos laudans. Facto inter omnes silentio sanctus Spiridion Ep. his nonnisi vocibus eum compellavit: *In nomine Christi*, inquit, *Philosophe audi!* tum Christianum dogma brevi, simplici que oratione explicans subjungit: *Si credis, interroganti mihi responde.* Ille his vocibus velut fulmine tactus primum in saxum stetit: mox ad suos conversus, se victum fassus est.

Fidei doctrinam sacrum isthoc Concilium conclusit in *Symbolum* illud, quod *Nicænum* dicitur, & percantatò Evangelio ad aram insonat. *Credo in unum DEUM &c.*

Q. V. Quo in honore Crux haberi cœpta?

R. Non te fugit, crucem perditissimorum ac non-nisi servilium hominum supplicium fuisse: quale nostra ætate est furca vel patibulum. Ac cum ejus præsidio Maxentium subegisset Constantinus, mox Christi nomen, Cruicisque figuram signis militaribus intexi *æquilarum* locò jussit, suòque ipsiusmet diademati inferi. Quo non contenti, qui eum secuti sunt Cæsares, pomo seu globo aureo impositam manu prætulerunt crucem sceptri locò.

Helena verò Augusta Constantini Mater Jerosolymam devotionis ergo petens (A. 326.) consilium cepit indagandæ Crucis sanctæ, cui affixus Salvator amoris victima fuit. Audit eam à Judæis altè defossum. Igitur egestâ humò in tres tandem Cruces incidit, titulûmque, quem Pilatus scripserat (J. N. R. J.) avulsum. Anceps erat, quænam è tribus Christi Crux foret? Ergo ægrotæ admovent primam, alteram, ac deinque tertiam: quæ simul ac tetigit infirmam, sanitati reddidit: ex quò cognitum, hanc esse veram Crucem Salvatoris.

Q. VI. Nihilne aliud de disciplina Ecclesiæ occurrit?

R. Imò de Sacra Monastice. Nam S. Antonius Magnus Abbas in Ægypti desertis locis ingentem hominum vim censcripsit ejus sub signis ac regula Christo ac virtuti militantium (A. 310.) Idémque profecutus est S. Pachomius. (A. 320.)

S. Basilus haut pauciores numeravit regulæ à se scriptæ tenaces. (A. 362.)

Ordo Eremitarum à S. Augustino institutus primùm Tagaste, solò nempe Augustini patriò, anno 387. mox Hippone regio an. 390. Indèque totâ Africâ summo studio, zelòque extensus.

S. Benedictus sub annum 520. Regulam suam tantopere à summis Pontificibus, totòque orbe sem-

semper laudatam, proposuit, quam non solum ample-
xa sunt asceteria ab ipsomet recens condita, sed Pachomi-
miani quoque, Basiliani, reliquique monachi per Ori-
entem, Occidentemque ferè omnes.

§. V.

Hæreses.

Quæst. I. Quartò seculò num grassata est ali-
qua hæresis?

R. 1. *Manichæorum* coryphæus fuit *Manes*. Is
Curbicus antè dictus Scythani cujusdam Philosophi
Pythagoræi servus, atque ab ejus morte heres etiam
tam librorum, quàm errorum scriptus est. Inde *Ma-*
netis nomen, quòd Persicâ linguâ Disputatorem so-
nat, sibi optavit. Res novas moliturus Regis filium
incipiti morbo tentatum suis precibus sanandum su-
scipit. Cùm fidem datam falleret, datus in vincula,
clâmque elapsus in Mesopotamiam Hæresim sparsit.
(A. 282.) Tum interceptus à regiis satellitibus cute
detracta feris objectus interiit. Alia inter è Pythago-
ræorum schola docuit animas à morte in alia corpora,
seu brutorum seu hominum migrare, quæ migratio
Metempsychosis audit. Unde vetitum carniū esum
volebat. In hanc hæresim plectus est adolescens
Augustinus: quam deinde ipse penè funditus extir-
pavit.

2. *Donatistarum* primam schisma, deinde, ut
fit, etiam hæresis ingens negotium facessivit A-
fricanæ præsertim Ecclesiæ. Mensurius Cartha-
ginis Antistes fatis concesserat: ejus in locum
suffectus est Cæcilianus (A. 311.) Ambitio verò
hæresum schismatumque parens Majorinum ade-
git, ut sacrum pedum violenta manu ipse arripe-
ret, adjutus præcipuè à Lucilla femina prædivite,

fed mali atque in Cæcilianum offensi animi. Ita con-
flatum est schisma. Schismatici deinde patrocinium
aucupantur Imperatoris Constantini M. At ille Mel-
chiadem Romanum Pontificem dicere, ut par erat,
sententiam jubet: hic adhibitis in consilium multis
Episcopis Cæcilianum probat, Majorinum rejicit.
(A. 313.) Idque fit iterum in Concilio Gallico 200.
Episcoporum (A. 314.) Iterumque à Constantino
Imp. Mediolani (A. 316.) Constans deinde Imperator
vi adhibita eos compescuit. (A. 340.) At emergere
denuo Juliano Imperatore. An. 362. & Gildone Afri-
cæ tyranno anno 396. Honorius demum Imp. misso
in Africam Marcellino comite eos Ecclesiis bonisque
exuit. (A. 411.) Etsi Marcellinus capite suo pieta-
tem luere debuerit, accusatus nempe rerum in repu-
blica novandarum apud Marinum Africæ præsidem.
(A. 413.) Puit is ipse Marcellinus, cui S. Augustinus
miros illos de Civitate Dei Libros dicatos voluit.

*Q. II. Sed cur Donatistas id genus homi-
num vocasti?*

R. Donatus nempe suum sectæ nomen impo-
suit, ille, qui Majorino Schismatico substitutus est à re-
bellibus.

*Q. III. Prode mihi quidpiam de spurio eorum
dogmate.*

R. 1. Ecclesiam veram corruptam asseriebant, nulli-
bique eam, nisi penes se Donatistas, reperire esse. 2.
Eucharistiam, sacrum Chrisma & alia sacra habebant
contemptui. 3. Monachis erant infensi: Ut cetera ta-
ceam. Atque in hac egregia doctrina æmulos habent
hæreticos hodie Calvinistas, Lutheranos, aliosque
ejusdem luti.

Q. IV. Perge jam de ceteris Hæreticis.

R. 3. *Ariani*, quorum antesignanus Arius.

Is

A. M. G. M.

Is ex Lybia ortus Alexandrinæ cæpit blasphemare, (A. 313.) DEI filium creatum esse, neque Patri æqualem, aut consubstantialem. Ejectus ab Alexandro Patriarcha, damnatus à Concilio Niçæno, demum fingens se cum Catholicis facere jussus est à Constantino M. in Constantinopolitanam Ecclesiam admitti. Dúmque in templum ovans properat, è via declinans alvum exonerandi causâ, ibi rupto ventre in latrina publica interiit, Judæ proditoris instar. (A. 340.) At non cum autore extinctum est ipsum malum: Constantio præsertim (A. 353.) Imperatore, & ejus exemplô, toto pene Oriente in Arian dogma jurante. Hujus Cæsaris nutu coaluit Concilium illud duplex *Sardicense & Ariminense*; atque in hoc posteriore plurimi Episcopi Catholici qua fraude, qua vi inductu, ut formulæ Fidei seu symbolo ab Arianis dolosè concepto subscriberent; quo facto *ingemiscens orbis terrarum Arianum se esse miratus est*, ut queritur S. Hieronymus. Catholici tamen maximè Occidentales & fraude & vi illa se brevi expedientes palam fecerunt, nunquam se in animum induxisse ut hæresin Arian probarent, sed cum verborum colore ac technis sibi impositum esse, tum etiam vim factam. Tandem Theodosius supremam evertendæ huic hæresi manum admovit impetrata à Damaso PP. Synodo œcumenica, quæ Constantinopolitanarum quidem prima est, Universalium verò secunda, (A. 381.)

4. *Helvidius* (Sub annum 390.) impuro ore Cæli reginam petere ausus, eam à partu Virginitatis honore orbatam fuisse mentitus est. Castitatem coli superstitiosum, idémque impossibile agebat. Nuptias impensè commendabat. Pari passu sub idem ferè tempus incessit *Jovinianus*. Quos iterum strenuè æmulantur Lutherani nostri atque Calviniani &c.

Q. V. *Etiam quintum seculum ferax hæresum fuit?*

R. 1. *Vigilantius* (A. 406.) Gallus homo impurus Sanctorum reliquiis bellum indixit. Huic non arrisit, quod Clerici cælibes degerent. In monasticum etiam ordinem petulanter invecus est.

2. *Pelagius* Britannus (A. 408.) divini numinis immemor effutiit, absente Divina gratia sola natura auctore hominem bona operando sufficere; eundemque sola sua voluntate posse ab omni peccato esse eximium. Diris devotus est ab Innocentio I. PP. (A. 417.) & à S. Augustino hæreticorum malleo contusus.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Grandioris nominis viros, qui quartum seculum effloruere, à te posco.*

R. Amplissimus hinc sese campus aperit: sed ego paucos ex eo flores legam, tuisque oculis subjiciam.

1. *S. Nicolaus* e Lycia natus: Juvenis adhuc, compertum, tres virgines redactas ad incitas de pudicitia periclitari, clam noctu tantum auri per fenestras injecit, quantum singulis dotandis sufficeret. E peregrinatione Jerosolymitana redux Myram, quæ Lyciæ metropolis erat, fortè delatus id temporis, quo de eligendo Episcopo consilium agebatur, divinitus ipse proditus est, & Antistes inauguratus. (A. 325.) Adfuit Concilio Nicæno. Hi, qui vitam suam navibus credunt, hunc Divum Patronum suscipiunt. Obiit. 342.

2. *S. Martinus*, castra secutus, miles adhuc, & necdum sacro fonte mersus pauperi nudo sibi obvio
chla-

chlamydem suam, quam ense mediam secuit, dimidiam donavit. Taronum in Gallia Episcopus ad Divos abiit. (A. 400.)

3. S. *Athanasius*, Alexandrini Patriarchatus auctus mitra, (An. 326.) ingentibus animis fidem Catholicam adversus Arianos, ipsosque Imperatores propugnandam suscepit. Illi contra summò in eum odio ferebantur, unde hanc in eum fabam procuderunt; coacto nempe conciliabulo (A. 335.) eum insinularunt impudicitiae, ac meretricem etiam produxerunt in medium, quæ autò corrupta id ipsum sine fronte testabatur. Timotheus verò fideus Athanasii presbyter consilio in arena capto contentiore nonnihil sermone feminam petit: egone sim ille, qui vim tibi intulerim, mulier? Illa, quæ Athanasium nunquam norat, nihil hæsitando affirmat: Tu verò es Athanasii petulans mei honoris corruptor: Quo dicto patuit fraus. Nihilominus sanctus Antistes tempori, furorique cedendum ratus fugâ sibi consuluit, calamò interim pugnans eminus, cum voce comminus non liceret. A Joviano Cæsare sedi suæ restitutus, à Valente verò denuo pulsus sex annos in paterno sepulcro delituit, demum ab eodem Imperatore revocatus, (An. 367.) elapsis sex aliis annis diem supremum obiit (A. 373.) Ejus Opera Græco-Latina ediderunt Benedictini Galli, an. 1698.

4. S. *Basilus* (A. 371.) Cæsareæ in Capadocia Episcopus Arianis sese ut murum aheneum opposuit. Exilium in eum decreverat Valens Imperator Arianus: cumque legem suo chirographo munitum iret, calamus non solum atramentum negavit, sed & ruptus est, manusque solutis nervis contremuit, idque iterum ac tertio. Felicem sanctæ vitæ finem imposuit an. 378. Ejus Opera Græco Latina paucis abhinc annis edita sunt à Benedictinis Gallis.

5. *S. Ambrosius* Patre Ambrosio nobili Romano cive sed in Gallia natus. Insubriæ, Liguribus, atque Æmiliæ præfectus Auxentio Episcopo mortuo Mediolanum contendit Arianos multa in electione turbantes sua autoritate compressurus. Dum verò in Ecclesia verba de concordia facit, repente conclamatur *Ambrosius Episcopus*. Ab ea sententia ut populum dimoveret, mox ante ipsam Ecclesiam tribunal poni, ipseque sedens severissimis pœnis in reos animadverti jubet. Nihil à votis suis remittente multitudine fugam inquit: cùmque tota nocte gnaviter iter se fecisse crederet, illucescente die pro porta civitatis se aditare vidit. Subscribens ergo divino consilio Episcopale munus suscepit; eoque tam fortiter perfunctus est, ut Theodosium M. Imperatorem, à cæde innocentium Thessalonicae civium revertentem, ingressu Ecclesiae constanter prohibuerit, donec publicâ pœnitentiâ facinus expiasset. Ille quidem causabatur, David quoque regem peccasse: sed reposuit Sanctus: *Qui secutus es peccantem; sequere & pœnitentem*. In mortalibus esse desiit an. 397. Hujus Opera prodierunt nuper à Benedictinis Gallis. an. 1686. & 1690. autore P. Jacobo du Frische, & Nicolao de Nourry.

Q. II. Jam ad quintum seculum gradum promove.

R. I. S. Joannes, Antiochiâ Syriae oriundus, ob auream planè fecundiam dictus *Chrysostomus* Constantinopolitano Patriarchatu defunctus est. Cùm alia inter etiam in feminarum vitia pro concione inveheretur, Eudoxia imperatrix pejus sibi conscia concepto in eum odio nullum non lapidem movit, ut eum in exilium submoveret. Quo in exilio strenuus veritatis pugil obiit. (A. 407.) Sacris ejus Lipsanis ab exilio reportatis supplex factus (A. 438.) Theodosius Junior Imp. Arcadii & Eudoxiae filius

lius veniam pro parentibus flens exoravit. Cujus Operibus publico bono excudendis nuper infudavit P. Bernardus Montfaucon Benedictinus Gallus.

2. *Hieronymus* gente Dalmata, patriâ Stridonensis à literis Græcis, Latinis atque Hebræis, & ab omnium artium disciplina instructissimus in sacris scripturis explanandis, & hæreticis confutandis totus fuit. Obiit (A. 420.) Ejus eruditissima scripta ad accuratam limam revocata typis ediderunt Benedictini Galli, ab an. 1699. ad an. 1706. præcipue P. Joannes Martianay Græcæ & Arabicæ peritissimus.

3. *S. Augustinus* Tagaste Numidiæ urbe in Africa natus eo fuit ingenii acumine, ut adolescens subtiles magis an obscuros Aristotelis libros sine magistro nulloque negotio didicerit. Incidens in Manichæos hæreticos impietatis virus suxit. Quo tempore fertur Ecclesia publicis votis DEUM interpellasse in hæc verba: *à Logica Augustini libera nos Domine.* Monica verò ejus sanctissima parens quâ monitis quâ fufis ad DEUM precibus effecit, ut auditô S. Ambrosiô, ejusque captus divinâ eloquentiâ Catholicum dogma amplexus fuerit. (A. 387.) Hippone in Africa creatus Episcopus (A. 395.) sanctitate atque doctrina tale sibi nomen peperit, quale post ipsum nemo. Immortalem vitam auspicatus est anno 430. Ejus magnæ molis, summique momenti libros publici juris fecerunt Benedictini Monachi in Gallia, ab anno 1689. usque ad 1700. Cui molimini ducem se præcipuum præbuit P. Thomas Blampin.

Q. III. Jam etiam de sexto seculo ne taceas, obsecro.

¶ Barbarorum furore omnia latè pessumdante, hoc seculo magnam equidem ruinam traxit eruditio: non tamen jacuit omnino.

1. *S. Leander* Monasticen Benedictinam amplexus, indèque ad Hispalensem Insulam evocatus Archiepiscopus nihil non operæ in reducendis ab Hæresi Ariana ad Catholicam veritatem Gothis collocavit sub Annum 586. &c.

2. *Boëtius* Vir Consularis Philosophiâ clarus à Rege Gothorum Theodorico Ariano carceri mancipatus, ibique capite multatus est A. 524.

3. *Cassidorus* Senatorii Ordinis misso mundanis rebus nuncio Benedictinæ Disciplinæ cervice submisit A. 538. non dedignatus in monasterio prima literarum elementa docere puerulos, vir summæ, id ætatis, doctrinæ, maximisque nominis. (Obit 575.) Cujus Opera omni doctrinæ genere reposita in lucem emisit P. Garetius Benedictinus Gallus. 1679.

4. *Dionysius Exiguus* gente quidem Scythia, sed Monachus Romæ Benedictini instituti, primus omnium invexit (An. 532.) *Æram Christianam*, seu morem, quo Anni à Nativitate Christi numerantur. Primus etiam *Corpus*, quod vocant, *Juris Canonici* collegit.

S. Gregorius Magnus PP. (sub an. 590.) è familia D. Benedicti. Plus omnibus Pontificibus in Ecclesia præstitit. Sancta illius scripta publica luce donata sunt à Benedictinis in Gallia. A. 1705.

CAPUT III.

A. S. Gregorio M. an. 590. ad Leonem III. an. 795.

[Quæst. Cur istam Periodum historiae constituis?

R. Quia

¶. *Quia initium memorandum habet magno nomine Magni Gregorii. Finem verò non imparem; quòd tum temporis Ecclesia Romana terrena ditione oppidò aucta fuerit, nempe Exarchatu Romano: insuper Imperialis dignitas, in Occidente hactenus diu intermortua, instaurata à Leone PP. fuerit in Carolo M. Germanorum & Francorum Rege.*

§. I.

Romani Pontifices à S. Gregorio I. Magno ad Leonem III.

Q. I. *Seriem mihi Romanorum Pontificum pande.*

¶. 65. *S. Gregorius I. Magnus.* Hic Patricia Romanorum stirpe satus Cucullum Benedictinum, mox etiam Abbatiale pedum in Asceterio S. Andreae Romae amplexus, summis Ecclesiae negociis adhibitus, dum ex Legatione Constantinopolitana redux omnium in se oculos, animosque convertit, Summus Pontifex salutatur. (A. 590.) Ille verò honores exosus fugam init. At Numen accensâ super locum igneâ velut columnâ latebras detexit. Gregorius ergò quò maiore fastidiò fugerat Pontificatum, eò maioribus animis eundem gessit, ac tantis quidem, quantis aliàs nemo. Egit etiam de Joanne Constantinopolitano Patriarcha triumphum, qui Romani Pontificis obedientiae se subducturus *Universalis Episcopi* & nomen & potestatem sibi adscitum iverat. Ad superos demum felix abiit (A. 604.)

66. *Sabinianus*, Thufcus. An. 606.

67. *Bonifacius* III. Romanus. Huic Phocas Imperator, utut in Romanos improbus, non potuit non solemni edictô Nomen *Universalis Episcopi* addicere, idque Constantinopolitano negare. (An. 607.)

68. *S. Bonifacius* IV. è Valeria oriundus, éque D, Benedicti familia ad honorum apicem vocatus templum *Pantheon*, quod Romani Matri deorum, omnibûsque diis dicaverant, Mariæ DEIparæ, Sanctisque omnibus Cælitibus sacrum esse voluit, iussitque eorum festam memoriam quotannis celebrari. (Ob. A. 615.)

69. *Deusdedit* seu *Adeodatus* Benedictinus. Romanus. (A. 618.)

70. *S. Bonifacius* V. Benedictinus. Campanus. (625.)

71. *Honorius* I. Campanus (A. 638.)

† Vacat Sedes anno uno, mensibus septem usque ad an. C. 640.

72. *S. Severinus*. Romanus.

73. *Joannes* IV. Dalmata. (642.)

74. *Theodorus* I. Græcus. (An. 649.)

75. *S. Martinus* I. Tudertinus Thufcus, per Calliopam Exarcham ejectus est in Naxum, è cycladibus insulis unam. (A. 653.) Inde ductus Constantinopolim, onustus pedicis per urbem raptus est. Relegatus denique Chersonam supremum obiit. (A. 655.)

76. *S. Eugenius* I. Roman. (A. 657.)

77. *S. Vitalianus*. Campanus (A. 672.)

78. *Adeodatus* Benedictinus. Romanus. (A. 676.)

79. *Donus* I. five *Domnus*. Romanus. (A. 678.)

80. *S. Agatho*. Siculus. Benedictinus. Obiit. (682.)

81. *S. Leo* II. Siculus. Benedictinus. (A. 683.)

†. Va-

† Vacat menses 11. usque ad an. 684.

82. *S. Benedictus* II. Benedictinus. Roman. (A. 685.)

83. *S. Joannes* V. Syrus. (A. 686.)

84. *S. Conon*, Thrax, Benedictinus. (A. 687.)

85. Theodoro, & Paschale hominibus inquietis Infulas sibi imponentibus, Clerus utrumque dedignatur, eligitque *S. Sergium* I. Syrum gente (Ob. An. 701.)

86. *S. Joannes* VI. Græcus. Benedictinus. (A. 705.)

87. *Joannes* VII. Græcus. (A. 707.)

88. *Sifinnius*, Syrus. (A. 708.)

89. *Constantinus* I. Syrus. (A. 715.)

90. *S. Gregorius* II. Romanus. Benedictinus. Germanos Fidei Christianæ adjunxit per *S. Bonifacium* & alios Monachos Benedictinos. Leonem Imp. Iconoclasten diris Ecclesiasticis devovit: qui Pontificis etiam vitæ non semel insidias struxit. (Ob. A. 731.)

91. *S. Gregorius* III. Syrus. In Longobardos Italiam vexantes evocavit Carolum Martellum Francorum Occidentalium principem: quem & rebus ex sententia gestis Romæ *Patricium* dixit: vitæ valefecit *S. Pontifex* anno 741.

92. *S. Zacharias*, Græcus, Benedictinus. Vitam cum morte commutavit anno 752.

93. *S. Stephanus* II. Benedictinus. Tertio ab inauguratione die repente obmutescens, quarto funus fuit, quem multi è Pontificum numero remonent.

94. *S. Stephanus* III. Romanus. Ab Aistulpho Longobardorum rege indignè habitus Constantini Copronymi Græcorum Imperatoris opem expetiit. Eâ verò frustratus, Pipinum Francorum regem suppetias vocavit. Hic profligatis Longobardis Exarchatum Ravennatem (Ditio est Italiæ, de qua videtis Historiam profanam) Romanæ Ecclesiæ dono dedit, damna eidem à Longobardis illata compensatum. (A. 757.)

95. *S. Paulus I.* Frater Stephani à Desiderio Longobard. Rege iterum afflictus. Obiit A. 767.

† Vacat anno uno, quo Constantinus Antipapa à Totone Nepesii Duce intrusus rerum summa potiri contendit. (A. 768.)

96. *Stephanus IV.* Siculus. Benedictinus. (A. 772.)

97. *Hadrianus I.* Romanus. Hoc implorante tandem Carolus Magnus Pipini filius Desiderium Longobardorum regem oppressit, Exarchatum Ravennatem fartum tectum restituit & conservavit, addito Sabinensi territorio, Dueatibus Spoletano, & Beneventano. Acatholicis quibusdam obtrectatoribus fingere libuit, ab Hadriano factam fuisse Carolo M. potestatem eligendi Summi Pontifices: sed injuriâ. Neque enim unquam Carolus aut ejusdem posterum in eam electionem ausi sunt involare. Naturæ concessit Hadrianus an. 795.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. Ubi, quasve demum radices egit Ecclesia septimo seculo?

R. 1. *Helvetos, Rhatosque* sub fidei jugum potissimam partem inflexerunt, cum *S. Columbanus* (Obiit 615.) tum *S. Gallus* cum sociis Monachis *D. Benedicti Cænobii Sangallensis*. Uterque ex Hibernia huc allapsi erant. Ob. *S. Gallus*. 627.

2. Sub idem tempus *Frisones*, ac plerique *Belga*, imò & *Sclavi*, *Carinthii* &c. audierunt Apostolum suum *S. Amandum* Monachum primò *Lerinenis Asce-terii S. Benedicti*, post *Trajectensis Episcopatus* autorem (A. 647.) ac demum etiam *Argentinensis*. (An. 640.)

3. *Bavaria* verò, *Tyrolis*, *Austria*, finitimæque provincie primùm S. *Eustasio* Abbati Luxoviensi, anno 616. Centennio verò post S. *Ruperto* regii sanguinis è Gallia Monacho Benedictino primam Fidei faciem debent. Hic Juvavensem (Salzburgensis hodie audit) Ecclesiam condidit, constituto Episcopatu. Alia inter de Idolis trophæa insigne est illud Oettingæ Veteris. Delubrum enim septangulum planetis olim superstitione sacrum expiavit, Cælitumque imperatricis MARIE Iconem ibi fixam populis in honore esse jussit : quibus jussis hodièque stat Bavaria Mariani cultus feracissima regio. Cælum petiit Divus Episcopus anno 718. Succenturiatæ mox copie Rupertum in Germaniam sunt secutæ. Bavariam S. *Emeramus* gente Aquitanus, vitâ Benedictinus lustravit usque ad ann. 652. Non fuit Episcopus Ratisbon. Plurimique è Scotia & Hibernia Benedictini Monachi passim sedes in Germania suas & Monasteria fixerunt. Hi scholas publicas aperuerunt, non virtute solum ac Fide, sed literis quoque imbuentes populum.

4. *Franconia* Apostolus S. *Chilianus*. (A. 689.) Benedictini Ordinis decus fuso cruore regionem illam à se cultam rigavit, necatus irâ Geyse Principis, sed impotentis femine.

5. *Croata* in leges Christi jurare cæperunt sub annum à partu Virginis 630.

Q. II. Etiam Octavum seculum attingas velim.

R. 1. *Brunsvicensibus*, *Saxonibus*, *Westphalicisque* cum Fide salutem attulit S. *Suitbertus* Benedictinus. Primus Werdeæ Cæsareæ Pontifex (A. 705.)

2. S. *Corbinianus* Episcopatus Frisingensis autor, (A. 724.) Obiit anno 730.

3. S. *Bonifacius*, cum Germani plerique priore jam seculo Fidem amplexi, nunc idola resalutatum irent, missus hic est à Gregorio II. PP. (A. 716.)

Qui immanis laboris ergo Universalis Germanorum Apostoli laudem ac nomen tulit. Ad D. Benedicti leges vitam exigere cum à puero didicisset, insigne illud cænobium Fuldæ condidit, à Sanctitate, Doctrina, tum & opibus tot jam secula commendatissimum, Moguntinensium Præfulum primus ipse Archiepiscopus est salutatus. Duosque præcipue Episcopatus instituit (747.) Herbipolensem, cui Burcardum, & Eichstettensem, cui Willebaldum præesse iussit, utrumque Benedictinum. Quin & Ratisponensem, ut luculentè probat Mabillon. secul. 3. Præfat. Ipse Frisonum ingratorum ense Martyr occubuit. (A. 755.)

4. Carolo M. cum Saxonibus diuturnum erat ac pertinax bellum. Quo tandem patratò Vitikindus eorum regulas tota ferè cum gente ad sacrum Baptismi fontem properârunt. A. 785. Moxque Mindensis, Verdenensis, Bremensis, aliique Episcopatus Monachorum fidei commissi. Nec non & Monasteriensis circiter annum 800.

Q. III. Ais mihi semper de Monachis, iisque Benedictinis?

R. Nempe nemo, qui in Historia non planè sit puero rudior, ignorat ab anno 600. ad 1100. per omnem pene Europam, haut alios Religiosos extitisse Monachos, nisi Benedictinos: ut paucissimos excipias. Hi porrò cum soli literas tenerent, non scholas tantùm publicas suis in Monasteriis aperuerunt; Sed Ecclesiarum Collegia, & Cathedralia, quæ vocant Capitula pleraque è meris Monachis fuerunt. Quin cum plerique in Germania, Angliâque præsertim Episcopatus à Benedictinis istis suam traxissent originem, plerique Episcopi etiam deinceps è monachis illis, eorùmque tam cænobiis, quàm Cathedralibus capitulis fuere petiti. Id ipsum ansam dedit nomini

Munus

Münster, quo Cathedrales Ecclesiæ hodièque veniunt, quæ olim non erant nisi Benedictinorum *Monasteria*.

§. III.

Persecutiones.

Q. I. *Cùm longè latèque succresceret, faitne etiam, quod pateretur Ecclesiæ?*

R. I. *Mahometes*, vel Mahumedes ille publicæ salutis scopulus Anno 622. ex Arabiæ prædone factus orbis terrarum latro Asiam primùm, mox Africam diro jugo submisit, partésque Ecclesiæ nobilissimas protrivit. Donec Anno 637. Palæstinam, seu terram sanctam, regnùmque & Ecclesiam Solymæam obruerent ejus sequaces.

2. Hi latrones, quos Turcas jam vocitare usus est, Saraceni id ætatis dicti anno 711. ex Africa in Europæ nobilissimum regnum Hispaniam transmittunt. Evocati (prò pudor!) à Juliano quodam, qui à rege Gotho-Hispanico injuria nescio qua fortè affectus, impotens iræ has ex Africa furias, Mauros inquam, excivit: qui ea vi, eâque copiâ nobili regno incubuerunt, ut illud non tantùm ad annum usque 1481. (quo anno à Ferdinando Catholico Arragoniæ rege omnes expulsi sunt) annis ferè 800. miserè opprefferint: sed & Galliam, Italiàmque perpetuis incursionibus vexaverint.

3. Nescio, mitiùsne fuerit bellum ab Iconoclastis hæreticis Ecclesiæ factum, (A. 717.) in Oriente maximè, sed & in Occidente gravissimum, totòque illo seculo grassatum.

§. IV.

Disciplina atque Doctrina illius ævi.

Q. I. Quo loco Doctrina Ecclesiæ atque Disciplina tum fuerunt ?

R. Cum Doctrinâ Ecclesiæ sibi perpetuò constet, non est, quod autumēs, huius ævi doctrinam à prioris ætatis dogmate fuisse diversam. Nihilominus cum antiquissimum atque ab Apostolis traditum sacrarum imaginum cultum impugnarent hæretici Iconoclastæ, æmuli Vigilanti, Ecclesiæ negotium fecerunt palam, magisque clarè eundem cultum & decernendi, & explicandi, & ritus præscribendi. Idque præcipue factum in septima Synodo Generali Constantinopoli inchoata an. 780. & Nicææ absoluta an. 787. Quo ex tempore Honor imaginum ab Iconoclastis oppugnatus non solum non evanuit, sed multò quam antea celebrior evasit. Atque hoc mihi in omnibus hæresibus observasis. Quia enim in re Ecclesiæ adversantur Hæretici, eadem in re Ecclesia fit auctior.

2. Disciplina verò Monastica quàm vastum sumserit incrementum, facilè ex illis leges, quæ paulò antè de *Propagatione Ecclesiæ* §. 2. narrata sunt.

§. V.

Hæreses.

Q. I. Septimo seculo Mahometem ex orco extitisse ajebas. Dic jam, si quid, de eo quod dicas, habes.

R. Mahometes anno 570. patre ethnico matre Judæa natus in Arabiæ Urbe Mecca. Primum mercatu-

caturam fecit, more gentis. Coactis inde opibus majorem potentiam, fortémque meditari cæpit, ipsâque abusus religione *Alcoranum* edidit castigationis metri carminibus textum, auresque & animos imprudentium mulcentem. Huic addidit quædam in speciem mira. Auriculas enim suas escâ farferat, eâque ut inde peteret, assuefecit columbam; quo persuasum hominibus voluit, cælitus sibi suggestam esse doctrinam. Caducô præterea morbo laborans; quoties eodem tentatus solo affligebatur, extasi se fuisse abreptum mentitus est nebulo. Rebus ex animi sententia succedentibus, prædonum copias, quorum in Arabia ingens est vis, in suas partes traduxit, ac paulatim Arabico principatui incubuit. Meccæ primùm, mox, inde pulsus à civibus, Medinæ sedem tyrannidis fixit, ac demum an. 630. hausto veneno interiit.

Q. II. Quæ causa est, quòd Turcæ vocentur ejus assæclæ?

R. Initio Saracenis nomen erat, atque etiam Agarenis: Verùm A. 730. Scythiæ orientalis quidam populus Caucasi superatis jugis Iberiam occupavit, seu illum terrarum tractum, qui *Georgia* hodie audit. *Turcæ* dicebantur, quod Rusticos ac crudeles homines sonat. Hi primùm cum Saracenis acri bello commissi, mox arcto fœdere iisdem adversus Christianos juncti sunt; noménque *Turcarum* in Saracenos etiam transfusum: An. 763.

Q. III. Quæ sunt Alcorani, & nefariæ sectæ capita?

R. Tot gerrarum, fabularumque plaustis scatet, ut pigeat meminisse. Hæc tamen accipe. DEUM unum esse credunt, sed frigide fati: nam solem cum antiquis Persis, maximèque Lunam divino ferè cultu prosequuntur. Christum Deum esse negant, Pro-

phetam tamen extitisse non dissimulant, Maria interim matre contentui habitâ. Mahometen velut editum à Deo exemplar suspiciunt, summósque ei honores habent. Circumcisione utuntur cum Judæis. Homi- nibus à morte alteram restare vitam credunt, sed nil in ea nisi foedissimas corporis voluptates somniant. Non pauci tamen, imo plerique hodie præsertim Athei sunt, animasque mortales suspicantur. Alii e Pytha- goræorum sententia Metemphichosin admittunt. Carne porcina, vinóque ipsis est interdictum.

Ipsam hujus doctrinæ furfurem commiscuit Maho- metes adhibitâ operâ Judæi cujusdam, & alterius hæ- retici Nestoriani: non missa interim Græcorum sive Gentilium superstitione.

Ab infâusti porro infandi hujus monstri morte qua- tuor præcipui ejus discipuli extiterunt, qui inter se di- visi suas quisque sectas auxerunt, quæ hodiéque ex- tantes odiis plus quàm Vatinianis invicem petunt. 1. *Melichi* Arabes & Afros suis in partibus numeravit. 2. *Ali* Persas. 3. *Omar* Turcas. 4. *Odemani* Tar- taros.

Q. IV. *Octavi seculi hæreses enumera.*

1. Una fuit aliarum princeps, *Iconoclastarum* nem- pe. Primum sacris imaginibus, Sanctorúmque reli- quiis bellum indixit Jezido Saracenis in Africa imperi- tans: idque hortatu Judæi. (A. 723.) Sacrilegum hoc ausum non segniter profecuti sunt Orientis Impe- ratores aliquot *Leo Isauricus*; *Constantinus* à stercore, quo sacrum Baptisma infans foedaverat dictus *Copro- nymus*; ejúsque nihilo melior filius *Leo IV*. Nec Oc- cidens planè ab ea peste fuit immunis. At Romani Pontifices, Irene Imperatrix Orientis, & Carolus M. Occidentis sanctorum Cælitum honori egregiè militârunt; eaque hæresis Concilio septimo Generali Constantinop. A. 787. est profligata. At verò Calvi- niani,

niani, Lutheranique sancti sibi, purissimæque doctrinæ æmuli videntur, cum Judæorum istorum, Saracenorum & Copronymorum tam sancto, (si superis placeat) exemplo utroque pollice subscribunt, ac majoribus etiam, quàm illi, furiis in Sanctos debacchantur.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Qui tales seculo potissimum sexto habiti sunt?*

R. Equidem non paucos tibi prodidi jam nuper, cum de *propagatione Ecclesiæ* sermo esset, §. 2. Illis tamen, ut aliis recensendis supersedeam, hos potissimum adnumerari velim.

1. S. *Isidorus* à Theodorico Italiæ rege sanguinem duxit, puer cum literis operam daret, ea fuit hebetudine, ut vix non desperandum ei fuerit de successu. Ufu tamen evicit adeò, ut reconditoris doctrinæ ferè nihil intactum reliquerit. D. Benedicti legibus nomen suum subscribens demum S. Leandro-Germano suo ad Mitram Hispalensem suffectus est. Caelos adiit A. 636.

2. S. *Ildephonsus* è Satrapa Hispaniæ Monachus Benedictinus Almæ Virgini, cujus Virginitatem adversus Hæreticos Helvidianos egregiis scriptis propugnavit, in amoribus fuit. Demum Archi-Præsul Toletanus obiit A. 667.

3. S. *Joannes Damascenus* clarus natalibus, ejusdemque civitatis præfectus, vel ipsi Cæsari Leoni Isaurico obsistere nihil veritus, SS. Imaginum honorem stricto in eum calamo asseruit. (A. 727.) Dextrâ eam ob causam ab Iconoclastis multatus, mutilum membrum statuæ Divæ Virginis Dominæ suæ cum prece obtulit, retulitque è vestigio sanum & integrum. Hoc

captus miraculo sacrae Monastice sese consecravat. Ubi eâ fuit modestiâ, ut iussus à majoribus nihil plane cunctaretur viles quasdam merces venum deportare atque exponere ea ipsa in urbe, cujus ante præfectum egerat. Ad scribendum deinde advertere animum denuo iussus, libros elucubravat, quibus ad Theologiam Scholasticam viam posteris præluxit (sub an. 750.) Quos latinitate donatos primus edidit D. Jacobus Billius Abbas S. Michaëlis in eremo Benedictinus, an. 1577.

4. S. Beda Anglus coenobio SS. Petri & Pauli Londini adscriptus puer non plus quinque natus annos, totam ætatem cum in orando, tum in scribendo, tum docendo trivit. Quidquid est mitiorum musarum, evoluit. Græcæ, Hebraicæque peritus sacros præcipuè Libros interpretatus est, ea cum laude, ut ejus adhucdum in vivorum numero degentis commentaria in Ecclesiasticis officiis relegerentur. Tantû ab omnibus habitus, uti haud alio, quàm *Venerabilis* nomine compellaretur. Vitam mortalem cum immortali commutavit Senecio A. 731.

5. B. Alcuinus demum è Schola Ecberti Abbatis, qui Ven. Bedam exceperat, profectus à Carolo M. summis regni, Imperiique negociis adhibitus, designatis plurimis per monasteria, aliæque loca Scholis Doctrinæ in Germaniâ atque Gallia meritò parens & autor habetur. E vivis abiit. A. 808.

CAPUT IV.

*A Leone III. an. 795. ad Gregorium
V. An. 996.*

S E U

Ætas turbulenta.

Q. Quam

Q. Quam ob causam turbulenta ?

R. Id nominis præcipuè in seculum decimum quadrat, quo vertente seculo omnia per Italiam misceri visa. Quæ causa fuit, cur aliqui etiam Pontifices fuerint vitæ ad Sanctitatis leges non nimis compositæ.

§. I.

*Series Romanorum Pontificum à Leone
III. ad Gregorium V.*

Q. I. Hadrianus I. Caroli M. Regis ope, extincta Longobardorum tyrannide, res Romanas feliciter restituit. Sed num ætatem ea res tulerit, dic amabo, & quinam posthac Pontifices ?

R. 98. S. Leo III. Romani sanguinis, antiquæ virtutis Benedictinæ familiæ Hadrianum excepit A. 795. Hunc factiosi quidam equo detractum luminibus orbârunt, multâruntque linguâ. (A. 799.) Utraque miraculô eidem sunt reddita, ipsèque ad Carolum tendit in Franciam, Carolus Romam, Pontificem ab injuriis vindicaturus. Rebus compositis Leo sub noctem Salvatori natalitiam sacris operatus Carolum ab universo Populo Augustum salutari imperat, ipsèque adeò Imperatorem inaugurat. Atque hunc in modum Pontifici debetur restituta in Occidente Imperialis Majestas, quæ trecentis & amplius annis inde exulaverat. Ad cœlos penetravit S. Leo A. 816.

99. Stephanus V. Benedictinus. Romanus. (A. 817.)

100. *Paschalis* I. Benedictinus. Roman. (A. 824.)
 101. *Eugenius* II. Romanus. (A. 827.)
 102. *Valentinus*. Benedictinus. Romanus. (An-
 codem.
 103. *Gregorius* IV. Benedictinus. Roman. (An
 844.)
 104. *Sergius* II. Benedictin. Roman (A. 847.)
 105. *S. Leo* IV. Benedictinus. Vaticanum mœ-
 nibus cinxit ea ædificiorum parte urbem auxit, quæ
 ejus deinceps nomen gessit, urbis Leoninæ. Ad Cæ-
 lites migravit. A. 855.

Q II. *Audivi nescio quid de Fabula Joannæ
 Papissæ. Quæso, ut evolvas ænigma?*

¶ Enimverò confinxerunt Hæretici, S. Leoni IV. in Pontificatu suffectam esse feminam, quæ *Joannæ* nomen gesserit. Utque fucum facerent orbi, veterum aliquot historicorum Libris eam assuerunt, Scoti nempe, Sigeberti &c. Atqui illum centonem in genuinis illorum scriptorum & autographis libris desiderari dudum à multis demonstratum est. Ipsos certè hæreticos hujus doli puduit; eosque inter Blondellus utut pessimi in SS. Pontifices oris & animi, edito librò datâ operâ hanc stropham confutavit, ut adedò apud omnes Scriptores in proverbium abierit *Fabula Joannæ Papissæ*. Et verò, ut fuisset Joanna aliqua Papissa, qui possunt id improbare nostri hæretici, qui disertè docent, omnes Christianos, feminas etiam esse Sacerdotes?

Ipsi sibi placent, qui Lutherum cum Catharina sua non modò velut Pontifices, sed velut Evangelii autores (quæ tamen autoritas ad JESUM Christum solummodo pertinet) colunt, plus quàm Petrum & Paulum? Cur ergo tantopere ipsis displicere deberet, si etiam Catholici suos inter Pontifices unam numerarent feminam? Quod tamen factum est nunquam.

Q. III. *Abeant perditissima hæc somnia in Græcum Tau. Tu ceteros Pontifices ordine per-*
cense.

R. 106. *Benedictus* III. Romanus, Benedictinus, successit Leoni. A. 855. Eum vita deseruit. A. 858.

107. *Nicolaus* I. Benedictinus, Romanus, diem supremum clausit A. 867.

108. *Hadrianus* II. Romanus. Benedictinus. In Photium, qui Constantinopolitanum patriarchatum sacrilego ausu invaserat, sibi que eum assertum volebat Potestatem Ecclesiasticam exercuit, sanctumque Ignatium ab illo sacrilego deturbatum suæ Dignitati reddidit. Obiit A. 872.

109. *Joannes* VIII. Roman, (An. 882.)

110. *Marinus* I. Aliquibus Martinus II. audit. Ertruscus, ut alii volunt, Gallus. (An. 884.)

111. *Hadrianus* III. Roman. (An. 885.)

112. *Stephanus* VI. Rom. (An. 891.)

113. *Formosus*. Hic, quod dicto minùs audiens esset, Episcopatu Portuensi quondam motus à Joanne VIII. sed in gratiam receptus à Marino PP. Pontificali demum ornatus mitra prosperè, animoque constanti rem Catholicam gessit: Photium Constantinopolitanum denuo subegit. Obiit A. 896.

* *Huc ætatis devoluta jam est narratio, quam turbulentam in vestibulo hujus capitis edixi.*

Q. IV. *Quid ita?*

R. Possem equidem hæc præterire silentiò: sed cum historia, quæ veritatem dissimulat, fidem etiam in suspicionem adducat, oportet puram, putamque prodere veritatem. Nempe Pontifices quosdam dehinc extitisse vitæ parùm probatæ. Hic enim verò cristas attollunt Hæretici, plaudunt, Fidemque Catholicam explodunt, ut quæ malos Pontifices dederit, quos sancti illi, si diis placet, viri audent etiam Antichristos blasphemare.

Q. V.

Q. V. *Sed quid demum in defensionem Pontificum contra Seditarios affers?*

R. Non faciam veritati injuriam, neque Pontifices, qui sequiorem vitam agebant, sanctos dicam. Hoc tamen non tacebo, quod, qui praesentem rerum statum perspectum habuerit, minimè mirum dūturus sit, Pontificem unum alterumve à virtute declinasse.

Carolo Crasso Imperatore & Galliae, Italiaeque Rege à Germanis in ordinem redacto, quod mentis & consilii inops Imperio adversum Normannos immanissimam gentem servando impar esset, misera fuit regnorum & Imperii facies (A. 887.) cum enim Arnulphus in locum Caroli cooptatus omnibus negotiis gerendis haut sufficeret, quisquis procerum, ducumque nonnullarum virium erat, suis rebus studere cepit. Itali maximè per Lombardiam (ea enim Italiae pars Caesareae ditionis tum erat, per Duces quosdam vicaria potestate administrata) Hi etenim à Caesaris armis remotiores plus audebant. Eos inter agmen duxit *Vido* Dux Spoletanus: quem secutus est *Berengarius* Dux Forojuliensis (*Triaul*) Atque demum *Adelbertus* Thusciae (hodie *Florent*) Marchio potentissimus. Hi arrepta Tyrannide Imperatoriam potestatem atque insignia pro se quisque usurpabat: dumque nihil jure sed vi atque armis omnia agerent, lugenda erat Pontificum hos inter lupos fitorum conditio. Quisquis enim altero superior in acie evasisset, à Pontifice inaugurationem extorsit; quem, si negasset, turpiter exulare jussu, aut vinculis gravem vitam quoque multarunt, substitutis in sanctam illam sedem hominibus suarum partium, nulla habita doctrinae aut sanctitatis ratione. Ab Adelberto praecipue haec injuriarum caterva profecta est. Hic enim Theodoram quandam majorum sanguine

guine claram, sed nullius non vitii ream summis opibus potentiâque auctum ivit : Quæ impotentis ambitionis femina Romanæ civitatis Monarchiam ambiebat, muliebri fastu in sacra etiam & Pontificum summorum thronum abusa. Quid quòd Maroziam & alteram Theodoram suos foetus hæc vipera ediderit : quasi in stragem rei publicæ Mater sola non sufficeret ?

§. Nec tamen blandiuntur sibi hæretici, Quòd si enim omnes, qui unquam intrusi sunt malorum morum Pontifices in unum collectos composueris cum uno tantum hæresiarcha Luthero aut Calvino, iidem Pontifices ita comparati adhuc etiam sancti videbuntur. Ut nemini possit esse dubium, quin antichristi nomen atque omen Luthero multò aptius conveniat.

Q. VI. Istis autoribus Pontifices quosdam evasisse minimè sanctos, haut est, quod mirer amplius. At ajunt hæretici, his Pontificibus Religionis Christianæ integritatem ruinam traxisse ?

R. 1. Proferant hæretici novum aliquod Fidei dogma, & prioribus seculis adversum, quod ab hujusmodi Pontificibus in universalem Ecclesiam fuisset inventum ! Proferant, inquam ! Si nihil à Fide alienum docuerunt Pontifices, qui corrumpere Ecclesiam potuerunt ?

2. Mirum ! Cùm essent Pontifices non boni, idque orbis sciret, nemo tamen tanto illo tempore putavit sibi ab Ecclesiæ Catholicæ doctrina esse recedendum ob sequiores Pontificis mores ; cùm DEUM falli non posse probè agnoscerent, qui conceptis verbis præcepit : *Super cathedram Moysi sederunt scribe & Pharisei : quacunque ergo vobis dixerint, facite ; que autem faciunt, facere nolite.* Quid ergo causæ esse potuit, quòd Lutherus à Fide relinqueret etiam tum, cùm sancti essent Pontifices ?

3. Hui ! qua demum fronte hoc argumento (pravis Pontificum quorundam moribus) in Ecclesiam Catholicam audent abuti hæretici ? Apostata, Stuprator, rebellionum in legitimos Principes incentor, templorum expilator, spurcissimi oris scurra, in DEUM & JESUM Christum non semel linguâ & calamô plus quàm Mahumedes blasphemus Lutherus potuit novum (si Superis placet) Evangelium condere, *novam constituere* Ecclesiam, purissimam spargere doctrinam : cur negent calumniatores hæretici, *antiquam* Ecclesiam dudum à Christo per Apostolos constitutam *perseverare* potuisse sub Pontificibus utut corruptorum morum, longè tamen leviorum scelerum reis ?

4. Ut taceantur tot sancti ante istud decimum seculum Pontifices : illi Pontifices optimi, qui hos quatuor aut quinque malos in hodiernum diem numeroso ordine secuti sunt, non potuerunt immensis suis laboribus per tot viros sanctissimos, unàque doctissimos, quos suis in obsequiis semper numerârunt, hi inquam, non potuerunt emendare, si quid erratum fuisset ab uno alterove malo Pontifice ; cùm tamen erratum nunquam fuerit ? Ergone expectandus fuit foedissimus bipedum Lutherus, diabolo, ut ipse gloriatur, familiariter usus ?

5. Denique cur quatuor fortè malos Pontifices ductis oculis, ac lævo hirquo considerant, & omnes interim sanctos Pontifices, quorum plerique suo etiam sanguine (quod nullus unquam Lutherus audeat) Christo sponte litârunt, hos inquam cur tam petulanter silent ?

Q. VII. *Æternô silentiô mergatur scabiosa hæc pestis. Tu verò, qui demum fuerint Pontifices, exequere.*

R. * Ab obitu Formosi PP. factiosi illi quendam suscitârunt Antipapam imperato illi nomine
Boni-

Bonifacii VII. Sed non amplius 15. diebus indulgit
Numinis vindicta,

114. *Stephanus VII.* Malus. Ab adversa parte tru-
sus in carcerem elisis faucibus necatus est. (An. 897.)

115. *Romanus I.* Bonus. (An. 898.)

116. *Theodorus II.* Romanus die vigesimo extinctus.
Bonus. (An. eod.)

117. *Joannes IX.* Tiburtinus. Obiit paulò post
(An. 900.)

118. *Benedictus IV.* Bonus Pontifex; Benedicti-
nus. (An. 903.)

119. *Leo V.* Benedictinus altero mense datus in vin-
cula à Christophoro,

120. *Christophorus*, septimo mense idem fatum sub-
iit ab armis Adelberti Marchionis. Eum aliqui è Pon-
tificum albo expungunt.

121. *Sergius III.* Malæ vitæ. (An. 911.)

122. *Anastasius III.* Romanus. Pius Pontifex. (An.
913.)

123. *Lando Sabinus.* Obiit mense 6. ancipitis fa-
mæ vir. (A. 914.)

124. *Joannes X.* Intrusus à Theodora: bene admi-
nistravit Ecclesiam; Saracenos Italia expulit. Cæte-
rum cum malè cæpisset vivere, facti postea pœnitens:
pœnas tamen dedit: nam à Marozia dejectus, in car-
cere obiit (An. 929.)

125. *Leo VI.* à seditiosis oppressus. Cetera Bo-
nus.

126. *Stephanus VIII.* (A. 931.)

127. *Joan. XI.* Intrusus à Vidone, à Germano suo-
met in custodia detentus expiravit (An. 936.)

128. *Leo VII.* Bonus, (A. 939.)

129. *Stephanus IX.* Germanus, ab Alberici Romæ
Tyranni ministris indignè habitus facie turpiter con-
cisa, publico abstinere coactus est: Laudabiliter tamen
rexit Ecclesiam. (An. 942.)

130. *Marinus* II. Aliis *Martinus* III. Romanus. Bonus, & Sanctus. (An. 946.)

131. *Agapetus* II. Bonus (956.)

132. *Octavianus*. Alberici Tyranni filius undeviginti natus annos, acceptus tamen à Clero pacis, ac vitandi schismatis ergo. Primus nomen mutavit assumpto *Joannis* XII. Ut adeo fallant, qui id à Sergio IV. Bucca porci antè dicto factum narrant. *Ottonem* I. Imperatorem coronavit. (A. 962.) Sequentè mox anno *Berengarii* Foro-Julien-sis Ducis territùs minis cum eo amicitiam composuit. Malè id accipiens Cæsar Romam cum exercitu veniens, dilapso Joanne, extorsit à Romanis promissum, se nullum deinceps Pontificem admissuros, nisi Cæsaris autoritate.

* *Leo* igitur VIII. ab eodem Imperatore constitutus est Antipapa.

Sed non multò post à Joanne expulsus. Fuit Joannes vitæ corruptæ; sed plura tamen in eum crimina adornant hæretici, ac veritati sit consentaneum. Obiit Anno 964.

133. *Benedictus* V. Inconsulto Imperatore cum esset electus, in exilium ejectus obiit Hamburgi, Optimus Pontifex (965.)

134. *Joan.* XIII. Romanus. Obiit. (A. 972.)

135. *Benedictus* VI. Roman. Suffocatus à quodam infensorum. (974.)

* *Bonifacius* VI, antipapa. Is fuit *Benedicti* parricida.

136. *Donus* II. Romanus (A. 975.)

137. *Benedictus* VII. Rom. (A. 984.)

138. *Joannes* XIV. *Bonifacius* ille antipapa hunc in Castro S. Angeli necavit (A. 985.) Ipse brevè dein repentè extinctus.

139. *Joannes* XV. Clavum Ecclesiæ cum laude temperavit. (Anno 996.)

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. Estne sperare aliquod Ecclesiæ incrementum tantas inter procellas?

R. Ut manu tangas providentiam Numinis, Ecclesiæ invictum vigorem, & hæreticorum contramendacia, noveris oportet, non duntaxat nono seculo, sed decimo quoque, sub iisdem Pontificibus, quos tantopere surgillant, latè increvisse Catholicam Ecclesiam.

1. Populi illi sub frigido axe gementes veri luminis hætenus expertes idem hauserunt laboribus ferè quadragenalibus S. *Anscharii* Benedictinæ disciplinæ monachi; ab anno 826. *Dani*, inquam *Sueci*, *Slavi*, *Hamburgenses*, quorum etiam Archiepiscopum sanctus ille primus egit: (A. 832.) Obiit 865.

2. *Bulgari* in Ecclesiæ fidem recepti Rege eorum *Bogare* suasu conjugis Christianæ baptizato. (A. 861.)

3. Idem exemplum secutus sua cum gente *Uratislaus* Slaviæ, seu *Moraviæ* Princeps, per S. *Methodium* (A. 857.) qui mortuus est sub an. 895.

4. *Poloni* sub *Joanne XIII. PP.* (An. 966.)

5. *Pannonum* non pauci sub finem decimi seculi.

§. III.

Persecutiones.

1. Seculo nono in Oriente Iconoclastarum hæresim, atque unà fur rem suum in Catholicos

refuscitavit Leo Armenus Imp. A. 812. eúmque secutus Michaël Balbus (A. 820.) & Theophilus, Impp. (A. 829.)

2. In Hispaniam Maurorum furor grassari perrexit. (A. 840.) Attamen respirare nonnihil cœperunt sub ea tempora reges ibi Christiani, victoriis aliquot à barbara gente ope S. Jacobi Ap. reportatis.

3. *Nortmanni* ex ultima Saxonia, Scandiáque (Danimiam hodie dicimus) erumpentes, gens ferox, durique Martis Caroli M. jam ævo An. 810. Oram Galliæ extremam infestare: mox An. 841. etiam in viscera regni penetrare, Ecclesiarum, Monasteriorum, urbium immanes strages edere, nec his contenti Hispaniam etiam eodem fato subicere A. 858. Italiam percurrere, iterúmque Galliam A. 861. Germaniam denique inferiorem A. 882. Tandem Arnulphus Germaniæ Rex prope Lovaniûm adortus Barbaros, 100000. neci dedit, suorum vix uno desiderato. Signa hostibus erepta in Bajoariam Triumphô ducta sunt. An. 892.

4. Seculo decimo quæ potuit esse Ecclesiæ lugenda magis clades, quàm illa in Romanam Sedem Tyrannis, quam I. §. adumbravi?

§. IV.

Doctrina ac Disciplina.

1. Doctrina Ecclesiæ, quæ ad fidem pertinet, etiam turbidis his temporibus vitium nullum fecit: sive de Deo ac Divinis, sive de Sacramentis, aliisque dicas.

2. Ritus tamen hinc inde non quidem corrupti, sed in melius etiam traducti sunt. Alios inter notari meretur ritus Canonizationis Sanctorum. Semper quidem in Ecclesia Martyres, alique sancti homines

nes non in vita solum, sed & à morte venerationi fuerunt fidelibus. Et primis quidem temporibus, cum pietas ac devotio Christianorum in apice esset, illis sanctorum honores delati sunt, qui ob insignes virtutes, & mira Dei nomine patrata, digni tali honore habiti fuerunt ab Episcopis locorum, communique populorum consensu ac Fide: atque hæc apotheosis seu Canonizatio, ob communem consensum ac pietatem, extra periculum erat posita: *Vox enim populi* (pii videlicet, & legitimis Episcopis parentis) *Vox Dei*. At tepescente pietate cum metuerent Summi Pontifices, ne labem patiatur Ecclesia, si populo jam indeterius vergenti permetteretur Sanctorum proclamatio, decreverant, nemini deinceps Sanctorum honores deferendos esse, nisi in quorum vitam, virtutem, atque miracula inquisisset summa sedes, adhibitis aliis cautelis, ac cerimoniis. Idque primum observatum fuit in Canonizatione S. Udalrici Episcopi Augustani à Joanne XV. PP. (An. 993.) Ut probat Mabillonius.

3. Ceterum monastica disciplina seculo X. haut parum à primo flore ac decore remisit. Nec mirum tantas inter bellorum turbas, quibus collisi sunt Itali, Galli, Germani; Nortmanorum quoque inter prædationes,

§. V.

Hæreses & Schismata.

Q. I. Quid ais esse Schisma?

R. Scissionem ac separationem sonat græca vox *Schisma*. Illique Schismatici dicuntur, qui à Catholica Ecclesia, & ab ejus supremo in terris Capite summo nimirum Pontifice se segregant, utut

nullum aliàs in fide errorem defendant: modò Ecclesiam non audiant, ejusque Capiti Pontifici obedientiam negent.

Q. II. *Natúmne est aliquando id genus Schisma?*

R. Natum non semel: ac quoties quis contra jure electum Pontificem sese erigit, cathedrámque supremam ambit, Schisma Pontificium est. Quod fanè hæc ipsa turbulenta ætas seculo præsertim decimo vidit. Ceterum multò maximè deplorandum est Schisma Ecclesiæ, cùm tota aliqua provincia sese jugo subducit.

Q. III. *Fuitne unquam tale Schisma?*

R. Utinam nunquam fuisset, *Schisma* præsertim illud *Græcorum*, quod in hunc usque diem lacrimis prosequitur Ecclesia.

Q. IV. *Cedo mihi ejus Schismatis originem, progressum ac finem.*

R. Originem atque progressum dabo: sed finem, heu! nequeo: adhuc enim durat.

I. *Origo* Schismatis græcis talis fuit. Græci post hominum memoriam de fide, seu constantia semper malè audiunt, ut in proverbium etiam cesserit *Græca fides*. Inquieti itaque homines ad res novas semper intenti turbas amant, ac præsertim Majorum jussis atque imperio stare fugiunt. Titillavit hunc Græcorum fastum sedes Imperii Romani, Româ Byzantium translata, quæ dein Constantinopolis dicta est, Græciæ vicina ferè urbs. Majores etiam animos addidit Imperii divisio in Orientem & Occidentem. Hinc paulatim Constantinopolitani, non cives modò sed & Patriarchæ, auctoritatem Romani Pontificis insuper habere tentârunt; cùm sperarent, se à suis Constantinopolis Imperatoribus etiam contra Romanos facile defen-

fenfum iri. Etſi verò id à melioribus Imperatoribus nunquam impetrârunt, impetrârunt tamen ab hæreticis illis Leone Iſauro, Leone Armeno atque aliis: quorum Iconomachiæ cùm perpetuam dicam ſcriberent Romani Pontifices, Patriarchæ Conſtantinopolitani ea occaſione ſtrenuè in rem ſuam abuſi ſunt. Nunquam tamen res in apertum ſchiſma eruperat, donec pertinacioris ambitûs homo latam illi januam panderit. *Photius* is fuit illuſtri proſapia, nec eruditione, maximè profanâ, inferior, ſed ambitioſo ſpiritu etiam ſuperior. Hic Bardæ ſupremi in aula Satrapæ machinis Patriarchatu Conſtantinopolitano donatus eſt, (A. 857.) per invidiam inde dejecto S. Ignatio, qui Bardæ ſibi iram meruerat acri vitiorum ejus correptione. Hæc Michaële III. Græcis imperante. At Baſilius Macedo juſti amantior S. Ignatium revocavit, (A. 867.) Photium exeſſe juſſit, qui & ab Hadriano II. PP. in oſtava ſynodo Generali Conſtantinopoli coacta (A. 869.) è Chriſtianorum cætu ſubmotus eſt, atque à Baſilio totâque ſynodo damnatus, quòd antè auſus fuiſſet non ſolùm ſuarum partium Epiſcopos à Romani Pontificis obedientia ſubtrahere, ſed eidem etiam excommunicationem minitari, itaque ſchiſmati initium dare. Fatis ubi conceſſiſſet S. Ignatius, (A. 877.) Baſilius Imp. Photium Epiſcopatui reſtituit, Romanum Pontificem Joann. VIII. precibus conveniens, ut id ratum habere vellet: quod is pacis ergò tulit. Verùm Leo ſapiens Baſilii filius Imp. Photii indole penitiùs cognita, cedere eum juſſit. (A. 886.) Quo in exilio diem ultimum clauſit. (An. 891.)

2. Reſartum hoc modo Schiſma novâ plagâ exulcerare tentârunt quidem Siſinnius II. (An. 996.) ejùſque Succellor Sergius Patriarcha Conſt. ſed irritò conatu. Cùm ecce *Michaël Cerularius* Patriarcha Conſtant. (A. 1053.) ſubjectos ſibi populos atque Epiſcopos ad defectionem à Romana

fede sollicitat: caussatus, varia in Ecclesia Latina seu Romana & Occidentali recepta esse dogmata à Fidei integritate abhorrentia. Post alia verò & hæc enumerat: *Quòd Latini Sacerdotes barbam raderent; quòd carnibus animalium, ut quidem ipse agebat, immundorum vescerentur; quòd sacro in officio osculum pacis præberent ministris; quòd Alleluja Quadragesimæ tempore non cantarent; quòd Episcopi tanquam Ecclesiarum sponsi annulis uterentur; Aliaque; sed vel ineptè objecta, vel immeritò erroris notata.* At bonum illum Cerularium ad hoc tam fœdum Schisma nihil adegit aliud nisi fœdissima ambitio, petens Romano Pontifici esse æqualis. Profectò mox Pontificia insignia usurpare palàm cæpit. Leo quidem IX. PP. nihil reliquum fecit ad concordiam utrinque revocandam, scriptis epistolis, missisque ad Constantinum Monomachum Imp. Legatis: sed hic vulpem indutus primum quidem paci favere visus est; sed mox Cerularii defectionem suo calculo probavit.

3. Urbanus II. PP. indicto Bari in Apulia Concilio (A. 1098.) Græcos ad unionem invitavit. Qui comparantes uberrimâ S. Anselmi doctrinâ victi quidem sunt, sed concordiam tamen non devincti. Ibique proscriptus est error multorum Græcorum assurgentium, *Spiritum sanctum non à Patre atque Filio, sed à Patre solo procedere.*

4. Nec quidquam operæ perditum est in refarcienda pace: Imperatoribus Orientis malè in Romanam sedem affectis ob translatum à Leone III. Imperium in Carolum M.

5. Joannes demum Palæologus Eugenii IV. PP. adductus obtestationibus nihil non egit, ut Schisma tolleretur. Habito itaque Florentiæ Concilio Generali ipsoque Imperatore Palæologo, ac Patriarcha Constant. Josepho eò loci cum plurimis Græcorum conveniente, dexteram dederunt Græci, An. 1439. Patriarcha se Romanæ sedi subdidit, pièque defun-

ctus est Florentiæ. Reliqui verò vix domum reversi ad ingenium redierunt, Græcâque fidem.

6. Itaque magnum Schisma instauratum est. Et cum Turcarum barbara gens Constantinopolim, Asiam, Græciâque omnem suæ ditioni subjecerit, spes ulla vix affulget ejus componendi, donec Deus olim pacatus Tyrannide Mahumetica expediêrit nobiles illas terras : in quibus tamen hodie Ecclesiæ Orientalis antiquæ vix angusta vestigia restant.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Non multos autumo extitisse hoc tempore viros illustres?*

R. Non omnino à vero abludis : ac si de doctrina quæras, in promptu causa est : Strepentibus enim armis musæ silent.

1. Id tamen nôris, insignes hoc ætatis, magnoque numerò extitisse Historiarum Scriptores, ac pleròsque omnes è D. Benedicti cœtu : qui grandi beneficio omnes posteros affecerunt memoriâ majorum conservatâ.

2. *Smaragdus* Abbas Benedictinus (A. 830.) alias inter majoris momenti lucubrationes scribere etiam dignatus est *Grammaticam magnam* : seu Libros quatuordecim commentariorum in Donatum.

3. B. *Rabanus* Maurus patriâ Moguntinus Abbas Fuldensis, ejusdémque Academiæ olim celeberrimus Professor, ac demum Archipræsul Moguntinus. (A. 856.) Græcè, Hebraicèque doctus, omniumque scientiarum peritissimus.

4. *Strabo* ejus discipulus, è monacho S. Galli Abbas Augiæ divitis (Reichenau) *Glossam Ordinariam* in S. Scripturam composuit. (A. 870.)

5. Notkerus monachus S. Galli ævi sui doctissimus
atque sanctissimus, alia inter quàm plurima librum
edidit de studiis veterum. (A. 912.

CAPUT V.

*A Gregorio V. an. 996. ad Secessum Ave-
nionensem, & Clementem, V. PP.
an. 1305.*

S E U

Ætas Magnanima.

*Q. Quare Magnanimæ nomen hæc ætas fe-
rat.*

*R. Cùm ob Ecclesiæ decorem atque jura à
Pontificibus magno infractoque animo defensa
contra summam etiam Imperatorum vim; tum
ob sacras in Turcam expeditiones, & Jerosoly-
mæ regnum instauratum.*

§. I.

*Series Pontificum à Gregoria V. ad Cle-
mentem V.*

*Q. I. Quales per id tempus Pontifices Ecclesiæ
moderati sunt?*

*R. Ponentibus paullatim ventis melior fors alluxit.
Tyrannīs enim Italiæ oppressis, nil fuit, quod probos
viros Pontificali Tiarâ ornari vetaret: nisi cùm Impe-
ratores maxime Henrici nimium sibi in Pontifices su-
merent.*

140. *Gregorius V.* Germanus, Suevus, Benedictinus, à Crescentio Romæ tyranno malè quidem acceptus est; sed is ab Ottone III. Imp. Romam adventante ultimo supplicio est affectus. Vivere desiit optimus Pontifex An. 999.

141. *Sylvester II.* Gallus, antehac Bobienfis Abbas Benedictinus, & Ottonis III. Imp. atque Roberti Francorum regis Præceptor: qui cum Mathematicus esset insignis, miris inventis in stuporem rapuit omnes. Multique rudi illa ætate præstigiis ea fieri opinati sunt, idque etiamnum mentiuntur hæretici, calumniam hoc ipso etiam Cæsari, regique struentes. (Obiit A. 1003.)

142. *Joannes XVI.* Romanus. Menses modò 5. præfuit.

143. *Joannes XVII.* Romanus. Bambergensem Episcopatum à S. Henrico & Ghunegunde Imperatoribus fundatum confirmavit. Obiit anno 1009.

144. *Sergius IV.* Italus (A. 1012.)

145. *Benedictus VIII.* Antipapam Gregorium passus à S. Henrico Imp. adjutus est. Naturæ concessit. An. 1024.

146. *Joannes XVIII.* Thuscus gente; Germanus Benedicti VIII. frater. (An. 1033.)

147. *Benedictus IX.* Filius Comitum Tusculani undennis à patre intrusus, à Clero consentiente est receptus ad evitandum schisma. Attamen

* *Silvester III.* Antipapa in eundem est concitatus.

Ipse verò cum esset moribus ad virtutem malè compositis, abdicavit. (An. 1044.)

148. *Gregorius VI.* Benedictinus: pedum sponte posuit. An. 1046.

149. *Clemens II.* Saxo Episcopus antè Bambergensis. (An. 1047.)

150. *Damasus II.* Bavarus (An. eodem)

151. *Leo IX.* Alfata. A Cæsare designatus Pontifex munus antè non suscepit, quàm Clerus, populusque Romanus consentiret. (An. 1054.)

152. Hactenus jus statuendi Pontificem sibi arripuit *Henricus III.* Imp. Negabant quidem Romani; sed vindicando juri non sufficientibus necesse fuit connivere. At Leone defuncto *Hildebrandum* mittunt Cardinalem cordatum virum & cum primis doctum atque pium, Romano nomine ut à Cæsare peteret Pontificem eum, qui maximè ipsi *Hildebrando* arrideret. Petiit *Gebehardum* Episcopum *Eichstettensem*. Virum sibi necessarium dimittere renuit Cæsar. Ast *Hildebrandus* eo etiam invitò illum abducit Romam, ubi inauguratus est *Victoris II.* nomine. Sacris operandi venenum in S. Calice temperaverat nonnemo: sed Pontifex calicem levare nulla vi potuit, atque latro è vestigio dæmoni in prædam cessit, (An. 1057.)

153. *Stephanus X.* Lotharingus Abbas Casinensis Bened. (A. 1058)

154. *Nicolaus II.* Optimus Pontificum; A. 1061. *Berengarii* hæresin proscripsit. (1061.)

* Antipapa Benedictus X.

155. *Alexander II.* antea *Anselmus* Lucensis Episcopus, Benedictinus. Hunc præter suam auctoritatem electum ægrè ferunt *Agnes* Imperatrix & *Henricus IV.* ejus filius. Unde Antipapam designant.

* *Honorium II.* *Cadaloum* aliàs dictum *Parmentensem* Episcopum; qui armis sibi possessionem quæsit sed frustra.

Alexander naturæ debitum solvit. 1073.

156. *S. Gregorius VII.* Is est *Hildebrandus* ille monachus *Cluniacensis* Benedictinus, à quinque jam Pontificibus summis Ecclesiæ negociis adhibitus. *Henricum IV.* Imperatorem hostem nactus, Ecclesiæ immunitatem strenuè adversus eum propugnavit, diris Eccle-

Ecclesiasticis eum devovit, (A. 1076.) at tandem nudipedem sese sistentem absolvit. Verum Cæsar id non nisi metu Germaniæ procerum fecerat, qui nuncium ei missuri erant, nisi actutum ab excommunicatione expediri se curaret. Hinc oportuniorem nactus occasionem positâ larvâ palam in sanctum Pontificem grassatus est, &

* Guibertum quendam indito *Clementis III.* nomine Antipapam ei opposuit (A. 1080.) Romam obsidione biennio preffit, |

nihilque non hostile in Romanos exercuit. Pontifici tamen largâ ope adfuere Agnes ipsa Henrici parens, Beatrix Godefredi Lotharingiæ & Tusciæ Ducis Uxor, nec non hujusmet filia Mathildis. Quæ ipsa Romanæ Ecclesiæ Tusciam & Liguriam dono obtulit: quod nobile donum *Terra Matbildis*, & hodièque *Patrimonium D. Petri* audit. Nemo ejus ævi scriptorum est (si paucissimos excipias schismatis studiosos) qui non insigni laude mactet Gregorium VII. Quem tamen convitiis proscindunt heri nati hæretici, ne quidem ingentibus ab eo Sancto patratis prodigiis in meliorem sententiam adducti. Cælos petiit An. 1085.

157. *S. Victor III.* antea Desiderius Abbas Casinensis Benedict. Anno integro tergiversatus est Pontificium pedum accipere. Expeditione in terram sanctam adornata centena Saracenorum millia sustulit. Ad meliora transiit An. 1087.

158. *Urbanus II.* Gallus Monachus Cluniaci Benedictinus, & Episcopus Ostiensis. (An. 1099.)

159. *Paschalis II.* Monachus Benedictinus. Eo rem Ecclesiæ publicam gerente Guibertus Antipapa extinctus est: (An. 1100.) cujus in locum

* Schismatici binos suffecerunt, sed nullius nominis: tertium denique dixerunt *Silvesterum IV.*

Agebatur hoc tempore caussa investiturarum , quàm §. 5. de hæresibus & schismatis descripturus sum. Obiit A. 1118.

160. *Gelasius II.* Campanus , Monachus Casinensis Bened. Simul atque electus fuit à Cencio Frangipane Romæ potente verberibus dire multatus in carcerem datus , inde mox liberatus est à Senatu & populo. Henricus V Imper. Romam vi ingressus

* Antipapam constituit *Burdinum* , Gregorium VIII. eum dicens.

Gelasius verò furorem declinans in Gallia obiit : (A. 1119.)

161. *Callistus II.* Gallus , Monachus Benedictinus Cluniacensis Romam rediit. Huic coactus tandem à Germaniæ proceribus Henricus cessit *Investituras* Episcoporum atque Abbatum (anno 1122.) temerè hætenus usurpatas. vixit 1124.

162. *Honorius II.* Obiit 1130.

163. *Innocentius II.* Benedictinus , aliis Canonicus Regularis. Obiit an. 1143.

* Magnum hoc tempore schisma Pontificium extitit , vulgo schisma *Petri Leonis* , qui se Anacletum II. dixit. Obiit 1138. Quin & alter adfuit Antipapa Victor IV. Qui tamen ad saniora consilia rediens pedibus Innocentii se advolvît.

Innocentius Rogerio Siciliæ duci Regium nomen concessit. A. 1139.

164. *Celestinus II.* Tuscus. (A. 1144.)

165. *Lucius II* Canonicus Regularis. Multa passus ab Arnaldistis hæreticis. (an. 1145.)

166. *Eugenius III.* Monachus Cisterciensis. (an. 1153.)

167. *Anastasius IV.* Benedictinus , apud alios Canonicus Regular. (1154.)

168. *Hadrianus IV.* Anglus paupere domo natus. Canbn. Regul. (A. 1159.)

169. *Alexander III.* Cisterciensis: aliis Canonicus Regular. Fridericum Barbarossam excommunicavit, quod grandi cum Ecclesiæ scandalo schismaticum Antipapam

* Victorem IV. dictum foveret: (A. 1160.) eidemque anno 1164. emortuo etiam alium substitueret Paschalem III. à suis appellatum, atque huic iterum anno 1168. Callistum III. Qui tamen Alexandro se permisit.

Tandem Imperator reconciliatus Pontifici (An. 1177.) absolutus est Venetiis. Vixit Alexan. An. 1181.

Q. Ajunt, Pontificem Imperatoris, cum pedem ei oscularetur, collum calce pressisse cum epiphonemate. Super aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. ex Psalm. 9. Quid sentis de isthoc?

R. Strophæ est insignis ab livida hæreticorum fingendi libidine profecta; qui nihil non mentiri audent, ut sanctam sedem reddant exosam. Qui fit enim, ut hi, qui absolutioni huic interfuerunt, clari historici hoc facinus ignorent, & fileant, Gaufridus Vosiensis, Romualdus Salernitanus, alique. Qui etiam conceptis verbis describunt quàm summo cum honore exceptus sit à Pontifice Cæsar?

170. *Lucius III.* Lucensis. (Ob. 1185.)

171. *Urbanus III.* Mediolanensis. Ab hoc Fridericus Barbarossa terram Mathildis repetere tentavit. (An. 1186.) Hierosolymam à Barbaris denuo captam audiens mœrore confectus obiit. (A. 1187.)

172. *Gregorius VIII.* Benedictinus. Obiit altero mense.

173. *Clemens III.* Romanus. Sacram expeditionem persuasit Friderico Barbarossæ, & Richardo

chardo Angliæ R. Romanum Senatum Pontificis jugum excutere volentem repressit. Obiit An. 1191.

174. *Celestinus III.* è gente Ursinorum. Bellum sacrum iterum urfit. (A. 1198.)

175. *Innocentius III.* Campanus è Comitibus Signiæ. Doctissimus. Ottonem IV. Imp. Bona Ecclesiæ diripientem anathemate perculit. E vivis excessit an. 1216.

176. *Honorius III.* Romanus. Expeditionem in Saracenos instauravit : quæ initio prospere gesta ipsis Christianorum dissidiis incassum cecidit. A Friderico II. Imp. in Sicilia & Neapoli gravia tulit. Ob. 1227.

177. *Gregorius IX.* è Comitibus Signiæ, Benedictinus Camaldulensis. Fridericum II. qui dudum expeditionem in Saracenos jurarat, ad servandam Deo fidem adegit. Qui suscepta expeditione turpe cum barbaris foedus pepigit. Ob id iterum excommunicatus. Qui sui impotens in Pontificem insurrexit, & Gibellinorum factionem in Italiam induxit. Mortuus est Gregorius an. 1241.

Q. Qui dehinc Pontifices ?

178. *Celestinus IV.* Cisterciensis. Sedit dies 17. (An. 1241.)

† Vacat an. 1. Mens. 8. eo quod Fridericus plures è Cardinalibus captivos teneret.

179. *Innocentius IV.* Benedictinus. Pater Juris appellatus, quod primus Commentarios in Decretales, seu Jus Canonicum ediderit 1245. Obiit An. 1254.

180. *Alexander IV.* Signiæ Comes. (A. 1261.)

181. *Urbanus IV.* Gallus. Festum SS. Corporis Christi instituit. Obiit an. 1264.

182. *Clemens IV.* Gallus Bellum sacrum indixit, detulitque Ludovico sancto Galliæ Regi. (A. 1268.)

† Vacat an. 2. mens. 9.

183. *Gregorius X.* Concilium Lugdunense celebravit (An. 1274.) œcumenicum 500. Episcoporum: Ubi Græci Processioni Spiritus S. à Patre ac Filio subscripserunt: atque ad unionem Romanam reducti sunt: paulò post ab eadem dilapsi. Obiit A. 1276.

184. *Innocent. V.* Dominicanus. Obiit mense 6.

185. *Hadrianus V.* mense 2.

186. *Joannes XIX.* aliàs XXI. Lusitanus. (An. 1277.)

187. *Nicolaus III.* e gente Ursinorum: cui puero Pontificatum auguratus fuerat S. Franciscus. Ob. 1280. Ea tempestate Caroli Andegavenfis sequaces omnes Galli per totam Siciliam trucidati sunt machinante Petro Arragon. Rege. Factum id eodem die atque horâ, cum ære campano vesperarum signum in templis sonaret. Unde hæc cædes *Vesperarum Sicularum* nomen obtinuit. 1282. die 30. Mart.

188. *Martinus II.* vulgò IV. Petrum Arragonium excommunicavit ob cædem Siculam. (A. 1285.)

189. *Honorius IV.* Roman. (A. 1287.)

† Vacat menses 10.

190. *Nicolaus IV.* Minorita (A. 1292.)

† Vacat an. 2. mens. 3.

191. *S. Celestinus V.* antè Petrus de Morono Benedictinus Congregationis Cælestinorum parens, sacros fasces miro exemplo ultrò posuit mense 5. (A. 1294.) Ceterum ad cælos invisit an. 1296.

192. *Bonifacius VIII.* Huic cum Philippo Pulchro Galliæ rege gravis intercessit simultas ob *Jus Regaliæ*, quod ferè vicinum est Juri Investituræ, quo de postea dicendi locus erit § 5. Inde primùm audita est Gallorum ad Concilium Generale provocatio. Rex à sacris prohibitus: Pontifex contrà per subornatos sicarios captus Agnaniæ, à civibus tamen in libertatem assertus, pauloque postea mor-

tuus. (A. 1303.) Hic sacri Jubilæi devotionem centenis quibusque annis agi præcepit, ipsèque primus celebravit A. 1300.

193. *Benedictus N.* vulgò XI. Dominicanus. Cum hoc in gratiam rediit Rex Galliaë. Ob. 1304.

† Vacat 11. menses usque ad an. 1305.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

1. Pannonæ, Hunni, sive *Hungaricum* Stephano eorum principe Catholica sacra amplexi sunt. (A. 1000.) Imperatore Henrico sancto suadente, ac S. Gerardo Benedictino monacho atque Episcopo. (Ob. 1047.) Stephano à Silvestro II. PP. Corona, ac regii honores decreti sunt, unaque Crucem, Apostolicum insigne, præferendi copia eidem facta, ut aliàs Archiepiscopis solet.

2. *Pomeranos* Slaviaë ad Septentrionem populos ditioni suæ adjecerat Boleslaus III. Polonorum Dux, à quo invitatus S. Otto è comitibus Andecensibus Episcopus Bambergensis (Is est cænobii, cui nomen ego indignus dedi cum Ottone Wittelsbachio hodiernorum Bavariaë Ducum protoparente, clementissimus dotator,) eliminatio idolorum cultu Christiano dogmate eos initiavit. (A. 1124.) Calisto II. Ecclesiæ moderante. Obiit 1139. tertio Non. Julii.

3. *Indorum* Rex Joannes Presbyter dictus, intellectò, gentem suam Christianæ quidem religionis esse, sed injuriâ temporum, doctorumque penuriâ à Romanæ Fidei integritate haut paulò defecisse, li-
teris

§. II. Dilatatio Ecclesiae ab A 996. ad 1305. 131

teris petiit ab Alexandro III. PP. (A. 1177.) ut sibi liceret viros quosdam è gentilibus suis Romam submittere: quos Pontifex meliore imbutos doctrinâ ad Indos remitteret &c.

4. Ecclesiasticam rem in Oriente insigniter restituerunt summi Pontifices per *Cruce Signatos*. Et enim Urbanus II. in Clermontano Concilio (A. 1095.) Christianis principibus classicum cecinit ad expeditionem in Saracenos suscipiendam, Terrâmpue sanctam eorum jugo subducendam. Concessis verò indulgentiis præcepit; ut quisquis huic sacrae militiæ nomen datutus esset, tesseræ instar Crucis insigne vesti, armisque inscriberet. Dux expeditionis delectus est Godefridus *Bullionius* Lotharingiæ princeps, sub quo ingens Christianorum exercitus fecit. (A. 1096.) Alexius quidem Comnenus Imperator Const. veritus Latinos, in vicinia sua fieri potentiores, ac ipse cuperet, contra datam fidem non leviter eos exitinere vexavit. At illi felici Marte Syriam, Lycaoniam, Liciam, Ciliciam, Paphlagoniam, Pamphiliam in fidem receperunt; Saladino (*Soldano*) Babylonico, atque Ægyptio profligato. Quin Palestina, sanctâque Urbs Jerosolyma eorum armis cessit. (1099.) Cujus regnum delatum est Bullionio; quod ille suscepit non aureâ, sed spineâ modò redimitus coronâ. Mortuus an. 1100.

Balduinus illum excepit, germanus ejus Frater. Qui Tripoli à se captâ è vivis abiit (An. 1118.)

Balduinus II. Sanguine junctus priori captus à Saracenis altero anno restitutus est. (A. 1123.) *Templariorum* ordinem instituit. Obiit An. 1131.

Fulco, ejus Gener Andegavensis comes Ordinem *S. Joannis* equestrem ratum voluit. (An. 1142.)

Balduin. III. Filius impubes. Turcæ id temporis toto Oriente miseram Christianorum stragem

gem ediderunt. Eugenius ergo III. S. Bernardi usus operâ Conradum Imp. & Ludovicum VIII. Galliae regem ad ferendam afflictis opem est cohortatus: qui gemino exercitu profecti (1147.) Græcorum potius infidiis, quàm Barbarorum armis utroque multati, patriam re infecta repetierunt. (1140.) Manuel enim Comnenus Imp. Orientis, præter alia indigna, farinae, quæ Latinis in comneatum cederet, calcem miscuit, quâ multi perierunt. Balduinus obiit 1162.

Almaricus Balduini Frater (ob. 1173.)

Balduinus IV. Filius. Quo regnante Cruciatu celebrem de Saladino Ægyptio triumphum egerunt. (A. eodem.) Mox tamen ab ipso pene interneccione deleti sunt. (A. 1180.) Balduinus alteri ejus nominis, suo ex sorore nepoti regnum reliquit moriens. (An. 1185.)

Balduinus V. Eodem anno & capeffivit regnum, & fato reliquit.

Guido Parens Balduini V. à Saladino, qui diffidiis, inter ipsos Christianos tum subortis in rem suam strenuè uti novit, regno ac libertate exutus est. (An. 1187.)

Accisis hoc modo Christianorum in Syria rebus succollare tentatum deinceps est à Friderico I. Barbarossa Imp. (A. 1189.) qui mediò victoriarum cursu extinctus est, cùm in Cydno Ciliciæ amne, qui jam olim Alexandrum Magnum vitâ penè multaverat, senex corpus lavaret. (A. 1190.) Haut multò meliore fortuna usi sunt Philippus Augustus Galliae, & Richardus Angliæ reges. (An. eod.) Itaque regnum, quod concors Germanorum & Gallorum virtus restituerat, Christianorum potissimum discordiâ dissipatum est.

5. *Armeni* obedientiam Pontifici Innocentio III. jurârunt. (An. 1215.)

6. Innocentius IV. Dominiconus, Tûrcis & populis etiam septentrioni subjectis Christi leges suadere iussit (1245.)

7. *Tartarorum* Rex cum plurimis suorum sacro fonte tinctus est, operam navantibus Dominicanis atque Fratribus minoribus vulgò Franciscanis. Sub Nicolao IV. PP. (An. 1289.)

§. III.

Persecutiones.

1. Waldensium, Albigenium, & Arnaldistarum persecutionem conjicere licebit ex iis, quæ de hæresibus dicuntur §. 5.

2. Imperatorum persecutionem disces ex eodem paragrapho. Noveris enim his schismatibus potissimum nobiles Germaniæ Episcopatus, Monasteria, Collegia, aliæque Ecclesiastica loca redditibus suis esse exuta, aut magnam partem multata iis bonis, quæ majorum pietas ad divinum cultum largiter contulerat. Ejecti etiam Episcopi, atque monachi, quibus Imperatorio Schismati contra summum Pontificem subscribere religio erat; magnamque his turbis labem passa cum morum pietas, tum disciplinæ Ecclesiasticæ, Monasticæque vigor, ac demum melior eruditio Ecclesiæ tantopere proficua ac necessaria.

§. IV.

Doctrina ac Disciplina.

Q. I. *Quis tum temporis fuit Doctrinæ Ecclesiasticæ modus?*

R. Non est hic opus dicta dicere, téque iterum docere, Dogma ipsum Ecclesiæ vicibus obnoxium nunquam fuisse; nihilque vitii unquam

contraxisse: id tamen noveris, modum ac rationem Dogmata Fidei explicandi alium atque alium extitisse, pro re nata, atque ævi & ingeniorum diversitate.

1. *Sacræ Indulgentiæ* etsi dudum & à primo ævo Ecclesiæ familiares fuerint, ad calcem tamen seculi undecimi evasere solemnes. Urbanus enim II. PP. Concilio Clermontanô (A. 1095.) classicum ad Bellum sacrum canens, ut scribendi militis affatim foret, pœnitentiam Ecclesiasticam (qua de doctus es suprâ Cap. 1. §. 4. Q. 10.) remisit seu *indulxit* omnibus, qui sacram hanc militiam essent secuturi, aut eam sequentibus opem laturi. Imperatæ insuper ad conciliandam Numinis gratiam preces, aliæque id genus pia opera. Dictu difficile est, quanta hominum, imò populorum vis in has Pontificis sancti leges concesserit. At cum Christianorum signa victoricia in Terram sanctam essent illata, & expeditio iterum iterumque adornaretur, tum verò nemo omnium fuit, qui non pio aliquo vectigali ac precibus redimeret pœnam Ecclesiasticis legibus aliàs sibi subeundam. Bonifacius deinde VIII. (An. 1300) præcipuas has indulgentias anni *Jubilai* centesimo quovis anno reversuras promulgavit. Illisque earum copiam fecit, qui Romam tenderent sanctorum Apostolorum Petri & Pauli sacra lispera coram veneraturi. At cum paucis daretur id ætatis attingere, Clemens VI. PP. an. 1342. quinquagesimum annum Jubilæum esse iussit; ac demum Paulus II. vel Sixtus IV. vigesimum quintum sub an. 1470.

2. Seculo undecimo *Theologia Scholastica*, cui jam olim prælusit S. Joannes Damascenus, pedetentim in facilem hanc atque utilissimam methodum est redacta, (An. 1070.) S. Lanfranci, sanctique Anselmi primùm opera in Academia Cænobii Beccensis. Longè verò uberius idem argumentum prosecutus est Petrus Lombardus, qui de omni Theologico, Fideisque dog-

dogmate sanctorum Patrum sententias in quatuor libros eleganti ordine coëgit, indeque *Magister Sententiarum* cum laude vocatus est. Fuit is gente Italus patriâ Novarinus, (An. 1160.) Episcopus verò Parisiensis, qui primus in illa Academia Gradus honoris literarii constituit in Theologia, Baccalaureatum, Licentiatum, & Doctoratum. Ultimam negotio manum admovit tandem S. Thomas Aquinas *Summam Theologicam* scribens (1274.) cujus ingenium est oppidò admirandum. Ingentis porrò beneficii locò semper habenda est Scholastica ejusmodi Theologia; Ante enim istam si quis decem, & viginti etiam annos studendo decoxisset, tam certam planamque rerum Theologicarum notitiam vix hausit, quàm certam & expeditam nunc obtinet, qui vel quinque tantum annos eidem scientiæ donaverit.

3. *Juris Canonici* regulæ jam olim quidem seculò septimò collectæ fuerunt à Dionysio Exiguo Abbate Romano D. Benedicti: seculò verò duodecimò efflorescere per Gratianum Monachum Benedictinum Bononiæ, ibidemque Professore. Hic nobile illud *Decretum* edidit (A. 1151.) Gradusque Doctoralem & Licentiæ instituit auctoritate Eugenii III. PP.

Q. II. *Audio hæreticos comminisci, Confessionis tribunal primùm ab Innocentio III. statutum fuisse?*

R. Mentiuntur id quidem: sed hujus loci non est eos refellere nisi uno unico historico argumento. Græci & semper usi sunt, & hodièque utuntur hoc mystico tribunali. Nôsti verò dudum ante Innocentium III. schismate suo à Romana Ecclesia defecisse: Quapropter non ab Innocentio primùm potuit esse decreta Confessio.

Q. III. Queruntur alii de Theologia Scholastica ?

R. Enimvero, cum Galli Constantinopolim expugnassent, allati primum in Franciam sunt Libri Aristotelis, antè hic terrarum ignoti. Hos quidam avidè amplexi iisdem etiam abusi sunt, nihil Theologici dogmatis audire dignati, quod non probasse Aristoteles videretur. Et rigidâ etiam medicinâ opus erat huic morbo. Nam vigil summorum Pontificum cura Aristotelis libros sanè rogo addixit, mandante Gregorio IX. (An. 1233.) cum jam antè Concilium Parisiense an. 1209. eadem in illos severitate animadvertisset. Cum ecce commodum adest mirus ille Doctor S. Thomas Aquinas, qui lucubrationibus suis tantam Aristoteli gratiam conciliavit, ut omnibus meritò in deliciis sit.

Q. IV. Ordo postulat, ut de disciplina Monastica seu religiosa verba facias.

R. Angusto filo tibi delineabo, quinam Ordines religiosi hoc ævo nati fuerint.

1. *Cluniacense* fuit Monasterium in Burgundiæ Ducatu S. Benedicti Legibus stans (A. 1000.) Id plurima non per Europam solum, sed & per Asiam, Constantinopoli quoque, Monasteria construxit, aut jam dudum constructa in foedus adduxit sanctioris disciplinæ. Quin nullus fuit Christianorum Principum, qui non huic Congregationi sociari, bonorùmque spiritualium particeps fieri desideraret, summæque gratiæ locò haberet. Id quod ipsi Orientis Imperatores humiliter rogârunt.

2. *Camoldulenses*. S. Romualdus Ravennas Benedictinus Monachus singulari zelo novam coloniam deduxit, (sub. An. 1000. vel 977.) sub regula antiqua, in campum Malduli, datâ suis veste candidâ. Ipse ad superos abiit an. 1027.

3. *Val-*

3. *Vallumbrosani*. S. Joannes Gualbertus vir nobilis cum hostem, eum qui germanum ejus fratrem ferro extinxerat, diu ad vindictam & necem quæsisset, in inermem tandem offendens ipsa Parasceves die, strictum jam ensen inhibuit, vitæque hosti gratiam fecit, decussatis in crucis formam manibus eam petenti. Ex itinere divertit Joannes in obvium fortè templum; eique Crucem flexo poplite salutanti Christus è lignea icone flecta vicissim cervice annuit. Tactus igitur favore Numinis Gualbertus Divo Benedicto sacramentum dicit, hancque *Vallis Umbrosa* Congregationem excitat. Obiit post annum 1063.

4. *Cartusienses* à S. Brunone instituti (A. 1086.) quibus hoc nomen obtigit à Cartusi asperis montibus, ubi primam suam eremum designarunt.

5. *Cistercienses*. S. Robertus Abbas Molismensis Benedictinus, conditò novò cænobiò Cistercii in Gallia, cum lecta suorum manu in illud migravit, rigidiorémque Regulæ Benedictinæ usum auspicatus est. (1098.) Cui cum se devovisset S. Bernardus post annos ferè aliquot & viginti latissima eidem incrementa addidit. Hi multò post tempore Grysei, inde albi coloris vestem sumserunt.

6. Equestris Ordo S. Joannis seu Hospitalariorum Jerosolymâ expugnatâ institutus. (An. 1099.) Hi Rhodo insula deinde An. 1310. occupata dicti sunt equites Rhodii, vulgò *Rhodiser Ritter*. Inde pulsi à Turcis an. 1522. A Clemente VII. & Carolo V. Imp. & Hispaniæ rege Maltam insulam Adriatici maris obtinuerunt A. 1530. hodièque Equites de Malta, *Maltheser Ritter* dicuntur.

7. *Templarii* instituti à Balduino II. Hierosolymorum rege eò potissimùm, ut itinera in Palæstinam peregrinantibus tuta fervarent. *Templarii* dicti, quòd Jerosolymis prope templum habitarent. Hi cum succedente tempore in enormia

vitia declinassent : Clemens V. PP. auditis per omnes provincias millenis testibus , desperatâque emendatione eos sustulit. An. 1311. in Concilio Lugdunensi.

8. Equestris Ordo *B. Mariae Teutonicus* (*Deutschherren*) Jerosolymis à nobilitate Germanica constitutus ad peregrinos , maximè è Germania , tectò recipiendos An. 1191.

9. *Præmonstratenses* à S. Norberto Sanctis in Diœcesi Colonienſi oriundo , qui cum 12. sociis in eremum Præmonstrati secedens hanc vivendi normam elegit , sub Regula S. Augustini , quam ratam habuit Call. II. (1120.) Obiit an. 1134.

10. Ordo *SS. Trinitatis* à S. Joanne de Matha ad redimendos Christianos è Barbarorum captivitate , confirmatus ab Innocentio III. (A. 1198.)

11. *Minoritarum* à S. Francisco , qui Assisii in Umbrianatus an. 1182. misſo rebus paternis nuncio duodecim ejusdem animi viros in suam sententiam adduxit , an. 1208. regulam scripsit , quam probavit Innocentius III. in Concilio Lateranenſi. (A. 1215.) Cælum petiit S. Franciscus A. 1226. Rigidiorē deinde normam ligneosque calceos amplexi sunt hi , qui jam *Franciscani* apud nos audiunt. an. 1419. At *Cappuccinorum* institutum à Mattheo Bascio , seu Barcio perfectum est an. 1525. & à Clemente VII. confirmatum an. 1528.

12. Ordo *Dominicanorum ; seu Fratrum Prædicatorum* à S. Dominico. Qui è Guisnannorum in Hispania nobili gente Canonicus Regularis Oxomienſis , Inquisitor à Pontifice designatus in Albigenſes hæreticos , Ordinem contra eosdem instituit sub regula S. Augustini , probatum ab Honorio III. (A. 1216.) Obiit ipſe an. 1221.

13. Ordo *B. Mariae V. de Mercede redemptionis captivorum* à S. Petro Nolasco , S. Raymundo de Pennafort , & Jacobo I. Arragoniæ rege institutus (A.

§. IV. Doctr. & Discipl. ab A. 996. ad 1305. 139

(A. 1223.) sub regula S. Augustini, à Gregorio IX. confirmatus est. 1235.

14. *Carmelitarum*. B. Albertus Patriarcha Hierosolymitanus regulam edidit Monachis in montem Carmelum congregatis sub an. 1216. confirmatam ab Honorio III. (A. 1226.) Simon quidam Anglus hujus familiæ Asceta piissimus Scapulare à B. Virgine cælitus accepit an. 1254. Cui concessi divini favores cum latè increbrescerent, Sodalitio hoc nomine instituto largas Indulgentias addidit Clemens X. PP. An. 1673. S. Theresia primùm feminas inter severiorem disciplinam instauravit, quam mox etiam viri amplexi sunt A. 1562. dicti hodie Carmelitæ discalceati.

15, *Servitarum*, seu Ordo Servorum B. V. Mariæ (A. 1233.) à septem Mercatoribus Florentinis.

16. *Cælestinorum* à S. Petro de Morono, (A. 1270.) qui summo Pontificatu se spontè abdicavit, cum Cælestini V. nomine eundem gessisset. an. 1294.

§. V.

Hæreses & Schismata.

Q. I. *Quæ hæresis Seculum undecimum turbavit?*

R. Una præ ceteris *Berengarii*. Hic Turonis in Gallia natus petulantis ingenii adolescens admonendus sæpè à magistro fuit, ut ne à regia via diverteret. Andegavis primùm spargere virus cæpit, (A. 1044.) docens parvulos non baptizandos, in SS. Eucharistia Carnem Christi non reapse præsentem dari, nec panis substantiam in Corpus Domini transire: in quo eum strenuè sequuntur Lutherani, & Calviniani. Conjugiis quoque repudiatis promiscuam Venerem docebat obscænissimus bipedum. Damnatus à Leone IX. in Concilio Romano (A. 1050.) iterum ac tertio ejurata hæresi semper in antiquam silvam rediit: dum tandem scelerum pœnitens, (A. 1083.) missis rebus

bus humanis nunciō , melioribus fatis concessit ,
(1088.)

Q. II. Dic etiam de Schismatibus.

R. 1. Quid Michaël Cerularius ad propagandum Græcorum Schisma machinatus fuerit seculo undecimo , alibi habes cap. 4. §. 5.

2. Grave seculo duodecimo schisma exarsit *Sacerdotium* inter & *Imperium* , sive inter Pontifices & Imperatores. Id quo pacto contextum fuerit : paucis accipe. Ab aliquo jam tempore soliti fuerant Imperatores Episcopo quopiam aut Abbate defuncto designare successorem , aut saltem nullum agnoscere , nisi à se eò dignitatis promotum. A sic designatis ut sacramentum sibi dicerent , exigebant ; tūmq̃ue iis possessionem , usūmq̃ue Bonorum temporalium tradebant. Priores quidem Imperatores hoc fecēre modestè & æquè ; cū enim Ecclesiæ bona temporalia accepissent à principibus , eorūmq̃ue liberalitate , justum videbatur ab Ecclesiarum Prælati aliquam deposcere fidelitatem erga principes. At posteriores , ut fieri amat , paulatim recti orbitam sunt transgressi : nam , ut dixi , Episcopos & Prælatos ipsimet designarunt , de mta Capitulis eligendi libertate , & administrationem bonorum illis haut concesserunt prius , quàm sacramentō dictō , & persæpe ingenti pecuniæ vī adnumerata ; qua acceptā concessā est administratio , inque concessionis signum traditum pedum episcopale , & episcopalis annulus : atque hæc concessio & traditio dicta est *Investitura*. Henricus præsertim quartus hoc nomine regum Germaniæ , Imperatorum verò tertius turpiter quasi venales habuit Episcopatus atque Abbacias. Hæc omnia pugnant cum Legibus Canonicis seu Ecclesiasticis in Imperio receptis : & ingentia in Ecclesiam damna invehant ; cū Henricus nihil sollicitus de doctrina & pietate virorum , Episcopatus & Abbacias venderet ditioire marsupio præditis , utut pessimæ notæ

tæ hominibus. Præterea non decebat Imperatorem Investituram per annulum & Baculum dare; cùm per hæc insignia Ecclesia ab antiquis temporibus indicare voluerit potestatem *spiritualem* Episcoporum, quam tradere Episcopis neutiquam erat Imperatoris, Principis nempe laici.

Gregorius itaque septimus Pontifex Maximus, huic malo necessarium clavum fixurus Henricum quâ epistolis, quâ legationibus admonitum, cùm semper saniora promitteret, ac semper fidem falleret, tandem exterrere tentavit, Consiliariis ejus, qui causâ videbantur mali, anathemate perculsis (A. 1074.) Rex bello Saxonico perfunctus Wormatiam evocat suarum partium Episcopos, quibus dignitates vendiderat, ipsèque cum iis facinus designat inauditum. Concepta enim formula decernunt, Gregorium VII. Pontificem Maximum locô ac Pontificatu movendum. Hoc comperto Pontifex Henricum à Christianorum societate submovet coacto Romæ Concilio. (A. 1076) Proceres Germaniæ indignè ferentes Henrici impium fastum eidem excommunicato renunciant, eumque diademate exuendum pronunciant, nî quamprimum Pontifici reconciliatus, & Ecclesiæ in gremio susceptus denuo fuerit. Is ergo Italiam petit: nudipes, funèque è collo suspenso à Pontifice delicti gratiam flagitat, vulpémque indutus omnia sancta spondet, *Investituris* cedit, pactâque solemni sacramento roborat, sanctus Pontifex, quem ingenium viri minime latebat, dum sacris operaretur, divisâ hostiâ sanctâ partem ejus prehendit DEUM precatus, ut subita morte ipse periret, si quid in se culpæ esset. Partem alteram porrexit regi cum dicto; fac ergo, fili, si placet, quod me facere vidisti, si te innocentem nôsti. Quod tamen ille renuit. Redux in Germaniam flocci habito jurejurando antiquum peccatum peccat. Proceres eum regno cecidisse declarant, sublecto Rudol-

Rudolpho Sueviæ Duce in Imperatorem. At Henricus cum aliis suarum partium proceribus in Ecclesias Romano Pontifici fideles grassatur ; Rudolphum in pugna occidit ; Guibertum Antipapam suscitatur (A. 1080.) dicto ei nomine Clementis III. Romam occupat : pulsus tamen inde à Roberto Guiscardo è Normannis Siciliæ & Neapolis Duce. Vixit deinceps atrox hoc schisma sub Pontificibus Victore III. Urbano II. Paschali II. & Gelasio II.

Calixtus demum II. evicit, ut Henricus V. Rex Investituris cesserit, agentibus ipsis Germaniæ principibus, atque in solemnibus comitiis Wormatiæ subscribentibus. (A. 1122.) Id quod Concilium œcumenicum Lateranense I. perenne esse iussit. (A. 1123.)

Q. III. Quæ hereses duodecimi seculi ?

R. 1. *Henriciani* ab Henrico quodam in Aquitania, quin & in Germania Rhenana suscitati Baptismum parvulorum averfabantur (A. 1116.) & morem gerere magistratibus, præsertim Ecclesiasticis detrectabant, S. Bernardus eos confutavit.

2. *Petrus Abaelartus* Gallus (A. 1130.) Dialectica præsertim disciplina probè subactus. Commendata ejus doctrinæ fuerat doctissima ævi sui virgo Heloissa, Græcæ, Hebraicæ & Latinæ, præter multas scientias gnara, quam ille turpiter seduxit. Cùm nimium indulgeret subtili ingenio, in absurda quædam de rebus Divinis, sanctissimæque Trinitate incidit. S. Bernardus datâ operâ erroribus ejus dicam scripsit ; quos & Innocentius II. PP. damnavit. Abaelardus tamen opinionum suarum minimè pertinax easdem & ipse suomet calculo proscripsit, ac monachum Cluniacensem indutus reliquum vitæ sanctus exegit. A. 1142.

3. *Arnaldus* Brixinensis Abaelardi quondam discipulus ; homo verbosus jugique impatiens , cum de Baptismo perperam sensit , tum maximè plebem Romanam , aliasque in Pontifices & Episcopos armavit (A. 1138.) Lividis enim oculis videbat , Ecclesiam prædiis temporalibus frui : hinc jactabat , Sacerdotes , Episcopos , ipsùmque Pontificem nonnisi Eleemosynis , stipe , ac velut mendicatò vivere debere. Profectò cæco populi furentis impetu non Clericorum modò sed & nobilium multa prædia ædèsque direptæ sunt , latius indies crescente insaniâ. Donec Friderici I. Imp. jussu A. 1155. ferali rogo exustus interierit.

4. *Petrus Waldus* è Waldensi (A. 1159.) oppido Lugdunensis agri , audiens ex Evangelio legi : *vende omnia , & da pauperibus , & sequere me* ; falsò auguratus est , & indoluit , hanc Christi doctrinam nemini hodie observari ; cum etiam Cœnobia bonis temporalibus fruerentur. Itaque bona sua ipse abjicit , idemque aliis persuasum it. Non pauci è civibus , multi è gente rustica in ejus sententiam pedibus iverunt. Hætenus sanctum quid sapere videbatur Waldense hoc consilium : at non diu fuit , cum se orci dolus proderet. Hi enim , è civibus rusticisque mixtus numerus Pontificem conveiunt , ut sibi pro concione ad reliquum populum dicendi copiam faciat , petunt. Repulsam à Pontifice , ac meritò passi , indocta ac rudis turba , insuper habito summi Pastoris interdicto ipsimet suo Marte pagos & provincias obeunt , ac Evangelium (si superis placet) prædicant. Neque hîc stetit temeritas. Decimas Ecclesiæ pendendas negant. Confessiones audire , aliâque Sacramenta ministrare non ad solos sacerdotes , sed ad omnes ac quosvis laicos pertinere contendebant. Sacra , aras , imagines , templa &c. impiè simul ac rusticè ridebant , aut calcabant : Summo Pontifici à nemine obtemperant

randum, neque Episcopos audiendos esse seditiosè decantabant. Alexander itaque III. nihil ultrà cunctandum ratus, diris Ecclesiasticis omnes devovit, ac Fridericus Imperator Majestatis reos damnavit. Vario nomine hi venerunt hæretici; dicti jam Catari, jam Cataphrighi, modò Picardi, modò Boëmi &c. multasque deinceps ex se hæreses infelici fecunditate genuerunt. Ac vides planè Lutheranorum & Calvinianorum, & Zvvinglianorum *puram*, videlicet, *doctrinam* cum Waldensium egregiis placitis ad amissim convenire. Desière quidem Waldenses illi, & hi, qui in Sabaudia montibus adhuc numerantur, Calvinii *pulcherrimo* dogmati se addixerunt.

5. *Albigenses* à Waldensibus nati (A. 1176.) nomen traxère ab Alba civitaculà vicina Tolosæ in Occitania (*Languedoc*) ejusdem farinae somnia cum Waldensibus somniârunt, ac sancta Ecclesiæ Sacramenta præcipuè exhibilârunt. Hi armis etiam rem agentes à sacro Dominicanorum Ordine doctrinâ impugnati, à Comitibus Montforti Marte oppressi sunt, classicum in impietatem canente Innocentio III. (An. 1213.)

Q IV. Nullum extitit hoc duodecimo seculo schisma?

R. Haut leve *Sacerdotium* & *Imperium* inter grassatum est Schisma, Italiae præsertim funestum: quod per transennam aspicere potes suprâ hoc ipso cap. 5. §. 1. in Pontifice 177. Gregor. IX.

Q. V. Seculi decimi tertii Hæreses quot, qualésve fuerunt?

R. Fuère aliquot; sed exigui nominis. Notissima est *Flagellantium*. Primum quidem (A. 1260.) incescit homines pius quidam ardor peccatorum suorum pœnas à se ipsis exigendi: visæque sunt passim hominum turmæ terga sua flagris certatim demulcentium, nec plebejæ tantum fortis,

tis, sed & majoris subsellii. Mox verò cum id sine lege, sine modo fieret, aditus patuit superstitioni, inde etiam hæresi. Ausi sunt enim jactare, nemini uni peccata indultum iri, qui non Flagellantium se turbæ adjunxisset; aliæque à Waldensium erroribus non multum abludentia venditârunt. Transiit insanum hoc œstrum, & afflavit etiam Germanos, Hungaros, Bohemosque (A. 1346.) Clemens verò VI. eodem tempore sectam extinxit.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. Dic viros illos, quibus sua laus seculo præcipuè undecimo constitit.

R. Universo hoc trium seculorum tempore plurimi tam monastici ordinis, quàm etiam Canonici egregiam scientiæ laudem tulerunt, Theologiæ nimirum, Juris Canonici; at præsertim Historiæ sincera traditione. Paucissimos ex omni numero legam.

1. S. *Gerardus* Hungarorum Apostolus, is est autor Mariam Cælestem Virginem dicendi vulgatâ jam in gentes verbô *Dominam nostram*; initio seculi undecimi. Obiit (A. 1047.)

2. S. *Lanfrancus* Pantavinus Monachus Beccensis Benedictinus, ejusdémque cænobii Academiae Professor, demum Archipræsul Cantuariensis in Anglia A. 1070. (ob. 1089.)

Ejus lucubrationes luci commissæ sunt à P. Luca Dacherio Benedictino Gallo. An. 1648.

3. B. *Petrus Damiani* Ravennas, monachus Benedict. Congregationis Avelanæ: Pontifici summo tantis in deliciis fuit, ob egregiam doctrinam, invictumque in negociis conficiendis studium, ut suum

oculum, atque dexteram eam diceret. (Ob. 1072.)
Cujus Opera vulgavit priore seculo Constantinus Ca-
jetanus Abbas Calinenfis Benedict.

4. *B. Hermanus* Contractus dictus, quod à pri-
ma ætate membris omnibus captus esset. E comiti-
bus Veringensibus in Suevia monachus Benedictinus
Augiæ Divitis (*Reichenau*) Historiæ, Poëticæ, Astro-
nomiæ, Musicæ, Linguarum etiam Græcæ, atque
Arabici peritissimus: quam omnem eruditionem a
B. V. Maria potissimum hausit, cujus honori etiam
composuit melos illud tantopere laudatum, quod anti-
phona *Salve Regina* concinitur ab Ecclesia (Ob.
1054.)

5. *Guido Aretinus* Monachus Benedictinus, Mu-
sicæ verè parens dicendus, qui scalam illam excogita-
vit: *Ut, re, mi, fa, sol, la.*

6. *S. Anselmus* Burgundus Academiæ Beccen-
sis Benedictinæ post S. Lanfrancum Professor, dein
Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia. Obiit An.
1109. Ejus profundissima scripta edidit P. Gerberon
Monachus Benedictinus Gallus an. 1675.

Q. II. *Perge ad seculum duodecimum.*

1. *B. Rupertus* Tuitiensis Abbas Benedictinus,
ab ipsa Alma Virgine summâ doctrinâ exornatus.
(1135.)

2. *S. Bernardus* Abbas Clarævallis. Cisterci-
ensem Benedictini ordinis reformationem feliciter
propagavit. Hæreticos suorum temporum omnes
confutavit. (1120.) Guilielmum Aquitaniæ Ducem
virum ferocis animi, & schismatis fautorem fregit, dum
eidem, ad ecclesiam properanti, cum SS. Eucharistia
manu prægestâ obviâ ivit. Quo factò, gravique S.
Bernardi voce ita tactus est Dux, ut non solum ejus
pedibus sese affuderit, sed æneam nudæ carni inducens

loricam maximi ponderis, summo cum vitæ rigore
noxas suas expiavit. Obiit 1153.

Q III. Qui seculo decimo tertio?

R. 1. B. *Albertus Magnus* insignem philoso-
phicarum maximè rerum scientiam à Diva Virgine na-
ctus: Gente quidem Suevus è comitibus de Bolstat.
Dominicanæ familiæ Decus. Episcopatum Ratispo-
nensem an. 1259. susceptum paulò post abdicavit.
Ob. an. 1280.

2. S. *Raymundus* de Pennafort Barcinonensis
Hispanus, Quinque libros *Decretalium*, seu Juris Ca-
nonici collegit autoritate Gregorii IX. PP. a. 1230.
Obiit a. 1275. Familiæ Dominicanæ.

3. S. *Thomas* patria Aquinas. Quinquennis
puer oblatus Monasterio Benedictino Casinensi, literis
ac pietate imbutus, deinde B. Albertum Magnum Ma-
gistrum nactus est. Hic, cum sodales illuderent Tho-
mæ loquendi parcissimo, ac velut stupidum haberent,
& *Bovem* etiam dicerent, fertur dixisse Albertus:
Hic bos aliquando magiet, ut terrarum orbis ejus voce
obstupescat. Theologiæ Scholasticæ unicus instaura-
tor, ordinisque Dominici unicus honor. Obiit A.
1274.

4. S. *Antonius* Patavinus seu de Padua. Cujus
mira nemini non nota. Ob. 1231.

5. S. *Bonaventura* Minoritarum Gloria. Ob.
1274.

6. B. *Alanus* Cisterciensis, ob eruditionem,
disputandique scientiam ab omnibus in admiratione
habitus, dictusque *Doctor Universalis*. Sub an. 1220.

7. *Hugo de S. Caro*, vulgò Hugo Cardinalis
Dominicanus *Concordantias* ita dictas in S. Scripturam
primus adornasse fertur. Obiit a. 1274.

8. *Joannes Duns Scotus* gente Hibernus, Do-
ctor Oxoniensis in Anglia, dictus hodièque *Do-*
ctor subtilis. Minoritarum velut quidam sol. Obiit
an. 1308. Fabella est ea, quæ mentitur, illum

deliquit animi fortè oppressum atque à suis præmaturè tumulto mandatum coactum fuisse in ipso feretro suamet membra depascere.

CAPUT VI.

A Clemente V. 1305. & secessu Avenionensi ad Leonem X. 1513. & Lutheri Hæresin.

§. I.

Series Romanorum Pontificum à Clemente V. ad Leonem X.

Q. I. Quis à morte Benedicti X. vulgò XI. Pontifex summus est salutatus?

R. 194. Clemens V. (1305.) Cui nomen antehac Bertrandi de Agutis : Gallus gente. In gratiam Regis, tum & ob Italiæ intestinos motus in Galliam sese recepit, Avenione Sedem constituens. Templariorum Equestrem ordinem abolevit. Spirare desiit an. 1314.

195. Joannes XX. vulgò XXII. Gallus. Ludovicum Bavarum Imp. Sacris interdixit, qui Antipapam ei opposuit quendam Petrum de Corbaria Nicolai V. nomine. At is tandem Joanni PP. factus supplex delicti gratiam impetravit (A. 1330.) Ipse Joannes PP. diem suum obiit Avenione. (An. 1334.)

196. Benedictus XI. passim XII. Gallus. Ordinis Cisterciensis (An. 1342.)

197. Clemens VI. Gallus Benedictinus. Memoriam ita tenacis, ut semel lectorum oblivisci nunquam potuerit. Quæ dos ei obtigit vulnere, quo olim

olim in vertice capitis ictus fuerat. A Joanna Siciliae herede, & Comitissa Provinciae (Provence) Comitatum Avenionensem emto accepit. (A. 1347. Vivendi finem nactus anno 1352.

198. *Innocentius VI.* Gallus (An. 1362.)

199. *Urbanus V.* Gallus Benedictinus Romam tendit, eoque petentem Orientis Imperatorem Joannem Palæologum, & schisma ejuramentum excepit. (An. 1369.) Obiit Avenione. (An. 1370.)

200. *Gregorius XI* Hic à Gallia Curiam denuo Romam traduxit. (A. 1377.) Altero inde anno mortuus. (A. 1378.) Quæ translatio cum Gallos offenderet, Romanos contra de retinenda sede redderet sollicitos, semina in multorum animis peperit futuri schismatis.

201. Etenim nullum non lapidem movere Romani, quò Cardinales *Italum* eligerent futurum Pontificem. Damnati votis suis sunt electo *Urano VI.* Neapoli oriundo. Hic cum severius nonnihil ageret, id pertæsi tredecim Cardinales Gallici sanguinis Gebennam secessum faciunt, ac cum aliis tribus Italis Cardinalibus suas in partes tractis, omni jure ac moribus reclamantibus alium Pontificem eligunt Robertum Gebennensem, quem

* Clementis VII. nomine donant, atque in Gallias Avenionem transferunt. Ibidem anno 1389. extincto sufficiunt Petrum de Luna, nomine

* Benedicti XII. qui vulgò XIII. habetur.

Urbanus verò VI. diem extremum clausit an. 1389.

202. A Cardinalibus Romæ degentibus sacras infulas suscepit *Bonifacius IX.* Cui ex calculo graviter laboranti medici impiò consiliò fuasere, ut jacturâ castitatis morbum mortemque redimeret:

quod ille detestatus mortem in lucrô numeravit (A. 1404.)

203. Cardinales ad electionem accincti jurejurando sese unâ omnes obstringunt, ut, quisquis ipsorum Pontifex designaretur, Pontificatu sese sponte deinceps abdicaret, si ad componendum Ecclesiæ schisma id Sacro Collegio, aut cuidam coacto Concilio videretur necessarium. *Innocentius VII.* consentientibus omnium votis expetitur. Hæc multò post mortuus. A. 1406.

204. Eodem quo priùs modo à Cardinalibus electus est Angelus Corarius Venetus nomine *Gregorii XII.* Cùm videretur Schisma ad Græcas ferè Calendas abiturum, Sigismundus Imperator ad illud tandem sopiendum omnem conatum adhibuit molestis itineribus totam pene Europam percurfans. Ipsèque Carolus VI. Galliæ rex favorem Petro de Luna, seu Benedicto Avenione sedenti negavit. Cæterus verò ille Purpuratorum Patrum, coacto Pisis Concilio (An. 1407.) utrumque, & Gregorium XII. & Petrum de Luna datæ Fidei ac jurisjurandi admonet. Quod cùm etiam Gregorius servare tergiversaretur, Pontificatum eidem abrogant. (A. 1409.) Demum ipse ille in Concilio Constantiensi fasces posuit an. 1415. Obiit an. 1417. Petro de Luna interim cedere nolente.

205. Itaque electus *Alexander V.* Ordinis Minorum S. Francisci. Vitæ finem imposuit an. 1410.

206. *Joannes XXI.* vulgò XXIII. Neapolitanus. Concilium Constantiense coëgit: ibi dicto Sacramento spondit, se ultrò cessurum, si id facerent etiam duo antipapæ Gregorius, & Benedictus. Fecit id Gregorius: Benedictus verò pertinax sententiâ latâ submotus est: Verùm Joannes, subeunte eum promissi pœnitentia clam urbe Constantia elabatur, ope Frederici Austriæ Ducis. Sed tandem tamen, agente Sigis-

Sigismundo Imp. qui Concilio cum multis principibus aderat, sacram Tiaram sponte posuit. Benedictus verò seu Petrus de Luna in Hispaniam se recipere coactus à sententia dimoveri non potuit, adeò, ut duobus Cardinalibus quos in suis adhuc partibus numerabat, moriens præceperit, alium post se eligere. (A. 1424.) Id quidem illi non neglexerunt indito cuiuspiam nomine Clementis VIII. sed quem nemo vel oculo dignatus est. Atque hunc in modum extinctum est gravissimum schisma per Concilium Constantiense, cessionem Gregorii & Joannis Pontificum, ac demum Martini V. electionem A. 1417.

207. *Martinus* vulgò V. aliàs dicendus III. Hussitis sacrum bellum, sed sinistro Marte indixit, Defunctus anno. 1431.

208. *Eugenius IV.* Venetus Synodum Generalem Basileam indictam à Martino V. inchoavit (A. 1431.) Ea cum Sessionem vigesimam quintam celebraret, Eugenius Apostolica autoritate eam edito decreto dissolvit, & Ferrariam, Italiae urbem transtulit (A. 1437.) Causa fuit, quòd Patriarcha Constantinopolitanus, ceterique Græci, qui ad Concilium istud properabant, componendi schismatis ergo, laboribus itinerum fracti in Italia subsistere maluerint, transcendendis ulterius alpibus impares. Concilii solutionem iniquo animo ferentes quidem Basileenses Episcopi in Eugenium PP. insurgunt, diem ei dicunt, audèntque etiam eo spreto Antipapam creare Amedeum è Sebaudiae Ducibus, eumque

* Felicem V. salutare, editò insuper decretò, *Concilium esse supra Papam*: sed quod ab illegitima synodo profectum nullius unquam roboris habitum fuit. Amedeus suasu Galliarum regis, qui eundem primò nonnihil foverat, tandem pe-

dem male arreptum ultrò posuit, sancte-
que obiit anno. 1449.

Verùm Eugenium IV. peste Ferrariam invadente Con-
cilium ulterius movit Florentiam (1439.) ibique præ-
sente ipso Joanne Palæologo Orientis Imperatore Schis-
ma à Græcis ejuratum est. Sanctus verò pontifex tot
laboribus gloriosè perfunctus hominem exuit an. 1447.

209. *Nicolaus V.* Misit Æneam Sylvium, & Joan-
nem Capistranum ingentis Zeli virum è Familia D.
Francisci, qui Hussitis in Boëmia irent obviam. Con-
stantinopoli in Turcarum potestatem redacta, (An.
1453.) Ingenti sumtu jussit Græcorum libros toto O-
riente conqueri. Tùmque Græcæ literæ in Italiam
migrârunt, doctique Græci Turcarum furorem decli-
nantes ab hoc Pontifice largiter sunt excepti. Obiit
an. 1455.

210. *Callixtus III.* antea Alphonsus Borgia Hispa-
nus, Expeditionem in Turcas indixit, qua illi ab obsi-
dione Belgradi ingenti cum clade depulsi sunt. (An.
1456.) Ad DEI opem contra Turcas evocandam præ-
ceperat horâ meridianâ pulsu æris campani populum
ad orationem excitari: quod & mane ac vesperi fa-
ctum. Indèque natus est pulsus Angelicus, seu devo-
tissimus ille mos Dominam nostram ad campanæ so-
num salutandi. Vixit Calixtus a. 1458.

211. *Pius II.* Is fuit Æneas ille Sylvius patriâ Se-
nensis è Piccolomineorum prosapia, obiit an. 1464.

212. *Paulus II* Venetus (1471.)

213. *Sixtus IV.* Italus Franciscani Ordinis è vita ex-
cessit an. 1484.

214. *Innocentius VIII.* dictus antè Joan. Bapt. Ci-
bo, origine Græcus, patriâ Genuensis. (An 1492.)

215. *Alexander VI.* antè Rodericus Borgia
Hispanus. Juvenis adhuc non optima fuit mo-
rum

§ II. Propag. Eccles. à Clem. V. ad Leo X. 1513. 153

rum integritate : ac Pontifex salutatus annum cum ageret 61. multa laboravit ad Ecclesiæ disciplinam stabiliendam aut restituendam , & ad Turcarum frangendos impetus nullis impensis , nullique labori pepercit. Ecclesiam amplissimis incrementis auctam vidit , detectis per Hispanos novi orbi insulis. Obiit an. 1503.

216. *Pius III.* Franciscus Tudescnius. Viginti septem modò diebus summo honore potitus.

217. *Julius II.* Monomachias , seu duella prohibuit excommunicatione in certantes constituta. Ob. A. 1513.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. Quid incrementi accessit Ecclesiæ seculo 14. ?

R. 1. Clemens V. PP. (A. 1310.) Joannem de monte Corvino Minoritam cum potestate Legati ad Orientis plagas ire iussit , Tartaros , Indos , Æthiopas , aliæque Barbarorum nomina.

2. In regnum Congo , quæ Æthiopiæ pars est pertinaci soli subiecta , cum Lusitani suæ ditionis illud fecissent , Joannes Lusitanorum Rex petiit Christiana sacra propagari (A. 1385.) Quod fecit Urbanus VI. PP.

Q. I. Quid crevit Ecclesia seculo 15. ?

R. 1. In Concilio Florentino Græci posito Schismate ad Romano-Catholicæ Ecclesiæ sinum reversi sunt (A. 1439.) utut mox post Constantinopolitani ab ea defecerint. Cum Græcis unà fecerunt Armeni , & Jacobitæ. Solutò verò Conciliò missis Legatis sacramentum Romano Pontifici Eugenio IV. dixerunt Æthiopes an. 1442. Syri 1444. Chaldei demum an. 1445.

2. Ferdinandus Castellæ Rex Granata *Maurorum* sede vi subacta illos universos totâ Hispaniâ exegit. (A. 1481.) pauloque post Judæos ingenti numero exulare jussit.

3. Christophorus Columbus patriâ Genuensis Naturæ sagacissimus explorator, suspicatus ultra Oceanum, solem occiduum versûs, Orbem non esse terrarum vacuum, naves commeatum à Ferdinando rege obnixè rogat. His tandem impetratis vela facit tam faustis avibus, ut ingentes terrarum plagas detegeret, ac *novum* planè *Orbem*. (A. 1492.) Hoc comperto Summus Sacerdos Alexander VI. salutis tot populorum studiosus, Ferdinandum ad expediendam alteram classem excitat, eique copiam facit 180. *gradus longitudinis* Occidentem versûs procedendi. Mittitur itaque Americus Vesputius Florentinus (A. 1497.) à quo etiamnum nomen ultimo huic orbis quadranti *Americæ* hæret. Qui sinceram Fidei lucem his populis afferrent, electi ex omni numero sunt Benedictini monachi duodecim cum ante signano *Buelio* Abbate, & totius novi orbis primo Patriarcha Legato Apostolico.

4. Similem potestatem Alexander VI. fecit Joanni II. Lusitaniæ regi, pergendi Orientem versûs : qui Calecutum, aliâque Indiæ Orientalis loca sui juris fecit, ac deinceps etiam Brasiliam amplum Indiæ Occidentalis regnum Anthropophagorum. Firmandæ porro Catholicæ Fidei ergò Franciscani, deinde Dominicani in has oras defecti, summa contentione collaborârunt in gentibus illis ad mitiores leges componendis, quæ ab omni cultu alienæ ferarum vitam degebant.

§. III.

Persecutiones.

Q. I. Paucis absolve, quibus turbis obnoxia fuerit Ecclesia binis bisce seculis 14. & 15.

R. 1. Wenceslaus Boëmiæ rex (A. 1380.) & Cæsar pulero cognomine *Segnis* (der Faule) non leviter res Christianas afflixit, in Boëmia maxime: in Viros Ecclesiasticos sævus, sacrorum contemtor. Joannem Nepomucenum, qui Imperatrici à confessionibus erat, tetro carcere affectum Moldavâ demum fluvio mergi jussit, haut alia de causa, quàm quòd sacrilegè prodere nollet, quæ sibi ab Imperatrice in ipso sacro tribunali arcanè credita fuerant. Is sanctorum albo adscriptus est à Benedicto XIII. A. 1729. Hussitas impune grassari, eorûmque vires invalescere ipse permisit, atque hinc unica causa fuit gravissimæ deinceps eorundem adversus Ecclesiam seditionis.

2. *Hussitæ* (A. 1420.) primipilo Joanne *Ziska* (is lumine utroque licet captus, militiæ tamen strenuissimus, ceterà crudelis animi nebulo fuit) Boëmiæ sacra loca fœde depopulati sunt. *Ziskæ* solemne fuit captivorum verticem manu tentare, quosque è rasura capitis deprehendisset monachos aut Clericos esse, præacuto malleo, quem semper dextrâ præferebat, calvæ impactô necare. Is morti proximus suos jussit, ut pellem cadaveri suo detractam super tympanum extenderent, hostibus terrori futuram.

3. *Turcæ* Thraciâ sub jugum missa Pannoniæ imminebant, eodem impetu protrituri universam, nî Joannes Hunniades Corvinus Hungarici exercitus Archistrategus accerrimus militiæ rem Christianam sustentâset. (A. 1441.) Vertente nihilominus anno tertio Uladislaus Hungariæ, Poloniae

loniæque Rex cum universo exercitu internecione delatus est. (A. 1444.)

In Oriente Imperio præter Græciam, Constantinopolim, & quasdam insulas vix quidquam supererat ditionum, omnia rapiente Barbaro: dum eadem fors Regiæ Constantinopoli obvenit, quæ capta est. A. 1453.

§. IV.

Doctrina, ac Disciplina Ecclesiæ.

Q. I. Constititne hoc ævô suus decor Ordini Monastico?

R. Constitit; id quod nullô negociô discas ex recens tunc natis sacræ Monastices familiis.

1. *Ordo S. Salvatoris* à S. Brigitta Daniae regis filia, Ulphonis principis apud Suecos viri vidua conjuge institutus est (A. 1363.) & ab Urbano V. PP. lege sancitus (A. 1370.)

2. *Hieronymitanos* sub regula S. Augustini mereri docuerunt (A. 1274.) Petrus Fernandus Hispanus, & Petrus Romanus, annuente Gregorio XI. 1374.

3. *Eremitæ S. Hieronymi* prodierunt an. 1380. à Pio V. PP. deinceps ad pristinum vigorem revocati.

4. *Franciscanos* sic dictos seu Fratres minores de observantia severioribus his legibus constrinxit S. Bernardinus Senensis Minorita (A. 1413.) Minoritæ verò deinceps dicti sunt *Conventuales* S. Francisci.

5. *Bursfeldensis* Congregatio à Joanne Rhodio Abbate Benedictino convocata est, atque è multis Cœnobiis per Westphaliam, reliquàmque ad Rhenum & Vefaram Germaniam coacta an. 1435.

§. IV. Doctr. & Discipl. ab A. 1305. ad 1513. 157

6. S. *Franciscus* Paulâ Italiae loco oriundus, discipulos & alumnos suos, quos authoritate Sixti IV. conscripserat (A. 1474.) *Fratres Minimos* dici, atque humilitatis præcipuam curam habere iussit. Virorum sanctissimus, nullique mirè gestorum gloriâ secundus immortalem vitam auspicatus est an. 1507. Cujus sacrae Exuviae, nullam adhuc labem à putredine expertae, cesserunt furori Calviniano, qui flammis sanctorum memoriam atque ossa deletum ibant an. 1562.

7. *Moniales de Conceptione* B. Mariae V. Toleti in Hispania suscitatae à Beatrice de Sylva nobili Lusitana. (A. 1484.) Quod ratum habuit Innocent. VIII. easque Virgines Cisterciensibus, ac Legi Benedictinae subdidit. (A. 1489.) Post verò in S. Francisci castra transierunt. (1494.)

§. V.

Hæreses & Schismata.

Q. I. *Schisma Sacerdotii atque Imperii seculo decimo quarto extitisse dixisti; qualenam illud & unde?*

R. Nempe Pontifices quosdam inter & *Ludovicum Bavarum* Cæsarem. Henrico VII. vita functo Germaniæ proceres, hi, quos, cum optandi Cæsaris penes ipsos stet potestas, Electores dicunt, in duas abiêre sententias, (A. 1313.) his Ludovicum Bavariae Ducem Augustum salutantibus, illis Imperii fasces Friderico pulchro Austrio deferentibus. Utróque rerum summam ad se pertinere putante, ventum ad arma est (A. 1314.) atque pertinaci Marte de corona certatum. Decretoriâ demum pugná in Bavaria commissâ (A. 1322.) superior Ludovicus Schvvepermanni Stratego sui virtute Fridericum Austrium non regno solum, sed & libertate multat; quem triennio custoditum
non

non antè dimittit, quàm omni in Imperium jure cessisset. A. 1325. Hæc inter summus Pontificum Joannes vulgo XXII. ratus, diuturno usu, & ab antiquis petito jure suarum partium esse, & coronare Cæsarem ab Electoribus dictum, & eundem confirmare, & ortam in Electione litem decernere, jussit utrumque & Ludovicum, & Fridericum fascibus interim positis suam summi Pontificis sententiam expectare. (A. 1324.) At Ludovico durum videbatur diadema missum facere, antagonistâ in ordinem jam ferè redactô: neque adeò dubitabat Pontificis mandata insuper habere. Non tulit id Pontifex, sed die eidem dicto Ludovicum à Christianorum societate extorrem facit. Hac sententiâ commotior Ludovicus Romam (A. 1328.) petit, (à qua tum longè agebat Pontifex Avenione moratus) Petrum *Corbarium* infauſtis, illegitimisque Infulis donat, Papamque dici jubet Nicolaum V. Obiit dein Joannes PP. (A. 1334.) Ludovico in sua sententia permanente. Benedictus XI. mitis ingenii Pontifex anathemate soluturus Ludovicum videbatur, nisi id cum Ludovici vel potius satraparum ejus & Legatorum inconstantia, tum Galli quidam intervertissent. Itaque nihil actum. Quin Clemens VI. priorem sententiam innovavit. (A. 1346.) Atque hoc loco res erant, cum anno subeunte Ludovicum subita fata auferunt. (A. 1347.) Quâ morte & Caroli IV. Lucelburgici Boëmiae Regis in Imperatorem electione extinctum est gravissimum illud schisma.

Q. II. Ede jam hæreses, quas seculum 14. & 15. tulit.

R. I. Primas hîc tenet Joannes *Wiclef*, superbus in Anglia Academia Oxoniensis (Oxford) Theologus. Cum Præfecturam Collegii Cantuariensis invaderet, quæ solis Monachis debebatur, sententiâ Archiepiscopi primùm, mox Urbani V. PP. deturbatus

batus est. (A. 1370.) Actus inde in rabiem cœpit acheronta movere, ac virus emovere. Novit callidus homo & vafer ingenio animis quorundam magnatum illabi: Schisma etiam Avenionense, & perturbatae id ætatis Angliæ res non parùm serviebant malevolo homini & ad turbas nato. Errorum ejus ingens est farrago: sed tu ex ungue leonem. 1. Christum reapse non subesse Mysticis speciebus. 2. Deum obedire diabolo debere. 3. Confessionem externam esse otiosam. 4. Principibus laicis adesse facultatem sacra divinæque definiendi. 5. Plebeiis integrum esse pro suo arbitrio castigare Dominos suos peccantes. 6. Religiosis institutis homines ineptos fieri servandis Dei jussis. Sanctos, instituendo disciplinam Morasticam, gravi piaculo se obstrinxisse. Nec viros religiosos Christianorum numero habendos antè quàm apostataverint. Imò Augustinum Benedictum & Bernardum ultricibus gebennæ flammis teneri, nisi de monasticè constituta eos pœnituit. 7. Academias, studia, gradus diaboli negocium esse. 8. Imperatores & Principes diabolo manus dedisse, cùm Ecclesias prædiis & facultatibus auctum ivère.

Tam infanda non potuerunt non à sanis mentibus damnari. Solum vulgus turbarum studiosum, & potentes quidam bonorum Ecclesiasticorum cupidi Wiclefi fomnia utroque pollice laudabant. Verùm Academia Pragensis tunc ætatis ferè unica, editis solemnibus tabulis Wiclefum execrata est: (A. 1388.) quibus nomina sua atque sententias lubentes subscripsère Joannes Hufs, & Hieronymus Pragensis.

Et Richardus II. Anglorum Rex (1389.) ceterique qui eum exceperunt, exuri, æternisque tenebris mandari cùm libros, tum Wiclefi doctrinam decreverunt. Qui Wiclefus infaustam animam orco tradidit an. 1384.

Demum Concilium Constantiense nefandum dogma latius proscripsit : (A. 1414.) ipsúmque infustum Hæresiarchæ cadaver dudum tumulo mandatum refodi, redigique in cineres imperavit, pœna nempe hæreticorum.

2. *Joannes Huss* Academicus Pragensis Wiclefiana somnia in Boëmia suscitavit, suisque novis auctiora etiam reddidit, quæ ipse paulò antè damnaverat. Non fuit difficile Hussio impiè docere sub impio rege Wenceslao. Tum maximè cùm gentes Saxonum, Bojorum, Polonorumque à Wenceslao in magistratu Academico gerendo spretæ civitatem verterent (A. 1409.) triginta, ut ajunt, millibus octiduò emigrantibus. Tunc enim vero regnare Hussius, tunc seditiosis concionibus (Sacerdotis enim munere fungebatur) populi in se studium convertere.

Concionandi munere interdictus ab Alexandro (A. 1410.) & à Joanne XXIII. (A. 1411.) ad dicendam causam Romam vocatus, contempsit : diris Ecclesiasticis propterea jure devotus.

Concilium Constantiense diem dixit hæretico, Sed nullius bonæ rei sibi conscius latebras quæsit : donec Imperator Sigismundus com meatum (*Salvum Conductum*) dederit, quo tutò transire omnes Imperii terras Constantiam usque posset, vetito nihilominus, ne Constantiâ amplius discederet, insalutato Cæsare. A Concilio tamen com meatum nunquam impetravit. Constantiam appulsus impotenter se gessit, ut etiam in hospitio suo sacris operari sacrilegus mysta non horruerit. Monitus à Cæsare, ut palinodiam caneret, nî mallet rogo præda fieri, cuti suæ timens curru stramine onusto sese abdidit, fugamque tentavit. Verùm ex ea retractus, Patrúmque sententiâ sacerdotali officio exutus Potestati Judicium secularium traditus est, qui eum rogo addixerunt, itaque ductus est redemptus mitrâ papyraceâ, pictis in eâ dæmonibus hac cum epigraphe : *Hæresiarcha*. (A. 1415.)

3. Hieronymus Pragensis, qui in promovendo errore strenuam operam Hussio addixerat, pœnâ socii percussus impium dogma valere jussit: sed mox relapsus eâdem & ipse interiit. (A. 1416.)

Q. III. Quis fuit demum exitus funestæ hæresis?

R. Deinceps, ut amat hæresis, in partes abierunt Hussii sequaces: duas præcipuè.

1. *Thaboritæ* dicebantur, quibus puta, purâque Hussii doctrina cordi erat: id nominis nacti à castro *Thabor*, quod colli imminens tanquam seditionis suæ regiam duce Ziska constituerant.

2. *Calixtini*: qui hæc tantum quatuor capita prætexebant. 1. *Communione sub utraque specie esse prorsus ad salutem necessariam.* 2. *Dominium civile Ecclesiasticis esse abrogandum.* 3. *Concionandi munere omnes sine discrimine Christianos fungi debere.* 4. *Nulum publicum delictum condonari posse, etsi ex correptione gravissima mala nascerentur.* Concilium Basileense (A. 1431.) indulgit iis communionem sub utraque: modò ne dicerent planè necessariam, sed liberam cuivis permitterent. Qua facta sibi copiâ tres reliquos articulos ultrò expunxerunt, & in fidem Ecclesiæ Catholicæ recepti sunt. Felices, nî mox ad ingenium reversi pristinis erroribus se dedidissent.

Sigismundus verò Imp. Regnum Boëmiae seditioso hoc numero refertissimum nactus, difficile & anceps bellum octodecim ipsis annis gessit ab an. 1420. ad 1438. quo anno bellis istis defunctus est, alterò post etiam vitâ.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. Lauda mihi claros eruditione Viros seculô decimô quartô.

R. Etsi ingens sit eorum exercitus, ex Ordine Cisterciensium, Minoritarum atque Dominicanorum, non tamen numerabo nisi binos.

1. *Franciscus Petrarcha* Aretinus Thuscus in vitam editus an. 1304. mitiorum musarum in Italia restaurator extitit.

2. *Engelbertus* Admontensis in Stiria Abbas S. Benedicti Ordinis omni literarum genere cultissimus insignia edidit, multâque lucubravit de Philosophia, Historia, Ethica, atque Theologia. Ob. An. 1321.

Q. II. Qui demum seculô 15.?

R. Multô uberius hoc seculo doctorum seges, res florescente in Europa doctrina atque è Græcia (captâ à Barbaris Constantinopoli) in Latium palam migrante. En paucos?

1. *Alphonsus Tostatus* Doctor Salmanticensis Episcopus *Abulensis* in Hispania sacrae Scripturae interpres omnium celeberrimus. Obiit A. 1454.

2. *S. Joannes Capistranus*, Franciscanus de Observantia adversum Hussitas, atque Turcas à Pontifice Legatus; non sanctitatis solum, sed & ingenii monumenta reliquit; ad meliora fata discedens an. 1456.

3. *S. Antoninus* Archiepiscopus Florentinus, è S. Dominici familia, scriptis clarissimus. (Obiit An. 1459.)

4. *Panormitanus* Juris Pontificii interpres nominatissimus. Is fuit Nicolaus Tudeschus Abbas Benedictinus, Episcopus Panormi in Sicilia. Quare & à Juris-
pru-

prudencibus *Abbas* ut plurimum compellatur. (Ob. An. 1455.)

5. *Laurentius Valla* Romanus Patritius, Canonicus S. Joannis in Laterano. Elegantiarum Linguae Latinae sex libros condidit. Cetera mordacis ingenii atque stili. Diem obiit A. 1465.

Eruditione caput paullatim attolente, necesse fuit quam plures Grammaticae insudare egregios scriptores, quorum nonnullos paulo post prodam.

6. *Joannes de Turrecremata*, Dominicanus, Cardinalis. (Ob. A. 1468.)

7. *Thomas à Kempis* Canonicus Regularis S. Augustini: multa ad pietatem insigniter facientia scripsit, fato functus a. 1471. At Libellus *de Imitatione Christi* non ipsum autorem habet, sed *Joannem Gersen* Abbatem Vercellensem O. S. Benedicti.

8. *Joannes Picus Mirandulanus*, Mirandulae Dominus seu Princeps, Comes Concordiae. Nullo non doctrinae ac linguae genere imbutissimus. Annos natus non plus 24. Romae librum edidit (A. 1482.) nongentarum Thesium ex omni scientia & arte, eumque publico eruditorum certamini exposuit ita compositum, ut à communi Doctorum sensu abhorrerent pleraque, à Pico tamen cum omnium stupore invictè propugnata. Sed cum nonnulla illorum assertorum in regulas doctrinae Christianae paululum offendere viderentur, Innocentius VIII. PP. vetuit, ne passim ab omnibus legeretur ille liber: Pico nihil invito, qui eum Palaestrae tantum exposuerat disputationis ergo. (Obiit A. 1494.) summæ spei Juvenis annum agens 32.

9. *Joannes Trithemius* Benedictinus Abbas Spanheimensis, inde Herbipolensis, Poetica, Historica, Philosophica, Mathematica, atque sacra do-

Strina neminem suo ævo superiorem habuit. Obiit an. 1516.

CAPUT VII.

*A Leone X. 1513. ad Benedictum XIV.
& præsens ævum 1741.*

§. I.

*Summi Pontifices à Leone X. ad
Benedictum XIV.*

218. *Leo X.* Joannes Medicæus. Sacra Tiarâ donatus anno 1513. Qui si quidpiam egisset censoriâ notâ dignum, id non tacuisset Lutherus, qui odiô plus quam Vatinianô in sanctum Pontificem ferebatur. Hunc tamen atro carbone depingere non cessant mendaces hodie hæretici Luthero ipso peiores. Obiit A. 1521.

219. *Hadrianus VI.* Batavus, præceptor olim Caroli V. Imp. (An. 1523.)

220. *Clemens VIII.* Julius Medicæus. Fœdus, quo se Francisco Gall. Regi, & Venetis junxerat, iniquius tulit Carolus V. Ejus sanè exercitus ex hæreticis Lutheranis nempe ac Zvvinglianis potissimum conflatus, incio quidem, ut fertur, Cæsare Româ, Pontificéque capto sacra omnia pessumivit, equis per templa ad ipsas aras stabulantibus, & feroci milite passim pervicos jactante: *Lutherus Papa! Lutherus Papa!* Redditus libertati pius Pater Carolum Augusto diademate redimivit. (A. 1530.) Henricum Angliæ regem diris devovit ob incestas nuptias, (A. 1533.) & turpem à Fide defectionem, Vixit an. 1534.

§. I. Pontific. à Leo. X. ad Bened. XIV. 1741. 165

221. *Paulus III.* Alexander Farnesius. Juvenis ad vitia declinaverit, sed ad frugem rediens Cardinalitiam purpuram, ac Pontificalem demum tiarum meruit. Synodum œcumenicam ad componendas hæreses Tridentum convocavit, (A. 1545.) multisque pro Ecclesia laboribus immortuus est. (A. 1549.)

222. *Julius III.* Syros in Fidem recepit (An. 1553.) dein & Anglos cum *Maria* Regina à schismate resipiscentes (A. 1554.) Defunctus anno 1555.

223. *Marcellus II.* altero & vigesimo Pontificatus die rebus humanis valefecit. (A. eodem.)

224. *Paulus IV.* Joannes Petrus Caraffa Clericus Regularis ex iis, qui Theatinorum nomine celebres sunt. Doctissimus Pontificum primus vulgavit catalogum librorum illorum, quorum lectione interdicitur Christianis ob erroneæ doctrinæ virus in iis latens: eodemque anno ad meliora migravit. (An. 1559.)

225. *Pius IV.* Joannes Angelus Medicæus. Hic finem imposuit Concilio Tridentino (A. 1563.) idemque sua autoritate stabilivit (A. 1564.) Animam deinde reddidit. An. 1565.

226. *S. Pius V.* Bononiensis, familiæ S. Dominici. Pontifex salutatus an. 1566. Elisabetham Angliæ reginam ad hæresin reversam anathemate perculit. Ejus auspiciis & precibus Turcæ ad Naupactum maritimo ingenti prælio fusi sunt. (A. 1571.) Cælos subiit an. 1572. Sanctorum Albo adscriptus à Clemente XI. PP. an. 1712.

227. *Gregorius XIII.* Bononiensis. Egregium Reipublicæ Christianæ opus præstitit corrigendo Calendarium à Julio Cæsare olim in hanc normam redactum, sed ob quædam, quæ ille neglexerat temporis momenta, decem jam dierum intervallo aberrans (A. 1582.) Hæc Calendario, utpote à Pontifice profecto dicam scripserunt Hæretici; donec tandem ipsa

rei necessitate convicti nuperrimè subscripserint. A. 1700. In vivis esse desit. A. 1585.

228. *Sixtus V.* Minorita. Elifabethæ Anglorum reginæ maledixit ob commissum in *Maria Stuarta* Scotorum regina parricidium. (A. 1587.) Aedificiis Urbem auxit. Theaurum quadringentarum myriadum (4000000.) in futuros usus reposuit. Mortuus an. 1590.

229. *Urbanus VII* (An. eod.)

230. *Gregorius XIV.* Nicolaus Sfondratus Mediolanensis. Obiit An. 1591.

231. *Innocentius IX* I. Antonius Fachinettus Bononiensis, altero mense emortuus.

232. *Clemens VIII.* Aldobrandinus, patriâ Florentinus. Lucis usuram amisit A. 1605.

233. *Leo XI* è Medicæorum gente. Ex morbo extremum decumbens nullis vel Cardinalium, vel Legatorum precibus adduci potuit, ut Nepotem suum, ut eo honore dignissimum, in purpuratorum Patrum cœtum adlegeret: quin Sacerdoti, quem à confessionibus habebat, id ipsum sibi suadenti aspectu suo, editûque interdixit. Itaque sanctam animam egit, vigesimo septimo, postquam Pontifex renunciatus fuerat, die. (An. eod.)

234. *Paulus V.* Burghesii stemmatis. Vixit A. 1621.

235. *Gregorius XV.* Pempejus, Bononiensis. A Maximiliano I. Bavarix Duce accepit (A. 1622.) signa hostibus hæreticis erepta in monte albo Pragæ, unâ cum Bibliotheca Palatina Heidelbergensi, tanquam spoliis ab hæreticis reportatum, Vaticanis armariis inferenda. Congregationem Cardinalium *de propaganda Fide* instituit: (A. eod.) Sanxitque Electionem Summi Pontificis deinceps habendam suffragiis non palàm, seu viva, quod ajunt, voce pronunciatis, sed secretæ schedæ commissis. Parisien-
sem

§. I. Pontifices à Leo X. ad Bened. XIV. 1741. 167

sem Cathedram jussit deinceps esse Archiepiscopalem.
Ob. an. 1623.

236. *Urbanus VIII.* Matthæus Barberinus, Florentinus. Illi Æthiopum Imperator sacramentum dixit. Jansenii librum de grætia, *Augustinum* dictum, proscripsit. (A. 1641.) Præter reconditiorem eruditionem hic Pontifex non minimum etiam Venæ Poëticæ hausit, editis non piis minùs atque elegantibus carminibus. Fato succubuit a. 1644.

237. *Innocentius X.* è Pamphiliorum nobili prosapia. Damnavit *quinque* famosas *propositiones* è Libro Jansenii extractas. (A. 1653.) Pacem Monasterii in Westphalia Cæsarem inter & Suecos sancitam reprobavit, (A. 1649.) cum veræ religionis & Ecclesiæ commodis pugnantem. Cardinales Titulo *Eminentissimorum* honorari præcepit, aliis omisiss. Obiit A. 1655.

238. *Alexander VII.* Fabius Chisius. (A. 1667.)

239. *Clemens IX.* (A. 1669.)

240. *Clemens X.* Alteriorum è familia (An. 1676.)

241. *Innocentius XI.* Benedictus Odeschalchus, Lombardus Novocomiensis, Cœnobia Benedictina per Bavariam & Palatinatum superiorem sita in unam Societatem congregavit, atque Exemptam esse jussit A. 1684. Tituloque *Sanctorum Angelorum* decoravit. Michaëlem Molinos *Quietistarum* autorem damnavit, 1687. Ad superos migravit an. 1689. De cujus apotheosi jam nunc Romæ agitur.

242. *Alexander VIII.* Ottoboni. Venetus. (A. 1691.)

243. *Innocentius XII.* Pignatellorum ex sanguine, Neapolitanus (A. 1700.)

244. *Clemens XI.* Joan. Franc. Albanus, Urbanus. Constitutionem illam : *Unigenitus* : vulgavit : (A. 1713.) vitam cum morte commutavit anno 1721.

245. *Innocentius XIII.* Princeps de Comitibus (vulgò *Conti*) Magno sui relicto desiderio fatis cessit. an. 1724.

246. *Benedictus XIII.* Vulgari ordine dicendus XIV. Illustrissima Ursinorum, seu Orosinorum gente fatus. Dominicanæ familiæ Augustissimum jubar: dictus ante Pontificatum Vincentius Maria. Quem sacrum collegium Pontificem salutavit die 29. Maij. an. 1724. Apostolici zeli, & in tanto honorum apice modestiæ summa laude oculos in se omnium, animosque rapiens, quædam etiam mira, hominèque majora patrâsse jamjam narratur.

247. Benedicto sanctissime fatis functo post diu agitatam electionem suffectus est *Clèmens XII.* ex gente florentina Corsinorum. 1730. In cujus singulari prudentia zeloque plurimum spei ponit turbata Europa.

248. *Benedictus XIV.* electus 18. Aug. 1740. ex familia Lambertinorum, editis doctissimis libris clarissimus.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

1. Caroli V. Imperatoris & Hispaniarum Regis auspiciis detectæ sunt ingentes in America terrarum plagæ Mexicani Regni, quod *nova Hispaniæ* nomen nactum est, antiquâ multò amplius. Inde *Peruvium* (A. 1525.) auro, populoque dives regio. Omnes hi populi jugo Christi colla submittere docti mirè Ecclesiam auxerunt. Equidem auri cupidine tacti Hispani rudem gentem diris modis exagitârunt: verum ea de re edoctus Carolus, missis, qui in reos inquirerent, mitiora tempora restituit. (A. 1547.)

2. Nec minùs Joannes III. Lusitaniæ rex Francisco Xaverio viro è Societate JESU sanctissimo potestatem fecit in Indiam Orientalem, *Japoniam* & *Chinense* imperium penetrandi, ingenti barbarorum numero ad Christiana sacra traducto. (A. 1552.)

3. Quid

§. II. Propag. Eccles. ab an. 1513. ad 1741. 169.

3. Quid quòd præter S. Dominici, sanctique Francis alumni, Veteranos jam in subigendis Infidelibus milites, & stipendia sua adhucdum gnaviter prosequentes, DEI nutu inclyta *JESU Societas* his terris nata sit, (A. 1540.) quæ solemni sacramento sese obstringit ad difficillimos in barbaram quamvis gentem suscipiendas expeditiones?

4. Syri à Nestoriano dogmate reversi Julii III. PP. jussu exceperunt (A. 1553.)

5. Gregorio XIII. *Cophti* Orientis populus & secta, fidem & obedientiam promisere (A. 1580.)

6. Ad Paulum V. Legationes misere Reges *Japonum*; *Congi* & *Persidis*, sanæ Fidei regulas à Romana Cathedra petituri (An. 1615.)

7. Spes erat regi *Siam* (Asiæ pars est) Ecclesiæ finibus adjiciendi (A. 1680.) Rex enim erga Christianos Gallos optimè affectus rerum summam eis detulerat: at eo fatis extincto, procerum non nemo solum vertere omnes coëgit. Sub Alexandro VIII. PP.

8. Adhæc multi ex Catholicis Principibus ad Ecclesiæ gremium reversi sunt, ut Saxo, Palatinus, Würtembergensis &c.

§. III.

Persecutiones.

1. Funesta sanè sunt, quæ ab anno 1520. in præsentem diem ausi sunt Hæretici in Catholicos Lutherani in Germania, Hugonotti seu Calviniani in Gallia, iidemque in Anglia & Batavia, seu Hollandia. Verùm ea commodius §. 5. persequar, cùm Hæresum istarum incunabula & progressam enarrabo.

2. Hæ Germanorum Hæreticorum turbæ causa fuerunt barbaræ in Pannonas irruptionis Turcarum. Hi enim vigili oculo attendentes, Austriacos Principes atque reliquos Germanos in comprimendis seditiosis hæreticis esse occupatissimos, ausi sunt infesta signa

Europæ inferre. An. 1521. Maximè cum ab Hæreticis etiam invitarentur, adversum Austriacam Augustissimam gentem. Quid quod Lutherus palam sequaces suos damnabat, qui sacræ contra Turcas militiæ quidquam operæ præstare volebant?

§. IV.

Doctrina & Disciplina.

Q. I. *Amabò his etiam postremis, funestisque temporibus Monasticus ordo splendorem retinuit?*

R. Ne dubita, quin etiam adauxerit, recentibus Religiosorum familiis indies subnascentibus, quarum altera cum altera de vitæ rigore, de morum sanctitate, deque eruditione contendit. Præcipuas, reliquis missis, enumero.

1. *Capucini* à F. Mattheo de Bascio hac demissa pauperèque vivendi methodo instructi sunt an. 1525. quod ratum habuit Clemens VII. an. 1527.

2. *Theatini* eodem tempore à B. Cajetano Thienæo patriâ Vincentino docti non modò prædiorum, aliorumque bonorum dominio se abdicare, verum ne mendicatò quidem victum quærere, sed sponte tantum oblatiis victitare; cum tamen plerique omnes ex illustri prosapia sanguinem trahant.

3. *Ordo Charitatis* seu de *Misericordia* à S. Joanne de Deo Hispano (A. 1538.) Confirmatus à Pio V. PP. an. 1572.

4. *Societas IESU* S. Ignatius Loyola Cantaber Hispanus in obsidione Pampelonæ arcis cum fractum

fractum tormenti ictu crus cataplasmate, lecti-
que custodiâ curaret, fallendi temporis ergo vi-
tas Sanctorum pervolvit. Sancta illorum vivendi ra-
tione tactus optimæ aliàs indolis adolescens mente
agitare cæpit nescio quid de nuncio rebus terrenis
mittendo. Sanitati restitutus nihil nectens morarum
fugâ se in Montem Serratum subducit: Vestibus,
quibus pro conditione sua utebatur pretiosis, pau-
peri donô datis, armisque è tholo Almæ Virginis
suspensis, primùm animi vulnera Monachis ibi Benedi-
ctinis aperit, naçtûsque ab illis Patribus sanctioris vi-
tæ leges, non modicum temporis, ut sibi uni ac
DEO vacaret, impendit. Inde Lutetias profectus
prima literarum rudimenta tentare non erubuit jam
ferè Vir, & trigesimum ætatis annum superans. Dies
me deficiat, si quæ ille pro virtute & gessit, & per-
tulit, vel tenui filo describere auserim. Lectis ergo sex
ejusdem animi Sociis unâ cum iis in montem Marty-
rum contendit, quod est Benedictini instituti cœno-
bium prope Lutetias, religiosioris vitæ sacramentum
DEO nuncupat, idque mox Romæ in Ecclesia S. Pauli,
quæ itidem Benedictinorum est, iteratò ac solemni-
ùs agit, (1540.) postquam summus sacerdos Paulus
III. leges illas seu regulas, quas sociis suis tenendas
Ignatius proposuit, suo nutu comprobâisset. Ita-
que summo totius Ecclesiæ bono natus est ille or-
do, qui *Societas JESU* inclyto vocabulo laudari me-
ruit, & à Pio V. PP. (A. 1571. dictus est Clericorum
regularium mendicantium, cùm omnium bonorum
possessionem (in domibus saltem, quas ajunt, *Professis*)
à se plenè abdicet. Hi inclyti Socii JESU languentes
passim in Germania, aut aliquibus locis pene intermor-
tuas scholas resuscitârunt; frequentiore sacrorum
mysteriorum (Pœnitentiæ & SS. Eucharistiæ) usum
Christianis persuaferunt; ac demum in omnes novi præ-
sertim orbis plagas difficillimas pro Christi Fide expe-
ditio-

ditiones (Missiones ajunt) susceperunt, singulari voto sese ad id genus laboris obstringentes.

5. *Congregatio Oratorii Clericorum Regularium* institutio debetur S. Philippo Nerio Sacerdoti Florentino. (A. 1575.) Quæ si nihil aliud fructus tulisset præter eruditissimum Annalium Ecclesiasticorum parentem Cæsarem Baronium Cardinalem, abundè Ecclesiæ commodis fecisset satis.

6. *Congregatio Clericorum Regularium Piarum Scholarum*, pauperum præcipuè studiosorum bono omnem suam operam dicat; quam Josephus Calasantius Arragonius non eruditione, quàm magna sanctitate minor sacerdos Romæ constituit. (A. 1617.)

7. Ut aliis enumerandis supersedeam, varii prodierunt seculo decimo septimo Monialium ordines, aut congregationes, quibus negocium est muliebrem etiam sexum tum in literis, artibusque generi congruentibus, tum maximè in pietate instituendi. Ita Salesianæ Virgines, (A. 1610.) ita Ursulinæ, A. 1611. ita demum congregatio Benedictina S. Scholasticæ (A. 1618.) Ecclesiam exornârunt.

Q. II. *Quæ fuit his seculis Doctrinæ Catholice facies?*

R. Si nucleum ac medullam postules, eadem fuit, quæ primi ævi: quod sæpè te monui. Si methodum atque explanandi viam? noveris Theologiæ Scholasticæ, nunquam satis laudandæ, vim multum incrementi id ætatis sumsisse. Adhæc humaniores etiam musæ in obsequium Theologici dogmatis paulatim ascitæ plurimum huic splendoris attulerunt: Græca videlicet, Hebraicæque literatura; Historiæ quæ sacræ, quæ profanæ & cognitio & usus, Philosophiæ & Mathematices studia, ac quidquid demum est doctrinæ,

con-

convocatum est ad militandum pro sinceritate Catholicae Religionis contra hæreticorum fures.

Verum ut fieri amat, ubi multa fervet doctrina, ibi multos reperire est, qui doctrinam non utuntur, eam, qua par est, aut prudentia, aut pietate: ita his quoque temporibus nonnullis accidit. Nunquam tamen desiderata est Maximorum Pontificum in medendo his morbis pervigil solertia. Quia Paulus IV. Nomina Scriptorum, quibus labis aliquid suis in libris excidisset, in elenchum collecta publice proposuit (An. 1559.) eorumque librorum lectione Christianis severe interdixit, à qua cura cum Tridentina Synodus, tum reliqui in hunc diem Pontifices nunquam remiserunt.

Neque scholasticis subtilitatibus assueta ingenia disputationis æstu abriperentur in doctrinas à sano Ecclesiae sensu non raro abhorrentes, ab Alexandro VII. (An. 1665.) ceterisque Pontificibus non paucæ talium doctrinarum, seu propositionum damnatae sunt, atque in scholis doceri vetitæ.

Q. III. Cum variae sint inter ipsas Scholas Catholicas Sectæ, quarum aliam dici audio Thomisticam, Scotisticam aliam, aliam Recentiorum, & ego earundem sectarum æmulos pro suis opinionibus velut pro aris & focis acerrimè saepe decertantes bisce auribus audiverim: scire velim, num hoc Catholico dogmati adversum non sit? novi enim unum ac conforme esse debere dogma illud, quod ab uno DEO ac Christo proficiscitur?

R. Nihil te moveat Scholasticorum fervor. Nam eos disparis opinionis esse in iis tantum, quæ nec à Christo, nec ab Ecclesia palam decreta sunt, ipse cognosces, cum illarum scholarum limen tere-

terere aliquando occæperis. Cæterum omnes has diversæ opinionis scholas videbis illicò conspirare, atque uno ore profiteri quævis dogmata, simul atque ab Ecclesia fuerint clarè definita, utut ante definitionem ingentibus animis pro sua quisque sententia stetisset. Quisquis porro Ecclesiæ decreto assensurus non esset, pro Catholico jam ampliùs minimè haberetur, adeò non scholis assentiri, sed Ecclesiæ, Catholicum facit.

Q. IV. Non semel audiui monastici, Clericalisque Ordinis disciplinam tum temporis seculo decimo quinto, & quæ successerunt, non minimum vitii contraxisse?

R. Non eo inficias, intestinis motibus, aliisque temporum injuriis, corruptum Clericorum, Monachorumque statum fuisse, sed multò maximè Laicorum. At non est, quod fidem adhibeas iis, qui nodum in scirpo quærunt, quique dum hærent in culice, camelos deglutiunt; hæreticos inquam, & alios in Ecclesiasticum ordinem dicaces, hæreticisque parùm absimiles homines: qui ingentia fingunt crimina, & nihil ullibi sanctitatis extitisse, credi ab omnibus volunt. Ne tamen ex vano me ista arguere autumes, vera me dicere ex sequentibus colliges.

1. Germania maximè vitiis obnoxia fuisse putatur: at non ita, ut criminantur malevoli. Vide enim Monachorum congregationes, quæ tum temporis constitutæ sunt ad sanctioris vitæ leges instaurandas: quarum Bursfeldensis per inferiorem & superiorem Germaniam ducenta ferè Monasteria complexa est: Cluniacensis plurima superioris Germaniæ cænobia sanctè instituit. Castellensis (quod inclytum est Benedictinorum in Palatinatu superiore cænobium Societati Jesu hodie datum) sancta reformatio multis locis recepta; Bavariæ Abbatum labores ad instauran-

dam

dam (dudum antequam somniaret Lutherus) disciplinam; Mellicensis denique in Austria plurium cænobiorum congregatio falsi convincunt hæreticos.

2. Tot viri illustres, quorum ne centesimam quidem partem enumeravimus antehac, & paulò post enumerabimus §. 6. argumento sunt, mentiri malevolos.

3. Si qua fuit enormis in ordine Clericali & monastico fœditas, ab impio Luthero profecta est; qui sanctos eos dicebat, quicunque ruptis cænobiorum claustris ad sacrilegas nuptias convolarent; illos porro dæmones, qui in claustris disciplinæ studerent. Qua fronte igitur audent Hæretici crepare, necessariam in Ecclesia fuisse Lutheri reformationem, si Lutherus ad ea ipsa scelera, libidines & peccata claustrum cecinit, quæ ipsimet ajunt in monachis aut Clericis, fuisse damanda?

4. Adde, Principum, sectam heterodoxam fortè amplexorum, vî effectum esse, ut monasteria desererentur. Abbatibus enim & Religiosis exesse jussis, Pastor constitutus est Lutheranus aut sartor, aut sutor (id enim Lutheri dogma admittit) ejusque concionibus interesse non plebs solùm sed & orphani illi Religiosi coacti sunt. Nulli licuit in choro psallere, nulli ad aram facere: detracta templis sacra supellex, detractæ & exustæ sacræ icones. Proventus denique annui Fisco adjecti. Profectò hunc in modum nemo miretur, Asceteria Religiosis viris orbata fuisse.

§. V.

Hæreses & Schismata.

Num. I.

Hæresis Lutheri.

Q. I. *Quis fuit Lutherus, & qualis?*

R. Antequam ejus personam, ortum atque interitum exponam, quid de eo in fatis fuerit, paucis accipe. Duo postremis temporibus regnum diaboli magnis incrementis auxerunt, *Mabumedes & Lutherus*. Hi ambo, & singuli num fuerint ipse ille *Antichristus* à piissimo Salvatore dudum Ecclesiæ Catholicæ prædictus, an verò *præcursores* tantum ejusdem fuerint, adhuc anceps est. Certè præclaræ ille dotes, quæ de Antichristo dicuntur, egregiè conveniunt utrique. Nec impedit, quòd duo sint? Etenim plures futuros Antichristos ex ipso Evangelio discimus.

Islebiū itaque Saxoniae oppidum publico orbis malo edidit Martinum Luder, seu Luther. (An. 1483.)

Per campos aliquando tendentis comitem adolescentem cum lapsus cœlo fulmen necasset, ipse ostento percussus claustrum, habitumque sacrum Eremitarum S. Augustini petit (1505.) terrore potius ductus, quàm sincero Numinis amore. Id quod ipse suis in epistolis fassus est postea.

Accensus sacro cœtui, vulpem tamen non exuit, quin fefellit pro homine probò apud pleròsque. Ajunt Romam aliquando negotiorum causâ à majoribus missum, eminus etiam sanctam Urbem è genibus salutasse, eodemque habitu sacra loca circumreptantem visitasse. Accessit, quòd homo vafer ingenio suo qualicunque in rem suam egregiè uti sciens, nullam

nullam captandæ auræ & opinionis occasionem negligeret.

At suboluit tamen aliis latens Hypocrisis, iis nempe, qui notarant, hominem jam inde à sacro tirocinio humiliora quæque obsequia declinare, ac præterea ventri etiam indulgere.

Sacrarum literarum Doctor creatus, sibi uni vigilare sapientiam ratus, ceteris verò obdormiisse, in id præcipuè incubuit, ut amplo ac vehementi dicendi genere populum pro suggestu ab ejus ore pendentem raperet in sui primùm admirationem, mox amorem.

His hunc in modum constitutis, patentem ad exerendam ambitionem suam campum nactus est, seu potius ipse sibi manu, quod ajunt, fecit. Miserat Leo X. PP. Joannem Tezelium Dominicanum cum potestate solemnes populo Indulgentias per Germaniam denunciandi. Luder id muneris libentiùs sibi arrogasset. Repulsam verò passus ab Archiepiscopo Moguntinensi, in ipsas Indulgentias declamare cæpit cum pro concione, tum propositis palàm Thesisibus. (A. 1517.) En hæc origo, hæc caussa, hæc incunabula funestissimæ hæresis!

Pontifex Ludero diem dicit, Romam ad causam dicendam adesse jussit. Agente verò Friderico Saxoniae Duce molli Luderis doctrina jam infecatò, Cajetano Cardinali sistere se Augustæ jussus est. (A. 1518.) Huc igitur appulsus cum Joanne Staupizio Ordinis sui Vicario Generali, uno Notario, & quatuor urbis illius Senatoribus Cardinalem accedit. Post varia ultro citroque agitata tandem profitetur, staturum se decretis præcipuarum Academiarum, maximè Parisiensis, & Ecclesiæ Romanæ dictis audientem futurum.

At paulò post premendi doli haut ampliùs potens clam fugit cum Staupizio, edita appellatione ad Pontificem:

tificem ; mōxque ad Concilium aliquod Generale ipsius causā cogendum.

Inde variæ ei cum Joanne Eckio & aliis disputationes intercesserunt, aliæque quæ paulò post referam, cū de progressu hujus hæreseos dicendi locus erit.

Ipse Luder à Summo Sacerdote diris Ecclesiasticis devotus (A. 1520.) impotenti simul atque infano ausu Pontificis hac super re Diploma, & Corpus, quod vocant, Juris Canonici Vulcano dedit spectante oppido Saxoniae Viteberga.

Accepto à Carolo V. Imp. commeatu (*Salvoconductu*) Wormatiam tendit. (A. 1521.) Liber inde permissus abire, Banno tamen Imperiali subditus est tanquam pervicax hæreticus.

At Fridericus Saxo, qui ejus maximè partes susceperat, clam omnibus pestem detinet, servatque in arce Thuringiæ Wartburga, haut ita procul Isenaco.

Biennio post, auditō, Carlstadium, suum antea Achatem, res novas moliri Vitebergæ, (A. 1522.) invito etiam Duce, erumpit ex asylo, suūque Antagonistam dare locum cogit.

Néve aliquod deesset flagitii genus, Leonardum quendam Koppum ejusdem planè luti hominem sanctam illam (si Superis placet) expeditionem in Parthenonem Nimicensem suscipere jubet, triaue Monialium plaustra inde avehere.

Fuit in eo numero *Catharina de Borret* : quæ cū deinceps lupanaria aliquamdiu frequentaret, jamque uterum ferret meretrix sacrilega, sanctus ille vir Luder eam sibi in Concubinam asciscit, prætento Matrimonii nomine ac titulo. Quin obsequium se præstare DEO gloriatur, quasi misertus puellæ.

Ceterū vitam vixit non tam hominis, quàm porci: ac periit demum Luder ipso anno, quo Principes Smalkaldici Fæderis, cujus ipse classicum dudum

duum cecinerat, in Cæsarem insurrexerunt. (A. 1646.)

Q. II. Qui fuere errores illi, quos ex orco revocavit Hæresiarcha?

æ. Aliquam multi quidem extiterunt, sed paucos tantum accipe. *Primò.* Nullum debere esse in Ecclesia Pontificem, seu Caput aut Moderatorem supremum, qui in rebus dubiis arbitretur. *Secundò.* Nihil credendum, quod non conceptis verbis seu *Expressè*, & luce meridianâ clarius in sacris literis sit scriptum. *Tertiò.* Easdem sacras literas esse per sese oppidò claras, ut quilibet quantumvis rudis eas nullo negotio legere, intelligere, atque etiam interpretari valeat. *Quartò.* Huic addiderunt, Lutheri sequaces; cuivis mortalium inditum esse *Spiritum* quendam *privatum*, seu numen intus loquens, quod omnia fidei Mysteria eum clarè doceat, sensumque sacrae scripture cuivis seorsim referat. *Quintò.* Sanctorum icones, ipsosque Sanctos, & Cælitum quoque Dominam nullo honore aut cultu esse tractandos. *Sextò.* Augustissimo Eucharistiæ Sacramento non contineri Christum transubstantiatum; nec eidem adorationis cultum deferri posse. *Septimò.* Pia seu bona opera nullius esse meriti aut momenti, imò peccata ea esse. *Octavò.* Jejunia, corporis castigationes, preces Canonicas, quas psallunt Religiosi Choraulæ, manuum compositionem & erectionem, Crucis super frontem formationem, aliæque, nonnisi sacrilegas esse superstitiones. *Nonò.* Confessionem auricularem non esse unquam faciendam. *Decimò.* Quemvis hominem, etiam mulierculas, Sacerdotes esse. Nec ullum ad hoc necessarium esse *Ordinis* Sacramentum. *Undecimò.* Romanum Pontificem esse Antichristum; Imperatorem verò, Reges, Principesque Catholicos membra esse Antichristi. *Duodecimò.* Religiones seu Ordinem Monasticum diaboli esse inventum. *Decimotertiò.* Castitatem

fervatu esse impossibilem, ideoque sacerdotibus ducendas esse uxores. *Decimoquarto.* Demum Christianos omnes quâ naturâ, quâ gratiâ liberos esse, nec decere, ut sint subditi. *Decimoquinto.* Nefas esse Christiano, arma adversum Turcas capessere; nec Imperatorem in Turcas moventem à quoquam Christianorum esse adjuvandum.

Q. III. *Plurimorum aliorum dogmatum reus agitur Lutherus: Itane res habet?*

R. Prorsus ita. 1. Nam Blasphemix, quas bene multas sparsit in Divos Cælites, in Christum Deumque nefandæ quidem sunt. 2. Præterea in sanctos Ecclesiæ Patres Augustinum, Chrysostomum, Gregorium &c. impiè est debacchatus. 3. Quid quod sacras literas miserè truncaverit suo libitu demens, addens, mutansque. 4. Spurcissimi oris rabula obscænos quosvis dicendi modos adeò sibi familiares reddidit, ut stercore & alia stercore fœdiora utramque paginam in plerisque ejus libris faciant. In more ei erat à cœna cum amicis suis miscere colloquia, tantæ turpitudinis, ut æternis tenebris meritò sint damnanda: Et hæc nihilominus tanquam ipsa sacri Evangelii verba à cæcis hæreticis sunt suscepta, præ omni sanctorum Patrum doctrina! 5. In Principes & Magistratus quoque linguam exseruit, millies *Læsæ Majestatis* reus. Ac profectò nisi aliquorum Principum, Saxonis præcipuè, dissidio tutus fuisset Lutherus, ferrò aut rogò tollendus è medio fuisset, vel eò solum, quod pacem publicam turbârit, & summorum Principum temeraverit Majestatem. Vide mihi & obstupescite, imò detestare elogia, quibus ipsos salutat. Ait: *Ego efficiam, ut nec Ecclesia Christiana, neque Evangelium ullum agnoscat Magistratum, imò ut nesciat, quid magistratus sit. Hæc enim hominum sunt inventa, & me-*

ra-

ra Tyrannis. Ut silentio premam, Imperatores, reges, principésque à præfictæ frontis homine passim audire Truncos, Bestias, asinos, porcos, Calones, latrones, Carnifices, diaboli mancipia, aliisque titularum ornamentis affici.

* Si quis Romanorum Pontificum ejusmodi sententias usurpâset non dico in Principes, qui tamen Papam superiorem ipsimet venerantur, sed in militem quemvis, vel nautam, profectò vel hoc solo nomine hæretici cruces & infernum conclamarent, omnémque Catholicismum una damnarent. Nunc, cum id facit Apostata & nebulo in Dominos suos & Imperatores, verbis sancti Evangelii comparantur, imò præferuntur!

Q. IV. Nemóne huic pesti ire obviàm aut voluit, aut potuit?

R. Imò voluère permulti, potuère verò ne unus quidem: Ipsiusque Augustissimi Imperatoris omnis adhibita opera incassum cecidit. Ne verò eam rem prodigium existimes (id quod hæretici venditant) paulò post enarrabo, quibus de causis id effectum fuerit.

Q. V. Quibus verò argumentis in hanc hæresin usi sunt docti?

R. Variis: ac I. Quòd nulla esset in Lutheri dogmate Sanctitas, quòd bona opera eliminabat, carni docebat indulgere, sacram Exhomologesin seu conscientiae emundationem ejurabat. Qam suæ sectæ corruptionem non potuit non f.teri ipse Lutherus, his omnino verbis ad suos pro concione dicens: *Es wird die Welt auß dieser Lehr nur je länger je ärger. Jetzt sehnd die Leuth mit sibem Teuffeln besessen, da sie zuvor nur mit einem besessen waren. Der Teuffel fährt jetzt mit Haussen in die Leuth, daß sie unter dem hellen Licht des heiligen Evangelii, sic mendax rabula suam doctrinam appellat, nempe sanctum Evan-*

gelium) seynd vil geistiger, listiger, vorthellischer, unbarmerziger, unzüchtiger, frecher und ärger, dann zuvor unter dem blinden Pabsthum. Idemque pluribus locis repetit.

Ac profectò quì fieri aliter potuit, cùm Evangelista ille Lutherus tam præclaris vitæ honestæ exemplis suos docuerit omnem virtutem? Cùm, ut ipse fateatur & gloriatur, plurima dogmata à dæmone, quo familiariter etiam uti solebat, acceperit? Atque tale humanæ gentis probrum credamus à DEO electum & constitutum ad veram & sanctam Fidem reducendam, spretis tot sanctissimis, unaque doctissimis, Patribus Catholicis? Quis crederet Apostolo Paulo, si non solum ipse vitæ fuisset tam spurcæ & abiectæ, sed talibus etiam diceriorum monitis suas onerasset epistolas? Lutherus autem ejusque sectarii cùm blasphemant, occidunt, fornicentur & rapinas agant, dicunt se interim esse sanctos & sanctissimos, *sola nempe fide.*

2. Cùm tot & tanta ad Ecclesiæ Catholicæ afferendam veritatem patrata sint jam olim, & in hunc diem patrentur mira, nemo Lutheranorum ope *quinti* hujus Evangelii vel equum claudum sanavit. Non enim ager unquam DEUS mendaciorum testem.

3. Nulla hæreticos inter est Fidei ac dogmatum consonantia. Hic tria agnoscunt Sacramenta, alibi duo vel unum. Quivis pro suo ingenio scripturam explicat, eamque explicationem regulam certam fidei & infallibilem contra aliorum omnium sensum tenet. Quilibet, quod libet, credit, quod non libet, damnat.

4. Si nihil aliud laceræ huic hæresi posset opponi, opponi sanè posset ipsissimum ejus princeps fundamentum, quod sanè fundamentum totam hæresin uno ictu evertit. Quale illud? Videlicet: *Nihil esse credendum quod non clarè scriptura sacra eloquatur.*

In

In coronam ergo ite, quotquot estis Lutherani hæretici, & explicatis sacris Codicibus legite nobis Catholicis, quo libro, capite, pagina aut versu scriptum sit illud: *Martinus Luder verus est Ecclesiæ Reformator, verique Evangelii conditor infallibilis, & Doctrina Lutheri est vera ac certa?* Quousque ex sacris literis hæc non depromseritis, impudenter vestram doctrinam veram esse asseritis; cum id non sit *clare scriptum!*

Nec ullo pacto satis nobis fiet, si obliquas quasdam adduxeritis sententias: sed Lutheranam doctrinam nominatenus, & omnia ejus dogmata *clare, expressè*, ac verbis conceptis volo esse inibi *scripta*. Nam si obliquis tantum agendum est, multò firmiora pro nobis Catholicis stant sacra scripturae verba. Uttaeam *Universalem* nostram, id est *Catholicam* Ecclesiam, ejusque dogmata satis expressè ubique doceri ab ipsamet scriptura: ut adeò eadem ex vestra ipsorum sententia ac præcipuo argumento necessario sit vera. Nemo est tam infans, qui hoc momentum non facile penetret, atque Lutheranae hæreseos imposturam clariùs isthoc sole inde eruat.

Q. III. Si tam turpis est, tam mendax, tamque cum sana ratione pugnat ista hæresis, unde obsecro, tam late potuit serpere, tamque altas radices agere?

R. Id verò & dictu & perceptu est quàm minimè difficile. Causæ autem facilis propagationis fuere ut plurimum istæ.

1. Confessionis, jejuniorum, ac reliquorum omnium, quæ in Ecclesiæ Catholicæ disciplina rigorem quendam saluberrimum sapiunt, amolitio.

2. Connubia prædicantibus concessa.

3. Metus Purgatorii ignis eliminatus.

4. Bonorum Operum necessitas & cura abrogata: & quòd diceret Lutherus multò commodiorem esse aliam ad salutem viam, nempe si modò *crederet* aliquis, Christum JESUM DEUM esse & Salvatorem: Id quod possunt etiam aliàs scelestissimi. Cùm tamen Christus ille ipse sancte assereret, latam esse ad infernum viam, angustam porro ad cælum semitam, regnũque cælorum vim pati? Non enim omnis qui credit, seu qui dicit Christo, *Domine, Domine*, intrabit in regnum cælorum. *Matthæi cap. 7.*

5. Libertas, quam singulis permisit Lutherus, non solum credendi, quid quisque vellet, sed & agendi; & Magistratum etiam excutiendi jugum: qua re non alia magis cæcos populos glomerat, ac præcipites in eam sententiam ire persuadet.

6. Bona Ecclesiarum, & Monasteriorum Principibus & aliis Laicis permessa. Cui sanè prædæ inhiantes permulti principes & civitates, Catholicis sacris valere jussis libenter quamvis absurdam hæresin ambabus ulnis amplexi sunt.

7. Invidia, quam nonnulli Imperii Romani Principes in Augustissimam Austriacorum principum Gentem conceperant; cujus incrementi vigori ut sese objicerent, Hæresin contra illius voluntatem atque mandata defendendam susceperunt, titulo *Religionis* abutentes; & caussati, pro Religione obsistendum esse vel Cæsari.

8. Accessit, quòd hoc in Romano Imperio intestinum bellum foverint exteri quidam Principes, rati, hoc pacto Imperii potentiam imminutum, suarum verò ditionum potentiam auctum iri. Cùm præsertim limis oculis aspicerent Austriacæ Genti parere Hispaniam, alterumque orbem cum maxima Italiæ parte, Bohemia, Belgio, totòque Imperio Germanico.

9. Ad extremum ingentem malo fomitem dedit morum id temporis licentia, & mortales ad prava

va quæcumque pronissimi, cum in Gallia, tum in Germania, & alibi demum Europæorum locorum. Si vis, adde exiguum tum fuisse doctorum hominum manum. Fuere quidem doctissimi quidam, sed tantis ubique turbis sopiendis impares tam pauci; maxime cum non tam calamis, & atramento res ageretur, quam ferro & cruore, & bonorum Ecclesiasticorum rapinis, & vulgi seditionibus.

Q VII. Tandem quo pacto, quoque ordine incrementa sua sumserit heresis, compendio explica.

R. Quid rerum toto hoc binorum seculorum tempore acciderit, hisce velut terminis, memoriæ facilioris ergo, concludam.

1. *Rustici Tumultus.*
2. *Protestantium nominis origo & occasio.*
3. *Confessio Augustana.*
4. *Fœdus Schmalkaldicum natumque ex eo bellum.*
5. *Transactio Passaviensis.*
6. *Pax Religiosa.*
7. *Liber Interim dictus, &c.*
8. *Concilium Tridentinum.*
9. *Unio protestantium & Liga Catholica.*
10. *Turba Boëmico-Palatina.*
11. *Bellum tricennale seu Suecicum.*
12. *Pax Westphalica, & Rysvicensis.*
13. *Sollicitatio Græcorum.*
14. *Schisma Anglicanum.*

I. Rustici Tumultus.

Lutherus quâ scriptis, quâ concionibus emovit seditiosum vulgum ad excutiendum Magistratuum jugum, ac si id expressè in sacris literis esset scriptum præfertim in S. Pauli Epistolis, qui ad Titum discipulum suum scribit: *Admone illos principibus & potestatibus*

subditos esse, dicto obedire, &c. Nempe humilis erat Lutherus existimans hanc epistolam *Tito* Episcopo esse scriptam non *Luthero*?

Cúmque jam passim rustici Evangelicæ libertatis prætextu stare Dominorum mandatis negarent, & arma in eos capefferent, omnes in Lutherum tanquam seditionis authorem respexerunt. Ille ad declinandam à se invidiam dehortatus est rusticos, sed verbis, quæ novos illis animos addere poterant. *Principes eorum mereri quidem, ut à sedibus suis deficiantur. Sed hoc negotium non esse rusticorum: neque hos multum profecturos. Timendum esse, ne hac adhibita vi abominationi fiat nova doctrina, & Catholica religio potius stabilietur: item ne fortè inter ipsosmet nascantur dissidia, & malum in ipsorum capita redundaret. Non esse rem tam crudè & inconsideratè agendam &c.*

Interim fervente tumultu publicas literas castigatorias (*Bestraffungs-Brieff*) typis edidit, ad Principes datas: quibus eandem de amoliendo principum potestatem sententiam repetit: *Es stehet heutiges Tags also, daß die Leuth so'ch euer Regiment und Gewalt nicht können, wollen oder sollen länger gedulden. . . . Wo dann schon das gemeine Volk auf dises mahl nichts möchte ausrichten, werden doch andere hernach kommen. Man wird nit, man kan nit, man will nit euer Tyranny und Muthwillen in die Länge leyden, liebe Fürsten und Herren, &c. &c.*

At perduelli turba egregiè ubique vapulante, Lutherus homo omnium horarum, & doctus servire non veritati sed tempori, stilum tandem vertit, & cum antè excitasset plebem, ut principes è medio tollat, nunc hortatus est principes: *Sie solten die Bauern Hauffenweiß zu todt schlagen und in Stücke zerhacken; er nehme ihr Blut auf seinen Hals. Jeder mann solle in sie fallen wie in die wilde Thier, &c.*

Primi, quos furens seditionis æstrum corripuit

ripuit, fuere Suevi, qui an. 1524. Decembri Mense in Comitum de Lupfen insurrexerunt.

Hos secuti Kempenses missi Principi, aliisque Dominis suis nuncio igne omnia ferroque vastare coeperunt, ac pessima quæque ausi Comites, aliosque nobiles verubus confixos ignibus admoverunt, iussis eorum conjugibus gyrare miseram assaturam. Comitum de Helffenstein adegerunt nudum per prætentas hastas currere, dum multis vulneribus deficere, ejus Augusti sanguinis conjugem, Maximiliani nempe Cæsaris filiam naturalem, rusticis à genu licet supplicante, prægestato etiam parvulo filio. A. 1525.

Hunc in modum grassatum est per omnem ferè Sueviam, Franconiam, Lotharingiam, Alsatiam, Saxoniam, Thuringiam, Hassiam, Rhenique oram.

Caput factionis & dux erat Thomas *Münzerus* quidam Lutheranus præco in Thuringia, Luthero ipsi singulari in honore habitus. Cui tamen seditiosum istud imperium suo capite stetit, postquam agrestis malæque coacta turba fusa est à Principibus Saxonibus atque Hassiaco. Periere fervili hoc bello mortalium ferè 150000.

Eadem occasione Liberæ Imperii Civitates pleræque à Catholicis sacris palam defecerunt, direptis Monasteriorum bonis, quæ intra earum vel mœnia vel ditiones tenebantur.

At in Westphalia (1533.) Joannes Leidenensis (*Hans von der Leyden*) factus primùm, mox histrio, denique ex egregiis Lutheri dogmatibus in Anabaptistarum delapsus hæresin, Civibus Monasterii, quæ princeps est ejusdem Episcopatus civitas, ut dejectis Episcopalis magistratibus ipsum *Leidensem* regem dicerent: multa alia nugatus, velut divinitus ea accepisset. Quem tandem Episcopus civitate alterum in annum obfessa

fessa faméque demum edomita , comprehensum in furcam egit.

II. *Protestantium nominis Origo.*

Coactis Spiræ Comitiis Cæsar Carolus atque ceteri Catholici Principes urserunt executionem Banni in Lutherum , ejusque partiarios dudum decreti , unaque restitutionem Bonorum Ecclesiasticorum hactenus direptorum. His sese opposuerunt , ac *Protestati* sunt Joannes Dux Saxoniae Elector , & Philippus Hassiae Landgravius seu Marchio , cum aliis Lutheranis Principibus ; quibus ex eo tempore *Protestantium* nomen adhæsit. An. 1529.

III. *Confessio Augustana.*

Nihil non egit Carolus Imp. ut ad concordiam revocaret scissos ex hæresi Principum animos , quare permisit agente Georgio optimo Saxoniae Duce , conscribi à quibusdam formulam doctrinae universae , cui subscribere vellent Lutherani. Præcipuus in negotio fuit Melancthon , qui librum illum Cæsari in Comitiis Augustæ Vindelicorum agenti obtulit. (A. 1530) Lectus est , & à Carolo amaris lacrimis exceptus , dolente sibi deesse vires ad pestem uxo ictu dejectiendam. Improbatus à Cæsare Liber pro symbolico tamen seu fundamentali deinceps habitus est à plerisque Lutheranis , nominéque *Augustanae Confessionis* donatus. A. 1530.

IV. *Fœdus Schmalkaldicum , natumque exinde bellum.*

Rebus hunc in modum constitutis , firmandis suis partibus intenti Lutherani ultima tentare decre-

L. II. C. VII.

creverunt : ac ferro etiam in Cæsarem & Imperium experiri , ne cum pestifera doctrina relinquere cogerentur tot bona Ecclesiarum à se direptarum. Conspirant itaque & in fœdus patriæ funestum coeunt *Schmalkaldia* , quod oppidum est ad oram Thuringicæ Silvæ ditionis Hassiacæ. (A. 1537.) Factionis principes extiterunt Joannes Fridericus Saxo Elector , & Philippus Hassiæ Marchio. Metu tamen Cæsareæ potentiae nil tentârunt palàm , nisi quòd an. 1542. Henricum Ducem Wolffenbuttelensem provinciâ exuerint.

Vocati verò ab Imperatore ad Comitia Augustæ 1545. parere detrectant. Quin anno altero 1546. Literas publicas (*Manifestum* vocant) evulgant in Cæsaream Majestatem , pacem publicam , ac Catholicam Religionem injurias , bellique nuncias , Cæsariterum commonitos , iterumque contumaces Jure Imperii exuit , seu Banno percellit. Illi moræ impatientes cum centum millium minaci exercitu jam antè collecto in Cæsarem movent , sacràmque ejus personam temerassent nil tale cogitantem , sui que securam Ratisponæ tum temporis degentem , nî DEUS hæreticorum oculos glaucomate quodam perstrinxisset , & Imperator Landishutum se recepisset , donec coactis copiis prope Ingolstadium castrametatus hostem coegerit in Misniam se subducere. Nec multò pòst commissâ ad Mühlbergam oppidum decretoriâ pugnâ Joannes Fridericus Saxo in potestatem Cæsaris venit , quem mox in custodiam secutus est Philippus ille Hassus. Udalrico verò Wirtenbergiæ Duci Majestatis reo ob initum Schmalkaldiæ fœdus , & expedita in Cæsarem arma , detracta provincia est , (A. 1547.) quam tamen mox Cæsari factus supplex ejus liberalitate recepit. Electoratum Saxonicum retulit Mouritius Saxo Misniæ Marchio Joannis Friderici captivi cognatus , qui Mauritius Cæsari fidem integram servaverat. (An. 1548.)

At hic ipse Mauritius in Magdeburgenses Cæsareis mandatis parere recusantes ire iussus (A. 1551.) contractis eâ causâ copiis in ipsum Imperatorem abusus est, remque Catholicam, caput tum attollentem, vix non solo afflixit. Cùm enim Lutheri hæresi esset infectus, ægréque pateretur eam premi, icto cum Henrico II. Galliae rege foedere, eoque ad occupandas Imperii ditiones evocatò, ipse Cæsari ipsimet ex improviso insidias struit. Carolus prorsus imparatus, nec ab ingrato cliente mali quidpiam suspicatus, fugâ sibi consulit penè solus, quem Mauritius ad interiora usque Tirolis infectatus libertate multare non dubitasset, nî pii superi decrevissent meliora.

V. *Transactio Passaviensis.*

Imperator, ut rebus domi pacatis securus in hostem exterum, Gallum nempe, iret, qui occasione dexterrimè usus tres nobilissimos Lotharingiae Episcopatus Metensem, Tullensem, & Verdunensem in potestatem redegerat, cum Mauritio tandem res suas componere cogitur, agente maxime Ferdinando Rom. Rege Cæsaris fratre. Patavii igitur (A. 1552.) in has conditiones conventum est, *ut Principibus Lutheranis in perpetuam possessionem cederent Bona Catholicarum Ecclesiarum ab ipsis direpta: in Judicio quoque Camera Imperialis, quod supremum est, post Cæsaris auctoritatem, in Imperio tribunal, non soli deinceps Catholici assessores agerent, sed etiam Lutherani &c. &c.*

Prima hæc fuit concessio bonorum Ecclesiasticorum hæreticis facta, urgente perduellium & intestinorum hostium æquè ac exterorum extrema necessitate.

VI. *Pax Religiosa.*

Poterat hæresis devorato tam opimò bolò esse contenta, si Hæresis, id est vitiosa doctrina non fuisset. Neque enim unquam, quæ vitiosa sunt, modum nōrunt. Ut igitur rebus suis arctiùs consulerent, querelis ac turbis perpetuis hoc demum expoposcerunt, ut quæ in favorem ipsorum admisit transactio Passavien-sis, eadem publica Imperii lege sancta ac rata haberentur.

Minis malisque cedendum rati Catholici in Comitiis Augustanis conditam *Pacem Religiosam* suis suffragiis comprobant, seu potius tolerant. (A. 1555.) Hac permittitur Lutheranis publicum per totum Imperium suæ sectæ exercitium; Bona Catholicarum Ecclesiarum eisdem adjudicantur; iidemque, ut præ-tendunt, à Jure & potestate Ecclesiastica summi Pontificis eximuntur.

Pacis hujus seu legis tabulis Carolus quidem nunquam, Ferdinandus verò Augustus Frater cum lacrimis subscripsit.

Qui Ferdinandus eidem legi inseruit *Reservatum* illud *Ecclesiasticum*: Fremmentibus licet Lutheranis, ac Catholicam Religionem antiquissima sua possessione dejicere simul & semel contra omne jus, fāsque volentibus. Reservato illo cautum erat, ut quisquis Episcoporum vel Prælatorum Catholicorum ad Lutheri sectam deficeret, Officio, Jurisdictione, Episcopatu seu præbenda excideret.

VII. *Liber Interim, & formula Concordiæ.*

Cæptum jam erat (An. 1545.) Concilium Generale Tridenti, cum suborta lues Pontificem coëgit illud transferre Bononiam: (A. 1547.) in-
vito

vito Cæsare & Episcopis Hispanis. Cæsar ergo, quousque Concilium pristino loco liceret resumere, librum exarari mandavit (A. 1548.) à Julio Pflug Episcopo Naumburgensi, Michaële Sidonio Ep. Merseburgensi, & Joanne Agricola Islebio Concionatore Aulico Brandenburgico: quo libro sancita erant, quæ in rebus Religionis servanda in Imperio essent *Interim* usque ad Concilii reductionem.

Improbavit eum librum Pontifex summus, tum quòd non competeret Cæsari res aliquas Fidei sua auctoritate definire: tum quòd aliqua sacris Canonibus & institutis contraria eo libro, Cæsar permetteret, ut connubia Clericorum, aliæque.

Maximæ ex hoc libro inter ipsos hæreticos natae sunt tricae, quibus tandem sopiendis diu post proculus est liber seu *formula Concordiae*, edita an. 1580. auspiciis potissimum Augusti tunc Saxoniae Ducis & Electoris. Quanquam ne sit quidem in unam formam atque faciem coalescere potuit hæretica ista doctrina semper sui dissimilis.

VIII. Concilium Tridentinum.

Unicum hoc hæreticorum, aliorumque Novatorum asylum est provocare ad Concilium aliquod Generale celebrandum. Id ea de causa faciunt, quòd sciant, convocationem Concilii magni moliminis rem esse, & quandoque vix intra plures annos decerni posse, ob ingentes plerumque in eligendo idoneo loco, aliisque rebus necessariis constituendis difficultates. Inde moras quærunt hæretici & spacium disseminandæ interim suæ hæreseos.

Lutherus tum mox initio ad Concilium Generale provocavit, tum sæpe aliàs. Idemque importunissimè efflagitârunt Lutherani Principes. At
cum

tum tandem labore studioque Caroli Cæsaris permotus Sanctissimus Pater Paulus III. Synodum Generalem Tridentum concivisset, adque illam perhumaniter invitasset omnes Lutheranos, factâ liberrimâ disputandi copiâ, præstitâ plenissimâ accedendi, recedendique libertatē ac securitate nemo tamen illorum comparuit. Qua re palam toti mundo fecere, se non nisi ludere summos Orbis Monarchas: ideoque indignos, quibus ulla unquam fides adhibeatur.

Cæptum est autem sacrum illud œcumenicum Concilium 13. Decembr. An. 1545. Tridenti, quæ urbs est Germaniæ, Italiæ finitima. Paulo III. PP.

An. 1547. ob morbum translatum Bononiam.

An. 1550. reductum in urbem Tridentinam à Julio III. PP.

An. 1552. ob motus à Mauritio ingrato Electore in Cæsarem excitatos in Germania, & in Lotharingia à Gallo, suspensum est.

Denique an. 1562. resumtum à Pio IV. eodemque Pontifice summo totius Orbis Catholici bono conclusum. An. 1563. 4. Decemb.

IX. Unio & Liga.

Is est hæreticorum spiritus, qui nunquam sibi confitet, sed identidem turbas amet. Oderant Lutherani Calvinos hæreticos cane pejus & angue. Verum cum animadverterent aut sperarent fore, ut Catholici demum superiores evaderent, si eosdem Calvinianos in societatem reciperent, bimum votis expetita est utriusque hæreseos Unio. Unum erat, quod remoram negotio facere videbatur, nempe pace religiosa Lutheranis tantum; non verò Calvinianis indultum esse suæ sectæ in Imperio exercitium. Probè itaque agnovère Lutherani, tamdiu se actum acturos, quam-

diu Calviniani non eadem quoque lege ac jure gaudent. His accedebat, nihil remedii ad id impetrandum superesse: ergo, quod unum reliquum erat, audere aliquid ac vim tentare decernunt. Coitur Heilbronæ in Suevia, ac utrosque inter fædus icitur seu *Unio*. (A. 1610.)

Quo animadverso periculo Catholici, ne seigniores essent pro veritate, ac illi pro turbulentis mendaciis, alio fœdere iisdem occurrunt, quod *Ligam* dicere placuit, Ducisque provinciam demandare Maximiliano I. Bavar. Principi.

X. Turbæ Palatino-Boëmicae.

Apertum erat per *Unionem* Jani templum: occasio tantum cruento de Religione bello quærebatur. Cum ecce eam sibi manu faciunt Lutherani & Hussitæ Boëmici.

Indulserat illis Rudolphus II. Imperat. & Rex sectæ libertatem diplomate edito, quod *Literas Majestatis* vocabant, *Den Majestäts-Brieff*. (A. 1609.)

Eas quidem valere jussit Mathias, Successor, attamen irritatus tum *Unione*, tum insolentiâ hæreticorum *Novas* sibi Ecclesias construentium contra privilegii sui vires, solo eas æquari jubet. (A. 1617.) Boëmi hæretici ad res novas spectant, comitia ipsi sua auctoritate non salutato rege convocant. Ergo dehoraturos eos à manifesta factione Ferdinandus, (cui tanquam cognato suo Mathias Boëmiam cesserat, assentiente toto regno, & sacramentum eidem dicente) Pragæ legatos mittit. A. 1618. Patuit ea tempestate, quàm non pacem sed seditiones tantum spirarent, & quærerent hæretici. Subito enim facta manu insana multitudo arcem Pragensem superat, Legatosque Ferdinandi Regis sui Wilhelmum Baronem de Slavata, Jarislaum Baronem de Martiniz, & Philippum Fabri-

Fabritium à Secretis, comprehensos per fenestras præcípites dant altitudine 27. ulnaram, exoneratis incadentes aliquot sclopis. Verùm cùm fimeto incidere, salvi se subdixerunt legati.

Hinc arma parant rebelles: inde Ferdinandus defensionem suæ Majestatis atque Religionis: quibus nempe spretis Boëmi spurium sibi regem poposcerunt (A. 1619.) Fridericum V. Electorem Palatinum Calvinianæ sectæ. Hic perurgente conjuge sua Elisabetha Jacobi I. Angliæ regis filia, feminâ ambitiosa ac nil præter coronas somniantes; hac, inquam, stimulante coronam Boëmicam malè delatam inconsultò acceptat.

Nec ociosi Boëmi suas in partes pellexêre Moravos, Lusatos, Silesios, atque Hungaros, quorum plerique aut Luthero famulabantur, aut Calvinio. Ferdinandi verò jamdum Cæsaris partes sustinebant Saxones, Boii, atque è Belgio Hispani.

Maximilianus Bavarix Dux collectis copiis, quas Principes *Ligæ* addicti subvehebant, Cæsaris auspiciis magno animo in hostes movet, eosque adortus in monte albo propius Pragam, delet, die 20. Novemb. A. 1620. eadem Dominicâ, qua Evangelium jubebat: *Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & DEO, quæ sunt Dei.*

Fridericus Palatinus præcipiti fuga ad Silesios primum, inde ad Brandeburgenses mox ad Batavos tendit. Qui: quod unâ tantum hyeme coronam usurpavit, nomen inde tulit, *Winter-König*. Proscriptus à Cæsare 1621. provinciisque suis met exutus Moguntix tandem exilium cum vita finiit an. 1632. Electoralis dignitas cum magnâ ditionum parte concessa Maximiliano Bavarix Duci: cùm in belli sumtus, tum in præmium rei catholicæ è sententia gestæ.

XI. *Bellum Suecicum.*

Tricennale hoc bellum dicitur, si à primis suis incunabulis, seu turbis Boëmicis anni 1618. repetatur, gestum usque ad pacem Westphalicam an. 1648. *Suecicum* verò dicendum est posterioribus annis viginti, quibus Suecica arma ac foedera ingentes omni Germaniæ calamitates pepererunt.

Res suas in Boëmia minùs è voto suo recidisse cernentes hæretici, ut tandem optatis potirentur, nempe Catholicos opprimendi, Calvinianos verò in societatem & participationem *Religiøsæ Pacis* suscipiendi, novas turbas cient. Lavenburgi enim congressi (A. 1625.) Inferioris Saxoniae Status *Circulare* foedus in-eunt (*Creuß-Verfassung*) atque ne viribus essent Cæsari omnino impares, Danorum regem expeditionis Ducem constituunt, exterum Principem, hoc tamen colore utentem, quòd nempe Holsatiæ partem tene-ret, quæ Germanica & Imperii quædam provincia est.

Non tulit Cæsar extremum regem Caput fieri Circuli alicujus Imperialis, maximè in ipsum Cæsarem conjurati. Quare Tillio stratego suo in Saxones, Danos-que movere jussu direptis aliquot præsidiis, memorabili victoria eosdem conterit ad Lutteram. (A. 1626.)

Quæ fuerit Dani & Fœderatorum intentio, facile hinc discimus, quòd Angli, Batavi, Gallique pecunias in belli sumtus suffecerint.

Tandem Ferdinandus Imp. *Edictum* illud *Restitutorium* proposuit, (A. 1629.) quo hæreticos cedere jussit omnibus Bonis Catholicarum Ecclesiarum, quæ *post pacem Religiosam* sibi arripuerant. Justissimum fuit illud Edictum. 1. Quia pace Religiosa ea tantum bona Lutheranorum potestati relicta sunt, quæ ante ea tempora occuparant: ergo, aliis ut cederent, justè mandatum est. 2. Præsertim cum tot conspirationibus, & molitionibus me-

meruerint etiam prioribus bonis privari: nam molitiones illæ *pacem publicam* violare judicatæ sunt à Cæsare: &, lege Imperii, violatores pacis publicæ omnibus suis bonis sunt exuendi.

Nihilominus nunquam iniquiorem conditam esse legem, atque istud *Restitutorium Edictum*, clamitârunt hæretici, quare rebus suis consulturi, cum neque *Boëmica* auxilia, neque *Danica* satis momenti attulissent, demum *Suecicam* opem circumspexerunt.

Erat ea tempestate à Polonicis, Borussicisque bellis recens *Gustavus Adolphus* Suecorum Rex militiæ acer, qui anno à partu Virginis supra millesimum sexcentesium trigesimo, die Junii 24. in Rugiam, (*Rügen*) Pomeraniæ citerioris insulam, cum classe non admodum numerosa appulsus, funestum Germaniæ bellum intulit. Sub impressioni cessere primum Pomerania, mox Brandenburgensis limes seu Marchia, ac Ducatus Megalopolitanus. (A. 1631.)

Animadversô antem, se non fore sustinendæ Cæsaris potentiae, Gallicum fœdus quæsit & opes, quas ad Germaniæ cladem invenit esse in promptu.

Interea temporis Magdeburgenses seditiosa arma in Cæsarem corripuerant, dedignantes Leopoldum Austrium principem, suum colere Antistitem loco Christiani Wilhelmi Brandenburgici dudum Exautorati. Cincta illico urbs, cum æquas condiciones nullas admitteret, coronâ tandem capta est à Tillio, ea militum commotione ac furore, ut ultra triginta civium millia tota cum urbe quâ incediô, qua ferro peremta fuerint 1631.

Magdeburgensium partes non obscurè secutus fuerat Elector Saxo, hætenus quidem fidus Cæsari, sed suæ tamen gentis amore in aliena abreptus consilia, cum natum suum Augustum Magdeburgensi mitrâ

præ Austriaco auctum vellet. Accessit *Edictum restitutorium*, quô non contemnendam bonorum Ecclesiasticorum vim reddere Saxo jubebatur. At Lutheranus cum esset, non potuit non edictum illud execrari. Igitur Sueco sese jungit, certus ultima tentare potius, quam vel latum unguem Catholicæ rei concedere.

Mirum, quantum animi ac virium Suecis hinc accesserit. Certè ommissio (die 7. Septemb. A. 1631.) ad Lipsiam prælio Gustavus rex Tillii exercitu magnam partem deleta, Franconiam, Palatinatum, Rhenique oram suæ ditionis fecit. Propius inde in Cæsarem moturus magnam Sueviæ partem, omnem denique Bavariam sub jugum mittit. Austria superebat, quam cum suis oppressum ibat Gustavus, eo consilio, ut augusta hæc gente, & Catholicarum rerum unicâ columnâ & medio sublatâ, Germanici Imperii diadema sibi, suæque hæresi conciliaret. (A. 1632.)

At Wallensteinus (Tillio interim hostili glande necato) Militiæ præfectus facta in Misniam impressione Suecum è Bavaria simul elicuit, simulque ab Austriæ vastatione abstineat. Rex magnis itineribus Misnam repetens nihil cunctatus collatis ad Lutzenum signis Cæsarianos aggreditur: cum verò incautiùs ex acie in ulteriora se proriperet hostis explorandi ergò, trajectu glandis periit, an à suis inquietum hominis ingenium exorsis, an ab hostibus? incertum. Ejus fœripes regio equite destitutus, sanguine tamen perfusus in castra se recipiens tanta vindictæ libidine succendit manipulorum animos, ut ancipiti licet Marte usi antea, Cæsareos tandem acie fuderint. A. 1632. 6. Novemb.

Poterat belli incendium cum suo fomite rege videri extinctum. Verùm duplici victoria elati Sueci latius etiam victricia signa circumtulerunt, Germaniam omnem ad incitas redacturi, nisi Ferdinandus

Bellum Suecicum. Pax Westph. & Risovicens. 1648

dinandus Ferdinandi Cæsaris impiger gnatus, Hungariæ & Boëmiæ rex, posteaque Imperator, Wallensteinio in temperanda militia successus rem Catholicam restituisset, Suecis prope Nordlingam Sueviæ ingenti clade deletis. A. 1634.

Vario Marte dehinc pugnatum est, at Lipsiæ tandem finistrò. (A. 1642.) Torstensohnius enim Suecorum Dux Leopoldum Wilhelmum Austriacum Ferdinandi II. filium, illum, cui olim Magdeburgensis mitra decreta erat, tunc verò Cæsaris summum belli Imperatorem acie profligavit. Nec felicior fuit Gallus anno 1644. in Holsatia: & Hazfeldius an. 1645. in Boëmia.

Nec defuere Transilvani, quorum viginti quinque millia Suecis suppetias properarunt, cum odio gentis Augustæ, tum rei Catholicæ perdendæ studio ducti.

XII. Pax Westphalica & Risovicensis.

Fessa belli totque malorum omnis Germania pacem nullis non votis suspirabat. Ea tandem sancita est (A. 1648.) in Westphalia duplici quidem locò, Monasterii cum Gallis, Osnabrugæ cum Suecis: ita tamen, ut unum tantum fœdus idemque pactum esset, & haberetur ejusque tabulæ in legum publicarum (*pragmaticas* dicunt) numerum referrentur.

His tandem votis suis damnati sunt hæretici, & quod hætenus tot in Imperatorem, Imperium, & Ecclesiam Catholicam machinationibus quæsierant, obtinuerunt. 1. Ut Calviniani pace illa religiosa, id est sectæ suæ exercitio, & bonorum Ecclesiasticorum possessione æquè ac Lutherani gauderent. 2. Ut reservatum Ecclesiasticum etiam in sic dictos Episcopos Lutheranos extenderetur,

deretur, ut nempe & ii bonis exciderent, si ad Catholicam Religionem transirent. 3. Ut omnia Ecclesiastica bona, quæ hæreticis hoc tricennali bello fuerant abrepta, iisdem redderentur, omniâque in eum statum redigerentur, quo fuere Anno 1624. die 1. Januarii. 4. Ut non solum in Camera Imperiali, sed & in Consilio Imperiali Aulico jus diceretur vocatis in consilium Acatholicis assessoribus: sed hoc etiam efflagitarunt, ut parem ubique vim, si non majorem haberent ipsi ac Catholici in omnibus Imperii negociis.

Quantum præterea hoc pacto ex hæreticorum pervicacia natò afflictæ fuerint res Catholicæ atque Germanæ, difficile dictu est.

1. Secularisati sunt complures Episcopatus & Cænobia; id est profanati, atque Acatholicorum relictis manibus.

Brandenburgensis tulit Archiepiscopatum Magdeburgensem, Episcopatus Caminensem, Halberstadensem, & Mindensem.

Brunsvicensis Cænobium Walkenried, & Alternativam, ut vocant, in Episcopatu Osnabrugensi: ita videlicet, ut alternis Episcopus eligeretur nunc quidem Catholicus, eò verò emortuò Acatholicus è Domo Brunsvico Luneburgica.

Hasso Casselanus Abbatiam Hirsfeld.

Megalopolitanus Episcopatus Schyverinensem & Razeburgensem.

Suecus Archiepiscopatum Bremensem, & Episcopatum Verdensensem.

Gallus retentis tribus Episcopatibus Lotharingiæ Metensi, Tullensi, & Verdunensi Alsatiam, aliâque Imperio abstulit. Quo quidem rei Catholicæ nihil decessit; Imperium tamen, & Domus Austriaca debiliores sunt effectæ ad resistendum hæreticis.

Quare Innocentius X. Pontifex maximus hoc foedus rei Divinæ ac Religioni perniciosum im-

improbavit ; fidemque à Catholicis datam nullius esse roboris palàm decrevit.

** Pax Rysvicensis.*

Ludovicus XIV. Galliae Rex infestis armis Palatinatum petierat. Multisque locis occupatis Catholica Sacra imperaverat , abrogato hæresis Calvinianæ usu. Positis verò armis pax Imperium inter & Gallos coajuit (A. 1697.) Rysvici, quæ villa est Hollandiæ Batavorum Provinciæ , haut procul distans Hagâ comitum , quæ Batavorum ordinum perpetuo Conventu celebris est. Instrumento pacis , *articulo quarto* conceptis verbis cautum est , *ut in locis per Gallos eo bello occupatis , & nunc restituendis Catholica religio sarta tecta esset.*

Immanem sibi injuriam irrogari questi sunt hæretici , eumque articulum pugnare cum pace Westphalica , quæ rem religiosam limitibus anni 1624. circumcluderet. Nihilominus , cum Galli nihil aliarum conditionum admitterent , ratum habuerunt. Legati enim Gallici animadvertentes , Acatholicos tantis animis pro sua secta instare , non minores & ipsi animos sumserunt pro tuenda sua antiquissima ac vera Religione. Cumque postularent hæretici Canonici suis præconibus servandos , cordatè responsum est à Gallis *Lutheranum Canonicum* in Gallia adeoque & Argentorati , quod Gallici tum juris factum est, nonnisi pro *monstro* haberi : neque vel regi , vel sibi ipsis unquam constitisse aut constare , quod Præbendæ , & Canonicatus , ac Beneficia Ecclesiastica ad alios possint , quàm ad Catholicos pertinerent.

Ab illo tempore multa in Palatinatu turbârunt hæretici. Quin in ipsis Imperii Comitibus (A. 1699.) conspirantes inter sese Status acatholici negârunt ullis de-

liberationibus sese accessuros antè, quàm quartus ille articulus Rysvvicensis abrogaretur. Neque verò reapse accesserunt ante annum 1702. 12. Septembr. cùm bellum in Gallos denuo decerneretur, atque ita sperarent illi, una cum pace Rysvvicensi illum etiam quartum articulum deinceps sublatum iri.

Fefellit homines opinio. Etenim Pace *Padensi* (A. 1714.) illa Rysvvicensis denuo confirmata cum suo 4. art. fuit. Quod quidem commeritæ pœnæ loco censerì posset; cùm hæreticorum Imperii fratres & sequaces, Angli nempe & Batavi tum priore illo bello, tum hoc posteriore Cæsaris partes deseruerint, solique cum Gallis in suam rem pepigerint. Ægerrimè tamen id accepere Acatholici, & exinde non cessant importunis quærelis Imperium, & Cæsareas aures onerare. Quid quòd variis in locis hic Borussia, illic Hanoveranus vindictam exactis Catholicis sumserint? (An. 1720.)

XIII. *Sollicitatio Græcorum.*

Hæretici augendis suis partibus intenti, probèque scientes, Græcos seu Orientales à Romano-Catholicis per antiquo Schismate dissidere, sperârunt fore, ut iidem Græci odiò in Romanos ducti faciliùs Lutheranae sectæ subscriberent, quàm Romani Pontificis auctoritatem reverentur. Quæ res si ex sententia succederet, triumphum canebant hæretici, quippe quibus Ecclesia Orientalis inde ab Apostolis propagata suffrageretur.

Stimulante itaque Martino *Crusio* Tubingæ Græcarum literarum Magistro, aliisque, subornatus est Stephanus Gerlach Cæsareus ad Turcam Orator. (A. 1674.) Hic tam nobilem in se provinciam suscepit haut invitatus, convenit Jeremiam Constantinopoli tum Patriarcham,

archam, Confessionem Lutheranam Græcè à Melanchtone jam olim redditam obtulit. Jámque passim jactabant Lutherani suam doctrinam Orientalis Ecclesiæ calculo esse probatam. Cui mendacio simul & vafre hæresi obviandum ratus Jeremias Patriarcha tribus editis libris Lutheranorum ora oppressit : alii verò Episcopi coactis aliquot in Oriente Conciliis iisdem vestigiis institerunt.

Idipsum tentaverant Calviniani, qui Cyrillum Lucarem ære copioso instruxerunt, quo in Patriarchatum Constantinopolitanum involavit. Hic Confessionem Calvinianam suo nomine edidit; quam actutum in lucem promiserunt Calviniani Batavi, gloriantes insuper, imò mentientes, eum esse totius Orientis sensum. At verò Græci Episcopi re comperta Lucarem exautorârunt an. 1638. ejusque confessionem Calvinianam anathemate confixerunt. Lucar verò variorum scelerum reus judicum sententiâ in Pontum præceps actus est.

XIV. *Schisma Anglicanum.*

Fuerat hætenus Anglia sanctitatis schola. Ejusque alumni monachi Germaniam etiam veræ Fidei adjunxerant.

Nec solis in Monachis hæsit sanctitatis disciplina : sed plerique etiam Reges tam integri vitæ, tam pietatis fuerunt studiosi, ut eorum non pauci inter Divos relati exemplo esse possint suis in regno posteris.

Vestigia majorum suorum premens Henricus VIII. ea tempestate Anglorum Rex, cum primum Luderus attolleret caput, suo pte Marte librum elucubravit, quo hominis novas opiniones ac hæresin perstrinxit (A. 1519.) Laudavit institutum Leo X. PP. ac regem titulo *Defensoris Fidei* auxit.

Pòst verò in transversum actus à Pontificis obedientia palàm descivit : non veritatis ergo aut virtutis , sed libidinis atque ambitionis.

Catharina Ferdinandi Hispaniæ regis filia nupta quidem fuerat Arthuro Henrici VIII. fratri ; sed cum eodem conjugè suo non nisi virgo vixit. Ambivit propterea ejus nuptias Henricus , Arthuro jam vitâ functo. Indulsi id , veniàmque legum Ecclesiasticarum fecit Julius II. PP. (A. 1509.) Inter hæc Rex in libidines pronus furtivis in amoribus habere cæpit has & illas e regio Gynæceo puellas , iisque etiam abuti ; donec tandem suammet conjugem pertæsus à suo etiam thoro abesse jusserit, ac repudiârit. Veneres nempe *Annæ* cujusdam *Boleniæ* hominem dementârunt; quæ quidem Anna ejusdemmet Henrici spuria filia fuisse creditur. Ad hæc Adulatorum turba regium scelus laudavit. Jungitur regi *Bolenia* ; (A. 1533.) improbat Pontifex Clemens VII. adnitente quoque Carolo V. Imper. & Hispan. rege ; persistit in sententia Henricus ; jubet Pontifex dimissâ *Boleniâ* reduci Catharinam , minatur diras Ecclesiasticas.

At rex puellæ captus amore , ac aulicorum quorundam , hæresi Lutheranâ jamjam obsessorum suasionibus , non surda modo aure Pontificem excepit, sed omnem ejus obedientiam unâ exuit. Quin suo ac Senatûs (*Parlamentum* vocant) nomine decrevit , sese ipsum Anglicæ Ecclesiæ supremum caput , & Pontificem esse. (An. 1535.)

Joannes Fischerus Episcopus Roffensis , ac Thomas Morus Regni Cancellarius , aliique , qui nulla ratione adduci poterant , ut regis temerariis ausis subscriberent , capitis damnati sunt. Ecclesiarum ac Cœnobiorum bona fisco addicta ; monachi , sacræque *D E O* virgines ad sæculum & sacrilegas nuptias redire

dire iussi, quique id nollent, crudelibus suppliciis è medio sublatis.

Cæterum Catholicum dogma palam non immutavit, nec abjuravit Henricus, nec vel Lutheri, vel Calvini hæresim ratam habuit.

Verum, ut est male sani amoris comparata natura, non diu Amasio suo potita est Bolenia. In suspensionem enim adulterii adducta, recisa cervice poenas dedit. (A. 1536.)

Tandem letali tentatus morbo dicitur consilia inisse de Pontifice & Romana Ecclesia sibi reconcilianda, nî aulicorum turba sufflaminasset negotium. Antè verò, quàm animam ageret, Catholico ritu S. Synaxin à se prius flexo poplite adoratam, suscepit.

Testamentò porro Eduardum suum ex Joanne Seymoura tertia conjuge Filium novennem regnorum hæredem scripsit, datis sexdecim optimatibus (catholicæ plerique religionis erant) qui pueri ætatem curarent, regniq; negocia. Eduardo, si is præcoci forsân fatò tolleretur, suffecit *Mariam*, suam ex *Catharina* Hispanica prima conjuge Filiam: Huic demum *Elisabetham*, quam ex *Anna Bolenia* suscepit.

His constitutis fatali necessitati manus dedit, ac tandem aulicorum coronam ultimùm circumspiciens, cum dicto: *Amici, omnia perdidimus!* ancipiti fato decessit. (A. 1547.)

A morte Henrici Eduardus Semerius Tutorum præcipuus, reliquis ab administrationis sparta exclusis pro sua libidine omnia solus egit, Eduardum regem juvenem Zvinglii dogmate infecit, Petrum Vermilium Martyrem, Martinum Bucerum, aliosque Calvinianos evocavit, scholas iis publicas tradidit, juventutem eorum ab ore pendere coëgit, Cramnerus verò, quem Canturiæ archipræsulatu auxerat Henricus rex Schismaticus, Aras Catholicorum evertit, Sanctorum Cæli-

Cælitum Icones indignæ habuit, verbò, impiam hæresin iussit regnare. Id quod Regni Comitia (*Parlamentum*) anno 1547. missis per omnes provincias satellitibus, Episcopis, monachisque aut cæsis aut in vincula coniectis, perfecit.

Moriturus deinde rex Eduardus IV. tentavit quidem *Mariam* spe succedendi dejicere & Joannem Gram reginam fore testamento iussit in gratiam Dudleyi Northumbrorum Ducis. Verùm *Maria* omnium ordinum consensu, & ex Patris Henrici VIII. tabulis regios fasces capeffivit. (A. 1553.) Hæc Catholicam rem in Anglia restituit, consiliis usa Cardinalis Reginaldi Poli Pontificis Julii III. Legati.

Huic sine prole defunctæ illico subrogata est (An. 1559.) *Elisabetha* illegitimo Henrici Octavi cum Bolenia thoro sata. Illa Pontificem Paulum IV. ea de re fecit certiozem. Verùm Pontifex Natalium & matris Boleniæ, & Patris Henrici vitiò regno ineptam pronunciavit. Molestissimè id tulit femina: ac vindictæ locò Calvinianam hæresin palàm, ac summo studio revocavit. Quin, quod rideas, supremam in Ecclesia potestatem sibi arrogavit, qua Episcopos & sacerdotes crearet, Concilia cogeret, de summis fidei capitibus non cognosceret modò, sed decerneret. Nempe tales Episcopos & sacerdotes, talémque Ecclesiam talis decet Papa.

Motus feminæ impotentia Pius V. Pontifex sanctus, eam regio nomine & honore excidisse pronunciat, omnesque subditos sacramento illi dicto absolvit; (A. 1570.) eandemque sententiam confirmavit Gregorius XIII.

Unum est præ ceteris facinus, quo Elisabetha documenta dedit, tum qua esset origine nata, tum quibus fidei, morumque principiis imbuta.

buta. *Maria* Stuarta Scoticis rebus Regina moderabatur. Hanc perfidi subditi non solum modò cedere, sed & patria extorrem esse iusserunt. (A. 1567.) Illa dignitati suæ consultura *Elisabetham* adit, Agnatam nempe suam. At misera suique incauta, dum charibdim vitat, in scyllam incidit. Nam *Elisabetha* detentam carcere, latâ in exulem supremi supplicii sententiâ, ferali in pegmate Reginam securi percuti jubet, idque carnificum manu ictu bis repetito: adhibito, qui Mariam Catholicam in hæresim pelliceret, præcone Calviniano: sed quem illa verbis ac labori parcere iussit. (An. 1587.)

Facinus toti orbi detestandum, & exemplum regio sanguini infestum diris omnibus detestatus est Sixtus V. & *Elisabetham* iterum maledicto Ecclesiæ universæ subjecit.

At illa his etiam commotior nihil non egit, ut Guesios, seu Batavos Regis Catholici sive Hispani jugum tum excutientes, idemque magno molimine audentes in Gallia Calvinianos, dictos Hugonottas, pecunia, milite, armis juvaret. Hoc nempe didicerat è puro illo & pacifico Lutheri & Calvinii Evangelio, Rebellionum partes adversum suos reges sustentare. Ac facile licet ominari, nihil mitioris sententiæ ab ea relatu-ros fuisse Reges Hispaniæ & Galliæ, si in eandem cum *Maria* Scotica fortem, & in *Elisabethæ* venissent potestatem. Nihilominus feminam regio, cognatòque sanguine fumantem hæretici in Sanctorum Albo, seu Calendario, expuncto Immaculatissimæ Virginis Mariæ Conceptionis festo, reposuerunt?

Elisabetham excepit (A. 1603.) *Jacobus* hoc nomine IV. Scotorum, Anglorum verò I. Rex, cui Mariæ Stuartæ obtruncatæ filio hereditario jure regnum utrumque debebatur. Sed ab eo tempore, quo à Fide defecit Anglia, nunquam regibus
licuit

licuit esse in regno tutis Funestæ fuere in Jacobum conjurationes Anglorum Catholicum regem dedignantium. Illa maximè *Pulveraria* : pulvere enim pyrio Curia, quò frequens Senatus ad regem convolare solitabat, clam magnâ copiâ subjecto, ultimum ei exitium struxerunt, & patefactum deinde scelus impigerunt piis Societatis JESU Patribus. Ac si nesciret orbis Anglorum in suos reges animum?

Carolus I. Jacobi filius Scotos suos pejora indies tentantes mandatis coercere dum niteretur, à tumultuante populo contemptum tulit, & repulsam, 1637. Laudavit id Parlamentum Anglicum, etsi Scotitarum rerum nulla ad idem cura pertineret. Nec multò post Hiberniæ proregem Comitem Straffordium virum apprimè Catholicum, regis autoritate res civiles ibi temperantem neci dediderunt (A. 1641.) Sensit Carolus à Prorege furorem grataturum denique ad Regem. Maturâ itaque fugâ se subducens, cum arma suorum in se parari cerneret, collectis & ipse copiis causæ suæ justæ deesse non voluit. Fairfaxius verò & Oliverius Cromvvelus perduellium antesignani eò tandem adegere regem, ut ad Scotos suos velut asyli causâ confugeret. Verùm hi, ne Anglis viderentur meliores, acceptis ducentis florenorum millibus Parlamento prodiderunt regem. (A. 1645.)

Hic subditi, rege suo causam dicere jussu, eò tandem impudentiæ progressi sunt, ut Carolum tanquam proditoris reum, ac publicum regni hostem latâ extremi supplicii sententiâ capite multârint carnificis manu, An. 1649. die 9. Febr. Num Catholicus obierit, num A catholicus, anceps est. Dum viveret A catholicam amplectebatur, moriens palàm testatus est, se in fide *Majorum* suorum animam agere.

Cæso rege, Caroloque II. filio exacto Cromwellus regia potestate abusus est, sed *Protestoristan-* tum nomine: (1653.) post illum etiam mali corvi malum ovum Richardus Cromwellus (1658.) Sed hic dexteritate patri longè impar à populo in ordinem reductus est.

Occasione illa bene usus Monkus quidam Scotticorum armorum præfectus *Caroli II.* clam studiosus, ea solertia ejus partes egit, ut eum in regnum postliminiò reduxerit. (A. 1659.)

Nescit quiescere semel emota turba, præsertim cum potens sibi etiam contra regem videtur. Caroli Frater Nicolaus Catholica Sacra amplexus fuerat. Indignissimè id ferentes hæretici Angli Edicto publico sanxerunt, (A. 1673.) ne quis deinceps ad majora regni munia admitteretur, nisi qui Synaxin Anglicæ ritu in Ecclesia aliqua Anglicæ antè perciperet, unaque dicto jurejurando transubstantiationis dogma, seu realem Christi in hostia consecrata præsentiam abjuraret. Id jusjurandum vulgò dicitur *Olyd des Testis*.

Carolus denique proximus jamjam morti vocato P. Joanne Huddleston Monacho Benedictino ejurata hæresi in fidem veræ Ecclesiæ receptus, sacroque pasto viaticò animam Deo reddidit. (A. 1685.)

Jacobus Caroli Frater & ipse Catholico dogmati dudum subscripserat an. 1675. Nec erat per totam Europam quisquam, qui Jacobo huic Coronam auguraretur. Verùm Deo regum æquè ac populorum Domino rerum momenta temperante eodem mox die Rex salutatur *Jacobus II.*

Angli Catholici regem suæ fidei nacti eidem supplicârunt, ut illud Jusjurandum *Testium* antiquaretur; indignum dicentes, ut populus Anglicus à regni muniis arceret Catholicos, cum non dubitâssent regios honores decernere ejusdem religionis affectu: Verùm

rùm Jacobus ne recentem adhuc à turbis populum de-
nuo concitaret, prudentiore consilio usus est. In le-
gem jamjam redacta erat schismatica illa sententia,
Regem Angliæ simul esse Papam. Religionis itaque
curam sibi incumbere cernens Jacobus, simulque im-
possibile sciens, ut populo satisfaceret, si ipse senten-
tiam in ejusmodi causis diceret, *Septem* constituit re-
rum Ecclesiasticarum Judices: qui profectò de collu-
sione non poterant esse suspecti, cum sex eorum fue-
rint Acatholici, unus demum Catholicus.

Hi cum Londinensem præfulem Acatholicum
suâ ipsius culpâ officio ac dignitate exuissent, natum
est illicò populi murmur, Anglicanam libertatem peri-
clitari quiritantium.

Increbuit vehementiùs rumor, ubi Innocentii
XI. PP. Nuncius Angliam subiit, qualem à multo tem-
pore non viderant Angli.

Nihilominus Rex non à Catholicis solum, sed
à magna etiam hæreticorum parte, illorum nempe,
qui se *Non-Conformistas* vocant, exoratus decrevit
(A. 1687.) omnibus deinceps licitum fore, quacunque
vellent religione liberè uti. Gratulati sunt regi de
hoc decreto non modò nobiles regni, sed ipse Magnus
Senatus.

Rem tamen etiam Parlamenti seu generalium
Comitiorum autoritate fulciri optans, jussit coire pro-
ceres, & eos, quos populus mittere solebat. Verùm
acatholici ita dicti Archiepiscopi regis dicto se fore au-
dientes palàm negabant. Octiduò igitur à judicibus
& Senatu in honestam dati custodiam, regiò tamen
mandatò dimissi, populum incendere, atque occultè
in regem conspirare cæperunt.

Interea temporis Maria Eleonora è Principum
Estensium gente Jacobi lectissima conjux puerum
enixa

enixa est (1688.) *Jacobi* nomine donatum, praesentibus in conclavi Regina vidua, omnibus Consilii aulici proceribus, Comitumque (*Milordos* dicunt) ac nobilium Matronarum utriusque Religionis magna frequentia. Hunc spurium ac suppositum esse foetum criminati sunt malevoli; quod certi episcopi huic parati non fuerint praesentes. Verum Episcopi illi inobedientiae ac motuum rei non poterant in conspectum regis & reginae admitti. Nec potuit magnus alias praesentium numerus non sufficere ad testimonium de partus sinceritate dicendum: quod etiam testimonium deinde die 1. Novemb. coram universo Senatu dictum, ratumque ab omnibus habitum est.

Crescente vero indies malevolorum numero, & ad Batavos migrantibus non paucis excitatus est in spem regni *Wilhelmus* Princeps *Arausicanus*, (*Draanen*) *Batavorum* Gubernator, Gener licet ipsius *Jacobi II.* cujus sibi filiam matrimonio junxerat. Principi favit etiam *Fridericus Brandenburgicus* Elector, & Batavi classem amplissimam instruxerunt, qua in Britanniam appulsus *Wilhelmus* (1688.) Socerum regem compulit primum conjugem cum filio parvulo clam hostium furori fugam subducere in Galliam, aspera jam hyeme, 20. nempe Decemb. quam paucis post diebus & ipse eodem secutus est.

Fructum ingratitude in socerum *Wilhelmus* tulit foci sceptrum cum regno Anglico, Scoticoque. Parlamentum vero sanxit neminem deinceps aptum fore Anglico sceptro, nisi *Aatholicum*, seu *Protestantem*.

Obiit *Jacobus II.* in exilio. an. 1701. 16. Septemb. Ejusque Unigenitus *Jacobus III.* ad Pontificem tandem confugit An. 1721. Eum vulgo *Aatholicum* *Pratendentem* nuncupant, aut *Equitem S. Georgii*.

Ceterum Wilhelmo Arausicano successit *Anna* (1702.) altera Jacobi II. filia, soror Jacobi hujus III. Ea demum fati sublatâ *Georgius* Ludovicus princeps Hannoveranus & Brunsvvicensis Elector, (1714.) cujus Mater Sophia tanquam Jacobi I. Neptis heres regni declarata à Parlamento fuerat an. 1701. Hic in Germaniam transmittens inopinatò extinctus est an. 1727. regnùmque reliquit *Georgio* filio.

Num. II.

Hæresis Calvinii & alii errores.

Q. I. Paucis velim expedias hujus hæreseos incunabula, & incrementa.

Joannes Calvinus Novioduni in Galliis infustâ Lucinâ natus, (An. 1509.) sacris aris destinatus est à Patre. Verum ille venditis duobus Beneficiis Ecclesiasticis vitæ liberioris fundamenta jecit. Facile fuit sic in facinora prorum facinorosa hæresi, Lutherana nempe imbui à Germano quodam Græcæ linguæ ibi locorum magistro. Parisiis evomere tentans, quod hauserat, virus, vix effugit rogam. Candente quoque lilio seu stigmatate humeros inustus (1542.) ob crimen, cujus nomen aures & animus refugiunt, ausus tamen est projecti pudoris homo librum edere, seu *Institutiones*, ex Melanchthone & Oecolampadio maximam partem decerptas. Vafri ingenii tenebrio impuram, impiamque doctrinam eleganti stilo exornavit; eo consiliò, ut vel hac ratione lectores alliceret. In sociorum numero præcipuos habuit *Vermonium*, *Ramassorum*, & *Bonum* hominem. Ipse demum delatus ad extrema, cum sibi moriendum sentiret, actus in desperationem furere cœpit, atque Na-

talibus suis, suisque studiis maleprecari; huncque in modum inter blasphemias in DEUM sparsas in serè perit. an. 1563.

Doctrinæ ejus capita à Lutheri sensu plerumque non abludunt; hæc tamen suoapte marte addidit homo ingeniosus: nempe 1. *Omnes, quibus vel bilum alicujus fidei adesset, certò certius salutem adepturos, quidquid deinde peccatorum alterius generis perpetrent.* 2. *Nullam homini esse libertatem, neque ei integrum esse, ut non peccet, sed necessario peccare.* 3. *Eucharistiæ Mystero Christum planè non contineri, sed nudam esse figuram ac significationem Christi, &c.*

Francisco II. rege Galliarum vitâ functo (1560.) Condæus regii sanguinis Princeps, regniq̃ue administrator, adnitente Henrico rege Navarræo, utroque Calviniana hæresi dudum infecto, connivente etiam Catharina Medicæa Regia Matre, altas radices hæresis egit. (A. 1562.) Totò passim regnò eversa templa, imagines, Sanctorumque reliquiæ Vulcano datæ, nec petulantia & impietatis quidquam omissum est. At Carolus IX. prætextâ tandem positâ rebelles aggressus armis (1569.) omnem movit lapidem, ut ad saniora consilia revocaret populos, Nobilesque, qui interea cum hæreticis Germanis fœdus icerant.

Id temporis, Margaritâ Caroli sorore Henrico Navarræo in matrimonium collocatâ, nuptialia festa Parisiis agebantur. Qua die nempe S. Bartholomæo sacra, vigesima quarta Augusti ex condicito, regisque mandato ingens toto regno Calvinistarum seu Hugonotarum strages est edita, cui cædi nomen deinceps hæsit *der Pariser-Hochzeit.* (A. 1572.)

Henricus IV. Borbonius ad sceptrum capeffendum antè non est admissus, quàm hæresin, qua tenebatur, ejurasset. (1593.) Nihilominus Hugonotis *Edicto*

Nannetenſi copiam fecit hæreſeos exercendæ. (An. 1598.)

Edictum illud ſuſtulit Ludovicus XIV, Præcones hæreticos, omnesque, quibus volupe non eſſet, valedicere erroribus, regno migrare juſſit. (A. 1685.)

Q. II. *Qui potiffimum fuere hi, quos in ſerendis erroribus ſocios habuerunt, Lutherus & Calvinus?*

R. *Luthero* operam collocârunt hi, quos mox nominabo. Noveris tamen, iisdem cum *Luthero* nunquam ex integro conveniſſe in doctrina. Hoc enim habet hæreſis, ut nunquam ſibi conſtet. Eo ſolo conſensere, ut Catholicam veritatem affligerent.

1. *Andreas Carſtadius* vero nomine *Bodenſtein*, ſimulatibus cum *Luthero* ſuſceptis ad *Zyvinglium* defecit.

2. *Philippus Melancthon* græco nomine, quod affectabat, dictus, ſed ſuo *Schwarz Erde*. *Auguſta* nam *Confessionem* finxit primùm, ac paulò poſt reſinxit, quaſi luſus religio foret? Eruditus muſis humanioribus, cum ſemel abreptus in errores eſſet, queſtus deinceps eſt, quantum eum pœniteret, quòd in meſſem Theologicam manum unquam miſiſſet.

3. *Joan. Brentius*, *Tubingæ* Profeſſor.

4. *Lucas Oſander*.

5. *Cythereus*, Suevus.

6. *Martin. Chemnitius* *Brandenburgicus*.

Calvini ſuccenturiati ſunt.

1. *Joannes Oecolampadius*: ſic græcè dici amavit, cum à patre vocaretur *Hauffſchein*.

2. *Petrus Martyr* *Italus*.

3. *Wolfgangus Musculus* *Lotharingus*.

4. *Henricus Bullingerus* *Helvetus*.

5. *Theodorus Beza* *Burgundus*.

6. *Joan. Buxtorffius*.

7. *Joan.*

7. Joan. Coccejus.

8. Joan. Dallaus Præco Parisiis.

Q. III. De Jansenistis multum fama cantat.
Dic, quod genus hominum sit istuc?

R. Cornelius Jansenius gente Belga, Doctor Lovanienſis, tandemque Episcopus Ipreſis in Flandria Vir pius ac Doctus librum ediderat, cui nomen fecit, *Augustinus*. Indulſerat nonnihil ingenio Cornelius cum in hoc tum in aliis, quos non parvo numero elucubraverat, libris. Ejus rei probè ſibi conſcius, cum ad extremam vitæ lineam properaret, Superos, hominèſque teſtatus eſt, ut, ſi quid unquam ſcripiſſet Catholico dogmati utcunque adverſum, pro non ſuo haberetur. Obiit contracta lue à ſubditis ſuis, quibus peſte laborantibus ipſe Episcopus piſſimè adfuit. (An. 1638.)

Leſti ſunt ejus libri, atque repertæ in iis *quinque* potiffimùm ſententiæ, ſeu *propoſitiones* cum Catholico dogmate ſubtiliter pugnantes. Non potuit non Innocentius X. PP. cenſoriâ eas notâ afficere, (1651.) obteſtantibus id ipſum plerisque Galliæ Episcopis, quibus ſincera doctrina cordi erat.

At homines, ut fieri amat, doctrinæ quâ novitate, quâ ſubtilitate capti, non Innocentii ſolùm, ſed & ſequentium Pontificum decreta miris artibus eludere noverunt, dum tandem Clemens XI. an. 1713. die Septembris 8. iterum reprobatum & unam propoſitionis è libro *Quesnelii* Galli, earumque aliquot è ſententia ac mente Janſenii intellectas. Data hanc in rem Conſtitutio, cui exordium: *Unigenitus*.

Tum verò multi novarum rerum ſtudioſi & palam & clam obſtrepere, negare Pontifici id faciendi autoritatem ſuppeterere, denique ad Concilium generale provocare. Conſtantiâ vero Pontificis

maximi, Regisque providentia immorigeros in ordinem redigentis, ac innumeris, quæ eam in rem periculose susceptæ sunt, disputationibus modum facientis, quietæ tandem res sunt, etsi necdum ex asse compositæ.

Q IV. *Memini me de Quietistis aliquando audire. Sodes, quæ fuit horum origo, quis modus?*

R. *Michaël Molinos Cæsaraugustanus ex Hispania, prebsbyteri habitu abusus, sub pallio sanctitatis insigniter & turpis fuit, & impius. Duodecim ipsis annis sacra Exhomologesi conscientiaæv nævos eluere distulit, utut non cessarit quod diebus ad aram facere.*

Nunquam tota & ad extremum usque occulere sese hypocrisis potest. Prodidit se tandem Molinos Romæ in vigesimum secundum jam annum degens. Causam dicere iussus ea confessus est, quæ nemo vel à perditissimo speraret. Palinodiam igitur suorum errorum canere, ac tum carcerem, quoad viveret, subire necesse habuit. (A. 1687.) In ejus scriniis præter ingentem auri vim repertæ sunt epistolarum duodecim millia, quibus longè latèque sectæ suæ studiosos & ipse hortatus est, & ab iis salutatus.

Cardo errorum ejus in hoc agebatur: *Animum exercitatione quadam interna DEO velut affigi debere per contemplationem. Quo semel abtentô nullum deinceps esse scelus corpore vel sensu perpetratum, quô à DEO, ejusque gratia se jungi jam amplius homo posset. Egregia scilicet doctrina, quæ dum animam dicit quiescere, nullum abhorret nefas. Ab illa, itaq; quam stultè sibi finxerunt, quiete Quietistarum sibi nomen hauserunt, quotquot perditæ doctrinæ manus dedere.*

§. VI.

Viri illustres.

Q. Plenâ manu prodas velim , si quos postremo hoc ævo melior Phæbus amavit , viros inquam doctos.

Nunquam à condito orbe tanta superbivit doctrinæ seges , quanta duobus abhinc seculis. At ego non plenâ manu eos edam , sed parcâ tantum. Nam si nescis , omnium hac ætate doctorum nomina ac lucubrationes percensuro nec centum majoris folii volumina suffecerint. Itaque paucissimos accipe.

1. Franciscus *Ximenes à Cisneros* , Hispanus , Franciscanus , S. R. E. Card. Archiepiscopus Toletanus Hispaniæ totius Prorex summis regni temperandis negociis summam adhibuit in omnibus linguis ac literis doctrinam. Edidit præsertim Biblia Polyglotta , seu multarum linguarum , Hebraicæ , Chaldaicæ , Syriacæ , Græcæ &c. (Ob. A. C. 1516.)

2. Desiderius *Erasmus* patriâ *Roterodamus* Belga , suo nomine dicendus *Gerardus Gerardi*. Grammaticorum sui ævi facile princeps. Studiosissimus rerum antiquarum plurima sanctorum Patrum scripta è tenebris ac pulvere producta primus ipse typis excudi fecit. Verum cum Theologicâ scientiâ fermè destitutus esset , in iis censendis sæpiusculè hallucinatus est. Ceterum verò Græcæ atque Hebraicæ peritus. In Lutherum quoque calamum strinxit. (A. 1526. obiit.)

3. Thomas de Vio patriâ *Cajetanus Cardinalis* Theologiæ scientiâ , editisque tam in sacram Scripturam , quàm in D. Thomam Commentariis Clarissimus.

mus. Is ipse est, qui Lutherum ad dicendam causam evocatum Augustæ Vindelicorum audit: Ordinis Prædicatorum seu Dominicanorum illustre decus. (Ob. A. 1634.)

4. Julius Cæsar *Scaliger* Italus, & Patre etiam major Josephus *Scaliger* natus in Gallia eruditionis reconditæ veluti quidam dii sunt habiti. (Ab an. 1535.)

5. Polydorus *Virgilius* Urbinas Italus, qui Poëtarum principis stirpe gloriatur, concinnato de *Rerum Inventoribus* eleganti libro nomen sibi peperit. (Ob. an. 1555.)

6. Paulus *Manutius* Aldi Romæ Typographi eruditissimi filius, Tullianæ eloquentiæ æmulus. Hic Doctrinæ Christianæ librum, seu Catechismum à Concilio Tridentino Italicè conscriptum Latinitate donavit. (An. 1560.)

7. Ludovicus *Blosius* sanguine clarus apud Belgas, sed clarior virtute scriptisque piissimis libris; Græcæ insuper & Hebrææ gnarus, Lætienfi Cænobio Benedictino Abbas moderatus est. Carolo V. Imp. præcipuo in amore ac deliciis fuit. Ob. an. 1566.

8. *Sixtus Senensis*, patre Hebræo editus, sacrae D. Francisci familiæ accensus, eidem cum nuncium remisisset, hæresin quoque Calvinianam amplexus est. Deprehensus, rogoque jamjam addictus Pii V. postea Pontificis operâ in libertatem ac Ordinem Dominicanorum assertus est. Quem ipsum quâ singulari doctrinâ, quâ pietate illustriorem reddidit. (Ob. 1569.)

9. *Benedictus Arias Montanus* Hispalensis, omnium penè gentium linguis ac literis instructissimus, quatuor nonnisi annorum labore molitus est (A. 1572.) mirandum opus Bibliorum Antvverpiensium, quæ Pentaglotta sunt, nempe Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ, Syriacæ, ac Latinæ. (Ob. an. 1575.)

10. *Cornelius Jansenius* Gandayensis Episcopus, Quem eo consilio hoc loco nominavi, ut alium hunc esse scias ab illo Jansenio *Iprensi*, qui Jansenistarum Novitatis ansam dedit. (Ob. 1576.)

11. Joan. Ludovicus *Vives* Hispanus, patria Valentinus. Mariæ, Angliæ deinde reginæ, juventutem moderatus est 1522. Ad artium ac scientiarum meliorem modum plurimum operæ ac momenti attulit. (Ob. an. 1537.)

12. Cæsar *Baronius*, Soræ natus in regno Neapolis. Congregationis Oratorii presbyter, quos vulgò *Nerianos* dicimus. Primus Historiam Ecclesiasticam continuo filo uberrimè prosecutus est. Cui exornandæ 30. annos impendit. Ob. 1606.

13. Petrus *Canisius*, Belga Noviomagensis. Societatis JESU per Germaniam superiorem primus Provincialis. Illique nihilo inferior Henricus Canisius frater, qui sacros Canones in Academia Ingolstadii docuit, antiquitatis præterea & historiæ studio celebris. (Ob. 1597. Petrus.)

14. Justus *Lipsius* Belga Romanis præcipuè rebus explanandis, & Stoicorum philosophiæ illustrandæ, nec non Politicæ doctrinæ manum summo cum omnium plausu admovit. Dicendi verò genere usus est, quod non facile quispiam imitetur. (Ob. 1606.)

15. Robertus *Bellarminus* Politianus Patriâ, gente Italus, Dignitate Cardinalis, vitæ instituto Jesuita. Eo fuit, in rebus sacris maximè sed & aliis omnibus, ingenio, eâ doctrinâ, ut Augustino non multum inferiorem, atque præcipuorum Ecclesiæ Doctorum numero accensendum non pauci judicarent. (Ob. 1621.)

16. Jacobus *Gretserus* Suevus Societatis JESU. Historiæ ac literarum Græcarum velut quædam Pharus; Professor Ingolstadii. (Ob. 1626.)

17. Fran-

17. *Franciscus Bacon*, Baro de *Verulamio*. *Elisabethæ* Anglorum Reginae carus, dein *Jacobo* rege totius regni Cancellarius. Vir summæ mediæ inter negotia eruditionis, maximè in rem literariam meriti. (Ob. 1626.)

18. *Jeremias Drexelius* Augustæ Vindel. natus, *Jesuita*, & Serenissimo *Bavariæ* Duci à Concionibus; politiores, quibus pollebat, Musas ad sacra argumenta transtulit, quæ plurima persecutus est felicissime. (Ob. 1628.)

19. *Dionysius Petavius* Aurelianensis Gallus *Jesuita* nullo non doctrinæ genere; sed maximè *Chronologiâ* celeberrimus. (Sub. an. 1636.)

20. *Cornelius Cornelii à Lapide*. Belga. Quo nemo uberius sacras literas est interpretatus. (Ob. 1637.)

21. *Aubertus Miræus* Bruxellensis, Cathedralis Ecclesiæ *Antvverpiensis* Decanus multorum *Chroniconum* solertissimus conditor. (Ob. 1640.)

22. *Hugo Menardus* Bleffenfis, in *Virdunensi* S. *Vitoni* cœnobio *Benedictinus* monachus, parens velut & instaurator literarum in *Congregatione Gallica*. (Ob. 1644.)

23. *Hugo Grotius* Delphis in *Hollandia* natus. Quatuordecim non plus annos natus *Philosophiam* integram propugnavit, cum jam ostenuis eleganter carmina pangeret (Ob. 1645.)

24. *Famianus Strada* Romanus *Jesuita* Bellum illud, quo *Hispani* rebelles sibi *Batavos* domitum ibant, eâ diligentia sibi describendum sumsit, ut primo duntaxat volumini viginti ipsos annos consecrarit. Nemi dubium esse debet, quin summis præconiis digna sit ea historia: utut *Caspar Scioppius*, Grammaticus quidem nobilis, sed infensò in Societatem animò, libellum ediderit *Momicum*, quo *Famiani* phrasin ac Latinitatem indignis modis habet. (Ob. 1649.)

25. Joannes *Caramuel* Hispanus. Abbas Benedictinorum Montserratensium Viennæ, inde etiam Pragæ, post Episcopus Vigevitanus. Miri vir ingenii, nulliusque doctrinæ expers, sed Dialecticâ præcipuè disciplinâ ad miraculum subactus. (Sub. an. 1679.)

26. Josephus Saënz de *Aguirre* Hispanus Benedictinus, Purpurâ, in eruditionis præmium, donatus ab Innoc. XI. 1686.) Philosophiæ utriusque, Theologiæ, Juris, historiæque peritissimus. Diem obiit 19. August. an. 1699.

27. Cælestinus *Sfondrati* Lombardus, Gregorii XIV. ex fratre nepos. an. 1656. Studiorum rudimenta duodennis fecit in Monast. S. Galli, Germanico. Adlectus quin imo in ascetarum ibi numerum, primum Campidonæ, inde suæ domi Philosophiæ, Theologiæ, ac Juris Canonici ludum aperuit. Id ipsum cum Salisburgi faceret, ea fuit discipulorum audiendi virum cupido, ut amplissima licet aulâ numerum tot scholarium respuente, admotis scâlis per fenestras etiam Doctoris verba exceperint. Hinc rusticam plebem parochus erudire iussus, mirâ id modestiâ, mirâ etiam sollicitudine executus est. Principis deinde, id est, Abbatis S. Galli auctus honore auxit etiam ipse tam vitæ sanctitatem quàm eruditionem, ut non potuerit sibi ab eo in supremum Ecclesiæ senatum adsciscendo temperare Innocent. XII. an. 1695. 12. Decemb. Obiit Romæ 1696. 3. Sept In ejus Libris nescias an eruditionem, an Styli gratiam majori in pretio habeas?

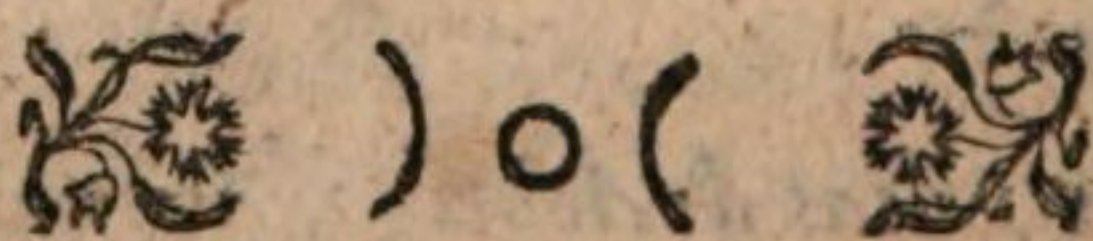
18. Joannes *Lucas d' Achery*, Picardus Benedictinus Congregationis S. Mauri in Gallia, quanta sit doctrinæ laude mactandus, vel ex eo solo metiamur, quòd *Mabillonio* occasio & Dux eruditionis fuerit. (Ob. 1685.)

29. Josephus, Paulus & Franciscus *Mezgeri* fratres germani, Benedictini ac Professores Salisburgensis Aca-

Academiae, Historicis, Theologicisque Scriptis nominatissimi (A. 1690.)

30. Joannes *Mabillon*, Is est, quem ætas proximè lapsa eruditionis principem adorat, cui omnis Doctorum chorus fasces lubens submittit, & quem eruditorum nemini licet ignorare. Vico Saint Pierre-Mont in Campania Gallica editus 1632. sancto Benedicto nomen dedit, an. 1654. acutissimis initio Capitis doloribus vexato Literarum studia ne à longè quidem attingere licuit ad annum usque 1663. quo Lucae d' Acherio jam tum seni laborum non tam tyro, quàm mox socius, & Magistro ipso major adjunctus est. Fuit ille vir lectionis infinitæ, scriptionis plurimæ, memoriæ tenacissimæ, ac judicii præsertim ab omni ferè hallucinatione eximii. Quidquid stylo aggredere-tur, ea dexteritate persecutus est, ut nemo se id facturum melius speraret. Cùm verò omnes doctrinæ magnitudine infra se despiceret, modestiæ in omnes, atque in superos pietatis extitit integerrimæ. Eo piissimis fatis extincto (A. 1708.) nemo fuit in tota amplissima Urbe Parisina alicujus fortis, qui non ad spectandum celebratissimi viri funus certatim accurreret. Panegyricus, qui eidem à Regia scientiarum Academia dictus erat, typis confestim mandatus est, unico hætenus exemplo.

31. Theodoricus *Ruinartius* Remensis Benedictinus Mabillonii socius ac suppar. (Ob. 1709.)

CAPUT VIII.

Observationes in Historiam Ecclesiasticam, ejusdem usus, & quid maximè ex ea notandum?

Quæst. Quid me oportet ex Historiæ Ecclesiasticæ notitia discere?

R. Plurima quidem: Nempe disces Divinam Providentiam in regenda, conservandâque sua Ecclesia. Disces Omnipotentiam è tot miris in ea patratis. Disces ab exemplis sanctorum virorum vitæ integritatem: Concipies quoque ardorem quemdam eorum imitandi doctrinam, ac pro Ecclesia adversus hæreticos standi.

Unum tamen est, cui præcipuè advertere animum debes: *Solam* nempe Ecclesiam *Catholicam* esse *Veram*. Itaque lectione & studio istius Historiæ firmari te oportet in Religione Catholica, hæreticorum verò errores & fraudes nôsse simul, simul & detestari.

§. I.

De summis Pontificibus.

Quæst. Quid observatu est necessarium de Pontificibus Romanis?

R. 1. Petrus Apostolus à Salvatore Ecclesiæ Autore constitutus est Ecclesiæ in terris caput & fundamentum, quando conceptis verbis non dubitavit decernere: *Tu es Petrus & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non*

non praevalerunt adversus eam. Matthæi cap. 16. *Nusquam autem scriptum leges. Tu es Luder, & super &c.*

2. Hæc potestas, omnisque Petro concessa facultas etiam in Petri Successores necessario transit. Neque enim Ecclesiam talem constituit Christus, quæ in Petro staret, illo deinceps emortuo deficeret. Oportebat ergo & à morte Petri esse, qui Ecclesiæ fundamentum & caput esset. Hoc non fuit alius quisquam, omnium verò minimè Lutherus, aut Calvinus; sed soli, qui Petro legitime succenturiati sunt, Pontifices.

3. Uti potestatem, ita non minùs doctrinam ab Apostolo (qui à Christi ore eam traxit) accepere hi Pontifices: atque in hoc consistunt *Traditiones* illæ quàm veræ ac necessariæ, tam modernis hæreticis invisæ. Necessarias autem dixi; cùm omni dubio vacet, non omnia, quæ Christus gessit & docuit, *Scripta* planè esse, sed multa ore tenus tantùm tradita. Nihil enim prorsus obscuritatis habent illa Joannis Evangelistæ verba, Joan. cap. 21. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit JEsus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Profectò non capit ea Lutherus cum suis, sed *scripta*, *scripta* vult exhiberi, non *tradita*.

4. Quapropter eis, qui in Ecclesia sunt, presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum Episcopatus successionem charisma veritatis certum secundum placitum Patris (Christi) acceperunt; reliquos verò, qui absistunt à principali successionem, & quocunque loco colligunt (seu congregant sibi Ecclesiam vel sectam) suspectos habere, vel quasi hæreticos, & malæ sententia, vel quasi scindentes & elatos, aut rursus ut hypocritas, quæstus gratia & vanæ gloriæ hoc operantes. S. Irenæus L. 4. contra hæreses cap. 43.

Edant hæretici origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris habuerit autorem & Antecessorem. Tertullianus Lib. de Præscriptionibus. cap. 32.

§. II.

De Ecclesiæ Propagatione.

1. Ipsa Christianæ Doctrinæ seu Ecclesiæ in omnes mundi plagas disseminatio Nomen *Catholica*, id est, *Universalis* eidem conciliavit. Cum eadem non modò in omnem partem se se extenderit, sed insuper, quòd summi ad veritatem momenti est, in omnibus & ubique sit *eadem*, ejusdem Fidei ac Doctrinæ: cum interim hæreses in Angulo aliquo orbis delitescant; vel, si etiam latius extenduntur, nusquam ac nunquam sibi consentiant, nec in eadem sæpè domo.

2. Ita præclarum est hoc *Catholica* seu *Universalis* Ecclesiæ nomen, itaque invidiosum, ut omnes hæreses sibi illud acquirere semper contenderint. Admirandâ verò DEI Providentiâ factum est, ut nulla unquam Ecclesia *Catholica* dicta, æstimatâque fuerit, præter istam Romanam, cui nos adhæremus, à Petro descendente.

Perspicuum est, dolorem proprium causam Ecclesiæ non putandum, nec stomachum unius hominis (seu indignationem ac turbas Lutheri) imò per illum aliorum Generali Ecclesiæ vocabulo nuncupandum. S. Hieronymus Epist. 62. ad Theophylum adversus Joannem Hierosolymitanum.

Catholica nomen non sine caussa inter tam multas hereses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut, cum heretici se Catholicos dici velint, quarenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam veniatur; nullus hereticorum vel Basilicam suam vel domum audeat ostendere. S. Augustinus contra Epistolam Manichæorum, fundamentum dictam.

Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, non à Domino Jesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, ut puta Marcionitos, Valentinianos, Montenses, Camptas (Lutheranos denique, Calvinianos, Quietistas &c.) scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse synagogam. Ex hoc enim ipso, quod postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænuñciavit (Antichristi præcursores & socios: erunt homines se ipsos amantes &c. Epist. 2. ad Timotheum cap. 3.) Nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt: cum & diabolus de Scripturis aliqua sit locutus; & scriptura non in legendo consistant, sed in intelligendo. S. Hieronymus contra Luciferianos, fine.

§. III.

De Persecutionibus.

1. Ex his & Christianorum incredibili constantia, quorum millena millia exquisitissimis tormentis enecari maluerunt, quam à Christi fide & Ecclesiâ Catholica deficere, ex his, inquam, veritatem Catholici dogmatis necessario colligere est. *Nisi verum esset Evangelium, nunquam sanguine defenderetur. S. Hieronymus Epist. 150. ad Hedibiam.*

2. Persecutionibus tantum abest Ecclesiam defecisse, ut potius immensa incrementa ceperit. *Aul*

non

non manifesta se tum Dei virtus contra odia hominum porrexit, cum tantò magis Christus predicaretur, quantò magis predicari inhiberetur? S. Hilarius contra Auxentium. Ligabantur, includebantur, cedebantur, torquebantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & Multiplicabantur. S. August. L. 22. de Civitate Dei. cap. 6. Nec ullus tamen martyrum inventus est, qui pro *Luthero* aut *Lutherana* reformatione passus esset, sed omnes pro *Catholica* fide.

§. IV.

De Doctrina.

1. Doctrina semper in Ecclesia Catholica eadem fuit, sibi que constans. Vide, quæ initio dicta sunt, cap. 1. §. 5.

2. Ergo *Licet nos, aut Angelus de celo* (ne dicam Apostata monachus Lutherus) *vobis evangelizet, præterquam quod evangelizavimus vobis, Anathema sit!* Hæc Pauli est sententia, ad Galatas cap. 1. Aliud autem evangelizat, qui periisse dicit de cetero mundo Ecclesiam, & in parte Donati (Lutheri aut Calvini) in sola Africa (Germania, Anglia) remansisse dicit: Ergo *Anathema sit*: S. August. Lib. de Unitate Ecclesiæ.

Cur post quadringentos annos (imò post mille supra quadringentos ô Luthere) docere nos niteris, quod antè nescivimus? Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Usque ad hanc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. S. Hieronymus Epist. 65, ad Pammachium de Erroribus Origenis.

§. V.

De Hæresibus.

1. Unde natæ fuerint hæreses dictum est. *cap.*
1. §. 6.

2. Quibus argumentis in Lutheranam præcipuè sit utendum *capite* 7. §. 5. cum de Luthero sermo erat, diximus. Eorum non pauca contra reliquos etiam hæreticos faciunt. *Vid. etiam c.* 1. §. 5. Q. 7.

3. Omnes recens natæ hæreses prætenderunt, se Ecclesiam reformaturas. Ad quid hoc rei est? cum unus nigrum dicat, rubrum alter? Arius Filium Dei Patre minorem dicit, Lutherus negat. Calvinus abnegat Christum ulla ratione Eucharistia reapse præsentem esse: Lutherus eum tum, quando a manducantibus sumitur, advolare asserit. Denique quod alter hæreticorum asseverat, alter pernegat. Et nihilominus eorum quivis audet gloriari de doctrinæ Ecclesiasticæ reformatione & veritate?

4. Cum tot prodierint hæreses Ecclesiam reformaturæ, earum nulla ætatem tulit, sed desierunt cum tempore omnes: Catholica interim Ecclesia inter hæresum ruinas stat, stabitque, dum etiam istæ paucae, quæ residuæ sunt, hæreses cadant.

5. Blandiuntur Principibus hæretici, eorum imperia fore firmiora, si ejuratâ catholicæ Ecclesiæ, ejusque legibus, raptis quoque Ecclesiarum bonis, Pontificis obedientiæ renunciarent. Verum quàm felici eventu, docent clades in Gallia, Germania, & Anglia: Dissidium perpetuum in Imperii Comitibus, quod Catholicis movent hæretici: quodque dissidium solum efficit, ne Germani sint invincibiles.

Nun-

Nunquam Anglia tam nefanda in regum suorum Caput & sanguinem ausa est, quam postquam evasisset hæretica &c. &c.

§. VI.

Viri Illustres.

1. *Sanctitas* in Ecclesia nunquam defecit. Prima quidem ætate Martyrii occasione, & Apostolorum exemplo fuere longè plurimi sancti viri, ac feminae. Siquis verò postremis etiam annis Religiosos ordines consideret, non minorem numerum inire licebit. Fac enim in singulis monasteriis, aut religiosis cætibz singulos tantum seu unum versari DEO singulariter fervientem ac charum: prò quantus, si colligas, numerus nascetur?

2. *Eruditio* suas passa est vices, nunquam tamen penitus extincta est. Prima quidem ætas trium seculorum simplex potius, quàm docta audit. Altera *Dolorum* est. Gothis verò, aliisque Barbaris omnia fúsque deque agentibus, Romano Imperio scisso, verbo, turbulentis temporibus gravem paulatim labem traxit eruditio.

Ordo quidem D. Benedicti jam inde ab incunabilis juventutis eruditioni sese dicavit. Scholas publicas, & Academijs cum suis in Monasteriis, tum etiam extra illa aperuit: at iisdem, quas dixi, turbis non rarò & ipse fuit interpellatus.

Illum excepit ordo Prædicatorum S. Dominici, ac nonnullarum, imò multarum scholarum possessionem cepit.

Ab illo verò tempore, quo Constantinopoli à Turcis captâ Græci unà cum libris suis etiam doctrinam ad nos in exilium deportârunt, erigere demum caput eruditio cepit; cui sustolendæ humeros supposue-

runt præter alios complures Franciscus Petrarcha, Erasmus, Scaligeri &c.

Demum extremo tempore inclyta JESU Societas hunc sibi laborem velut proprium fecit, occupatis plerisque publicis Scholis.

At in Gallia præter alios eruditionis, omnisque doctrinæ laude celebres seculô nuper lapsô Monachi Benedictini præcellere, & adhuc præcellunt.

Quid quòd hodie Barbaræ gentes, quibus abhinc paucos annos vix elementa litterarum satis nota fuerant, nunc ingenium exercere gaudent Moschi, inquam, & alii?

Ipse Turcarum Sultanus, utut genti Turcicæ, litterarum studiis interdictum sit à Mahumede, Typographum Arabico-Turcicum constituturus dicitur hoc ipso, quo hæc scribo, die: additurus paulò post etiam Græco-Latinum; Et profectò anno 1729. non pauca exempla in eadem officina elegantissimè excusa sunt.

Quid hæc sibi volunt? Quid si Deus illustret hanc gentem, ut agnita veritate ineptissimæ suæ legis nugæ excretur, atque mitescat in exteros & Christianos?

Quid verò si literis imbuti Turcæ, iis facti astutiores, abutantur in perniciem rei Christianæ? Est sane, unde id liceat formidare, vel ex eo, quòd Apostatarum opera in hoc eruditionis negociò utatur Turca. Sunt apostatæ Christianis multò quàm ipsi Turcæ infensiores: & ii maximè, qui è Batavis, Anglis, aliisque hæreticis ad Turcicam impietatem defecerint.

Hæretici quoque hujus temporis de multa Juris, Historiæ, Criticæque scientia celebrantur; sed ritè examinata, ventô plena & ostentatione pleraque reperiuntur.

In Omnibus Glorificetur DEUS.

LIBER PRIMUS

HISTORIÆ

PROFANÆ.

*A Mundi Ortu ad Imperium Augusti
Romanorum Monarchæ, circiter
natum Salvatorem.*

Quatuor hætenus extiterunt vasta Imperia atque summa, quæ Monarchiarum vocabulo vulgò dicuntur, Nabuchodonosori dormienti has Monarchias monstravit Deus in imagine Statuæ magnæ, cujus caput aurò constabat; pectus & brachia argentò; Venter & femora ære. Tibiæ ferrò, pedes extremi partim ferrò, partim lutò. Daniel dein à DEO submissus ænigma sic evolvit, dicens, quatuor monarchias hæc statuâ designari. prima harum (Assyria erat) aurea: altera (Persica) argentea: tertia (Græca) ærea: quarta (Romana) ferrea. Quæ ipsa ad extremum divisa, mixta, atque hinc infirmior futura esset; id quod nunc in Romano Imperio experimur, ut alibi dicemus.

CAPUT I.

*Prima Monarchia ASSTRIORUM ad
Cyrum, & Persicæ Monarchiæ incuna-
bula anno Mundi 3401. ante Chri-
stum 559.*

QUæstio I. Sæpè curiositate ductus nôsse
optavi, qui primus rex, aut quando fue-
rit? Tûne me hac ambiguitate expedies?

R. Præferam tibi facem. Aures præbe narranti.

1. Cùm *Adamus* ille Protoplastes terram coleret, ad
cataclysmum usque nemo Rex audiebat, nemo in
alios sibi arbitrium sumebat.

2. A Diluvio, Cham Noëmi Patriarchæ degener
filius, quòd habuerit contemptui parentem, id impre-
cationis sibi promeruit, ut *Servus* cum posteris suis
esset. Servire non posset, nisi esset, qui dominare-
tur. Itaque vindictâ Numinis factum est, ut homo
libertati natus deinceps seu regibus seu tyrannis mo-
rem gereret, quia nolebat Parentes eò, quò oport-
tebat, cultu prosequi.

3. Cæpit enim alter alteri primùm invidere, pòst
insidias struere, denique alios suæ potestatis facere &
mandatis suis obnoxios. Inde cùm quis hominum
non spernendam manum suis velut sub signis numera-
ret, crevit dominandi libido, ut etiam vicinos vellet
habere dicto audientes; nec vicinos modò sed lon-
giùs quoque remotos.

4. Quisquis ergo hoc pacto quasi frenum imposuif-
set populis, Rex dicebatur, vario quidem no-
mine, pro cujusque idiomatis genio; sensu tamen
eodem,

eodem, hōc nempe ut Dominum eum omnes intelli-
gerent.

Q. II. Quis demum fuit ille, qui præ aliis
hanc sibi spartam sumsit?

R. Nemrodus is est Chami illius nepos. Quem con-
ceptis verbis sacrae literæ docent Babel, seu Babylonem
urbem condidisse, ac potentiaē limites latè protulisse.
Genesis Cap. 10.

Q. III. Estne istud Imperium Assyriacum?

R. Non placet hoc rerum peritioribus, qui mille am-
plius annis ferius extitisse credunt illius regni exordia,
ac cum Belo cæpisse.

Q. IV. Cur autem Assyrii dicti bi principes?

R. Autumo, hoc nominis haustum fuisse ab *Assure*
quem sacri libri nominant. Is Babylone valere iussa
Niniven urbem excitavit (*Genes. 10.*) & Imperium istud,
quod Monarchiam Assyriam vulgò dicimus, auspica-
tus est.

Q. V. Paulò antè dicebas, Belum Monar-
chia parentem esse; nunc Assurem vis. Constant-
ne sibi ista?

R. Constant, nî fallor; nam *Bel*, *Beel*, seu *Baal* non
personæ sed honoris est nomen: *Dominum* enim dicit,
ac posteris etiam *Deum*. *Assurem* igitur tantum regem,
quid aliud vocarent subditi, quàm *Dominum*, & ad-
ulatores quid aliud, quàm *Deum*, id est *Belum*?
Profectò multis post seculis *Bel*, & *Bal*, dictum est il-
lud numen seu idolum, quod divinis honoribus ma-
ctârunt plerique Asiæ populi, Assyriæ nempe monar-
chia olim coloni.

Q. VI. Monarchæ Assyrii qua serie jura popu-
lis dixerunt?

R. Longa eorum series fuit: quorum gesta oblite-
ravit ætas. Duos tantum in medium proferam, Se-

miranim feminam, & *Sardanapalum* feminâ nihil viri-
liorem.

1. *Semiramim* uxorem duxerat Ninus Assuris Beli fi-
lius. Hic mulieris captus blanditiis eidem flagitanti re-
gni habenas in circumscripta potestate triduum per-
misit. Semiramis ergo sumtâ Nini personâ mandare,
Semiramis vetare, illa vitæ, illa necis potestatem
exercere, verbo dominari. Cernens verò, mari-
tum istorum omnium esse patientem, aulamque omnem
suis imperiis stantem, subit illam cogitatio de stabi-
liendo sibi met regno, nisi potius id consilium dudum
antè agitavit. Tertia itaque luce satellites subornat,
qui Ninum è medio tollerent. Quo perpetrato, re-
rum jam secura Imperium deinceps gessit animis femi-
nâ majoribus. Illa Babylonem urbem *Hortis pensibi-*
libus exornavit, ac maximi operis murò circumscri-
psit. Alia non pauca de hac muliere fabulæ canunt.

2. *Sardanapalus*, qui profanis Scriptoribus *Tono-*
sconcoleros appellatur. Huic mos erat publico absti-
nere semper: in Gynæceo verò delitescere, ac de-
liciis ad satiem indulgere, regni verò habenas permit-
tere Satrapis. Id fortè fortunâ animadvertit *Arbaces*
quendam Medorum Provinciæ præfectum, qui indi-
gnum ratus. tot populos à nutu pendere effeminati re-
gis, conciliatis sibi Medorum animis atque armis, Sar-
danapalo in urbe Ninive imminet. Non potuit Sarda-
napalus armis evadere superior, quem belli vel nomen
fortè latebat. Itaque ne vivus in potestatem hostium
veniret, in rogam se cum Gazis conjicit. *Anno mundi*
3213. ante Christum 747.

Q. VII. *Quæ deinde post Sardanapalum Im-*
perii facies?

R. Arbace fatis suis perfuncto in tria divisum est
Impe-

Imperium. Primum *Medorum* fuit, Secundum *Assyriorum*. Tertium *Babyloniorum*.

Q. III. Paucis expedi regnum Medorum?

R. Regia fuit Urbs Ecbatana. Ipsum imperium forte varia antè usum denique Cyrus Persis vindicavit.

Q. IV. Dic de Assyriis?

R. Ex his regibus Sennacherib Solymam obsedit. Sed cum Judæorum Numini malè diceret, eadem nocte centum & octoginta quinque millia de exercitu cæsa sunt ab Angelo. Ipsèque domum iniquo animo repetens à filiis suis est neci datus, quos idolis immolare ipse constituerat.

Regnum postea à Cyaxare Medorum, & Nabopolassar Babyloniorum monarchis occupatum, atque inter utrumque divisum est.

Q. V. Quibus rebus notandum est Babylonium regnum?

R. Duabus præcipuè. 1. Nabuchodonosor Magnus (profani historici Nebucadnezar scribunt) sextus decimus illorum regum Judæis septuagenariam illam captivitatem imposuit, templumque Hierosolymorum toto orbe augustissimum solo æquavit. Daniele summo loco habuit. Animò verò factus elatior, & divinos spirans honores pœnas tales vero Numini dedit, ut ab humana forma desciscens, ac bovem indutus cum feris septenniò ipsò degeret: quo labente, sibi, pristinaeque speciei, ac folio redditus est.

2. *Balthassar* seu Belsazer nepos prioris, cum aliquando genialiùs victurus sacris illis vasis (quæ è templo Solymæo rapuerat avus) ad suam abuteretur cœnam, portentò mox percussus est: in aulæ enim pariete subita exstans manus hoc in ea triverbium exaravit: *Mane, Thecel, Phares*: quo ænigmate exitium ei ac regno portendi Daniel

niel interpretatus est. Nec diu fuit, cum à Cyro finis
omni Assyriorum imperio datus est. *An. Mun. 3422.*
ante Christ. 538.

CAPUT II.

Altera Monarchia. PERSARUM.

A Cyro an. mun. 3422. ante Christ. 538.
ad Darium ab Alexandro M. Arbela supera-
tum, an. mun. 3630. ant. Chr. 330.
atque adeò usque ad Monar-
chiam Græcorum.

*Q. I. Quis iste fuit Cyrus Persarum Imperii
parens?*

R. Astyages Medorum regum postremus filiam su-
am Mandanen Campysi cuidam, nobili inter Persas
locò, nuptum dederat. Hæc partum edidit mascu-
lum, cui totius Asiæ dominatum augures divinârunt.
Subiit Astyagem ejus rei invidia, metuentem suo sce-
ptro: puerum ergo maturæ neci dedi jubet. At Harpa-
gus, cui ea provincia mandata fuerat, pastori clam nu-
triendum commisit. *Cyrum* hunc dixit pastorum postea
turba; quem sacræ nostræ literæ *Corem* appellitant.

*Q. II. Quò fatò ad regnum grassatus est pa-
stor puer?*

R. Mirò: nam Medorum primùm, mox etiam
Babyloniorum amplissima imperia suæ fecit potesta-
tis. Puer adhuc pastores inter nihil humile & abjectum
spiravit.

spiravit. Per jocum & pastoritium lusum (ut amat id hominum genus) rex à sodalibus lectus, nudum nomen abhorruit, sed reapse inter suos pro rege se gessit, hunc plectens, alium expellens, suo demum arbitrio cuncta temperans. Insolens juvenis indoles innotuit Astyagi. Inquisitum est in natales, & reperti sunt regii, ex Mandane nempe illa. Astyages Cyrum quidem nepotem suum Cambyfi deinceps educandum tradit, Harpagum verò mensæ suæ aliquando adhibitum truculento facinore mactat. Carnes apponebantur, quas dum penitiùs arbitratur Harpagus, sui met filii eas esse agnoscit. Dissimulato tamen tantisper dolore abit, rectà ad Cyrum pergens, quem in Astyagem avum concitat. Is haut multùm cunctatus collecta Persarum manu eundem foliò pellit. *An. Mun. 3401. ante Christ. 559.*

Q. III. Sed Babylonem quomodo subegit?

R. In eam cùm exercitum moveret, Gynden latè fufum amnem (alii Euphratem volunt) vadò superaturus regionum equorum unum alveò haustum amisit. Actus ergo in iram juravit, se eo redacturum illud flumen, ut calcari etiam à feminis posset. Nec mora, admotus operi ingens exercitus in 360. rivulos diduxit alveum. Babylonem deinde expugnavit, *quæ capta cùm esset, ferunt, partem aliquam ejus civitatis tertia die nondum aliquid sensisse.* Aristotel. Lib. 3. Politicor. cap. 2. tanta erat unius urbis amplitudo.

Q. IV. Reliqua Cyri gesta evolve?

R. 1. Judæorum gentem à Nabuchodonosore olim solum vertere jussam ad patrios Lares redire permisit, mox ut Babylonem subegit. *An. Mun. 3422. ante Chr. 538.*

2. Cræsus erat opibus affluens Lydorum rex. Hic acerbè intuens vicinam Cyri potentiam arma in illum decernit: ne tamen temerè egisse videretur.

retur , oraculum consulit , à quo responsum fert in hæc verba :

*Cræsus Halym penetrans magnam pervertet
opum vim.*

Pervertit sanè , sed opes suas potiùs quàm Cyri. Superato enim Haly amne , qui limes erat Persici Imperii , exercitu , regno , libertate multatus est à Cyro , ac penè vitâ. Rogo jamjam impositus identidem succlamavit : *O Solon ! Solon !* Percontatus rex de nomine , audit , Solonem Cræso olim extitisse morum magistrum , qui suis opibus nimium freto hoc præceptum dederat : *Ultima semper expectanda dies hominis , dictæque beatus ante obitum nemo supremæque funera debet.* Memor ergo hujus doctrinæ Cræsus fastum suum damnabat , miseram in rogo sortem lugebat. At Cyrus eandem sententiam & in se quadrare animadvertens , vitæ gratiam facit Cræso , non tamen coronæ.

3. Scythæ populi , seu Massagethæ Caspio mari , Pontóque Euxini adfiti , imperium , quod in illos etiam extendere Cyrus parabat , dedignati sunt. Tomyris enim Barbaræ gentis regina vafra ingenio mulier in angusta montium deducit Cyrum , suique nimium securum castris ac vitâ exuit. Cujus resectum à cervice caput scrobi cæforum cruore redundanti immerfit cum dicto : *sat jam tandem bibe sanguinis , quem tanto pere sitiisti.* Millenorum millium exercitum in Barbaros eduxerat , utque ordine fieri omnia in tanto militum populo possent , singulis nomina ipse imposuerat Cyrus , nihilque hæsitans suo quemque vocare nove-
rat. E quo summam viri memoriam ingentemque animum æstimare licet.

Q. V. Quid Cyri posterì memoratu dignum ediderunt ?

R. Missis aliis tres tantum nominandi veniunt
1. Darius I. Hytaspis. 2. Xerxes I. 3. Darius Codomanus.

1. Da-

1. *Darius I.* Hytaspis filius nova ac ridicula quadam ratione rex salutatus est. Dissidentibus enim optimatum animis in id tandem conventum est, eum regno potiturum, cujus equus ab ortu solis primus hinnitum edidisset. Producti in campum Satraparum equi muti adstiterunt omnes, præter caballum Darii, quem astu quodam stabularius instruxerat.

Hippiam Pisistrati Tyranni filium urbe exege-
rant Athenienses: Is vindictam coquens animo ad
Persas transit, huncque Darium in exitium Græcorum
excivit. Centies mille milites in Græciam effudit rex:
quos Miltiades cum parva suorum (nonnisi duodecim
millia numerati sunt) manu adortus in campo *Mara-*
tonio turpi fugâ domum egit.

2. *Xerxes I. Magnus.* Patris dedecus ulturus
millenorum millium aut eô majorem populum potius
quàm exercitum adversus Græcos eduxit. Miro ausu
Hellepontum immani ponte jungere nisus erat; quem
cùm suborta procella nonnihil rupisset, actus in rabiem
fabros omnes capite plecti, æquor ipsum mille plagis
vapulare jussit. Non eodem successu juga montium
superavit. Loca enim inaccessa (*Thermopylas* vocant)
cum trecentis solum occupans Leonidas Laton Persa-
rum 20000. delevit, cùm autea suos his nonnisi verbis
cohortatus fuisset: *Sic commilitones prandete* (nam
corpora curare eos ante pugnam jusserat) *tanquam*
apud inferos cœnaturi: Progressus inde Xerxes ad
Artemisium montem triduanâ pugna à Themistocle
Atheniensium stratego profligatus est: maritimô et-
iam præliô ad *Salaminem* insulam ab eodem fusus.

Ad extremum ægrè in patriam redux nocte
quadam merô & epulîs gravis ab Artabano Satriapa
confossus periit.

3. Cum

3. Cùm *Dario III* demum Codomanno exequias passa est Persarum potentia. Philippus Macedo reliquâ Græciâ in suam ditionem redactâ gentis suæ injurias à Persis ultum ibat. Consilium interceptit Pausanias regem Philipppum ex insidiis necans. Id tamen executus est Alexander filius, qui hanc sibi provinciam à patre relictam gavissus cum modica sed lectissima manu Persas variis præliis attrivit, ac ultimam demum manum imposuit in pugna illa ad *Arbelam* commissa, è qua se recipiens Darius suorummet Ducum perfidis jaculis cecidit. *An. Mun. 3630. ante Christum 330.*

CAPUT III.

Tertia Monarchia. GRÆCORUM.

§. I.

De rebus Græcis ante Monarchiam constitutam.

Q. I. Fuitne Græcia unum duntaxat regnum?

R. Minime verò. Nam antiquissimis temporibus *Sicyoniorum*, inde *Argivorum* regna celebria fuere, denique *Mycenarum* regnum ex argivis subnatum est sub *Perseo*, quem fabulæ celebrant. Recentiore ævo plurimæ extiterunt Respublicæ, plurimæque Græcorum regna, *Corinthiorum*, *Thebanorum*, *Megarensium*, *Cretensium*: Sed hæc tanquam minorum gentium missa faciam: Dicam autem de *Atheniensibus*, *Spartanis*, ac *Macedonibus*.

I. *Atheniense* regnum, quod *Atticum* quoque antiquitus dictum, a *Cecrope* 1. initium ducit, qui Mo-
 sis ævo vivens *Areopagum* condidit. Locus is est, in
 quem convenientes, qui magistratum summum gere-
 bant, jus dicebant, idque noctu, si res majoris momen-
 ti decernenda foret, ne personas nōssent litigantes,
 ducive affectu possent. 2. Dudum pōst *Theseus* exti-
 tit ab expeditione Argonautica notissimus: is ipse est,
 qui *Ostracismi* legem proposuisse dicitur, quā in exi-
 lium honestum acti sunt Cives, qui præter communem
 sortem seu divitiis, seu populi favore, aliave re formi-
 dandi evasissent; idque eō consiliō, ne potentiā suā
 abuterentur in patriam, eāque libertate multarent.
 Verūm hac lege omnium primus expulsiis est ipse The-
 seus. 3. Ultimus illorum regum *Codrus* fuit, *An.*
Mun. 2866. ante Christ. 1114. Hic difficili cum Pelo-
 ponnesiis bello, cū oraculō prōditum fuisset, Athe-
 nienſes superiores fore, si eorum regem Peloponnesii
 interemissent, sæpē se hostium telis ultrō objecit. Sed
 ii, quos nempe non latebat oraculum, omni studio ab
 ejus cæde sibi cavebant. Demum *Codrus* mendicum
 indutus in hostium castra transit, ibique ignotus truci-
 datus est. Deinceps Athenienses abdicato regio no-
 mine *Archontes* suos (Principes latinè dicas) rempu-
 blicam curare jusserunt; qui decennio primum, de-
 mum in singulos annos Magistratum gessere. 5. Ex
 annuis hisce Archontibus *Draco* leges Civitati scripsit,
 sed quarum severitatem mox corrigere debuit *Solon*
 antiquæ sapientiæ vir. 6. Ad senium tandem vergen-
 te republica Civilibus bellis, ut fit, cū pessime re-
 gna occipiunt, omnia mixta sunt; *Pisistratus* præfer-
 tim tyrannidem arripuit, ejusque filius *Hippias* Persa-
 rum arma in patriam excivit. 7. Cū à Persis quies
 esset, centum ferè annis cum Lacedæmoniis vario
 Marte pugnatum est. Idque bellum dictum est *Pelo-
 ponnesiacum*. Donec tandem Mæcedonum potestati
 tota Græcia cederet.

II. *Lacedæmonii, Lacones, sive Spartani*, Atheniensium regnò non multum recentiores originem Lacedæmoni primo suo regi debent. Sed usque ad Trojanum bellum non admodum cogniti; quod bellum ipsorum causâ à tota Græcia susceptum est. Tindari enim filiam *Helenam* Menelai Laconum regis sponsam à Paride Trojano raptam repetebant. Fuit Troja regnum antiquum à Dardano conditum, à Troë & Ilo celebre redditum. Id temporis Priamus rerum potiebatur, cujus intemperans filius Alexander sive dictus etiam *Paris* Helenam rapuit. Emota probrò Græcia decenniò ipsò Urbem premit, donec Antenor, & Æneæ, ut ferunt, proditione capta in cineres abierit *An. Mun. 2778. ante Chr. 1182. 2.* *Lycurgus* Philosophus Leges Spartanorum condidit, quibus cum armorum, tum juventutis præcipuè curam haberi voluit, & pueros, qui à præceptore se castigatos quererentur, bis castigari, parentesque, qui id neglexissent, haberi infames præcepit. Accinctus deinde itineri, convocata civium concione petiit, uti sibi sacramentò sponderent, ab his legibus se non recessuros, donec reverteretur ipse, quo accepto jurejurando abiit: quem alii dicunt Æthnæ montis voragini se injecisse, alii alibi gentium diem suum obiisse, ac testamento cavisse, ut defuncti cadaveris cineres torrente mergerentur, ne quidquam Lycurgi Spartam redire posset, quod violandarum legum ansam præberet Civitati. 3. Romuli tempore regibus additi sunt *Ephori* 5. seu seniores è civibus, qui regum potestati frenum injicerent. 4. Diuturnò bellò cum Messeniis primum, inde cum Megarensibus, ac demum cum Atheniensibus collisi, Macedonum jugo subditi sunt.

III. *Macedones* primum regem ex Heraclidarum, seu Herculis posterorum gente nominant *Caranum* quemdam eo ferè tempore, quo Assyrium impe-
rium

rium cum Sardanapalo extincto divisum est. Posteriores reges alienis bellis, negotiis, ac imperiis abstinere vixere quidem sine magni nominis umbra, sed ob id ipsum quieti; nisi quod à vicinis Illyriis aliquoties armis tentarentur. 2. Philippus verò II. acer ingenii, manúque promptissimus ceteras Græcorum Respublicas bellis civilibus per sese attritas felicibus aliquot præliis labefactavit, ac demum decretoriâ ad *Cheroneam* pugnâ profligatas juris sui ex integro fecit. *An. Mund. 3622. ante Chr. 338.* Hac auctus victoriâ bellum in Persas decreverat: sed in nuptiis filiaë suæ à Pausania nobili Macedone pugione confossus est; Olympiade conjuge cædis, ut fertur, vel autore, vel conficiâ.

§. II.

De Alexandro Magno.

Q. I. Quod fuit Alexandro genus, qui natus:

R. Olympias ei mater fuit, sed Philipppum patrem nec ipse agnovit, affectans patrem Jovem: alii aliunde genitum asserunt. Natus est *Pelle*: eademque nocte mirum illud Dianæ Ephesinæ delubrum arsit, ignem submittente quodam, cujus nomen perpetuò silentiò premendum sanxerunt Græci: quod tamen scire multi historiographi volunt, & *Herostreati* esse.

Q. II. Quæ pueri Principis educatio?

R. 1. Aristotele magistro usus, homine ad miraculum callido & erudito, intimam exhaustit sapientiam.

2. Bucephalus equus tauri capite stabulabatur in hara Philippi, ferus adeo, ut quemcunque fessorem dedignaretur. Ajunt etiam vaticiniò palàm fuisse eum, qui id animal subigeret, summa potestate gavisurum. Vel indole sua, vel vaticiniò allectus Alexander, utut dehortaretur eum cum aula sua Philippus, equum frenum omne respuentem conscendit tamen, unòque impetu abreptum, reducit mansuetum. Eo deinceps semper usus, occiso etiam monumento condidit Urbem ejus nomine dictam.

3. Corpore minimè procero, cervice in alterum humerum nonnihil reclinata, oculis erat discoloribus, salvo alterò ac velut igneo, alterò subnigro. Sudorem ejus ferunt rosam reddidisse odore.

4. Animis erat ingentibus, & gloriæ plus etiam, quàm decet, cupidis. Quoties enim nuncium ei ferebantur de patris Philippi victoriis, à lacrymis sibi temperare non potuit, questus, omnem sibi gloriæ campum à patre præripi.

Q. III. Nunc ejus gesta quàm potes paucissimis absolve.

R. Ingentia sunt: sed non est, quòd fidem adhibeas scriptorum nonnullis, qui antiquorum in hoc viro fabulas instaurarunt, ceteros tamen inter verecundiùs nonnihil ludit Curtius.

1. Thebas jugum excutere parantes solo æquavit. *An. Mun. 3624. ante Chr. 336.*

2. Scripto 35000. exercitu Asiæ fines ingressus Memnonem Darii Belliducem ad Granicum Bythiniae amnem fudit. *An. M. 3626. ante Christ. 334.* Ipsum deinde Darium cum 500000. sibi occurrentem ad Issum urbem rejecit 130000. Persarum desideratis. Quò præliò capta est Darii Mater, Uxor Roxane, & filiulus. *ant. Chr. 333.*

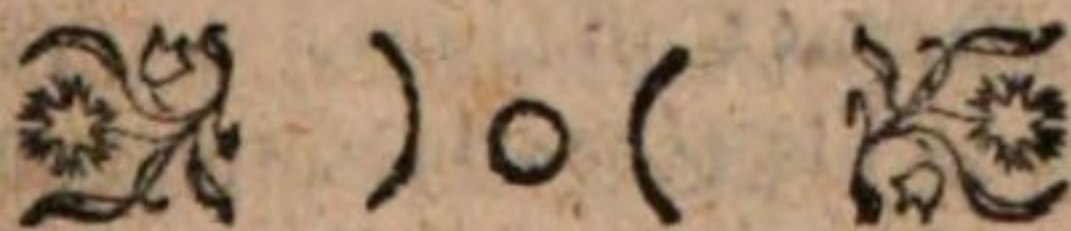
3. *An-*

3. Anno M. 3628. ant. Chr. 332. in Syriam penetravit, Tyrum cepit jacto per mare aggere. Palæstinam deinde ac Jerosolymam cum exercitûs parte lustrans, Jaddum Pontificem obvium habuit, qui ostensô in Prophetis vaticiniô, Alexandrum Asiæ dominum fore, immunitatem Judæorum populo impetravit. Rex ipse sacerdotis pedibus affusus factus est suis, sibi in Macedonia eadem, qua Pontifex apparebat, specie Deum per somnum oblatum esse, qui Asiæ Principatum sponndit. Sub hæc Ægyptum ac templum Jovis Hammonis adiit, atque urbem sui Nominis Alexandriam condidit.

4. An. mun. 3630. ante Chr. 330. cum Dario signa decretoria contulit Arbelæ Mediæ oppido. Darius victus paulò post à Bello proditoriè necatus est. Alexander Orienti totius Imperio potitus. Atque ab hoc tempore Græcorum Monarchiæ primordia capienda sunt.

5. Gloriâ, deliciis, opibus denique subactus ducum suorum fidissimos Parmenionem & Clitum è medio sustulit, Persarum ritus Macedonibus veteranis imperavit, denique fastu & ferociâ omnium sibi odia conscivit.

6. Ab Indis reversus Babylonem, bellum in Carthaginenses, qui Tyriis suppetias tulerant, & in Romanos parabat. Sed fato præveniente eadem in urbe extinctus est, vel ebrietate & crapulâ; vel toxicô, quod ei missum ab Antipatro Duce olim suo, tum verò temporis Macedoniæ Præfecto, ajunt. Nec desunt, qui Olympiadem, atque Aristotelem hujus facinoris reos agant. An. Mun. 3636. ante Christ. 324.

§. III.

*Ab Obitu Alexandri de rebus Macedo-
num, Ægyptiorum, Asiaticorum &
Syrorum.*

Q. I. Quem tantæ fortunæ successorem ha-
buit Alexander?

R. Nullum. Erat equidem Alexandro filius sed
spurius *Hercules*: erat spes legitimæ prolis ex Roxane
conjugē, quæ uterum tum ferebat partui vicina, pau-
lôque post enixa est posthumum *Alexandrum*: Sed
erat etiam *Aridaus* Alexandri frater impos sui & mente
vix non captus. Duces igitur Hercule & Alexandrô
spretis rerum summam *Aridao* deferunt, ipsi interea
provincias administraturi: non aliô utique consiliô,
quàm ut sub hâc rege suam quisque rem ageret, ac
sibi quas posset provincias subderet. Patuit id even-
tu: nam pro se quisque sollicitus vicinum venenîs,
insidiis, aperto denique Marte tollere annitentes eô
rem deduxerunt, ut è Græca illa Monarchia *quatuor*
regna prodierint, 1. *Macedonicum* 2. *Ægyptium*.
3. *Asiaticum*. 4. *Syriacum*.

Q. II. Macedones reges persequere?

R. Non est tanti momenti, ut singulos persequar:
præcipuos dabo.

1. *Aridaum* Olympias mater enecavit; ipsa pariter
à Cassandro antipatri filio sublata, cum omni Alexan-
dri prosapia. Nec id sua sine mercede fecit, corro-
sus demum à vermibus Cassander.

2. *Galli* deinde bis terve in Græciam effusi magna
clade affecerunt Macedones.

3. *Philippus II.* ab Hannibale sollicitatus in Roma-
nos infesta signa movit: sed belli tandem & cla-
dium

dium fessus pacem impetrat obside dato Demetrio filio.

4. *Perseus* alter *Philippi* filius iterum favens Carthaginensibus à *Paulo Æmilio* oppressus, captus, cumque binis filiis triumpho ductus est, & Macedonia Romanorum Provincia facta. *An. Mun. 3792. ante Christ. 168.*

Q. III. Nunc de Ægyptio regno tibi incumbit narratio.

R. 1. Ægyptiorum plurimæ antiquitatis regnum est, & Abrahami jam ævo percelebre. *Apim*, *Serapim*, seu *Osirim* primum nominant regem. Qui eum excepere *Pharaones* dicti sunt omnes, ut nostri nunc Cæsares: qui populum immensis & vectigalibus, & operibus exhauferunt condendo præcipue Pyramides, tantæ molis, ut uni excitandæ trecenta & sexaginta hominum millia decem omnino annis infudârint, sub tempora *Sardanapali*. *An. Mun. 3200. ante Christ. 760.*

2. Deinceps à *Cambyse* Persarum monarcha subacti, & ab *Alexandro M.* in fidem recepti sunt.

3. Post *Alexandri* fata *Ptolomæus* quidam *Lagi* filius unus *Alexandri* Præfectorum diadema sibi imposuit. Noménque *Ptolomæorum* in omnes posteros. ut olim *Pharaones*, transmisit. *An. Mun. 3637. ante Christ. 323.*

4. *Ptolomæus II. Philadelphus.* *Alexandriæ* Bibliothecam condidit 700000. voluminum: sacras Hebræorum literas Græcè reddi per LXX. Interpretes curavit. *An. Mun. 3691. ante Christ. 269.*

5. *Ptolomæus* *Dionysius* *Pompejum* à *Cæsare* victum ad se confugientem iussit necari. *Cæsar* persecutus fugientem *Alexandriam* delatus est. Ibi omnia pro arbitrio gerere volenti *Cæsari* arma minitantur proceres. Sux itaque salutis consulturus, atque ut fugiendi sibi spatium faceret, palatio ignem subjicit, ut restinguendis flam-

flammis intenti cives à persequendo Cæsare abstinere-
rentur. Sed, malum! eo incendio regia illa Philadel-
phi Bibliotheca in cineres abiit. *an. mun. 3913. ant.*
Christ. 47.

6. Hujus Ptolomæi conjux *Cleopatra* lectissimæ qui-
dem formæ, sed intemperantis animi & ambitionis
femina regnum à Cæsare, amore ejus capto, preca-
riò recepit. M. Antonium Triumvirum Imperatorem
eodem fascino seduxit: cujus in pelago piscantis hamo
cum assos etiam aut costos pisces per urinatores occul-
tè fecisset alligari, aliisque modis ludibrio cum ha-
buisset, Antonius tamen improbo mulieris amori Cæ-
saris Augusti amicitiam postponere nullus dubitavit,
repudiata Octavia ejus sorore, quam paulò ante sibi
desponderat. Quæ res utrique & Cleopatraræ & An-
tonio exitium ultimum peperit. Actiacâ enim mari-
timâ pugna inferior Antonius in Ægyptum se recepit,
unâque cum amasia Cleopatra violentas sibimet manus
intulit. Augustus vero Ægyptum Romanam Pro-
vinciam fecit. *an. mun. 3930. ante Christ. 30.*

Q. IV. Quodnam fuit Asiaticum regnum?

R. Illud occupavit Antigonus ex Alexandri Duci-
bus, Asiam minorem, Persiamque complexum. Cui
successit Seleucus Nicanor, is qui Syriæ etiam impe-
ravit. Quo defuncto in quatuor minora regna abiit
hæc provincia, nempe

1. *Pergamenum*, cujus hæredem cum ingentibus
divitiis Populum Romanum scripsit Attalus III. *an.*
mun. 3828. ant. 132.

2. *Ponticum*. Hic sceptrum rotabat *Mithridates VII.*
Magni cognomine, qui imperium etiam in finitimos
protulit, ac viginti duarum subditarum sibi gentium
linguas ex asse calluit. Romani regnorum helluones
etiam huic imminebant, jamque passim in Pon-
to nidulabantur: cum Mithridates non intem-
pestivò minus quam iniquò consiliò Romanorum
omnium

omnium eadem toto suo regno eadem nocte patrandam clam indicit. Cecidere his insidiis 80000. *an. mun.* 3872. ant. Christ. 88. Missus in eum primò Sylla, tum Lucullus, inde Pompejus ad eas incitas redegerunt, ut venenum hauserit, quò nihil læsus: jugulum servo præbuit *an. mun.* 3895. ant. Christ. 65. A puero enim assueverat venenò medicatò vesci, atque autor creditur antidoti istius, quod *Mithridaticum* vel hodie dicunt.

3. *Armenum* circa fontes Euphratis. Cuius *Tigranes* ultimus rex Mithridatis genere eadem cum illo forte à Romanis oppressus est. Atamen *Dejotaro* ejus filio Ciceronis amico, agente eodem Cicerone, regnum vectigale permissum est à Senatu Populoque.

4. *Parthicum*. Primus ibi regnavit *Arsaces*: unde *Arfacidarum* nomen posteris hæsit. Ardua Romanis cum hoc regno bella intercesserunt. *Marcus* sanè *Crassus* Triumvir Imperator, vir tantarum opum ut exercitum suo ære aleret, in Parthos profectus cum 100000. exercitu occisus est. Cujus amputato capiti liquefscens candensque aurum infudere barbari, ut satiaret tandem perpetuam auri famem, amarò jocò jubentes. Id ipsum est quod hodie in ancipiti versari videmus potentissimum Persarum regnum.

Q. V. Syrum regnum quale fuit?

R. Huic initium fecit *Seleucus Nicanor*, seu *Nicator*, id est victoriosus, anno ab obitu Alexandri 12. Ex ejus nepotibus *Antiochus* III. Magnus instigante Hannibale in Romanos ivit cum splendidiorè quàm fortiore exercitu, pessimè ab iisdem acceptus in campis *Magnesiae*, quæ urbs est *Lydiæ* *Sypilo* monti subiecta. 2. *Antiochus* IV. Epiphanes cum Ægypto bellum inferret, à Romanis arma ponere jussus est. Tergiversantem ac tempus ducere volentem *Popilius Romanorum Legatus* virgâ circum-

cumscripsit in fabulo, jubens eum in arena consilium aut pacis, aut belli capere. Elegit pacem. Judæos ac Macchabæorum præcipuè gentem dirè habuit, spoliato templò, exustis sacris librîs. Sed pediculis tandem præda factus interiit. 3. Deinceps inter ipsosmet Seleucidas intestinis odiis ac bellis pugnatum est; tandèmq; Syri illorum pertæsi regnum detulère Tigrani Armeno, quem dixi. At Pompejus his omnibus superveniens Syriam, Palæstinam, omnemque Asiam Romani Imperii Provinciam fecit. an. mu. 3896. ante Ch. 64.

§. IV.

De Viris illustribus Græcorum, aliisque dignis notatu rebus.

Q. I. Recense viros aliquot ab antiquitate Græca decantatos.

R. Ævum illud, quod à diluvio ad Olympicorum ludorum initia fluxit, fabulis scatuit. Idcirco viros tum temporis celebres laudabo in Mythologia potius, quàm hac in historia. Reliquorum verò nonnullos hîc loci exhibebo.

I. Reges & Belliduces.

1. *Miltiades*, Archon seu Princeps Atheniensium, & in bello contra Persas ductor. *Vid. supra Cap. 2, Quæst. 5. num. 1.*

2. *Leonidas* Lacon. R. ad Thermopylas pro patria strenuè occumbens. *Vide ibidem num. 2.*

3. *Themistocles* Atheniensium Dux. *Vid. ibidem.* Juvenis primùm erat vitæ non optimè compositæ, sed cùm Miltiadem à Persico bello inter civium suorum plausus revertentem vidisset, subitò cæpit languere, ac velut contabescere. Causam rogatus reposuit:
Mil-

Miltiada triumphos sibi somnum suffurari. Ab illo nempe tempore cæpit res magnas & egregias meditari.

4. *Cimon* filius *Miltiades* in Cives munificentissimus. Trecentas quinquaginta naves Persis eripuit.

5. *Pericles* Atheniensis. Primus fuit Oratorum: idemque regnandi, bellandique peritissimus. Rogatus aliquando ut testem ageret non verum, respondit: *Amicus usque ad aras.* Dux fuit primo bello Peloponnesiaco. Sub an. mun. 3531. ante Christum 429.

6. *Alcibiades* *Periclis* cliens, filius *Cliniæ*. Profli-gatis moribus adolescentem hunc ambivit *Socrates* Philosophus, atque ad frugem reduxit. Inde vir & ingenii & animi acerrimus evasit. Summus Athenienium contra Spartanos Imperator invidiâ tandem sibi conciliatâ solum vertere jussus est. Hinc ad Spartanos se contulit, contra Athenas tamen militare semper recusavit: fervens fidem & amorem etiam in ingratos. Seiens, vulgus curiosum esse carpendi magnos viros, ut ipse hoc effugeret, canem magnô emit, eumque abscissâ caudâ urbem oberrare permisit. Causam roganti respondit, id eò à se factum esse, ut populus hoc factum carpens, ocium non haberet alia ejus gesta arguendi. Sub an. mun. 3545. ante Christum 415.

7. *Epaminondas* Thebanus. De hoc ajunt, neminem unquam scivisse plura, neminem tamen parcius fuisse locutum. Thebanorum adversus Spartanos Dux creatus cum 6000. suorum viginti quinque Laconum millia occidit pugnâ illâ famosâ *Leuctricâ*. Invidiâ tamen populi in ordinem redactus, & sordibus civitatis purgandis præfectus est. Quod ille munus tam dextrè gessit, ut deinceps honestissimi cives illud ambirent. Ita non magistratus virum, sed vir sæpè ornat magistratum. Iterum deinde ca-
stris

stris admotus teli ictu occubuit in pugna Mantineensi.
An. mun. 3602. antè Christ. 358.

8. *Pelopidas* Thebanus Epaminondæ in tenendo reipublicæ clavo socius. Obiit bienno ante illum.

9. *Dionysius Senior*, five *Major* Rex electus à Siculis, ut eò solertiùs eos à Carthaginensibus defenderet. Sapiens ac probus fuit rex. Verùm *Dionysius Junior* ejusdem filius Tyrannide impotenter abusus est. A Timoleone ergo Corinthiorum Duce exutus purpura, post Ludimagistrum egit Corinthi.

II. Philosophi.

1. Præ ceteris magni nominis fuerunt *septem Sapientes*, qui ferè sequentes extiterunt, eodémque ævò vixere sub annum mundi 3400. ante Christum 560.

Thales Mileto natus. Juvenis ephebos egressus noluit conjugii lege se obstringere; causam edidit, esse se nimis adhuc juvenem: Senior factus cum id ipsum recusaret, dixit, se jam esse nimis senem.

Pittacus Mitylenæus primùm castra secutus mox Musis operari cæpit.

Bias Priennensis. Hoste irruente cum alii facultates suas in tutiora loca conferrent, ipse omnium nudus exivit, inquiens; *omnia mea mecum porto*, animum nempe & sapientiam, quam nullus hostium rapere posset.

Solon Athenarum legislator. Cræso opibus suis elato autor fuit, ut fastum interim premeret, *Neminem enim ante mortem beatum putandum esse*.

Reliqui sunt *Cleobulus* Lindius; *Chilo* Lacedæmonius; *Myson* Chenensis Lacon. Cujus locò alii ponunt *Periandrum* Corinthiorum Tyrannum.

2. *Æsopus* Gente Phryx, conditione servus sub Cræso Lydorum rege. Apologis suis sapientiâ plenius notissimus. A Delphiis tandem discerptus fuit an. M 3400.

3. *Pythagoras* è Samo insula. Ab Ægyptiis & Chaldæis Mathematicas disciplinas doctus est, Philosophiam verò reliquam à Brachmanibus Indorum Philosophis. Ante illum omnes, qui his rebus imbuti erant dicebantur *Sophi*, id est Sapientes: ipse vero maluit dici *Philosophus* seu amator sapientiæ; dictitans, solum Deum esse sapientem. Arithmeticam, & ex ea Musicam plus omnibus Philosophis coluit atque ornavit. In Italiam tandem venit Tarquinio superbo, vel saltem Servio Tullio Romæ regnante. Discipulis suis quinquennale indixit silentium; atque hoc tempore exacto tum primum integrum iis erat verba facere, antè verò non nisi auscultandum erat. Hinc in proverbium cessit *Pythagoræum silentium*, id est, diuturnum ac pertinax. Ceterum tanta ejus fuit auctoritas, ut omnis disputatio, quæ fortè inter se commissi sunt discipuli, subito sopita fuerit, cum quis asseveravit, Pythagoram ita docuisse; quod illi facere assolebant his verbis: *Ipse dixit*. Dogma ejusdem fuit quoddam atro carbone notandum de *Metempsychosi*, seu transmigratione animarum. Docuit enim, hominem defunctorum animas primum quidem stygem subire, constituto verò tempore inde rursus emergere, atque in alia corpora migrare: has quidem, quæ prius strenuè vixissent, in heroas evadere; alias verò in boves, ursos, aliâque animalia abire. Obiit demum Metaponti in Græcia magna.

4. *Anaximander* Milesius. Primus observavit Zodiaci obliquitatem, & motum solis contrarium motui diurno.

5. *Xenophanes* patriâ Colophonius. In Homeram & Hesiodum scripsit, ridens ea, quæ de diis

diis finxerant. Ceterum lunam incolis referam do-
cuit. an. Mun. 3424. ante Christ. 536.

6. *Anaxagoras* Clazomenius cuidam succen-
senti sibi, cur patriæ tam esset negligens, respondit:
ego verò patriæ sum studiosissimus; sed digitum unum in
cælum intendit, monstrans illic sibi patriam esse.

7. *Socrates* Atheniensis filius sculptoris, Phi-
losophus; cum hætenus Philosophi naturalibus tan-
tum rebus intenderent, quam disciplinam *Physicam*
vocant, ipse maluit moribus erudiendis animum ap-
plicare, quam disciplinam *Ethicam* vocamus. Causæ
locò addidit: *Quæ supra nos nihil ad nos.* Ceterum
autem asseverabat, *Se nihil scire.* Gentilium
deorum inanitatem in mediis Athenis ridere non du-
bitavit: cum enim alii jurarent per Jovem, ille maluit
jurare per canem, & vocare quemcunque lapidem
Jovem. Ut majorem dictis suis conciliaret vim,
asseverabat, genium sibi quendam semper adesse, à cujus
nutu ipse penderet. Unde posthæc creditum est qui-
busdam, dæmonem Socrati familiarem fuisse: sed alii
etiam è Christianis Doctoribus Angelum fuisse affir-
mant. Hinc natum est velut adagium quoddam *de*
DEO, seu *Genio Socratis*. Ejus monita tantâ polle-
bant simul energiâ, simulque gratiâ, ut in proverbium
abierit *Socraticus Lepor*. Uxorem alebat pessimarum
mulierum Alpha; Xantippæ nomen erat: Sed hu-
jus ille linguam æquissimò animò tulit. Rogatus,
cur mallet discipulorum gregem erudire in schola,
quàm Reipublicæ munia capeffere, respondit, se hoc
modo reipublicæ commodis melius consulere, si mul-
tos ad eam administrandam aptos redderet docendò.
Adolescentem sibi oblatum sic affatus est: Loquere,
ut videam te; innuere volens, in hominibus non tantum
vultus esse spectandos, quàm animos: at animum
melius ex sermone, quàm è fronte leges. Natu verò
jam

jam grandior didicit fidibus canere, nihil moratus aliorum fannas : quin ajebat, non in turpibus rebus numerandum esse *discere*, sed *nescire*. Is ipse autor est adagii : *Dimidium facti, qui bene capit, habet*. Aliàs interrogatus, quo pacto posset quis egregiam sibi conciliare famam? respondit, *si talis esse studeas, qualis haberi vis*. Maledictis ac convitiis petitus nunquam indignatus est, sed maximo sibi solatio cedere affirmavit, quòd ea, quæ in ipsum dicta erant, vera non essent. Denique Philosophicâ docendi, arguendique libertate magnatum in se iram concitavit, qui subornatis duobus accusatoribus necem ei decreverunt, populo suffragante. Cùmque nonnemo eidem dixisset : Athenienses te morte damnârunt; ipse reddidit : & illos natura; nempe damnavit : intelligens, ipsis etiam judicibus moriendum esse; parùmque interesse citiùs paulò, an seriùs moriamur. Xantippe quoque viri fatum tandem miserata inquestus soluta est, ejulans : Innocens moreris ô vir ! Quam ille jussam tacere vicissim interrogavit, num tandem mallet, se nocentem mori. Demum haustâ cicutâ diem obiit. A cujus morte populum tanta subiit pænitentia, ut accusatorem alterum in frustra discerpserit, alterum nihilo mitiùs habiturus, nî fugâ sibi consuluiſſet. Socrati verò statua in foro decreta est. Atque hæc plusculis verbis narrare placuit de Philosopho omnium reliquorum celeberrimo, atque, nî fallor, optimo.

8. *Plato* Atheniensis genus à Codro & Solone ducens. In cunis jacentis atque obdormiscentis labris examen apum infedit. Dictus erat à parentibus Aristocles; Deinceps verò nomen *Platonis* cepit ob *latitudinem* pectoris, totiùsque corporis insignem speciem. Socratis primò discipulus fuit; quo extincto, multas regiones lustravit discendi causâ, aliàsque inter Ægyptum, ubi sacras Hebræorum literas

litteras legisse creditur. Eloquentiâ fuit tantâ, ut passim dictaretur; *Jovem si vellet Græcè loqui, non aliâ nisi Platonis linguâ locuturum esse.* In Philosophia Dialecticæ artem invenit, & quæ dicunt, *Universalia.* Fuit in rebus Politicis Princeps. Sed implexa tum temporis Atheniensis Reipublicæ negocia non permittebant virum rotundè, quæ sentiebat edicere; ideo scripsit pleraque testè. Cùm de Deo, deque animæ immortalitate tam egregiè sentiret, dictus est Plato *Divinus.* Ejus summa fuit non apud Gentiles tantùm, sed & sanctos Ecclesiæ Patres, autoritas: & Cicero affirmare non dubitavit, *se malle cùm Platone errare, quàm cum ceteris Philosophis vera sentire.* Ceterùm ipse vitam degit conjugalis thori nesciam, Scholam aperuit in *Academia* loco prope Athenas insalubri. Huins foribus inscribi voluit: *Nemo huc ingrediatur Geometriæ expers.* Obiit in convivio eodem, quo natus erat: die, cui Aristoteles discipulus aram posuit, multi verò alii statuas.

9. *Aristoteles* Stagiræ Macedoniæ urbe natus filius Nicomachi Medici. Corpore exilis, atque, ut ferunt, Gibber: blæsâ linguâ literam cannam efferre non poterat. Viginti annos Platonis scholam frequentans summo apud illum in pretio fuit, ita ut tæderet Platonem disputare, absente fortè Aristotele. Ingenii acumine tanto fuit, ut rerum omnium arcana penetrâsse visus sit. Nec dubitavit Magistri Platonis notare errores atque corrigere. Itaque magnum sibi nomen peperit, ut à Philippo Macedonum rege Alexandrum filium instituendum acciperet: Quem sanè decenniô totius orbis imperii reddidit capacem. Athenas reversus cæpit in *Lyceo* (schola erat in suburbanis Athenarum) docere: quod cum ambulans semper facere consuevisset, ejus discipuli dicti sunt *Peripatetici*, velut ambulatores. Eloquentiâ Platone nihilo inferior extitit. De DEO tamen non ita palam elo-

elocutus est, deque animæ immortalitate parum feliciter docuit. Præterea vir ille ingenio vafer & callidus, ac reprehendi maximè timens permulta in suis libris ita scripsit, ut in utram vellet partem interpretari ea facile posset, si eorum fortè rationem reddere cogeretur. Nihilominus accusatus apud Athenienses, quòd de diis minùs rectè sentiret, in Chalcidem recedere coactus fuit. Sunt qui asserant, eum Alexandro magnò venenum miscuisse, quo periit ille. Hæ res omnes ingentem illi conciliârunt invidiam: ac præcipuè antiqui Ecclesiæ Patres, ejus doctrinam tanquam nudæ naturæ nimis innixam & argutam averfati sunt, ipsique summi Ecclesiæ Pastores damnârunt. *Vide Historia sac. l. 2. c. 5. §. 4. Qu. 3.* Ejus certè libri multoties penè omnes interierunt; ac Cæsar Caracalla Alexandri M. admirator Peripateticos, aliunde paucò numero degentes, scholis extorres fecit. Librosque Aristotelis omnes delere decrevit. At nunc Ecclesia Aristotelis doctrinam velut ceteris omnibus meliorem agnoscit; quantum quidem ad naturam spectant. Ajunt alii Aristotelem, cum Euripi Chalcidici seu Euboici causas scrutando par non esset, in mare sese præcipitem egisse, cum dicto: *Ens entium miserere mei.* Sed multò est veritati conformius, quòd tædiò potius contabuerit. Certè etiam testamentum ejus legitur, quo idolis poni statuas ac thus adoleri præcepit. Ut adeò mortuus sit quidem suo in lectulo, sed idololatra, nec tantarum rerum cognitio ad salutem & beatitudinem illi profuerit quidquam.

10. *Diogenes* Sinopenfis Paphlago, singulari quadam vivendi methodo uti cœpit Athenis, ita ut neminem vereretur, sed palam quævis aliàs etiam pudenda ageret: dictus propterea *Cynicus* seu *Caninus*, quod canum more impudens videretur. Non tamen

omisit virtutibus quibusdam studere, aut virtutum
 saltem umbris: idque vitæ genus multi deinceps am-
 plexi sunt *Cynicorum Philosophorum* nomine. Doli-
 o enim pro domo usus est, nec quidquam supellectilis
 admisit præter poculum ligneum & cochlear. Viso
 autem mendicò, qui laticem è fonte nonnisi volâ hau-
 riebat, abiecit etiam poculum velut abundans. Nec
 cochleare retinuit, cum cerneret puerum offam cru-
 stâ panis excavatâ excipere. Sub ipsam aliquando
 meridiem prætentâ lucernâ in forum contendit;
 caussamque sciscitantibus aliis, cæpit clamare: *Homi-
 nes quæro.* Multis ergo certatim affluentibus indi-
 gnatus baculò eos abegit, non homines sed mala bruta
 illos vocans ob vitæ inertiam ac vitia. Notabat stul-
 titiam luxûs, quodque homines magnò emerent res
 ad vitam minimè necessarias, necessarias verò vili: ac
 mirabatur gemmam tribus millibus vænire, libum
 verò panis nonnisi duobus æreis. Cranéum locus
 erat prope Corinthum, quò cum Alexander perve-
 nisset, etiam Diogenem ibi cum dolio suo degentem
 visere constituit: multisque habitis sermonibus iussit
 illum petere gratiam quamdam regiam: rogavit ergo
 Diogenes, ut paulum declinaret Alexander, ne solis
 radios ipsi interciperet. Mirantibus amicis Alexan-
 dri patientiam, ille miratus est Diogenis animi liberta-
 tem, dicens. *Vellem esse Diogenes, ni essem Alexander.*
 Quidam mentiuntur, Platonem ita descripsisse (*defi-
 nisse*, dicunt Philosophi) hominem, quòd sit *animal
 implume, bipes*: itaque Diogenem Gallum depluma-
 tum in scholam coniecisse cum dicto; *ecce hominem
 Platonicum.* Interrogatus, cur homines mendicis
 libenter darent, Philosophis non item? Quoniam, in-
 quit, sperant se citiùs claudos vel mendicos fore, quàm
 Philosophos. Amicos de ejus sepultura sollicitos
 iussit, cadaver inhumatum projicere. At, aiebant,
 feræ te comedent! Non, reposuit ille, sed baculum
 juxta

juxta me ponite, quo illas abigam. Quibus ridentibus, ac quod nihil sensurus esset dicentibus, tandem inquit: si nihil sentio, quæ mihi de cadavere debet esse cura?

11. *Epicurus Samius.* Docuit, *voluptatem summum esse hominis bonum.* Id cum ejus sequaces abuterentur ad omne genus luxuriæ atque deliciarum, vulgò cæpit male audire Epicurus quasi autor hujus vitæ. Verum ille non corporis sed animi se ipso contenti voluptatem putavit exoptandam. Ejus multa egregia dicta factaque laudat Seneca. Idomeneo scripsit: *Si vis Pythoclea divitem facere, non pecuniæ adjiciendum, sed cupiditatibus detrahendum est.* Aliàs: *si ad naturam vives, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquam dives.* Ad Polyænum scribens gloriatur, se nonnisi dimidio assèpasci, seu prandere: quod certè luxum non sapit. Quin testatus est, sapientem, si in Phalaridis tauro peruratur, exclamaturum: *Dulce est, & ad me nil pertinet.*

12. *Phocion Atheniensis,* nunquam visus ridere, nunquam flere. Manus semper veste tectas pudicè custodiebat. Verborum parcus forum aliquando obambulabat meditabundus: sciscitanti, quid ageret, respondit: accuratè se expendere, num posset aliquid verborum decerpere ex eo sermone, quem postridie ad Athenienses esset habiturus. Alexandro suavit, si quietem amaret, missione militibus data maneret domi; si verò gloriam, ne in Græcos moveret, tanquam bellandi peritissimos, & gentem tamen modicam ac pauperem; sed in Persas. Quod ille consilium secutus est. Vulgo hominum displicere semper quæsit potius, quàm placere: cumque aliquando peroranti applauderent turbæ, conversus ille ad amicos, quæsit, num fortè

R 2 sibi

sibi excidisset quidpiam mali : putabat enim populo suam orationem non placituram fuisse, nisi imprudens aliquid eidem inesset. Damnatus denique à populo cicutam hausit, cujus pretium carnifici numerari præcepit.

13. Duo denique veniunt Philosophi unà nominandi : Alter *Heraclitus* Ephesius, quoties domo egrediebatur, flebat, considerans omnia humana non nisi misérias esse. Alter *Democritus* Abderites risit, res humanas stultitias atque ineptias arbitratus. Ceterum vixit post Xerxem I. Ingentes à patre acceptas divitias Philosophiæ causâ reliquit; & ad extremum oculis etiam sese orbavit ipse, quò liceret quietius contemplari. Is potissimus autor est Physices illius, quæ omnia *Atomis* constare suadet. Addendus est his quidam tertius *Timon* Atheniensis, qui omnes mortales summò odio prosequabatur. Aliquando conscenso suggestu populo denunciavit, sibi ædiculam structuro excindendam esse in aræa sua ficum, è qua multi jam civium suspensio perierant; ideòque monere se, ut qui id facere cuperent, maturè hac ficu uterentur. Epitaphium tale sibimet posuit: *Hic sum post vitam miseramque, inopemque sepultus. Nomen ne queras. Dii, lector, te malè perdant!*

III. Mathematici, Medici.

1. *Eudoxus* Cnidius à Platone ob paupertatem non admissus, brevissimò spatio tantum alibi profecit, ut Platoni sit oppositus. Primus apud Græcos annum ad lunæ cursum ordinavit.

2. *Euclides* Philosophus Platonius : scripsit *Elementa* illa, *Euclidis* dicta, Mathematicorum velut sacras literas.

3. *Archimedes* Syracusanus divinò vir ingenio. Sphæram struxit vitream, in qua sidera velut

velut in cælo volvebantur. Tres ipsos annos Syracusas contra Romanos oppugnatores suis machinîs defendit. Modò enim speculis causticis per mœnia dispositis collectos solis radios in Romanorum classem ac munimenta contorsit, eaque exussit: modò projectis harpagonibus manibûsque ferreis totas naves ex æquore extractas supra mœnia sustulit, iterûmque deturbatas evertit: aliâque mira fecit. Tandem coronâ capta est civitas. At licet Marcellus Rom. Dux præcepisset Archimedem servari sibi incolumen, necatus tamen est errore militis, qui cum Archimedi figuras in fabulo delineanti superveniens eum rogaret de nomine, nec responsum acciperet ab homine rebus suis intento, latus ejus spiculô haussit.

4. *Hippocrates*, è Coö insula tempore belli Peloponnesiaci. Medicorum Princeps.

5. *Menecrates* Philippi Maced. medicus. Cùm elatus superbiâ Jovi se parum faceret, Rex hominem castigaturus jussit eum accenso thure honorari, sed cibo quocunque alio, præter fumum, abstinere.

IV. Historici.

1. *Herodotus* Halicarnassæus. Dictus à Cicerone *Pater Historiarum*.

2. *Thucydides* Atheniensis è Miltiadæ genere. Belli Peloponnesiaci & Dux fuit, & scriptor eximius: cujus libros octies suamet manu descripsit Demosthenes.

3. *Xenophon* Atheniensis Gryllo patre natus; facundissimus, purissimûsque historiarum scriptor, Cyri junioris castra secutus militiæ etiam laude præstabat. Scripsit quoque de œconomia librum.

V. Oratores.

1. *Isocrates* Atheniensis Platoni cœvus. Philosophus & Orator.

2. *Demosthenes* Atheniensis Isocratis discipulus. A natura ad Oratoriam minimè factus erat: cum enim primò ad populum dixit, omnium cachinnis exceptus est. Etenim non solum Literam, R, sed & alias pronunciare nequibat; & arctum trahebat brevemque spiritum. Itaque lapillis intra palatum fuentis literæ caninæ sonum addidit; & contento cursu altos montes ascendendo non nisi uno spiritûs ductu, effecit, ut spiritum prolixiorem traheret deinceps. Dein rasit sibi caput, ut vel invitatus cogere publicè abstinere; & angusto se loco includens assidue peroravit, gestibusque aptè formandis studuit, adhibito ad hoc Satyrò Comico, qui singula indecora corripere: quin & speculò positò, in quo seipsum contueretur. Pertinaci hoc studio Græcorum Oratorum omnium Princeps evasit. Cum Philippus Macedo Græciæ libertati immineret, Demosthenes gravissimè in eum invehit pluribus orationibus. Atque id genus Orationes deinceps nomen *Philippicarum* retinuerunt. Cum assidue populum in Philippum & Alexandrum reges concitaret, & sinistro tamen eventu semper pugnaretur, condemnatus tandem à populo est. Itaque in templum confugit. Sed cum nec ibi tuto illi esse liceret, venenum hausit, quod calamo semper clausum secum ferebat. Solebat Demosthenes Orationes suas nocturnis lucubrationibus elaborare, alii verò Oratores ex tempore dicebant: hinc Pythias ejus antagonista dicere consuevit, Demosthenis Orationes *Lucernam olere*. Cuidam percunctanti, quid esset in Oratore præcipuum? respondit: *Actio*. Rogante illo quid esset secundum? dixit: *Actio*. Tertiò eodem insistente, tertiò *Actionem* dixit.

VI. Poëtæ.

1. *Homérus* Græcorum Poëtarum apex. In Lydia natus est: sed de ejus Patria septem urbes inter se certârunt. Summam apud omnes Græcos laudem adeptus est ob scripta Poëmata, *Iliadem* nempe & *Odyssëam*, quorum alterô bellum Trojanum, alterô Ulyssis navigationes cecinit. Cæcum fuisse tradunt nonnulli, sed falsò. Alexander ejus *Iliadem* secum semper circumtulit, ac noctu quoque eidem indormivit. Cùmque Achillis tumultum inviseret, felicem illum prædicavit, qui tantum nactus esset gestorum suorum præconem, Homerum nempe.

2. *Hesiodus*. Ascræ in Boeotia natus. Multas de diis eorûmque profapia fabulas commentus est.

3. *Sappho* Poëtria Carminis, quod Sapphicum dicimus, inventrix. Ereffi, urbe Lesbi Insulæ nata, Tarquinij Prisci ævo vixit.

4. *Pindarus* Thebanus. In cujus gratiam Spartani Thebis pepercerunt. Et Alexander Thebas evertens Pindari penates jussit esse salvos.

5. *Anacreon* autor carminis anacreontici.

6. *Eurípides* Atheniensis Tragicorum celeberrimus. Discerptus est à canibus: ejusque ossa Pellam translata.

7. *Menander* Græcorum Comicorum facilè princeps.

VII. Pictores, Sculptores, &c.

1. *Phidias* Jovem Olympium sculpsit ex ebore inter orbis mira numeratum. Sed multò celebrior fuit ejusdem Minerva eburnea 26. cubitorum altitudine Athenis sculpta. Fertur promississe, Atlantem montem se viri specie donaturum, qui

altera manu urbem sustineret, alterâ emitteret fluvium.

2. *Zeuxis* Heracleotes tantam pingendo fecit pecuniam, ut ad extremum opera sua donaret, tanquam quæ pretiô nullô redimî possent.

3. *Parrhasius* Ephesius *Zeuxidem* æmulatus est. Aliquando sese provocantes, uterque quidpiam à sese pictum attulerunt. *Zeuxis* uvas tam affabrè & ad vivum exhibuit, ut aves fortè prætervolantes rostris eas peterent. *Parrhasius* non nisi linteum quoddam ostendebat: itaque *Zeuxis* victoriam spe devorans, & *Parrhasio* velut insultans, urget, ut remotô velô tandem etiam suum opus produceret; suspicans latere id sub linteo. Verûm *Parrhasius* ostendit, linteum ipsum non esse nisi pictum. Tactus rubore *Zeuxis* *Parrhasio* porrexit herbam, tanquam qui hominem, & quidem artificem fefellisset, cû ipse avibus tantum imposuerit.

4. *Timanthes* & ipse *Zeuxidis* antagonistæ cû *Iphigeniam* ad aras mactandam adumbraret, spectantes omnes mœstissimis vultibus pinxit: sed *Agamemnoni* virginis parenti velum objecit seu peplum, dictitans ejus tristitiam nulla arte posse exprimi.

5. *Apelles* Cous Pictorum omnium summus; à quo solo pingi se passus est *Alexander M.* *Antigonus* altero lumine captus pingi volebat accuratè, nec tamen vultu vitiato apparere. Id efficere cû nullus pictorum sciret, primus excogitavit *Apelles*, non totum pingendo vultum, sed nasô porrectô tantum dimidium. Id hodie frequens est.

6. *Protogenes* Caunius. *Jalysi* imaginem septenniô totô elaboravit. Canis is erat anhelans, cui cû vellet spumam ex ore manantem affingere, multo tempore incassum laboravit, tandem spongiam, qua colores frustratos sæpius absterferat tabulæ impa-

impatienter impingens, deprehendit spongiæ attactu quam optimè expressam esse spumæ speciem; quam deinde imitatus feliciter consummavit opus.

7. *Lyfippus* Sicyonius sculptor, cui soli licebat *Alexandrum* in gemma effingere.

8. *Praxiteles* è Græcia magna oriundus Pompeji magni tempora attigit, Romana civitate donatus; sculptoria arte, præsertim in marmore, nemini secundus.

CAPUT IV.

Historia Romana usque ad Augustum Imp.

* Sex periodis absolvam Res Romanas. 1. Quid ante Romulum acciderit? 2. A Romulo usque ad Reges extatos. 3. Ab his usque ad Bella Punica. 4. Bella Punica usque ad Carthaginis excidium. 5. Ab illo excidio ad Augustum Imp. 6. Demum viros Romanorum hoc temporis intervallo laudandos numerabo.

§. I.

De Rebus Romanis ante Romulum.

Q. I. Quinam populi Romanas illas plagas incoluerunt?

1. Fabulæ quidem ferunt, Janum primum à diluvio huc migrasse, indeque Saturnum; qui cum è regno Cretæ pulsus esset à filiis, Jove, Neptuno ac Plutone, latibulum in Italiam quæsit, unde ajunt illam regionem dictam esse *Latiam*.

2. Verum si in re ancipiti licet aliquid conjecturâ assequi, existimo primos è Sicilia huc delapsos esse *Siculos*; qui ipsi paulò post nescio qua de causâ, dicti sunt *Aborigines*.

3. His supervenêre Græci Duce Oenotro filio Lycaonis Arcadiæ regis; unde Regio dicta est *Oenotria*. Visum aliquibus est, Oenotriam græca voce dictam esse à Vini copia: quorum sententiæ non subscribo, cum olim Italia vini pauperrima fuerit.

4. *Italus* quidam, nescio quis, hujus plagæ partem in potestatem redegerat, unde paulatim nomen tot genti hæsit, *Italorum*.

5. *Ausones* vel *Ausonii* gens erat à Latio versus mare Jonicum extensa, quæ cum olim ceteris præpolleret, *Ausoniorum* nomen dedit omni Italiæ.

6. Denique sub tempora Trojani excidii *Latinus* Rex Aboriginum *Æneam* à Troja huc profectum suscepit cum exulum haud parva manu. *Æneas* porro ductâ *Lavinia* *Latini* filiâ urbem tum à se conditam *Lavinium* dixit. *Latinus* verò à *Turno* *Rutulorum* rege occisus *Æneas* *Latinorum* rex est salutatus. *Ægre* tulerunt hanc advenæ fortunam *Etrusci*. Igitur *Mezentius* illorum Rex in *Æneam* arma expedit. Cum ecce collatis signis subita è cœlo procella aciebus incumbit, quæ *Æneam* fulminis ictu in flumen *Numicum* deturbat. Quibus rebus nihil moti *Latini* credi voluerunt, *Æneam* isthoc turbine in cœlos raptum esse ac deorum choro adjunctum.

Q II. Quæ deinceps fuit sors posterorum *Æneæ*, usque ad *Romulum*.

R. I. *Ascanius* alio nomine etiam *Julus* & *Euryleus*, *Æneæ* filius, quem Trojâ incensâ cum *Anchise* patre (humeris exportatô) incolumem servârat, is *Albam longam* urbem condidit eo loco, quo *Æneas* in Italiam

liam appulsus porcā invenit albam triginta procellos enixam.

2. Sed Lavinia Æneæ quondam uxor posthumum peperit *Sylviam*, qui Ascaniō vitā-functō diademate potitus posteris suis regibus nomen *Sylviorum* reliquit.

3. Ex his postremus erat *Numitor*, quem tamen *Amulius* ejus frater regno exuit; filiāque ejus *Rheam Sylviam* Vestalem fieri coëgit. Donec Romulus ex Rheā natus Amulium interfecerit, regnūque Numitori avo restituerit.

§. II.

De Rebus Romanis à Romulo usque ad Reges expulsos.

Q. I. *Quid de Romulo memoratu dignum?*

R. I. Cū Rheā Sylvia virgo Vestalis fuerit, cui nuptiis omnibus interdictum est, non potuit ex ea nasci Romulus, nisi fœdissimō stuprō. Ut verò fucum faceret sceleri, mentita est, Deum Martem parentem esse Gemellorum, quos erat enixa.

2. Hi gemini *Romulus* erant & *Remus*. Quos quidem Amulius jussit Tyberī mergi. Verū Numitore agente clam educati sunt à pastore Faustulo. Alii fingunt, pueros in fiscella undis expositos, casu in litus esse appulsos, atque ibidem à lupa esse lactatos, donec superveniret pastor.

3. Hi primū raptō vivere didicerunt. Demum verò facta sibi prædonum manu *Albam* occuparunt, Amulioque cæsō Numitorem regno restituerunt.

4. Ob-

4. Obtentâ ab illo facultate novam condendi urbem, cæperunt *Romam* moliri illô ferè locô , quo in *Tiberim* fuerant præcipitati. Quanquam veteres Historiographi *Romam* dudum ante conditam fuisse scriptitent. Ceterùm contentione , ut fit , inter fratres orta alter alteri invidebat condendæ urbis honorem. Et *Remus* muris adhuc tenuibus illudens , eósque saltu superans mactatus est à *Romulo* joci hujus impatiente. Itaque novo regno litatum est parricidio , novæque urbi suum parricida *Romulus* nomen imposuit.

5. Deficientibus verò incolis *Romulus* promulgavit *Romam* omnibus advenis asylum fore. Advolavit illicò ingens prædonum , exulum , sceleratorumque vis.

6. Ac ne quidquam iniqui novo regno deesset , è *Sabinis* etiam virgines rapuit , prædonibus illis futuras uxores. Bellum hinc ortum ita compositum est , ut uterque populus in unum coalesceret.

7. Denique *Romulus* cùm asperius uteretur imperiò , Senatûs à se constituti invidiam sibi conscivit. Hic igitur orto aliquando turbine ac tempestate , occasione illa usus *Romulum* discerpfit ; deinceps verò mentiti sunt , eum non secus atque *Æneam* à diis raptum esse ; eumque postea *Quirinum* Deum dixerunt.

Q. II. *Nunc sequentes reges prode.*

R. 1. *Numa Pompilius* *Sabinus* *Jani* templum condidit. Leges scripsit , ac plurimorum deorum superstitionem & sacrificia sanxit. Regnavit quietus annis 42.

2. *Tullus Hostilius*. Bellum cum *Albanis* sic sopitum est , ut è *Romanis* tres *Horatii* fratres ex *Albanis* tres *Curiatii* singulari pugna inter sese committerentur. *Horatius* unus superstes tres tamen *Curiatios* dolò vicit : ut enim hostem distraheret , simulavit fugam , itaque singulos , imparibus intervallis ipsum

ipsum insequentes , stravit. Portam ingresso Soror obviaverat lugens Curiatii Sponsi sui divi necem , quam Horatius adactô ferrô è medio sustulit , tanquam quæ publici triumphî lætitiâ interciperet. At Tullus Albam nondum victas manus dantem solo æquavit.

3. *Ancus Martius.* Ostiam urbem excitavit.

4. *Tarquinius Priscus* Corintho oriundus , natus Tarqiniis. Vir bellô consiliôque summus. Etruscis domitis Curules sedes , Fasces , Trabeas , annulos , Prætextam , aliâque regum ac nobilium insignia atque ornamenta ab iis accepta in Romanos mores transtulit. Primus *Triumphô* urbem ingressus est. Capitoliî fundamenta jecit. Cloacas magnifico opere sumtûque regio struxit , & *Circum*.

5. *Servius Tullus* ex ancilla natus à Tarquinio fuerat adoptatus , ob spem de illo conceptam , quod ejus aliquando dormientis tempora innocens quædam flammâ ambire visa sit. Primus *Censum* civium instituit. Filiam suam Tulliam Tarquinio Superbo Prisci nepoti despondit cum spe regni. At ille moræ impatiens Servium in Curiam properantem è gradibus præcipitem agi jussit , atque à Senatu diadema extorsit. Hoc nuncio læta Tullia vehiculô in forum contendit : cûmque jumenta Servii cadaver humi stratum declinarent , illa obtortâ rhedâ coëgit mulos carpentem super Servii Patris artus raptare. Ex quo ille *vicus sceleratus* dictus est.

6. *Tarquinius Superbi* sibi nomen fastu ac immoderato imperio peperit. Filium suum Sextum jussit Gabios pergere Latii civitatem , ac velut transfugam mentiri : utque Gabiis fidem faceret , eum ipse flagrîs concidit , ut apud Gabios mentiri posset , se verberum causâ è patris domo se proripuisse. Cûmque Sextus esset à Gabiis receptus , ac magno in numero
habitus

habitus misit Romam, patrem consulturus, quid jam fieri vellet? Ille nuncium in hortum deduxit, illoque inspectante cæpit summa papaverum capita, quæ ceteris imminebant, scipione suo demetere: hoc facto nulloque aliâ additâ responsô nuncium dimisit. Sextus verò Patris consilium mox affectus principes Gabiorum viros è medio sustulit, quo patrato facile fuit populum in servitutem redigere. Cùm nova Capitoliî fundamenta jaceret Tarquinius, Calva humani capitis in summo monte effossa est; quo portendi credebatur, Romam ceterarum gentium Caput fore.

Junii patrem occiderat Tarquinius: itaque Junius, nec patris experiri fortunam & ipse cogeretur, finxit se mente captum, unde *Brutus* dictus est, & in domo regis morionem egit. Hunc rex cum duobus filiis Delphos misit cum muneribus, oraculum de successionem regni consulturos. Brutus & ipse idolum sibi propitium redditurus copiosum aurum paravit: sed ut suspicioni locus non esset, infudit illud ignobili baculo, quem Apollini dicavit. Respondente dein oraculo: *Ille regnum obtinebit, qui primus vestrum, ô Juvenes, osculum matri tulerit*; rupta omni mora Tarquiniî filii domum remeare cæperunt: At Brutus astutior simulato casu pronus in terram effusus est, illique, tanquam mortalium omnium parenti, osculum clam fixit. Ac profectò evenit, ut Tarquiniis pulsus ipse rerum summam Romæ obtineret.

Q. Sed cur pulsi sunt reges?

R. Ob Lucretiæ stuprum. Cùm enim in Castris, quibus Ardea Civitas vallabatur, orta esset inter Duces contentio de uxorum probitate, Tarquinius Collatinus *Lucretiæ* suæ primas deferre non dubitavit. Veritatem ergo exploraturi quidam, atque inter hos Sextus regis filius, Romam se conferunt. Ibi, com-
perâ

pertâ licet mulieris pudicitia, Sextus tamen amore ejus captus vim illi infert. Lucretia coram Senatu de injuria conquesta, cum nemo auderet ejus patrocinium contra regem suscipere, stricto pugione sibi met pectus rimatur. Eo facinore emotus populus regi in castris degenti exilium indixit, ac deinceps pro regibus minorem magistratum pati decrevit, summa potestate sibi met servata.

§. III.

Ab exactis Regibus ad Bella usque Punica.

* *Turbulenta hæc fuit Romanæ rei ætas. Plebis seditiones causæ fuere sæpe mutandi magistratus: eosque singulos percensere longum foret. Bellis verò per Italiam grassati Romani, illam omnem suæ adjecerunt ditioni usque ad Punicum bellum. Ceterum sequentia hoc §. notes velim. 1. Mutationem Regiminis post reges pulsos. 2. Bellum Etruscum cum Porsena. 3. Bellum Vejentum & Latinum; 4. Bellum Gallicum. 5. Bellum Samniticum. 6. Bellum Tarentinum & cum Pyrrho.*

Q. I. Quis fuit regiminis modus regia potestate oblita?

R. Bini quotannis creabantur Consules. Primi fuere Junius ille Brutus, cujus antè meminimus, & Tarquinius Collatinus Lucretiæ maritus. Brutus verò ambos filios suos, conjurationis cum Tarquinio pulso reos, capite plecti jussit in foro. Collatino quoque collegæ suo Consulare abdicavit imperium, duabus maximè de causis. 1. Quòd pro damnis Bruti filiis intercessisset. 2. Quòd prænomen Tar-

Tarquinius tanquam Reipublicæ invidiosum gereret, Agrum Marti consecravit, qui *Campus Martius* postea dictus est.

Q. II. Qua caussa, quâque fortuna gestum est bellum Etruscum?

R. *Tarquinius* civitatem vertere jussi suppetias vocârunt *Porsenam* Clusinarum in Etruria regem. Hic ingenti admoto exercitu urbem premit. Sed *Horatius Cocles* pro capite pontis stans, dimicânsque omnes regis copias tandiu sustinuit solus, donec pons ipsum deiceretur: quo facto in Tiberim se jecit, itaque armatus ad suos transnavit. *Mutius Scaevola* in hostium castra solus penetravit, ac tentorium regis ingressus, ex ejus purpuratis quendam ferrô trajecit, existimans ipsummet esse regem. Expiando huic errori dexteram foco admoveat, quousque solutis articulis diffunderet: additis in regem minis; Trecentos nempe primæ nobilitatis parisque animi Romanos juvenes in *Porsenam* conspirasse. Quo ille audito, obsidionem solvit, Romamque valere jussit.

Q. III. Quid bellô Vejentum & Latino accidit?

R. Totum in Romanos Latium sese armaverat, novam vicinamque potentiam crescere non ferens.

1. Sed cum Vejentibus Martem experiri sola *Fabiorum* gens Romanorum facile nobilissima decrevit. Itaque profecti trecenti sex Fabii secundis aliquot præliis potiti demum ex insidiis necati sunt; Uno solùm, qui impubes domi hæserat, superstite. Inde decennio ipsô obsessa est Vejorum civitas, ac tum primùm cuniculi sub muros acti sunt. An. M. 3556. ante Ch. 404.

2. Antium erat maritima civitas: hæc cum sex navibus (is numerus illô ævô classem faciebat Italici) in Romanos movens, iisdem exuta est. Rostra navium in foro Romano fixa sunt, iisque impositi suggestus,

gestus, pro quibus Consules & oratores dicere mos erat.

3. L. Quinctius Cincinnatus Dictator contra Volscos & Æquos Latinos populos creatus à stiva ad castra perrexit. Eo bello celerrimè perfundus, ut quiddam rusticum in ipsa acie imitaretur, hostes victos captosque jussit ignominiaë causâ jugum bouum perrepere. Unde *sub jugum mittendi & vox & mos nati* sunt.

Q. IV. Bellum Gallicum exequere.

R. 1. Galli Senones Brenno duce in Etruriam effuti primò Fabium Consulem cum exercitu fuderunt ad Alliam fluvium.

2. Romam ipsam subeuntes, Senatores ibi in trabeis, curulibusque fellis positos conspiciunt. Ac primùm quidem fefellit eos species fenum cultusque, ut penates deos esse crederent: sed errore intellecto ad unum omnes neci dedunt.

3. Manlius cum exigua juventutis manu Capitolium arcem tenebat. Barbarique jam Tarpejam rupem noctu conscenderant, cum anserum strepitu proditi sunt, Manliusque cum suis somnò liberatus. Inde honos publicus anseribus habitus Romæ; cum eorum unus lecticâ quotannis circumferretur, cane interim variis injuriis mactato.

4. Denique Galli solutionem obsidiî aurò pepigere. Sed en! cum jam libræ appenderetur æs, & Brennus ensẽ suum bilanci adjiceret, tanti ponderis aurum insuper exigens, præter omnium spem Camillus adest suppetias ferens urbi, maximâque clade delet Gallos. Hinc eidem secundus post Romulum honor habitus est.

Q. V. Bellum Samniticum qualenam fuit?

R. Sexies instauratum intra annos 50. & viginti quatuor de Samnitibus acti sunt triumphi. Ingenti tamen probro cessit Romanis clades illa ad Furcas Caudinas accepta. Pontius enim Samnitium Dux utrumque Consulem Veturium, & Posthumum in illo saltu tenebat circumventum. Ac licet Herennius pater ab eo consultus prudenter suasset, ut Romanos omnes aut dimitteret aut occideret, Pontius tamen gloriæ avidior maluit omnes exutos armis sub jugum mittere. Qua ignominiâ excitati Quirites non antè posuerunt arma, quàm Samniticum nomen omne deletum esset.

Q. VI. Supereff bellum Tarentinum & Pyrrhi.

R. 1. Causa armorum hæc fuit. Tarentini errore ducti classem Romanam eorum litora legentem nonnihil violaverant, credentes hostium eam esse. Advolant illic Romæ Legati, querelis forum miscent: Sed cum Posthumius imperitijs Græcè loqueretur, ob id vitii risu exceptus est à turba. Grandem hanc, ut putabant contumeliam ferrò ultum ibant Romani: Legatis suis interdicientes, ne alia quàm Latina lingua deinceps uterentur.

2. Tarentini in fœdus invitârunt *Pyrrhum* Epiri regem genus paternum ab Achille, maternum ab Hercule ducentem. Is aliunde totius orbis Imperium meditatus, oraculum tamen de belli eventu consulit: à quo id responsi tulit: *Ajo te Æacida Romanos vincere posse*; dæmone ambigua hac sententia ignorantiam suam occultante.

3. Itaque ingenti apparatu in Italiam transiit, primòque præliò Romanos interneccione delevit

ad Sirim Campaniæ flu. & Heracleam urbem: quos etiam castris exiit. Causa cladis fuere elephantibus & falcatis currus, monstra Romanis ignota. Cumque Pyrrhus campum lustrans animadverteret Romanos omnes adversis vulneribus cecidisse, & neque tum arma dimisisse, cum occumberent, ait: Ego talibus viris brevi orbem terrarum subigere potuissem.

4. Jamque ad vicesimum ab urbe lapidem castra posuerat rex, cum iteratis cladibus fractus in Siciliam primum se recipere, mox etiam domum repetere coactus est. Ibi dum in Argos impressionem facere ictu regulæ à muliere faucius vivere simul & militare desiit, totâ jam pene Græciâ & Macedoniâ subactâ.

§. IV.

*De tribus Bellis Punicis.**Q. I. Dic ortum finemque primi belli.*

R. 1. Prioribus bellis per annos 500. tractis populus Romanus universam Italiam subegit. Tum eos incessit cupido latius victricia arma circumferendi. Sicilia præcipue in votis erat Romanis. Sed eam tenere Pœni seu Carthaginienses potentissimus tum temporis Populus, Africæ, Hispaniæque ac maris Dominus. Itaque Romani occasionem invadendæ Siciliae manu sibi fecerunt. Messanlis enim seu Mamertiis Siculis de Pœnorum iugo querentibus faciles accommodarunt aures, atque comparatâ, sexaginta non amplius dierum spatio, classe navium centum & sexaginta, alto se commiserunt, specie quidem juvandi socios, re autem vera sollicitante præda.

2. Victo pluribus præliis Hierone Siciliae regis Pœnorum foederato, Pœnisque è Sicilia pulsis, in ipsam Africam translatum est bellum. M. Attilius

Regulus Consul terra marique ipsam Carthaginem obsidione urgebat. Sed Xanthippus Laconum Dux militiæ acerrimus res Punicas restituit, cæsisque Romanorum 30000. ipse Consul cum 15000. vivus in hostium potestatem venit. Cum Carthaginenses quinto post annò Romam miserunt, suasurum populo pacem, & captivorum utrinque commutationem: acceptò priùs jurejurando, rediturum se Carthaginem. Is Romam delatus utrumque dissuasit. Dein religione jurisjurandi actus reversus est ad Pœnos; nihil motus lacrimis uxoris & filiorum. Illum Pœni recisis palpebris inclusum dolio, clavîs introrsum fixîs horrido, vigiliis (cùm connivere non posset) enecârunt.

3. Denique ad Ægates insulas disjecta iterum Punica classe pax composita est anno 23. belli.

Q. II. Alterum cum Pœnis bellum describe.

R. I. Hannibal erat primâ apud Carthaginenses locò natus, quem pater Hamilcar ante diem suum supremum aris admovit adhuc puerum, jurisque jurandi religione illum devinxit, ut Romanorum hostis perpetuus esset. Hic itaque Saguntum civitatem obsidione clausit, quæ sola ex Hispanicis Pœnorum jugum hætenus effugerat. Saguntini implorant Romam. Romani occasione læti Carthaginem legatos mittunt & ad Hannibalem, jubentes, desisteret urbem Romani populi sociam injuriâ afficere. Negant Carthaginenses, Saguntum unquam fuisse Romanis fœderatum; Hannibal verò, Saguntò deletâ, ingenti cum exercitu in Italiam movet, Pyrenæis alpibus summo labore superatîs.

2. Mox quadruplici clade Romanorum res afflixit. 1. Prope Ticinum P. C. Scipionem. 2. Apud Trebiam amnem Sempronium Grachum. 3. Ad lacum Thrasimenum Flaminium Consulem. 4. Sub

4. Sub oppidum Cannas in Apulia, totius Romanæ juventutis ac nobilitatis florem delevit. Ex qua pugna tres annulorum aureorum modios Carthaginem misit, victoriæ testes.

3. Perierat Roma, si Hannibal persecutus victoriam suam urbi admovisset exercitum, sed ille delatus in Campaniam loci deliciis captus cæpit ocio biennium integrum terere.

4. Hannibali quidem post Thrasimeni cladem mens erat Romam petere. Sed Fabius Maximus antiquæ vir prudentiæ Romani exercitus imperator traxit bellum, omnemque confligendi occasionem declinavit. Ita cunctando Romanis locum fecit resumendi cum viribus animos: Dictus ipse *Cunctator*.

5. Interea temporis Asdrubal Hannibalis frater à duobus Scipionibus profligatur ad Metaurum Fluv. M. Claud. Marcellus Nolæ in Campania Hannibalem pellit ex acie: ac post in Siciliam trajiciens, triennali licet obsidiò, Syracusas cepit, Archimedis ingenio tamdiu defensas.

6. Hoc spatio annorum Hannibal phalangem ad quartum usque ab Urbe lapidem produxit, Equitatum ipsas etiam portas tentare jussit. Verum subito immanique nimbo ab ulteriore vi prohibitus viam relegit. Ac, mirum dictu! tantum populo Romano animi supererat, ut agri, quos Hannibalis castra occupaverant, jam antè venales civem Romæ emptorem eo ipso die invenerint, quo obsidebatur. *Hannibal ad portas* proverbium est, quod de præsentis periculo dicimus.

7. Publius Cornelius Scipio (qui vulgo Scipio Africanus major sive senior audit) in Hispaniam missus fuerat, ut eam recuperaret, amissam cum duobus illis Scipionibus à Pœnorum exercitu cæsis. Rebus ergo in Hispania compositis, Scipio Consulari auctus tra-bea in Africam transmittit, ipsumque Carthaginis jugulum petit. Mox tota belli alea in diversum cecidit.

dit, Afri enim cum Syphace Numidiæ rege secundo præliò victi à Scipione, Hannibali in mandatis dedere, Italiâ valere iussâ domesticæ incolumitatis curam ageret.

8. Interim dum Hannibal abitum flens parat, Carthago pacem cum Scipione composuit. Illo verò in Africam appulso accessere Pœnis animi, ut neglecto fœdere præciperent, Hannibalem acie experiri. Sed ille Marte inferior Carthaginensibus necessitatem imposuit iniquas à Romanis conditiones accipiendi. Nempe ut pensis ferè decem millibus talentorum, classequè omni, præter paucas naves, dimissa, nihil in Romani populi socios se ausuros promitterent.

* *Hic fuit famosissimi Belli Punici secundi eventus. Sed ejusdem appendices fuere bellum in Macedonas susceptum, & in Syros. Hannibal enim utrumque regem Philippum II. Macedonia, & Antiochum III. Syria sollicitaverat. Quibus de rebus repete, quæ suprâ de Græca Monarchiæ reliquiis dicta sunt Cap. 3. §. 3. Hannibal denique omnibus frustra in Romanos tentatis ad Prusiam Bithyniæ regem se recepit. Inde repetitus ad deditiōem à Romanis, ne id fieret, prævenit, haustio toxicò, quod præsentissimum sub annuli gemma gestare solitaverat. Libyssæ Bithyniæ urbe tumulo mandatus est cum Epitaphio: Hannibal hic situs est.*

Q. III. Tandem extremos Pœnarum conatus edissere, seu tertium bellum.

1. Arma in Mansinissam Numidiæ regem, populo Romano amicitiae fœdere junctum expedierant Carthaginenses. Id supremum illis exitium peperit. Nam Consules cum exercitu profecti in Africam classem eorum portu eductam spectante tota civitate Vulcanò dederunt.

2. Deliberatum dein Romæ est, essetne Carthago busto sepelienda? Publ. Cornel. Scipio

pio (Mepos erat Scipionis illius majoris, dictus ipse Africanus junior) suavitervari inimicam urbem, cujus à metu in officio & armis continerentur Romani, qui, si metu solutis degere liceret, ocio, deliciisque se dedituri essent, ceterisque, quæ hinc nascuntur, malis. At Cato ille Censorius sumto secum in curiam malo punico, quæsit è Patribus: videreturne illud esse recens? Affirmantibus, ait ille: at heri primum è pomario Carthaginis lectum est. Quo verbo docere voluit, periculosam esse incolumitatem urbis inimicæ vicinæ adeò, ut ab ea unius diei itinere tendi Romam possit. Pluribusque in eandem sententiam additis effecit, ut Carthagini excidium decerneretur.

3. Mancinus itaque consul id urbi nuncium fert. Cujus atrocitate acti in rabiem Pœni, ultima tentare certi novam classem instruunt. Tantusque fuit populi furor, ut matronæ rescissos cervicibus crines in usum funium contulerint. Tectorum trabes detractæ domibus, navium servierunt structuræ. Quin deficiente ferro aurum argentumque in eodem usus conflatum est. Cùmque Romanus portum obstruxisset, illi ex averfa urbis parte novum foderunt.

4. Ad extremum Scipionis adventu, desperatis rebus Byrsæ arcis, totique urbi ignem submisere incolæ, seque cum omnibus corrumpere maluerunt, quàm potestati Romanorum permittere. Amplissimæ urbis incendium vix septimo decimo die sopivit Romanus exercitus.

* *Atque hæc fuere ultima Carthaginis fata. Cujus casum duabus maximè causis Hannibal peperit. 1. Quòd post trinam Romanorum cladem Urbem Romam non obvenerit. 2. Quòd Asdrubalem fratrem suppetias evocaverit ex Hispania per juga Pyrenæa, cùm ipse interim in extremo Italiæ ac maritimo angulo delitesceret: ut adeò facile casus sit in itinere succenturiatus ille*

80000. exercitus: Qui si cum Hannibalis copiis potuisset conjungi, funus, credo, Roma fuisset. Sed ita nempe regnorum momenta liberat rerum arbiter Deus.

§. V.

Ab Excidio Carthagini ad Augustum Imper.

* Eversa Carthagine accidit Romanis, quod Scipio ominatus fuerat, luxum nempe civium & magnatum, & ex luxu ambitus, ex ambitu intestina diffidia. Hoc demum modo Libera Respublica labem passa est, & ad unius tyrannidem rerum summa devoluta.

Ceterum pluscula sunt per hanc Romanorum rerum periodum notanda. 1. Bella cum exteris. 2. Variæ inter Cives ac Senatum similitates. 3. Triumviratus Marii, Cinna & Sylla. 4. Conjuratio Catilina. 5. Triumviratus Crassi, Pompeii & Caesaris. 6. Bellum Civile inter Caesarem, & Pompejum.

Q. I. Paucis expedi, quid negotii Romanis intercesserit cum exteris?

R. I. Corinthus erat omnium Græciæ civitatum facile opulentissima. Hujus vir princeps Critolaus verbis iniquioribus exceperat Romanorum Legatos. Verum Romani injuriarum (deleta præsertim Carthagine) quàm minimè patientes, non aliam civitati multam dixerunt, quàm excidium. Itaque Peloponnesi decus Corinthus solo æquata est. Quantum auri argentique hinc latuerit, inde conjicias licet, quod ex ejus incendio *as Corinthium* natum sit, in quod flammarum vis aurum, argentum, reliquumque vilioris notæ metallum coëgit.

2. *Numantia* oppidum colli imminens sine turribus sine muris quatuor tantum millium praesidio tecta Romanos quadraginta millium exercitus ita fatigavit, ut funestis etiam cladibus afficeret, idque quatuordecim ipsis annis. Nec vinci poterat, nisi Duce Scipione. Hinc conversi in desperationem, ne in hostium venirent potestatem, sese, quotquot erant residui, una cum civitate cremarunt.

3. *Attalus Pergami* in Asia rex populum Romanum regni sui haeredem testamento scripserat. Id inique ferens Aristonicus Attali ex fratre nepos majorum suorum ditiones sibi assertum ibat. Verum oppressus a Perpenna, eliso jugulo in vinculis periit.

4. *Allobroges* Galli Transalpini, quos aetas nostra Sabaudos vocat, Elephantorum terrore atque ope subacti sunt ipso rege Bituito in triumphum ducto.

5. *Cimbri, Teutonesque* Germaniae populi litus superante oceano sedibus suis cedere coacti, alias sibi quaerunt in Gallia. Hinc junctis sibi in spem praedae Tigurinis & Ambronibus Italiam petunt, nihil veriti Romanorum famam. Quin missis Romam legatis terras sibi amicè deposcunt, manuum suarum, armorumque officia vicissim spondentes. Passi repulsam ad arma convertuntur, nunc Silanum, nunc Manilium, nunc Caepionem consules interneccione delent. Hinc Romam tendentes metu omnia concutiunt majore ac ipse Hannibal. Oppositus his C. Marius nec ipse tanto hosti superando fuisset. Sed Barbari inconsulto copias suas diviserant, ut facilius vincerentur. Athesium fluvium primo scutis suorumque vastitate membrorum inhiberunt, mox jactis arborum saxorumque molibus velut ponte commissum transfiliarunt: levi negotio Romam direpturi videbantur: nisi Veneta tellus ac deliciae eos tenuissent.

sent. Itaque duplici prælio eorum bis centena millia ceciderunt.

6. *Jugurtha* avô Masinissâ natus cùm regnum Numidiæ præter Senatûs Populique Romani sententiam sibi vindicare allaboraret, à C. Mario captus, triumpho ductus, & in carceribus demum est suffocatus. Is Romanorum Ducum avaritiâ probè cognitâ, dicere amabat, *Romam venalem fore, si modò inveniret emptorem.*

7. *Mithridatico* bello omnis Pontica ora, Armenia, Syria, aliâque quàm multa Romanorum accessêre ditioni, Pompeji Magni potissimum felicitate. Sed tamen quadragesimum in annum Mithridates gravis Romanorum armis incubuit; præsertim altera vice, cùm Nicomedes Bithyniæ rex ditiones suas Pop. Romano legasset. *Vide suprâ, Cap. 3. §. 3. Q. 4. n. 2.*

8. *Helvetii* agrorum suorum tædiô affecti, incensâ patriâ suâ ad unum omnes conabantur ad Santones Gallos commigrare, sumtis secum Bois, qui jam tum superatô Rhenô Noricum incolebant. Ac primò quidem per Allobroges Romanam provinciam iter adornantes prohibiti sunt à J. Cæsare. Hinc converso itinere per Sequanos atque Æduos, utriusque annuentibus, pergunt. Commodum id accidit Romanæ cupiditati, ac Cæsaris præsertim. Utut enim nec Sequani nec Ædui, nec Santones Romanorum imperio essent obnoxii, sed suo jure viverent omnes; Cæsar tamen occasione usus Helvetos, & cum his totam deinceps Galliam edomuit, in exterum hostem (Romanos nempe) qui sine causâ eorum fines ingressus fuerat, meritissimò commotam. Sed cessit denique Gallorum fortitudo simul & causæ justitia Cæsaris cupidini, calliditati atque fortunæ. In Britanniam quidem etiam, Germaniâque impetum fecerat: sed nullare memorabili edita viam in Galliam relegit. Decenniô tractum est id bellum.

* De Ægypto, ceterisque Græcæ monarchiæ rudimentis olim jam verba fecimus Cap. 3. §. 3.

Q. II. Quæ hoc ævo fuere Urbis discordiæ?

R. 1. Cùm Senatorii Ordinis viri divitiis, populû sanguine comparatis passim abuterentur, Tribuni, plebis studiosissimus, & velut Tutelaris magistratus leges certas rogârunt, quibus cupiditati detractum volebant. Hos inter Tiberius Gracchus, genere, formâ, eloquentiâ facile princeps, *Legem agrariam* tulit, qua Senatui nonnisi certus agri modus concedendus, cetera in plebem dividenda erant. Dividundis igitur agris præfectus à populo Gracchus, cùm etiam diutius sibi prorogari imperium vellet, regiam potestatem meditari visus est, eamque ob causam à Scipione Nasica in Capitolio, quò se receperat, occisus.

2. Cajus Gracchus Tiberii frater *Legem Frumentariam* ediderat, qua plebi ex ærario pendi annona debebat. Id cùm Senatui esset invisum, promisit, eum, qui Gracchi caput attulisset, tanti ponderis aurò donatum iri. Nec mora, servus occisi per tumultum Gracchi caput, infusò etiam locò cerebri plumbò gravius redditum, Senatui exhibet.

3. Livius Drusus Tribunus plebis cùm illas leges agrariam & frumentariam, tum maximè *Legem Civitatis* integram volebat & observandam. Hæc Etruscis, Latinis, Sabinisque Romanæ Civitatis jus concedebat, ita ut & hi possent in Senatum & ad magistratus ceteros legi. Verùm illæ rei perficiendæ impar extinctus in foro est, & à Senatu populòque bellum in Etruscos &c. susceptum, quod *Sociale* dixere, in omnem latè Italiam serpens.

4. Adde his *Bellum servile*, quod servi sive mancipia facessere Romanis ausi sunt in Sicilia auctore Ennio Syro; in Italia Spartaco gladiatore.

Sed

Sed utrinque rapti ad supplicium pœnas dederunt temeritatis.

Q. III. Quid ais de Triumviris, Sylla, Mario, Cinna?

R. Hi supremi honoris cupidiores quàm par erat, malebant Rempublicam suo, quàm Senatûs populique nomine temperare. Sed alter alterum non ferens distractum in suas quisque partes populum civilibus armis colliferunt. 1. Primum Sylla urbem vi ingressus Capitolium cepit, Marium fugâ sibi consulere coëgit. 2. Per absentiam verò Sullæ Cinna res novas molitus, jussus quidem solum vertere, paulò tamen post rediit, adducto secum ex Africa Mariò. Indignis modis habitatum Roma, Consulium capita pro rostris in foro suffixa, ipsaque delubra violata sunt. 3. His superveniens redux ex Asia Sulla pejora etiam sibi audendum ratus, Marianis copiis deletis, cædibus grassari in ipsa urbe non erat desiturus, nisi Furfidius monuisset Tyrannum, *vivere aliquos debere, ut essent, quibus imperarent.* Hinc desitum est in compitis; cæptum verò sæviri in Curiam, sed velut per ocium: nam duo millia è flore ipso Senatûs & Equestris ordinis in tabula descripti extremis suppliciis affecti sunt.

4. At Sertorius vir summus illa ferali descriptus in tabula, non expectato carnifice in Hispaniam se recepit; Hanc armavit in Sullam & Mithridatem etiam classe juvit. Eum in ordinem cogere jussi Duces ipsæque Cn. Pompejus adhuc juvenis difficilem ancipitemque Martem diu experti sunt; donec domesticorum insidiis circumventus est Sertorius.

Q. IV. Quenam fuit illa Catilinæ conjunctio?

R. Illam hoc loco tantum nominasse sufficiat. Rei ordinem in Ciceronis vita leges postea §. 6.

Q. V.

*Q. V. Quid patrârunt Triumviri Crassus,
Pompejus & Cæsar?*

R. 1. Carthagine deleta, Scipionibûsque defunctis, Asiâ in provinciam redactâ, exulare Româ cæpit armorum usus, Ducum Optimatûmque continentia & fides: regnare verò Asiaticæ delitiæ, hincque subnata cupiditas, ambitio, & intestini motus. Hæ causæ sunt pessumdantæ Rom. Reipublicæ; quæ tum maximè rimas agere cæpit, cùm isti Triumviri existerent,

2. Crassus opibus præstabat; Pompejus auctoritate; Cæsar consiliô. Cæsari de comparanda sibi dignitate agendum erat, Crasso de augenda, Pompejo de retinenda. Singulis animus erat rerum summam obtinendi. Tandem verò in hanc sententiam condixere, ut res Romanas æqua lance inter se dividerent.

3. Crasso obtigit Asia, qui amplissimâ non contentus Provinciâ in Parthos movet fœderum sacra jura incassum obtestantes. Superato ergo Euphrate Carras cum exercitu appulsus deletus est à barbaris, ejus etiam abscissæ cervici liquens aurum infundentibus cum dicto: sat tandem voraret auri, cujus tanta semper cupidine flagrasset.

4. Cæsari Gallia cedebatur cum Consulatu, Pompejo Hispania atque Italia. Verùm Crasso extincto metuens Cæsar ne etiam Asia rediret ad Pompejum, omnia egit apud Senatum, ut Pompejus exercitibus suis dare missionem juberetur, ratus sibi perire quidquid alteri accederet. At Pompejus animadvertens Cæsaris invidiâ, se id facturum negavit, nisi & Cæsar è Gallia Provincia, quam ultra tempus legibus præfinitum jam tenebat, discessum faceret.

5. Verùm Cæsar telis respondere quàm verbis maluit. Traductis enim in Italiam copiis insperato adventu Romam perculit. Nec mora, correptus metu

metu Senatus omnis cum Pompejo desertâ Italiâ Grati-
ciam petit. Finis bello datus erat, si Pompejum Brun-
disii obsessum cepisset Cæsar: sed is Beneficiô noctis
lacerâque cympha elapsus est.

6. Hinc Romam properans Julius seipsum Con-
sulem pronunciat, direptôque ærariô Siciliam, Sardi-
niam & Hispaniam subigit. Tum Pompeii terga pre-
mens Epirum petit. Fama est ipsum, cum classis ex
Italia moras neçteret, ad eandem arcessendam levi
scaphâ perrexisse solum: cûmque remex è portu sol-
vere horreret, media nempe hyeme, nocte insuper
concubiâ dixisse: *Quid times? Cæsarem vehis.* Tan-
tam de sua fortuna temeritatem conceperat.

7. Primô præliô superatus à Pompejo in Thes-
saliâ recessit. Collata denique in Pharsalicis Thessa-
liæ campis signa, & Germanorum sub Cæsare facien-
tium virtute rupti sunt Pompejani equitatûs ordines,
in quo ille plurimûm præsidii posuerat. Cæsar ma-
nipulos obequitans his potissimûm vocibus suos hor-
tabatur: *Miles faciem feri!* Dein: *Parce civibus.* Pom-
pejus verò castris omnibûsque copiis multatus in Æ-
gyptum fugam adornat, intrâque Nili ostium stans in
navicula, peténsque à rege suscipi, ejusdem regis jussu
ferrô Septimii (is à Pompejo ad regem antè defece-
rat) cadit, spectantibus uxore & liberis. Truncus
Nilo merfus ab Servio Codro Pompeii liberto exce-
ptus, humatûsque est in arena litoris imposito lapide
& Epitaphio: *Heic situs est Magnus Pompejus.* Ca-
put recisum Achilla Pompeii satelles Cæsari cum ejus
annulo obtulit: quo conspecto à lacrimis sibi tem-
perare non valens, pretiosis odoribus cremandum
curavit.

8. Reliquum erat Cæsari, ut & illis jugum im-
poneret, qui à Pompeji partibus steterant. Primô
Ægyptum: quod dum facit, Alexandriam difficillimâ
obsidio-

obsidione tentat. Fugatus aliquando ab oppidanis in navigium se recipere cogitur, illoque ipso ruinam minitante etiam in falo natare. Sunt qui narrent, eum altera manu natasse, alterâ Librum, quem de suis expeditionibus scripserat, supra undas sublatum servasse. *Secundò* Pharnacem Mithridatis filium aggressus in Asia sine negotio obtrivit, qua de victoria scripsit: *Veni, vidi, vici*. *Tertiò* in Africa Scipionem & Jubam regem profligavit commissò prope *Thapsum* præliò. At Cato junior Uticam, Africæ tum caput, præfidiò tenebat. Cùmque accepisset, Cæsarem vicisse, lectò prius Platonis librò de immortalitate violentas sibimet manus intulit. Accurere medici, quos ille vulnus obligare passus est: sed iis sese recipientibus manu distrahit faucium pectus, sparsis etiam per pavementum visceribus. *Quartò*, in Hispania Pompeii filios Cnejum & Sextum prope *Mundam* oppidum sternit. Nulla fuit tam anceps belli alea. Cæsar ipse nutantibus suis consciscere sibi necem parabat: cùm hostiles aliquot cohortes in transversum tendunt præsidio suis futuræ: id Cæsar fugam esse interpretatus animos suis addidit, acièque potitus est.

Q. VI. Quæ sunt reliqua Cæsaris fata?

R. 1. Cæsar ingenii acerrimus (Eundem enim ajunt legere, scribere, advenienti nuncio aures accommodare, tribusque aut quatuor scribis dictare literas eodem tempore ac de summi momenti negociis solitum fuisse) consiliò promptissimus, dexteritate summa, felicitate perpetua prudentissimè administravit Rempublicam. Alia inter cùm animadverteret (ut erat scientiarum omnium gnarus) Calendarium à solis cursu desciscere in eam redegit formam, quæ usque ad Gregorium XIII. PP. usi sumus.

2. At cùm honores à Senatu sibi decretos, nihili penderet, tanquam qui suo jure, non Senatus vellet imperare, & aliàs impotentiùs abuteretur potestate, omnium sibi, ac præcipuè nobilium comparavit invidiam. Itaque D. Brutus & C. Cassius in eum conspirârunt cum aliis, ac venientem in curiam ante ipsam Pompeji statuam viginti tribus vulneribus confecerunt. Cæsari pene pectus rumpebatur, cùm in paricidarum numero videret Brutum, illum quem maximo semper amore complexus fuerat; aliud tamen effatus non est, quàm ut obvoluto capite diceret: *Et tu fili mi Brute!* In curiam eo die tendenti non nemo porrexerat schedam, qua omnes in eum conjurati descripti erant: Sed urgente horam fato eandem non aspexit. De hoc dicere solebant prudentes, *Illum aut nasci non debuisse, aut non mori.*

§. VI.

Insignes Romanorum Viri.

Prima Classis Fortium.

1. *Marcus Curtius.* Romæ mediò forò rupta tellus dehiscebat, foetidàmque spirans mephitim multis exitium afferebat. Consultum ea de re oraculum effatum est; Scrobem clausum iri, si, quod optimum haberent Romani, immisissent. Certatim annulos viri, feminæ mundum muliebrem advehunt. In cassum. Jàmque annum totum tenuerat malum: cùm juvenis animi acerrimus quid sibi ea de re videretur ad Senatum refert: Fortes nempe viros animam esse Reipublicæ, ac tale quidquam ab orco peti. Moxque Caballum phaleris sternit, ipsèque militarem pompam indutus subjectis equo calcaribus in oscum sese præcipitem

H. M. G. A.

piternus vivus agit. Felix si Numinis id jussu, non dæmonis fuisset ausus.

2. Publius Cornelius Scipio Africanus major, is, qui secundum bellum Punicum confecit. Cum post cladem Cannensem præcipuæ nobilitatis juvenus Italiam defereret, suâ eos tam autoritate quam eloquentiâ retinuit, Juvenis ipse. Tandem omni bello felicissimè perfunctus, ab ingratis Tribunis plebis repetundarum accusatus librum rationum spectante populo scidit: *Hac die, inquit, Carthaginem vici: Bonum factum: In Capitolium eamus.* Moxque Urbi terga vertens exul vitam clausit; petiitque moriens ab uxore, ne ossa sua Romam referrentur.

3. Publ. Scipio Æmilianus Pauli Æmilii Macedonici filius a Scipione Africano majore in filii locum adoptatus, ad delendas urbes natus videbatur. Carthaginem solo æquavit, nec antè exuri potuit Numantia, quàm ipse eam oppugnâisset. Ob res gestas non nihil attollens supercilium, causâque legis agrariæ defendendam suscipiens in lectulo suo suffocatus interiit.

* *Nec opus est plures in chorum ducere Heroes, cum hant spernendus illorum numerus proximis paginis sit descriptus.*

II. Classis Doctorem.

* *Populus Romanus è Pastoribus, mox latronibus, denique è militibus natus, ac propagatus, nullos voluit civitate donare doctos, antequam cum exteris, ac Græcis maximè, rem habere caput. Sed tum accidit, ut cum Græci in Romanorum leges & arma jurarent. Romani vicissim Græcorum sententias ac disciplinas utraq; ulnâ exciperent. Ipsaque, ut ne Cicero quidem dissimulat, Victa Græcia mores suos imposuit victoribus.*

1. Lucius *Livius* Andronicus primus Romæ fabulam seu scenam exhibuit, Populúmque rebus, contra Pœnos prosperè gestis, ovantem recreavit, anno uno ante pacem cum Pœnis junctam, primo bello Punico.

2. Anno post natus est Rudiis Calabriae oppidò *Ennius*. Virgilius Maro deprehensus lactitare Ennium, quidque ageret quæsitus, respondit, *se è luto Ennii aurum legere*. Podagrâ extinctus est, quam sibi nimio vini potu contraxit.

3. M. Accius cognomine *Plautus*, gente UMBER, patriâ Sarsinas: Poëta Comicus. Interdium molendinis versandis operam dedit, quo haberet, unde viveret; noctu fabulas lucubravit.

4. *Terentius* Carthaginiensis servus Romæ libertate donatus elegans ac præstans Comædus. Athenas visurus naufragiò interiit.

5. *Pacuvius* Brundusinus, Ennii ex sorore nepos. Pictor simul & poëta Tragicus, non optimæ notæ.

6. *Accius*, Tragicus, quem dicere solent *Scriptorem ferreum*.

7. *Lucretius* de rerum natura scripsit docto facilique versu. Sese ipse ferro sustulit, cum philtum, aut venenum ei ab uxore esset propinatum.

8. *Catullus* Veronensis tum mordax, tum lascivus poëta.

9. Principem sibi locum postulat *Marcus Tullius*

Quintus Cicero phoenix Oratorum non minus & Philosophorum Latinorum. Equestri genere, quod à regibus quidam deducunt, natus Arpini in Campania, *Marco* patre, matre *Helvia*: fratres habuit *Quintum* & *Lucium* Cicerones: Uxorem *Terentiam*: filium *Marcum* à patris ingenio longè abludentem, potatoremque celebrem: filiam *Tulliam*, Servum deinde libertum *Tironem* summæ eruditionis, patrono suo haut multum inferiorem. *Ciceronis* cognomen adeptus est à majorum suorum quopiam, qui verrucam Ciceris in modum naso eminentem habuisse dicitur. Puer ipse tantum ab ingenii alacritate commendatus est, tantoque in pretio habitus, ut illum à schola redeuntem receptum in medium corona cœtaneorum domum honoris causâ deduxerit. Juvenis Marti nomen dedit. Mox turbas exorsus Philosophiæ, Juri, eloquentiæ animum advertit. Roscium à patronis omnibus metu Syllæ (is enim venditis sub hasta ejus bonis, reum etiam agebat parricidii) destitutum, uberrimè defendit, applaudente foro populi. Tum Athénas discessit, quâ studiorum causâ, quâ metu Syllæ. Quo sublato etiam Asiam petiit discendi ergo. Romam redux Siciliam Quæstor rexit. Dein rogatu Siculorum Verrem ejus insulæ prædationem potius quàm prætorem accusavit. Id temporis erat in urbe *Catilina* quidam, summo quidem Genere sed perditæ vitæ Senator. Is, cum in decernendis honoribus nulla ejus ratio haberetur à populo, sed *Ciceronis*, nova in Rempublicam cœpit moliri. Etenim adjuncta sibi nobilium, pariter cum ipso improbitatis, Civium manu in Urbis exitium conspiravit. Impium fædus impio ritu consecratum est: mactatum nempe hominem convivio intulerunt devorandum, cruoremque circumlatis pateris libârunt. Detectæ sunt insidiæ *Ciceronis* solertiâ: *Catilina* civitatem

vitatem purgare iussus. Lentulus Sura prætor urbis
 Cethegus, Sulla, ceterique, qui dispositis viris,
 facibus, armisque jamjam incendia urbi parabant,
 comprehensi, ac Consulis jussu in carcere necati sunt,
 cum Catilinam alter Consul C. Antonius cum copiis
 interfecisset. Reorum damnationi obstitit I. Cæsar
 & ipse conjurationis, sed clam, reus. Is deinde Cæ-
 sar Præturam adeptus ope tribunorum plebis inter-
 dixit Ciceroni consuli, ne populum pro concione
 alloqueretur, nisi tantum ad renunciandum Consula-
 tur. Accepta conditione rostra conscendit Cicero,
 renunciat, more recepto jurisjurandum profert, sed
 longè diversum à consueto: juravit nempe, *se conser-
 vasse Urbem, & Romano imperio à ruina cavisse.* Mi-
 rum in quantos clamores solutus populus conceptis
 verbis id ipsum juraverit, dum interim Cæsar cum suis
 invidiâ rumperentur. Quin jubente populo, cen-
 sente Senatu, honores Tullio decreti sunt, aliosque
 inter, ut *Pater Patriæ* diceretur, quod nemo ante
 ipsum. Sed cum ille immoderatiùs sese ipsum lauda-
 re non cessaret, multorum invidiam auxit. Cui flam-
 mæ oleum affudit Clodii similtas. Is intemperantis
 libidinis juvenis Pompejæ (Uxor erat Cæsaris tum
 Consulis) pudicitie infidiabatur, veste muliebri in-
 gressus domum eo die, quo Matronæ civitatis Bonæ
 fortunæ Sacra in domo celebrabant Consulis, qua
 domo per illum diem interdictum erat viris. De-
 prehensus Clodius in jus vocatur: negat se eo die
 Romæ fuisse: testes, & inter hos Cicero, jurant,
 fuisse: Absolvitur tamen Clodius, & Tribunitia
 etiam dignitate augetur. Illius odia declinaturus
 Cicero cum Cæsare legati nomine in Galliam ire parat:
 Clodius ne id fieret, ad speciem cum Tullio in gra-
 tiam redit, eumque retinet. Inde Cæsar offensus
 Clodium, Pompejumque ipsum in Ciceronem excitat.
 Accusatur Cicero, quod Lentulum & reliquos Ca-
 tili-

tiliniæ conjuratos interfecisset indictâ causâ: Cæsar ipse testem agit. Cicero pullo habitu, promissâ barbâ & capillis, vicos obeundo populo supplicat, comitantibus eum viginti nobilium millibus eodem habitu. Quo tempore Senatus decreverat, idem ut totus populus faceret, imperare, nisi Consules inhibuissent. Ipso judicii die Pompejus urbe excedit, nec Ciceronem se insequentem colloquiô dignatur; Itaque damnatur Cicero, qui monitus ab amicis servare tempori adulta nocte urbem relinquit. Clodius proposita lege aquâ illi & igni interdicit, in domûs everfæ locum templum Libertati condit: bona sub hasta venum exponit, nullus tamen inventus est emptor; reverentiâ Ciceronis. Illo interim Thessalonica in Macedonia exulante pœnituit Pompejum negatæ operæ. Senatus decernit, nullius rei antè habendam esse curam, nisi populus Ciceronem revocasset. Impediturus id Clodius Tribunos ab altero Tribuno Annio Milone è foro ejicitur. Rediens mense decimo sexto exilii Cicero *pro domo sua* orationem habet: tum *Milonem*, qui Clodium occiderat, defendit. Is tamen, quod insolentius ageret, Massiliæ exulare est jussus. Ciliciam provinciam rexit. Civili bello Pompeij secutus partes, à Cæsare tamen victore receptus in gratiam *Ligarium*, qui arma in Cæsarem tulisse accusabatur, defendit eo successu, ut licet Cæsar antè illuisset Ciceroni, necemque Ligarii ratam fixamque habuisset, ipsa tamen sub oratione sæpe colorem mutârit, omnes affectus indutus, donec ad extremum exiliens reum absolverit. Conjuratæ in Cæsarem postea occisum Cicero conscius non fuit, cæsum tamen libenter vidit. Ea propter in M. Antonium Consulem *Philippicas* Orationes summô studiô conscripsit, etsi non

T 3 perora-

peroraverit. Apud Senatum & populum effecit, ut Octavio Cæsari Julii Cæsaris heredi, ac Antonii inimico Consulatus daretur. Verum inter Antonium, Octavium ac Lepidum Triumviratu constituto Antonius Octavio amicitiam negavit, nisi interfecto Cicerone. Cicero diu fluctuans in villam suam Formianam divertit, corvorum grege domum occupante, quorum unus, cum ad quietem se composuisset Cicero, etiam velum capitis eidem detraxit. Accepere id omen servi, Dominumque etiam nolentem lecticâ exportârunt ad litus. Mox supervenientibus cum militum manu Centurionibus Herrennio, & Popilio Lenæ (cum Cicero à parricidii pœna defenderat). Philologus puer libertus prodidit. Cicero visis suis per viam latronibus stare jubet fervos, cervicemque extra lecticam porrectam præbuit ferro Herennii; cum esset natus annos 63. Caput cum manibus recisum Antonius pro rostris exponi iussit. Philologum proditorem nacta Pomponia uxor Quinti Ciceronis fratris, tormentis subjecit, ac demum adegit, sibi ipsi per partes rescindere carnem, eamque assam vorare. Augustus verò seu Octavius Cæsar, Antonio Actiacâ pugna superatò, sanxit, ne quis ex Antoniorum familia prænomen *Marci* gereret; quod id Ciceronis fuisset.

10. *Virgilius*, seu *Vergilius*, *Maro* à patre dictus, natus propè Mantuam Idibus Octobris, primo consulatu Pompeii & Crassi. Poëtis latinis omnibus palmam præripuit. Sed unâ summæ inscribendo fuit diligentia. Nam *Bucolica* triennio absolvit, *Georgica* septennio. *Æneida* annis undecim. totidem impensurus ejusdem correctioni, nisi fata eum prævenissent. Itaque incemdatam relin-

relinquere coactus testamentô jussit eam cremari. Dubitatum est diu, sitne pulcherrimo operi præhabenda testamenti religio? sed Augustus Cæsar vetuit illud igni comitti, Varoque & Tuccæ ejus corrigendi negotium fecit.

11. Quint. *Horatius Flaccus* Venusiæ in Apulia natus Poëta Lyricus, venustus ac lepidus.

12. Publ. *Ovidius Naso* equestri genere natus Sullæ anno postquam Cæsar est interfectus. Nullis verberibus potuit à parente adigi, ut poësi nuncium mitteret, sed ei etiam non cogitanti in metrum soluta est lingua. Unde Elegorum facillimus scriptor ac Princeps extitit. Cùmque impura scripsisset, eaque ad ipsam Augusti filiam, Juliam nomine, misisset, ab illo solum vertere jussus ad Getarum oppidum Tomos prope pontum Euxinum & Istri ostia delatus est.

13. C. Crispus *Sallustius*. Ciceroni infestus Catilinæ conjurationem, cujus & ipse confcius creditus est, descripsit contra Senatum. Primus Romanarum rerum historiam edidit, temporum tamen injuriâ nunc perditam.

14. Eodem verò tempore Cornelius nepos vixit, cui heroum vitæ eleganti stylo descriptæ tribuuntur, quas alii malunt Victorem, alii Probum edidisse.

15. Titus *Livius* Patavinus Romanorum Historicorum summus. Ad eum visendum ex ultimis Galliæ Hispaniæque finibus plurimi Romam proecti sunt.

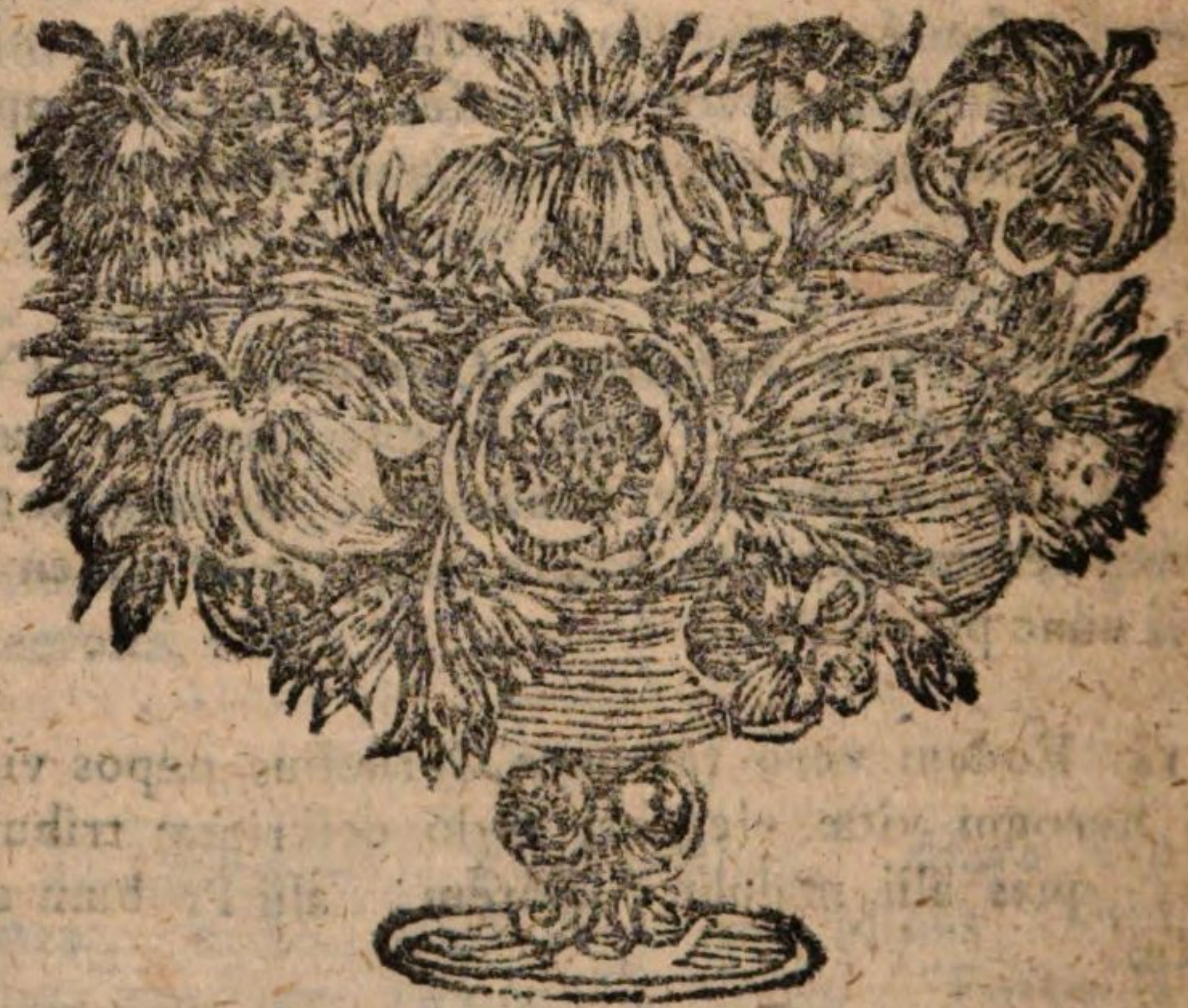
16. *Mecenas* Eques Romanus, qui genus ad Etruriæ reges referebat. Augusto Imp. summo in amore habitus: doctos omnes summo ipse amore complexus est, summisque beneficiis auxit. Hinc omnes, qui pari favore literas ac literatos prosequuntur, *Mecanates* dicere mos hodie dum fert.

* Hæc, quæ à Cicerone ad nascentis usque Christi ætatem ferebat temporis periodus,

Aurea Scriptorum Romanorum ætas

appellari ab eruditis me-

retur.

LIBER SECUNDUS
HISTORIÆ
PROFANÆ.

DE
Quarta Monarchia.

SEU
Imperio Romano,

*Ab Augusto & circiter Nativitate Sal-
vatoris ad hæc nostra tem-
pora.*

Monitum.

* Idem quod in Historia Ecclesiastica observamus, et-
iam observamus in hac profana, ut certis historiae capiti-
bus certas Imperii periodos complectamur, talibus tempo-
ribus definitas, quibus mutatio quædam, aut aliud, notan-
dum præ ceteris, accidit. Exunt autem periodi sequentes.

Cap. I. Ab Augusto ad Constantinum Magnum, qui sedem Imperii Byzantium transferendô occasio fuit, cur id defecerit.

Cap. II. Inde ad Augustulum postremum Imper. in quo Imperialis Majestas Romæ & in Occidente extincta est.

Cap. III. De Exarchatu ac barbarorum in Italia regnis, donec in Carolo M. restituta est Imperatoria dignitas.

Cap. IV. A Carolo M. ad magnum interregnum, quo multum labis passa est Imperatoris autoritas, cùm illa Procerum cresceret.

Cap. V. Post interregnum à Rudolpho I. Habsburgico ad Carolum nunc VI.

Caput quodvis paragraphis quatuor absolvemus.

1^{mus}. Enumerabit Cæsares.

2. Bella & negocia externa, &c.

3. Statum Politicum.

4. Viros tum temporis claros.

CAPUT I.

De Imperio Romano ab Augusto ad Constantinum M.

§. I.

Imperatores ab Augusto ad Constantinum M.

Quæst. I. Quis sublato demum Cæsare Romanarum rerum potitus est?

R. I. Etsi Cæsar Senatûs populûque libertatem calcaverit, suôque jure tyrannidem arripuerit, non tamen potestatem sibi assertam potuit etiam transmittere in hos, quos vellet. *Octavium* quidem, ex sororis suæ filia natum rerum suarum hæredem scripsit; eum ipsum, qui post *Augustus* erit Imperator. Verum *M. Antonius*, qui cum Cæsare eo anno consul erat, collegâ suô cæsô, supremum jus sibi assertum ibat. Senatus nolens potestatem redire ad *unum*, sed liberam denuo fieri rempublicam, *Octavium* illum cum exercitu in *Antonium* movere jubet magnis honoribus in eum quâ collatis quâ promissis.

2. *Octavius*, fractô Mutinensi pugna *Antoniô*, Senatui etiam ipse metuendus evadit; jussus propterea Legiones dimittere, ne quid in rempublicam moliri videretur. Non placuit id *Octavio*, sed ut rebus suis consulere, cum *Antonio*, alióque summi nominis virô, *Lepido* nomen erat, fœdus jungit, seu *Triumviratum*: quod fœdus jungi non potuit, nisi *Antonio* cædes *Ciceronis* inimici permetteretur.

3. His

3. His ita constitutis in Cassium & Brutum Cæsaris latrones itur. Commissoque in campis Philippicis Macedoniae præliò utrinque dextra cornua vicerunt. Dextrum cornu Bruti Octavium castris exiit : dextrum cornu Octavii idem fecit Cassio. Cassius raptus, etiam Brutum suum adversò præliò conflixisse, Pandaro liberto caput auferendum præbuit. Paulò post altera pugna inferior Brutus jugulum præbuit Stratonì.

4. Haut æquiore fortuna usus est Sextus Pompejus Magni filius, qui patrem vindicaturus Hispaniæ vires contraxerat, ingentique classe maria obsidens Italiam commeatu intercluserat. Profligatus ab Agrippa Octavii Legato in Asiam fugiens iussu Antonii est interfectus.

5. Denique ipsis Triumviris amicitia constare diu non potuit, sed primò Octavius & Antonius *Lepidum* imperiò exutum in ordinem redegerunt. Dein Octavius *Antonium*; duabus maxime de causis. 1. Quod is Octaviam Octavii sororem repudiasset, captus amore Cleopatræ Ægypti reginæ. 2. Quòd videtur in Asia proprium sibi Imperium moliri à Romano disjunctum. Hinc navali præliò decernitur ad *Actium* Epiri promontorium non omnino procul ab Echinadis insulis. Hac clade acti in desperationem Antonius & Cleopatra ille pugione, hæc aspidis ictu sese interemerunt.

6. Senatus, utut omnibus modis singulare regimen seu Monarchiam detestaretur. Octavii tamen potentiae se imparem sentiens summos victori reduci honores decrevit. Non tamen *regis*, (quippe nihil hoc nomine populo Romano intensius habebatur) sed *Imperatoris*, & *Patris Patriæ* nomine imperare eum voluit : cui additum est honoris ergo vocabulum *Augusti* seu *fausti* & *auspicati* : Cæsaris verò nomen ab avunculo suo Julio Cæsare sibi adscivit, ut adeò *Octavius Cæsar Augustus*.

Augustus dicatur. Quorum nominum duo postrema in omnes postea Imperatores sunt propagata.

Q. II. *Nihil est de reliquis Augusti rebus, quod notem?*

R. 1. Ejus imperio alta pace compositus est orbis, ita ut templum Jani tertio ab urbe condita clauderetur.

2. Incessit hominem cupido noscendi, quot mortalium Romanæ ditioni parerent; itaque censum toto orbe agi præcepit, qua occasione *Maria cum Josepho* Bethlehemum profecti sunt, nomina sua daturi apud hos, qui censui præfecti erant, ibidemque oppido advenis nimium quantum jam referto extra portam in tugurio hospitari coacti sunt. Ubi editus est in lucem *Jesus Christus*.

3. Virtutes Augusti, ut in homine ethnico, fuere egregiæ. Prudentia, Clementia. Fortitudo bellica, Justitia in foro: in doctos homines amor. Athenodorum præcipue philosophum libenter audiebat. Hic Cæsari, iræ aliquando præcipiti, consilium suggessit: *nihil decerneret iratus, nisi Græcarum literarum elementa ex ordine secum pronunciasset*. Aliàs *Mecænas* Augusto sedenti, & sententias necis in complures civium latas suo calculo comprobandi schedam porrexit, his verbis inscriptam. *Surge tandem carnifex*, quod Cæsar clementer tulit.

4. Ceterum manes suos & ipse passus est, quod à libidine sibi temperare nesciret. Quæ causa fuit, quod patris exemplum secuta facile sit filia *Julia*, cum prolibus suis *Agrippa* filio, & *Julia* gnata: quos libidinis ergo in exilium agi oportuit.

Q. III. *Qui Cæsarem Augustum in solio secuti sunt primo Christi seculò?*

R. 1. *Claudius TIBERIUS Nero*: Privignus Augusti (an. Christi 14.) Initio spem de se non levem præ-

præbuit, cum etiam hac gnome delectaretur: *Boni pastoris est tondere pecus: non deglubere.* Verum mox palam descivit in vitia. Bibendi libido nomen ipsi peperit, ut *Caldius Biberius Mero* diceretur. Sejanum ad omnium invidiam auxit honoribus, eoque crudelitatis suæ ministro usus est; donec & ipsum, de ambiendo Imperio suspectum, foeda morte multavit. Tandem ex morbo decumbentem senem Tiberium Caligula in strato suo suffocavit.

* *Annum jam 18vum imperante Tiberio Redemptor noster in crucem agi voluit (An. Chr. 33.)*

2. *Caj. CALIGULA* (A. Chr. 37.) Homo ad decoquendos Romani imperii thesauros natus; Hercule celebrior sibi visus, si posset unâ coenâ abligurire quidquid opum quinque potentissima regna in ærarium conferre solebant. Hujus est votum illud in Romani populi perniciem conceptum: *O utinam una cervix!* ut nempe eodem ictu illam demetere liceret. Si quendam jussisset duci, carnificem hortatus est: *sic feri, ut sentiat se mori.* Palam queri solebat, sua tempestate nullam in populum grassari pestem, famem, incendia &c. Mente demum captus equum suum, *Incitatum* nomine, mensæ suæ adhibuit, Romanumque eidem Consulatum decrevit. Machinam sibi cudi fecit eo artificio, ut illi insidens & tonitrua & fulmina emitteret, cum blasphemiiis unâ in Tonantem vibratis: *aut tu me interficies, aut ego te.* Demum à militibus frustra missus est.

3. *CLAUDIUS* cognomento Tiberius Nero (An. Chr. 41.) Albæ mentis homo. Britanniam tamen per Legatos Romanæ ditioni junxit. Venenum ei à conjugē *Agrippina* mistum est, quo periit.

4. *Domitius NERO* privignus Claudii (an. 54.) *Agrippina* hunc foetum enixa Astrologos de pueri statis consuluit, qui edixere, eum quidem imperaturum

rum aliquando, sed cum cæde matris; quo audito impotens Femina reddidit: *cædat, modò regnet.* Juventutis suæ moderatorem habuit Senecam, qui optimis illum præceptis imbuit. Ac primis quidem, quibus Imperii clavum tenuit, annis columbâ mitior videbatur, ut semel, cum sententiæ cuidam capitali subscribendum esset, dicere auditus sit: *Quàm vellem nescire literas!* Primus omnium Imperatorum in Christianum nomen sævire cæpit, SS. Petro & Paulo è medio sublatis. Ut verò videas, quos hostes nacti sunt Christiani, pauca è vitiis ejus, quæ quidem numerum omnem abhorrent, ordine promam. (1.) Prodigus Romanarum opum aureis retibus piscabatur. In Circo maria exhibebat generosò vinò stagnantia, inque iis commissas triremes. (2.) Crudelitate tanta erat, ut hominem exuisse videretur. Nam urbem incendit, ductus curiositate coram videndi, quomodo arsisset olim Troja: populòque arma capeffente Christianos incendii reos egit. Hos palis ligneis trajectos, pice, stupâque obductos jussit ardere tanquam pro facibus ad nocturnas scenas. Quosdam ferarum pellibus inclusos objecit canibus: imò non rarò ipse canina pelle tectus damnatos illos dentibus invasit. (3.) Impietas summum in monstro illo locum obtinuit. Senecâ Magistrò necatò, Domitio patre, & Britannico fratre suomet vitâ exutis in Matrem iras convertit. Illa ter propinatum venenum, subrutum semel cubiculi sui laqueare, quo erat opprimenda, evadens, cum navì imponeretur, quæ in summo pelago in frustra abiit, natatu etiam tum sibi consuluit. At demum Nero uterum miseræ fecuit. Poppæam verò conjugem suam, quæ tum uterum ferebat, impacto calce occidit.

Denique cum omnium animi à fera essent alieni, Senatus ad infamem necem quæri illam jussit. Quo Nero animadverso manus sibi intulit.

5. *Sergius Sulpicius GALBA* à Gallis Hispanisque exercitibus Imperator salutatus An. C. 68. Nimo rigore militum in se odia convertit, ab iisdem hortatu Ottonis truncatus.

6. *Marcus Salvius OTHO*, invadens imperium An. C. 69. mox à *Vitellio*, quem interim Germanus exercitus purpurâ ornaverât, superatus, manus sibimet admovit. Sed cum exercitus in Palæstina Vespasiano Imperatorios honores detulisset, Vitellius Romæ missus in vincula, tractus per urbis compita, demum multis confectus vulneribus in Tiberim præcipitatus est.

7. *Titus Flavius VESPASIANUS* A. 69. Tito filio negocium dedit Jerosolymam evertendi. Ipse Romam petens reipublicæ habenas cum laude temperavit: hoc solo notatus, quod tributa quibusvis rebus, etiam latrinis, fimetisque imponeret. Monitus à filio nummum admovit naribus cum dicto: *Lucri bonus odor, undecunque adveniat*. Jamjam ultimum agonem subiens sese erexit inquiens: *Imperatorem oportet stantem mori*.

8. *TITUS Vespasianus*, Patri sublectus An. 79. A clementia tantopere commendatus, ut vulgò audiêrit *Deliciæ generis humani*. Si fortè sub vespertinam recordaretur neminem se eo die beneficio quodam cumulasse, ingemiscere in hæc verba solebat: *Amici, diem perdidi!*

9. *Titus Flavius DOMITIANUS*. Frater Titi Imp. cui toxicum præbuit ipse, an. 81. Pessimus bipedum Album quoddam concinnavit, cui inscripsit, quoscunque morti destinasset. At Conjux ejus Domitia clam inspecto libello suum etiam nomen legens subornavit Stephanum, qui aliquot antè diebus cubitum circumferens obligatum, velut æger in conspectum tyranni admissus est, eumque confodit, mox ipse discerpendus à militibus. Animi causâ solitum
ipsi

ipsi erat cubili suo se includere, ac muscas parietibus fortè insidentes acu venari.

NB. *Haftenus nonnisi Româ oriundi diademate potiti sunt : Deinceps plurimi Imperatores alienigenæ sunt.*

10. *Coccejus NERVA* Cretensis gente An. C. 96. suffectus Domitiano. Miti vir animo prudentique. Febri extinctus est.

Q. IV. *Qui sunt Imperatores alterius seculi ?*

R. 1. *Marcus Ulpius TRAJANUS Crinitus*, Italicæ in Hispania natus, aut Tuderti, Coloniae agens, Imperator dictus est an. 98. Communi omnium calculo *Optimus Princeps* vocatus est. Cum Saburanum Prætorianorum militum Præfectum dixit, pugionem ei his verbis tradidit: *Cape hunc ensem : Et si bonus fuero, pro me; sin malus, contra me eo utitor.* Ejus decora fuere. (1.) Quod doctos magnò numero fovit. (2.) Quod equos cursorios (*Postas* hodie vocant) per Romanos ditiones constituerit. (3.) Quod Daciam in provinciam redegerit, eoque bello Istrum ponte commiserit supra Nicopolim, & jugis Hæmi montis imposuerit portam Trajani dictam, haut omnino procul Sardica, sive Sophia urbe. (4.) Vino se obnoxium sentiens ministris suis dedit in mandatis, ne exequerentur ejus jussa, quæ per ebrietatem fortè edidisset. Christianis quidem infestus fuit: sed Plinii mōnitu modum imposuit tormentis. Cum in Parthos moveret, Selinunte in Cilicia diem clausit supremum.

2. *Ælius HADRIANUS* consobrinus Trajani, Hispanus Throno potitus est an. 117. Bonus pariter & malus princeps. Omnes provincias juris dicundi ergo potissimum pedes obivit. Scotiam inter & Britanniam murum seu vallum duxit, arcendis Sco-

torum incursionibus. Ludum literarium Romæ condidit, dixitque *Athenæum*. Non tamen honore profectus est doctos & artifices, nisi illos, qui mediæ fortis erant: qui enim præstabant, eos neci dedit, cum ipse solus vellet referre palmam: adeo ut etiam Homerum flammis dare constituerit, quod melius ipso cecinisset. E ruderibus Solymæ urbem novam excitavit *Æliæ Capitolinæ* nomine, & Judæos arma corripientes oppressit, omnique illis circum *Æliam* agro interdixit. Hos vero, qui patriæ ruinis parentare flendo volebant, data (velut in tributum lacrimarum) pecunia, permisit à longè stantes dolori indulgere. Magno crimini ipsi datum est, quod Antinuum ephæbum suum tantis in deliciis habuerit, ut eidem in Niño fortè pereunti divinos honores decreverit, delubra excitaverit, & urbem *Ægypti* Antinuum. Absumptus est morbo intercute.

3. *ANTONINUS Fulvius Bojonius*, cognomento *PIUS* ob mitissimam indolem, fasces imperii suscepit An. 138.

4. *Marcus Aurelius Verus ANTONINUS*, cognomento *PHILOSOPHUS*. quod Philosophiæ studiò teneretur. An. 161. Is *Lucium Ælium Verum* regni participem seu collegam fecit: quò apoplexiâ extinctò, in Marcomannos ceterosque Germanos difficili bello defunctus est. Cui cum exhaustò ætatiò sumtus deficerent, nec vellet novos exigere census, suam uxorisque suppellectilem hastæ subjecit. *Vindobonæ* demum, seu *Viennæ* è vivis abiit.

5. *Luc. Aurel. COMMODUS Antoninus*, filius degener subrogatus patri an. 180. Inter gladiatorum cohortes ætatem egit. Hercules dici voluit, pellèque tectus Leonina incessit, & clavam torquens: quâ in circo multos solebat conficere gigantum in morem alligatis molibus vestitos. Venenò simul elisisque faucibus periit.

6. *Publicus, five Aulus, Helvius, five Aelius, PERTINAX*, Ligur; Olim ludi moderator, tum Consul, demum Imperator An. 193. Cum militum mores ad frugem reducere niteretur, ab iisdem interceptus est.

7. Eodem anno Diadema sollicitavit *Didius Iulianus*, illudque à militibus emit. Mox occisus à *Severo*.

Q. V. Tertium seculum persequere.

R. 1. *Septimius SEVERUS Pertinax*, Afer ex oppido Leptæ. Ingenii militiæque acer *Clodium Albinum* à Gallis, & *Pescenninum Nigrum* à Syris exercitibus Imperatores dictos redegit in ordinem. Rebus in Oriente & Africâ compositis Britanniam petiit, recénsque contra Scotos vallum duxit. Ager demum animi, quod filium infidias struentem sibi cerne-
ret, obiit Eboraci, dicens: *Omnia fui, & nihil mihi prodest*. De hoc Senatus censuit, illum aut nasci non debuisse, aut non mori; ut olim de J. Cæsare dictum erat.

2. *Antoninus Bassianus CARACALLA*, & *Antoninus GETA*, Severi proles, succedere patri an. 211. Verum prior alterum sustulit cum ingenti numero illorum, qui ab ejus partibus steterant. Alexandri M. visò tumultò non solum illius nomen assumpsit, sed & corporis habitum, obtorto in lævum humerum vultu incédens: quò persuasum volebat cunctis se esse Alexandrum. At Alexandrinis civibus risu eam stultitiam prosequentibus, Caracalla omnem nobilissimæ urbis pubem in campos ludorum specie ellicitam sterni ab exercitu jussit. Occisus est à milite, cum alvum exoneraturus à via declinaret, jussu *Macrini*, cujus vitæ insidiatus erat.

3. *M. Opilius Severus MACRINUS*, cum filio *ANTONINO Diadumeno* an. 217. neci à militibus datus.

4. *M. Aurel. Anton. Bassianus Varius Avitus HELIOGABALUS*, seu *Alagabalus* nothus, & pro
U 2 Cara-

Caracallæ filio falso habitus Militum favore purpuram adeptus an. 218. Nihil illi ad omnem turpitudinem defuit. Feminas & scorta legit in Senatum. Edictò sanxit, ut vitæ modum alium amplecterentur Romani, diurnis negociis noctu peractis, ac vice versa. Mensæ cum adhibuit nobiles, illis permixtos assidere fecit Leones, Pardos &c. cicures. Modò ingentem linguarum de Pavonibus vim, modò nil nisi infinitum cerebri de Turdis summi modum apponi mensis iussit. Interemptus à milite in cloaca, more canini cadaveris raptus per vicos alligatò saxò in Tiberim projectus est.

5. *Aurel. ALEXANDER Severus* Heliogabalum excepit An. 222. Cùm esset adhuc ætate juvenili, matris suæ Mammææ avarissimæ feminae nutibus morem gerere sæpè fuit coactus. Aliàs à Christianis sacris non omnino alienus esse visus est. Expeditionem in Persas secundo Marte confecit. In Germania tamen à militum, quorum vivendi licentiam cōmpresurus erat, seditiosa manu ferro petitus Maguntiaci occubuit cum matre.

6. *C. Julius MAXIMINUS Senior* cum filio *MAXIMINO Juniore* natus in Thracia parente Gotho, à Pannonico, Germanicòque exercitu Augustus acclamatur An. 235. Verùm bienniò post exercitus Africanus Gordianos duos patrem & filium elegit: quorum filius in acie mox cæsus, pater verò suspendiò sibi gulam fregit. Gordianis his simul & Maximino Senatus Romanus objecerat duos alios Augustos à se creatos *Balbinum*, & *Pupientum Maximum*. Sed & hi, & Maximì ambo furori militum succubuère.

7. *GORDIANUS III.* filius Gordiani Junioris in Africa occisi. Hic jam per annum cum *Pupieno* rexit adhuc puer, sed anno demum 238. solus rerum summâ potitus in Persas movit. Insidiis tamen *Pbippi Arabis* sublatus est.

8. *M. Jul. PHILIPPUS ARABS*, cum filio *C. Jul. Philippo Saturnino* puero An. 244. Pater à Decio victus & occisus est Veronæ, filius Romæ. Ajunt primum ex Augustis Christiano dogmati subscripsisse,

9. *Messius Q. Trajanus DECIUS* Pannoniâ oriundus, filium quoque *Decium* in Imperii societatem ascivit, An. 249. Ceterâ minimè malus Christiano tamen nomini fuit infestus. Bello contra Scytas sive Gothos, suscepto palude haustus est, filius in acie cæsus.

10. *C. Vibius Trebonianus GALLUS Hostilianus*, cum filio *VOLUSIANO* An. 252. Tributum Gothis pendere coactus fuit. Uterque ab *Æmiliano* victus occubuit. Ipse *Æmilius Æmilianus* Afer mox tertio mense interemtus est.

11. *Publ. Licin. VALERIANUS Colobius* à Subalpinis militibus dictus Imperator. An. 253. Filium suum, *Publ. Aurel. Licin. GALLIENUM* imperii participem fecit. Christianos dirè habuit. Inde à Sapore Persarum rege captus scabelli locò habitus est, cum is equum fortè conscenderet, demum etiam de-
tracta pelle faléque conditus interiit.

Sub Gallieno omnes penè provinciæ à Romanis descivère, singulis sibi Imperatorem pro se eligentibus. Qui rebelles numerò ferè triginta, dici solent *Triginta Tyranni*. Ipse verò à militibus interfectus est Mediolani.

12. *M. Aurel. Flav. CLAUDIUS II.* An. 268. Gothis multa detraxit. Peste obiit.

13. *QUINTILLIUS* Claudii frater decimo septimo die ex insidiis peremtus: vel, quod alii narrant, solutis sibimet venis. A. 270.

13. *M. Aurel. AURELIANUS* ortus ex Mæsia militum suffragiis purpuram sumsit. A. 270. Primus Romanorum Coronâ seu diademate usus. Triginta

Tyrannos potissimum sub jugum misit. Occisus in Thracia.

15. *Publ. Annius*, vel *M. Claud. TACITUS* à Senatu dictus Imp. sponte id permittente exercitu An. 275. Longiore dignus imperiò, ducentesimo die febrì occumbens *Florianum* fratrem Augustum reliquit, qui tertio mense sibi met necem conscivit, auditò, *Probum* ab exercitu Imperatorem creatum.

16. *M. Aurel. PROBUS* rure quidem natus, sed militiæ strenuissimus Germanos in Gallia præsertim afflixit ab An. 276. tumultu tamen militari occisus Sirmii.

17. *M. Aur. CARUS*, cum ambobus filiis *Numeriano*, & *Carino* oriundi è Gallia Narbonensi unà imperârunt An. 282. *Carus* in expeditione Persica fulmine tactus perit. *Numerianus* à focero suo Apro adacto pugione necatus est, *Carinus* à centurione.

18. *Valerius DIOCLETIANUS Jovius*, gente Dalmata summam potestatem cum Aurel. Valeria. *MAXIMIANO Herculio* communicavit. An. 284. Rebus contra Persas & Germanos prosperè gestis in omne Christianum nomen immanissimè sævitum est; ac tum diadema deposuit uterque An. 305. *Diocletianus* in villa sua hortum coluit. *Maximianus* pœnitentia abdicationis tactus, cum repetere Imperium moliretur, laqueò & venenò sublatus est.

19. *CONSTANTIUS Chlorus*, & *GALERIUS Maximianus Armentarius* An. 305, subrogati divisum gesserunt Imperium, illo Hispaniam, Galliam, Britanniamque retinente, in qua etiam diem ultimum clausit. An. 306. Alter, *Galerius* Africam, Italiam, Illyricum; Græciam & Orientem tenens computrescente corpore crepuit An. 311.

§. II.

Bella & negocia externa.

1. *Bella*, quorum hactenus sparsim mentio facta est, ut accuratius prosequamur, non admodum è re fore censemus.

2. Cum iis, qui hostem decretoriâ quâdam pugna confecerant, triumphali pompâ Urbem intrare liceret, priores Imperatores ipsimet in aciem progressi sunt, ut honore illo potirentur; quem sanè Senatus decernere debebat. Dein, auctô luxu, per Duces bella gesta sunt, iisque demum jam penè confectis adfuere Cæsares, ultimam manum imposituri, sicque acturi triumphum levissimô suô negociô. At cum etiam Senatûs autoritas haberetur demum contemptui, cæpêre Imperatores armorum negocium facere Præfectis, ac nihilominus sibimet triumphi honores usurpare. Ita paulatim Romana virtus in auras abiit.

§. III.

De Statu Politico Rom.

Q. I. *Quis tanta in urbe & imperio summa gavisus est potestate ante Cæsares?*

R. *Populus Romanus*, non quidem vulgus & fæx hominum, sed Cives tantum, qui suas in tribus erant distincti. Summus quidem magistratus erat *Consulatus*, binique erant Consules in annos singulos: Sed hos ipsos populus negligebat. Et si quid decrevissent Senatus & Consules, quod populo non arridebat, Tribuni plebis *intercesserunt*, id est, impedierunt illud; qui ipsos nonnunquam Consules in vincula egerunt.

Unde accidit, ut *Civem Romanum* esse regio ferè honori par haberetur. Nec quemquam in-

terficere aut servili pœnâ afficere fas erat cuicunque judici, nisi populus suis id calculis probâisset. Attamen Romana civitate donati postea sunt quam plurimi extra Romam, ipsamque Italiam: qui, utut hac immunitate gaudebant, suffragii tamen in comitiis aut foro ferendi jure destituebantur.

Q. II. Quomodo mutata est hæc rerum facies?

R. Auctis Romanorum rebus fieri non potuit, quin aliquæ familiæ, quæ rebus gerendis plurimum erant admotæ, divitiis affluerent. Unde tyrannidem affectare illas, proclive fuit: quod paulò antè in Sylla, Pompejo &c. vidimus. Cæsar potissimum conciliatis sibi legionibus Galliâ provinciâ non in populi sed in suam rem usus, victo etiam Pompejo facile habuit Senatûs Populique auctoritatem eludere. Quem gnaviter secutus est Octavius Augustus. Sicque *Monarchia* nata est, sed *unius imperium*.

Q. III. Quomodo hoc imperiô usi sunt Impp.?

R. Primò quidem satis verecundè: cum Romani populi mores haberent suspectos, cuique suæ timerent. Itaque Augustus noluit, decernente licet Senatu, *Dictator perpetuus* dici, cum viderit Julium Cæsarem eo in honore occisum esse. Sed inventa est *Tribunitia potestas*, quam tamen visus est ægrè admittere in decennium; illam tamen singulis deinceps decenniis sibi renovari facile est passus.

2. Etsi verò verbis ac cerimoniâ illam potestatem, uti & Consulatus honorem &c. acciperet à Senatu, reapse tamen omnia suo jure agebat. Nam jus vitæ necisque belli ac pacis solus ipse librabat. Ac vix homini in illud involaturo!

3. Hactenus provinciæ ditionis Romanæ à Præfidi-
bus seu Præfectis regebantur : eosque ad id muneris
adhibebat Senatus. Verùm Augustus Provincias po-
tentiores cum dispositis per eas legionibus sibi sumsit,
inferiores permisit Senatui ; nec id sine specioso co-
lore. Agebat enim , cum illæ provinciæ solerent fi-
nitimorum incursionibus quassari , se tanquam assue-
tum armis hunc in se laborem suscipere , ut Patribus
interim ocium esset ad reliquas provincias quietiores
ordinandas animum appellere.

4. Verùm omnem imperandi verecundiam ocys
deposuere posteri Cæsares ; qui pro sua libidine Pro-
vinciis , Magistratibus , Opibus , Vitæque ipsa Senatûs
ac Civium impotentissimè sunt abusi.

Q. IV. Quinam verò & à quo constituti sunt Imperatores ?

R. 1. Augustus successorem sibi met ascivit Tiberi-
um , iste Caligulam.

2. Hòc interfectò , Senatus Cæsarum prosapiam
delere , sibi que summam rerum , aut legendorum sal-
tem Principum jus vindicare nitēbatur. Non tulit id
prætorianorum militum insolentia , sed Claudium
Cæsarei sanguinis , hominem stupidissimum purpuræ
induit , qui metu Senatûs se occuluerat.

3. Posthæc Imperatores in more repositum habue-
runt è sua gente quosdam gerendo post se imperio de-
stinare. Qui *Cæsares* dicti sunt inde ab Ælio Verò
Commodo An. C. 136. qui ab Adriano nominatus Cæ-
sar paulò post rebus humanis excessit. Cæsares illos ,
initiò quidem , Senatus *Augustos* appellare consuevit ,
quo titulo amplior ipsis potestas & fere imperatoria
concessa est. Post verò etiam hoc jus nominandorum

nempe Cæsarum Augustorum, sibi vendicarunt Imperatores ipsimet.

4. At militum prætorianorum exemplum mox secuti exercitus remotius degentes, audita Imperatoris morte alium ipsi creârunt, modò Ducem suum, modò gregarium quemvis militem, quem sperabant licentiæ militari prædisque magis indulturum. Ea electio celebrari consuevit militari cum tumultu, & non nisi acclamando e. g. *Maximinus Augustus!* Primum quidem Senatum de sua electione reddebant certiores, ejusque etiam auctoritatem adjici petebant. Sed à Maximino & ferè deinceps, spreto Senatu egerunt. Unde factum, ut, ubicunque terrarum exercitus quidam Romanus ageret, qui sibi videbatur potentior, is Augustum sibi crearet, eumque pro sua feroci indole denuo morti litaret.

§. IV.

Viri Præcipui.

Q. I. *Ede viros majoris commatis, qui Primò seculò seu ab Augusto ad Trajanum ferè extiterunt.*

1. *Strabo* Amasiæ, urbe Ponti, natus, Philosophus Stoici nominis, & Geographus insignis sub Tiberio.

2. *Philo* Judæus Alexandrinus Ægyptius, Platoniciæ Philosophiæ tam potens, ut vulgò diceretur: *Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat.* Pro Judæis legatione suscepta, eorum apud Cæsum Imp. causam egit.

3. Senecas nominare possum tres.

1. *Marc. Annæus Seneca* vulgò *Rhetor*, seu *Declamator*, Cordubæ in Hispania natale solum adeptus paulò ante bellum civile Cæsaris & Pomp. Is literis

com-

commendavit *Controversias & Suasorias*. Obiit Claudio Principatu,

2. Luc. Annæus *Seneca*, *Philosophus*, filius Rhetoris. Reipublicæ primò admotus, solum tamen vertere coactus est Claudio Imp. Non multò tamen post Neronis Cæsaris adolescentiam moderatus principem effecit optimum, quamdiu is præceptoris consiliis aurem præbuit. Illum verò cum à recto declinare sensisset prudens Seneca, missionem ab aula petiit, opes, quibus auctus erat à principe reddidit, sponteque in exilium concessit. Ea re Tyranni sibi odium peperit, qui viam facile reperit Senecam è medio tollendi. Cum enim Piso reus ageretur insidiarum Neroni structarum, Tyrannus Senecam quoque facinoris conscium esse finxit; iussitque eum haustò venenò, ruptisque venis extinguì. Stoicorum philosophorum omnium facile princeps est habitus: Tantique fuit Romanis, ut non pauci illi diadema decernerent, si è medio tolli Nero potuisset. Scripsit egregia volumina morum præceptis refertissima, *De Ira*, *Clementia*, *Constantia*, *Beneficiis*, *Epistolas*, *Quæstiones naturales* &c. E tragædiis etiam *Medeam*, *Hippolytum*, *Troadem*, & fortasse *Oedipum* scripsit.

3. Luc. Annæus *Seneca Tragicus*, è posteris Senecæ sub ævum Trajani vixit, ac scripsit reliquas Tragædias Senecianas.

4. M. Annæus *Lucanus* filius Melæ, qui frater erat Senecæ Philosophi. Bellum civile Cæsaris versu descripsit Libris 10. quorum tres modò priores ad limam revocavit. Dicuntur *Pharsalica*. Eodem cum Seneca fato periit.

5. Aul. *Persius* Flaccus Volaterranus, Poëta Satyricus Neronis ævò.

6. Aul. *Petronius* Arbiter Poëta Satyricus sed salax, Neronis amicus.

7. *Silius* Italicus , seu Italica Hispaniæ civitate oriundus alterum bellum Punicum metrô cecinit , cum fasces Romæ Consulares gessisset Cæsare Galba.

8. Flav. *Josephus* Judæus , quo de consule *Historiæ Sacræ* L. 1. Cap. 12. *Quæst.* 3.

9. Publ. Papinius *Statius* Neapolitanus , nobili loco natus , sed aliquando egestate laborans. Post verò Domitiani Cæs. amicus , Poëta Epicus evasit illustris.

10. M. Valerius *Martialis* Bilbilitanus Arragónius seu Hispanus. Trajani imperium attigit : Parasitus celebris , demum tœdio rerum urbanarum suam repetiit patriam.

11. *Juvenalis* Satyricorum Poëtarum chorum ducit. Is cum profligatos ævi sui mores carminibus traduceret , & Paridem insuper histrionem offenderet , qui apud Domitianum plurimum poterat , specie honoris præfectus est cohorti militum , & in Ægyptum missus , ubi exul vivendi finem fecit.

12. C. *Plinius* Secundus , major sive senior Veronæ natus , quo nemo magis avarus discendi , ut nec cibum caperet , nec iter faceret , quin aut scriberet aut legeret , aut dictaret aliquid. Scripsit *Historiæ naturalis* Libros , quibus in compendium misit , quidquid ferè sciri utile est , & pulcrum. At dum Vesuvii tum fortè vomentis , flammæ prope nimis studet rimari , intercluso per sulphureos suffitus spiritu vitam immolavit doctrinæ cupidini, Tito Imperatore.

13. C. *Plinius* Cæcilius Secundus junior prioris nepos ex sorore , Autor Epistolarum , & Panegyrici Trajano dicti , cui autor fuit , ut à Christianorum cæde temperaret sibi.

14. C. Jul. *Solinus* Romanus Plinio proximus & ævô & stilo.

15. Marc. Fabi. *Quintilianus* , Hispanus Rhetor.

toricen professus ejusdem præcepta conscripfit, quæ majori in pretio sunt, quàm ipsius Ciceronis, & post Aristotelis libros optimæ notæ sunt.

Q. II. Seculum alterum evolve.

R. 1. *Plutarchus* Chæronææ in Bœotia natus à Nerone ad Hadriani tempora claruit, nobilis Historicus, sed alterius quoque eruditionis laude nemini secundus.

Est & *Plutarchus* junior, cujus sunt libri de Platitibus & decretis Philosophorum.

2. *Cornel. Tacitus* primæ nobilitatis Romanus, sed Scriptis Annalibus multò nobilior Romani Imperii fastos à Tiberio ad Neronis interitum pertexuit. Situm etiam & mores Germanorum eleganti libro exposuit. Vitam produxit ad Hadrianum usque.

3. *Appianus* patriâ Alexandrinus Res Romanas accuratò calamo prosecutus. Sub Antonino Pio.

4. *Claud. Ptolemæus* Pelusii ad ostia Nili in lucem editus Astronomorum & Geographorum antesignanus, quas disciplinas Alexandriæ professus est usque ad M. Aur. Antoninum.

5. *Epictetus* Hierâpolitânus, servus Epaphroditæ, qui familiaris erat Neronis. Senex Philosophus annorum gravis ad imperium M. A. Antonini porrexit ætatem. Ejus demortui lucerna fictilis, qua ad nocturnas lucubrationes uti consueverat, tribus drachmarum millibus venit.

6. *Pausanias*, cui Cæsarea Cappadociæ patria fuit, Antiquitates & Geographicam Græciæ notitiam omnium optimè delineavit. M. A. Antonino Imp.

7. *Galenus* Pergami Mysiæ majoris urbe natus patre Architecto. Alter ab Hippocrate Medicorum princeps in Ægypto, Romæ, & in patria sua artis specimen edidit, in qua fatis concessit senex.

8. *Dio-*

8. *Diogenes* Laërte Ciliciæ oppido oriundus de vita insignium Philosophorum decem libros conscripsit. Severo Imp.

9. *C. Suetonius* Tranquillus Hadriano à Secretis duodecim Imperatorum à Julio Cæs. vitam descripsit, item Grammaticorum, Poëtarum atque Rhetorum.

10. *L. Annæus Florus* Hispanus Epitomen rerum Romanorum edidit, & Panegyristen potius agit, quàm Historicum. Hadrian. Imp.

11. *Justinus* Historias Philippicas, & totius mundi in compendium misit. Ejus & conditio nos latent, & ætas.

12. *A. Gellius* Athenis docuit Grammaticam latinam: de qua variisque ad eruditionem spectantibus commentarios edidit, quos *Noctes Atticas* dixit.

Q. III. Tertiæ Seculi lumina prode.

R. 1. *Dio Cassius* Nicææ in Bythinia natus Historiam à condita urbe ad annum Chr. 229. deduxit, quo ipse cum Alexandro Imp. Consul fuit.

2. *Papinianus* Jurisconsultus à Caracalla securi percussus.

3. Alexandri Severi Imperio quatuor extitere clarissimi Jurisconsulti.

Domit. *Ulpianus* Tyrius tumultu militari necatus. Hostis Christianorum.

Jul. *Paulus* Patavinus.

Sext. *Pomponius* Romanus.

Celsus Romanus.

4. *Porphyrius* Tyri editus, antè dictus Malchus. Origenis contubernalis, discipulus Plotini Philosophi. Categorias Aristotelis primus Commentario illustravit. Ejus commentum est *Arbor Porphyriana* logicis decantata. A Christianis Sacris turpiter deficiens, in eadem etiam calamus strinxit. Probo Imp.

CAPUT II.

*A Constantino M. ad Augustulum, &
Interregnum in Occidente Maximum.*

§. I.

Series Imperatorum.

Q. I. Constantinum Constantio patri successisse jam didici, nunc ejus res gestas strictim ediffere.

R. Marc. Flavi Valeri. Constantinus à Patre Hispaniam tantum, Galliam atque Britanniam cepit. Demum verò etiam reliquò totò Imperiò potitus est, Maxentiò, Maximinò & Liciniò superatis.

I. Maxentius Maximini Herculii filius prætorianorum militum factione rerum Romanarum potitus à Constantinò pacis civilis amante in Imperii societatem admissus est. Quo insolentiùs agente Senatus Constantinum evocat. Is in tyrannum arma expediens prope Treviros Crucem è Cælo spectabilem habet adultissima die, cui subjectæ erant hæ literæ: In hoc Signo vinces. Inde Romam tendens collatis signis Maxentii equitatum in fugam agit; qui pontem sublicium, Tiberi impositum, superaturas unà cum suo Duce Tyranno ipso undis hauritur. Nam pontem ea arte struxerat Maxentius, ut si Constantinus cum suis eundem conscendisset, solutis compagibus mergeretur. At modò incidit in foveam, quam foderat ipse. Hæc victoriâ Italiam cum Africa suæ ditionis fecit.

2. Ma-

2. *Maximinus* Orienti imperabat unâ cum *Licinio*. Auditô verò, hunc pacem cum *Constantino* composuisse, infesta in eum arma movet. Fusus fugatusque paulò post à vermibus corrosus animam evomuit. An. C. 314.

3. *Licinius* *Licinianus*, *Dacus* ruricolâ natus patre, literarum planè rudis, sed manu promptus à *Maximino* Orientalis Imperii particeps est factus. Cum fidem *Constantino* datam falleret, nec, ut inter eos convenerat, *Christicolas* tueretur, sed mactaret potius, à *Constantino* primùm in *Pannonia*, mox in *Thracia* victus *Illyrium* & *Græciam* permisit *Constantino*. Verùm inquietus senex coacto iterum exercitu ex *Asia*, iterum superatus purpurâ, vitâque ipsâ exutus est à militibus *Thessalonicæ* (A. C. 324.) Et sic demum Orientis ac totius *Romani Orbis* Imperium accessit *Monarchæ Constantino*.

4. Ceterùm summæ laudî ducenda sunt *Constantino* sequentia. *Primò*, quòd primus ipse Imperatorum *Christianâ Sacra* suscepit, eâque civitate, ut ita dicam, per totum latè Imperium donârit. *Secundò*. Quòd *Synodum* primam universalem *Nicæam* *Bithyniæ* coegerit nutu *Sylvestri PP.* hæresinque *Arianam* suppressere contenderit.

5. At vitio ipsi vertitur *Primò*, quòd filium suum *Crispum* principem vitæ integerrimum neci addixerit, facili nimis aure data *Faustæ*, quæ novercalibus agitata odiis temerati pudoris insimulaverat insontem juvenem. Comperta fraude ipsam etiam *Faustam* splendidò adornatò balneò suffocavit. *Secundò* *Byzantium* urbem condidit; cum enim super *Asiaticum* litus urbem sui nominis moliretur in agro *Chalcedonis*, aquilæ identidem advolantes sublatis rostris architectorum funiculos *Byzantium* transtulêre: quare ibidem *Constantinopoleos* fundamenta jacta sunt An. 325. Id quidem magnificum erat *Constantini* opus, sed

ed quod politicis non admodum placet, quia *Romam* hanc *novam* (hoc enim nomine vocari Constantinopolim jusserat) ut augeret, veterem denudavit ornamentis. Inde data est posteris ansa, ut Imperium in *Orientem & Occidentem* dividerent, virésque sparsas efficerent infirmiores: Et nonnullorum Orientis Imperatorum potentiâ freti Constantinopoleos Patriarchæ Romani Pontificis dicto audientes esse spernerent, atque adeò grande Schisma concinnarent.

6. Denique suscepta in Persas expeditione lentò morbò consumtus est Nicomediæ, non sine veneni ab amicis propinati suspicione. Annum agens regni 31. Vitæ 65. A. C. 337.

Q. II. Sæpe audio de Donatione Constantini, Tu quænam illa sit, edoce.

R. Constantinum ajunt, cùm à Sylvestro PP. salutari fonte tingeretur, eidem Romanæ Urbis, & circumjacentis Latii Dominium dedisse dono. Hic ergo uno ore vociferantur Hæretici, nec factam esse à Constantino Donationem, nec fieri potuisse, adeoque repetundarum accusant Pontifices. Non est equidem hujus loci iisdem ex asse respondere, ut tamen Historiæ tiro non planè in falio hæreat, sequentia notet.

1. Factane sit illa *Donatio* à Constantino, relinquimus in medio.

2. Certum est autem Romanis Pontificibus eam Italiæ partem jam inde paruisse. Ac præsertim Pipinum Caroli M. patrem solemnibus tabulis id confirmasse; quod confirmârunt Carolus M. Otto, Henricus sanctus, alique Imperatores.

3. Constantinum, ac priores illos Imperatores Italiam, vel quamvis aliam imperii partem *potuisse* cuivis donare, facile persuasum habebit, qui sciet illos Imperatores neminem procerum, ne dicam hæreticorum, de sua imperandi methodo debuisse vel con-

fulere, vel sequi: sed sup tantum jure ac libitu omnia constituisse. Profecto si Cæsares illi (ut fuere aliqui deterioris vitæ) scorto cuipiam donârunt tota regna, nemo nostrorum hæreticorum vel gry facit,

4. Denique cum taceant Imperatores & Imperium, & soli ringantur hæretici heri nati, quorum ea res nihil interest, risu potius illos prosequamur: crediderim enim illos malle, ut præconum suorum grex numerosissimò muliercularum ac prolium ordine instructus ex Italia pascatur, quàm gens quævis Catholica, præsertim sacra.

Q. III. Ordinem Augustorum post Constant. M. prosequere.

1. Tres ejus filii paternas ditiones inter se diviserunt.

CONSTANTINUS II. natu grandior cepit Hispaniam, Galliam, Britanniam, Germaniæ partem. A Constantio fratre occisus prope Aquilejam A. 340.

CONSTANS minimus natu Italiam, Illyricum, Thraciam, Græciam, Africam tenuit. In Pyrenæis montibus & ipse occisus est à rebeli comite *Magnentio* A. 350.

CONSTANTIUS medius fratrum primò Orientem & Ægyptum, sed subactò demum Magnentiò omne Imperium occupavit. Arianae pesti addictissimus Catholicos indignis modis habuit. Extinctus febre A. 361.

2. *Flav. Claud. JULIANUS APOSTATA.* Constantini M. ex Fratre Constantio nepos. Christianis Sacris à pueritia imbutus, factus Imperator iisdem nuncium remisit, acerbis odiis in Christianos invehens: Judæosque ipsos in eorum contemptum augere opibus conatus est. *Vid. Histor. sacram L. 1. Cap. 12. Q. 4.* Tandem cum Persis acie experturus votum Jovi nuncupat omnes perdendi Christicolas,
si vi-

si victor rediret. Verum spes eum fefellit: nam celò (cœlitus ut creditum est, missò) trajectus, exceptum è vulnere cruorem in aëra excussit cum anima, adjectâ blasphemîâ: *Vicisti Galilæe, vicisti!* An. C. 363.

3. *JOVIANUS*, *Juvianus*, seu *Jovinianus* Pannoniâ editus, à militibus in ipsa acie salutatus est Augustus. Pace cum Persis composita partem Armeniæ cum urbe Nisibi eorum permisit arbitrio. In Galatia obiit, vapore carbonum vivorum, quibus cubiculo submitti calorem curaverat, suffocatus. A. 364.

4. *VALENTINIANUS I.* Pannonius ab exercitu purpurâ indutus eandem cum fratre suo *Valente* communicavit. Cum Legatos Quadorum audiret, irâ succensus obstupuit, ut nihil sanguinis elici è venis potuerit. Sicque extinctus est adhuc Catechumenus. A. 375.

VALENS eidem superstes Arianus sectator rem Catholicam miserè afflixit. Cum verò Gothos è Thracia conatur exigere, præliò saucius subductus est in rusticam casam, ibique à supervenientibus Gothis immisso igne exustus. An. 378.

5. *Valentiniano I.* successore filii in Occidente *VALENTINIANUS II. & GRATIANUS*. Qui Valente extincto in Imperii societatem vocârunt *Theodosium*, filium Theodosii Magistri equitum, qui in Africa rem præclare gesserat, eumque Orienti consulere jusserunt.

At *Gratianus* à Maximo, qui in Britannia tyrannidem arripuerat, captus Lugduni perimitur. An. 383.

Valentinianus idem patitur ab *Arbogaste* rebellis Viennæ in Gallia. An. 392.

6. *THEODOSIUS I.* Magnus. Hic cum duos suscepisset filios è Faccilla Gratiani sorore *Arcadium & Honorium*, eorum curam habere jussit *Arsenium Magnum*, Diaconi munus tum obeuntem.

Aliquando verò musæum ingressus, vidensque pueros sedentes discere, stante interim magistro, indignissimè id tulit, deditque in mandatis, ut deinceps regii principes nudo vertice auscultarent sedentem magistrum, isque virgis etiam, si opus, minimè parceret.

Religiosissimus aliàs Princeps præceps tamen iræ nonnunquam fuit. Thessalonicæ enim cives præfectorum cuidam vim intulerant. Quo accepto Imperator dispositos in circo milites iussit magnam civium ad spectacula confluentium stragem edere. Septem millia cæsi sunt. At obstupescens facinus D. Ambrosius Theodosium ab hac cæde recentem aditu Ecclesiæ interdixit. *Vid. Hist. Eccl. L. 2. c. 2. §. 6.*

Maximum tyrannum fregit. Mox etiam *Eugenium* ab Arbogasto subornatum. Sed biduò cum hoc pugnatum est ancipiti marte. Quo in discrimine Theodosius sæpè Cælum suppetias vocavit his verbis: *Ubi est Deus Theodosii!* Anno 394.

Alterò post annò vitam cum morte commutavit scriptis Imperii hæredibus duobus filiis *Arcadio & Honorio*, illò *Orientis*, hòc *Occidentis*.

Q. IV. Qui fuere deinceps utriusque hujus Imperii fines?

R. 1. *Occidens* numerabat Britanniam, Germaniam, Illyricum cum Pannonia, Dalmatiam, Italiam Galliam, Hispaniam, Africamque omnem maritimam.

2. *Orientis* erant Græcia omnis, Mœsia, Thracia, Asia usque ad Euphratem, & Ægyptus; nam hæc veteri Geographiâ ad Asiam, non ad Africam pertinebat.

Q. V. Paucis expedi Caesarum OCCIDENTIS Ordinem ab Honorio ad Augustulum.

R. 1. *HONORIUS* undecim nonnisi annos natus
tuto-

tutorem nactus est *Stiliconem* origine Vandalum virum promptissimum. Huic summa potestate concessa Honorius interim *Ravennæ* regiam constituens ocio vacabat. Itaque *Stiliconem* fusô semel prope *Veronam* *Alaricô* Gothorum principe (Anno 402.) subiit animus Augustos honores vel pro se vel pro filio *Eucharîo* ambiendi. Idcirco *Visigotos* *Herculôsque* denuo evocat, in quos prima acie cæscs (an. 405.) dum altera expeditio suscipitur detectis insidiis *Stilico* è medio tollitur, Cæsaris mandatô.

Cæso strenuissimo duce non fuit difficile Gothis *Romam* ipsam in deditionem accipere An. 409. Erat tum *Honorio* in deliciis *Gallus* lepidum animal: cui nomen *Roma*. Ducibus itaque nunciantibus, *Romam* perditam esse, negavit fieri id potuisse, cum paulò antè escam ei porrexisset. Tantum ocii fuit *Honorio*, ut ei licuerit etiam *Romam urbem* ignorare.

Alaricus Attalum quendam indutum purpurâ *Romæ* creat Imperatorem, qui coacto exercitu *Ravennæ* *Honorium* obsidet, sed submissa ex *Orientis Imperio* classe depulsus, dum in *Galliam* properat, à *Constantio Duce* manu dextra multatus in *Liparam Insulam* relegatur.

Heraclianus Dux, qui paulò antè *Africam* *Attalo* ereptam Imperio asseruerat, tyrannidem molitur, classémque septingentarum navium appellit *Italiæ*. Sed dictô citiùs rejectus *Carthagine* in templo *Mémorîæ* trucidatur.

Alaricum defunctum *Ataulphus* excepit, qui cadavere ejus in anne *Consentiæ* (ne à Romanis ludibrio haberetur) tumulto, *Placidiam* duxit ab *Alarico* jam captam *Honorii* sororem. Sed *Ataulphô* quoque à suis cæsô *Sigericôque* mortuô *Wallia* à *Constantio Duce* adactus est reddere *Placidiam*, quæ nuptui tradita eidem *Constantio Valentinianum* edidit. Cùmque occulti cum Gothis fœderis suspicione laboraret

Placidia apud Honorium, fugâ sibi suæque proli consuluit ad Theodosium II. Imperat. Orient. Qui, factis concedente Honorio, hunc Valentinianum Constantii filium Augustum declaravit.

Denique Honorius consilio ac fortitudine gerendo Imperio longè impar eximia tamen in Deum pietate fines Imperii utcunque conservavit, si Hispaniam exceperis, Galliæque partem. Obiit. An. 423.

2. *VALENTINIANUS III.* Hic Africam perdidit, captam à Vandalis. Et Galliæ potissimam partem à Francis & Burgundionibus occupatam. Attilam tamen Hunnorum ducem è Gallia eiecit virtute *Ætii* præfecti sui, opèque Gothorum, Francorum & Burgundionum.

Britannia à Saxonibus occupata.

Illyricum ab Hunnis aliisque Scythis subactum. *Venetæ* demum insulæ ab exulibus Christianis occupatæ, & *Africa* à Bonifacio Vandalis prodita est. Demum Valentinianus à *Maximo* Rom. Consule, cujus uxore abusus fuerat, clam interemptus est. An. 455.

3. *MAXIMUS* celato crimine primùm nuptias Eudoxiæ Augustæ viduæ, mox etiam Imperium decernente Senatu & populo acclamante adeptus est. Sed cùm incautus conjugi patratam cædem aperit, illa tacta dolore Genfericum Vandalorum in Africa regem in perniciem Maximi evocat. Hic Româ expulsa Eudoxiam iater reliquam prædam abripit. Maximus in ipsa fuga à populo discerptus est. An. eodem.

4. *AVITUS* à Visigothis è Narbonensi Gallia ad occupandum solium submissus, à Senatu verò Româ pulsus in fuga mortem oppetiit. An. eod.

5. *MAJORANUS* à Leone I. Imperat. Orientis submissus Genfericum reiecit in Africam, Mauritaniam

tanium recuperavit. A *Ricimero* tandem armorum præfecto ex insidiis interemtus. An. 461.

6. *SEVERIUS* cum Alanos Italiâ exegisset, ab eodem *Ricimero* venenô extinguitur. A. 465.

7. *ANTHEMIUS* à Leone & ipse adjutus, à *Socero* tamen suo *Ricimero* vitâ exutus est, propinatô toxicô. An. 472.

Ricimerus tandem ille latro in folium involat: sed *Numinis* vindictâ quarto ac trigesimo die periit. An. eodem.

8. *OLYBRIUS* Patricius Rom. neci occumbit. An. eod.

9. *GLYCERIUS* à militibus salutatus Imperator à *Julio* nepote coactus est aris sese addicere, factus Episcopus Salonæ. A. 474.

10. *JULIUS NEPOS* ab *Oreste* duce, quem *Gallias* cum exercitu petere jusserat, necatus. A. 475.

11. *ROMULUS Momyllus Augustulus* dictus, non *Augustus* ob speciem corporis brevioris. A patre *Oreste* constitutus Imperator, ab *Odoacre* ejectus est. (A. 476.) *Odoacer* enim *Herulorum* Rex è *Pomerania* & *Hungaria* cum suis accitus à Romanis occasione libentissimè usus *Italiam* suæ potestatis fecit. *Augustum* soliô movit, vitæ tamen eidem gratiam fecit, misertus ejus pueritiæ.

* Deinceps nemo in Occidente titulum *Augusti*, *Cesaris*, vel *Imperatoris* usurpavit usque ad *Carolum* M. Huncque in modum *Romanorum* potentia à *Romulo* primo ortum trahens desiit in isto ignobili *Romulo*. Et Monarchia ab *Augusto* constituta in *Augustulo* est extincta.

§. II.

Bella & Negocia externa.

Quintum ab incunabulis natæ Salutis seculum post hominum memoriam inquietissimum extitit. Ingentia enim populorum agmina ex septentrione, & Scythicis oris effusa occidentale Imperium pessumiverunt.

Verum cum insequente temporis periodo longè major, magisque necessarius dicendi locus futurus sit, eo usque barbaram hanc historiam differimus.

§. III.

Status Politicus.

1. Senatûs hoc tempore autoritas ferè nulla, nisi quodd Geminos quotannis Consules nominabat, alterum Romanum, Constantinopolitanum alterum; isque honor frequentissimè ipsis Imperatoribus delatus, quamquam hi non admodum illo afficerentur.

2. Imperatores ipsi mutuis auxiliis in conservando diviso Imperio usi sunt. Altero tamen fortè defuncto, alter superstes ejus provincias curabat, ac de novo Cæsare iisdem consulebat. Ac Senatus Romanus, cum Romæ deesset Imperator, jura petebat Constantinopoli.

§. IV.

Viri Præstantes.

I. Heroës, & Tyranni.

1. Theodosius M. divisio in filios Imperiô Honorium Occidenti, Arcadium Orienti jura dare voluit.

At

At cum utrique per ætatem non liceret manum admove-
vere reipublicæ , Honorio *Stiliconem* , Arcadio jun-
xit *Rufinum*. De *Stilicone* suprâ meminimus in rebus
Honorii. *Rufinus* gente Vasco Gallus , primum con-
sulatu , mox supremâ Aulæ præfecturâ auctus , tan-
tæ tamen fortis impatiens , ipsum Imperii diadema
ac cædem Arcadii meditari cæpit. Faverat viro ex-
ercitus , jamque purpuram ejus humeris applicare pa-
raverat , cum ecce compertô *Rufinum* in id negoti-
um excivisse Gothos , dejectam perfido cervicem , con-
tôque suffixam per castra sublimem ferunt. A. 395.

2. *Rufini* locum occupavit *Eutropius* non quidem
heros , sed ob ipsa scelera magni nominis *Eunuchus*.
Hic , ne quid ejus moraretur tyrannidem , legem ex-
torfit ab Arcadio , ne ad aras & templa confugienti-
bus asylum patéret. At exercitus ejus dedignatus
imperia petit eum neci dedi. Is in templum se reci-
piens , frustrâque sacras aras amplexus , asylum , quô
alios arcuerat , nec ipse invenit , sed suamet captus
lege poenas dedit Tyrannidis.

3. *Valentiniani III. Imperio* tres memorandi sunt viri.
Ætius Bulgarus seu Hunnus , *Castinus* Scythæ , *Bo-
nifacius* Thrax.

Ætius rebus in Gallia strenuè gestis à Principe ta-
men exautoratus Hunnorum copias sibi adjunxit.
Commissôque semel cum Romanis præliô in gratiam
est receptus , Hunnisque reditum in patriam persuasit.
Verum illi , gustatâ semel Italiâ atque Illyricô , præ-
dæ adducti cupidine cum 700000. Attila Duce de-
nuo advolant , protritâque in modum turbinis Pan-
noniâ , Germaniâque Galliam petunt , ab *Ætio* tamen
ingenti clade excipiuntur. Jamque *Ætius* Galliam à
Francis , Gothis & Burgundionibus tum occupatam
Romano Imperio asserere parabat , cum eum Valen-

tinianus Ravennam excitum suamet manu neci dedit, A. 454. Jure non nemo dixit, Cæsarem suâ dextrâ suam sibi met sinistram recidisse. Hoc enim Duce sublato omnis apud Barbaros Romani nominis metus evanuit.

Castinus susceptis cum Bonifacio inimicitîis, cum Italiam pessumiret, ab Artaburio Duce datus in vincula, & ab Imperatore in exilium ejectus est.

Bonifacius cum & suis machinis, & Castini discordiis, Ætiique calumniis in suspicionem affectatæ Tyrannidis venisset, atque à Placidia Augusta revocatus ex Africa morem non gessisset, Romana in eum arma decreta sunt. Quibus se imparem sentiens Vandalos, ut ex Hispania in Africam trajicerent, invitavit An. 427. Ac licet eum facti subiret pœnitentia, frustra tamen fuit cum Phrygibus sapere. Provinciis itaque exutus ac mœrore extinctus est.

II. Docti.

* *Paucos si sacros excipias Doctores, hoc ævum eruditos tulit; inter arma enim exulant Musa.*

1. Sext. Aurelius *Victor* Pannoniæ Præfectus Illustrium Romanorum res gestas literis commisit.

2. Decius Magnus *Ausonius* Burdegalensis Gallus Consulatum gessit An. 379. Poëta non spernendus, cujus nepos fuit S. Paulinus Episc. Nolanus, itidem poëta.

3. Claudius *Claudianus* Ægyptius. Stiliconis in laudes effusus. Poëta numerosus, & hoc solo infelix, quod pangendis carminibus non meliorem nactus sit materiem. Floruit sub an. 400.

CAPUT III.

*Ab Augustulo & Occidentalis Imperii
ruinis ad Carolum M. & restitutionem
Imperialis dignitatis.*

Ætas Barbara.

§. I.

*De Regnis Regibusque Italiæ, aliisque
Barbarorum imperiis usque ad Caro-
lum M.*

• *Ad Seriem Historiæ continuandam ea potissimum re-
gna spectant, quæ in Italia, tanquam Monarchiæ quar-
tæ sede constituta sunt. Ea sunt quatuor. 1. Herulo-
rum. 2. Ostrogothorum. 3. Langobardorum. 4. Ex-
archorum.*

*Reliqua, quæ per Hispaniam, Galliam, Africam
&c. gessere Barbari §. 2. referemus cum de bellis & ne-
gociis externis agendum est.*

I. Heruli.

*Odoacrem jam diximus Augustulæ in exilium actæ
Romanum Imperium sui juris fecisse an. 476.*

*Hunc hospitem ut excuteret Zeno Orientis Impera-
tor Theodoricum Ostrogothorum regulum cum pote-
state ac milite mittit, hoc pacto, ut Odoacre pulso
Theodoricus provincias interim moderaretur, do-
nec Imperator de iis constitueret. A. 489.*

Is ergo suscepta expeditione, sentiens, opinione fortiùs pugnare Odoacrem, amicitiam cum illo in speciem componit. Mox verò mensæ adhibitum inter epulas necat. An. 493. Sicque Hercolorum extincto regnò natum est Ostrogothorum.

II. *Ostrogothi.*

1. *Gothorum Origo.* Gothicum omne nomen è Suecia, & extrema Germania profectum est. *Gothones, Gothi, Gotta, Geta, vel etiam Scythæ* dicebantur, præcipuè Græcis scriptoribus. E septentrione profecti, nescio quo tempore, in Scythiam ad oram Ponti Euxini perrexerunt.

2. *Gothorum Distinctio.* Qui plagas nascenti soli propiores tenebant Ost-Gothæ, seu *Ostrogothæ*, id est Gothæ Orientales audiebant, alteri occasum spectantes West-Gothæ, seu *Visigothæ*.

3. *Gesta Ostrogotharum ante regnum Italicum.* Valente Imperatore Ostrogothæ cum Visigotis intestinò bellò collisi mox etiam ab Hunnis sub jugum missi sunt sub an. 376. Attilæ dein castra sequuntur in Galliam atque Italiam; Illò extinctò, ejusque filiis de regno altercantibus, cum omnes populi Hunnis eousque subditi ab iis deficerent, etiam Ostrogothæ id exemplum sequuntur, ac deinceps Pannoniam à Romanis impetratam incolunt. A. 455.

Sed mox arreptis armis Thessaliæ, ac Macedoniæ minantur exitium, Duce Theodemiro. Quibus pacandis Zeno Imp. novi regni in eorum gratiam constituti limites designat: Situm id regnum in Thracia & *Sium dictum.* Theodericus Theodemiri filius fœderis obses Constantinopolim missus, in animum Zenonis penetravit adeò, ut Consul designaretur an. 483. & creatus Patricius, etiam militiæ præficeretur.

Is ipse est, qui Regni Ostrogothici in Italia fundamenta jecit.

4. *Reges Ostrogothæ in Italia.* Itaque Theodericus cæso ex insidiis Odoacræ An. 493. Regios etiam honores ab Anastasio Imp. & Italiam impetrat cum reliquis Occidentalis Imperii provinciis.

Regni sedem Veronæ constituit, illudque sibi vicinorum regum propinquitate stabilivit, ductâ Audesledâ Clodovæi Francorum regis sorore; filiasque suas alteram Alarico Visigothorum regi, alteram Sigismundo regi Burgundionum matrimonio junxit.

Jura dixit tanta laude, ut cum optimis Romanorum Cæsarum meruerit comparari. Ac licet Ariano dogmati ipse dudum subscripsisset. Romanæ tamen Ecclesiæ jura facta tecta servavit. Eum quondam accedens muliercula quæstæ est, se trienniô jam litem coram tribunali sustinere. Accitis rex judicibus mortem minitatur præsentem, nî moras justitiæ abrumpan. Illi biduô congressi sententiam expediunt; regisque mandatô securi percutiuntur, quòd in triennium traxissent causam, quam biduô solò poterant absolvere. At sub extremam vitæ lineam in barbaros mores descivit Theodoricus. Boëtium enim Consulem, ejusque generum Symmachum falsi criminis insimulatos indictâ ferè causâ extremô affecit supplicio. Cœnæ dein assidenti cum ingens piscis caput apponeretur, visus est sibi videre caput Symmachi truncatum, eoque spectaculô mente captus paucis post diebus vivere desiit. A. 526.

5. *Athalaricus* successit Theodorici ex filia Amalasuntha nepos. Anno octavo mortem optulit. A. C. 534.

6. *Theodatus* ad solium promovetur ope Amalasunthæ, Theodorici ex sorore nepos. Hic Amalasuntham, dum Constantinopolim pergere cogitat, in balneo suffocat.

Itaque Justinianus Orientis Imp. injuriam sibi factam ratus, tum etiam successu Africanæ expeditionis ad recuperandum Occidentis Imperium accensus, sed ipsorum etiam Italorum vôtis exoratus *Belisarius* Ducem ex Africa in Ostrogothos movere præcipit an. 536. Idque bellum octodecim annis variâ fortunâ gestum est.

7. *Vitiges* à Belisario in triumphum ductus est an. 540. Actum erat de Ostrogothis, nisi Chosroës I. Persarum rex Orientem turbasset, & Belisarius ejus armis debuisset objici. Hinc relicta Gothis est saltem Verona cum agro finitimo.

8. *Theutobaldus* an. 540. nihil memorabile gessit.

9. *Totilas* an. 541. Hic initiò res Gothicas restituit Româ etiam a. 546. captâ. Tum Belisarii virtuti denuo cessit. Sed hoc iterum in Persas evocatò, omnem Italiam cum Sicilia recepit Totilas. Donec submissus à Justiniano *Narses* eunuchus Tyrannum profligârit. A. 554.

10. *Tejas* quidem Totilæ in acie cæso suffectus est, sed à Narsete decretoriâ pugnâ & ipse victus, interemtusque an. eodem. Huncque in modum Italia Romano Imperio asserta est.

III. Langobardi.

Q. I. Qua occasione Langobardis in Italiam patuit aditus?

R. *Narses* in decimum sextum jam annum Italiæ præfectum egerat, cum à Justino Cæsare ob nonnullas civium querelas ei abrogatur imperium. Is de crimine se purgat humaniter ac submissè. Sophiæ verò Augustæ acceptis literis, quibus Narsetem ad pensum & colum invitabat in gynæceum suum, tanquam videlicet eunuchum, tum enim verò injuriæ im-

pationis

patiens suique impos Neapolim concedit Narfes, mis-
sôque nunciô Langobardos ad diripiendam Italiam
invitat.

Q. II. Unde proruperunt Langobardi?

R. Langobardi nomen adepti à promissa bar-
ba, quam alere ipsis mos erat, gens Germanica ex iis-
dem, quibus Gothi, sedibus prorumpens omni Ger-
maniâ errabat. An. 379.

Pannoniam subeuntes Romanis suam adversus
Gepidas operam addixerunt An. 548.

Bellô ipsô Ostrogothicô Narseti auxilio fue-
runt An. 552. Qui tamen ingratos hospites ocys di-
misit in Pannoniam, donec excidiô publicô suam ul-
turus injuriam eos sponte revocavit.

*Q. III. Jam Langobardicos in Italia reges
numera.*

1. *Alboino* itaque Duce seu rege Langobardi
pedem in Italia ponunt An. 568. Liguriam, Insubriam,
totamque ferè Superiorem Italiam subigunt Româ
exceptâ, atque Ravennâ, qua in urbe Exarchorum se-
des erat.

Regiam fixere *Ticini* seu *Paviae*, nomenque
suum universo illi Italiae tractui in hunc usque diem re-
liquerunt: ea enim regio dicitur Lombardia.

2. *Clephus* A. 574. Illo enecato, abrogare po-
testatem regiam, rerumque summam 30. ducibus de-
ferre placuit. Vix tamen elapsô decenniô pristinum
regiminis modum revocarunt.

3. *Antharit* an. 585. Theudelindam Garibaldi
Bojorum Ducis filiam suo thoro junxit. Illi, marito
defunctô, copia facta est sibimet deligendi è nobilibus
Langobardis quempiam, pro rege deinceps haben-
dum.

4. *Agilulfus* electus est A. 591.

3. *Adalvaldus* in exilium pulsus cum matre
Theudelinda, ejusque locus ab *Ariovaldo* occupatus.
A. 626.

6. <i>Rotbarit</i> A. 629.	11. <i>Chunipertus</i> 688.
7. <i>Ronoaldus</i> . 645.	12. <i>Luitpertus</i> . 700.
8. <i>Aripertus</i> I 651.	13. <i>Ragumbert</i> . 701.
9. <i>Grimoaldus</i> ,
Beneventi Dux, u-
surpator. 661.	14. <i>Aripert</i> . II. 702.
10. <i>Pentbarit</i> Ariperti
filius hætenus e-
xul: restitutus an.
671.	15. <i>Ansprandus</i> . 712.
	16. <i>Luitprandus</i> eodem.
	17. <i>Rachis</i> . 744. Romæ
inhians, à Pontifice
conversus, fit Mona-
chus.

18. *Aistulphus* An. 751. Hic Ravennatem Exarchatum sui juris fecit An. 752. Inde etiam Romam castra movet. Verùm summus Sacerdos, cùm petitò ex Oriente auxiliò frustraretur, Pipinum Francorum jam tum temporis regem suppetias vocat: qui Exarchatum Longobardis ereptum Romanæ Ecclesiæ ditioni adjungit. An. 755. Aistulphus in venatione periit.

19. *Desiderius* An. 756. Hic armis injuriisque petens Romanam Ecclesiam à Carolo M. in auxilium Pontificis properante captus abducitur an. 774. Langobardicæ ditiones Francico adjectæ sunt imperio, Exarchatus verò Ecclesiæ Romanæ denuò assertus cum Ducatu Spoletano, agròque Sabinensi: quibus an. 787. accessit Langobardia superior, seu hodierna ferè Hetruria, cum parte Campaniæ.

IV. *Exarchi.*

Cùm Narfes Italiam Gothis eripuisset, proconsulari imperio eidem præfuit annis 16. Langobardis verò, quos ille exciverat pleraque occupantibus, Græcis pauca relicta sunt: quæ ut in officio continerentur, missi sunt summa cum potestate Præfecti, quos *Exarchos* dixere. Hi Ravennæ constituerunt Præfecturæ sedem, & ancipiti fortunâ tenuerunt, donec eadem

eâdem penitus exuti fuerint à Longobardis. Nec est operæ pretium eos omnes in medium producere. Primus à Narsete fuit *Longinus* an. 567. Ultimus *Eutychius* ab Aistulpho Longobard. R. locô motus an. 752.

Huncque in modum Græci Imperatores Italiâ exclusi sunt : in qua tamen etiam deinceps Calabriam atque Siciliam tenuere, Venetos, Dalmatasque habuerunt vectigales.

§. II.

Bella & Barbarorum incursus.

Merito hoc ævi *Ætatem Barbaram* dixi. Tot enim Barbarorum examina è Septentrione ac Scythia erupere, ut nulla ferè Europæ plaga extiterit : quæ genuinos incolas retinuerit.

I. Visigothi.

1. Suprà §. i. Num. II. Ostrogothos ab Hunnis sub jugum missos diximus sub an. 376. Horum clade territi *Visigothi* migrant, atque à Valente Imp. Moesiâ provinciam obtinent, unâ cum Baptismo. Sed prò dolor ab Imperatore illo Hæretico Ariano eâdem Arianâ hæresi imbuti sunt. Quo factum, ut illa pestis per omnem Europam unâ cum istis Barbaris sit propagata.

2. An. 401. *Alarico* Duce in Italiam penetrant, fusique à Stilicone cum majoribus copiis revertuntur, Romamque Urbem Dominam per coronam capiunt an. 409.

3. Immani populo ut nonnihil satisfaceret Honorius, Narbonensem Galliam à Liguria ad Hispaniam suprà mare Mediterraneum extensam donat,
Y itaque

itaque regnum ab iis *Tolosanum* constitutum est A. 412.

4. Ab eo tempore modò cum Romano Imperio armis commissi, modò juncta pace Romanorum stipendia secuti in Vandalos, Suevosque militarunt.

5. Vandalis verò in Africam transmittentibus Visigothi eorum in Hispania sedes occupant, ac potentissimum Hispaniæ regnum condunt A. 428. quod quidem à Mauris subactum est an. 711. At *Pelagius* comes Gothici sanguinis collectis Christianorum reliquiis *Asturia* principatum sibi asseruit an. 712. Qui in regnum *Legionense* excrevit, præsertim sub *Alphonso* Catholico, qui Mauros totâ Gallæciâ cedere coëgit A. 750. Legionensium Christianorum exemplum secuti sub annum 700. 800. & 900. alii, Gothica regna instaurarunt, *Navarraum*, *Arragonium*, *Castellanum*, quæ *Ferdinandus* Catholicus ferè conjunxit an. 1474. Is *Ferdinandus* quidem Saracenos omni Hispania depulit an. 1481. Sed & ipse Gothici sanguinis postremus regnum nobilissimum reliquit *Carolo* è nobilissima gente *Austriaca* *Maximiliani* Cæsaris nepoti, An. 1516. qui & ipse trienniò post *Augustus* est appellatus.

Tolosanum verò regnum seu *Provincia* à *Francis* paulatim est occupata sub an. 508. &c.

II. *Vandali.*

1. *Vindili* aliàs dicti ad *Vistulæ* ripam in Germania olim habitarunt. Tum an. 406. juncta sibi *Alanorum*, *Suevorum*, *Burgundionumque*, manu Galliam vastant, tantumque sui terrorem omnibus incutiunt, ut quotquot erant barbaræ gentes, Gothi, Hunni, Saraceni &c. deinceps passim *Vandali* audirent.

2. An. 409. superatis Pyrenæis jugis in Hispania regnum auspicantur.

3. An. 427. Bonifacio Africæ Præfecto evocante cum omnibus suis in Africam migrant, *Genferico* Duce seu rege, quem & *Gisericum*, *Geisericum*ve dicunt. Illuc appulsi an. 428. quadrienniô eandem sui juris faciunt, Romano Imperio detractam.

4. An. 532. *Belisarius* Justiniani Græc. Imperatoris auspiciis *Gelimerem* Vandalorum regem acie fusum cum suis omnibus totâ Africâ, Sardinia, Corsicâ, insulisque Balearibus exegit. Quotquot funestæ cladi superfuerant, in interiora, desertaque Africæ receperunt, nec amplius cuiquam visi sunt.

III. Alani.

Hi cum Vandalis in Hispaniam penetrârunt, sed sparsim tandem cum in Hispania tum in Gallia habitantes paulatim à Gothis, Francisque deleti sunt.

IV. Suevi.

Et hi unâ cum Vandalis expeditionem susceperant A. 406. annôque 409. regnum exorsi sunt in Gallæcia ac Bœtica Hispania; variâque usi fortunâ Visigothorum denique jugum subiêre An. 583.

V. Burgundiones.

1. Eodem itinere cum Vandalis Galliam petierunt An. 406. Pacéque cum Romanis composita partibus Rheno proximis Regnum suum imponunt An. 413. Fidei Catholicæ subscribunt Anno 417.

2. An. 437. Regia Burgundionum profapia ab Attila quidem excisa est. Sed an. 456. resumtis Viribus Galliam Lugdunensem, Sequanensem,

Viennensem, Provinciam Gallicam cum alpihus in potestatem redigunt:

3. Anno demum 534. Francorum reges Childericus, Clotharius, & Theudebertus profligatum Burgundiae regnum inter se dividunt.

4. *Boso* à Carolo Calvo Præfecturam Burgundiae adeptus, cum adverteret Caroli posteros de Galliae regno acerrima lite configere, maluit rei suae studere, sibi que ipsi diadema Burgundicum imposuit An. 880. Regiam fixit *Arelati*, quæ urbs est Provinciae Rhodano incumbens. Unde ejus posteriores *reges Provinciae*, vel *Arelatenses* dicti.

5. Hujus regni heredem scripsit Rudolphus postremus rex Imperatorem Henricum III. An. 1032. Qui Ducibus suis Comitibusque illud distribuit. Unde postea nati sunt Comitatus *Sabaudiae*: *Pedemontii*, *Provinciae*, *Alsatie*, *Burgundiae*que sub an. 1125. Deinde pleraque omnia Galli Imperio subduxere. Burgundiam tum præcipue cum an. 1477. *Carolus Audax* Dux in acie interfectus esset ab Helvetis; etsi heres superesset Maria Caroli nata Maximiliano Austrio eodem anno nupta.

VI. *Britanni.*

1. Primus Romanorum Britanniae pedem cum armis intulit Julius Cæsar 50. ferè ante Christum natum annis. Sed cum divitiarum, quibus inhiabat, inopem cerneret insulam, Præfecto litoribus imposito viam relegit. Hadrianus deinde & Antoninus reliquisque Imperatores Romana ibidem jura auxerunt, Britannis non invitis, ut à Scottorum, Pictorumque irruptionibus Romani militis virtute tutiores degerent.

2. Cumque exercitus Britannicus sprete Imperatorum Rom. autoritate sibimet tyrannum crearet Constantinum, isque in Galliam transmittet,

teret, occasione uti Britanni in libertatem sese assere-
runt, quidquid Romanorum militum, præfectorum,
Legum superat, cædunt, conculcant. An. 410.

Verum hujus consilii mox eos subiit poenitentia,
cum Picti, Scoti, Hibernique (Borealem insulæ pla-
gam hi occupabant, & aliàs etiam *Saxones* audiebant)
majoribus animis in eos insurgerent. Theodosius
quidem Imperator Orientis auxilio iis fuit missa mili-
tum legione an. 421. & an. 422. Sed ea, adversus
Pictorum impetum structo è lapide muro, valefecit
tandem Britannis. Itaque Romani, dicentes sibi non
vacare, ut sociis Britannis majore ope adessent, dis-
cessere, Britannisque nuncium remisere.

4. An. 446. Iterum postulata sunt ab Ætio Roma-
no Galliarum Præsidi auxilia. Iis non impetratis acti
in desperationem Britanni consilium ineunt Germano-
rum vires implorandi. Itaque an. 447. tres simul po-
puli advolant *Angli* ex agro Schlesvicensi; *Saxones* ex
Hamburgensi, reliquaque ditione, quæ Albi allui-
tur, & *Jutta* è Jutlandia, quæ Chersoneso Cimbricæ,
seu Daniæ hodiernæ adjaceat. Duces expeditionis
erant *Hengst*, & *Hors*.

5. Hi quidem Pictos in ordinem redegerunt, sed
miseros Britannos paulò post ab an. 455. &c. Regno,
Libertate, ipsaque Christiana religione exuerunt,
idolorum cultu instauratò. Qui antè extinctus non
est, quam S. Augustinus aliique Benedictini monachi
à S. Gregorio missi sint, An. 596. Atque ex eo tem-
pore Britannorum in illa insula nomen ferè evanuit,
cum *Angli* obtinerent.

6. A. 460. fervente inter utrumque populum bello
Britannorum manus fretum superat, exulésque illam
Galliæ plagam supra Ligerim amnem occupant, quæ

hodièque *Minoris Britannia* (Gallicè Bretagne) nomen gerit.

7. An. 519. *Cerdicus* Westsaxonicum regnum inchoavit (vulgò *Essex*) quod succedente tempore in omnem Angliam prorogatum est ab Eduardo Seniore An. 899.

8. An. 1154. Henricus II. è Francicis Comitibus *Andegavensibus* regnò Anglicò hereditate potitus est. Qui Hiberniam subegit, ejusque se Comitem dixit. Sanctum Thomam Cantuariæ Archiepiscopum adacta in cerebrum securi in Ecclesia trucidari fecit. Eodem & succedente seculo assiduis bellis Angli, Francique inter se commissi sunt.

9. An. 1340. Eduardus III. Angl. R. præ Philippo Valesio fas sibi esse putans in solium Gallia succedendi, cruentum in Gallos bellum parat, tantis animis postea gestum, ut Henricus VI. anglus pleràque subactâ Gallia diademate Gallico redimitus fuerit Parisiis A. 1431. Quo tempore *Joanna Dorica* Virago *Aurelianensis* sumtis armis Ducem exercitus Gallici egit, sed tandem ab Anglis capta, rogòque addicta est. 1430. Paulò tamen post Angli Galliam omnem deferere coacti sunt, 1436.

10. Quæ deinde fata tum sibi tum Ecclesiæ cuderint Henricus VIII. regesque posterì, dicimus in *Historia Sacra* L. 2. Cap. 7. §. 5. cùm de *Schismate Anglicano* nobis sermo est.

VII. Hunni.

1. Hunni, quos historici passim etiam *Scythas*, *Vandalos*, *Avares*, & mediò ævò etiam *Turcas* appellant, denique nomen *Hungrorum* seu *Hungarorum* acceperunt. Sunt autem iidem ipsi, qui ex interiore Scythia profecti Ostrogothos subegerunt, eorùmque & unà Visigothorum regiones, Daciam

eiam nempe occupârunt An. 376. *Vid. supra hoc Lib. 2. c. 3. §. I. Num. II.*

2. Varias deinde in Romanam ditionem impressio-
nes fecere. An. 383. in Rhætiam & Galliam. An.
407. pars eorum cum Vandalis & Herulis in Italiam. A.
424. à morte Honorii opem tulere Joanni tyrannidem
molienti. An. 437. *Attilâ* Duce Galliam premunt,
Burgundionúmque regnum excindunt.

3. Denique gravissimum illud bellum Hunnicum ex-
ortum est An. 441. Hunnisque Thraciam & Illyri-
cum infestantibus annua tributa pendipromissa. Quæ-
dam solvi non potuere (Principum enim luxus æra-
rium exhauserat) *Attila*, qui *Flagellum DEI* se dici
passus est, per Noricum in Galliam penetrat. Ve-
rùm *Ætius* egregius Dux conciliata sibi Visigotho-
rum, Burgundionum, & Francorum ope triduanâ
pugnâ ipsum frangit. Cæsa utrinque 180000. in cam-
pis *Catalaunicis*, (hodie Chalon) non ita procul Me-
tis. An. 451. Hinc motis castris Italiæ inhiat, Aqi-
lejam obsidione cingit. Dúmque jam desperata de-
ditione obsidionem solvere cogitat, videt Ciconias
aves suos foetus rostris portantes ex urbe migrare.
Quo omine accepto, factâque iterum impressione no-
bilem urbem solo æquat. An. 452. Romæ ipsi dum
immineret, obvium habet S. *Leonem* PP. qui non tam
facundiâ, quàm divino nutu tyrannum ab Urbis ex-
cidio submovit. Etenim *Attila* quæsitus à suis, cur
tantum honoris habuisset Leoni, prodidit, se vidisse ad-
stantem Leoni senem augustâ formâ, qui stricto ferrô
mortem sibi minitatus esset, nî Leonis consiliis mo-
rem gereret. Itaque An. 453. reversus est in Panno-
niam, ibique vinô largiùs haustô, ruptâque fortè in
guttore venulâ suomet sanguine suffocatus interiit.
454.

4. Ab illa clade defecit Hunnorum vis. Pede-
tentim tamen Pannoniam denuo subegerunt, id

est, modernam Austriam ab Anaſo flumine & Hungariam ad Dravum usque. An. 788. à Thassilone Bojariæ Duce adversus Carolum M. Francorum tum regem exciti memorabili clade afficiuntur.

5. An. 791. Suomet jam Marte Carolum in Bojaria adoriuntur. Sed is Hunnos demum sibi profligandos sumit, annoque 799. bello isto defunctus è tota Pannonia ejecit barbaros.

6. An. 893. Recens Hunnorum agmen à Tanai in Pannoniam irruit. E qua assiduis insultibus Bavariam præcipue, Franconiam, Saxoniam, Galliamque ipsam misere accipiunt, vastatis, crematis, mactatis omnibus urbibus, monasteriis, incolis, præcipue sacerdotibus & monachis. An. 900. 910. 926. 937. *Henricus* verò *auceps* An. 934. pugna ad Merseburgum commissâ, & *Otto M.* in campis Lyci prope Augustam Vindelicorum Anno 955. ita Hunnis succidere cristas, ut susceptis etiam Christianis sacris an. 986. *Geyſa* eorum dux Germanico Imperio deinceps vectigalis fuerit. In pugna illa Vindelicia tum Ottonis regis pietas enituit, sacro epulo ante prælium se reficientis, tum S. Udalrici Augustani Episcopi virtus, qui oblata sibi de cælo cruce Christianum exercitum animavit.

7. *Stephanus I.* sanctus, *Geyſæ* filius regios honores accepit à Sylvestro II. PP. Posteris regibus accessere aliæ Provinciæ. *Ladislao I.* sancto *Croatia* & *Dalmatia* hæreditate obtigit. An. 1080. *Carolo Roberto* Neapolitano *Bosnia, Servia, Bulgaria* 1312.

8. Ab obitu *Andrea III.* An. 1300. reges tantum externos habuere Hungari, Bohemos, Bojos, Neapolitanos, Austrios, Polonos.

9. Denique Germani & præcipue Austrii regnum istud Turcicis impressionibus vastatum suo sæpe sanguine redimentes meruerunt hereditario jure nobilem illam hæctenus tenere provinciam.

§. III.

Politica.

Non est, quod multum à me quæras de Politico hujus ævi statu, cum fuerit Barbarus. Attamen

1. Roma Urbs Exarchatui Ravennati, Græcisque Imperatoribus parebat, ita, ut Senatus quidem annuos Consules, vel consulum potius umbras legeret, Pontifex verò multa in omnibus autoritate polleret, donec totam obtinuerit post Langobardos à Pipino domitos, ut sequenti capite docebimus.

2. Utut barbari imperarent, vulgò tamen major id temporis obtinebat pietas, justitia major, ac præsertim simplicitas, nec quisquam etiam Barbarorum & Hæreticorum regum tantum sibi concessit in sacra, aut in Ecclesiastica negocia manum tam facile misit, quam facile postea misere alii.

3. Ad Langobardorum tempora nonnulli referunt ortum consuetudinum *Feudalium*, quæ tamen post tempora Caroli M. potius natæ mihi videntur.

4. Disciplinæ Juris Civilis unicum incrementum accessit per Justinianum Imp. Qui veterum Romanorum leges per Tribonianum ejusque socios Jurisconsultos collectas primò publicavit an. 529. Cum jam ante Theodosius & ipse Orientis Imperator similis formæ Codicem edidisset an. 438.

§. IV.

Viri Illustres.

Hoc etiam uti & priori ævo nulla penes plebem, aut rarissima doctrina fuit. Sed quidquid Romanarum

literarum supererat solis Ecclesiarum scholis, monachorumque claustris asylum debebat.

Seculô tamen 6. laudandi sunt *Boëtius* Consul à *Theodorico Ostrogothorum* rege interfectus, qui præter Philosophicas disciplinas, Logicam nempe, Ethicam, Musicam &c. etiam divinarum rerum expertus non fuit. Illum ajunt *horologii automati* primum fuisse autorem: quæ tamen ars cum ipso extincta, nec revocata est ante annum 1480.

Priscianus quoque Grammaticus suos de lingua Latina, cui tum temporis expiranti mederi cupiebat, commentarios elucubravit.

CAPUT IV.

A Carolo M. & renovata in Occidente Romano-Germanici Imperii Majestate usque ad magnum Interregnum & Rudolphum Habsburgicum.

§. I.

Imperatores à CAROLO M. ad Rudolphum I. Habsburg.

Q. I. Si Carolus M. Francico genere fuit editus, cur Imperium in illo restauratum Germanicum vocas?

R. Non injuriâ sanè: quid enim sunt *Franci*, vel fuere, nisi *Germani*. Quod ut manu palpes, de Francici regni origine tria verba faciam.

1. E pluribus Germaniæ populis coaluit Francorum gens, *Cattis*, sive *Hassis*, *Bructeris*, *Tencteris*;

St-

Sicambris, Frisiis, aliisque ab Albi ad Rhenum in hodiernam usque *Franconiam*, quæ nomen antiquum retinuit, sitis.

2. An. 418, cum jam in pejus res Romanæ irent, Franci superatò Rheno *Belgium* occupant, Ducemque expeditionis *Pharamundum* regio honore mañtant. An. 419. Utut autem ab *Ætio* viam domum repetere sint adañti, *Clodione* tamen rege mox alterò anno, nempe 428. révertuntur in Galliam.

3. *Merovæus* Clodionis filius regnum auspicatus est an. 447. Cumque tres sint familiæ, quæ hætenus Francicum sceptrum tenuère, *Merovingica*, *Carolina*, & *Capetina*, primæ stirpi nomen dedit *Merovæus* iste.

4. At *Clodovæus*, seu *Ludovicus tertius* à *Merovæo* Francorum rex longè nobilissimus Francicam gentem, nomen, imperium in omnem Galliam extendit, ita, ut ab eo tempore in Gallia non jam Galli degerent, sed multò copiosiores Franci, qui linguam, mores cum ipso jugo Gallis imposuère.

5. Multo tempore regnatum est *Merovingicis*: qui tamen ad extremum cæperunt oñiò diffluere, summamque potestatem in unum *Satraparum*, quem *Majorem Domûs* vocari mos erat, conferre. Ex his *Pipinus Herystalli* (Prædium erat) dominus An. 681. Major Domûs creatus est, ejusque filius *Carolus Martellus* an. 714. Demum nepos *Pipinus junior* an. 741. Hi eò rem deduxère, ut cum *Merovingici* regno impares essent & ignavi, *Pipinus*, optantibus regni proceribus, admittente Pontifice, Francorum Rex salutaretur an. 752. *Childericò* ignavò hætenus rege in cænobium migrare jussò.

6. Hujus *Pipini* impiger gnatus est *Carolus* ille *Magni* nomen à rerum gestarum magnitudine post fata sua adeptus.

Q. II. Dic, quæ gesserit *Carolus* antè quàm *Augustus* salutaretur.

R. 1. Francico diademate ab obitu Pipini patris potitus est Anno 768.

2. Anno 774. Desiderium Langobardorum regem ob injurias, quibus Romanum Pontificem pestumibat, in custodiam dedit; ejus regnum belli jure suæ ditioni adjecit; Romanæ verò Ecclesiæ Exarchatum Raven-
natem, Ducatum Spoletanum &c. restituit: quibus adjecit Capuam cum parte Campaniæ, & Tusciam Langobardicam an. 787.

3. An. 788. Tassilonem Bojariæ Ducem regios ho-
nores affectantem, fregit unâ cum Hunnis à Tassilone excitis. Bellumque Hunnicum anno demum 792. profligavit, Hunnis ad Dravum usque deletis.

4. A. 793. fossâ à Rednizio ad Alemannum, seu Alt-
mühlam (Franconiæ amnes sunt, alterque in Rhenum evolvitur, alter Danubio miscetur) ducta Istrum Rhe-
no jungere tentavit. Verum ingentibus ejus anni
nimbis, & bellis in Saxones Hunnosque gerendis,
operi renunciare coactus fuit.

5. Saxones tricennali bellô ad annum usque 804.
gestô, domuit, sacrisque Christianis instituit, mul-
tis erectis Episcopatibus.

Q. III. Quo pacto Imperium adeptus est Ca- rolus?

R. Cum anno 800. Romam petiisset, Leonem III.
PP. adversus perduellium injurias tutaturus, Ponti-
fex ipso Salvatoris Natali die Carolo persuadet, ut Ro-
mani Imperii Majestatem in Occidente tanto jam tem-
pore collapsam, & à Græcis desertam in sese susci-
pere vellet. Adhæc subornavit Pontifex Optimates
Romanos, & populum, qui *Carolum Imperatorem*
& Augustum, acclamarent. Reluctatus quidem est
Carolus, tandem verò Diadema Imperiale à Ponti-
fice

sic sibi imponi , sacroque ceromate ungi sese permisit.

Q. IV. Cetera jam de Carolo Imp. persequere.

R. 1. Doctrinæ tam avidus fuit , ut à puero in canam ætatem imbui se fecerit sacris profanisque disciplinis. Libris S. Augustini de *Civitate Dei* scriptis præcipuè delectatus est. Quin ipse Teutonicæ Linguae Grammaticam primus composuit: Ventis, ac mensibus nomina imposuit. Scholas publicas in omnibus penè Benedictinorum monasteriis aperiri constituit &c.

2. Denique diem supremum clausit A. 814. 5. kalend. Febr. Aquisgrani : ibidemque in Ecclesia B. V. Mariæ tumulo mandatus est, cadavere in throno sedente.

Q. V. Mitte in numerum reliquos Cæsares Romano Germanicos.

R. II fuère aut è *Caroli* posteris , aut stirpis *Saxonica* , aut è *Francorum* gente , aut demum *Alemanni* seu *Suevi*.

I. Carolini Impp.

1. **LUDOVICUS I. Pius** à Carolo patre hæres Galliae , Germaniæque scriptus est. Cognatum suum *Bernardum* Italiae regno ab Avo Carolo auctum luminibus orbari iussit. A. 818. quòd intestinis motibus Imperio inhiaret.

Hic primò regni annò in tres filios regnum divisit , Lotharium , Pipinum & Ludovicum. Verùm, cum etiam quarto filio Carolo , quem è secundis nuptiis susceperat , partem regni cedere vellet , fortis impatientes reliqui filii Ludovicum Imp. in custodiam , & vix non in vincula mittunt. An. 834. Adnitente tamen

tamen filiorum altero nempe Ludovico Bavaro restituitur libertati & folio.

Paulò post iterum tentata divisione, iterumque armis filiorum petitus ex morbo defungitur An. 840.

2. *LOTHARIUS I.* Imp. A morte Patris filii rem ferro committunt: tandemque bellorum fessi in has conditiones conspirant.

Lothario cederet Imperialis dignitas, Italia seu Langobardia, *Burgundia*, hodiernam Helvetiam, *Burgundiam*, Delphinatum, Provinciam Gallicam, atque Sabaudiam complexa; cum *Austrasia*, quæ complexa est hodiernam Alsatiam, Palatinatum, Lotharingiam, Belgium.

Ludovico Germania tota, & ultra Rhenum Spira, Wormatia, atque Moguntia vini ergò adjectæ sunt.

Carolo Calvo Gallia.

Nam Pipinus frater è vivis jam excefferat.

Denique Lotharius Imperatorem cum monacho commutavit in Asceterio Prumiensi, nec ita multò post pium mortem oppetiit A. 855.

3. *LUDOVICUS II.* Tres Lotharii filii hunc in modum paternas ditiones diviserant, ut *Ludovicus II.* Italiam cum Imperiali diademate, *Carolus* Burgundiam, *Lotharius* Austrasiam teneret, cujus præcipua provincia nomen *Lotharingia* ab ipso hausit.

At universi hi sine superstitute prole defuncti finem imposuere stirpi *Caroline in Italia*.

4. *CAROLUS II. Calvus* Franciæ Rex Ludovici Pii filius præ fratre suo Ludovico rege Germaniæ Imperatoriam coronam à Pontifice adeptus est. An. 875. Venenò obiit A. 877.

* Carolomannus Ludovici Germanici filius *Lotharingiam* tum cepit & *Italiam*, quem alii Imperatorum numero adjungunt.

5. *LUDOVICUS III. Balbus* Crassi filius Coronâ
Impe

Imp. insignitus à PP. Joan. VIII. An. 878. Lotharingam, pro qua contendebant Galli, Germanique, Ludovico tandem Germanico permisit, quo ex tempore Imperii Germani provincia semper extitit. Ejus filiis è priori matrimonio adversus leges contracto natis sceptro interdictum est: è justis verò nuptiis *Carolus simplex*, nonnisi à patris obitu in lucem editus est. Ea-propter Imperiale decus ad Carolinos Germaniæ reges transmissum est.

6. *CAROLUS III. Crassus* Ludovici Germanici filius. Tandem re adversum Normannos infelicioiter gesta, à Germaniæ proceribus desertus, mendicatio vixit, donec ab Arnulpho quidquam annui censûs impetrârit. Sepultus est in Monast. Augiæ divitis in Suevia.

7. *ARNULPHUS* * *Carolô Crassô exautoratô Itali præsertim Langobardi à Carolinis deficiunt. Fons hic fuit tot Italicarum expeditionum aliquot deinceps seculis susceptarum. Multique fuere in Italia, qui Augustos honores & Coronam sibi sumere, aut à Pontificibus etiam extorsere: qui sintne Imperatores dicendi, haut fori nostri esse putamus. Interim Imperatorum regumque Romano-Germanicorum seriem teximus.*

Itali autem fuerunt ferè sequentes. Berengarius I. Dux Forojulienfis an. 888. & 898. & 903. Guido Dux Spoleti a. 891. Lambertus ejus filius A. 892. Ludovicus Provinciæ seu Burgundiæ rex an. 900. Rudolphus Burgund. rex an. 923. Hugo Comes Provinciæ an. 926. Arnolphus malus Dux Bavariæ an. 932. Albericus Tusciæ Comes an. 940. Lotharius nepos Hugonis an. 945. Berengarius II. Dux Forojulii. an. 950. quem Otto Magnus Imp. libertate exuit an. 964. turbisque finem imposuit.

ARNOLPHUS ergo filius naturalis Carolomanni olim Italiæ regis à Germaniæ proceribus Rex salutatur an. 887. Coronatur Imperator à Formoso PP. an. 896. Zwentibaldum Moraviæ regem armis

mis domitum Ducatu Bojohemiæ impertit a. 890. Sed hic gratiæ locò Hunnos ad arma in Germanos stringenda sollicitat. 893. Propinato tandem sibi in Italia venenò lentè consumtus Imperator vitam posuit Oettingæ in Bavaria an. 899. tumultus in Monast. S. Emmerami Ratisponæ.

8. *LUDOVICUS IV. Rex Germaniæ*, filius Arnulphi septem tantum annorum. Quo Principe Germani Hunnis vectigales sunt facti. An. 910. Obiit an. 912. Postremus ipse in *Germaniæ Carolinæ* familiæ furculus.

II. *Saxones Impp.*

1. Proceres quidem *Ottonem* Saxonum Ducem in spem regni vocabant. Sed is autor fuit, ut eligeretur *Germanorum Rex CONRADUS I.* Franco-rum Orientem spectantium Dux, genus suum ducens à Conrado Arnulphi Cæs. filio ut quidam putant. Susceptis dein cum Henrico Aucupe Ottonis filio inimiciis sinistro præliò fufus discessit Conradus. Mori tamen se sentiens eidem Aucupi regni insignia deferri præcepit. An. 918.

2. *HENRICUS I. Auceps : Rex Germaniæ.* Is disciplinam militarem inter Germanos restituit, ludis equestribus institutis, quos vulgus *Torneamenta*, *Shurnier*, appellat. An. 923. Marchias constituit, seu Limitaneas Imperii Præfecturas, Marchionatum nempe Brandenburgensem, Austriacum &c. an. 927. Tum Vandalis, Sclavisque Balthici maris accolis, insignes palmas detraxit. Hunnorum impetus fregit, Imperiumque tributi solutione liberavit. Defunctus An. 936.

3. *OTTO I. MAGNUS*, Aucupis fil. Imperator. Rem habuit cum fratribus filioque, & Henrico Bojorum Duce, quos omnes in ordinem redegit, unà cum Hunnis ingenti præliò ad Lycum prope Augustam Vindelicorum deletis. Vid *Cap. 3. §. 2. de Hunnis*, n. 6.

Berengarium quidem Italiae regem in Bavariam relegavit, Coronam Imperatoriam, à Joanne XII. PP. accepit, eidemque Italiae Principatum confirmavit an. 961. Sed paulò post cum Joannes PP. Berengarii viribus impar cum illo pacisci cogeretur, Otto gravi Schismate Ecclesiam afflixit, Antipapa constituto Leone VIII. A. 963.

Filio suo Ottoni Theophaniam despondit Nicephori II. Græcorum Imp. gnatam, quæ dotem ipsi attulit inferiorem Italiae partem seu regnum hodie Neapolitanum. An. 971. Obiit an. 973.

4. **OTTO II.** Imper. Lotharingiam à Lothario tum Franciæ rege tentatam denuo Germanico Imperio asseruit. An. 978. Cum Græcis, qui Apuliam dotis locò olim concessam in contentionem vocabant, vario Marte conflictit. E vivis abiit an. 983.

5. **OTTO III.** Imp. Boleslaum Polonorum Ducem regis nomine & honore auxit. Ob. 1002.

6. **HENRICUS SECUNDUS** hoc nomine regum Germ. Imperatorum verò *Primus*, cognomine *Claudus* vel *SANCTUS*, Dux Bojariae Henrico ancupe Præavo natus Episcopatum Bambergensem instituit an. 1007. Robertum Galliae regem conveniens, dum aulici de ritu salutandi deliberant, prior Imperator regem salutatum accedit. Eo colloquio uterque piissimus rex pacem Germanos inter Francosque composuit, quæ rarò exemplò quingentis postea annis feliciter tenuit.

Thoro suo adjunxerat Chunegundum è Ducum Mosellanorum prosapia: quam tamen sub extremam vitæ lineam propinquis ejus Virginem reddidit. An. 1024.

III. Franconici Impp.

1. **CONRADUS SECUNDUS** Germaniæ regum, ac Imperatorum *Primus*, *Salici* cognomine. Duxerat sibi

sibi Gisela Rudolphi Burgundorum regis filiam: unde jure ab eodem scriptus est regni Burgundici heres an. 1032. *Vid. Cap. 3. §. 2. de Burgundionibus.* Italos jugum detrectantes compescit an. 1026. & iterum a. 1032. Misiconem Poloniæ Ducem parte provinciarum multat a. 1022. Obiit a. 1039.

2. **HENRICUS III.** Rex, Imperator II. *Niger dictus.* Beneventum cum agro circumjecto Pontificiæ ditioni adjunxit, An. 1052. vicissimque ab eo accepit ditiones Episcopatus Bambergensis, quæ à S. Henrico Imp. Romanæ Ecclesiæ factæ erant vectigales. Obiit a. 1056.

3. **HENRICUS IV.** Rex. Imperator III. Hic gravissimum Schisma conflavit an. 1074. quod in *Histor. Eccles.* prosequimur L. 2. c. 5. §. 5. Deficiente ab eo Germanorum parte, Saxonibus præcipue, Suevis vero pro eo stantibus, intestinis armis afflicta est patria, *Rudolphus* Sueviæ Dux, rex adversus Henricum electus in acie cecidit: An. 1080. *Hermannus* Lucelburgicus in ordinem coactus an. 1088. *Wratislao* Boemiæ, Poloniæque Duci regium honorem Imperator decernit a. 1086.

Denique Henricus filius in patrem arma convertit, eumque purpurâ exuit. Vita miser defunctus est. An. 1106. Cadaver ejus, tanquam excommunicati, jussu filii refossus ipsò quinquenniò tumultu saruit.

4. **HENRICUS V.** Rex, Imperator IV. Odiâ in Pontifices non modò non posuit, sed auxit. *Matilda* Tusciæ Comite defuncta, quæ heredem scripsit Romanam Ecclesiam, Henricus Tusciam sibi assertum ibat. a. 1115. Bellum inde natum centum fere annis tractum est. Tandem manus dedit Henricus, inque Comitibus Wormationibus An. 1122. Inve-

stitit

stitorum jure cessit: quod dein Concilio gener. Lateranensi confirmatum est a. 1123.

5. *LOTHARIUS II.* Imp. Dux Saxoniae. Codicem Juris Civilis hactenus amissum reperit ac promulgavit sub. an. 1135. jussitque in Scholis legi. Quod ipsum mox Summi Pontifices fecerunt de Decreto Gratiani seu SS. Canonum an. 1151. Obiit a. 1137.

IV. Suevici Impp.

1. *CONRADUS III.* Rex. Lotharius quidem Henrico Superbo Saxonum Bojorumque potentissimo Duci Imperii insignia moriens transmiserat. Proceres vero ab ejus potentia sibi metuentes Conradum hunc Suevum regem salutant. Henricus nihilominus suis fretus viribus bellum parat, sed Bojariae Ducatu exuitur. Eadem fortunâ usus est filius Henricus Leo. Utriusque causam armis agendam suscepit etiam Superbi frater Welfus; sed & ipse deditioe oppidi, cui inclusus obsidebatur, facta in potestatem regis venisset, nisi ingeniosus uxoris amor libertati eum reddidisset. Conventum erat in has leges, ut dedita arce liceret mulieribus exire salvis, & quidquid sarcinarum suismet humeris portare valerent. At illæ relictis impedimentis maritos dorso susceptos extulere, interque hos per suam conjugem etiam Welfus evasit an. 1140. Res deinde ita composita sunt, ut *Leoni* permitteretur Saxonia; *Gertrudi*, viduae Henrici superbi, Bojaria; *Welfo* Tuscia & Sardinia.

* *Eadem tempestate duas in factiones scissa est Germania, quarum altera Guelforum, altera Gibellinorum erat. De origine nil certi constat. Ea postmodum per Italiam latius serpere caperunt mutisque odiis Guelfi pro Pontifice, Gibellini pro Cæsare conflixerunt. Post magnum interregnum utraque*

sensim evanuit, relictis tantum quibusdam discordiarum seminibus.

Tandem rebus adversus Turcas & Sclavos minus è sententia gestis, venenò obiit. a. 1152.

2. **FRIDERICUS I. Ænobardus** seu **BARBAROSSA** vulgò *der Rothbart*, Imperator, Conradi ex fratre nepos Schismate inter Sacerdotium ac Imperium concitato an. 1157. assiduè armis Italiam, Longobardiam, maximèque Mediolanum concussit, illudque solo æquavit an. 1162.

Henricum Leonem iterum proscripsit; *Bavariam* *Ottoni Magno Wittelsbachio*; *Saxoniam* *Bernardo Alcanio*, seu *Anhaltino Principi* subjecit an. 1180.

Ceterum diris Ecclesiasticis non semel devotus, ad extremum cum Pontifice Alexand. III. in gratiam rediit. In expeditione verò adversus Turcas suscepta *Cidno* flumine haustus vitæ finem imposuit an. 1190.

3. **HENRICUS VI.** Rex, Imperator V. Nupsit cum *Constantia* Rogerii Siciliæ & Apuliæ (hodie Neapolis) regis filia. Hincque Neapolitanum ac Siculum regna Sueviæ Ducibus acquisivit, multorum deinceps motuum ansam. Venenò sublatum esse ajunt à sua ipsius conjuge an. 1197.

4. **Fridericus** Henrici filius annum tum agebat ætatis quintum. Regem ergo puerum dedignati Germani *Philippum* alii *Ænobardi* filium, alii **OTTONEM** Brunsvicensem Henrici Leonis filium divisim votis reges optant. *Philippus* dum *Beatricem* filiam *Ottoni* pacis conciliandæ causâ in matrimonium collocat, ab *Ottone Palatino Wittelsbachio* ex insidiis necatur, querente nimirum, eandem sibi jam antè fuisse desponsam. Itaque **OTTO IV.** Imp. solus rerum potitur. an. 1208. At simul ac optimum Pontificem *Innocentium III.* injuriis exciperet, is eum è Christianorum coetu sub-

submovit, omnisque Germania homini nuncium misit, an. 1212.

5. *FRIDERICUS II.* Imp. Henrici VI. è Constantia Sicula filius, Consilio ac fortitudine nulli Imperatorum secundus, secundâ etiam fortunâ usus, dum Romanæ Ecclesiæ autoritatem sartam tectam servavit. Huic verò cum fidem fefellisset, anathemate ipsi à tribus Pontificibus dictô, solio motus est, An. 1245. Et anno demum 1250. venenô extinctus.

V. Magnum Interregnum.

Quæst. Quid mihi de Interregno notandum esse ducis?

R. 1. Exautoratô Fridericô II. ad Regios honores vocati sunt aliqui, sed qui aut noluerunt aut nequiverunt restituendæ Germaniæ esse pares.

Henricus Raspo Thuringiæ Comes Provincialis seu Landgravius an. 1248. cæsus.

Conradus Sueviæ Dux & rex Siciliæ à Manfredino fratre suo venenô interemptus. an. 1254. cujus filius *Conradinus* à Carolo Andegavensi capite plexus est Neapoli an. 1269.

Wilhelmus Comes Hollandiæ occisus à Frisiis an. 1256.

Richardus Angliæ rex, res accisas cernens, Germanos valere jussit an. 1259.

Alphonsus Castellæ rex. Hic auditô Rudolphum Habsburgicum à Germanis electum esse, Germaniam petiturus erat nunquam alias sibi visam, nî summus Pontifex eum domi continuisset.

2. Notabis etiam tempus, quo interregnum tenuit. Ab exautoratione Friderici II. an. 1245. ad Rudolphi Habsburg. electionem fluxere anni 28. A morte verò ejusdem Friderici, obiit an. 1250. non nisi anni 23.

3. *Diffidationes* horum temporum injuriâ subortas
§. 3. dicemus.

§. II.

Bella & negocia externa.

I. Nordmanni.

1. Nordmannos è Dania progressos accepimus Gallica, Britannicâque litora habuisse infesta sub annum 800. Inde ab an. 841. miserè totam afflixère Galliam. Nec mitius cum Italia, Inferiorèque Germania actum est, donec an. 912. à Carolo Simplicè Gal. R. in fœdus recepti eam Galliæ oram acceperint, quæ à fluvio Epta ad mare porrecta hodièque Normannia audit. De quibus nonnulla diximus in *Histor. Ecclesi.* L. 2. c. 4. §. 3.

2. Hi postea Calabriam, Apuliâque (hodie Regnum Neapolitanum) ac demum Siciliam sui juris fecère. Cùm enim ditiones illæ à Belisario olim Græcorum Imperio vindicatæ seculò nonò à Saracenis potissimum occupatæ fuissent, an. 1002. quadraginta non amplius Normanni Hierosolymis reduces, & à civibus Salernitanis invitati, tam dextrè Saracenorum impetus fregerunt, ut Calabres ejusmodi Normanorum copias majores votis omnibus expeterent. Fortè id temporis accidit, ut intestinum dissidium in Normannia Francica arderet. Quare Giselbertus summò inter Normannos locò natus (Alii Tancredum ajunt cum 12. filiis hanc expeditionem suscepisse: id quod tamen viginti post annis factum est) Italiam petit an. 1016. Ibi primùm sub Beneventanis Capuanisque Ducibus stipendia merebantur; Sed non diu fuit, cùm inferiorem Italiam omnem

omnem juri suo obnoxiam reddunt. Anno
1041.

3. Hi itaque Normanni Comitum primò, mox Ducum honore aucti sunt à Nicolao II, PP. sub an. 1060. quo tempore *Robertus Guiscardus* è Normannorum gente Calabriae summa cum potestate præerat, qui *Siciliam* Saracenis ereptam finibus suis adjunxit.

4. Guiscardi frater *Rogerus* an. 1130. Regio diademate ornatus est a Legato Anacleti, seu Petri Leonis Antipapæ: quod tamen ratum habuere summi Pontifices. Is ipse in Africam, Græciam, & Illyricum victricia arma circumtulit.

5. Ex ejus posteris *Constantia* Henrico V. Imp. nupta est. Vid. supraf. 356. Jure igitur Henricus Tancredum spurium regna illa ambientem loco movit, ac Neapolim cum Sicilia Suevicis Ducibus afferuit. An. 1194. Henricum secutus est *Conradus*, à *Manfredo* spurio suo fratre venenò sublatus. A. 1254. Hunc tyrannum, Manfredum inquam, ut statione pelleret *Urbanus IV. PP.* *Carolus Andegavensem* Ducem *Ludovici sancti Galliarum* regis fratrem his regnis donavit An. 1164. Verùm infcio Pontifice superstes erat *Conradi Suevi* heres filius *CONRADINUS*, qui, dum paternum regnum coacto exercitu sibi afferere laborat, re infeliciter gesta captus à Carolo, capiteque plexus est in foro Neapolitano An. 1269. Eandem cum illo fortunam subiit *Fridericus Austriacorum* Principum è *Badensibus* postremus. *Conradinus* cum jam securi cervicem præberet, in ipso pegmate *Petrus Arragonia* regem regni sui Neapolitani heredem dixit.

6. His, quos dixi, modis Neapolis & Sicilia à Normannis ad Suevos translata est, à Suevis verò ad Andegavenses, & Arragonios, sed divisim. Etenim *Petrus Arragonius*, ut Siciliam à Gallis vacuam redderet, suis præfectis clam in mandatis

dedit ut eodem die 30. Martii, eademque horâ, quâ ad Vespertinas in Ecclesia preces signum de more dabatur, omnes Galli trucidarentur; Quæ Ianiena *VESPERÆ SICULÆ* dici solet, patrata. a. 1282. Ex eo tempore Neapolis & Siciliae regna divisa sunt usque ad A. 1506. Ita ut Galli Neapolim, Hispani Siciliam tenerent.

7. Fridericus Neapolitanorum regum postremus solio dejectus est ab Ferdinando Catholico Siciliae & Hispaniae rege, ipso Ludovico XII. Galliarum rege adnitente An. 1501. Totâque demum Neapolis Siciliae adjuncta A. 1506. ad Reges Hispanos e gente Austriaca transiit, utut Franciscus I. omnem lapidem moverit, ut tam nobili provincia Carolum V. Imp. Austriacum spoliaret.

8. Demum Carolo II. Hispaniae rege Austriaci sanguinis ultimo vitâ functo A. 1700. Neapolis & Sicilia cum universa adeo Hispania reliquis Austriacis debebatur, verum Gallicis consiliis, armisque id denique actum est, ut Hispania Andegavenfibus cederet, Neapolis, Sicilia, & Mediolani Ducatus Austrio Carolo VI. Imp. Quod etiam pace inter utrumque, Austriacum & Andegavensem, juncta nuperrimè confirmatum est. An. 1725.

II. Turci.

Expeditiones sacras, quæ in Turcos & Saracenos hoc ævo adornatae sunt, regnumque Jerosolymæ per eas instauratum, denuoque amissum, in *Historia Ecclesiastica* narramus. L. 2. c. 5. §. 2.

III. Sclavi.

Sclavi quidem populus duplex semper fuere. Nam alteri è Septentrione profecti in Thraciam sub An. 551. nomen *Sclavonia* imposuere parti Illyrici, quæ Savô, Dravô, Istrôque Fluviis cincta Sclavonia etiamnum audit. Alteri verò in plagis Germaniæ

maniae septentrionalibus residentes mediò præsertim ævo rapinis sibi nomen fecerunt, cùm jam Vandali, Gothi, Langobardi, Normannique ex illo terræ angulo essent dilapsi. Occupârunt autem oram maris Suevici, hodie Balthici, Ducatum Megalopolitanum, Pomeraniæ, Livoniæ, Poloniæ, Lithuaniæque. Quorum irruptionibus ut moram injiceret Henricus Aucps, Marchionatus Brandenburgensem, Misnensem &c. objecit A. 927. A reliquis verò Imperatoribus planè vectigales sunt facti. *Vide quæ de Borussia dicimus in Geographia.*

§. III.

Politica.

* *Summi momenti est Politica puncta hujus ævi non noscire, quò in Franco Germanos collatum à Pontifice Imperiale nomen ac diadema varias deinde vices subit. Itaque quinque Capita hoc loco adamante notanda sunt.*
 1. An Italia jure à Summis Pontificibus teneatur? 2. An Pontifex autor dicendus sit renovati in Carolo M. Imperii? 3. Quis fuerit Imperatorem deinceps creandi modus? 4. Quæ Imperatoris potestas? 5. Quæ potestas Ordinum Imperii?

I. An Italia jure sit Pontificis?

In hanc rem jam attulimus nonnulla Cap. 2. §. 1. Q. 2. Quibus in memoriam revocatis hæc insuper adjunges.

1. Certum est, cùm Langobardi tam Exarchatui, quàm reliquæ Italiæ diripiendæ imminerent, impetratam esse Græcorum Imperatorum opem nec tamen impetratam, Ergo Italia ab Imperatoribus Orientis relicta meritò defensa est à Francis.

2. Ut cetera deessent, defendi debuit Italia tanquam *sanæ fidei fons & caput.*

3. Si potuit Francus Jure Italiam occupare, potuit jure eam aut sibi fervare, aut Romanæ Ecclesiæ subficere. Et, cum res ab exemplis lucem accipiant, prodam unum alterumve. Hac enim tempestate, cum Angli, Batavi, Dani, Sueci, Borussi Acatholici varias Orientis, Africæ, Americæ plagas occupârunt (supponam interim, id eos jure fecisse) quis eorum, obsecro, patienter audiret Catholicorum quendam in dubium revocantem, an illas plagas possint donare vel regi cuiquam, vel etiam suis præconibus? Non nescio ex Jure Publico *hodie* decerni, regem Bona regia, die Cron-Güter, alienare non posses sed etiam hoc me non fugit, ante mille annos aliud, ac hodie summum Jus obtinuisse.

4. Batavorum septem provinciæ sine ulla controversia fuere Hispanis regibus rebelles: & tamen plerique eorum rempublicam (etiam antequam Hispani eam liberam esse juberent) jure constitutam esse affirmant; eo nomine, quod ab Imperio Germanico nihil opis præstitum fuerit Hollandis. Cur ergo de Italia aliter sentiendum existimemus?

5. Si illi omnes Imperio reddendi sunt, qui ejus jugum excusserunt, cur non redditur *Britannia*, quæ Præfectos Romanos occidit, ut sese in libertatem assereret? Cur non redditur *Dania* Imperio olim si non subdita, certè vectigalis? Cur non *Borussia*, *Livonia*, *Helvetia*? &c.

6. Denique hæretici solam Pontificiam ditionem Imperio subjectam volunt. Obsecro cur non æquè Neapolitanum, ac Siculum regna? Cur non Venetiarum potentissimam rempublicam. Certiora habemus, & antiquiora monimenta, quæ ostendunt, Ditiones Pontificias Romanæ Ecclesiæ subjectas fuisse ab Imperatoribus Francis, Germanisque; cum interim Neapolitanum

Italianum regnum, aliâque vî potius abrepta fuerint Imperio.

7. Nimis impudens est, cùm affirmare volunt hæretici, Pipinum, Carolum Magnum, Ottonem Magnum, Henricum sanctum, Rudolphum Habsburgicum, ac ceteros summi nominis Cæsares, præsertim ex Augustissimo sanguine Austriaco, temerè, malè, atque injuriâ partem Italiæ Pontificibus concessisse, ac concedere.

8. Sed ajunt, Ottonem & Henricum sanctum sibi reservâsse jus suum in Urbem Romanam, reliquâque Italiam? R. Ita quidem, sed quale demum Jus? Hoc nimirum, ut venientibus in Italiam alimenta præberentur; cui addunt alii, ut præfecturarum munia in locis nonnullis à Cæsare Italiam ingresso possent distribui; illis nempe locis, quæ feudi jure ad Imperium spectabant. Adde, quòd Imperatores Præfectum quendam Romæ habuerint, uti nunc habentur *Consules* in alienis ditionibus.

9. Denique ajunt, Pontificem Italorum animos Græcis Impp. reddidisse infensos, ac seditionis fuisse autorem? R. 1. Etsi Helveti, Batavique rebellârint suis regibus, nemo tamen hæreticorum asseveraverit, eos possessione sua, centum annos vix tenente, esse dejiciendos. Cur ergo dejiciatur Pontifex mille ferè annorum possessor? R. 2. Calumnia est hæreticorum, qui Pontifices seditionis reos faciunt: Profectò Romani, omnesque Itali, cùm accepissent, à Græcis denegata contra Langobardos auxilia esse, jam tum novum sibi Principem constituturi erant, nisi Gregorius III. PP. ab hoc eos consilio dimovisset. *Vid. Baronium, Pagium in Critica &c.*

10. Ad extremum ipsi Orientis Imperatores, utut limis oculis aspexerint Francorum regum succrescentem potentiam, Romanis tamen Pontificibus eorum ditionem non inviderunt, nec eam

ab illis repoposcerunt. Cur ergo audiamus repoposcentes hæreticos?

11. Ipsi Germani Imperatores, &, qui nunc Europæ moderatur, Gloriosissimus Franciscus I. Ditiones Pontificias à Pipino donatas ratas, & fartas testas habent. Si hæc Imperator cum toto Imperio Catholico, quis non rideat exiguam imperii partem, manum inquam hæreticorum, Pontificem mendicantem vivere volentium.

12. Quid quod Arnaldus hæreticus idem sentiens atque declamans, à Friderico II. Cæsare, etsi Pontificibus aliàs non nimis æquo, tamen rogo addictus sit. A. 1155. Is ipse Arnaldus fuit, qui populum Romanum excitavit, ut abjecto Pontificis Imperio Senatui subesse mallet; qua seditione Lucius II. fugâ se recipere coactus est, aliique post eum Pontifices usque ad An. 1188, per annos ferè 50.

II. An Carolus jure belli Imperator?

Hæreticis placet, Carolum M. subactis tot provinciis ipsaque Italia Imperii olim sede, jure belli sibi assumisse Imperatoriam Majestatem. Verum

R. 1. Si Romæ occupatio Cæsarem facit, cur non potius Alaricum Visigothorum principem, cur non Gensericum Vandalorum regem, non Odoacrem regem Herulorum, aut Theodoricum Ostrogothorum, non denique Langobardos reges Imperatores dicunt.

2. Si reponant, eos contra fas Italiam expugnasse, id tamen dicere nequibunt de Pipino Caroli Magni parente, qui dudum ante Carolum Exarchatum velut Imperialem ditionem justis armis subjecit?

3. Et Pipinus quidem videbatur Augustus honores majori jura sibi sumere. Italiam enim tenebat à legitimo Domino, nempe Græcis Imperatoribus, desertam, suoque quâ ære, quâ sanguine

guine redemptam, & NB. nullius juri tum obnoxiam. At Carolus Italiam tenebat tum temporis (quod ad Exarchatum &c. attinet) non suam, sed jam alienæ ditionis factam, à Pipino nempe donatam Pontifici. Ergo Italiæ ac Romæ, tanquam alienæ ditionis, possessio nihil juris peperit Carolo ad Augustos honores. Adde quòd Carolus nunquam possederit Romam & Exarchatum, qui jam inde à Pipino Romanæ Ecclesiæ mandatis stabant.

4. Si amplitudo ditionum sufficit, ut quis se Cæsarem venditet, Hispaniæ Principes Imperatores erunt. Id ipsum volent quivis alii etiam Acatholici Principes: quod sanè animò agitasse fertur Gustaphus Adolphus Sueciæ rex, quem ajunt Augustos honores spe jam devorasse, cum perruptâ Boemiâ ac Bavariâ Austriæ immineret, nisi quantocius ex ea pedem referre coactus fuisset.

An populus Romanus Imperatorem creârit Carolum?

1. Antè quàm Româ cum Exarchatu Pontificio Juri subderetur, potuit forsan Populus Romanus Augustum salutare. Sed cum ipse populus sui juris non esset, sed subditus Pontifici, qua demum ratione potuit spretò Pontifice Principem alium sibi legere.

2. Ac profectò etiamsi id voluisset Populus, Carolus minimè passus fuisset, cum ipse Pontificem Romæ Dominum esse constanter voluerit, ac Pipini donationem bis suò calculò comprobârit.

3. Quod ergo populus fecit, non aliud fuit, quàm festivæ acclamationes & salutandi formulæ.

An demum Pontifices sint autores Imperatorie dignitatis renovatæ?

Hæretici quidem non diffitentur Leonem III. PP. inaugurationis hujus fuisse instigatorem ; negant tamen inaugurationem Pontificiam quidquam ad rem facere ; sed nonnisi pium ritum esse contendunt. At verò

R. 1. Carolus *reapse* obtinuit Imperatoris dignitatem, non *ad speciem* tantum : illam autem non tribuit jus belli, nec populus Romanus ; ergo aliter fieri nequit, quam ut summus Pontifex vera tanti honoris causa fuerit.

2. Basilius Macedo Orientis Imperator missis legatis cohortatus fuerat Ludovicum H. Occidentis Imperatorem Franco-Germanicum, ut à titulo *Basilei*, seu Imperatoris sibi temperaret. Ad explodendam verò Græci petitionem Ludovicus non alio magis argumento usus est, quam quòd majores sui à Romanis Pontificibus ad id muneris essent electi, coronati, unctique. An. 871.

3. Evolve omnia tabularia Germaniæ, Italiæ, Galliæque, in ipsis Imperatorum literis ab Arnulpho usque ad Maximilianum I. (tempus id est annorum 600.) editis invenies, illos solos Imperatores dici, qui coronam nutu Pontificis acceperint ; ceteri omnes nonnisi reges Germaniæ dicuntur tum à scriptoribus, tum à se ipsis. Primus fuit Maximilianus, qui coronâ destitutus Imperatorem se dixit, atque id ipsum tamen annuente Pontifice. Jam igitur ipsi Cæsares per annos 600. nec dicuntur, nec dici volunt Imperatores, nec Imperatoria insignia usurpant, nisi omnia acceperint à Pontifice : nostri verò hæretici clamant, Pontificis coronationem ad Imperatorios honores conferendos nullius momenti extitisse. Obsecro tandem, cuinam plus fidei debetur, an sexcentorum annorum Imperatoribus, an heri natis hæreticis,

III. Modus creandi Imperatorem.

* Sunt equidem qui septemvirum Germanici Imperii seu Electorum Collegium à Gregorio V. PP. constitutum esse velint. Verum nonnullis ea opinio difficultatibus patet. Quare nos certiora sequemur.

1. Caroli M. posterii hereditate ceperunt Imperium, ita tamen, ut augustæos honores Papa impertiret.

2. A Ludovici II. morte cum dubium videretur, Germani, an Franci succederent, arbitrium Pontifex tulit, elegitque Francos.

3. Carolum Crassum Germaniæ Proceres non tam exautorârunt, quàm deseruerunt, optantes sibi in ejus locum Arnulphum regem, & postea Imperatorem.

4. Deficiente in Germania Caroli M. prosapia transitum est ad Saxones & hinc ad Francones; dein ad Suevos. Ita, ut defuncto fortè Imperatore coirent quidem satrapæ de rebus deliberaturi, & quasi electuri. Sed ea Electio nil ferè majoris momenti habuit, ac olim apud Romanos, deficiente republica, suffragia Senatûs. Etenim filii Parentibus succedebant, aut deficientibus filiis fratres ac propinqui, aliquando etiam spurii. Etsi jam tum nonnulli Germaniæ Principum altiùs sustulerint cristas, & novis Cæsaribus non parum negotii sæpe faceffiverint.

5. An. 1077. Cum Henricus IV. Franco à Gregorio VII. diris devotus esset, Proceres annuente Pontifice, legem rogârunt, ut è quavis deinceps Familia seu gente Germana regem eligere fas esset. Ac reapse tum electus est Rudolphus Suevus, Francique relictî sunt. Atque hæc lex post magnum interregnum maximè viguit.

6. Initio quidem quibusvis Provinciæ præfectis, Ducibus, Comitibus &c. integrum erat ad electionem confluere. Sed paulatim eam potestatem sibi

sibi arrogârunt soli potentiores. Prima mentio Electorum *distinctè* fit in Electione Friderici I. quam peregissee narratur Rex Boëmia, Dux Austria, Dux Bavaria, Landgravius Thuringia, & nonnulli alii. An. 1210. Electione Alphonsi Hispani defuncti sunt Archiepiscopi Colonienfis, Moguntinus & Trevirensis, Rex Boëmia, Comes Palat. Rheni, Dux Austria, Dux Suevia, Dux Polonia, Marchio Brandenburg. Dux de Meran, Dux Brabantia, Landgravius Thuringia, Marchio Misnia. an. 1258. Vide Pagium ad an. 996.

7. Ab illo tempore eligendi potestatem soli Septem viri sibi asseruerunt, Nempè Moguntinus, Colonienfis, ac Trevirensis Archiepiscopi, Rex Boëmia, Comes Palatinus, Dux Saxonia, & Marchio Brandenburgicus. Id quod amplissimè confirmatum est Bullâ aureâ à Carolo IV. editâ 1356.

IV. Quæ Imperatoris potestas?

1. Summa, nec legibus constricta. Totum Imperium, omnesque ditiones Germanicæ fisco Imperatoris serviebant. Nec ei opus erat ditione aliqua paterna, sed quoquo pedem intulisset, Dominus erat. Imò paternas ditiones recens electi Imperatores plerumque aliis concessere.

2. Attamen augescente Procerum potentiâ cautos oportuit esse Imperatores, ne quem potentiorum satraparum offenderent. Donec Bulla aurea, & postmodum occasione hæreseos natæ Capitulationes Imperatoriæ potestati nervos inciderint.

V. Quæ Procerum potestas?

1. Initio nonnisi Præfecti erant provinciarum. 20 Vicario nomine jus dicebant, quandocunque liberes loco movendi à rege.

2. Discordiis verò inter Ludovicum Pium, filiosque & eorum posteros favientibus satrapæ

suarum rerum satagentes id effecerunt, ut spartam suam hæreditatis jure in posteros mitterent. Sed vel sic à Cæsaribus pro lubitu ejecti sunt, & quid piaculi admisissent.

3. At Anarchiâ illâ sive *interregno magno* obtinente immane quantum aucta est Procerum potestas. Nam eodem tempore *Diffitationes*, das *Faust-Recht*, usæ receptæ sunt. Quivis enim nobilis, civitas quævis in vicinos suos arma corripuit, totóque Imperiô nil nisi ingens latrocinium grassabatur. Nec defuere Nobilium quàm plurimi, qui ad incitas redacti in summis montium arces conderent, è quibus facta manu in vicinum agrum irrumperent, & latrocinia exercerent. Hunc in modum infirmiores à potentioribus oppressi sunt.

4. Eodem tempore Italia pleraque Germanis valere jussis aut suos sibi Duces creavit, aut liberam vitæ ac regiminis methodum arripuit.

5. Statuum potestas crevit deinde ex aurea Bulla. Sed multò ampliùs ex Hæresi Lutherana: quæ causa fuit *Capitulationis*. Timentes enim præsertim Acatolici Germaniæ Principes, ne à Potentissimo Carolo V. ad restitutionem Bonorum Ecclesiasticorum adigerentur, aut suis omnino ditionibus exuerentur, certam eidem, tunc eligendo, regendi normam præfixere. An. 1519. Eamque *Capitulationem* dicimus.

§. IV. Viri illustres.

1. *Guido Aretinus* monachus Benedictinus immortaliter de Musis meritus est, cùm cantandi leges sex illis syllabis complexus est, *Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La*. An. 1022.

2. Ad hæc tempora refertur *Origo Romanensium fabularum*, vulgò *Romanzen*, ab Arabibus primum confictarum, De quibus libellum scripsit

Dan. Huetius , latine editum Hagæ Comitum An.
1638.

3. *Averroes* Arabs Philosophus docuit Cordubæ in
Hispania , extinctus Marochii an. 1206.

4. Eundem secutus est *Avicenna* Medicus Arabs at-
que Philosophus.

5. *Joannes Tzetzes* poëtaſter Græcus , hoc nomine
hîc memorandus , quòd fabulam de Belifarii excæca-
tione commentus fuerit ſub An. 1250.

CAPUT V.

*Post Interregnum à Rudolpho I. Hab-
ſpurgico ad Franciſcum I.*

§. I.

*Imperatores à Rudolpho ad Franci-
ſcum I.*

* *Binos hîc Caſarum Ordines conſtituemus : pri-
mò locò enarraturi illos , qui è variis familiis electi fue-
runt. Alterò hos , qui ab Alberto II. in hunc diem fuere
Imperatores , omnes ex Auguſtiſſima gente Auſtriaca.*

Primus Ordo Caſarum variorum.

1. Miſeræ illius Anarchiæ miſertus Summus
Eccleſiæ Paſtor Gregorius X. hortatur primò , dein
etiam acribus mandatis urget Germanos Proceres , ut
his tandem malis finem imponant , atque Imperio de
capite ac rege conſulant. Igitur An. 1273. Rex com-
muni calculo ſalutatur.

*RUDOLPHUS I. Habſpurgi Comes , tum
potentia (Helvetiæ enim partem , Alſatiam , Sueviæ-
que non minimum ſuis in ditionibus numerabat)*
tum

tum à virtute bellica , & à summa demum pietate commendatissimus Princeps.

Fuère tamen , qui pravæ libertatis tenaciores sacramentum regi dicere tergiversarentur, caussati, sceptrum ad manum non esse (ita enim mos ferebat, ut sacramentum fieret, tacto regio sceptrô) Rudolphus verò nil cunctatus arrepta Salvatoris Cruci affixi icone : *Hoc*, ait, *totius mundi sceptrum esto ; in hoc ergo fidem juremus regi.*

Ut pacem Germaniæ tam foedè concussam restitueret, multa indulgit Principibus, quæ regiæ potestati adversa Interregni tempore sibi usurpaverant. Ita Cæsarum potestas, sed urgente ferrea necessitate, haud paulò accisa est.

Ottocarum Boëmiæ regem Imperio rebellem fregit, atque ad sacramentum rursus dicendum adegit. Erat olim Rudolphus Ottocari Mareschallus : itaque pudebat eum fidem palam jurare, sed malebat id remotis arbitris facere. Sed Rudolphus tentorii cortinas subito jussit removeri, ut universus exercitus conspexerit Rudolphum quidem vulgari amictu indutum, sed solio insidentem; Ottocarum verò regio cinctum ornatu, sed in genua provolutum ac Cæsari supplicem.

Italiæ multis civitatibus permisit, ut suo deinceps jure atque arbitrio viverent; acceptâ magnâ pecuniæ vî. Id ut faceret, caussa fuère Principes Germaniæ, qui vectigalia Cæsari aliàs pendenda suis ærariis intulerunt. Rudolphus ergo subigendæ Italiæ impar, & aliàs sustinendæ Imperatoriæ dignitati sat æris non habens factu melius judicavit, ab Italia haurire pecunias, quàm in expeditionibus frustra perdere.

Cùm Fridericus Badensis ultimus Austriæ Dux & Conradinus ultimus Sueviæ, Neapoli à Carolo Andegavensi capite plexus fuisset, Rudolphus *Austriam* feudi lege in filium suum primogenitum *Albertum*

translulit : *Sueviæ* vero Ducatum in *Rudolphum* secundò genitum An. 1283.

Is ipse è *Judiciis* ac *tribunalibus* eliminavit idioma *Latinum*, omniàque *Germanicò* absolvenda decrevit. Obiit An. 1291.

2. *ADOLPHUS Nassovii Comes* Rex *Germaniæ*, oneri tanto impar omnium sibi odia conscivit. Quare desertus à suis, & *Albertus Rudolphi Habsp.* filius electus : qui eum suamet manu in pugna interfecit A. 1298.

3. *ALBERTUS I. Austriacus* Rex *Germ.* Cum suis in *Helvetia* præfectis omnem licentiam indulget, populus injuriarum impatiens jugum excutit, & fœderis *Helvetici* fundamenta jacet an. 1308. Plura vides in *Geographia nostra de Helvetis*. Tandem à *Joanne Duce Sueviæ* à fratruele suo interemptus est An. 1308. Is enim paternas ditiones suo pte Marte regere optabat, cum id ei per ætatem nondum liceret. Hinc intantas furias actus est, ut parricidio se obstringere non dubitaret.

4. *Philippus* quidem *Galliæ* rex ingentibus promissis sollicitat Electores, Cæsareamque sibi dignitatem conciliare laborat. Sed Pontificis minis ab eo consilio abhorruerunt Electores ; cum *Philippus* dudum antè fuisset excommunicatus. Ergo

HENRICUS LUCELBURGICUS Rex *Germaniæ VII.* Imperator *VI.* salutatur. *Langobardiam* recuperat. Sed expeditio in *Neapolim* adornata non ex voto successit.

Hunc ajunt venenò sublatum in sacris mysteriis porrectò. Sed coævi scriptores aliud genus mortis, imò alium quoque locum meminere. 1313.

5. *LUDOVICUS BAVARUS* Rex *Germaniæ* hoc nomine *V.* & *FRIDERICUS III. AUSTRIACUS*

CUIS cognomine *Pulcher*, dissidentibus in electione Principibus Germanis, ambo Reges salutati an. 1314.

Octo annos pro diademate pugnatum est. Commisso denique ad Müldorffium (oppidum est Bavariae Oeno fluvio imminens) acerrimo praelio *Fridericus* in potestatem Ludovici venit. an. 1325. coactusque est servato regis titulo Imperii tamen negociis abstinere. Philtrò enecatus an. 1330.

Profligatâ illâ pugnâ nihil in castris supererat, quo fames pelleretur, præter paucula ova. Jussit Ludovicus singulis ovum porrigi, *Sveppermanno* verò archistratego suo bina, quod ejus maximè virtute parata victoria, hostisque captus fuisset. Is egregius heros sepultus est Castellæ in Ecclesia quondam Benedictina Palatinatus superioris, tumuloque inscripta illa Ludovici regis verba: *Jeden Mann ein Ey, dem frommen Sveppermann gebt zwey.*

Quid negotii eidem cum summis Pontificibus intercesserit, in Historia Ecclesiae narramus. L. 2. c. 6. §. 5.

Haftenus nullo certo loco morari Cæsares consueverant: Sed Ludovicus primùm constantem regiam, Curiàmque fixit Monachii.

Defecit eo tempore familia Anhaltina Electorum Brandenburgensium. Itaque Ludovicus hoc Electoratu donat filium suum Ludovicum an. 1322. quem Electoratum Bavari tenuere usque ad an. 1373.

Denique ejus uxor *Margaretha* Hollandiam, Zelandiàmque Bojis Principibus hereditate attulit.

Ludovicus ad extremum à Proceribus desertus est, ejusque in locum successus *Carolus* Boëmiæ rex an. 1346.

Obiit ipse venenò a. 1347.

* *Eduardus* Angliæ Rex, ab aliis Principibus

in spem Germanici regni vocatus sua sponte cessit an. 1347. Id ipsum fecit *Fridericus Severus* Misniæ Marchio, acceptâ à Carolo IV. pecuniâ a. 1348. Nec aliter *Guntherus Svarzenburgicus* an. 1349.

6. Itaque *CAROLUS IV.* Imperator, Boëmiæque rex ab universis recipitur.

Hic cum ingentem pecuniæ modum expendisset, ut Electorum suffragia coëmeret, ad incitas redactus multis Civitatibus libertatem aurô vendidit. Hæcque origo est multarum Civitatum Imperialium liberarum.

Telonia aliàs Fisco Cæsaris debita Principibus concessit 1376.

Superioritatem, seu jus supremum in provincias subjectas permisit iisdem principibus, quam antè non ex toto tenuerant.

Iisdem ut vectigalia pro se, proque suo lubitu & ærario indicerent, permisit.

Regnum Arelatense, seu Burgundiæ, Gallicæ potestati subdidit velut jocô, & ut ajunt, pro unica cæna 1377.

Italicos Principatus vendidit. 1369.

Denique *AUREAM BULLAM* condidit Noribergæ an. 1356. qua Cæsarium succisa potestate Principum arbitrio multa permittuntur.

7. *WENCESLAUS* Caroli filius cognomento *Malus*, Germanicè der Faule.

Cùm sacro fonti admoveretur recens natus Wenceslaus, stercore suo eum fœdavit. Matremque in ipso partu occidit. Alterô ætatis annô Boëmiæ corona eidem imposita est. Cùm ergo sacræ aræ infideret, alvum in eandem exoneravit. Fœdis his omnibus multorum animos perculit.

Germaniæ Rex creatus Germaniam nunquam intravit. Hinc civitates præsertim Imperiales pernicioso fœdere isto Principum ditionibus inhiabant an.

1380. nisi an. 1388. multæ earum libertate exutæ essent à Principibus vicinis.

Joanni Galeatio Mediolani Vicecomiti seu Præfecto Ducatum Langobardicum vendidit. a. 1396.

Carnificem, quem Patrinum suum & fecit & vocavit, assidue à latere secum duxit cum Cano in hominum cædes enutrito.

Captus à Boëmis a. 1392. ab ancilla dimissus est, nudusque per Moldavam dilapsus.

Altera vice captus ac Viennæ custoditus, porrecto tamen à piscatore sericeo fune evasit.

Demum conspirantibus Germanici Imperii Ordinibus solemniter exautoratus est an. 1400. extinctus an. 1418.

* *Wenceslao successus est Fridericus Brunsvicensis sed mox ex insidiis interemptus. Tum Jodocus Moraviae Marchio nonagenarius senecio morti quam Imperio maturior, ocyus occubuit.*

8. **RUPERTUS** Comes Palatinus Rheni. Rebus adversus Lombardos infeliciter gestis defunctus an. 1410.

9. **SIGISMUNDUS** Imp. Hungariæ Boëmiæque rex, Elector Brandenburgicus, Wenceslai mali frater.

In extinguendo magno Ecclesiæ Schismate, & cogenda Synodo Constantiensi plurimum laboravit an. 1414.

Bellum in Hussitas acerrimum gessit ab an. 1418. ad 1436.

Electoratam Brandenburgicum Comitibus Hohenzolleranis emto dedit an. 1417. qui eo adhuc gaudent.

Anhaltinis Principibus hætenus Saxoniæ Electoribus deficientibus, Sigismundus Electoratam contulit in Fridericum Bellicosum Misniæ Marchionem modernorum Electorum parentem. an. 1422.

Franciscum Gonzagam Mantuæ Marchionem creavit an. 1433.

Infauftâ aleâ adversum Turcas in Hungaria pugnavit. Obiitque Znaimii in Moravia. an. 1437.

Secundus Ordo Imperatorum Austria- corum.

1. *ALBERTUS II.* Rex Germ. Optimum principem mors invidit Germaniæ a. 1439.

2. *FRIDERICUS IV. Pacificus*, Imperator. Electus anno 1440.

Borussiæ partem Poloni imperio Germanorum eripuerunt. Vid *Geographiam nostram*.

Fridericus ab Austriis, præcipuè Viennensibus pessimè habitus est. Regia Imperialis tormentis quassa, ipseque fame penè ad incitas redactus est a. 1462.

Carolo Audace Burgundiæ ac Belgarum potentissimo Duce ab Helvetis cæso, unica paternarum ditionum heres superstes erat *Maria* filia Caroli. Hæc nupta Maximiliano Friderici filio an. 1477. Dominum eum fecit amplissimorum Ducatum. Tam opima dapes salivam movit Ludovico XI. Galliæ regi, qui ultima tentavit, ut Austriacos tam nobili hæreditate intercluderet. Certè Picardiæ, Artesiæque magnam partem, cum toto Burgundiæ Ducatu quâ astu, quâ vi subegit, Belgasque ad seditionem concitavit, qui eò audaciæ progressi sunt, ut Maximilianum suum Ducem, & jam tum Romanorum regem, etiam in custodiam dederint.

Typographiæ ars tum temporis inventa est anno 1440. Cujus quatuor produntur autores. *Joannes Guttenberg Argentinenfis. Joan. Faustus Moguntinus; Joan. Costerus Harleminus; Petrus Scheferus.*

Christophorus verò Columbus Novum Orbem seu Americanas Insulas felici navigatione detexit an. 1492.

Obiit Fridericus an. 1493.

3. *MAXIMILIANUS I.* Puer tam lentos fecit progressus, ut jam novennis vix semimatura verba proferre didicerit, verum succedente ætate omnia summa complexus est.

Venationis studiosissimus tanto fervore damas per Tyroleos juga persecutus est, ut in Cautes, quas sancti Martini dicunt *St. Martins-Wand*, haut procul Oeniponte distat) aliquando eluctatus vestigia relegere non potuerit. Jamque allatò per sacerdotem & procul ostensò sanctissimò epulò, ultimæ necessitati manus dare paraverat, cum per invia allapsus senecio quidam Maximilianum manu prehensum in tutiora deducit, moxque in auras abit. Plurima sunt Maximiliani gesta, quæ non rarò temeritatis nonnihil sapere visa sunt.

Is Imperium Germaniæ summum adeptus nihil antiquius habuit, quàm ut *PACEM PUBLICAM*, den Sandfriden, lata lege sanciret, & Diffitationum reliquias profligaret. An. 1495.

Ac ne cuiquam de negata Justitia querendi locus superesset, *JUCICILM CAMERÆ IMPERIALIS*, seu Imperii summum tribunal constituit Spiræ. an. eod.

Imperium in Provincias divisit, primò quidem in sex an. 1500. Post verò in *Decem Circulos* an. 1512. *Consilium Imperiale Aulicum* sancitum est anno eodem.

Eberhardum primum Wirtenbergæ *Ducem* creavit. an. 1495.

Novum Palatinatum constituit an. 1507. *Vid. Geographiam nost.*

Filium suum *Philippum*, quem è Maria Burgundica susceperat, cum *Joanna Ferdinandi Catho-*

lici filia despondit an. 1496. Hic Philippus mature è vivis excessit an. 1506. heredem reliquit *Carolus*, qui Ferdinando Catholico absque aliis liberis defuncto Hispaniæ amplissima regna ditioni Austriacæ adjunxit, unâque Imperium, ut mox dicam, adeptus est.

Maximilianus an. 1519. 11. Januar. ultimum spiritum duxit. Vetito, ne quis ejus defuncti cadaver nudaret, tantâ erat verecundiâ & integritate. Duodenniò integrò arcam quandam ubique locorum circumvexit: quam cum nemo non pretiosis cimeliis refertam crederet, demum compertum est non nisi Sarcophagum esse.

4. *CAROLUS V.* Maximiliani ex Philippo filio nepos.

Hic cum eligeretur, etiam Franciscus I. Galliæ rex Imperiale diadema procatus est. Illo neglecto purpura quidem decreta est Carolo; verùm Lutherani præcipuè Principes Ecclesiarum spoliatarum sibi conscii, ne ad reddendum ablata adigerentur à tam potente Cæsare, in certas leges convenère cum eligendo Carolo, quas leges *CAPITULATIONE* M hodièque vocant, Imperatoris potestatem multò arctius constringentes.

Postremus ipse fuit, qui à summo Pontifice Coronâ redimitus fuerit an. 1530.

Quid negotii ipsi facessiverit Lutherana hæresis, & quæcunque ad eam rem spectant, abundè prosequimur in *Histor. Eccles.* L. 2. c. 7. §. 5.

Cum Francisco I. Gall. Rege perpetuum Carolo bellum intercessit præcipuè ob Ducatum Mediolanensem. Profectò Franciscus acie captus est prope Papiam an. 1525. Ducatusque mortuò Franciscò Sfortiâ. Juri Hispano-Austriaco perpetuò assertus, an. 1535.

Joannes de Zapolia Transylvaniæ Princeps seu Woywoda contra Ferdinandum Caroli fratrem
legi-

legitimum Hungariæ regem à perduellibus nonnullis Hungaris electus fuerat. Is Turcam suppetias evocavit, qui An. 1529. Austriacos fines ingressus Viennam totius Imperii metropolim obsidione tentat. Quem Carolus ingenti coacto exercitu fugâ sese proripere cogit. Anno 1535. Regnum Tunetanum in Africa subjugavit. Anno 1541. Algerium jamjam in ditionem acceperat, cum orta procella classem, omnemque bellicum apparatus disjecit.

Tandem humanarum rerum pertæsus consilium cepit toti Europæ peregrinum. Etenim an. 1556. Gandavi purpuram posuit, & Germaniâ Ferdinando fratri, Hispaniâ verò Philippo filio relictâ, reliquum temporis solus inter Sacerdotum cætus exegit in Monasterio S. Justi, in Extremadura. Fatis sanctissimis concessit an. 1558.

* Ejus Symbolum fuit : *Plus ultra.*

5. *FERDINANDUS I* Caroli frater.

Ducta conjuge *Anna* Ludovici II. Hungarorum, Boëmorumque regis filia, bina hæc regna Austriacæ genti, jurique adjecit, cum Ludovicus à Turcis fuisset occisus. An. 1526.

Livonia provincia erat Equitum Teutonicorum Germanico Imperio subiecta : hanc ad orientibus Moschis cum Imperator suppetias Equitibus ferre non posset, ob Hæresin Lutheranam turbis omnia miscentem, Poloni sibi vectigalem fecerunt. Curlandiæ Ducem tributarium constituerunt Gotthardum Ketteler, qui ab Ordine illo deficiens provinciam illis prodiderat. An. 1561.

Obiit 1564. Symbolum : *Fiat justitia , & pereat mundus.*

6. *MAXIMILIANUS II.* Ferdinandi filius. Ob. 1576.

7. *RUDOLPHUS II.* Maximiliani filius,

Gebhardum Coloniensem Archiepiscopum ope *Ernesti* , è Bavariæ Ducibus, in ordinem redegit.

Is

Is enim amore captus Agnetis è Comitum Mansfeldiorum gente perditæ mulierculæ, turpiter à Fide deficiens Archiepiscopatum prodere Lutheranis parabat. An. 1582.

Werda Danubicam Imperii civitatem in Catholica sacra injuriam, Cæsarisque mandatis stare detrectantem Bavaricæ ditioni subjecit. Anno 1607.

Juncta cum Turcis tandem pace convenit, ut ambo se vicissim Imperatores ac Fratres vocarent. A. 1606. Obiit An. 1612.

8. *MATHIAS* Rudolphi Frater obiit An. 1619.

9. *FERDINANDUS II.* Mathiæ Cognatus. Turbæ Palatino-Boëmicæ ac bellum Suecicum narrantur in *Historia Ecclesiastica* L. 2. c. 7. §. 2.

Re contra Boëmos rebelles exsententia gesta *Maximilianus* Expeditionis Dux, & Bavaricæ tum Princeps, præmium laboris ac sumtum tulit Electoralem dignitatem pro omnibus suis posteris, unà cum Ducatu Palatinatus Superioris An. 1623. Obiit Ferdinand. an. 1637.

10. *FERDINANDUS III.* secundi filius. Ad liberandam tandem internecina clade Germaniam compulsus est Paci Westphalicæ subscribere an. 1648. Obiit an. 1657.

11. *LEOPOLDUS* Ferdinandi filius.

An. 1662. Comitia Imperii coëgit Ratisponæ, quæ hætenus nunquam soluta sunt.

Turcas ingenti clade fregerat an. 1664. Sed ne victoriam prosequeretur, impeditus est à Gallis in Belgium irruentibus; pactæque cum Turcis vicinales induciæ. Hungariam deinde ab hæresi purgaturus Tekelius Hæreticorum ope fretus frontem & perduellia arma opponit an. 1683. accitis in perniciem Christianæ rei Turcis. Qui Viennam gravissima obsidione prementes à Joanne Poloniæ rege, Maximiliano II. Bavaricæ Electore, & Joanne Electore Saxonie

non

non solum obsidionem solvere coacti sunt, sed totâ etiam Hungariâ pulsi. Jámque totâ Serviâ in ditionem acceptâ in Bulgariam victricia signa proferbat promptissimus Heros *Ludovicus Badensis* Marchio 1689. cum ecce Galli iterum ac tertio in Germanicas ditiones impetum faciunt. Quare tandem induciæ in annos 25. Turcis concessæ an. 1699. Caroli-vici Sclavoniæ oppido,

Res cum Gallis gestæ.

Ludovici XIV. Gall. R. conjux Maria Theresia filia Philippi IV. Hisp. Regis omni jure in Belgium cesserat, cessionemque jurejurando confirmaverat. A morte tamen Philippi Ludovicus An. 1665. Belgium suæ ditioni adjectum volebat, *Jure*, ut inquiebat, *Devolutionis*, Re tandem pace Aquisgranensi an. 1668. composita, Ludovicus cunctis cum Carolo Anglorum rege, Electore Colonienfi, & Episcopo Leodiensi armis Hollandos affligit, eorumque vicinos Hispano-Belgas vexat an. 1672. eoque bello Comitatus Burgundiæ (vulgo *Franche Comté*) direptus est à Gallis, an. 1674.

Tandem Hollandi, in quorum tamen gratiam Cæsar arma arripuerat, eo inconsulto cum Gallis paciscuntur an. 1678. hos sequuntur Hispani; ut tandem Leopoldus *Neomagensem* pacem: (*den Rimmwegischen Frieden*) inire coactus fuerit an. 1679.

Cum dein Cæsar bello Turcico esset intentissimus, Gallia rex varia in Germaniæ finibus, imo ipsis in visceribus turbat. Dein an. 1680. duo tribunalia constituit Præfati & Metis (*Reunions-Cammern*) quorum negotium erat inquirere, quanam provinciæ antiquitus Gallici juris fuissent. Nec mora: Alsatia adjudicatur Gallia, Strasburgum seu Argentoratum etiam

etiam vi occupatur 1683. Comites Palatini, Dux Montis Belligardi, Marchio Badensis ad dicendam causam ad præstandum Gallorum regi sacramentum evocantur, cùmque id tanquam iniquum & inauditum detrectarent, provinciis suis exuuntur. Anno tamen 1684. induciæ vicennales pactæ sunt.

Haut diu Ludovico placuit quies. Carolus enim Elector Palatinus nuptui dederat sororem suam *Carolinam Elisabetham* Philippo Duci Aurelianensi regis fratri : quam vulgò *Madame d'Orleans* ajunt. Carolo mortuo anno 1685. Rex magnam Palatinatûs partem hereditatis nomine efflagitat, utut Carolina nuptialibus pactis solemni ritu renunciaverit hereditati. Hæc prima belli materies, certe non causa fuit. Altera isthæc. Anno 1688. Eligendus erat Coloniae Archiepiscopus : Pars *Egonem Fürstenbergium* Episcopum Argentinensem optant suffragiis 14. Pars *Josephum Clementem* Ducem Bavariæ Episcopum Frisingensem 8. suffragiis. Jam Fürstenbergio tanquam *Postulando* opus erat suffragiis pluribus : Clementi tanquam *Eligendo* hæc sufficiebant, ejusque Electionem ratam habuit summa sedes. Fürstenbergius partium Gallicarum unicè studiosus erat, jamque prioribus bellis nonnihil turbarum severat. Ergo Ludovicus Rex velut sui clientis causam, sed multò verius suam, acturus Gallico milite totum Electoratûm Coloniensem, totum etiam Palatinatum occupat, miserèque omnia vastat, sacra atque profana. Ac nihilominus rex tanquam summi juris sibi conscius, mirari videbatur, arma Germanorum in ipsum converti, postquam binas nobiles provincias insalutato hospite obruerat. Fortuna belli melior non fuit, quàm belli causa : itaque de pace sermonem habere cæpit Ludovicus hac tamen arte, ut singulos Fœderatorum privatim pelliceret ; probè conspicatus iniquiores fore

fore conditiones, si omnes unà paciscerentur. Itaque cum Sabaudò primùm dein cum Batavis & Hispanis pacem componit. Tandem & Cæsar manus dedit, *Rysvici*, quod est prædium Batavorum inter Hagam & Delphos. His fœderis tabulis 1. Wilhelmus III. qui Jacobum legitimum regem pepulerat, à Ludovico tanquam verus rex est agnitus. 2. Illa *Redunitio* tribunalia sublata. 3. Ditiones occupatæ restitutæ quidem sunt, sed misera facie. 4. Argentina tamen cum jure supremo Gallis subiecta. 5. Cautum etiam, ut Catholica Religio, quam per varia à se occupata loca introduxerant Galli, in eo statu maneret. Hic articulus qui est in tabulis illis *Quartus* torfit hæreticos, ut videre est in *nostra Historia Eccles. Lib. 2. c. 7. §. 5.* Ceterum haud injuriâ nonnulli de his duobus fœderibus Germanicò verbò luserunt: alteram pacem conditam esse *zu Nimm wegg*, alteram *zu Reiß wegg*.

Præcipua, quæ ad pacem componendam Ludovicum permovit, causa hæc erat. Carolus II. Hispaniæ rex ultimis fati propediem concessurus credebatur. Credens igitur Ludovicus hereditatem filio suo ex Hispanica fœmina majore natu suscepto deberi, non Austriis ex secundo genita ortis, statuit eam sibi vindicare. Itaque ut reficiendarum virium superesset tempus, paci illi Rysvicensi subscribit anno 1697. Dein cum Anglis & Batavis fœdus nectit (*den Partage-Tractat*) quo decernebatur, ut Carolò II. sine superstite prole defunctò, Hispanicæ nobilissimæ ditiones non totæ, ut sibi deberi dicebant, Austriacis cederent, sed dividerentur hoc modo. Gallus volebat Neapolim, Siciliam & Lotharingiam, pro qua Ducì Lotharingiæ Mediolanensis Ducatus tradendus erat. Angli & Batavi Indiam petebant. Carolo demum Austriaco Leopoldi filio secundò genito Hispania cum Belgio destinabatur. Hæc agebantur anno 1700. Leopoldus

us etiam Cæsar ad hoc fœdus invitatus est : sed ille meritò respuit, cum Hispanicæ ditiones *omnes* ad Austriacos hæreditate transire deberent.

Verùm cum anno eodem 1700. Calendis Novembris Carolus obiisset, productum est *Testamentum* quoddam, quo *Philippus Andegavenfis* Dux (*Duc d' Anjou*) Ludovici regis nepos universæ Hispaniæ heres scriptus legebatur. Primum quidem Austriaci contendebant, illud testamentum spurium, confictum ac suppositum esse : dein, utut esset sincerum, nihil tamen roboris habiturum, cum Carolus II. nulla ratione potueris Austriacos hereditate excludere, seu *exheredare*. Gallus tamen nihil in contentione verborum, jurisque litigio ponendum ratus, omnia armis decrevit, eodemque adhuc anno Belgium, Italicas ditiones, & Hispaniam omnem suis copiis instruxit, posseditque. Duosque Electores Coloniensem & Bavarum in suum fœdus pellexit.

Hoc modo conflatum erat bellum, cui gerendo se tandem & Leopoldus Cæsar accinxit. Cum hoc fœdus pepigere Angli & Batavi, anno 1702. tum quòd Tractatus Divisorius à Gallo esset abolitus, tum quòd nollent vicinium suum tam enormi potentia augeri.

Nunquam tot simul locis, tantis viribus, à tot regionibus nunquam in Europa pugnatum est.

Præcipui Militiæ præf. eti fuere à partibus Cæsaris *Eugenius* Princeps Sabaudia; *Ludovicus* Marchio Badensis; Dux *Marleboroughius* Anglus; *Stabrenbergius* Comes. Ipseque præ omnibus *Carolus III.* Austriacus Hispan. Rex, post Imperator. Gailorum fuere *Villaregius*, seu Villeroy; *Vindocinensis*, seu Vendôme; *Villarsius*; *Buflerius*; seu Bouffeur; *Tallardus*; ac demum strenuissimus heros *Maximilianus II.* Bavariae Dux & Elector.

Qua

Qua fortuna bellum utrinque gestum sit, explicandi hic locus non est: pauca tamen notatu sunt dignissima.

An. 1702 Elector Bavariae Ulmam astu capit, Memmingam vi. At Eugenius in Cremonam Italiae urbem cum modica sed lecta suorum manu penetrat, ac Villaregium captum educit spectante hoste.

1703. Elector Coloniensis ditione sua omni exutus est. Elector Bavarus Ratisponam, Augustam Vindelicorum, Neoburgum Danubicum in ditionem accipit, ac pleraque Tirolis jam subacta cum Gallicis copiis per Tridentinam plagam huc tendentibus suas conjungere satagit; sed Tirolenses facta manu Boicum exercitum per angusta viarum iter agentem pessime excipiunt. Interim Amberga expugnatur à Cæsareis, & Rottenberga limitaneum Palatinatus praesidium solo æquatur.

1704. Calpe seu Gibraltarium ab Anglis subactum. Passavium à Maximiliano El. Bav. Sed Boii cum Gallis pugnâ Schellenberginâ, & iterum Höchstadianâ ad incitas redacti sunt, ipsæque Tallardus cum 12000. Gallorum in potestatem Eugenii & Marleborougii venit. Obiit Leopoldus An. 1705. 3. Nonas Maij.

12. JOSEPHUS Leopoldi fil. An. 1705. Rusticorum agmina per Bavariam tumultuantia opprimuntur.

An. 1706. Taurino suppetias fert Eugenius, memorabili clade affectis Fevilladio, & Aurelianensibus Imperator Electores Coloniensem & Bavarum hoc anno exautoravit.

An. 1707. Galli totam Italiam Longobardicam purgare coacti.

An. 1708. Insulas (Nîssel, Gallicè *Lille*) Flandriae Gallicae praecipuum munimentum in paucis memoranda obsidione cingit Eugenius, capitque. Anglo-
rum classi & armis cedit Balearidum insularum minor, *Minorica* cum portu Magonis. Principibus Brun-
suico-Hanoveranis Electoralis dignitas palam in Co-

mitiis Ratisponensibus confirmatur, quæ quidem jam an. 1692. iisdem decreta fuerat à Leopoldo Imp.

An. 1709. Tornacum & Montes Hannoniæ capti.

An. 1710. Carolus III. Austriacus Madritum solemnî pompâ subit.

Obiit Josephus an. 1711. 17. April.

13. *CAROLUS VI* Imp. Josephi frater natus minor, Hispaniæ rex. Hactenus tantum Gallis detractum erat, ut herbam penè porrigerent; sed una Josephi Augusti mors aliam rebus faciem induit. Cum enim Carolus ad capessendum Germanici Imperii diadema vocaretur, noluere deinceps Angli, Batavique suam eidem operam collocare, ne Carolus, junctis Hispaniæ Germaniæque regnis ac viribus, metuendus evaderet præsertim A catholicis. Itaque primò rem segrè agere, ac non nisi lentis consiliis bellum trahere; mox etiam Ducibus suis pugnam interdicare, denique à Carolo deficere, ac pro sese cum Gallo & Hispano pacisci An. 1713. Pace illa *Ultrajectina* cessare Anglis Minorica, Gibraltarium, variâque in America. Sabaudò verò Sicilia.

An. 1714. Coeuntibus solis utriusque militiæ summis Strategis Eugenio, & Villarso pax etiam inter Cæsarem Galliæque regem juncta est *Rastadii* in Marchionatu Badensi die 6. Martii ac demum ad Thermas Helveticas (*Baden im Ergau*) foedus est absolutum 7. Septembris: in has ferè leges; ut *Electores Coloniensis & Bavarus* ditionibus suis restituerentur. *Belgium Hispanicum Austriaco juri cederet: at tamen Geldriæ pars Electori Brandenburgico seu Borussia regi daretur: Neapolitanum regnum, Sardinia, & Ducatus Mediolanensis sub ditione Austriaca manerent.*

Eodem anno cum Batavis ictum est *Fœdus Repaguli* (*der Barrier-Tractat*) Hi nempe Batavi à vicina Cæsaris potentia sibi metuentes, obtinuere civitates quasdam Belgii Austriaci limitaneas, non suo quidem jure sed suo tantum præsidio tenendas, suæ securitatis ergò;

ergò; hac ratione, ut præsidium militare Hollandicum his munimentis impositum tam Cæsari, quàm Batavis sacramentum diceret.

An. 1715. Turca Peloponesum (*Moream*) Venetis nonnihil cunctanter agentibus eripuit.

An. 1716. Cæsar Eugenii virtute Turcas ingenti clade profligat prope Petro-Varadinum. Mox Temesvarium cum tota illa Dynastia (*Bannatus* vocant) captum est.

An. 1717. Belgradum, seu Alba Græca expugnata, Turci que ferè internecione deleti, cum suppetias urbi adessent. At eodem anno Hispanus (cum hoc pax hætenus nulla composita, sed sponte tantùm ab armis utrinque discessum erat) numerosam classem Sardinia appellit, eamque Sabauda detrahit.

Anno 1718. Turcæ pacem exorant. quæ in tabulas refertur Passarovici die 21. Jul. in annos 25. producenda. Medios inter utrumque Imperatorem sese præbuerunt Angli & Batavi. Cæsaris ditioni adjecta est Servia, Temesvarii Bannatus cum Wallachia parte ad Alutam usque fluvium. Hispanus verò etiam in Siciliam penetrat. Hinc inter *Cæsarem, Gallum, & Anglos*, quibus adnexi sunt Batavi, fœdus constituitur, *Quadruplex* (*die Quadruple Alliance*) idè dictum, quòd quatuor regna illud amplecti deberent: Cæsar, Gallus, Anglus, ac Hispanus, qui tamen ab eo adhuc dum abhorrebat.

An. 1719. Hispani maritimò præliò fusi sunt ab Anglorum Architalasso Bing.

An. 1720. Cæsarei Sardiniam, Siciliamque recuperant, hanc sibi servat Imperator, illam Sabauda dat cum Regio honore ac titulo, coactusque est Hispanus Quadruplex fœdus suo calculo probare. Illo fœdere hæc præcipuè cauta sunt. 1. *Ne unquam regnum Hispania Galliaque coalescerent.* 2. *Quivis retineret, quæ Ultrajectina aut Badensi pace obtinisset.* 3. *Ut Cæsar Philippum V. Andegavensem*

Hispania regem saluaret & agnosceret ; cum eo in gratiam rediret , pacemque iniret & hunc in finem Cameracæ à Legatis coiretur. 4. Ut Duci Florentino sine herede morituro sufficeretur filius natus grandior reginae Hispanicae veteris ; eum tamen Ducatum nomine feudi Imperialis teneret.

An. 1724. Cameracensi confessui datum initium. Sed cum Galli Anglique rem in infinitum traherent, inter Cæsarem & Hispanum privatis nunciis, literisque pax constituta est anno 1725. Viennæ.

Cæsar Ostendæ in extremo Belgio insignè mercimonium instituerat, annuamque in Indiam Orientalem Navigationem an. 1719. Pessimè verò id institutum accepere Angli Batavique, velut nemini, nisi his solis, fas esset mare velis remisque tentare. Cumque fœdere illo Hispanico multum etiam incrementi accesserit Ostendano mercatui, Angli arma circumspiciunt. Sed Carolus Imperator domi bellique, manu consilioque promptissimus pro suo, quo in pacis consilia fertur, studio hoc tandem anno 1727. passus est, ut navigatione illa ad septennium interdiceret suis, interim, dum Aquisgrani cætus cogeretur Legatorum, qui initis demum consiliis decernant, num jure Angli Austriacis mercimonii & navigationis jura invideant?

Ceterum omnium proborum vctis exoptandum est, ut Clementissimum Numen masculo hærede Carolum beet!

Demum an. 1729. agente Duce Ripperda (is Batavus gente, homoque rerum peritus paci inter Cæsarem Hispanumque jungendæ adhibitus fuerat, & post supremus inter Hispaniæ proceres numeratus) pax denovo rupta, & cum Anglis Batavis, Francisque composito Hispali fœdere arma in Cæsarem decreta sunt, nisi Italicum Ducatum Florentiæ Carolo Hispani sanguinis Principi cederet.

Dum ecce an. 1731. nova Cæsarem inter atque Anglum fœdera junguntur, quibus & Batavi demum an. 1732. subscribere. Iis sancitum, tolli omnino navigationem

A. C. G. . A.

tionem Ostendanam aliáque quamcunque è ditionibus instituendam illis, quæ olim Hispanici juris, sub Carolo II. rege an. 1700. defuncto, fuissent. Tum ut Carolus Hispaniæ Infans possessione Ducatum Florentini atque Parmensis donaretur, quod & eodem adhuc anno factum. Denique ut Anglis Batavisque curæ esset defendere fartamque jubere Cæsaris *Sanctionem pragmaticam*. Est ea lex ab eodem lata, qua, nisi masculus sibi filius nasceretur, omnia sua regna atque provincias hæredis jure transcribit in filiam suam primogenitam.

An. 1733. obiit Augustus II. Rex Polonorum. Eligitur 25. August. Stanislaus Leczinski, qui jam a. 1704. agente Rege Sueco adversus Augustum electus; sed armis Russorum depulsus fuerat: pactoque a. 1716. cum Russis à Polona Republica inito vetabatur ad coronam deinceps amplius admoveri. Itaque & nunc Russorum Imperatrix Anna, & Augusti filius Augustus III. Saxoniae Septemvir vi denuo cedere Stanislaum cogunt.

At quod rex Galliæ filiam Stanislai toro junctam haberet, bellumque ob id in Cæsarem & ipse & rex Hispanorum in Germania Italiaque movisset, res ita demum composita est, ut Rex Galliæ Lotharingiam sibi sumat, qua Stanislaus cum titulo regis Poloniæ, dum viveret, frueretur; Stephano Lotharingiæ Duci daretur Hetru-ria feudum Imperii: Carolus filius Hispani utriusque Siciliæ regnum armis hoc bello acquisitum retineret.

Stephanus idem Dux a. 1737. conjugem accepit Mariam THERESIAM majorem natu Cæsaris filiam.

Eodem anno Imperator bellum Turcæ indicit, quod is Russos Cæsari foederatos prædis vexasset. Infeliciter cecidit alea: pace a. 1739. constituta Alba Græca, Servia, Wallachia in manibus Barbarorum relicta.

An. 1740. die 20. Octobr. *CAROLUS VI.* Augustus, atque in ipso *GENIUS HABSPURGICUM* masculinum fato supremo extinguitur.

De Ditionibus, quas ab annis amplius quingentis comparaverat illa Domus, tum veteres earum Domini, tum novioribus nominibus alii cæpere contendere.

Bojus (Carolus is erat Albertus) veterem Bojorum Principatum ad Savum Dravumque & mare prolatum repetebat; adhæc Hungariam Bohemiamque ex testamento Ferdinandi I. Austrii, legibusque dictis connubio Annæ Ferdinandi filiae cum Alberto V. Boico.

Hispania Rex (Philippus nempe V. ex Domo quidam Borbonia, sed matribus Hispanis natus) Hungariam præcipue Bohemiamque repetebat. Quippe Ferdinandi I. filius natus major Maximilianus II. præter filios suos, qui improles defuncti omnes sunt, filiam reliquerat unam, cui *Anna* nomen, nuptam Philippo II. Hispaniæ regi. Jam Maximiliani II. filiis extinctis regna redire debebant ad filiam hanc Annam, tametsi superessent soboles masculæ ex aliis Ferdinandi primi filiis. Id enim juris consuetum in Bohemia erat, neque aliter Austriaci Bohemiam obtinere, quam ut Anna Ferdinandi primi conjux in ea regna succederet, tanquam filia Uladislai, tametsi superstites essent Uladislai frater Sigismundus Poloniæ rex, ejusque Sigismundi filius Sigismundus Augustus. Tum quidem Annam, filiusque ejus Hispaniæ rex Philippus III. hæreditate cesserunt pro Ferdinando II. Styriæ Duce, nepote Ferdinandi I. Imperatoris, sic tamen, ut tantum pro masculis ex Ferdinando II. nascituris, & ejus posteritate mascula non interrupta masculorum serie valeret cessio: *fæmina* autem, *fæminarumque filii* ab hoc commodo prorsus excluderentur. Ergo masculorum jam serie abrupta, *fæminam* quæ superesset nulla ratione hæredem esse; sed ditiones ad Hispanos pertinere, qui sibi reservassent quidquid non cessissent.

Hispaniæ regina Elisabeth è gente Farnesiorum Parmæ ac Placentiæ Ducum , repetebat utrumque Ducatum. equidem pace a. 1737. firmata maritum iis Ducatibus cessione Imperatori Carolo VI. at maritum injussu uxoris non posse abdicare à se bona conjugis.

Borussiæ rex Fridericus partem expetebat Silesiæ , promissis olim pactis , aliisque nominibus obligatam.

Poloniæ rex Saxonum Dux Augustus quamquam initio consilii anceps , cum videret ceteros Principes manum inferre hæreditati , remque vi agere , cœpit & ipse explicare postulata sua. Ea autem talia erant. Quo tempore Carolus VI. in Hispaniam profectionem parabat anno 1703. Hispaniæ aditurus hæreditatem , cum fratre majore natu Josepho I. Romanorum rege , cui ante ipsum Hispania debebatur transegit ita , ut Josephus ipsi cederet jure in Hispaniam : Carolus renuntiaret juri in Germanas Hungaricasque ditiones. Carolo absque liberis maribus aliquando extincto Josephi quoque Hispania esset. Contra Josepho pariter extincto Carolus etiam Germanis Hunnisque imperaret. Si utrique *nonnisi filia* superstites essent , filia Josephi filias Caroli perpetuo in hæreditate adeunda præcederent. At habebat Augustus rex conjugem Josepham filiam Josephi I. grandiore natu. Hanc igitur hæredem esse præ filia Caroli VI. contendit.

Galliarum rex Ludovicus XV. non quidem professus est petitionem aliquam hæreditatis , sed Bojorum Principi , quem iustum agnoscebat hæredem auxilia in rem tantam addixit , præstititque.

Maria Theresia filia Caroli VI. extincti hæreditatem postulavit tanquam Patris ; tum & quod Sanctionem , quam vocant Pragmaticam edidisset pater , quæ ipsam hæredem decerneret. Subscripserant huic Sanctioni plerique Europæ ac Germaniæ Principes , edocti à Cæsare , nullius in jus eandem peccare. Bojus autem , Saxo , Palatinus minime subscripserant , huicque San-

etioni in Imperii Comitibus per legatos intercessere. At Theresia, quæ propior esset, mox à patris morte jurare in rem suam iussit ordines provinciarum, atque exercitus, frustra vetante Bojorum legato.

Contentionis initio amplius metus fuit, quam contentio, nisi quod Borussus rex in Silesiam moveret cum exercitu, auxilio contra ceteros affuturum spondens reginæ Theresiæ, si sibi de postulatis esset satisfactum. Quod ubi non impetrasset, profligatis anno posteriore ad Mollevicium vicum Austriacis Silesia ferre omni potitus est.

Ineunte Septembri an. 1741. cum frustra pace transigere Bojus tentasset, & aliquamdiu scriptis esset depugnatum, tandem Gallicis auctus auxiliis lento gradu Austriam intrat, neminique injuria facta potitur Lincio, atque Ordinum Superioris Austriæ Sacramentum recipit. Jamque Viennæ ipsi imminebat (ubi in Austria inferiore Gallica auxilia æs ceteraque ab incolis extorere multa necquicquam prohibente Carolo Principe) cum foederatorum voluntate ea intacta digressus in Bohemiam suis, Gallicis, Saxonis, ac Borussiae copiis Pragam metropolim impressione nocturna subigit, cui regni Ordines frequentes adesse iussi fidem jurant.

Verum neque à tergo tecta relicta occasionem dedere Austriacis copiis Tabor, Budissa, Freystadium occupandi, quod Bojos in Austria hibernantes ab his, qui Pragæ erant, intercluderent; & Hungari interea ad arma passim convolantes imminebant Austriæ Superiori: Quippe regina Theresia Viennâ profuga Pofonii Hungariæ Ordinibus accitis necessitatem ultimam, flens exponit, eorum fidei seque & parvulum (manum prægestabat) quem ex Stephano Lotharingiæ Duce proximo vere ediderat. facile percellere & affectus teneræ prolis & maternæ lacrimæ, ut de quorum fide addubitabatur primi sponderent ultima pro matre proque filio passuros. Itaque collectæ undique copiae non

ex-

exercitatae modo sed, quorum magnus in ea regione numerus, vagi praedationibusque per turcica bella assueti inaudita adhuc nomina Pandurorum Savicolarum ceterorumque.

Hi mense Decembri transgressi Onasum amnem recepta Austria reliqua Lincium compulso obsident, atque ad deditionem cogunt 23. Jan. 1742.

Interea Novemvirum omnium suffragiis (sic tamen ut Bohemiae, tametsi Bojo jam ut plurimum subditae suffragio interim ex Novemvirum decreto abstineretur) Romanorum rex atque Imperator electus est 24. Januarii ejusdem anni 1742. Bojorum Princeps *CAROLUS VII.* Sapientiae laude nulli qui unquam fuere Principum secundus, fortuna tamen ad extremum dispari.

Eodem enim tempore Austrii Hunni in Boicam effusi milite vacuam, omnia late tenent, misereque exsurgunt, quippe odiis potius quam imperio res agebatur. Urebat Augustale decus per tot secula familiare, in alios collatum lares. Vetera quoque recinebantur accepta incommoda. Feruntque fuisse, qui suggererent, Boicam solitudinem faciendam: perdendos esse qui possent timeri. At longe ab inhumanis consiliis Principis animi, quamquam ferocia militum parere recusantium cohiberi non potuit.

Equidem novis conductis copiis Caesar sub aestatem recuperata Boicae provincia regiam Monachium repetiit; Bohemiae tamen res tueri non potuit. Cedentes ex Boica Austriaci in eam se recipiunt, profligatique apud Czaslaviam à Borusso cum pace juncta inferiori omni Silesia ei cessissent Pragam primo oppugnant non majore peritia quam fortuna. Galli eam viginti milia tenebant cum paucis Boiorum. Dein cum nova Gallorum auxilia Malleboio duce à Rheno advolarent, obviam his eunt Austrii, Hungaris modo circa Pragam relictis, qui commeatu intercluderent urbem.

Penetrarat Gallici auxilii pars jam ad Satecensem Bohemiae pagum, opportunum suppetiis Pragae feren-

dis. Constansque est eorum qui castris aderant, sermo, tum hic tum apud Danubium vinci Austrios potuisse, pugnamque ab exercitibus expetitam ac prope jam initam fuisse; sed negasse Gallos Duces ejus subeundæ factam sibi copiam esse: vulgoque ferebatur hujus cunctationis auctor esse Cardinalis Florius Gallicæ aulæ summus moderator. Hunc ajunt nunquam deposuisse spem sine certamine ac cæde componendæ litis. Sic infecta re digressus Malleboius, Pragæ præsidium fame subigente ipsis Calendis Januarii an. 1743. per summum frigus eruptione non ex urbe modo, sed ex tota fere Bohemia facta Egram raptim agmen egit, multis exitinere inedia geluque amissis.

Hæc dum in Germania geruntur, in Italia Hispani ex Orbitello per Hetruriam traductis copiis Parmæ imminet. Non tulit id Sabaudia Princeps, veritus hinc atque hinc Borboniorum regum obsideri majestate, Ergo Austriacis junctus fœdere atque armis cedere locis Hispanos, qui ægre succenturiarentur, coëgit, Ducemque Mutinensem Hispanos secutum partes ditione expulit. Calabros (eos Hispanis suppetias miserat Carolus Siciliae rex, Hispani filius) in Campaniam usque persequuntur Austriaci, anno altero 1743. atque Angli classe obsessum Neapolis regem ad deferendas Hispani Patris partes adigunt: dum inter hæc frustra Galli Hispanique postquam Sabaudiam occupassent, in Pedemontium descendere adniterentur, egregie semper prohibente Sabaudorum Principe Sardinia rege.

Annus 1743. varietate eventuum non caruit. Pragâ, ut diximus, à Gallis deserta, Regina Theresia Bohemiae diademate ornata, Saxo quoque Cæsaris fœderi renunciavit. Angli dein Batavique Reginae partibus accedere, missisque ex ipsa Britannia cum rege auxiliis Moeni ripas obsederunt: quos Galli superato
amne

amne apud Dettenhemium nacti cum multo milite multassent, repulsi tamen à supervenientibus Austriacis sunt, atque in Alsatiam relegere viam coacti, Anglis Spiram usque quamquam tardo vestigio sequentibus; cum ad Superiorem Rhenum Austriaci tenderent, ipsi Galliæ imminentes.

Quippe in Boica an imperitia an præcipiti fato apud Brunovium oppidum prima Boiorum acies cæsa. hocque uno accepto incommodo tantum terroris in reliquas copias illatum est, ut omnia rursus velut fuga deserta, Cæsar ipse Francofurtum devectus, interque duces partium apud Schongaviam Superiorem, Boicæ oppidum, conventum sit de Boica interim relinquenda, de captivis alendis, de exercitu Boico neutras partes secuturo. Tum Ingolstadium, unicum Baviariæ munimentum obsessum ab Austriacis, ac salvis thesauris Cæsareis, qui devecti inde Augustam sunt, deditum. Reliquus Austriorum Hunnorum exercitus Ducibus Carolo Lotharingiæ Principe Francisci Stephani fratre, & Kevenhüllero Comite claro domi militiæque viro ad Rheni oram progressus tentavit, si qua posset in Alsatiam aut Lotharingos irrumpere. Nec segniores Galli communire omne adversum littus, agrestes armare, militem machinasque objicere. Hærebant duo exercitus in autumnum usque: Austrios prohibuere munimenta: Angli nuper accepta plaga videbantur aleam etiam alteram formidare. Batavi circa Moguntiam hærentes, ne conspectum quidem subire Gallorum, haud dubie ut hac indulgentia à Gallo quietem Belgio finitimo mererentur. Sic nulla re magna gesta ad hiberna discessum, nisi quod Wormatiæ foedus Anglum inter, Theresiam reginam atque Sabaudum sancitum sit, quo Finarius in ora Ligustica portus, utut pecunia vendita Genuensibus à Cæsare Carolo VI, Sabauda pretium operæ bello collocatæ promissus est: novum belli argumentum.

Ad id temporis non nisi auxiliares Gallorum copiae fuerunt. Anno demum 1744. excitatus irruptione in ipsum Galliae finem rex fatis jam functo Cardinale bellum indixit tum reginae Hungariae, tum Angliae regi. Causa memorabatur fere una : quod ab omni pacis consilio utrique abhorrerent; igitur armis ad id compellendos, contra & Hungarica in Gallum belli indictio proposita in vulgus est, ubi objectis perfidiis, dolis, perjuriisque Galliae rex demulcetur.

Ad haec foedere novo conciliati Caesari sunt Borussiae rex, Elector Palatinus, Cattorum Princeps Casselanus, idemque Suecorum rex, qui non partem belli subituros, sed auxilia submissuros promissere.

Vere ab Austriacis repetita sunt Rheni littora, dumque ad Moguntiam multa movent, ut hostem à superioribus averterent, expedita manu missa supra Philippopolim concubina nocte transmittunt flumen, deceptis qui excubabant Bojæ equitibus. Magna hinc Caesareorum Gallorumque consternatio, Alsatiam certatim petentium. Nec licuit ire quietis per Carolum Lotharingiae Ducem exercitui Austriorum Hunnorumque praefectum. Deferunt munimenta, quæ amplo tracta ad Albani regiam; rursus altera, quæ ad Lauterburgum excitarant. Deduntur oppida, quibus nihil in munimentis spei, jamque Argentorato validissimæ Alsatiæ arci eidemque amplissimæ civitati imminent. Sed nihil à tergo Austriis tutum. Arx Ludovici (Fort Louis) quæ Rheno insidet, intacta. Philippopolis neutrarum quidem partium, sed Caesaris partim copiis infesta. Fines Lotharingiae aditu difficiles. Suppetiæ Gallis ex Belgio multæ, quas ipse adducebat rex. Apparebat, non admodum progressu, cum Austriacum Martem, cum novus à Borea terror deserta Alsatia iussit ad tuendos lares respicere.

Borussiae rex promissa Caesari ad recuperandam Bohemiam.

hemiam auxilia ingenti numero adduxit, Pragamque octiduo expugnavit, sub Augustum mensem cœpta expeditione.

Videbantur Galli Austriis exitio fore, si tergis inhæssent. Non permisit id subita morbi vis, quæ eorum regem, dum Metas urbem transit, pene oppressit. Quo restituto Brisgoviam, sylvam nigram, Civitates sylvaticas ad Rhenum, Constantiam cæteraque quæ ditionis quondam Austriacæ erant, subacta sacramentum dicere Cæsari jusserunt; nihil ad id motis, quamvis regina Theresia quereretur, Helvetis.

Bohemiam ergo, quod Galli ad Rhenum restitarent, deferere Borussia regi tutissimum fuit, præcipue postquam Saxo Poloniae rex militem non paucum auxilio misisset Reginae. Quem ille reditum ea arte ac prudentia, ita lento gradu, oblata etiam aliquoties pugnandi copia, præstitit, ut optimi Imperatoris laudem non à suis magis quam ab hostibus retulerit. Sic ventum, hac quidem parte ad hiberna.

At in Belgio Gallorum rex, indicto jam Austriacis bello Cortracum primum, tunc Meneninum, inde Ipras, & leviores quasdam munitiones vi deditioeque cepit; nempe Flandriæ magnam partem; ultra circumlaturus arma ni Alsatiæ periculum avertisset animum.

Italiam minus lætam Hispani hac æstate experti autumno plus habuere fortunæ, Nicaea, ceterisque ad oram Ligusticam Sabaudi oppidis, portubus ac munitis potiti, Cuneo tamen frustra oppugnato.

Siciliæ porro Rex Carolus cum cerneret imminentem finibus suis Hungaricum militem, maluit extra fines occurrere. Apud Veltrium sane castra castris opposita, totaque hæsum æstate ac fere autumno est, præterque levia discrimina & latrocinia nihil patratum.

tum. Causa recedendi Austriacis morbi, & paucitas, quod ægrè ex longinquo auxilia contraherent, viverentque in alieno; Siculo à tergo pateret regnum suum, unde copiae unde annona in dies subvehebatur.

Varia fortuna anterioribus etiam memorabilior annus fuit 1745. Necdum mense elapso mors nec cogitata adhuc nec metu præcepta Imperatoris Caroli VII. nova expectatione suspendit omnium animos. Is morbis & ægitudine confectus, ad ultimum tamen præsentissimi maximique animi Princeps diem ultimum obiit 20. Januarii sua in regia Monachio. Qui si in æquiora tempora incidisset dignus atque par etiam majori Imperio fuisset. Fidei ipse ad ultimum custos, sæpe desertus ab aliis, & ad hoc extolli à secunda fortuna visus, ut cum adversante luctaretur.

Nec extinxit ea mors bellum. Sed vere primo contractis Austriaci copiis Straubingam detentibus Cattis recipiunt. Tum facile fuit Boicum militem Archistrategi Seckendorffii consilio semper in minora agmina dispersum vincere partim partim fugare. Juvenisque Princeps Augusti filius Maximilianus Josephus Monachio Augustam profugus ad eas redactus angustias est, ut bello destitutum, positurum titulos præloquiis pacis ad Fauces Julias celebratis sponderet, adhæc suffragium quoque suum reginæ Theresiæ marito Duci Francisco Stephano in futura Cæsaris auctoratione addiceret; Ingolstadio, Brunovio, atque Schardinga Austriacò milite pignoris loco infessis, dum electio perficeretur.

Tum in Sueviam contendunt, junctique Anglis, Batavis atque Hanoveranis Gallos Mœno decedere ultraque Rhenum se recipere compellunt. Hic reliqua æstate & autumnò confedere ubique, donec electus Imperator est *Franciscus Stephanus* Lotharingicæ Domus Magnus Hetruriæ Dux. Tametsi Palatinus Elector, & Brandenburgus electioni tanquam illegitimis modis cele-

celebratæ intercesserint, quorum exemplum secuti Gallus, Hispanus atque Siculus. Tum quidem ab omni ea parte in hiberna concessum Palatinusque ager Austriaco oppletus milite, tributis vexatus; excitati porro Suevi Franconesque ut copiis suis obsiderent Rheni oram, ne quis eam hostis temeraret.

In Bohemia reparato Austriaci exercitu junctisque Saxonum auxiliis vere Silesiæ fines intrant, erepturi eam Boruffo. At ille non magna manu exceptos ingenti clade profligat. Inde in Bohemiam persequitur, ubi apud Jaromirz jam per æstatem communitis castris se continentes cum elicere ad certamen nulla ope posset, in Silesiam receptui canit. Bis ausos tergum adoriri bis clade afficit; ac Silesia etiam Superiore ejectis Hungaris potitur, in Moraviam usque evagatus.

Addidit Austriacis animos Augustale decus per Lotharingum Viennam denuo relatum, magnoque molimine hyeme metere victorias parant, quas æstatis fortuna negarat. Adornatur expeditio in Silesiam; perque Lusatiam in ipsum Brandenburgum involare infesti cum Saxonibus parant.

Offenderat Boruffum Saxo, qui Silesiam cum Austriacis vere intrasset. Hostile id esse ratus apud Halam Saxonicam contrahit copias bellum minitatus, ni fieret satis. Hactenus quidem inter minas stetit, digredique militem adventu hyemis iussit. At cum ditioni suæ imminere videt, nihil cunctatus Lusatiam ipse ingreditur, apud Goerlicium collectos vincit fugatque Saxones. Ab parte alia contracta subito agmina fini immittit Saxónico Lipsiamque, fusis qui tueri debebant, mercatu frequentissimam urbem occupat. Fine Novembris hæc peracta.

Tum rex Boruffus finem armis daturus erat, si paci oblatae subscriberet Saxo. Quod ubi is negasset, Austria-

Astriacorumque ex Bohemia exercitum Duce Carolo Lotharingo arcessisset, nihil cunctandum ratus Borussia impiger rex Dresdenam movet, Saxones Austriosque bis acerrimo prælio fundit 14. Dec. 1745. triduoque post Dresdenam Saxonis regiam deditione capit. Tum demum Saxoniae Polonorumque Princeps, Pragam interim profugus, liberis partim relictis partim in Franconiâ missis, ad pacis consilia adhibere animum, legesque 22. die Decembris amittere, cui reginam quoque Hungariae, Imperatricem accessisse ferunt.

Nec quietiores in Belgio res. Tornacum ubi obsident Galli supperias laturo cum Austriacis Angli Bata-vique multa cum cæde rejecti sunt, victoriâ ne Gallis quidem incruenta. Id tamen inter utrosque discriminis fuit, quod foederati ex clade nunquam eo anno receperint vires, otiosique ex castris Bruxellam inter atque Antwerpiam communitis spectaverint Gallorum victoriam, quibus oppugnantibus non reliqua modo Flandriae, Teneramunda, Gandavum, Brugæ, Furni, ipsaque Ostenda, sed & Hannoniae pars cum Atho urbe munita cesserunt.

In Italia hoc anno 1745. adversus Austriacis Mars multa turbavit. Genua foedere Wormatiensi, Finariæque negotio offensa Hispanis se junxit, indicto Sardiniae regi bello. Per horum agrum transgressi in Mediolanensem Hispani Gallique Sabaudum exiunt, quas inde tenebat ditionibus, Mortaria, Alexandria, Valentia, Casali quoque majore in Montferatensi Principatu occupato jam ipsi Augustæ Taurinorum regiae imminent, quo se recipere rex consultum duxit, Austriacorum reliquiis non procul tendentibus atque a Mediolano Germanique interclusis.

Papiam quoque, Mediolanum ipsum, aliaque Ducatus Mediolanensis insederunt Hispani. Parmæ Placentiæque Ducatus fidem reginae Hispaniæ ditionum

earum heredi jurarunt. At supersunt ad Cremonam aliæ Austriacorum copię ex Germania Hungariæque subinde accrescentes. Genuensem oram necququam classis incendiaria Anglorum territavit, haud magno damno allato, nullo operæ pretio discessit.

Nempe domi suæ turbatis rebus tutius visum opperiri occasionem. Erat jam ab anno 1689. regno universæ Britannię expulsus Jacobus II. rex ex Stuartorum gente, mortuus exul 1701. Filium hujus Jacobum III. partui suppositum vulgabant tunc Angli, ut spem recuperandi regni præciderent; cùm qui ipsum Patremque viderunt, affirmant, non ovum ovo similius esse. Vera odii causa religio fuit, quam Catholicam amplexus Jacobus erat. Is igitur Jacobus à ceteris desertus Romæ commorabatur, quem Pontifices maximi legitimum Britannię regem semper habuerunt; quem Gallus Hispanusque spe restituendi regni semper averterunt, cui multa addicta est Angliæ, major etiam Scotiæ Hiberniæque pars. Eum pertaesi novi imperii Scoti regem denuo postularunt. Ejusque filius Carolus Eduardus Gallicis navibus hoc anno 1745. delatus in Scotiam invenit qui pristinæ fidei memores addicerent opem præstarentque, ut paulo post Edemburgo metropoli aliisque potitus curam injecerit non contemnendam Hanoveranis amittendi denuo regni; tum maximè cùm è Scotia transgressus in Angliam multis portibus oppidisque potitus Rex salutaretur. Processerat jam mense Decembri cum exercitu Warvvicum vigesimo ab urbe Londino lapide. Gallica interim auxilia Montrosam Scotiæ Borealis portum attingerunt.

§. II.

Bella & Negocia Externa.

Præter ea, quæ priore §. suis locis meminimus, nihil

hil ferè restat, quod aut debeamus hoc loco edifferere,
aut saltem possimus per compendium.

§. III.

Politica.

Hic quoque nihil superest: nam tum diffidationum
abusus, tum Auream Bullam, tum pacem publicam,
Capitulationes, pacem Religiosam, Westphalicam
&c. explicavimus hic & in Historia Ecclesiastica; &
datâ operâ explanabimus in mox sequente Libro de Po-
litica & Jure Publico.

§. IV.

Viri Præclari.

1. A. 1303. Obiit S. *Ivo* Jurisperitus, inde Sacerdos
secularis pauperum viduarumque in causis dicendis
gratis patronus.

2. A. 1348. Joannes *Andreas* Bononiensis, dictus
Lucerna Juris.

3. *Bartolus* de saxo Ferrato Sentinas Italus, Prin-
ceps Jurisconsultorum posterioris ævi. Ob. 1355.

4. Franciscus *Petrarcha* Florentiâ oriundus natus
Aretii, iustratâ Galliâ & Germaniâ Canonicatu Pata-
vino auctus, laurôque donatus, primus ferè mitiores
musas ab exilio provocavit in Italiam. Obiit 1374.

5. Franc. *Accursius* Florentinus, primus Glossas at-
texuit Codici Juris Civilis sub annum 1380.

6. Petrus *Baldus* de Ubaldis Perusinus, Jctus Pata-
vinus. Ob. 1420.

7. Nicolaus *Tudeschi*, Cataniensis Siculus Abbas S.
Agathæ Benedictinus, post Archiepiscopus Panormi.
Vulgò *Abbas*, aut *Panormitanus* audit, celeberrimus
Jctus. Ob. 1455.

8. Laurentius *Valla* Canonicus Rom. Grammaticus Ob. 1456.
9. Joannes *Hunniades* seu *Corvinus* Transylvaniae Princeps, Turcarum terror Ob. 1456. Ejus filius non minoris Gloriæ fuit *Matthias Corvinus* Hungar. Rex. Ob. 1490.
10. Georgius *Castriotus* Alexander, vulgò Schanderbegh linguâ Turcicâ, Epiri princeps famæ nominatissimæ. Ob. 1467.
11. Joannes *Müller*, seu Regiomontanus, in Franconia natus Regiscuriæ (*Königshoffen*) insignis Astronomus. Ob. 1476.
12. Hermolaus *Barbarus* Venetus Patriarcha Aquileiensis. Ob. 1493. Grammaticus eruditissimus.
13. Joannes *Picus* Mirandulæ Princeps, monstrum ingenii. Ob. 1495.
14. Eodem seculo 15. floruere Joannes *Gerson* Cancellarius scholæ Parisinæ. Philippus *Beroaldus* Italus, alique.
15. *Conradus Celtæ* Franco Schweinfurtensis, primus Teutonicâ poësi cecinisse fertur. Docuit Viennæ, obiitque an. 1505.
16. Christophorus *Columbus* Novi orbis index. Obiit. 1506.
17. Angelus *Politianus*. Ob. 1509.
18. Philipp. *Comminæus* Belga egregiam edidit Historiam Ludovici XI. & Caroli VIII. Gall. Regg. Ob. 1509.
19. Joan. *Jovianus Pontanus* Umber, Philosophus, Historicus, Poëta. Alphonso Juniori Regi Neapolis à consiliis an. 1509.
20. An. 1519. 10. Augusti Ferdinandus *Magellanes* Lusitanus cum 5. navigiis vela fecit in Americam Caroli V. Imp. auspiciis. Primus reperit fretum Magellanicum, quo solò transiri potest in averfam Americam Oram. Inde in Indiam Orientalem pergens in quadam Insularum Philippinarum, cui Motana nomen, occubuit. Ex ejus tamen navibus una *Victoria* dicta

cum 18. superstitibus nautis circumnavigato toto terrarum orbe Hispalim appulsa est an. 1522. die 7. Septemb. Illi nudi, nec nisi indutiis tecti (eo nempe more, quo ad incitas redacti plurimum hujus itineris confecerant) prægestisque facibus in Basilicam voti ergo se projecerunt.

21. Raphaël de Santi, seu Raphaël *d' Urbino* Pictor commendatissimus Ob. 1520.

22. Jacob *Sannazarius* Neapolitanus. Viginti annos posuit in elucubrando carmine de *Partu Virginis*; quo Maronem pene est affectus. Ob. An. 1520.

23. Raphaël *Volaterranus*. Obiit 1521.

24. Albertus *Dürer* Norimbergensis, Pictor, Sculptor, Architectus celebris. Ob. 1528.

25. Joannes *Aventinus* Abenspergensis. Ob. 1534. sepultus ad S. Emeram. Ratisponæ. Historicus Bavarus.

26. Philipp. *Theophrastus Paracelsus* Bombast ab Hohenheim Helvetus, Professor Basileæ. Desperatis præcipuè morbis manum admovit, opemque tulit, Podagræ, Lepræ, Hydropi, &c. Obiit Salisburgi. an. 1541.

Nicolaus *Copernicus* Thoreni in Borussia natus, Mathematicus, qui solem stare, terram prodidit moveri. Ob. 1543.

28. *Michaël Angelus* Bonarotta, nobilis Clusinus Princeps Pictorum, sculptorūque. Ob. 1564.

29. Andreas *Alciatus* Mediolanensis Jctus, Barbariem stili latini expurgavit. Ob. an. 1573.

30. Paulus *Manutius* Venetus Ob. 1574. Ejus filius fuit *Aldus Manutius* uterque de Musis optimè meritus.

31. Joannes *Austriacus* Caroli V. Imp. filius nothus, natus Ratisponæ: rebus adversum Turcas strenuè patratis inclytus, ad extremum Belgii Gubernator. Ob. 1578.

32. Natalis *Comes* seu de *Comitibus*, Venetus, Mythologiam digessit & illustravit. Ob. 1580.

33. Hiero-

33. Hieronymus *Cardanus* Mediolanensis. Astrologiæ judicariæ tenacissimus. Fatum suum sibi prædixit. Dein metuens ne vaticinium falleret, maluit cibo omni sibi interdicare, faméque mortem consciscere, Romæ an. 1575.

34. Carolus *Sigonius* Mutinensis. Ob. 1585.

35. Renatus *Des Cartes* vel *Cartesius* Gallus; Atomorum Philosophiam instauravit. Obiit in Suecia. 1596.

36. *Tycho* Brahe nobilis Danus. Naribus aliquando per rixas amputatis suffecit argenteas. In Insula Danica *Huenna* arcem struxit *Uranoburgum* cum armis Astronomicis, & cristallino veluti cælo. Novum motuum cælestium Systema excogitasse fertur; quod tamen *Ursus Diethmarsus* Mathemat. Cæsareus Pragæ à se inventum, à Rozmanno verò quodam ad Tychonem delatum asserit. Obiit Pragæ

an. 1601.

POLITICES

LIBER I.

Principia & Fundamenta Politicae.

CAPUT I.

De Varia Reipublicae forma.

1. *Monarchia* dicitur illa Civitas (Civitatis nomine nil venit nisi civium communitas , seu respublica) quae uni paret.

2. *Aristocratia* , ubi Summam rerum obtinent aliqui primores seu optimates.

3. *Democratia* , cum jus summum ad universum populum spectat , qui suo arbitrio juris illius executionem aliquibus imperat , v. g. Consulibus &c.

4. *Mixta* , cum partim ad unum partim ad populum , ad nobiles partim summa potestas pertinet.

5. *Tyrannis* , cum unus imperat , non tamen reipublicae sed sui tantum commodi causa.

6. *Anarchia* dicitur , ubi nemo est , qui regat , sed suo libitu omnes degunt.

CAPUT II.

De Religione.

Q. I. *Estne necessaria?*

R. 1. Nulla gens quantumvis fera sine diis, aut saltem sine opinione deorum unquam vixit, ut Cicero agnoscit.

2. Religioni omnia posthabenda. Cultus verò externus mutationi aliquando obnoxius esse potest. Vid. Histor. Eccles. L. 2. c. 1. §. 4. & Cap. ult.

Q. II. *Quæ Religio est necessaria?*

R. Nè dubites, quin *Catholica*. Vide passim Histor. Eccles.

Q. III. *In quo debet consistere Religio?*

R. Duplex est Religio, *Interna & Externa*.

Interna potissimum versatur, 1. In Conscientia noxæ experte. 2. In *Sinceritate* vitæ, cui fixum stet, nec pro laude quidem Dei, aut æterna salute aliquando fidem fallere, aut mentiri. 3. In perpetua invictâque Divinæ Providentiæ adoratione.

Externa Sacrificiis, orationibus, ritibus absolvitur.

Q. IV. *An Principi sit utile colere religionem?*

R. 1. Utile est, ut ipse colat. Quia homini, quem Dei amicum credit, populus æquiore animo morem gerit; magnâque autoritas accedit imperanti, si è superum consilio cuncta temperare videatur.

R. 2. Utile est, ut etiam in subditis foveat religionem. Etenim præstat subditos habere probos. Sana religio omnia mitia suadet præsertim in Principem,

quem Dei vices agere docet. Ad hæc populus divina contemnere semel edoctus, quo animo in suum Principem erit?

Q. V. *An Principibus adsit Potestas seu Jus Sacrorum?*

R. Hæretici id volunt, & quidam Pseudo-Politici.
At

1. Fallunt hæretici. Nam cum Jacobus II. Angliæ rex nonnulla, quæ ad religionem pertinebant, decrevisset, contra jus fasque regno exturbatus est à subditis. Idem factum est Sigismundo à Suecis. Si ergo *serio* credunt Hæretici, Principibus potestatem adesse ac jus de rebus sacris decernendi, cur, obsecro, reges jure hoc suo utentes solio movent? Præterea cur tantas querelas movent, si aut rex Galliæ, aut alius quispiam Princeps subditis suis Lutheranis doctrinæ quendam modum statuatur; si credunt illam potestatem à Deo collatam esse in Principem?

2. Ille jure Sacrorum gaudet, cui datum est à Christo, Ecclesiæ autore. Christus non dedit Tiberio Imperatori, nec Judæorum regi, sed Petro. *Vid. Hist. Eccles. L. 2. c. 1. §. 1. Q. I. & II.*

3. Ethnicus, Turca, & feminæ possunt esse veri Principes etiam Christianorum: num ergo jure, verè ac bene poterunt de Fidei negotiis sententiam ferre?

4. Religio debet esse una. Cum ergo regna sint tam multa, multique Principes, qui neque in rebus minimis in eandem sententiam conspirant; quæso, quis speret ab illis unam eandemque religionis normam? Fortasse ais ab Imperatore tanquam Principum summo, accipiendum esse credendi modum? Sed id negabunt reliqui Principes; ergo frustra es Hæretice, & Pseudo-Politice.

Q. VI.

Q. VI. Ergo nihil omnino potest Princeps in rebus sacris?

R. Mutua debet esse inter utramque potestatem sacram ac profanam concordia, auxilium mutuum. 1. Hinc summus sacerdos labanti forte reipublicæ potest ac debet manum admovere, tum præsertim cum etiam pietas & vera religio periclitatur. Hancque ob causam sæpius jam factum, ut Pontifex reges noxios regni jure exueret, alios verò eodem donaret. 2. Contrà, cum Ecclesia laborat, Principis est subvenire hortatu, ope &c.

Q. VII. Si Papa loco movere Principem potest, potest etiam Princeps loco movere Pontificem?

R. Id verò procul abest. Nam quis nescit sacra profanis potiora esse ac toto, quod ajunt, vertice eminere? Itaque religio tanquam superior de profanis etiam imperare aliquando potest. At profanæ potestati licet quidem, ut opem afferat, sed nihil juris in sacra sibiumat; ut jam suprà monstravi Q. V.

Q. VIII. Amabò an è re est publica, Pontificem tanta autoritate & opibus pollere? Nonne id officit Principum Majestati?

R. 1. Prorsus è re: nam jure quidem Pontifici subesse Italiam &c. docui in *Hist. Prof. L. 2. c. 4 §. 3. Num. 1.*

2. Catholici Principes, qui Pontifici deferunt, & Ecclesiasticarum personarum immunitati student, multò ampliore gloria fulgent. Multi hætenus fuere Imperatores, quorum tamen nemo tantum potentiâ atque autoritate valuit, quantum Constantinus M. Theodosius M. & Carolus M. De his tamen constat eos plus omnibus Principibus indulisse autoritati, immunitati, opibusque Ecclesiæ. Ergo falsum est Ecclesiæ immunitatem obicem esse Majestatis.

3. A catholici Principes hanc Pontificis auctoritatem & Ecclesiæ immunitatem pessumdedere : Sed quis non videt , eos hoc ipsò plurimum suæ Majestati detraxisse. Certè Henrico VIII. Angliæ regi nihil ad omnem gloriam defuit , quam diu Pontifici primas detulit : hoc verò spretò quid tandem de se factus sit, novimus : ad supremam vitæ lineam delapsus , tum nempe cum cessat inanis adulatio , & quivis de se sibi ipsi maximè credit , converso ad satrapas vultu ac voce, ingemuit : *Amici omnia perdidimus !* Et Majestas ubi ? Profectò ex quo tempore Pontificis auctoritati nuncium misere Angli , tantū suorum regum Majestatem fecere , ut eos ad dicendam causam excitos admota etiam carnificis manu securi percusserint , omniæque ferè atria regio cruore proluerint.

4. Lipsium illum egregium , quem tamen à suis partibus stetisse perperam somniant nonnulli hæreticorum , minimè fugit , Europam in tot regna discerptam dudum in cineres collapsuram fuisse , si absque Pontifice esset. *Etiam nunc* , sic ille fatur , *quidquid tranquilli & pacati est in re Christiana , id manet ab unico illo capite , quod auctoritate Sacra nobis præest.* Romanus ille Dictator , ut sic appellem , & Pontifex , fulcrum aut vinculum est quod sustinet , quod ligat labentes aut dissidentes in malè compacto hoc edificio partes. *Abite non impii solum , sed imperiti , qui aliter ; nobis constat , hanc ipsam Romanam , & sacrum in ea imperium fuisse & esse velut anchoram fluctuanti diu Europa.* Præfat. ad Libb. de Magnitud. Roman.

5. Denique rebelles Boëmi , Hungari , Galli , Batavi aliique suæ perduellionis causam prætexebant nimiam Pontificis auctoritatem. Sed en ! Stante omni Pontificis auctoritate , salva mansit Principibus illis Majestas ; quæ certè naufragium passa est , mox ubi impugnari cepit Pontificis potestas. Profectò quamdiu Batavi

Pontif

Pontificem audierunt, Hispanis regibus fuere obedi-
entes: illô, semel spretô, jugum etiam Principis ex-
cusere. Id ipsum in aliis considerare licet.

Q. IX. *Ecclesie, Cœnobiaz &c. opima præ-
dia possident. Nonne præstaret ea Nobilium ju-
ri cedere?*

R. Pace illorum dixerim, non præstare. Nam 1. Et si deficiat aliqua provincia à Catholicis Sacris, suos tamen alit præcones, & quidem unà cum numerosa sobole. Ut adeò propter sumtus, qui in Ecclesiasticos pendendi sunt, malè incusetur Romana Fides. 2. Hæ ipsæ personæ, quæ nunc in cœnobiis degunt, aut Ecclesiæ munis funguntur, alendæ essent in republi-
ca, etiam si essent à Sacris alienæ, seu Laicæ: ergo pa-
rum refert, utrùm res publica eos alat tanquam Eccle-
siasticos, an tanquam Laicos. 3. Sanè quot sunt è ju-
ventute laica, qui fame consumerentur, nisi eis liceret
ad monasteria aut aras aspirare. 4. Ut paucis multa
complectar, Monasteria multos alunt laicos: largio-
res, quàm consueverit nobilitas, Eleemosinas in popu-
lum spargunt; Laicos multos Hospitio liberaliter ex-
cipiunt. 5. Denique nova ac paulatim in infinitum
velut vergente propagine rempublicam non onerant.
6. Taceo functiones & officia, quæ salutis animarum
impenduntur.

Q. X. *Quo pacto obviandum hæresibus?*

R. 1. Causas & fontes præcludendo, nempe (a) *Ambitiosi* homines, cum aliquid in rebus sacris novare
tentaverint, mox reprimendi. (b) Disputandi libi-
dine interdicendum indoctis, doctis verò modus
ponendus. (c) *Luxuria* detrahendum: quamob-
rem publica scandala eliminanda: Ocium publicè
arcendum: Leges matrimoniales custodiendæ: ur-
genda

genda observantia festorum, jejuniorum, rituum sacrorum: Sacramentorum usus retinendus, augendus. (d) Hæresis sæpe oritur ex avaritia ac cupidine possidendi bona Ecclesiastica: cui malo remedium suggerant alii, non ego. (e) Denique præ omnibus cavendum, ut hæresis seminator mox initio compefcatur, ne in turbidum vulgus edere sua somnia possit.

2. Cum malum hæreseos semel invaluit, impedienda ipsorum arctior confœderatio: præsertim, ne cum *exteris* se jungant, cavendum. Vide Lipfii Politica.

Q. XI. Non habes alia, quæ de Religione Politicum moneas?

R. I. Caveat Politicus, ne temerè de rebus sacris aut Divinis disputet. Si enim hi, qui totam ætatem in sacris studiis terunt, aliquando hallucinantur, quid de illis speres, quorum à teneris studium fuit equitare, saltare, digladiari?

2. Cautus sit in legendis libris Hæreticorum. Nihil enim sinceri sperandum ab illis, qui tam falsis principiis nituntur, nec sibi constant. Dein raros invenies, qui non fœda & Venerem &c. sapientia inspergant.

CAPUT III.

De Personis Politicis.

§. I.

De summa Potestate seu Principe.

Q. I. Quarúmnam rerum potestatem habet Princeps?

R. I. Leges fert, mutat, antiquat. 2. Pœnas sancit & remittit; vitæ, necisque jus temperat. 3. Vectigalia imperat. 4. Bella indicit. 5. Legatos publicos mittit. 6. Universitates studiorum & alias erigit, confirmat. 7. Principes, Comites, Nobiles creat. Aliâque complura, quæ Regalia, aut Jura Majestatis, aut Reservata dicuntur.

Q. II. An omnia pro lubitu potest Princeps?

R. I. Non: sed lege divina & æquitatis naturalis semper stringitur.

2. Sæpè cum eligitur Princeps, procures cum eo paciscuntur certâque regiminis normam concipiunt, Capitulationes vulgò vocant. Atque hæ quidem etiam Leges Fundamentales audiunt apud vulgus doctorum: Sed in abusu fit: cùm lex à superiore in inferiorem feratur: Sed capitulationes sunt tantùm mutuum pactum, quod se servaturum promittit Superior subditis.

3. Ne possunt quidem præscribi conditiones, quæ summam potestatem tollant, ac si fuissent scriptæ, earum nulla ratio habenda esset à Principe. Pelzhofer. L. 2. arcan. statûs cap. 3.

§. II.

§. II.

*De Ministris Reipublicæ.**Q. Quid observandum de Ministris?*

R. 1. Officia Sceptro proxima togatis Proceribus tutius committuntur, quam sagatis. 2. Summa rerum non facile uni permittenda, nec facile multis, sed paucis. 3. Qui valde ambiunt munia, cautè adhibendi. 4. Ex eadem potente familia rarò *plures simul* ad majora ministeria promovendi: sed alii ad minora tantum. 5. Nobilibus in aliqua ditionis parte multum potentiæ habentibus non credenda eorum locorum præfectura, sed aliorum. 6. Attendendi Ministrorum amici, fœderati, præsertim exteri. 7. Videntum num suismet rebus gerendis rectè præsent. 8. Denique non facile dimittendi, aut mutandi.

§. III.

*De Legatis.**Q. I. Quot sunt Legatorum genera?*

R. 1. *Primi Ordinis* (vom ersten Rang) Legati sunt, qui habent *Characterem repræsentativum* sui Domini Principalis, ac præ ceteris exquisito honore mañtantur. Vocantur vulgò *Ambassadeurs*.

2. *Secundi Ordinis* Legati caractere illo destituuntur. Passim *Envoyè* audiunt. Adhibentur in negociis, in quibus plus laboris quàm ostentationis est.

3. *Residentes* vocantur secundi ordinis Legati perpetuò in aliquo loco vel aula extera morantes.

4. *Plenipotentiarii* adnumerantur secundo Ordini, nisi addatur *Character*.

5. *Agentes*, qui negotia Principis privatim agunt, nec publico ministerio gaudent.

Q. II. Quibus rebus opus est Legato?

R. 1. *Literis Credentialibus*, quibus Principi, ad quem mittitur, commendatur. 2. *Salvus conductus* seu liber commeatus ab altero Principe, ad quem mittitur, dandus. 3. *Necessaria admissio* ab illo Principe: Non enim admissus non gaudet immunitate. Debet tamen admitti, nisi gravis causa vetet.

Q. III. Qua immunitate gaudet Legatus?

R. 1. Ut in loco, ad quem missus est, nec in jus vocari, nec malo quopiam aut dedecore affici possit. 2. Id juris etiam in famulos eorum extenditur. 3. Si quid tamen in salutem Principis aut reipublicæ machinarentur, possunt aut observari, aut etiam custodiri, ut non paucis exemplis probatum est.

§. IV.

De Aulicis.

Q. Quid observandum Aulico?

R. Superfedeo his, quæ ad Religionis & conscientiae cultum spectant, sola nunc externa memoraturus. Itaque 1. Principis præsertim sui mores & affectus noscat. 2. Plurima dissimulat, nil tamen cum fraude simulat. 3. Non facile credit, aut fidit, præsertim laudatoribus, vituperatoribus aut querulis. 4. Sua arcana, consilia &c. studiosè celat. 5. Cavet, ne alios contentui habeat, sed singulis etiam inferioris notæ hominibus honorem habeat. 6. Nihil singulare ultra sortem aut morem cæterorum affectet. 7. Loquatur raro de rebus Principis, de aliis rarius, de suis vix unquam. 8. A feminis sibi caveat, præsertim juvenis. 9. Si Principis favore polleat, non sit cum ipso nimium fre-

frequens: familiaritas parit contemptum. 10. Ad extremum spem supremam non in Principis, sed in Numinis gratia ponat. *Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in Principibus.* Psalm. 117.

§. V.

De Subditis.

Q. I. *Súntne etiam Subditi aliquo in numero habendi?*

R. 1. Vel maximè: nam *salus populi suprema lex esto.* Non populus regis causâ constituta est, sed rex propter populum: ut adeò princeps se populo debeat.

2. Attamen ab hoc ordine quàm facillimè deflectitur à potentibus. *Semper enim, qui imbecilliores sunt, æquum & justum querunt; sed qui plus possunt, ista non curant.* Aristot. Lib. 6. Polit. c. 3.

Q. II. *Quæ sunt plebis vitia?*

R. De vili plebecula si sermo est, hæc ferè refert Lipsius. 1. Instabile est vulgus in quovis suo consilio. 2. Affectus & sumit & ponit facile. 3. Judicii expers est. 4. Ad plures semper inclinat. 5. Naturâ invidum est; suspicax; credulum; res auget famâ & opinione; nimium sperat; nimium metuit; in omnibus ferè modum nescit. 6. Nititur in vetitum. 7. Verborum jactantiam habet, non item rerum, nisi subito & in impetu. 8. Turbas amat præsertim si habeat aliquem, qui Dux sit. 9. Favet hominibus fervidis. 10. Negligit salutem communem, proprii commodi tantum studiosa.

§. VI.

De Vicinis.

1. In Vicino attendendum primò, ut ne noceat, dein ut etiam profit.

2. Nolle

2. Nôsse oportet vicini populi Indolem, morésque consuetos. Regiminis formam. Vires pecuniarias, militares, aut etiam defectus. Religionem &c.

3. Cavendum, ne vicini potentia nimium augeatur modis illegitimis.

4. Vicinum bellum omne suspectum sit. Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

5. Auxilia aliena advocare cum eorum ducibus non est consultum. Miles tamen solus utiliter admittitur, ut propriæ genti parcatur.

CAPUT IV.

De rebus & Negociis Politicis.

§. I.

De Justitia & Legibus.

1. Justitia Virtus est suum cuique tribuens. Multi, qui sibi maxime justî videntur, si gravibus poenis in reos animadvertant, graviter interim in justitiam peccant; quia Bonis ac bene meritis nulla præmia constituunt. Utrumque justitiæ est, Poena, ac Præmium.

2. Leges novæ parcè ferantur. *In corruptissima republica plurimæ leges.* Cornel. Tacitus.

3. Veteres non facile mutandæ: & si opus, fiat sensim.

4. E factis aut casibus particularibus raro cudendæ leges universales.

5. Leges aliquoties promulgandæ populo, ne ex-
cidant è memoria.

§. II.

De Commerciis.

1. Nullum est potens regnum sine Commerciis.
2. Nihil regionis à cultu vacare debet. Agri, pascua, silvæ, horti, piscinæ, Metallifodinæ, variarum rerum officinæ si non adsint, de novo sunt constituendæ.
3. Bovi præcipuè, Ovium, Equorum & Mellificii cura habenda.
4. Duo cardines sunt: ut multas res ad usum humanum spectantes è solo nostro exportemus ad externos: dein ut paucis opus habeamus, quæ ab exteris petamus.
5. Juventuti civium imperentur variæ artes, illæ præsertim, quibus elaborantur materiæ crudæ in ipsa patria inventæ: Sic enim duplex in rempublicam fructus redundat, Materiæ & artis pretium. Nemini liceat esse otioso. Ne militi quidem in pace, ut nostri fere consueverunt. Sed ad publica opera, muniendas arces, vias, litora fluminum, exsiccandas paludes, colendos agros adhibeantur, aucto aliquando stipendio.
6. Merces ad voluptatem potius, aut ostentationem quàm usum factæ non admittantur, aut raræ. Earum usu interdicator civibus, nobilebûsque ipsis modus ponatur. v. g. aureæ, Bombycinæ telæ, vina &c.
7. Itinera tuta & integra serventur.
8. Si ulla est occasio, studeatur rei nauticæ & commerciis maritimis. Cosmas I. Hetruriæ Dux effatus est, nulli reipublicæ conciliatum iri auctoritatem, quæ non mari æquè ac terrâ polleat. Batavi sine navi vili populus essent. Nemo Angliam reputaret nisi navigaret.

§. III.

§. III. De Bello.

Q. I. Quid ante Bellum factum opus est ?

1. Belli causa debet esse iusta.
2. Debet indici vel literis vel præcone missis.
3. Solent edi literæ *Avocatoria*, quibus Princeps subditos aut vassallos suos advocat è servitiis aut protectione inimici. Hic, qui morem non gesserit, privatur feudis &c.
4. Munimenta, arma, annona, Architecti, & Belli nervus Pecunia in promptu sint.
5. In militum delectu attenditur *Patria*, *Status*, an rusticus, studiosus, uxoratus &c. ? *etas*, & Corporis habitus. *Priora stipendia*.
6. In belliduce spectantur Fortitudo, Prudentia, Autoritas, & maximè Fortuna.

Q. II. Quid in ipso Bello administrando cavendum?

- R. 1. Antequam bellum cum extero suscipiatur, domi & ex latere omnia tuta sint.
2. Exercitus non sit nimis magnus, quia difficile alitur, difficile regitur, & nimium sibi fidit.
3. Alacritas & amor militis conservandi sunt. Hinc ab eo arceatur hostium pavor, sollicitudo annonæ, inimici verò aliquod odium implantetur. Nempe non hominum, sed eorum quæ fecit inimicus nempe iniustitiæ, rapinarum &c.
4. Consilia occultanda etiam proprio militi.
5. Speculatores cautè alendi; rumoribus non temerè credendum; nec ii tamen negligendi.
6. Hostis à finibus arceatur, aliàs provinciæ duo exercitus alendi erunt, proprius, & hostilis. Contra bellum in ditiones inimicas transferatur.
7. Hostis præpotens distrahendus. Proprius exercitus non facile dividendus: & ita ut facile denuo jungi possit.

8. A tergo nihil inexpugnatum relinquendum.

9. In pugna studendum, ut locum superiorem vel clausum occupemus: ne sol, ventus, pulvis, aut fumus adversus sit. A tergo præsidium unum vel plura habenda, ut sit receptui locus.

10. Victoriâ partâ mox utendum declinatis tamen infidiis.

11. In victos sit clementia non fastus & tyrannis; ut discant amare recens imperium, non priorem Dominum suspirare.

12. Consultius est hosti obviam ire, extra fines, quam eum intra fines expectare.

§. IV.

De Seditiione.

Q. I. Unde nascuntur Seditiiones?

R. 1. Ex difficultate annonæ. 2. Ex novis legibus, privilegiorum violatione. 3. Ex mutatione Religionis. 4. Ex luxu Principis & nobilium. Vel si Princeps sit inaccessibleis & inexorabilis, & fastuosa nobilitas. 5. Ex nimia indulgentia & scelerum impunitate. 6. Si indigenis spretis exteri ad munia admoveantur. 7. Si luxu vestium & conviviorum ad incitas redigatur civis aut nobilis. 8. Ex sollicitatione externorum.

Q. II. Quâ avertendæ seditiiones?

R. Facile vides, quid fontes illos seditiionum, quos diximus, obstruere possit. Nempe cavendum, ne caussa detur, è qua nasci seditio possit.

Q. III. Sed quâ cum populo in turbas jam commoto agendum est?

R. 1. Primò furori non nihil cedendum. 2. Auctores & incentores seditiionis à multitudine abstrahendi, promissis, minis &c. 3. Inter ipsos procuranda aliqua dissensio. 4. Multitudo rarò plectenda, sed soli Duces barbarum. 5. Sæpè Principis ipsius præsentia & clemens alloquium sopivit civile incendium.

§. V.

§. V.

De Pace.

Q. I. Quotuplex est Pax ?

R. 1. Perpetua. 2. Ad tempus firmata pax dicitur *Armistitium*, vel *Induciæ*. 3. Aliàs *Generalis* pax est, cùm omnes fœderati illam pangunt : *Particularis*, cùm unus alterve reliquis neglectis eam sancit.

Q. II. Quomodo solet Pax ?

R. 1. Plerumque adhibetur alius Princeps inter utrumque Bellantem medius, seu *Mediator*. Hic 1. debet esse utrique amicus. 2. Debet utrumque de servando fœdere securum præstare, seu ita dictam *Garantiam* in se suscipere. Ita nempe, ut si fortè alter illorum in fœderis leges peccare vellet, Mediator illum seu hortatu, seu etiam armis compescere debeat.

2. Solet tamen aliquando hæc mediatio omitti, vitandarum ambagium ergo.

§. VI.

De Neutralitate.

1. Neutralitas vocatur, cùm princeps aut *Respublica* vicina, è duobus bellum gerentibus neutri adhæret.

2. Non cuivis datur aut conceditur esse neutrali. Sed sæpe ad alterutram partem eligendam vicinus adigitur.

3. Rarò multum utilitatis affert neutralitas. Nam utrumque offendit, qui neutri accedit. Dein transitum per suas ditiones admittere debet vel utrique vel neutri. Denique suæ securitatis causâ proprium exercitum (*Neutralitäts-Armee*) alere nihilominus cogitur, ne inter duos litigantes ipse tertius luat.

LIBER SECUNDUS
Notitia Juris Publici Ger-
manorum in Compen-
dium missa.

CAPUT I.

De Personis in Imperio considerandis.

§. I.

De Imperatore.

Q. I. Quis potest eligi Imperator ?

R. 1. Germanus. 2. Catholicus, etsi A catholicis
maximè ad id adspirent. 3. Talis qui propriis ditio-
nibus potens sit, ut par sit sustentandæ Majestati.

Q. II. Quomodo eligitur ?

R. 1. Moguntinus Archiepiscopus Elector reliquos
Electores Francofurtum convocat.

2. Die electionis nemini extraneorum legatorum,
agentium, ministrorum &c. licet in civitate morari,
portæ etiam occluduntur.

3. Peracta re divina Electores sacramentum dicunt,
dignissimum omnium se creaturos Imperatorem.

4. Denique qualemcumque creare suffragiis suis
Novemviri Germaniæ volent.

5. Is

5. Is denique Imperator est, in quem plures Electores conspirarint.

Q. III. Quid de Coronatione ais?

R. 1. Olim Romæ à Pontifice coronabantur Imperatores. Carolus V. verò ultimus fuit, qui diadema à Pontifice suscepit. Nunc Moguntinus Elector id facit. Romana tamen Ecclesia hanc coronationem non aliter admittit nisi pro *Regia*; non verò pro *Imperatoria*. Unde Imperator à Pontifice non coronatus non absolute Imperator dicitur, sed *Imperator Electus*. Et hoc ipsum non nisi ex Privilegio Pontificio 1508. in Maximilianum I. per auream Pontificis Bullam collato.

2. Insignia Norimbergâ afferuntur, Caroli M. Corona, Ensis, sceptrum cum Pomo. Reliquus amictus ferè sacerdotalis, nempe Alba, Stola, Dalmatica, Pluviale.

3. Inter alia quæ jurejurando promittere debet coronandus hæc sunt: *Vis sanctam fidem Catholicam & Apostolicam tenere, & operibus justis servare?* Deinde: *Vis sanctissimo in Christo Patri & Domino Romano Pontifici & S. Rom. Ecclesie subjectionem debitam & Fidem reverenter exhibere?*

4. Ungitur in vertice capitis; in superiori pectore; intra scapulas; in brachio dextro.

5. Denique Canonici Ecclesie collegiatae Aquisgranensis Imperatorem coronatum in suum collegium tanquam Canonicum adoptant. Imperator eidem Ecclesie juramentum præstat.

Q. IV. Quæ sunt Imperatoris insignia?

R. 1. Coronam supernè clausam solus ante Imperator gestabat. Sed Franciscus I. Gall. R. æmulatione in Carolum V. Imp. ductus, talem & ipse sibi imposuit.

2. In Imperio solius Cæsaris effigies laureata imprimatur monetis &c.

3. Aquila tamen biceps non tam solius Imperatoris, quam totius Imperii hodie signum est.

Q. V. *Quid potest Imperator?*

2. A nullo, quod ad supremam potestatem in Imperio spectet, excluditur Cæsar. Quædam tamen potest solus, quædam nonnisi suffragantibus Proceribus. Solius Cæsaris hæc sunt.

1. *Primæ Preces.* Potest enim Cæsar, indulgente summo Sacerdote, in quavis Ecclesia semel aliquam personam idoneam ad Beneficium, id est, Canonicatum præsentare &c.

2. Privilegia, immunitates &c. per *totum* Imperium valituras solus Imperator concedit, aut tollit.

3. Solus Imperator legibus solutus est, Superiorem non agnoscit, & pœnæ nulli obnoxius est.

4. Magistratus, qui universo Imperio Jus dicere possint, solus Imperator constituit, nempe Præsides Judicii Aulici &c.

5. Honores & dignitates per totum Imperium observandas confert solus Imp. Reges, Duces, Principes, Comites, creat. Jus tamen suffragii, & Sessionis in Comitibus, non potest concedere inconsultis Statibus. Ita quidem volunt Status: Sed hætenus tamen Cæsares non nimium tribuere statibus in hoc puncto. Ceterum cum prima vice quispiam ad Sessionem admittitur, *Introductio* vocatur.

6. Academias, in quibus Gradus Doctores &c. conferantur, solus aut erigit aut confirmat.

7. Civitatis jura loco alicui concedere solus Imperator potest.

8. Jus Postarum seu Veredariorum publicorum per totum Imperium.

9. Jus legitimandi spurios per totum Imperium.

10. Veniam ætatis dare, seu Minorennitati indulgere.

11. Literas moratorias, seu Quinquennales, *Eiserne Brieff*, quibus subdito ære alieno presso indulgetur, ne ante certum tempus de solutione conveniri possit; has literas per totum Imperium solus Imperator concedit.

12. Asyla universalia per totum Imperium.

13. Feudis Imperialibus Electores, Duces, Principes &c. solus Imperator investit.

14. Poenis animadvertit in Cives Imperii immediatos; in Principes appanagiatos, ut vocant &c.

15. Banno Imperii multat; quamvis hodie per Capitulationes cautum sit, ne id fiat inconsultis Statibus. Ceterum personæ Ecclesiasticæ non feriuntur *Banno*, sed *Privatione* Bonorum & Feudorum suorum, idque non publicè sub dio, sed in Consistorio. Ob sexus verecundiam etiam feminis Bannum non infligitur.

16. Extrema provocatio ab omnibus in Imperio judiciis fit ad Imperatorem. Ab Imperatore verò nec ad tribunal aliquod, nec ad Comitata provocare licet.

Q. VI. Quid non possit Imperator?

R. 1. *Legem* universo Imperio citra Ordinum consensum imponere non potest. *Rescripta* tamen solus edit, implorantibus eum subditis Statibus.

2. *Jus Stapulae*, das *Stappel-Recht*, de novo concedere non potest, nisi adstipulentur omnes Electores. Est autem Jus illud, quod exigit certas merces prætervehendas in civitate aliqua deponi, ac tempore nonnullo venales exponi.

3. Nova vectigalia imponere, aut imponendi copiam alteri facere nequit, quin omnes Electores congregati ratum habeant.

4. In re Monetaria Generalem quendam modum imperare non potest, nisi plures Electorum consentiant.

5. Pari modo potior Electorum pars subscribere debet, cum *status* aliquis Imperii est proscribendus, seu *Banno*, ut vocant, affligendus.

6. Si Bona Imperii vendere, permutare, oppignorare vult.

7. Cum Generalia Comititia cogere vult.

8. Sequentia verò nequit, nisi Comitibus Generalibus in consilium vocatis, nempe Bellum nomine Imperii indicare, aut Pacem jungere, aut Fœdera.

9. Per Statuum Territoria nova munimenta condere.

10. Suprema Imperii tribunalia antiquare, mutare &c.

§. II.

De Rege Romanorum.

Q. I. *Quis est Rex Romanorum?*

R. Is, quem Electores elegere vel vivo Imperatore, ut eidem auxilio sit, ac deinde succedat defuncto: vel elegere Imperatore jam defuncto, ut mox Imperator coronetur.

Q. II. *Quæ ejus potestas?*

R. 1. Vivo Imperatore nihil agit, nisi vel per absentiam illius, vel ejus nutu. 2. Fatis concedente Imperatore mox omnis ad illum potestas devolvitur, nec electione nova est opus.

Q. III. *Quæ ejus Præeminentia?*

R. 1. Titulo *sacræ regie Majestatis* & *semper Augusti* gaudet: quamvis eum ab Imperatore ipso non obtineat. 2. Insignium loco unicipitem tantum aquilam, vivo saltem Imperatore, gestat. 3. In Imperio præcedit omnes externos Reges: utut Galli in Comitibus anno 1533. litem moverint, sed incassum.

§. III.

§. III.

De Ordinibus, Membris, Civibus, Statibus Imperii, eorumque Collegiis.

Q. I. Quid intelligitur per Ordines?

R. Omnes qui Romano-Germano Imperio continentur. Idem indicat *Membrum*. Germanicè: *Glieder*, vel *Getreue des H. R. Reichs*.

Q. II. Quid est Civis Imperii?

R. Omnes possunt *Cives* vocari, qui *Ordinum* nomine veniunt. Sed præcipuè hi, qui cum *Status* non sint, solius Cæsaris auctoritati parent, ut *Libera Nobilitas* &c.

Q. III. Quid demum est Status?

R. *Status* Imperii is est, qui jure Sessionis, ac Suffragii in Comitibus Generalibus gaudet.

Q. IV. Quæ sunt Statuum Jura?

R. 1. Jus Sessionis & Suffragii. 2. Pangendi fœdera inter se & cum exteris, modò non contra Imperatorem & Imperium. 3. Jus Armandiæ seu Belli gerendi: non tamen in Cæsarem & Imperium. 4. Jus militum suum exteris collocandi: Sed non adversus Imperat. & Imperium. 5. Possunt alterius, etiam exteri, tutelæ se committere: sed absque Imperii noxa. 6. Extra Germaniam in Jus vocari nequeunt. 7. In suis territoriis habent Jus Superioritatis, *Lands-Herrliche Obrigkeit*. Jus regaliū, nempe legum ferendarum; poenarum remittendarum; restituendæ famæ; Nundinarum &c. &c.

Q. V. Quid sibi vult Immediatus aut Mediatum Status cum dicitur?

R. 1. *Immediatus* Status est, qui Superiorem nullum agnoscit nisi Cæsarem & Imperium. 2. *Mediatum*, qui alterius immediati status juri obnoxius est, quemadmodum multi status exempti.

Q. VI

Q. VI. *Quid est Exemptio & Status Exemptus?*

R. 1. Primum exemptionis genus est, cum aliquis status ab obsequio & fide Imperii sese avellit ac plane subducit, aut ab alio avellitur; uti Helveti, Belgæ, Burgundi, Itali nonnulli &c.

2. Alterum, cum status Immediatus indulgente Cæsare à Circulorum & Directorum, & tribunalium Imperialium judicio ita eximitur, ut exactiones ad Cameram & Circulos non deponat, sed soli Imperatori subsit. Uti e. g. Monasterium Imp. *Ottoburanum*.

3. Frequentissima est Exemptio, qua potentior aliquis Status alium Statum immediatum sed infirmiorum intra suum territorium situm ita eximit, ut eidem Jura Status detrahat, eaque sibi vindicet; nempe Sessionem, votum, collectandi & vectigalium jus &c. Ita Bavaria eximit *Waldsassenensem* Abbatiam & *Rottemensem*. Episcopus *Constantiensis* *Reichenaviensem* &c.

Q. VII. *Quot sunt Collegia Statuum?*

R. Tria: *Electorum*: *Principum*, & *Civitatum*.
 1. Electores reliquis omnibus eminent. 2. Hos sequuntur in Collegio Principum Ecclesiastici tam Episcopi, quam Abbates & Abbatissæ: deinde Principes, Ducésve laici: denique Comites. 3. Collegium Civitatum solas complectitur Civitates Imperiales.

§. IV.

*De Electoribus.*Q. I. *Undenam originem traxit Electoratus?*

R. Id paulò antè prosecuti sumus in historiae profanae Lib. 2. cap. 4. §. 3. fol. 367.

Q. II.

Q. II. Quot sunt Electores?

R. Olim Septem erant, unde & *Septemviri* dicebantur. Deinde Friderico Palatino exautorato substitutus cum fuisset Maximilianus Bavarus a. 1623. nihilominus pace Westphalica Friderici nepotibus locus iterum inter Electores datus est, manente in sua statione Bavaro. Ita octo numerati sunt. His nonus accessit Ernestus Augustus Dux Brunsvico - Hannoveranus à Leopoldo nominatus Elector an. 1692. & à Josepho in Collegium introductus an. 1708.

Q. III. Quæ est Electorum potestas?

R. 1. Ipsi soli Cæsarem vel Romanorum regem eligunt. 2. Ipsi soli Capitulationem concipiunt: quamvis & reliqui status manum admoveere hætenus quæsierint. 3. Integrum iis est, quoties volunt coire. 4. Cæsari Comitia suadent. 5. In Curia Imperatoris utuntur Baldachinis, prandent cum ipso singuli in separatis tabulis. 6. In Imperio certant de prior loco cum regibus, nec Cardinalibus cedunt. 7. Eorum etiam legati regiis præferuntur, & in aula Cæsarea solis his regiae ceremoniæ exhibentur. 8. Serenissimos *Durchleuchtigste* eos vocat etiam ipse Imperator, juxta Capitulationem Caroli VI. Aliàs Imperator Ecclesiasticos Electores suos *Nepotes* vocat, *Neven*: Sæculares verò *Cognatos*, *Oheim*. 9. Ab eorum sententiis appellari non potest, nisi in causa denegatæ justitiæ. 10. Pro Investituris nihil expendunt in aula Cæsarea: Juxta Auream Bul. 11. Si elector Ecclesiasticus nondum ipse est confirmatus à Pontifice, & consecratus Episcopus, tamen Electioni Imperatoris adest. At si sedes Electoralis vacet, Capitulum non vocatur ad Electionem. 12. Eodem modò Electioni Imp. interest Elector secularis nondum investitus. Si verò minorennis esset, ejus Tutor vocaretur ad Electionem.

§. V.

De Collegio Principum.

1. *Primas* est ille Archiepiscopus, qui inter reliquos præcipuus & quasi Patriarcha est. Is olim in Germania fuit Archiepiscopus Magdeburgicus.

2. *Archiepiscopus*, qui plures sub se Episcopos numerat, qui dicuntur *suffraganei*.

3. *Episcopus*, qui jure sacrorum præest toti Diœcesi, quales in Germania sunt valde potentes, utpote amplissima ditione ac potestate etiam Politica præditi.

4. *Abbates* partim sunt principes, partim non principes: omnes sessionem habent in dextro scamno.

5. *Archidux*, omnium Ducum præcipuus tantum unus est Austriacus.

6. *Dux, Herzog*. Titulus est & Dignitas Principali major vulgò habita.

7. Principes Imperii succedunt Ducibus. Attamen vulgò etiam Principes, *Prinzen* vocantur, qui appanagiati sunt, nec ditionum sunt Domini.

8. *Marchiones, Marggraffen*, vocabulo quidem principibus inferiores sunt. Sed reapse aliqui eorum etiam Ducibus superiores, ut Brandenburgensis &c.

9. *Landgravii* alii Principes sunt ut Thuringus, alii tantum Comites, ut Alsatius, Leuchtenbergicus olim: Sed & isti hodie Principes audiunt Papenheimii, Sulzenfes, hodieque se Landgravios dicunt, cum eorum ditiones non sint nisi Comitatus.

10. *Comites* alii sunt Principales *Herfürstete Graffen*, qui Dignitate Principum hoc modo conspicui sunt, ut tamen iis loco cedant. e. g. Tirolensis, Henneberg, &c. Alii non Principales. Ceterum in Comitibus du-

plen

plex occupant subsellium seu scamnum Comites; altero comprehenduntur *Wetteravici*, qui per Francaniam, & Rhenum ditiones habent: Altero *Suevici*.

II. *Barones* Comitibus proximi eodem scamno, eodemque jure gaudent.

§. VI.

De Nobilibus Imperii.

1. *Nobiles Imperii*, die Freye Reichs-Ritterschaft, *Immediati* sunt cives: nec tamen status Imperii sunt, nec sessione & suffragio in Comitibus fruuntur. Inter eos sunt Equites & nobiles nudè dicti.

2. Sunt S. R. Imp. Equites, qui honoris, meritorum, scientiæ aut virtutis causâ creantur ab Imperatore. Illi tamen nec Status Imperii sunt, sæpè etiam ne quidem *Immediati*.

§. VII.

De Civitatibus Imperii.

1. Civitates liberæ seu *Imperiales* sunt, quæ soli Imperatori & Imperio subjiciuntur. Reliquæ dicuntur *Municipales*.

2. Earum libertas originem præcipuè habet ex Interregno magno, & Caroli IV. tempore, ut in Historia profana suis locis meminimus.

3. Sunt Status *Immediati*, gaudent Sessione, voto, ac regalibus.

4. Olim 60. prope Civitates partim *Imperiales*, partim *Municipales* foedus junxerunt *Hanseaticum* dictum. Harum quatuor erant Ordines *Lubeccensis*, *Coloniensis*, *Brunsvicensis*, & *Dantiscanus*. Quatuor item præcipua emporia, *Londinense* in Anglia: *Bergense*

genſe in Norvagla ; Brugenſe in Belgio ; Novogardenſe in Moſcovia. Omnium ſupremum arbitrium adepta eſt Lubeca. Tantæque huic foederi vires acceſſere , ut Regnis ad Boream ſitis , ſed & ipſi denique Imperio videretur formidandum. Sed Carolus V. Imperator & Navigationes Hiſpanicæ nervum illi inciderunt. Hodie ſolùm nomen Hanſeaticarum Civitatum hæret Lubecæ , Bremæ , & Hamburgo.

§. VIII.

De Officialibus Imperii.

1. Prima Officia, die Erb-Membter, ipſorummet Electorum ſunt. Moguntinus eſt *Archicancellarius* per Germaniam ; Trevirenſis per Galliam ; Coloniensis per Italiam : Boëmus eſt *Archipincerna* : Bavarus *Archidapifer* : Saxo *Archimareschallus* : Brandenburgensis *Archicamerarius* : Palatinus *Archithesaurarius*. * Nuper cùm Bavarus Exautoratus fuiſſet a Cæſare Joſepho , Archidapiferatus Palatino redditus fuit, qui ad eum ſpectaverat , antè quàm ad Maximilianum I. Boium fuiſſet à Ferdinando II. Imper. translatus : eodémque tempore Joſephus Imp. Hannoverano indulſit *Archithesaurarii* munus. Cùm verò Badenſi foedere Bavarus ſuis ditionibus Officiisque redditus fuit anno 1715. etiam Archidapiferatum ſibi denuo vindicavit : Palatinus verò repetit ab Hannoverano Officium Archithesaurarii : Id ille recuſat : Inventum eſt quidem munus VEXILLIFERI pro Hannoverano ; ſed hoc ſuum jam inde ab antiquo vult Dux Wirtembergicus. Itaque nunc in excogitando novo Archi-Officio laboratur.

2. Singuli Electores habent ſuos *Subofficiarios hereditarios*, Erb-Membter: Boëmi *Subofficiarius* eſt

est olim quidem Liber de Limpurg, hodie verò, gente illa extincta, Comes de Althan. Bavari Comes de Waldpurg. Saxonis Comes de Pappenheim. Brandenburgici Princeps Hohenzolleranus. Palatini Comes de Sinzendorff. Electores Ecclesiastici tanquam Archicancellarii nullos habent Subofficiarios *hereditarios*; quia munus Vice-Cancellarii scientiam exigit, neque adeò facile ad heredes transmitti potest. Trevirensis & Coloniensis, cum nullas habeant expeditiones, nullos etiam habent omnino Subofficiales. Moguntinus autem subofficialem Vice-Cancellarium Judicii Aulici, *den Reichs Vice-Cangler*, aliosque constituit.

3. *Vicarii Imperii* sunt Saxo & Comes Palatinus Rheni. Hi Interregni tempore rebus prospiciunt. * Interim de hoc jure contendunt Bavarus & Palatinus. Ille asserit, cum Electoratu etiam Vicariatum translatum esse in Maximilianum I. & Domum Boicam. Alter verò contendit, Vicariatum Palatinis non deberi tanquam Electoribus, sed tanquam Comitibus Palatinis; idque eò amplius, quòd iidem Comites Palatini nunc iterum sint Electores per pacem Westphalicam. Hanc contentionem aliasque similitates inter utramque Serenissimam Domum ab aliis potissimum nutritas anno 1724. fœdere inito sic composuere, ut utrique ex suis nominarent viros doctos, qui Collegium seu Consilium Vicariatus commune alicubi stabiliendum repræsentarent. Sicque factum an 1741. defuncto Carolo VI, in urbe Augusta Vindelicorum. Ac cum id non paucis Principum displiceret, qui nollent duobus Vicariis parere, in altero interregno a. 1745. decreverunt ambæ Domus alternis deinceps vicibus Vicariatum obire. Itaque prior Maximilianus III Bojus Monachii Vicariatum gessit. Dein eodem anno cum Palatinus electionem Francisci Lotharingi pronuntiaret irritam, declararetque Interregnum etiamnum durare, ipse sua in ditione promulgari sese Vicarium

jussit: quod cum vetare novus Cæsar cuperet, ceteri tamen Principes obstiterunt.

4. *Comites Palatini* seu sacri Palatii olim ferè idem erant, quod nunc supremi Aulæ Præfecti. Post id officii perpetuò hæsit in duabus nobilissimis familiis Principum Rhenanorum seu Palatinorum, & Saxonum. Denique Cæsares alios constituere homines doctos ac nobiles, quibus certa negocia temperandi copiam fecerunt, eosque dixere Comites Palatinos. Hi alia inter possunt 1. Creare Notarios. 2. Legitimare spurios. 3. Famæ restituere notatos. 4. Doctores, nobiles creare, Poëtas laurò ornare. 5. Insignia solemnna concedere.

5. *Notarii Publici*, aliàs etiam Tabelliones, & Judices Chartularii. Hi examinati debent sacramentum dicere Imperatori & Imperio. Signum accipiunt ex autoritate constituentis, id est, iconem seu symbolum instrumentis à se confectis postea apprimendum. Ex officio tenentur obsequium suum præstare petentibus; nisi sint Doctores, Consiliarii, Clerici, vel Monachi: secus pœnæ arbitrariæ rei evaderent.

CAPUT II.

De Comitibus, & Conventibus in Imperio.

§. I.

De Circulis, & Matricula.

Q. I. Quid est Circulus?

R. Carolus V. post Maximilianum I. Imperium Germanicum in decem distribuit Provincias, quas *Circulos Reichs-Kreise* dici voluit.

Q. II. Quid est Matricula?

R. Est album seu liber continens nomina Statuum, qui in quovis Circulo siti sunt: una cum taxa pecuniaria, quam pendunt Imperio. Talem matriculam nullam invenire est editam ante annum 1431. Illa tamen, quæ in Comitibus *Wormatiensibus* descripta est jussu Caroli V. an. 1521. præcipuæ est autoritatis.

Q. III. Quæ est methodus regiminis in his Circulis?

R. 1. Quivis circulus duos habet *Directores*, qui vocantur *Musßschreibende Fürsten*, eò quòd reliquos status ad conventum fortè cogendum vocent.

2. Unum *Ducem* den *Kreis-Obristen*, qui militiæ illius Circuli Præfectum agit.

3. Unum alterúmve *Adjunctum* & *Subjunctum*, qui ope sua adfunt tam Directoribus quàm Duci.

4. *Questorem* *Kreis-Einnehmer*, qui ærarii curam habet.

5. Curatorem rei monetariæ, quem vulgò *General-Waradein* dicunt.

S. II.

De Conventibus Circularibus.

1. Cujusvis Circuli status semel quotannis aut sæpiùs congregari possunt.

2. Si ex omnibus Circulis conveniant certi Deputati, dicitur *General-Kreys-Tag*.

3. Si ex uno circulo non omnes status conveniant, sed ex singulis scammis v. g. Principum, Comitum, Civitatum &c. tantum aliqui, dicitur *der engere Kreys-Convent*.

4. Plerumque Cæsar ad hos conventus suos mittit Commissarios, qui tamen non interfunt ipsis deliberationibus.

§. III.

De Conventibus Electoralibus.

1. Dicuntur *Churfürstliche Collegial - Tag*, aut *Churfürsten-Tag*.

2. Possunt cogi pro lubitu ipsorum Electorum.

3. Negotiis publicis nullus modus poni potest in his Conventibus, nisi sub spe ratihabitionis reliquorum statuum, & autoritatis Cæsareæ apponendæ.

§. IV.

De Conventibus Deputatorum.

1. Dicuntur *Deputations-Tag*, aut *Reichs-Deputation*.

2. Ad hos conveniunt Commissarii Cæsaris. Electores omnes. E Principibus Catholicis Austria, Burgundia, Herbipolis, Constantia Monasterium, Bavaria: Ex A Catholicis Altenburgum, Culembacum, Brunsvicum, Pomerania, Hassia, Megalopolis, Wirtenberga. Abbates Weingartensis & Ochsenhufanus. Comites Catholici Fürstenbergici: A Catholicis Weteravienses. Civitates Catholicæ Colonia, Aquisgranum

granum, Uberlinga: A Catholicæ Norimberga, Argentoratum, Ratispona. Sic cautum an. 1559.

3. Aliquando pro re nata extraordinariæ ejusmodi Deputationes adornantur, sed minore numero atque apparatu.

4. Modus deliberandi &c. penè idem est, qui in Comitibus generalibus.

§. V.

De Comitibus Generalibus.

Q. I. Quis convocat?

R. Olim Cæsar suo pte nutu: nunc ad hoc ut consentiant, debet requirere Electores, & quidem per Legatos.

Q. II. Qui convocantur?

R. Omnes Status. Et quidem etiam nondum confirmati, aut nondum Investiti. Pro minorennibus tamen vocatur eorum tutor. Sede vacante vocatur Capitulum.

Q. III. Qui ergo comparent?

R. 1. Omnes Status. 2. Non tamen tenentur adesse in persona, sed per legatos, si placet. 3. Imò potest aliquis planè abesse: sed tum nihilominus tenetur stare decretis Comitiorum. 4. Non comparent Exempti primo & tertio exemptionis genere.

Q. IV. Ubi celebranda Comititia?

R. 1. Aurea Bulla Norimbergam præcipit: sed ex quo Catholicis sacris renuntiavit, nunquam is honor eidem habitus est. 2. Per Capitulationes Cæ-

fari haud licet convocare Comititia extra Imperium nationis Germanicæ.

Q. V. Quibus de rebus consilia miscentur ?

R. Non possunt hîc tractari jura Majestatica aut Reservata Cæsaris : Nec causæ privatæ Statuum : Sed tantum publicæ, nempe Bella, Fœdera, Res monetaria, Expeditiones in Turcam. &c.

Q. VI. Quo ordine ineuntur Consilia?

R. 1. Legatus Cæsaris (*Principalis Commissarius* dicitur, vel *Plenipotentarius*) proponit.

2. Rebus deliberatis singula Collegia suffragium suum privatim ferunt. 1. Electores viritim. 2. In Collegio Principum *Principes* Ecclesiastici & Seculares viritim quoque sententiam dicunt. Sed *Abbates* non Principes pro se quidem viritim votum edunt, ita tamen ut omnium Abbatum (in duo scamna divisi sunt, Suevicum & Rhenanum) curiatim collecta suffragia tantum *duo absoluta Vota* valeant. *Comites*, qui in quatuor tribus seu scamna discernuntur, nempe Suevicum, Weteravicum, Franconicum & Westphalicum, hi quatuor vota absoluta constituunt. 3. In Collegio Civitatum, quæ in duo itidem scamna Suevicum & Rhenanum divisæ sunt, idem obtinet sententiam curiatim dicendi modus, habentque duo vota absoluta.

3. Rebus ita comparatis coeunt in unum omnia tria Collegia, votaque sua, quæ antè seorsim conceperant, in commune conferunt. In quam verò sententiam plures iverint, ea dein Cæsari probanda offertur. Plures, inquam, non personæ, aut Status, sed Classes Statuum.

4. Attamen utut omnia Collegia conspirassent, nihil tamen concludere aut decernere ipsis fas est, nisi annuente etiam Cæsare : ut adeò soli Imperatori plus pote-

potestatis adsit in Comitibus, quam simul omnibus Ordinibus.

5. Si demum inter utrosque convenerit, tabulae solemnes conscribuntur, quibus postquam Cæsar atque Ordines subscripserint, vocantur *Recessus Imperii*, *Reichs-Abschiede*.

Q. VII. Quanto tempore celebrantur Comititia?

R. Equidem Germanica vox diem tantum unum sonat, *Reichs-Tag*. Sed proxima Comititia coacta anno 1662. in hunc usque diem annis amplius octoginta trahuntur. Nec facile aut sine periculo solventur.

CAPUT III.

De Tribunalibus Imperii &c.

§. I.

De Consilio Imperiali Aulico.

Q. I. Quid est Consilium Imp. Aulicum?

R. 1. Consilium *Intimum* geheime Kayserliche Rath decernit de negotiis politicis, quæ ad rationem Status attinent. 2. *Consilium Imp. Aulicum Reichs-Hoff-Rath* causis & litigiis Statuum componendum præest. Ac licet Consilium Intimum potioris sit dignitatis, attamen Imperatores promittunt, se non admissuros, ut Consilium Aulicum corrigatur per Consilium Intimum.

Q. II. Quis est hujus Consilii autor?

R. Est antiquissimum & semper ab Imperatoribus sua in Curia habitum. Attamen ordinem illi modumque certum præfixit Ferdinandus I. an. 1549. Inde

Maximil. II. an. 1596. Mathias an. 1614. Ferdinandus III. an. 1654.

Q. III. Equibus Personis componitur?

R. 1. *Præses* est aliquis è Principibus vel Comitibus.
2. *Cancellarius* quidem est ipse Elector Moguntinus, qui semper hinc suum habet *Vice-Cancellarium*.

3. *Vice-Præses*.

4. *Consiliariorum* seu *Affessorum* duo sunt Ordines.
1. *Die Graffen-oder Herren-Band*, constat è Comitibus, aut Baronibus. 2. *Die Ritter-oder Gelehrten-Band*, constat Liberis, ut vocant, id est *Freyherren* aliisque nobilibus & Doctoribus.

Numero sunt 18. quorum sex, per infelicitatem temporum, & Westphalica pacta, debent esse Acatolici.

5. Aliæ personæ sunt *Secretarii*, *Agentes*, *Registratores* &c.

Q. IV. Quis istos omnes constituit?

R. *Præsidem*, *Vice-Præsidem* & omnes *Consiliarios* constituit solus Imperator, à quo & *Salaria* accipiunt; eidemque fidem jurant, promissò tamen unà, se Imperii utilitatem & jura attenturos.

2. *Vicecancellarius*, *Secretarii* &c. ab *Archicancellario* Electore Moguntino constituuntur, ad nutum tamen Imperatoris, à quo *salaria* accipiunt, eique *jusjurandum* nuncupant.

Q. V. Quæ causæ ad hoc tribunal spectant?

R. 1. Omnes controversiæ inter Status, nisi Cæsari specialiter sint reservatæ ut *Investituræ* &c.

2. Inter hoc tribunal & *Cameram Imperialem* viget *Jus preventionis*, ita ut causa ad alterum horum

tri-

tribunalium semel delata non possit revocari ad alterum.

Q. VI. Quis judicandi modus?

R. 1. Si inter Catholicum & Acatholicum lis trahatur, ad eam decernendam deputatur Consiliarius unus Catholicus, alter Acatholicus.

2. Res sine legum ambagibus quàm fieri potest brevissimè expeditur, & ut ajunt, *Summarissimè*.

Q. VII. Nullum est hoc superius tribunal?

R. 1. Nullum, nec appellari etiam ad Cæsarem potest; quia res à Consilio Aulico judicata judicata censetur ab ipso Imperatore.

2. Attamen licet adhuc Cæsari supplicare, qui dein gratiâ suâ, potestatéque summa rebus prospicit. Hicque modus appellandi dicitur *Via supplicationis*.

§. II.

De Judicio Camere Imperialis.

Q. I. Quid est Camera Imperialis?

R. Est Confessus multorum Nobilium & Doctorum ad lites privatas Statuum componendas.

Q. II. Quis illam instituit?

R. Maximilianus I. anno 1495. in Comitibus Wormatiensibus, postquam sustulisset Diffidationes, ut jam diximus in *Historia profana*. Deinceps quidem sæpissimè per Visitationes remedium ei adhiberi debuit. An. 1704. ob lites inter ipsos Assessores natas suspensum est hoc tribunal. Sed an. 1711. restitutum per Principem Abbatem Campodunensem Cæsaris Commissarium.

Q. III. Ubi locorum erectum est?

R. Primò Francofurti, dein an. 1500. Norimbergæ, paulò post Wormatiæ. Denique anno 1530.

Spiræ stabilitum. Verùm ob Gallorum incurſiones in tutiora & *Wezlariam* translatum eſt anno 1693.

Q. IV. *Quibus Personis conſtat?*

R. 1. *Judex* eſt ſemper aliquis è Principibus aut Comitibus Eccleſiaſticis vel Secularibus Catholicis.

2. *Præſides* bini, licèt in Inſtrum. Pacis Weſtphal. conſtituantur bini Catholici, binique Acatholici:

3. *Aſſeſſores* vi Pacis Weſtphalicæ deberent eſſe 50. Sed ut parcatur ſumtibus, hodie ſunt tantùm 20. aliquando fuère longè pauciores. Item debent eſſe pari numero Catholici & Acatholici.

4. Præterea Procurator Fiſcalis, & Advocatus fiſci, Notarii & Advocati reliqui.

Q. V. *Quis conſtituit iſtos?*

R. 1. *Judex* & *Præſides* conſtituuntur à Cæſare.

2. *Aſſeſſores* à Statibus præſentantur. Singulisque Electoribus Jus eſt duos nominare, idem licet ſingulis Circulis.

3. Miniſtri Cancellariæ conſtituuntur ab Electore Moguntino Catholici, etſi Acatholici prætenderint etiam hîc paritatem religionis.

Q. VI. *Unde Salaria capiunt?*

R. Ab univerſo Imperio Singuli enim Status inde ab an. 1521. taxam pecuniariam in Matricula Camerali deſcriptam pendere tenentur, quas taxas vocant *Die Cammer-Ziler*.

Q. VII. *Quæ cauſæ hîc agitantur?*

R. 1. Eædem quæ in Judiciſio Aulico.

2. Quin vacante throno hoc judicium non quieſcit, quemadmodum Aulicum; quod ipſum ſolum Cæſarem præſentat. At tum temporis *Judex Camerae* utitur Sigillo Vicarii Imperii.

Q. VIII.

Q. VIII. *Quæ methodus decernendi?*

R. Exacta admodum, ac propterea valde lenta.

Q. IX. *Potestne à Camera appellari?*

R. 1. Nec ad Judicium Aulicum, nec ad Imperatorem ipsum provocare fas est.

2. Si tamen quis se læsum putet in causa, quæ saltem 2000. Imperialium æstimaretur, datur *Revisionis* remedium. Revisores autem sunt iidem, qui Visitatores Cameræ, qui demum litigio summam manum imponunt autoritate Cæsaris.

§. III.

De Judicio Comitum Palatini.

1. Longè repetito usu, ac Auræ etiam Bullæ cavetur, ut Imperator conveniri & ipse iudiciò possit, quemadmodum ab orbe condito quivis Principes, ortâ se inter & subditum controversiâ passi sunt, rem à suis consiliariis cognosci.

2. A sententia Imperatoris ad Comitem Palatinum appellari non potest.

3. Nec coram Palatino convenitur Imperator de Statu & Administratione Imperii, nec in criminalibus, sed de privatis querelis, pactis &c.

4. Judicium exercere debet Palatinus in ipsa Curia Imperatoris.

5. Nec potest Imperatorem evocare, seu citare, multò minùs minari, aut terminum præfigere; sed tantum invitare.

§. IV.

De Regimento Imperii.

1. Maximilianus I. Camerâ jam institutâ etiam *Regimentum* instituit, quod rebus controversis modum

dum poneret, dum ipse alibi terrarum ageret. An.
1500.

2. Hac occasione Imperium in sex Circulos seu Provincias divisit, quorum cuivis integrum erat certos ad hoc consilium ablegare Assessores numero fere 20.

3. Huic præerat Vicarius Imperatoris, seu Locumtenens.

4. Hic causæ potissimum publicæ discutiebantur, cum in Camera Imperii tantum privatæ agerentur.

5. Sed Ferdinando I. creato Imperatore, Regimentum antiquatum est tanquam non necessarium; cum Ferdinandus coronâ Hispanicâ non impeditus ubique in Imperio potuerit esse præsens.

§. V.

De Judicio Rothuvilano.

1. Institutum esse dicitur à Conrado III. Reg. Germ. sub an. 1147.

2. Prætor Judicii est Comes de Sulz: nunc ejus heres Princeps Swarzenbergicus. Assessores duodecim ex Equestri ordine.

3. Ceterum solus Imperator huic Judicio supremam potestatem adhibet. Nec cuiquam Ordinum fas est sese ingerere.

4. Licet in Congressu Westphalico deliberatum fuerit de eo abolendo: Cæsar tamen in Comitibus an. 1653. illud denuo confirmavit.

5. Potestas ejus est valde exigua.

§. VI.

De Austregis.

1. *Austrega* dictæ sunt à voce Germana *Aus-
tragen*,

trageu, quod idem est ac componere, dirimere, transigere litem.

2. Originem habent à Maximil. I. in Comitibus Wormat. an. 1495.

3. Cum unus Status adversus alium habet, quod litiget, possunt ii alicui, vel aliquibus aliis Statibus tanquam arbitris committere litis diremptionem.

4. Attamen illi Judices non habent Executionem, sed ea fit vel à Cæsare, aut ejus Commissionem, vel à Camera Imperiali.

5. Jus Austregarum habent omnes Status Imp. & civitatibus Imp. tantum aliquæ eodem gaudent.

§. VII.

De Cancellaria Imperii.

1. Quidquid Imperii nomine expediendum est seu in Comitibus seu in Camera seu in Judicio Aulico &c. id omne dependet ab Electore Moguntino tanquam Archi-Cancellario.

2. In Consilio tamen Aulico duplex est expeditio
1. Germanica; quæ fit per Moguntinum. 2. Italica, quæ fit à solo Imperatore idiomate plerumque Latino.

3. Habet suam Cancellariam etiam Imperatrix, cujus Archi-Cancellarius semper est Princeps Fuldensis.

§. VIII.

De Archivo Imperii.

1. Archivum est locus, ubi conservantur tabulæ & instrumenta seu Diplomata publica &c.

2. Illud sub cura est Moguntini veluti Archi-Cancellarii.

3. Est tamen aliud archivum etiam penes Consilium Aulicum; Etenim de omnibus semper bina con-

conficiuntur instrumenta , quorum alterum Archivo Imperii Moguntiae , alterum Archivo Imperii Viennae imponitur.

CAPUT IV.

De Legibus Imperii.

§. I.

De Aurea Bulla.

1. Princeps Imperii moderni lex est Aurea Bulla condita à Carolo IV. Cæs. in favorem præcipuè Electorum, Norimbergæ an. 1356.

2. *Aurea Bulla* dicitur , quòd appensam sibi habeat capsulam seu Bullam auream , quæ Sigillum Imperatorium exhibet. Hodièque asservatur Francofurti in Curia.

3. In ea condenda Carolo præcipuæ curæ fuerunt Electores , quibus multa concedit de Imperatoria etiam potestate , quæ per auream Bullam multum labis passa est.

4. Hujus Bullæ observationem urgent præcipuè Electores in omnibus Capitulationibus.

§. II.

De Pace Publica.

1. Maximilian. I. Imp. Diffidationibus sublatis legem condidit , quam *Pacem Publicam* den Land-Frieden appellavit an. 1495. Cujus *Declarationem* , *Erklärung des Land-Friedens* edidit an. 1498. Utramque innovavit Carolus V. Imp. an. 1521. sub nomine *weiterer Erklärung des Land-Friedens*.

2. Hæc

2. Hæc Lex Diffidatione interdicat Statibus dictâ multâ 2000. Marcarum auri, & aliis gravioribus.

§. III.

De Pace Religiosa.

De hac dictum est in Historia Ecclesiastica, cùm de incrementis Hæresis Lutheranae fermo fuit. L. 2. c. 7.

§. 5.

§. IV.

De Pace Westphalica.

Satis ubertim de illa egimus in Historia Ecclesiæ, eodem loco.

§. V.

De Capitulatione Cæsarea.

1. Prima Capitulatio cusa est in Electione Caroli V. an. 1519. Cùm enim Carolus præter ditiones Austriacas etiam Regnum Hispanicum, Belgium, Italiam, recensque detectam Americam teneret, metus erat, ne potentiâ suâ ad circumcidendam Statuum libertatem uteretur. Quamvis condendæ Capitulationis causa potior fuerint A catholici, & jam tum Lutherani Principes, qui sibi metuebant, ne tam potens Imperator Bona direpta Ecclesiis restitutum iret.

2. Itaque eligendo Carolo propositæ sunt multæ conditiones, quas jurejurando firmare debebat, si tamen Diademate potiri cuperet. Eæ conditiones appellatæ sunt *CAPITULATIO*, qua Cæsaris potestas restringitur in iis potissimum, quæ suprâ hoc Lib. 2. c. 1. §. 1. Qu. 6. diximus, Cæsarem non posse suo libitu agere. Idque genus Capitulandi hætenus in morem abiit.

3. Cetera inter hoc etiam deplorandum est, quòd in Capitulationibus condendis non raro audiri soleant

le-

legati Exteri: quos tamen Germaniæ integritati ac salutis consulturos quis speret?

4. Capitulatio non est *Lex*: non enim à Superiore fertur in inferiorem: Nec Electores in ea loquuntur suo nomine: e. g. *Nos volumus fœdera nulla à Cæsare fieri &c.* Sed Cæsar ipse ait: *Wir wollen, und sollen ohne ihr der Ehurfürsten wissen &c.* Denique in ipsa Capitulatione Electores (tanta potestate præditi principes regibusque ipsis haud minores) Cæsarem suum supremum Judicem, ac Dominum gratiosissimum profitentur & agnoscunt. Nemo autem subditus in Dominum suum leges fert: ergo Capitulatio non est *Lex*. Refertur autem inter Leges fundamentales tanquam *Pactum Præcipuum*, à quo petenda est regendi norma.

5. Olim soli Electores Capitulationem pangebant. Post etiam Collegium Principum manum admove re desideravit in Electione Rudolphi II. Sanè Pace Westphalo-Monasteriensi articulo 8. cautum est, ut in proximis Comitibus conciperetur *Capitulatio perpetua ex sententia omnium Collegiorum*. Concepta est ab Electoribus an. 1664. triginta articulis. Verum licet an. 1671. & 1711. multa ad componendum dissidium tentata sint, nihil tamen effectum est.

§. VI.

De Pace Ryswicensi, & aliis.

1. Pacem Ryswicensem diximus in Histor. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5.

2. Legibus Imperii accensentur Reformatio Fridrici IV. *Handhabung des Friedens*. Ordinationes Camerae. Ordo Executionis Pacis Westphalicæ.

3. A catholici tamen nec Pacem Ryswicensem propter notum Articulum illum IVtum; nec Capitulationem

lationem ipsam, quatenus in ea Cæsar promittit defensionem Ecclesiæ Romanæ, pro legibus fundamentalibus agnoscunt. Sed obsecro, si Hæreticis fas est hæc vel illa modò pro lege agnoscere, modò damnare, suo omnia lubitu: cur tantopere semper inclamant *Leges fundamentales, Leges fundamentales, Leges fundamentales*: Quas tamen nemo frequentius, quàm ipsi, eludit. Deinde si Pacem Ryswicensem ipsis liceat rejicere & non agnoscere, quòd aliqua Ecclesiæ rurales per eam ad Romana Sacra ex hæresi fuerint traductæ: Cur non liceret (si vellent) Catholicis, pacem Westphalicam rejicere, eò quòd plurimi Episcopatus ac ditiones Ecclesiasticæ per eandem pacem subiectæ fuerint hæresi? Præterea hoc audent hæretici, cum sint recentes, & sciant, suam sectam in Imperio tantum esse toleratam: quid quæso, si æquo jure res decernendæ essent, quid non possent exigere Catholici, quorum religio & est in antiquissima possessione, & est Dominans in Germanico

Imperio?

LIBER III.

Ratio Status Imperii Germanici.

CAPUT I.

De Potentia ac Defectibus Imperii.

§. I.

De Finibus & Amplitudine Imp.

1. Includitur Imperium Germanicum modernæ tempestatis *ab Oriente* finibus Polonicis & Hungaricis, Croaticisque. *A Meridie* parte maris Adriatici, ditione Veneta, alpibusque Rhæticis. *Ab occasu* Burgundiâ, Lotharingiâ & Belgiô. *A Septentrione* Marî Germanicô, Daniâ, Marique Balticô. Quæ omnia accuratius videre licet in Mappis Geographicis.

2. Provinciarum Germanicarum delineationem adornabimus Libro sequenti.

§. II. *De Commerciis.*

1. Abundat Germania omnis generis metallo, Gemmis etiam, fale, croco, vino, feris tam altilibus quàm Sylvestribus: Exterâque merce vix ulla indiget, nisi ad luxum & pompam.

2. Mer-

2. Mercatus tamen in interioribus partibus languet. Quæ mari propiores sunt, mercaturam quidem exercent, sed quæ ad magnam potentiam non multum momenti afferat.

3. Defectus præcipuus hinc originem habet, quod Germani lucri non admodum studiosi sint. Et licet præ aliis gentibus magno labori sufficere possunt, malunt tamen industriam suam collocare aut in rebus propriis custodiendis, aut in belli negociis, aut in studiis innocentibus.

§. III. De Redditibus.

1. Totius Imperii amplissimi sunt proventus: Sunt enim non pauci, quorum quilibet quatuor, sex, decem pluresve Milliones ærario suo quotannis inferat. Ut taceantur minorum gentium procures.

2. At tanta pecuniæ vis inutilis fit Imperio, quod in multos divisa sit.

3. Imperator ex Imperio nullos aut sanè quàm paucissimos proventus capit. Ut adeò dignitati summæ gerendæ par esse non possit, nisi propriis ditionibus polleat. Urgente tamen necessitate satis amplum à statibus exigit vectigal: quod tamen & ipsum tardè & ægrè ut plurimum penditur.

§. IV. De vi Armorum.

1. Ea facile tanta est, ut omni reliquæ Europæ iugum minari valeat, si mallet Germania, uno Capite uti, quàm multis. Vel si saltem in multis capitibus sperari unitas concordiaë semper posset.

2. Solus Imperator, seu Domus Austriaca, ducentorum millium exercitum hodiedum alit, facile additurus centum alia millia. His reliqui Status adungere possunt quadringenta aut quingenta armatorum millia, cum opus fuerit.

§. V. *Defectus Imperii.*

1. Defectus est, quòd plures, sibi que adversantes religiones & Sectæ invaluerint.

2. Quòd Imperatoris potestas sit ligata: Hinc si bellum gerendum est, si Pax concilianda, si alia gravis momenti negocia administranda, primùm cogenda sunt Comitia: ad illa conveniunt, qui volunt: alii Legatos mittunt, quibus in mandatis dant nulli rei consentire, nisi principem suum de ea prius monuerint: in ipsis deliberationibus aut litibus de præcedentia, aut de jure suffragii tempus teritur. Interim occasio, quæ calva est, elabitur.

3. Mutua inter Imperatorem & Status diffidentia & Æmulatio. Hinc si fortè Imperatori res ex voto succedunt, si provinciam sui juris fecit &c. adsunt quidam status, qui, ne Imperatoris augeatur potentia, malunt eam quocunque modo præcidi.

4. Ordinum magna potestas etsi jure ipsis adsit (quis enim dubitat?) attamen officit Germaniæ felicitati. Dum enim hi Ordines potentiam in centum capita distraxerunt, & quivis suo potius quàm communi emolumento studet, necesse est communem etiam potentiam labem trahere: Vis enim unita fortior.

5. Magnus defectus est, quòd Ordinibus liceat fœdera privata colere cum vicinis, illis etiam, qui frequenter & assiduè Germanico Imperio inhiant. Ac licèt cautum sit, ne fœdera pangantur adversus Imperium, quis tamen non videt, quàm anceps hoc sit & aleæ plenum? Vidimus illud non semel superiore & hoc nostro ævô.

6. Ad hæc singuli Ordines possunt exteris copiam facere legendi militem ex sua Germanica provincia, arma equosque comparandi. Id quod non rarò in dispendium Germaniæ cessit.

7. Accedit, quòd exteris sæpe locus detur, quo abutuntur ad ferendam inter Status discordiam &c. Sic nullus ferè est in Germania Conventus, nullum negotium, quò non admittantur Gallorum, aliorúmve Legati. Quod certè Galli à Germanis nunquam patientur.

8. Maximum Imperio detrimentum afferunt Acatolici. Hi enim sicubi in Gratiam Imperatoris redire, aut aliàs fœdus jungere desiderant; id agunt, ut potestas de rebus Imperii, de Statuum juribus, de Cæsaris potestate, de pacis denique legibus constituendi decernendique vel sit penes Gallum, vel Suecum, Batavos aut Anglos. Nemo autem est tam bardus, qui speret, istos vicinos Germanici Imperii potentiae ex animo, & plus quàm suæ consultum velle. Testis sit vel sola pax Westphalica, cujus tabulas qui oculis usurpaverit, obstupefcet.

9. Ceteri denique defectus sunt, quòd desit Cæsari ærarium; miles perpetuus ad custodiendam limitem alendus ab Imperio; denique quòd nullæ sint maritimæ vires.

CAPUT II.

Prætensiones Imperii Germani.

1. Imperium juri suo denuo assertam vult *Italiæ Longobardicæ*, scilicet Mediolanum, Mantuam, Parmam, Florentiam, Genuam, Luccam &c. quippe hæ provinciæ sese jugo subduxere interregni magni tempore, & postea ætate Ludovici Bavari occasione motuum intestinorum Germaniæ, ac demum tempore Caroli IV. qui levissimo ære nonnullis libertatem vendidit. Ac licèt quædam ex istis feudi titulò Cæsaribus obnoxia sint,

sunt tamen exempta, multumque nocumēti afferunt ob assidua bella.

2. Regna *Neapolitanum & Siculum*, quæ Suevicis Principibus erepta sunt à Carolo Andegavensi. Hodie quidem Austriacæ genti asserta sunt, cum Imperio tamen Germanico nihil habent commune. Imo ab Austriacis iterum ad Hispanos delapsa sunt. an. 1735.

3. *Delphinatum* ac *Provincia Gallicæ* partem, quam Carolus IV. dono dedit Gallis, aut etiam pro lautiore obsonio eandem illis subjecit.

4. *Burgundiam*. De qua vid. Histor. Profan.

5. *Helvetiam*. De qua consule Geographiam.

6. *Lotharingiam*. De qua in Geographia.

7. *Belgium & septem fœderatas* Provincias seu *Hollandiam*. Hæ enim à Carolo V. a. 1548. subjectæ fuerant Imperio Germanico, & Circulô Burgundicô comprehensa: sed illæ septem cum jugo Hispanico & Austriacô simul & Imperii jugum excusserunt an. 1579.

8. *Daniam* tributariam fecit Henricus I. A. ceps, Rex Germaniæ. Et Fridericus I. Imp. regios. eidem honores indulxit. Sed paulatim suo jure vivere cæperunt Dani.

9. *Polonia* & ipsa jus legesque ab Imperio accepit, ac reges etiam fasces ab Ottone III. Imp. an. 1000.

10. De *Borussia & Livonia* vide in Geographia.

11. Denique *Alsatiā* nuperis bellis Austracæ Imperiique ditioni ereptam repetere fas est; Abstrahendo à pactis fœderibus.

CAPUT III.

Maxime, & Momenta Politica.

§. I.

Maxime Imperatoris erga Status, & vicissim.

1. Imperator imprimis attendit, ne Status aliquis evadat tam potens, ut se subducere obedientiæ possit. Dein ne exteris suspecto fœdere jungantur. Denique ne infirmiores à potentioribus Statibus opprimantur. Ne quis usurpet jura Majestatica & Reservata Cæsarea.

2. Status contrà cavent, ne Cæsar nimiâ potentiâ fretus eorum libertati frenum injiciat. Ne ipsos suis in juribus impediat. Ne contra Auream Bullam, Capitulationes, Instrumentum pacis &c. fœdera pangat, privilegia indulgeat &c.

§. II.

Maxime mutue Imperii & Domus Austriacæ.

1. Imperium debet curare, ut potentia Domus Austriacæ maneat indivisa; quia ejus ditiones inde Turcæ, hinc Gallo objectæ sunt; quæ ditiones si in plures Dominos dividerentur, aut eriperentur Domui Austriacæ, non possent servari tutæ: atque his semel ablatis Imperium ex utroque latere summo in discrimine versaretur.

2. Nec audiendi sunt, qui dicunt: Istud vel illud Bellum ad Imperium nihil attinet, quia tantum

pro ditione Austriaca pugnatur. Sic quidem ante ducentos annos nonnulli Status voluere, cum pro Burgundia arma ferenda fuissent. Sed quam felici consilio? Eventus docuit. Nam Burgundia abrepta est quidem Austriacis, sed una etiam Imperio. Illaque abrepta mox etiam Alsatiæ & decem Civitatibus Imperii idem jugum impositum est. Alsatiâ subactâ ordo tetigit Palatinatum, qui ægrè demum Imperio est restitutus. Quid si belli alea etiam hunc Gallis reliquisset? Profectò tum Francones & Suevi, & post illos Boii iniquò locò versarentur. Ergo perniciosè consulunt Imperio, qui Austriæ auxilia negant.

3. Cum reliqui Status omnia vectigalia, territoria, proventus &c. sibi ipsis vindicaverint, Cæsarique nihil reliquerint, impossibile est, ut Cæsaream dignitatem sustinere quis possit, nisi qui suismet opibus valet. Cum ergo vix ullus sit è reliquis Statibus huic oneri par ferendo, præter solam Domum Austriacam, necesse est, ut illa omnibus modis foveatur, & colatur. Interea tamen multi etiam Indigenarum Austriacis invident; quod quam è re Imperii sit, nōrunt vel inimici, quibus nihil magis in votis est, quam ut Domus Austriaca invidiæ reliquorum Statuum sit exposita.

4. Id exigit ipsa gratitudinis debitæ lex. Millena enim auri millia è suo ærario impendit Austria in Judicium Aulicum, in Legationes, in Pompam Imperatoriam, in alia Imperii negocia, cum ad hæc omnia Imperium ne obulum quidem conferat.

5. Contrà Domus Austriaca studet imprimi suæ potentiæ conservandæ: Cavet autem sibi maximè ab his Statibus, qui amici sunt exteris Austriæ perpetuis inimicis aut æmulis. Contra sunt, qui reponant. i.
Necesse

Necesse quidem videri, ut potentia aliqua talis conservetur; at eandem non necessario Domus Austriacæ esse, sed fortè & alterius esse debere: maxime Domus Austriaca extincta. 2. Ajunt bella illa, quibus ditiones Imperio ereptæ sunt, non fuisse oritura, nisi occasionem dedisset inimicitia ab Austriis in Galliæ reges exercita. Hæc inimicitia cœpit ob hereditatem Burgundicam, quam Maximilianus I. sibi vindicare laborabat ab anno 1480. quamdiu Imperium Germanicum his se bellis non intulit nihil terrarum etiam Austriacarum Imperii Galliæ reges vel tetigerunt, tametsi Imperium & milite sæpissimè & argento juverit Austriacos. At elapsis annis sexaginta quatuor anno 1544. cùm Imperator Carolus V. obtinuisset, ut Imperii nomine & auspiciis exercitus infunderetur in Galliam, atque adeò bellum in vicinum ab Imperio inciperetur, tum verò cœpit & ipse Gallus, invitatus præterea à Germanis, ditiones occupare Imperii, Metas, nimirum, Tullum, atque Verdunum: maxime secutus exemplum Imperatoris Caroli V, qui jam ante civitatem Cameracensem cum Principatu sui juris fecerat, quamquam ad Imperium spectaret. Vid. Mülleri *Reichstags-Theatrum*. Bellay *Memoires*. Ribier. Belgium autem Burgundici circuli nomine, ac Imperii tutela donatum denique est an. 1548. quo id obtinuit Domui suæ Imperator, ut bella Gallorum adversus Belgium, quæ adhuc solam petere Domum Austriam omnibus videbantur (quòd Flandria Feudum esset Galliæ, Austriique Flandriæ Artesiæque nomine Gallorum Vasalli) deinceps etiam adversus Imperium geri crederentur, quod Flandria novum nomen circuli Burgundici hac Caroli V. pactione accepisset.

Ergo videbantur his, qui ista spectabant perniciose consuluisse Imperio ii, qui Austriæ non auxilio modo addixissent, sed & ejus lites suas fecissent.

3. Rursus videntur aliis, alii quoque Principes esse Germani sustinendæ Augustæ Majestati omnino pares. Satis accrevit majorum Principum potestas, ut eorum quivis esse Cæsar possit, si quietus pacatusque esse velit, nec bellis exteris implicare secum rem publicam. 4. Magnificencia aularum aliarum nihil cedit, sic aliis videtur, aulæ Viennensi. Legationes & ipsæ alunt: alereque plures, & sustinere alia possent, si tantum pecuniæ ex omni Imperio in alias regias inferretur, quantum à tot annis Viennam defluxit. Dein computant illi sumptus ingentes, sanguinemque & animas quas profudere Germani ad Austriacos tutandos, eorumque bella suo periculo impensa-que decertanda in Italia, in Hungaria, in Belgio, in Hispania.

6. Sed harum rationum multæ alia jam facie apparent, ex quo Domus Habsburgica Hispaniæ possessione, Italiæ majore ac Belgii parte excidit & jam in utroque orbe extincta in alios lares opes infert suas.

§. III.

Maximæ Imperii erga Extēros.

1. Facile est ominari, quid Imperio cavendum sit in illis vicinis, in quos prætensionem format, nempe in Helvetis, Batavis &c.

2. In Gallo, si quis consideret, potiùs cavenda sunt fœdera quàm arma. Etenim nunquam tam infelici Marte pugnavit Gallia, ut non multum spoliis reportaverit, cum ad fœdus & pacem ventum est. Causa
est

est potissima, quòd Imperii fœderatos pellicere soleat, ut relictis Imperii partibus particulare fœdus pangant cum Gallo. Sic proditum Imperium aut nudatum plerumque ad iniquas conditiones accipiendas cogitur.

3. *Sueco* quàm sit cautè invigilandum, ingentia prioris seculi mala nos docent. Quamvis hodie accisis suis rebus sat habeat, quod suæ salutis consulat.

4. Nec à *Venetis* quidem omnia tuta sunt, seu in Dalmatia, seu in Longobardia. Nunc tamen Peloponneso exutis melior fors optanda.

5. *Helveti* Germanorum amicitiam suspectam habent, ne ulla possit esse occasio eos ad obsequium revocandi. Unde hoc potissimum in iis attenditur, ne nimis Gallo amici sint.

6. *Anglos & Hispanos* amicos habere expedit Germaniæ: Sic enim minùs periculi est à Gallis.

§. IV.

Maximæ Statuum inter se.

1. Catholici ad hoc intenti sunt, ne hæreticì seu propriis viribus, seu Ecclesiarum spoliis, seu maxime externis fœderibus fiant præpotentes. Id ipsum in Catholicis cavent hæreticì, & ne Ecclesias Catholicæ Ecclesiæ abreptas recuperent.

2. Sta-

2. Status potentiores insidiantur infirmioribus ,
eósque suis in ditionibus sitos , aut iis vicinos eximere
quærunt atque juri suo subdere. Id ne fiat , solliciti
sunt vicissim Status infirmiores , imploratâque Cæ-
saris Autoritate , aut mutuis inter se fœderi-
bus suam spartam obser-
vant.

GEOGRAPHIÆ POLITICÆ.

LIBER I.

Isagoge seu Principia Geographica.

CAPUT I.

Quid & quotuplex est Geographia ?

Q. I. Quid est Geographia ?

R. Hæc Scientiarum humanarum facile spectatissima illa est, quæ terrarum orbis, locorumque per eas sparsorum situm metitur.

Q. II. Estne unius tantùm modi scientia ?

R. Variæ est indolis, si rem, qua de agere amat, consideres. Ad principia verò seu regulas quod attinet, quibus illa nititur, eædem sunt semper ac sibi constant.

1. *Cosmographia* audit, quando non nudam telluris aream suas in regiones distinguit, sed unà Elementorum temperiem, temporum quoque & lucis ac noctium vices explicat.

2. *Chorographiam* dixere, cum Regni, aut peramplæ alicujus regionis typum adumbrat.

3. *Topo*

3. *Topographia* nomen est, si Urbis fortè aut angustioris cujuscunque terrarum limitis etiam agros, nemuscula, rivos, ac minuta demum quæque ob oculos ponit.

Q. III. *Sed amabò, num omnium etatum eadem fuerit Geographia, paucis me doctum eas.*

R. Erras ab Italia, si id somnias. Ut enim omnia terrena aut cum hominibus, aut ab ipsis etiam varias subeunt vices, ita Geographia quoque variam induit faciem. Sepiusculè enim Urbes, maximi apud mortalium antiquissimos nominis, seu bellis, seu incendiis, seu undarum litus dedignantium mole, aut terræ concussu sunt haustæ, seu vetustate ipsa ruinas egerunt, aut nomen denique varium à vario hominum per ætates genio, à varia quoque linguâ tulerunt.

Quæ res negotium nobis faceffit Geographiam aliam dicendi *Veterem*, *Mediam* aliam, aliâmq; *Recentem*.

Vetus loca locorumque nomina narrat ad illud usque ævi usitata, quo Monarchia Romana exordium sumsit.

Media ab eo tempore ad Caroli Magni ætatem, & eò ampliùs pertinet, quâ vel Barbarorum populorum irruptionibus susque deque iverunt cum regnis urbes, cum urbibus cives, cum civibus mores, & gentium non paucarum idiomata: Vel etiam Romanorum, Græcorumque Imperatorum, suò arbitriò rebus omnibus modum ponentium, libertate passim omnia mutata sunt.

Recens denique Geographia hac, qua vivimus nos, tempestate obtinet.

CAPUT II.

De Geographiæ Regulis Generalibus.

Ut Orbis situm, ceteraque quæ inde nascuntur, explorata tibi facias, plurimum momenti afferent ea, quæ mox dicturus sum.

I. Tota moles cælorum simul ac terræ dici solet unò vocabulò *Mundus*. Tellus verò ista, quam habitamus, *Terra* vocatur, aut *Globus terraqueus*.

II. Tam globus iste Terræ, quam totus omnino mundus figurâ sunt sphæricâ seu rotundâ.

III. Terra medium mundi locum tenet; & centrum terræ est ipsissimum centrum totius mundi, omniumque cælorum. Atque hinc ne dubites, quin terrâ ista ab omni parte ambiatur circumfuso aëre, Cæloque quaquaversum cingatur.

IV. Terra per omnem suum ambitum aut habitatur, aut habitari saltem posset, nisi aquæ impedimento essent. Et omnes ejus incolæ, quocunque demum terræ loco morantes caput ad sidera erectum habent.

Q. Oportet, ut hæc planius explices: me enim quod attinet, risi, cum hæc narrâsti. Nam si terra rotunda est, & ex parte adversa, subtus nos nempe, homo quispiam stare cuperet, vereor, ne ille decadat?

R. Omni hoc metu te absolutum volo. Nam ecce uti nobis, cum erecto ad sidera vultu stamus, nihil periculi est, ne in cælum & ad sidera cadamus: ita planè fit iis, qui in aversa terræ parte degunt, etsi pedes suos nostris pedibus obversos habeant. Nisi fortè existimes eos cervicem telluri admotam tenere, pedesque contra in aëra surrectos.
Quin

Quin, utut etiam hoc facerent, cadere tamen non possent sursum ad cælum. Nāquāme vidisti histriones manibus ambulantes, pedibus interim in aëre fluitantibus? Nunquid propterea illi versūs cælum cadunt?

Q. Teneo quod dicis : sed causam tamen volo, cur cadere versūs cælum Antipodes nostri nequeant?

R. Ea est, quod centrum sit in terræ medio : nam quidquid est grave, quando cadit, ad centrum properat. Uti ergo lapis sua sponte nunquam astra petit, quia gravis est, ita nec hominis quidem corpus.

Hinc nullo negotio manus dabis, si à te contendam, quòd is, qui scrobi per medium orbem ductæ incidet, non esset casurus, nisi ad medium usque, seu centrum terræ, utut scrobs illa pateret ulterius ad oppositam terræ regionem. Nam ulterius tendenti non jam deorsum cadendum, sed sursum esset enitendum & scandendum : quidquid enim à centro recedit sursum est. Sed ego reliquis te documentis instruam.

V. Cælum omne circa orbem terrarum volvitur rotundè.

VI. Quidquid rotundè gyratur, duo habet extrema puncta, in quibus velut cardinibus vertitur. Videre id est in globo ligneo, quem tornator tornò in sphæram cogit. Nec te fugiat, duo illa puncta *Polos* dici.

VII. A polo altero ad alterum per centrum animò & cogitatione ducenda est linea, velut si quis globum ligneum veru aliquo, seu filo ferreo trajiceret. Linea hæc *Axis* est, circum quem totus globus versatur, quemadmodum rota circum axem.

VIII. Orbis quidem terræ non agitur in gyrum, sed stat immotus, circa eum tamen ejusque polos & axem ac centrum agitur Cælum. Sive Cæ-

Cælum & motus ejusdem polos, axem ac centrum idem cum terra habet.

IX. Hæc quidem ita se habent. Nunc verò probè in animum tuum demittas, quod proferam: Non uno motu gaudet Cælum, sed duplici ferè, eoque diverso. Etenim (1) Extremum seu supremum, quod moveatur, cælum *Motu Primo* agitur ab Oriente in Occidentem. Atque hoc impetu etiam secum rapit ac circumducit omnes, qui inferiùs sunt Cælos, sideraque omnia. Absolvitur is motus intervallò viginti quatuor horarum seu diei planè unius. Eamque ob causam Primus hic motus dicitur etiam *Motus Diurnus*.

(2.) Infra illud extimum cælum (quod Primum mobile dixere) est *sphæra octava*, seu illa cæli pars & fornix, quæ continet ambitu suo stellas Fixas. Atque hæc motu agitur primo motui prorsum adversò. Nam cum primus motus sit ab Oriente in Occidentem, sphæra illa octava *motu contrario* ex Occidente proficiscitur in Orientem. Atque hæc sphæra denuo secum circumfert omne illud cælum quod ipsâ inferius est, nempe Planetas omnes.

X. Hinc facile erit intelligere, quòd omnes stellæ & planetæ, utpote sphærâ illâ octavâ inferiores simul duplici motu ferantur. Nempe per motum extimi cæli, seu per *primum motum* ab Oriente in Occidentem tendunt intervallò 24. horarum: per motum sphæræ octavæ, seu per *motum contrarium* ab Occidente in Orientem vergunt.

XI. Variò autem temporis intervallò hæc astra suum orbem perficiunt: hac tamen lege omnes, ut, quæ propiùs à terra absunt, citissimè in orbem reducuntur; quia minus viæ, seu minor gyros est ipsis decurrendus. Hinc luna viginti octo ferè diebus redit ad pristinum locum.

Contrà qui superiores sunt Planetæ tardius ad metam sui motûs contrarii pertingunt; quia in-

gens viæ spacium debent conficere, tanquam à centro terræ valde remoti. Inde Saturnus ceteris superior 30. tantum annis cursum hunc peragit. Ipsa verò sphæra octava cum stellis suis fixis triginta & amplius annorum millia absumit, donec Orientem versùs redeat ad idem punctum, unde ceperat moveri: quia nempe illa sphæra est planè remotissima à centro. Sed missis ceteris Sol unus maximè Geographo est attendendus: qui ceterorum Planetarum est medius, ut hìc vides.

♄.	Saturnus.
♃.	Jupiter.
♂.	Mars.
☉.	Sol.
♀.	Venus.
☿.	Mercurius.
☾.	Luna.

XII. Sol itaque orbem suum, seu motum contrarium ab Occidente in Orientem conficit trecentis sexaginta quinque diebus, horis insuper quinque, & quadraginta novem minutis.

Q. Quid mihi proderit hæc nōsse?

R. Hac tu notitiâ carere neutiquam poteris, si Zodiaci indolem intelligere voles, de quo postea sermo redibit.

XIII. Globum terraqueum variis lineis distinguunt Mathematici; non quòd illæ lineæ reapse inscriptæ sint telluri, sed ut earum ope animus discentis omnia certâ lege comprehendere possit.

XIV. Circulorum illorum alii vocantur *Maximi*; alii minores

Maximus Circulus est omnis ille, qui idem cum Globo centrum habens totum Globum, quantum ullibi patet, ac totam ejus peripheriam (*ambitum*)

circ.

circumplectitur, eumque in duas partes *aequales* dividit. Tales in Globo sunt 1. Omnes Meridiani. 2. Horizon. 3. Aequator. 4. Zodiacus.

Minores Circuli sunt omnes reliqui, qui non totam ambiunt sphaeram; quales in globo sunt Tropici, circuli polares, omnes paralleli.

XV. Quivis Circulus à Mathematicis secari solet in 360. *Gradus*. Quivis gradus in 60. *Minuta*. Quodvis minutum in 60. *Secunda*. Quodlibet secundum in 60. *Tertia* &c. In eorum libris has divisiones his notis scriptas leges. e. g.

o	I	II	III	IIII
15.	45.	36.	54.	28. &c.

Quas notas sic leges: 15. *Gradus*. 45. *Minuta*. 36. *Secunda*. 54. *Tertia*. 28. *Quarta* &c.

XVI. In Globo terrestri, seu Mappa quadam Geographica quilibet Gradus, si modò sit ex circulo aliquo NB. *Maximo*, comprehendit 15. milliaria Germanica. Id est, Si ego seu terrâ seu mari rectâ viâ proficiscar 15. milliaria Germanica, possum dicere, me unum gradum confecisse eundo.

Hinc faciles inibis rationes, quantum milliarium contineat totius terræ ambitus. Nempe, cum Gradus per gyrum sint 360. & quivis gradus sit 15. milliarium, necesse est totum ambitum contineri milliariibus Germanicis 5400.

Id verò de Circulis, ut dixi, maximis est intelligendum. nam minores, qui circum polos sunt ducti nempe paralleli, Tropici &c. pauciora etiam continent milliaria. Visum est igitur hoc loco tabulam struere, è qua seu in globo, seu in quavis mappa Geographica facile scire poterit studiosus, quot milliariibus locus distet à loco, ab Oriente in Occidentem, vel vicissim metiendò. Nam si ab æquatore ad polum aliquem metiaris, dubitare non licet, quin singuli

gradus dent 15. milliaria; quia sic metiendo secundum circulum maximum, Meridianum nempe, progrederis.

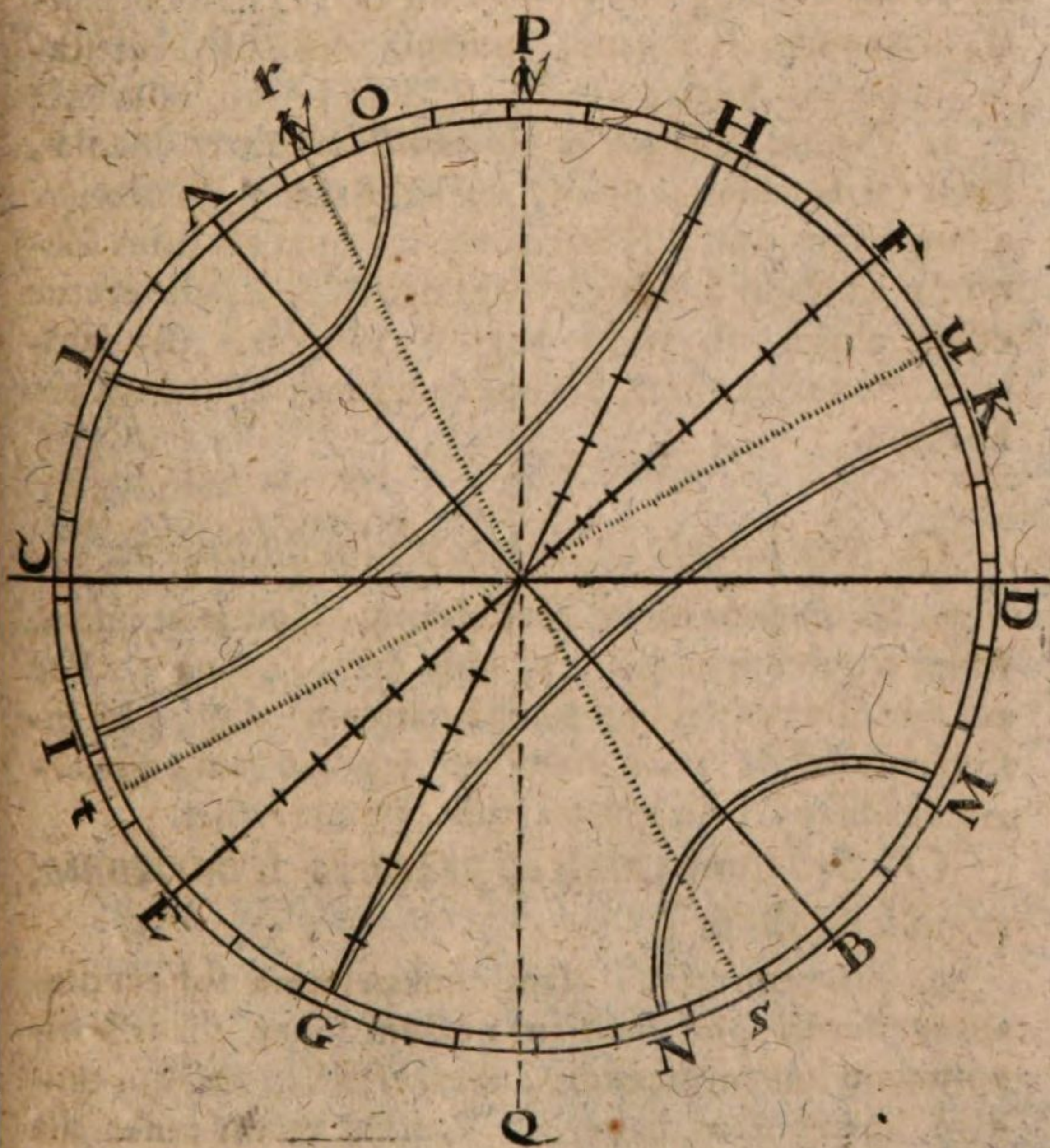
Si hac tabulâ usus es, vide in Charta vel globo sub quoto gradu *Latitudinis* sit locus uterque, quem investigas e. g. sub 51. Quære itaque in hac tabula gradum 51. & videbis è latere scriptum numerum milliarium 9. & $\frac{1}{2}$ quæ continentur uno gradu longitudinis ab Oriente in Occidentem vel vicissim. Deinde videsis in margine supremo vel in infimo Mappæ, quot gradibus longitudinis locus unus ab altero distet. Si itaque distent v. g. 10. gradibus, & quilibet gradus habeat $9\frac{1}{2}$ milliaria, facile erit colligere, ambo illa loca distare milliariis ferè 95.

Grado	Unus	Gradus	Milliar.	Grad.	Milliar.
disto	Grado				
Lati-	dus	28	13 - $\frac{1}{4}$	43	11 —
tudi-	Lon-			44	10 - $\frac{3}{4}$
nis.	gitu.	30	13 —		
	habet			46	10 - $\frac{1}{2}$
	milli-	32	12 - $\frac{3}{4}$	47	10 - $\frac{1}{4}$
	aria.			48	10 —
		34	12 - $\frac{1}{2}$	49	9 - $\frac{3}{4}$
1	15 —			51	9 - $\frac{1}{2}$
10	14 $\frac{3}{4}$	35	12 - $\frac{1}{4}$	52	9 - $\frac{1}{4}$
15	14 $\frac{1}{2}$	37	12 —	53	9 —
18	14 $\frac{1}{4}$	38	11 - $\frac{3}{4}$	54	8 - $\frac{3}{4}$
21	14 —	40	11 - $\frac{1}{2}$	55	8 - $\frac{1}{2}$
23	13 $\frac{3}{4}$	41	11 - $\frac{1}{4}$	58	7 —
26	13 $\frac{1}{2}$				

XVII. Antè quàm ad Globi delineationem gradum faciam , de quatuor mundi plagis nota. Illæ sunt *Oriens* , *Occidens* , *Meridies* , *Septentrio*. Si stes verus septentrionem converso vultu , habebis a dextra Orientem , à sinistra Occidentem , pone te verò Meridem seu Austrum. Nunc ad Globum.

CAPUT III.

Explicatio Globi & Circulorum.

A. *Polus Arcticus*, seu Septentrionalis, vel Borealis.

B. *Polus Antarticus* seu Meridionalis, aut Australis.

A-B. *Axis mundi*.

C-D. HORIZON. 1. Est Circulus maximus, qui transiens terræ centrum & Meridianum recto angulo (*Winkelrecht*) secans, globum in duo hemisphæria seu semiglobos æquales dividit. Ejus axis est linea ducta à puncto verticis humani P. per centrum mundi ad punctum è regione oppositum Q. Quæ duo puncta mathematicis sonant, punctum *Zenith* seu verticale, alterum *Nadir*.

2. Varium sortiuntur Horizontem terræ incolæ. Nam facile vides, illum, qui habitaret in puncto (r. alium habiturum esse horizontem; quia ab illius Zenit (r. ad Nadir S. si duceretur linea R. S. & si duceretur etiam altera illi recto angulo transversa per centrum mundi ext in u, illa linea t-u foret hujus hominis horizon.

Q. Non satis te capio hæc philosophantem.

R. Et quidem facile crediderim. Sed rem ipsam, scriptis quidem verbis, planius dicere nequeo. Fac autem Globum ipsum mathematicum aliquando inspicias & verses, tunc enim levi negotio rem pulcherrimam disces, si sit, qui vel paululum te erudiat.

Q. Sed tamen nihil est præterea de horizonte, quod scire fas sit?

R. Est enim verò. Nam cum primum sol revolutione diurna post mediam noctem super illam horizontalem lineam ascendit, dies est illi loco, qui eundem horizontem habet. Tamdiu etiam tenet illa dies, quamdiu sol super horizontem extiterit. Mox verò ubi ex adversa parte cæperit infra horizontem mergi, vesper ingruit & nox.

* * *

A-F-B-E Totus ille circulus extimus est MERIDIANUS. 1. Est circulus maximus per utrumque polum ductus. Hoc nominis sortitus est ob id, quod sol diurno motu ab oriente in occasum vergens meridiem efficiat tum, quando talem circulum attingit.

2. Omnia loca *eidem alicui* meridiano circulo in terris subjacentia simul meridiem habent, simul noctem concubiam.

3. Omnes porro circuli à polo altero ad alterum rectà ducti sunt Meridiani.

4. Id tamen discriminis intercedit, quod unus talis circulus præ reliquis dicatur *Meridianus Primus*, *Primarius*, vel *Principalis*. Hic in Globo, aut Mappis Geographicis grandiore calami ductu, vel duplici scribitur.

5. Non convenit autem Geographis de loco certo, ubi eum scribant. Multi tamen ducunt inter Africam & caput viride per insulas Canarias seu Fortunatas, unamque illarum Teneriffa dictam.

6. Hic circulus secat Æquatorem & Zodiacum ab Occidentali parte in primo gradu *Librae*, ab Orientali verò in primo gradu *Arietis*..

7. Meridianus est circulus maximus divisus in 360. Gradus, atque hi gradus ab æquatore ad polum numerati indicant *Latitudinem regionis*.

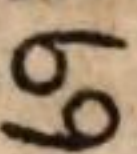
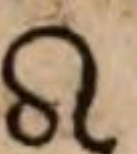
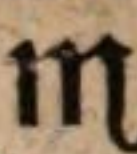
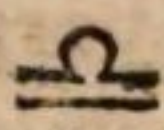
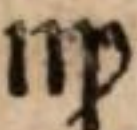
* * *

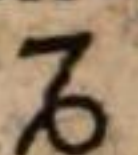
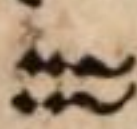
G-H. ZODIACUS, seu *Linea Ecliptica* est ipsissima linea seu via, per quam Sol motum suum contrarium ab Occidente in Orientem absolvit.

2. Est Circulus Maximus.

3. Per hanc viam seu lineam disposita sunt 12. signa cælestia hoc ordine ac versiculo hoc comprehensa.

 Sunt Aries , Taurus , Gemini ,

 Cancer , Leo , Virgo ,

 Libráque , Scorpius , Arcitenens ,

 (Seu Sagittarius) Caper ,

 Amphora (Seu Aquarius) Pisces.

4. Ceterum signa ista non sunt nisi constellationes , seu stellæ complures in totidem animalium figuras distinctæ à Mathematicis.

5. Sitæ sunt hæ stellæ in sphæra octava , de qua mox initio dictum est. Atque subtus hunc stellarum tractum & ordinem transit sol Orientem versus.

6. Cum Zodiacus dividatur in 360. gradus , & sint per eum disposita duodecim signa , cuilibet signo tribuuntur Gradus triginta.

7. Ex his gradibus sol quotidie progreditur uno non omnino integro gradu , ita ut intra terminum trecentorum & sexaginta ac paulò plurium dierum totum ambitum , omniâque 12. signa peragret , & ad idem punctum revertatur , unde ante annum digressus est.

8. Zodiacus verò etsi idem cum terra centrum habeat , non habet tamen eosdem polos , sed obliquè gyratur : nam poli ejus L & M. à polis mundi viginti tribus , unòque dimidio gradibus sunt remoti : & axis Zodiaci est linea L--M.

9. Hæc obliquitas caussa est , cur dies noctibus sint inæquales , cur modò hyems sit , modò æstas &c. Quæ omnia vix est , ut clarè explicentur absque globo.

10. Interim tibi sufficiat nôsse sequentia ; Cum
sol

Sol Arietis signum subit, dies noctibus sunt æquales, & est initium veris. Cùm *Cancrum* subit, longissimi sunt dies, solstitium æstivum & initium æstatis. Cùm attingit *Libram*, æquinoctium iterum est, autumnique principium. Cùm denique *Capricornum* ingreditur, brevissimi dies, solstitium Brumale, & Hyemis est initium.

* * *

E. F. ÆQUATOR. 1. Est circulus maximus, ita dictus, quod dies noctibus æquentur tunc, quando sol illam lineam attingit.

2. Zodiacus duobus in punctis hunc circulum interfecat, semel in parte occidentali ad initium Arietis: deinde in altera parte ad initium Libræ.

3. Divisus est in gradus 360. & in hoc circulo ab occidente orientem versùs numerandi sunt gradus *longitudinis* locorum, incipiendo à Meridiano primo.

* * *

I.-H Tropicus Cancrì.

G.-K Tropicus Capricornì.

Non sunt Circuli maximi. Tropici autem dicuntur à *Vertendo*, quod sol aliquem istorum attingens denuò versùs æquatorem se vertat. Tropicum Cancrì attingit æstate, cùm ingreditur Cancrum. Alterum hyeme, cùm Caprum subit.

* * *

L.-O Circulus polaris Arcticus seu Borealis.

N.-M Circulus polaris Antarcticus, seu Australis.

Sunt minimi circuli, quos describunt poli obliqui Zodiaci, quando circa polos mundi rotantur.

G g s

De

De Zonis.

Zona est certum intervallum Latitudinis à polo ad polum. Sunt autem *quinque* tales.

1. *Zona Torrida* est una tantum, & est ille terrarum tractus, qui inter utrumque Tropicum continetur.

Caloris est summi illa regio, quia sol incolarum cervicibus rectà imminet, & est ipsis perpetuò valde vicinus.

Intra hanc Zonam illi, qui sub ipso æquatore habitant, bis in annos singulos æstatem sentiunt: Æstas enim est, cum sol alicui regioni est proximus: his autem, qui æquatorem incolunt, bis quotannis est proximus, semel æquinoctio Vernali, quando sol è bruma seu Capricorno reversus supra illorum cervices pergit ad cancrum. Altera vice, æquinoctio autumnali, quando ab æstate, seu Cancro reversus iterum supra illorum cervices transit ad Capricornum. Tam qui æquatorem habitant, quàm qui reliquam Zonam torridam, bis quotannis, cum æstas ipsis fervet, meridianum solem verticibus suis ita imminentem excipiunt, ut nullas planè umbras spargant.

2. *Temperata Zona una Australis*, inter circulum polarem Antarcticum & Tropicum Capricorni.

3. *Temperata* altera est *borealis* inter circulum polarem Arcticum, & Tropicum Cancri.

Temperatæ sunt, quia iisdem terræ plagis nec vicinus nimis, nec ab iisdem nimis remotus est Sol.

4. *Frigida Zona Australis* inter polum Antarcticum & circulum polarem australem.

5. *Frigida Borealis* inter polum Arcticum & circulum polarem Borealem.

Frigidæ sunt, quia sol ab iisdem semper plurimum distat, utut longissimi hisce incolis dies sint.

Clima.	Paralelus.	Latitudinis. Gra. Min.	Diei longissima. Hore Min.
I	1	4 15	12 15
	2	8 25	12 30
2	3	12 43	12 45
	4	16 25	13 —
3	5	20 15	13 15
	6	23 50	13 30
4	7	27 40	13 45
	8	30 20	14 —
5	9	33 40	14 15
	10	36 28	14 30
6	11	39 2	14 45
	12	41 22	15 —
7	13	43 22	15 15
	14	45 29	15 30
8	15	47 20	15 45
	16	49 1	16 —
9	17	50 33	16 15
	18	51 58	16 30
10	19	53 17	16 45
	20	54 27	17 —
11	21	55 34	17 15
	22	56 37	17 30
12	23	57 32	17 45
	24	58 29	18 —
13	25	59 14	18 15
	26	59 58	18 30
14	27	60 40	18 45
	28	61 18	19 —

Clima.	Paralelus.	Latitudinis. Gra. Min.	Diei longissima. Hore Min.
15	29	61 55	19 15
	30	62 65	19 30
16	31	62 54	19 45
	32	63 22	20 —
17	33	63 40	20 15
	34	64 6	20 30
18	35	64 30	20 45
	36	64 49	21 —
19	37	65 6	21 15
	38	65 21	21 30
20	39	65 35	21 45
	40	65 47	22 —
21	41	65 57	22 15
	42	66 6	22 30
22	43	66 14	22 45
	44	66 20	23 —
23	45	66 25	23 15
	46	66 28	23 30
24	47	66 30	23 45
	48	66 31	24 —

Hic crescit diebus, post etiam
mensibus in-
tegris auge-
tur dies.

76 30	mens. 1.
69 30	mens. 2.
73 20	mens. 3.
78 20	mens. 4.
84 0	mens. 5.
90 0	mens. 6.

C. P. 31. 101. 101. 101.			C. P. 31. 101. 101. 101.		
101. 101. 101.			101. 101. 101.		
1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5
6	6	6	6	6	6
7	7	7	7	7	7
8	8	8	8	8	8
9	9	9	9	9	9
10	10	10	10	10	10
11	11	11	11	11	11
12	12	12	12	12	12
13	13	13	13	13	13
14	14	14	14	14	14

De Climatibus , & Parallelis.

1. *Clima* est tractus quidam per ambitum terrarum ab æquatore versùs polum.

2. Eodem modo *Parallelus*.

3. Sub æquatore quidem dies longissimi non possunt esse, nisi 12. horarum. Sed quovis deinde climate accrescit diei dimidia hora. *Parallelus* autem est *Climatis* dimidium , & quovis adeò parallelo dies longissima nonnisi uno horæ quadrante crescit.

4. Quodlibet *Clima* , & quivis *parallelus* continet certos gradus ab æquatore polum versùs numerandos , numerandi autem sunt in Circulo Meridiano , ubi inveniuntur delineati.

5. *Regiones* omnes per totum terræ ambitum , quæ eodem uno climate continentur , simul etiam ejusdem longitudinis dies habent.

6. Eædem etiam unà Ver , unà Æstatem , aliásque anni vices sentiunt.

* *Ut nullo labore scias , quot horis in quovis climate dies longissima luceat , & quousque se quodvis clima extendat , tabulam iterum adscribendam duxi. Usus ejus hic est.*

I. Vis scire , quoto sub climate tu vel gens quæpiam habitet ? *Inquire ergo vel in globo , vel in charta , sub quoto gradu latitudinis sis constitutus tu seu tua patria: e. g. invenies gradum 49. hoc reperto inspice in ista tabula illud laterculum , cui inscripti sunt gradus latitudinis , & quære in eo gradum 49. Hoc similiter repertò , perge ad laterculum illud , in quo climata sunt designata , & videbis , quotum sit clima tuum ; nempe 8. Parallelus autem 16. tus.*

II. Vis autem scire , quot horis duret tibi longissima dies ? *Quære primò clima tuum , ac parallelum , huic invento videbis in tabella è latere adscriptum esse numerum horarum , v. g. Climati 8. vo seu gradui Latitudinis 49. no horas diei , cum longissimus est , sexdecim.*

Hi fanè, qui sub ipso polo Arctico colunt, ab æquinoctio Verno, seu cùm sol Arietem subit, usque ad alterum æquinoctium Libræ, per sex omnino menses perpetuo die fruuntur; quia sol infra eorum horizontem nunquam demittitur. Post illud verò tempus per sex alios menses perpetuis tenebris sunt sepulti; quia sol eorum horizontem nunquam superat. Idem accidit incolis poli Antarktici, nisi quòd hi ab autumno ad vernum tempus luce gaudeant, reliquo anno nocte horreant.

De Latitudine Regionum.

1. Sphæra quidem per sese nec est longa, nec lata; ut tamen expeditius esset negotium, placuit Mathematicis Latitudinem sphæræ illam dicere, qua ab æquatore ad polum porrigitur.

2. Locus ergo, qui magis ad polum accedit, dicitur habere majorem latitudinem.

3. Metimur latitudinem per gradus, ita ut eos desumamus & numeremus ex Circulo Meridiano, incipiendo ab æquatore versùs polum.

4. In mappis numeramus eos in latere dextro vel sinistro, quæ vicem meridiani subeunt.

De Longitudine.

1. Longitudo porrigitur ab Occidente in Orientem.

2. Numeramus ejus gradus in æquatore incipiendo à meridiano primo.

3. In mappis numeramus eos in latere supremo aut infimo, quæ æquatoris agunt vices.

CAPUT IV.

De Mappis Geographicis.

1. Idem, qui Globo inscribi solent circuli, solent & mappis, hinc qui globum non ignorat, nec mappas nescire potest.

2. In supremo tabulæ latere reperire est Septentrionem, infimo meridiem, sinistro Occasum, dextro Ortum.

3. Quodvis horum laterum animadvertentes esse distinctum in gradus, & nonnunquam in minuta. Supremum & infimum sunt vice-æquatores, & in illis descripti gradus indicant Longitudinem. Sinistrum verò ac dextrum sunt Vice-meridiani, & designati per ea latera gradus Latitudinem notant.

CAPUT V.

De Uisu Globi & Cartharum.

Q. I. Quomodo statuere debeo globum?

R. Ita debes eum statuere, ut situm eundem præsentet, quem tu ipse in tua patria habes. Vel si de locis exteris quæris, eorum situm debes globo conciliare hoc modo.

1. Dispice in globo locum, quo tu habitas, & eundem duc sub circulum Globi æreum (*Meridianum immobilem* vocant) Inde vide, sub quotum gradum illius circuli cadat is locus, e. g. gradum 49. tum ex parte altera in eodem circulo æreo post polum antarcticum numera illos 49. gradus, & ita globum constitue, ut ille 49. nus gradus tangat horizontem ligneum globi.

2. Polum globi tui antarcticum obverte plagæ

plagæ cæli septentrionali ; & habes globum præparatum.

Q. II. *Possūmne ex globo discere, quota hora sit apud alias gentes, quando nobis est v. g. duodecima?*

R. Potes enimvero. Adverte in globo circa polum structam esse rotulam horariam. Itaque tuam patriam duc sub meridianum, & indicem rotulæ horariæ, apice ad meridiem conversa pone super horam 12. dein verte globum, usque dum locus alter, de quo curiosus es, incidat sub meridianum æreum. Consulto dein indice rotulæ, ille tibi indicabit, quota sit illius loci hora. Id tamen notes: si globum vertis dextram versùs, seu ad orientem, index loquitur de horis antemeridianis. Si ad occidentem vertis, index dicit horas pomeridianas.

Q. III. *Idne etiam in Mappis videre licet?*

R. Etiam. Nam singuli 15. gradus *Longitudinis* efficiunt unam horam. Si ergo locus à tuo distet *versus Orientem* 15. gradibus, scies, illo loco horam pomeridianam primam agi, quando tibi est meridies: si distat gradibus 30. agit jam horam secundam pomeridianam. Contrà si locus alter versùs *Occidentem* magis situs sit, tunc quivis 15. gradus dabunt horas antemeridianas.

Q. IV. *Quid mihi prodest ligneus ille horizon Globum ambiens?*

R. In illo descriptos leges 1. Ventos in illis plagis, unde surgunt. 2. Signa Zodiaci. 3. Calendarium. Cuivis ferè diei Calendarii respondet aliquis gradus descripti ibidem Zodiaci. Unde nōsse potes, in quonam signo Zodiaci, & quoto ejus signi gradu sol ambulet pro quovis petito die.

Q. V. *Si vellem ex globo discere, quot horis dies nobis duret hodie nempe 21. Aprilis?*

R. Potes

R. Potes id sanè. Etenim ex horizonte ligneo discas, solem illo die versari in secundo gradu Tauri. Accipe dein ceræ quandam portiunculam, illamque impone gradui secundo Tauri in illo Zodiaco, qui ipsi globo est inscriptus. Tu obverte globum orienti, ac nota gradum horizontis, quem attingit cera illa (quæ solis tunc orientis vicem agit) A notato illo gradu ad meridianum æreum usque, numera horizontem ligneum, quot gradus sint? eorum semper 15. dabunt tibi unam horam antemeridianam. Antemeridianis adde totidem pomeridianas, & habes sanè totam diei illius longitudinem.

Vel cum ceram ad horizontem convertisti, indiculum horarium pone super horam 12. tunc converte integrum globum ad occidentem, donec cera horizontem ibi tangat: Indiculus enim numerum horarum indicat.

Sic etiam pro quovis die reperies, quotâ hora sol oriatur. Nam ceram impone illi gradui zodiaci, in quo sol tali die moratur. Dein ceram duc sub meridianum æreum, indiculum verò impone horæ 12. Post ceram ad horizontem orientalem verte: Indiculus notabit horam petitam. Horam verò occasûs discas, si ceram ad occidentem devolveris.

Q. VI. Quâ potero in globo invenire, quot milliaribus distent duo loca inter se?

R. Id nullius est artis. 1. Si sita sint ambo loca in circulo aliquo *maximo*, numeratantum, quot gradus sint inter utrumque? quivis illorum graduum prodit 15. milliarum communia.

2. Si sint in circulo minore, quilibet gradus minus 15. milliaribus dabit, id quod haurire poteris è tabella, quam paulò antè ad calcem Cap. 2. depinxi.

3. Vel

3. Vel, acceptò circinò metire distantiam utriusque & circinum pone super meridianum vel alium circulum maximum : quot gradus abscindit utrumque circini crus, toties quindecim milliaria numera, quibus distare dic loca quæsit.

Q VII. *Quo pacto id in Mappis fiet?*

1. Sæpe in illis designatam reperiēs scalam miliarium : illam itaque applica.

2. Si nulla sit descripta scala, eodem modo indaga-
bis, quo in globo fecisti.

CAPUT VI.

De Mensuris Geographicis.

Uncia, seu granum est quarta pars digiti.

Digitus habet 4. uncias, seu grana.

Pes habet 12. digitos.

Passus Geometricus habet 5. pedes.

Stadium passus 125.

Leuca 1500. passus,

Milliare Germanicum seu Geometricum 4000. passus, id est iter unius ac dimidiæ horæ, & paulò plus

Milliare Italicum 1000. pass. Itaque quatuor Italica unum constituunt Germanicum.

CAPUT VII.

*De nonnullis vocibus seu Phrasibus, quæ
Geographiæ solennes sunt, olim æque
ac nunc.*

1. *Hominum situs* in terra inter se varius est.
Antipodes sunt ii populi, qui in aversa terræ parte
ò diametro oppositi habitant: Ut ferè sunt regnum

Tri-

Tripolitanum in Africa , & Paraquaria in America. *Antoeci* , quorum alteri in eodem hemisphærio degunt , sed versùs Borealem polum ; alteri transæquatorem versùs polum Australem : Ut Peloponnesus , seu Morea , & circiter Caput Bonæ spei. *Perioeci* demum , qui in eadem quidem zona sunt , sed è regione adversa , alteri nempe cis polum , alteri trans eundem polum : Ut Sinus Persicus , & insula Californiæ.

2. *Terrarum* varius est situs aut forma , seu partes , quæ sic explicantur. 1. *Continens* (das veste Land) est terra ampla , alteri terræ ita adnexa , ut nullo mari dividatur : e. g. Italia continens est Galliæ seu Rhætiæ &c. 2. *Insula* (ein Eyland) terra est undique mari cincta , ut Anglia , Cyprus. 3. *Peninsula* (ein halb-Insul) græcè *Chersonesus* , est terra æquore ita cincta , ut tamen aliqua ex parte continenti jungatur : e. g. Peloponnesus , Dania , Italia. 4. *Isthmus* (ein Erd-Zunge) est angustus terræ limes , qui peninsulam aliquam cum continente , vel alia peninsula committit. ut Isthmus Corinthiacus , qui Peloponnesum reliquæ Græciæ adnectit. 5. *Riiste* , Ora maritima , Gallis ferè *Côte*. 6. *Promontorium* (Capo , sive Cabo) est mons in mare prominens. 7. *Juga* dicuntur perpetui montes , v. g. Taurus , Caucasus &c. 8. *Alpes* montes præalti , quales sunt Rhætici , Tridentini &c. 9. *Pyla* , seu *Portæ* , sunt montium angusti accessus ex una regione clausa in aliam.

3. *Aquarum* quoque varius modus est ac nomen. 1. *Oceanus* est mare magnum orbem circumfluens , non inclusum angustiis terrarum aut insularum ; ab adsitis regionibus varia nomina fortitur , e. g. Gallicus , Britannicus , Æthiopicus &c. Quæ aliâque nomina disce è mappis Geographicis. 2. *Archipelagus* est mare multis insulis consitum , quorum quatuor sunt : Ægeum habet Cycladas Insulas ; S. Lazari
H h cum

cum insulis Latronum in India Orient. Maldivense in Mari Indico ; Mexicanum in America cum insulis Antillis &c. 3. *Sinus* est maris pars in terram altius recedens : e. g. Sinus Arabicus &c. Hodierni finum oblongum , vel aliàs angusto aditu præditum dicunt *Golfo* ; latum autem, & ampli accessus vocant *Bayam*, *die Bane*, oder *Meer-Busen*. 4. *Portus* angustior est maris recessus, angustum habens aditum , quò applicantur navigia , ut & à piratis hostibusque , & à procellis sint tuta, nostris est ein *Meer-Hafen*. 5. *Rheede*, vel *Rhade* locus est amplior, quàm portus ; clausus partim peninsulâ aliquâ aut terræ tractu in mare procurrente, e. g. die *Dantiger Rheede*. Ubi locorum navium statio esse potest , donec venti posuerint. 6. *Fretum* , hodie *Canal* (ein *Meer-Enge*) angustum est mare inter duas terras vel insulas.

e. g. Fretum Danicum der
Eund.

LIBER SECUNDUS.

Descriptio Germaniæ.

* *Germania in decem Circulos distributa est: quæ quidem distributio licet ordinem naturalem & Geographicum non sequatur, est tamen scitu magis necessaria his, qui PRUDENTEM & POLITICAM Germaniæ notitiam querunt.*

CAPUT I.

Circulus Austriacus, cum Ditione universa Austriaca.

§. I. Austria.

1. Vini, Cereris, Croci nobilissimi, Metallorumque ac Salis apud *Gmundam* ferax est regio: ab interfluente Danubio ad mercaturæ quæstum instructa.

2. Mores elegantes multæque comitatis.

3. Religio Catholica.

4. Insignia scutum purpureum cum transversa semita argentea.

5. Metropolis est *Vienna* totius Germaniæ facile frequentissima ac splendidissima: Imperatorum Austriacorum regia. Loci Antistes Archiepiscopali nuper mitrâ auctus est an. 1721.

§. II. *Styria.*

1. Pascuis, Vino præcipuè Luttenbergico, feris sylvestribus, fale, ac præsertim invictò chalybe copiosa.

2. Mores vulgi ab humana consuetudine nonnihil abhorrent.

3. Religio Catholica, Deiparæ devota.

4. Insignia scutum viride, animal argenteum semi-leo semi-Bubalus, è faucibus, naribus auribusque ignem vomens.

5. Metropolis superioris Styriæ est *Gracium*, Grätz, inferioris *Judenburgum*. Munimenta adversus Turcam sunt *Raasdorpurg*, *Tsafenthurn*, *Eisen*. Omni encomio superior est *Cella Mariana*, *Mariazell*, Icone D. Virginis ornata, Benedictinis S. Lamberti credita.

* Ceterum *Styriam* emit Leopoldus VI. Austriæ Dux an. 1193.

§. III. *Carinthia, Kärndten.*

1. Vino caret, cereris quantum satis, & piscium; abundat tamen pascuis, & feris sylvestribus.

2. Mores Styriis non absimiles, Linguâ utuntur etiam Sclavonica seu Vindica.

3. Religio Catholica.

4. Insignia tres nigri leones in scuto rubro.

5. Princeps urbs *Clagenfurtum*.

* *Carinthia* nec sola hodierna, sed quidquid plagæ Styria etiam atque Carnia obtinet, Boici juris facta est seculo septimo. Atque anno 788. Ingevo à Carolo M. Archidux constitutus est. Denique Mainhardus Comes Tyrolis ob Conjugem suam Ulrici postremi Carinth. Ducis filiam feudum illud accepit. an. 1282. Henrici verò V. filia Margaretha Maultaschia Tyrolim attulit Austriæ an. 1363. Cùm Austriaci jam an. 1333. feudum Carinthiæ à Ludovico Bavaro Imp. obtinissent.

§. IV.

§. IV. Carniola, Crain.

1. Frumentô, pisce copioso, vinôque & mercuriô instructa. 2. Mores fortes, & lingua Sclavonica. 3. Religio Catholica. 4. Insignia scutum argenteum, aquila cærulea, quæ coronâ rubrâ ornatur, gestâtque in pectore lunam argenteam cum rubris tessellis. 5. Metropolis *Labacum*.

Complectitur Carniola etiam Marchiam Vinidorum, *Windischmarck*, cum civitate *Metlinga*, & Istriæ partem cum portu *Tergeste*, *Triest*; & *Fano S. Viti Flomonensis*, vulgò *Fiume*; item Comitatum *Goriziensem*.

§. V. Tyrolis Comitatus.

1. Vini, Salis, metallique dives, sed aliarum rerum ferè inops. 2. Incolæ laborum patientes, œconomi, libertatis amantes. 3. Religio Catholica. 4. Insignia scutum argenteum, aquila rubra cum corona & pedibus rubris; per utramque alam semicirculus aureus extenditur, desinens in trifolium aureum. 5. Metropolis est *Oenipontum Insprugg*. Aliàs *Bolzanum*, *Bözen*, nobile est emporium. Munimenta sunt versùs Sueviam *Ehrenberga*; Bavariam versùs *Kuffsteina*; Italiam *Clausula Rofel*: regionem *Athesinam* *Das Etschland* tuetur *Finstermünz*.

* Sunt hic duo Principatus & Episcopatus *Tridentinus* & *Brixinensis*. Cujus Præsules sunt Imperii Principes, ita ut secundùm pacta cum Austriacis sub an. 1500, inita Sessione ac voto in Comitibus Imperii potiantur, reliquum jus ad Austrios spectet, cum onere tamen præstandi contingentias &c.

* Sextô seculô Boiis Tyrolis parebat seculo 10. Comites Andecenses & Duces Meranii obtinere. Seculô 13. Comites Gorizienfes. Denique *Margaretha Maultaschia* Austrios heredes fecit an. 1363. Vide postea §. 22. N. II.

§. VI. *Anterior Austria.**Border Oesterreichische Lande.*

* *Ita dicuntur, quæ in & circa Sueviam Austriacæ ditionis sunt.*

1. Marchionatus *Burgaviensis*. 2. Comitatus *Montfortius*, 3. *Nellenburgicus*, 4. *Veldkirchenfis*, 5. *Brigantinus*, 6. *Hohenbergensis* in silva *Hercinia*. 7. *Præfectura provincialis Suevica*, *Landvogtey* per amplam Sueviæ partem effusa plures urbes, oppida, ac Dynastias complexa. 8. *Brisgovia* ampla provincia, cum duobus præcipuis adversus Gallos munimentis *Brisaco* & *Friburgo*. 9. *Urbes Silvaticæ* quatuor, *die Vier Wald-Städte Rhenofelda*, *Seckinga*, *Lauffenburgum*, & *Waldshuta*. 10. *Urbs Constantia* olim libertate privata à *Carolo V.* ob inobedientiam.

Olim & *Alfatia* hujus juris erat, sed pace *Westphalica* Gallo data præter decem in ea civitates *Imp.* Gallus etiam illas abripuit an. 1683. & pace *Rysvicensi* eidem permissæ sunt an. 1697.

* *Jam reliqua, quæ Austriaci juris sunt persequamur, etsi nec ad circulum Austriacum, neque ad Germaniam pertineant.*

§. VII. *Hungaria regnum.*

1. *Terra plana & opima nullo fertilitatis genere destituta est.*

2. *Mores gentis gloriæ avidi, & ad subitos motus facti: improbi laboris impatientes. Lingua iis propria; sed multis locis Slavonicam loquuntur, seu Slavaticam.*

3. *Religio Catholica. Frequentibus tamen motibus facile aditus patuit Lutheri, Calvini, Anabaptistis &c.*

4. *Insignia scutum rubrè candidèque virgatum cum Cruce Patriarchali, tribus viridibus colliculis imposita: Cruci imminet corona aurea.*

5. *Superioris Hungariæ caput est Posonium, Pressburg: reliquæ sunt Tyrnavia, Cremnizium, Cassovia, Eperia, Tockayum, Varedinum, Groß-Waradein, Temesvaria.*

Inferiori præest *Buda*, *Offen*; inde *Strigonium* *Gran*
fedes Archiepiscopi Primatis; *Jaurinum*, *Naab*; *Co-*
mora; *Sigethum*; Pons *Esseckii* in multa passuum mil-
 lia palustribus locis impositus.

* Res Hungariæ antiquas diximus in Historia profa-
 na Lib. 2. cap. 3. §. 2. fol. 342. &c. Albertus demum
 Austriacus a. 1438, duxit Elisabetham Sigismundi Imp.
 & Hungarorum regis filiam, quæ ipsi Alberto & Austria-
 co Stemmati Hungaricas ditiones hereditatis jure attu-
 lit, quod paulò post iterum amissum iterum recuperavit.
 Ferdinandus I. Caroli V. Cæsaris frater ducta in con-
 jugium Anna sorore regis Ludovici II. ex Jagellonicis
 ultimi in Hungaria, occisi in prælio Turcico an. 1526.
 Proceresque regni ab an. 1687. & nuperrimè successio-
 nem familiæ Austriacæ se conservaturos polliciti sunt:
 quamvis profectò non omnia sint tuta in populo ad mo-
 tus ita prono. At enim cùm Germani, ac præcipuè
 Austriaci regnum Hungaricum ab indigenis sæpè aut de-
 sertum, aut proditum suo ære sanguinéque redemerint è
 Turcarum captivitate, meritò id suum fecisse putandi
 sunt: nec sine injuria Hungari Germanici sanguinis re-
 ges respuere poterunt. Et an. 1687. agnoverunt here-
 ditarium esse.

§. VIII. Transylvania, Sibenbürgen, Principatus.

1. Montibus impedita regio. 2. Incolæ ex advenis
 mixti varios præseferunt mores. 3. Religio mixta. 4.
 Insigne scutum cæruleum cum tribus dentibus Elephan-
 tinis. 5. Prima civitatum *Cibinum* *Hermanstadt*; in-
 de *Neoforum*, *Alba Julia* *Weissenburg*. Danubium
 versùs montium fauces sunt *Porta ferrea* dictæ.

* Principibus olim suis paruit, qui Hungariæ regi-
 bus fuere vectigales, aut clientes. Postremus *Apaffi* no-
 mine metu Turcarum suis ipse viribus diffusus Cæsareo
 Austriaco juri totam submitit an. 1690. Defunctus Vi-
 ennæ an. 1713.

§. IX. *Servia regnum.*

Telluri non desunt nisi cultores, quos abunde jam submittit Monarcha Carolus VI. qui eam provinciam nupero bello Turcico suæ ditioni adjunxit an. 1718. Metropolis est *Alba Græca* Belgrad ab Eugenio capta 1717. 19. Aug. *Senderovia*, munitissimumque præsidium *Orsova*: *Passarovicum* ad Moravam amnem, quô locô induciæ 25. annorum junctæ sunt 1718. At jam quidquid est Serviæ cum ipsa Alba Græca in potestatem rediit Turcarum bello adversus hos à Carolo infeliciter cœpto an. 1737. atque infelicius finito an. 1739.

§. X. *Sclavonia regnum.*

1. Solum pingue, 2. Gens bellicosa, 3. Religio potissimum Græca, 4. Insignia scutum aureum: brachium rubrô vestitum cum acinace. 5. Præcipuæ urbe: *Copranicia*, *Esseckium*, *Petrovaradinum*, *Carlovicum* &c.

* *Ausiriaco juri accessit an. 1687. anno verò 1718. utraque Savi fluminis ripa adjecta est.*

§. XI. *Croatia regnum.*

Barbaris & regionibus & moribus partim vicina gens. Linguâ gaudet Sclavonicâ. Insigne scutum rubro & argento tessellatum.

Pars Austriis tanquam Hungariæ regibus subest, cujus caput *Carolopolis* *Carlstadt*. Pars Turcis. Pars (*Morlachie* nomen est) Venetorum tutelam amplectitur.

§. XII. *Bosnia regnum.*

Ejus pars Savo proxima Austriaco Imperio nuper cum Servia vindicata est: Cetera Ottomannidas venerantur.

A. A. S. M.

§. XIII.

§. XIII. *Dalmatia regnum.*

Et hujus pars, cui *Senia*, *Zeng*, caput est, Austriacis subest.

Insignia scutum cæruleum, tria capita Leopardorum coronata.

* *Nunc de Italia Austriaca sermo erit.*

§. XIV. *Neapolis regnum.*

1. Regio ad delicias facta: attamen Vesuvii incendia & crebri terræ motus sæpè exitio sunt. 2. Mores inquieti. 3. Religio orthodoxa. 4. Insigne scutum cæruleum liliis aureis consitum. 5. Caput regni *Neapolis*, nobilitate frequens. Post *Capua*, *Aquinum* D. Thomæ patria: Mons *Casinus* Benedictini Ordinis princeps cœnobium.

* *Quo pacto Hispanico atque aded Austriaco juri cesserit, diximus in Hist. profan. lib. 2. cap. 4. §. 2. fol. 360. Utque rursus in Hispanorum redierit potestatem an. 1735, retulimus in continuatione Historiæ profanæ.*

§. XV. *Sicilia regnum.*

1. Horreum Italiæ, sed Ætneis incendiis & terræmotibus obnoxia. 2. Moribus vivunt Italicis, eademque utuntur linguâ. 3. Religio Catholica. 4. Insigne Crux decussata vulgò *Andreas-Creux*. In inferiore ac superiore angulo aureo quatuor visuntur rubri pali: in utroque latere argenteo aquila nigra cum rostro pedibusque rubris. 5. Princeps urbium *Messina* prœregis sedes: *Catana* Ætnæ subjecta, quem *Mongibello* indigenæ vocitant. Ex adverso litore *Palermo* seu *Panormus* regni olim caput.

* *Eadem, quâ Neapolis, sorte ad Austrios delapsa est Sicilia. Et eadem quoque sorte ad Hispanos rediit an. 1735.*

§. XVI. *Mantua Ducatus.*

1. Ludovicus Gonzaga primus à Carolo IV. Imp. Præfecturam & Vicariatum Imperii Mantuanum emto obtinuit an. 1348.

2. Sigismundus Imp. adjecit titulum Marchionis a. 1433.

3. Carolus V. Imp. Ducalem honorem decrevit. a. 1530. addiditque Marchionatum Montferratensem. 1536. quem Marchionatum Ducali honore ornavit Maximilian. II. Imp. 1573.

4. Nupero bello de Successione Hispanica gesto Carolus IV. Gonzaga Gallis Ducatum prodidit 1701. Proscriptus inde à Cæsare tanquam Imperii vasallus, in exilio obiit 1708. Montferratum Sabaudis datum; Mantuam Cæsar tenet: ejus tamen recuperandæ spes facta est Duci *Guastalla*, qui Gonzagis sanguine jungitur.

5. Insignia sunt Crux rubra, & in quovis ejus angulo aquila nigra rubro cum rostro. Mediam crucem aliud scutum occupat variè pictum.

§. XVII. *Mediolanum Ducatus.*

1. Mediolano præerant Imperatorio nomine Galeatii Vicecomites, *Visconti*.

2. Ducalem iis titulum emto dedit Wenceslaus Imp. 1396.

3. Inde Sfortiarum gens Ducatum occupavit 1450. Sed variâ fortunâ, Gallis suo lubitu pleraque agentibus.

4. Maximilianô Sfortiâ expulsô à Gallis, Carolus V. Imp. hoc Imperii feudum vindicavit a. 1521. & Franciscum I. Gall. regem arma opponentem acie captum abduxit an. 1525. Ducatûmque concessit Francisco Sfortiæ, fratri Maximiliani 1529.

5. Mor-

5. Mortuô Franciscô 1535. Galli denuo vim tentârunt , sed pace Cameracensi denique Mediolano renunciârunt. 1459. Huncque in modum Hispano - Austriacis regibus tandem cessit Ducatus, quem utut jam occupassent Galli nuperô bellô, mox tamen deferre sunt coacti. *Vid Histor profan. L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo & Josepho Impp.*

6. Insigne anguis cæruleus ter tortuosè inflexus , rubrum pusionem faucium hiatu complectens.

7. Urbes *Mediolanum; Comum; Ticinum seu Pavia; Laus Pompeja seu Lodi; Cremona; Valentia &c.*

8. *Bertona & Novaria* an. 1736. Sabaudo cedi debuerunt cum agris suis.

* *Nunc de ditionibus Austriacis in Circulo Burgundico fitis agamus.*

§. XVIII. Belgium Hispanicum , seu Austriacum.

1. Regio placidissimo tractu extenta.

2. Incolæ commendatæ formæ & industriæ. Libertatis tenaces. Muliebri potius imperio capiuntur, ut solent multæ gentes aliàs vehementiores. Gaudent amari atque in honore esse. Lucri præcipuè cupidine aguntur.

3. Religio mixta in Universo Belgio , sed in Austria-co & Gallico Catholica.

4. Insigne omnium Provinciæ est Leo.

Quæst. Quæ fuit prima facies Belgii, & quibus viis ad Austriacos pertinuit ?

R. 1. Ludovici Pii duo nepotes Carolus & Lotharius ditionem paternam ita divisere , ut Lothario cederet regnum Austrasiæ, seu Lotharingia, Alsatia atque Belgium, ut in Historia profana narravimus.

2. Deinceps varii comites nobiles illas plagas inter se diviserunt , donec tandem Carolus audax

Bur-

Burgundiæ Dux potentissimus omnes unâ sui juris fecerit.

3. Ejus Unigenita Maria Maximiliano I. Imperatori Austrio nupta a 1477. Austriacam ditionem omnibus illis provinciis auxit.

4. Mox tamen Galli huic prædæ inhiantes partem non spernendam avulserunt nempe Picardiam, Artesiam &c. & an. 1568. Septem provinciæ conspirantes Hispanico-Austriaca Imperia dedignati sunt.

5. Quid proximo Bello Hispanico gestum sit, quæras licet in *Historia profana* L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo, Josepho & Carolo Impp.

5. Decem ergo Provinciæ in tres Dominos, Austriacos, Gallos, & Fœderatos seu Hollandos divisæ sunt. Quid earum ad unumquemque spectet, videamus,

I. Luxemburgicus Ducatus. Cæsaris sunt *Luxemburgum* metropolis &c. Gallorum sunt *Monsmedius*, *Monimedy* &c.

II. Limburgum Ducatus. Pars Cæsari paret, pars Gallo, nonnihil Hollandis.

III. Geldria Ducatus. Cæsaris sunt *Ruremunda* &c. Borussiae regis *Geldria* &c. Hollandorum est provinciæ inferior pars.

IV. Namurcum Comitatus. Cæsaris sunt *Namurcum*; *Caroloregium*, *Charleroy* &c. Gallorum *Carolomontium* &c.

V. Hannonia, Hennegau Comitatus. Ad Austrios spectant *Montes*, *Stenkerken* &c. Ad Gallos *Valentiana* *Valenciennes*, *Cameracum*, *Bochanium*, *Landrecium* &c.

VI. Artesia, *Artois*, tota Gallorum est. Urbes *Atrebatum*, *Arras*, *Audomaropolis*, *S. Omar*. &c.

VII. Brabantia Ducatus. Potissima Cæsar tenet: Urbes *Bruxella*, *Brüssel*; *Lovanium*; *Antverpia*; *Mechlinium* &c. Batavi tenent *Bredam*; *Silvam*

Silvam Ducis, Herxogenbusch; Trajectum ad Mosam. Maastricht.

VIII. IX. Antverpiensis Marchionatus, & Dynastia Mechliniensis antehac seorsim provinciæ jure gaudebant. Nunc Brabantia junguntur.

X. Flandriæ Comitatus, Cæsari parent *Gandavum* Gent amplissima urbium; *Bruga, Tornacum, Dordrecht; Aldenarda; Teneramunda, Dendermond; Ostenda*, Maritimis in Indiam Orientalem itineribus an. 1719. Cæsaris autoritate adornatis, & in regnum Coromandelæ tendentibus famosissima. Gallis subditæ sunt *Insulæ Rüssel; Duacum; Dunkerka; Gravelinga &c.* Sed hi etiam reliquum Flandriæ vi obtinuerunt an. 1745. Batavis parent *Clausula, Schluiss; Hulstum &c.*

* Denique Bohemicas ditiones, quæ Austria Sceptro colla submitunt, numerandi locus est.

§. XIX. Bohemia Regnum.

1. Vina, ceres, feræ, metalla, gemmæ, herbæ, fontésque salubres & quidquid in votis cuipiam esse possit, hîc abundant.

2. Civium genius ad scientias artésque factus est. Lingua passim duplex Teutonica ac Sclavonica.

3. Religio Catholica; etsi Hussitarum reliquiæ supersint.

4. Insigne Scutum rubrum, Leo argenteus cum cauda duplicata, & corona aurea.

5. Metropolis *Praga*. Inde *Ægra*, Wallensteinii nece, acidularum non procul diffita scaturigine, antidotô Mithridaticô à sacris D. Francisci Virginibus ibidem confectô, ac demum Iconum è membranis tenuissimo ductu sculptarum artificîô passim laudatissima. Haud longè absunt *Thermæ Carolinae, Carls-Bad* calidi laticis salubritate quibusvis aliis celebriores.

§. XX. *Moravia Marchionatus.*

1. Ubertas. 2. Populi ingenium. 3. Religio Bohemicis similes. 4. Insigne scutum cæruleum, aquila argenteis rubeisque tesselliis distincta. 5. Metropoles duæ sunt *Olmucium*, & *Brüna* cum arce *Spielberg*.

§. XXI. *Silesia Ducatus.*

1. Soli ingenium. 2. Gentis mores. 3. Religio eadem ferè quæ Boëmis. 4. Insigne aquila nigra coronata, cum argentea in pectore luna, in scuto aureo. 5. Metropoles sunt in superiore Silesia *Troppavia*, in inferiore *Wratislavia*, *Breslau*, urbs Episcopalis. Nuper an. 1742. Inferior regionis pars ad Neissam usque flumen cum Comitatu Bohemiæ Glacensi data est Borussia regi supremo jure.

Q. I. *Quomodo Bohemicae ditiones Austriacis Principibus sunt subjectæ?*

R. 1. Olim Boëmiam incoluere Suevi, post Marcomanni, demum Sclavi, quorum unus *Zechus* è Slavonia exul in silvestribus hisce locis asylum constituisse, Principatusque Boëmici fundamenta posuisse fertur sub an. C. 640.

2. A Carolo magno hæc exulum manus facta est tributaria sub an. 780.

3. Inde Fidem Romanam amplexi paulatim Ducum honorem usurpârunt. Is Ducatus Zwentibaldo Moraviae regi fiduciario concessus est ab Arnulpho Imp. 890.

4. Paulò post vertente alea Otto M. Imp. Moraviam dono dedit Wenceslao Sancto Bohemiæ Duci, ei que Regios honores decrevit. an. 936.

5. Sed cum Boleslaus Wenceslao fratri id honoris invidens eum impia nece sustulisset, regiâ purpurâ iterum exuta est Bohemia an. 937.

6. Eam tamen Wratislao II. restituit Fridericus Barbarossa Imp. an. 1140.

7. Rudolphus Imp. I. Wenceslao IV. addidit officium archipincernæ Imp. an. 1286.

8. Denique an. 1526. Ferdinandus I. postea Imperator electus à Bohemis rex, Austriacis posteris nobiles has ditiones constanter possidendas reliquit, quas ipse adeptus fuerat tam electione Procerum, quam nuptiis *Annæ* filiae ultimi Boëmiæ & Hungariæ regis Ladislai, qui à Turcis est interemtus.

Q. II. *Estne Bobemia regnum Electivum an Successivum?*

R. Mathia Cæsare ac rege defuncto Boëmi spreto Ferdinando II. Austriaco eligere tentârunt Fridericum Palatinum. Ac licet Ferdinandus editis scriptis jus suum hereditarium assertum iverit, Bohemi tamen maluerunt ferro experiri. Sed commissâ in Albo monte decretoria pugnâ fusi manus dedere 1620. *Vid. Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. f. 185.*

Q. III. *Quæ sunt in Imperio munera Regis Bobemorum?*

R. 1. Is est *quartus* Electorum, & post Ecclesiasticos primus.

2. *Archipincerua* munere fungitur in Curia Imperatoris, eidemque poculum offert.

3. Ipsi liberum est in comitiis comparere sive non. Nec ejus ditiones in aliquo Circulo Imperii, aut in matricula continentur. Nec quidquam exactionis præstat. Sed cum an. 1708. denuo cæpit frequentare comitia, promisit deinceps tantum ærario Imperii pendere, quantum alius Elector, einen Churfürsten *Anschlag*.

§. XXII. *De Origine Domus Austriacæ.*

1. Carolus Magnus redacta in potestatem Pannonia (ea est moderna Austria) Hunnisque inde ejectis suos huic regioni Satrapas præfecit sub an. 799.

2. Ve-

2. Verùm Henricus I. Auceps limitem istum Imperii seu Marchiam ampliùs munivit, Marchiamque Austriam vocavit, & Marchiones præfecit Comites *Babenbergenses* seu *Bambergenses* a. 928. Quamquam id sit ambiguum, & aliàs ab Arnulpho Malo Bojorum Duce eorum genus derivetur.

3. Leopoldus *Largus* exautorato Henrico superbo Bojorum Duce Bavariam accepit à Conrado III. Germ. Rege an. 1138. At succedens ei frater Henricus, *Jasamergott* dictus, cum Bavarò Leone litem contraxit, quæ à Friderico I. Barbarossa in comitiis Ratisponæ 1156. ita diremta est, ut Leo quidem Bavariam reciperet, sed *Austriam Superiorem* ab Oeno flumine ad Anasum usque (*Das Land ob der Enß*) Marchionibus Austriis dimitteret. Ac ne Austrii Bavarix *Ducatu* omnino cedere aut exui viderentur, ipsi deinceps non Marchiones sed *Duces* vocari jussi sunt ab eodem Cæsare.

4. Leopoldus *Virtuosus* Stiriam emit. a. 1193.

5. Fridericus II. Bellicosus à Carnis in Marchionem adoptatus est. a. 1233. Hinc *Carniola*, cum annexa Liburnia, quam hodie *Marcham Vinidorum*, *Windisch-March*, dicunt, accessit Austriæ, eæque provinciæ Ducatus titulo donatæ sunt à Friderico II. Cæsare. Fuit hic ultimus Babenbergensium.

6. Friderico defuncto Hermannus Marchio Badensis Austriam occupat, qui sibi desponderat *Gertrudem* Austriacam. Ejus filius *Fridericus* cum Conradino Suevo Neapoli capite plexus est a. 1269.

7. Itaque Rudolphus I. Habsburgicus feuda Austriaca filio suo Alberto concedit 1280. qui matrimonio sibi jungit Elisabetham quam nonnulli putârunt esse filiam Agnetis. At certum est, Elisabetham illam filiam fuisse alterius Elisabethæ Boicæ, Sororis Ludovici Severi Bojorum Ducis, quæ senior Elisabetha primis nuptiis juncta erat Conrado Sueviæ Duci regique Romanorum, unde mater extitit Conradini decollati: alteris

alteris autem nuptiis in thalamum concessit Mainhardi Comitis Tyrolensis. Agnes verò illa Austriaca ab Ottocaro rege denupta est Gregorio cuidam nobili in *depressionem generis*, ut quidam eorum temporum auctor loquitur. Sueviæ verò Ducatus cessit Rudolpho alteri Cæsaris filio.

8. Fuere autem Habsburgici Comites à Regibus Francis Præfecti Brisgoviae provinciae sub annum C. 600. qui paulatim sui juris fecerunt non solum Brisgoviam, sed Suntgaviam, Alsatiam, Argoviam, Glattgoviam, Badenæ Comitatum, Kyburgum, Lenzenburgum, Egishemium, Dachsburgum, Zöringam & Helvetiam pleramque ac Sueviam &c. &c.

9. An. 1308. defecere ab Austriacis Helveti, uti nar-
ramus in Geograph. Helvet.

10. A. 1333. Carinthia Austriaco juri accessit, Duce ejus postremo Henrico V. defuncto, ab ipsomet Ludovico Bavaro Imp. donata. Margarethæ verò Maultaschiæ Henrici Carinthiaci filiae sola Tirolis relicta.

11. Maultaschia nupta est Ludovico Romano è Bavaris Principibus Marchioni Brandenburgico. Cum illo filium nacta est Mainhardum, Margarethæ Austriacæ desponsum a. 1363. verum cum is eodem anno è vivis excessisset, etiam Tirolis Austriacis tradita est, quam traditionem ratam habuit Carolus IV. Imp. 1364. Ac licet Bavari Principes de injuria quererentur, consensere tamen an. 1369.

12. An. 1370. Emti sunt Comitatus Montfortius, Pludentianus, Heiligenbergensis, & Feldkirchensis, ac demum a. 1379. Præfectura Suevica, *die Landvogtey*.

13. Sed cum *Fridericus cum vacua pera* vulgò dictus, *mit der lãren Taschen*, Joannem antipapam Concilio Constantiensi subduxisset an. 1415. à Concilio diris devotus, à Sigismundo verò Imp. proscriptus est. Hac occasione gentis Austriacæ hostes, maxime Helveti, quidquid poterant Austriacarum ditionum sibi subjecerunt. Receptus demum in gratiam è perditis ditionibus quidem nihil recuperavit; sed Albertus ejus frater ducta

Elisabetha Sigismundi Imp. filia *Moraviam* atque *Silesiam* obtinuit. An. 1421.

14. An. 1475. Maria unica Caroli Audacis Burgundiae Ducis heres nuptui traditur Maximiliano I. Austriaco, quæ patre defuncto Burgundiam cum universo Belgio attulit sponso dotem a. 1477. quamvis Galli Ducatum Burgundiae, Artesiam, Picardiam, aliâque mox abriperint.

15. Maximilianus filiam suam Margaretham desponderat Carolo Gal. Regi. Ipse verò cum Anna Francisci ultimi minoris Britanniae Ducis filia sponsale foedus celebravit. Sed, Duce emortuo Gallus repudiata Margarethâ, Annam Britannicam non procatur solum, sed eam cum toto Ducatu vi rapit. an. 1492. Hic quoque præter alios fons est & occasio natorum deinceps Gallos inter & Austriacos odiorum.

16. An. 1498. Etiam Grifones relictâ Austriæ tutelâ Helvetico foederi accesserunt.

17. An. 1504. Isabella Hispaniae regina fati concedens heredem scripsit Philippum Burgundo-Austriacum Maximiliani Imp. filium, qui Joannam Arragoniam jam antè duxerat. Sed is ipse diem suum obiit an. 1506. Itaque cum demum an. 1516. Ferdinandus Arragonius vitam posuisset, Carolus Philippi Burgundi filius postea Imperator regnis Hispanicis omnibus positus est, unâ cum Neapoli, Sicilia &c.

* *Hæc hætenus fuit Austriacæ Augustæ gentis fortuna. Cetera, quæ huc pertinent, suis locis diximus in Historia sacra & profana: in Geographiâ etiam præsentis capite de Hungaria, Bohemia &c.*

§. XXIII. *Prærogativæ Austriae.*

1. Soli Austriaci Principes *Archiducis* titulo vocantur.

2. Per totum Imperium Archidux jus habet, ut ei præferatur ensis nudatus & Vexillum. Concessit *Henricus IV.* a. 1058.

3. Feuda

3. Feuda Imperialia non recipit nisi in fuomet territorio existens, & quidem vectus equo, sceptrum manu rotans, pileo Ducali tectus. *Concessit Fridericus I. a. 1156.*

4. Liber est ab omnibus exactionibus Imperii. *Idem.* Nec tenetur, si nolit, adesse Comitibus. *Idem.*

5. Feuda Imperialia etiam in feminas prorogare potest, aut omnino eorum heredes extraneos scribere, si proles deficiat. *Idem.*

6. Pileolo Archiducali utitur, cui corona & arcus aureus decussatus cum Cruce incumbit, in modum coronæ regiae. *Concessit Fridericus II. 1245.*

7. Ipsi fas est Comites aliosque Nobiles creare, qui per totum Imperium tanquam Comites S. R. I. agnoscere debent.

8. In Comitibus inter Principes seculares supremum locum obtinet, & Collegium Principum in deliberando &c. *Dirigit alternatim cum Archiepiscopo Salisburgensi: non alternis sessionibus, sed alternis propositionibus materiarum deliberandarum.*

§. XXIV. Prætenfiones Austria.

1. Jure sibi exigit *Hispaniam* cum omnibus Hispaniæ subjectis regnis ac Provinciis, ob Philippum Caroli V. Parentem legitimum Hispaniæ heredem.

2. *Burgundiam & universum Belgium* ob Mariam Burgundicam Maximiliani I. Conjugem.

3. *Helvetiam* antiquæ possessionis titulo itidemque Grifones seu Rhætiæ.

4. A Venetis multa exigit, quæ illi Austriis & Carinthiæ subtrahita Foro-Julio junxerunt. Ac propter Carniolam multa exigit circa Istriam, & jus nominandi Patriarcham Aquilejensem. Nec minus ab iisdem multa repetit ad Comitatum Meraniæ spectantia.

5. Propter Hungariam reposcit Austria à Venetis Dalmatiam & Croatiam: à Turcis Croatiae,

Dalmatiæque partem, Boſniam, & Jus Clientelare in principes Moldaviæ & Valachiaæ.

6. Propter Boëmiam Jus habet deficiente ſtirpe moderna Saxonica ſibi denuo vindicandi Luſatiam, quæ bello Suecico cedi debuit Saxoni.

7. Propter Moraviam, repetit Ruſſiam & Poloniam olim Moraviaæ regibus ſubjectas.

8. Denique à Gallis repetit Alſatiam priore ſeculo raptam. Item Hiſpaniam, Burgundiam, Belgii partem &c.

§. XXV. *Maximæ Austriae.*

1. Curam adhibet, ut Imperatoriam Maieſtatem ſua in ſtirpe retineat, ne ab alio Imperatore malè habeatur Auſtriaca familia.

2. Ut Turcis opponere aciem potens ſit, & hoc fine reliquæ Germaniaæ opem ſibi conciliet, & amicitiam cum Venetis atque Polonis Turcarum vicinis colat.

3. Ut Gallorum & arma & conſilia fruſtretur, atque ad ſui deſenſionem etiam Imperii Status adſciſcat: eumque in finem debet etiam Anglorum, Batavorum, Hiſpanorumque amicitiam colere.

4. Ut Italicis Principibus & Rebus publicis, aliàs Germanica Imperia exoſis, gravis non ſit. Præcipuè Sabaudum in ſua ſententia atque fœdere continere debet, ne Gallo tranſitum permittat in Italiam Longobardicam.

CAPUT II.

Circulus Burgundicus.

1. Huc pertinent Burgundia cum omni Belgio, ſed ita, ut ab Exactionibus hæ provinciaæ liberæ ſint, niſi
cum

cum in Turcam movendum est. Sed jam ne has quidem præstabunt, nisi volunt.

2. Burgundiam jam olim Imperio Germanico subditam fuisse nemo in dubio revocat. *Vid. Histor. Profana L. 2. c. 3.* Idem de Belgio sentiet, qui noverit regnum Australiæ &c. Ludovici Pii Imperatoris nepotibus paruisse. Attamen Maximilianus Imperator cum eas provincias nuptiis Mariæ Burgundicæ de novo adeptus fuisset, Imperii Germanici tutelæ easdem commisit, atque inter Circulos redegit, interque illos descriptæ sunt in Matricula illa primaria Wormatiensi anni 1521. aliisque omnibus. quæ Maximiliani sollicitudo cum eventum non habuisset, Carolus V, anno 1548. pactis Augustanis Circulum hunc Burgundicum Imperio obtulit. quamvis ne sic quidem Imperio quidquam præstiterit.

3. Nihilominus hodie Galli, cum Belgium ad Austriacos reversum ab Imperio defendendum esse videntur, objiciunt, hunc Circulum Burgundicum nunquam in effectum venisse. Nuper tamen quando aliquos Principes ab Imperio alienos efficere tentârunt a. 1702. & Germanici Imperii ditiones ac munimenta Gallico suo milite compleverunt, hâc ratione se excusarunt: quod hi milites non nisi Circuli Burgundici copiarum auxiliares fuerint, quas recipere utique licet cuivis Imperii Statui? At enim si lubet Gallis nomine Circuli Burgundici occupare Imp. Provincias, cur nunc prætexunt Circulum Burgundicum effectum caruisse semper, ac carere debere? Respondebunt illi, se Austriacorum imitari exemplum. Cum enim Austriaci Hispanos è Belgio emisissent ad Palatinum ditione exuendum proscribendumque, caussati erga Imperium sunt, non exterorum se operâ ad flagellandos Imperii Principes uti, sed Hispanos hos esse Circuli Burgundici copias. id evenit an. 1620. & deinde sæpius.

4. Instrumentum Pacis Osnabrugensis 1648. hæc habet : *Circulus quidem Burgundicus sit, maneatque membrum Imperii &c. Bellis tamen in eo jam vertentibus nec ullus Imperii Status se immisceat. In futurum verò si inter ea regna controversie oriantur (Hispaniam & Galliam putat) firma semper maneat inter universum Imperium & Reges regnumque Gall. de mutuis hostibus non juvandis obligationis necessitas : singulis tamen Statibus liberum sit huic illive regno extra Imperii limites suppetias ferre, non tamen aliter, quàm secundum Imperii constitutiones.*

CAPUT III.

Circulus Rhenanus Inferior.

§. I.

Electoatus Moguntinus.

Q. I. Quæ est Potestas Moguntini?

R. I. Elector & Archiepiscopus Moguntinus omnium Electorum primus est.

2. Is ceteros ad Electionem convocat.

3. In Collegio Electorali directorium habet.

4. Cæsarem Coronâ redimit, si in sua provincia seu Diœcesi existit, aliàs cum Coloniensi alternat: quamvis uterque hac de re contendat.

5. Archicancellarius est Imperii per Germaniam, & hinc Vice-Cancellarii, aliique Cancellariæ ministri ab ipso

pfo constituuntur in Judicio Aulico, Camera Imperiali &c. Archivum etiam, Sigilla Imperatoria &c. custodit. Et quidquid in Comitibus tractandum legendumque est, prius Moguntino exhibetur.

6. Postarum Imperii summus post Cæsarem Judex est.

7. Circuli hujus Rhenani Director est & Convocator ceterorum Circuli Statuum, aufschreibender Fürst.

8. Denique hujus Principis autoritas inter Imperii Status summa est.

Q. II. Quæ sunt ejus ditiones?

R. Non sunt quidem paucae sed nimis sparsae. Metropolis est *Moguntia* vetus ac probè munita civitas. Altera est *Erforda* in Thuringia.

* Insigne Archiepiscopatus est rota argentea in scuto rubro.

§. II.

Electoratus Trevirensis.

Q. I. Quæ dignitas Trevirensis?

R. 1. Est inter Electores secundus.

2. Archicancellarius per Galliam & Regnum Arlatense, seu Burgundicum. Sed cum nullæ sint expeditiones, nullum etiam habet Archivum.

Q. II. Quanta ditiones?

R. Haud amplæ, & Gallicis insuper incursionibus objectissimæ. Metropolis est *Augusta Trevirorum* ad Mosellam sita. Inde *Confluentia*, *Ehrenbreitstena* munitissimum præsidium.

* Insigne Archiepiscopatus est in scuto argenteo crux rubra.

§. III.

Electoralus Coloniensis.

Q. I. *Quæ illius dignitas ?*

- R. 1. Est Electorum tertius.
2. Archicancellarius per Italiam.
3. Cæsarem coronat, si id fiat Aquisgrani.

Q. II. *Quæ illius ditiones ?*

R. Satîs amplæ. Princeps Urbs Colonia Agrippina vel Ubiorum, Imperialis civitas cum Archiepiscopo adhuc de libertate certat: cui in ea noctem transigere non licet, ne libertati videatur imminere. Sed fabella est popularis. Deinde Bonna Electoris regia.

* Insigne Crux nigra in scuto argenteo.

§. IV.

Electoralus Palatinus.

Q. I. *Quæ hujus sunt Prærogativa?*

- R. 1. Est inter Electores Octavus.
2. Archithesaurarius Imperii; quamvis de hoc contendat Hannoveranus. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
3. Est Comes Palatinus Rheni. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
4. De Vicariatu Imperii cum Bavaro contendit. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
5. Est Dux Circuli, Kreis-Obrister.

Q. II. *Quantæ ejus ditiones.*

R. Per amplæ sed Calviniana hæresi infectæ, & Gallorum irruptionibus obnoxia.

1. *Palatinatus Rhenanus*, seu Inferior. Cujus Metro-

Metropolis *Heidelberg* : *Manhemium* ad confluentes *Nicri* & *Rheni*, Electoris nunc regia. *Bacharacum* vinô nobile.

2. Ducatus *Neoburgicus* in Circulo *Bavarico*. Vid. de ejus origine infra c. 8. §. 3.

3. Ducatus *Juliacensis* *Gülch* in Circulo *Westphalico*. Caput *Juliacum*. *Aquisgranum* civitas Imperii.

4. Ducatus *Montanus* *Bergen*, in circulo *Westphalico*. Metropolis *Düsseldorffium*. De Ducatu *Clivia* cum *Brandenburgico* contendit.

* Insigne est Leo aureus coronatus in scuto nigro.

Ceterum è multis Palatinorum familiis *Neopurgica* nuper est extincta in Carolo Philippo an. 1743. Cui in *Novemviratu* successit *Salisbacensis* itidem Carolus Philippus. Deinde superest *Bipontina*.

§. V.

Reliqui Status Circuli.

1. Dux *Arembergicus*.

2. Comites *Nassovii Beilsteinenses*; *Isenburgici superiores* à Carolo VII. Imp. Principum titulo aucti. an. 1744. *Reineccenses*, &c.

CAPUT IV.

Circulus Rhenanus Superior.

§. I.

Episcopatus hujus Circuli.

1. *Wormatiensis*, *Wormbs*, non valde potens. Est tamen Director Circuli cum Palatino *Simmerensi*. Cujus insigne scutum nigrum aureis cruculis confitum, mediô præferens clavem argenteam.

2. *Spirensis* paulò opimior. Insigne crux argentea in scuto nigro.

3. *Argentoratensis* à Gallis direptus. Insigne tænia argentea in scuto rubro. Attamen Episcopus Sac. Rom. Imperii est Princeps, locumque ac suffragium in Comitibus obtinet.

4. *Basileensis*. Basilea urbs hæreticorum factionibus sui juris esse cæpit. Episcopi sedes *Brundruti* est, Capitulum *Arleshemii* moratur. Insigne in scuto argenteo pedum nigrum peregrinatorium, *Milarams. Stab.*

5. *Metensis*, *Tullensis* & *Verdunensis* Episcopatus à Gallis occupati, an. 1552. cum Mauritius Saxo in Carolum V. Imp. eos excitasset.

§. II. *Abbatia.*

1. *Fulda* Benedictinorum Abbatia & Principatus. Insigne crux nigra in scuto argenteo.

2. *Hirsfelda* Abbatia Benedictinorum, ab Hasso perditā, eique Principatus nomine relicta pace Westphalica.

3. *Brumienfis* Benedictinorum Abbatia, quam 1576. Elector Trevirensis suam fecit cum titulo Principis.

4. *Murbacensis* in Alsatia Princeps Abbatia Benedict. cui unita est Abbatia *Luderensis*. Nunc Galliaë ditionis.

5. *Monasterium in valle Gregoriano* Alsatiaë, Benedict. hodie Gallis cedit.

6. *Weissenburgensis* olim Abbatia Bened. post Præpositura Canonorum. Nunc unita Episcopatu Spi-
ræ, uti & Præpositura *Odenheim*.

7. *Kauffungensis* olim Abbatia monialium Benedict. nunc à Principe Casselano domus nobilium puellarum Lutheranarum facta.

8. His accedunt bona Equitum Johannitarum seu Melitensium, quæ licet per reliquum Imperium sparsim sita sint, huic tamen Circulo sunt adscripta. Magistrum habent in Germania cum Sessione & Voto, ejus sedes est *Heidershemii* in Brisgovia.

§. III.

Duces ac Principes.

1. Ducatus Bipontinus.

2. *Hassia* Landgraviatus. Hujus quatuor sunt stemmata. 1. *Hasso-Casselanium Calvinianum* possidet *Casselam*. Principis hujus filius primogenitus Fridericus, ductâ *Eleonora* Caroli XII. Suecorum regis sorore, regnum illud adeptus est an. 1720. postquam à Calvinianis ad Lutheri dogma transisset. 2. *Hasso-Rheinfelsicum Catholicum*, possidet comitatum *Catimelenbogensensem* inferiorem. 3. *Darmstadianum* Lutheranum, possidet *Catimelenbogensensem* superiorem comitatum. 4. *Homburgense Calvinianum*.

* Insignia scutum cæruleum Leo candidè, rubreque virgatus.

3. *Nassovia* Principatus minutim hodie discerptus in sex familias. 1. *Ufingenses* seu *Sarbrukenenses* A Catholicos. 2. *Idensteinenses* nuper extincti sunt an. 1721. 3. *Siegenses* partim Catholicos partim Calviniani. 4. *Dillenburgerenses* Calviniani. 5. *Dietenses* Calviniani, è quibus posthumus *Wilhelmus Carolus Henricus* à *Frisia & Ultrajectina Batavorum Provincia designatus Gubernator*. 6. *Hademarenenses* Catholicos extincti. Sunt alii *Nassovii* tantum Comites, nempe *Sarbrukenenses*, *Weilburgerenses*, & *Ottuveilerani*.

4. *Salmenfis* Comes Catholicus; Princeps creatus 1623.

5. *Waldeccensis* Princeps an. 1711.

§. IV. Comites.

1. *Sponheimensis* Comitatus inter Palatinos divisus.

2. *Hanovia* Comitatus A Catholicos præpotens. Extincta Comitum familia ditioni *Hasso-Casselanae* adjunctus anno 1741.

3. Co-

3. Comitatus dictus *Wild-und Rhein-Gräfschaft*.

4. Comitatus *Falckensteinus* ad Principem *Valdemontium* spectat.

5. Aliisque demum comites complures.

§. V. *Civitates Imperiales.*

1. *Vormatia*. 2. *Spira*. 3. *Frankofurdum* ad *Mœnum*.
4. *Friedberga*. 5. *Wezlaria* *Camerae* *Imperialis* sedes.

* *Argentoratum* ; *Hagenoa* ; *Colmaria* ; *Selsium*, seu *Eron-Weissenburg* ; *Schlettstadium* ; *Ebenhemium* ; *Keyfersperga* ; *Monasterium in valle Gregor.* ; *Roshemium* ; *Turkbemium* *Civitates Imperiales Alsatiae*, *Gallis* cesserunt pace *Monasteriensi*, & *Ryswicensi*. Quibus accessit *Landavium* in *Palatinatu* sita sed *Alsatiae* accensa.

* Denique *Sabaudia* ad hunc *Circulum* pertinet : Item *Lotharingia* ; sed sunt exemptae.

CAPUT V.

Circulus Westphalicus.

§. I. *Episcopatus.*

1. *Paderbornensis*. Insigne *Crux aurea* in *scuto rubro*.

2. *Leodicensis*, *Püttich* valde potens, complectitur *Ducatum Mosellanicum*, modo *Bullionium* item *Hasbaniæ*. Insigne *columna aurea* in *scuto rubro*.

3. *Monasteriensis* longè amplissimus. Est *Director Circuli* cum *Duce Juliacensi*. Insigne *trames argenteus* in *scuto rubro*.

4. *Osnabrugensis*, cui alternis vicibus nunc *Catholicus Episcopus* præest, nunc *Lutheranus*
Epi-

§. II. *Abbatia, Duces & Principes.* §c. 509

Episcopi vocabulô. Insigne rota rubra in plano argenteo.

5. *Verdensis* Episcopatus pace Westphalica profanatus, datûsque Sueco; nunc Hannoverano paret, ab an. 1719. titulô Principatûs.

6. *Mindensis* Episcopatus profanatus Brandenburgensi cessit a. 1648.

7. *Cameracensis* jam Gallorum est. Quem antea Carolus V. ex ditione Imperii suum fecerat, ne eum, uti ipse ferebat, Galli subigerent.

§. II. *Abbatia.*

1. *Corveiensis* Bened. 2. *Verdensis* Bened. 3. *Stabulensis* Ben. 4. *Corneliensis* Corneli. Münster Bened. 5. *Hervördiensis*, nunc seminarium Calvinistarum. 6. *Essensis* antè monialium Benedictinarum omnium amplissimum cænobium. Nunc domus puellarum secularium, sed Catholica.

§. III. *Duces & Principes.*

1. *Juliacensis* est Circuli Con-Director; paret Palatino. Item *Montanus*.

2. *Clivienfis* Ducatus Electoris Brandenburgici est, sed jure hætenus cum Palatinis ancipiti.

3. *Frisia Orientalis*, Ost-Friesland Principatus. Metropolis est *Embda* Civitas Imperialis: *Auricum* Sedes Principis. Insigne Scutum nigrum cum aquila aurea, & capite Virginis, stellisque aliquot. Extincta Principum familia an. 1743. Elector Brandenburgicus Borussiae rex Principatum milite suo obtinuit, Sacramentumque ordinum recepit, & præsidium Batavorum Embdæ hætenus insidens migrare domos fecit. Quippe pactum utramque inter familiam de successione fuerat, si alterutra cessaret. His tamen scripto edito commentario intercessit Elector Hanoveranus Angliæ modo rex.

§. IV. *Comites.*

1. *Sayn*, 2. *Bentheim*, 3. *Stenford*, 4. *Beilstein*,
5. *Man.*

5. *Manderscheid*. &c. alii Comitatus partim à Lunenburgicis Holfatis, Hafsisque subacti sunt.

§. V. Civitates Imp.

1. *Colonia*. 2. *Aquisgranum*. 3. *Cameracum*, nunc Francis paret. 4. *Dortmunda* seu *Tremonia*. 5. *Verda* Hannoverano subiecta. 6. *Herverda* Brandenburgico.

CAPUT V.

Circulus Saxoniae Inferioris.

§. I.

Electoꝝ Brunsvico-Hanoveranus.

Is pro Jacobo expulso rex ab Anglis salutatus est. Sed propriae ejus ditiones hæ sunt.

1. Ducatus *Luneburgicus*.
2. Ducatus *Lavenburgicus*.
3. Pars Ducatus *Brunsvicensis*, *Hanovera* dicta, Urbs *Hanovera*, *Hamelia* &c.
4. Ducatus *Bremensis* & *Verdensis*, qui pace Westphalica cessere Suecis. 1648. Nuperò bellò Danus eos Suecis abreptos vendidit Hannoverano 1712. idque ratum esse jussit Sueciæ regina a. 1719.
5. Principatus *Gruebenhagensis*; urbs *Eimbecca*.
6. Comitatus *Hoja* & *Diepholtii*.

§. II. *Episcopatus & Abbatia.*

Hildesienfis *Hildesheimb*, ditione Brunsvicensi circumscriptus est. Insigne scutum à dextra argenteum, à sinistra rubrum.

2. Ceteri hujus Circuli Episcopatus profanati Lutheranis cesserunt pace Westphalica. *Magdeburgensis*; *Bremensis*; *Halberstadianus*; *Schwerinensis*; *Slesvicensis*; & *Razeburgensis*.

3. Abbatia *Rittershusiana* idem fatum subiit, Brunsvicensi subiecta.

§. III.

Duces & Principes.

Duces *Brunsvicenses* duplici hodie stirpe continentur, postquam *Luneburgica Cellensis* an 1705. extincta est.

1. *Wolffenbütteliana*, seu *Guelpherbytana*, quæ subditas habet civitates *Wolffenbütelam*; *Helmstadium*; *Goslariam*, quæ partim etiam Imperialis est civitas. Ex his *Elisabetha Christina* ad Catholica Sacra traducta, desponsa est Carolo Hispaniæ Regi, post Imperatorem. Ejusque soror *Carolina Christina Sophia* mater fuit Petri II. anno 1727. Moschorum Imperium adepti.

Hæc juncti sunt *Blankenburgenses* ordini Principum Imperii nuper adscripti a. 1708. Item *Beverenenses*.

2. Altera *Hanoverana*, de qua §. I. dictum.

* Omnes sunt Acatholicæ & pro Insignibus habent in scuto rubro duos Leopardos aureos.

3. Ducatus *Megalopolitanus*, *Mecklenburg*, *Lutheranus*: duæ sunt Principum familiæ. 1. *Streliziana*, cui subest *Razeburgicus* profanatus Episcopatatus, & *Dominium Stargardicum*. 2. *Suerinensis*, quæ reliquo Ducatui imperat, ac *Vandalia* Principatui, & denique *Suerinensi* olim Episcopatui. Urbs Princeps & perampla est *Rhodopolis Rostock*. Insigne scutum aureum cum capite Bubali nigro, cujus cornua argentea, corona rubra, annulusque per nares transmissus.

4. Ducatus *Holsaticus Holstein*, Stirps Ducum gemina est 1. *Regia*, seu *Glückstadiana*, quæ Danis reges dedit, & hodie facile in decem minorum gentium ramos abit. 2. *Gottorffiana*. Provincia & amplissima est & copiosissima; sed inter ambos minutim ac carptim divisa. Danus enim habet *Rensburgum*; *Plœnam*; *Ranzoviam*; *Glückstadium* &c. *Gottorpiensis Kielam*; *Oldenburgam*; *Haydam* &c.

In-

Insigne est in Scuto rubro aliud scutellum partim rubrum partim argenteum, item trifidum urticae folium cum tribus clavis.

* Nupero bello Septentrionali Gottorffenses provinciis suis exuti sunt à Dano, qui etiam Schlesvicum olim Episcopatum, nunc Ducatum eripuit Gottorffis: isque illi confirmatus est pace Nystadiana seu Suecica an. 1720.

§. Lubeccensis Episcopatus, profanatus est ita, ut non quidem hereditate transmitti in posteros valeat, sed tamen ab illius loci præconibus Lutheranis, quos Canonicos dicunt, eligi velut in Episcopum debeat unus è Serenissimis Ducibus Holsaticis. Insigne crux aurea cum mitra in scuto cæruleo.

§. IV. Civitates Imperiales.

1. *Lubecca*. 2. *Brema*. Hæc anno 1666. Sueco promisit voto ac Sessione in comitiis abstinere usque ad annum 1700. Sed hoc etiam elapsò nondum juri suo est reddita. 3. *Hamburgum* ad Albim in Holsatia. Hanc à suffragio arcent Duces Holsatici. 4. *Goslaria*. 5. *Mühlbusium* in Thuringia. 6. Et *Nordbusium* ibidem.

CAPUT VII.

Circulus Saxoniae Superioris.

§. I. Electoratus Saxoniae.

Q. I. *Quæ sunt Electoris præcipua decora?*

R. 1. Est in Electorum numero Sextus. 2. Imperii est Archimareschallus & Ensifer Imperatoris. Subofficiarios habet Comites Pappenheimios. 3. Est Comes Palatinus, & Interregni tempore Imperii

Vicarius per eas provincias, in quibus *Jus Saxonicum* obtinet. 4. Est Director Circuli, & Dux. 5. Ille etiam est Summus post Cæsarem Judex omnium in toto Imperio Tubicinum. 6. Denique rei Venatoriæ Imperialis præfectus.

Q. II. De Origine, & familia Ducum Saxonum quid narras?

R. 1. Olim Saxones Garolo M. plurimum negocii faceffivère, nec sub jugum mitti potuère, nisi triginta annorum assiduis armis, donec tandem *Vitekindus* Carolo sacramentum dixerit, atque unà cum Catholico dogmate Ducatum Saxoniae, Angariae & Westphaliae ab eodem acceperit. an. 785. Hæc gens aliquos Germaniæ Imperatores, & Bavariae Duces dedit.

2. An. 960. Otto Magnus Ducatum concessit *Hermannno Billing* de Stubeckshorn, filii sui præceptori.

3. An. 1106. à Billingianis ad Comitem *Supplenburgensem* Lotharium translatus est Ducatus per Cæsarem Henricum V. Lotharius post Imperator salutatus est.

4. Henricus Superbus Bojorum Dux nuptiis Gertrudis Lotharii filiae Saxoniam obtinuit a. 1136.

5. Exautorato Henrico Leone Bojo Ducatus Saxoniae cum Electorali dignitate collatus est in *Bernardum* Comitem Ascanium *Alberri Urfi* Brandenburgici filium an. 1181. à Friderico Barbar.

6. Hac stirpe extinctâ Lavenburgenses, quibus jus succedendi erat, feudi investituram à Cæsare Sigismundo rogare neglexerunt. Is ergo eam impertit Friderico *Misnia* Marchioni a. 1423.

7. Friderici duo nepotes *Albertus* & *Ernestus* divisere familiam, ita ut *Ernestina* Electoralis esset, *Albertina* nonnisi Ducalis an. 1464.

8. At Joanni Friderico I. ob foedus Schmalkaldicum exautorato abdicatus est Electoratus, & in Mau-

ritium & *Albertinam* Lineam est translatus à Carolo V. Imp. an. 1548.

9. Hæc Albertina linea Electoratu hodièquè potitur. Utraque verò in plurimos ramos dividitur, Ernestina in *Vinmariensem*, *Isenacem*, *Gothaicum*; *Meinungensem*, *Hilpershusianum*, & *Salfeldensem*: Albertina in *Dresdensem Electoralem*, *Weissenfelsiam*, *Merseburgensem* & *Zitiensem*, Zeitz.

Q. III. Quæ Religionis facies?

R. Omnia Lutherò subscribunt. Serenissimus tamen Elector Fridericus Augustus Catholicæ Veritati manus dedit, & à Polonis rex salutatus est an. 1697. Eamque ipsam amplexus est etiam Primogenitus Fridericus Augustus an. 1712. eique an. 1719. Maria Josepha Princeps Austriaca desponsa est. Omnesque eorum liberi numero decem Catholicis Sacris initiati.

Q. IV. Quæ Insignia?

R. Scutum octo tramitibus aureis, nigrisque distinctum, ambiente corona è Rutis (*Rauten*) Elector addit binos enses decussatos, insigne Archimareschallatus Imperii.

Q. V. Quæ ditiones Electoris?

R. 1. *Saxonie* Ducatus. Princeps civitas *Leucorea* seu *Witeberga*.

2. *Misnie* Marchionatus. Vini aliorumque omnium ferax tellus. Metropolis *Misnium* olim Episcopatus. *Dresda* Electorum regia. *Lipsia*, *Lucena*, Suecicâ victoriâ famosa. *Wurza* olim Episcopatus.

3. *Thuringia* Landgraviatus: cujus tamen plurima pars Ducibus è linea Ernestina cedit. *Erforda* urbs præcipua Electori Moguntino subjicitur.

4. *Lusatia* superior Marchionatus. Metropolis *Budissa*.

§. II. Electoratus Brandenburgicus.

Q. I. Quæ Brandenburgici Potestas?

R. Est Electorum septimus.

2. Imperii Archi-Camerarius : quo in munere sub-officiarium habet comitem Hohenzollernum.

3. Circuli Director cum Elect. Saxone.

Q. II. Narra Originem ac stirpem Brandenburgicorum Marchionum.

R. 1. Genus ducunt à Witekindo Saxonum Duce, è quo orti sunt demum comites Ringelheimenses.

2. A. 928. Cum Henricus auceps limitis custodiendi ergo aliquot Marchias, interque has Brandenburgensem constituisset, hanc provinciam commisit Sigefrido comiti Ringelheimensi, uxoris suæ fratri, isque adeo primus fuit Marchio.

3. An. 1040. Henricus IV. Cæs. Marchionatu illo auxit Comites Stadenenses.

4. An. 1152. Albertus Ursus è Principibus Ascaniis seu Anhaltinis, à Friderico I. Barbaros. obtinuit provinciam cum Electoriis honoribus; cum Saxoniam, quæ Henrico Leoni adempta ipsique erat concessa, contra Leonem tenere non posset.

5. An. 1322. Joanne è Stadenibus Comitibus postremo sine prole mortuo, Ludovicus Bavarus Cæsar Electoratu donavit filium suum Ludovicum, etsi Ascanii principes limis oculis id aspicerent. Ludovicus iste provinciam concessit fratri suo Ludovico dicto Romano, Romanus alteri fratri Ottoni.

6. An. 1373. Ab Ottone illo Bavaro sine prole defuncto Electoratus devolvitur ad Lucelburgicos, seu Wenceslaum Caroli IV. Imp. filium postea Imperatorem.

7. An. 1417. Fridericus è Comitibus Zolleranis Burggravius Norimbergensis Provinciam Brandenburgensem emto accepit à Sigismundo

Imp. Wenceslai fratre. Atque hætenus obtinet Stirps Zollerana.

8. Hætenus Brandenburgensium Electorum filii ditiones quasdam in Franconiâ tenuere, quas nunc Marchionatus Anspacensis & Barutani seu Culmbacensis nomine dicimus. Itaque Joannes *Cicero Germaniae* dictus, Elector Brandenb. an. 1499. Fratrem earum provinciarum rectorem habuit Fridericum: huic filius erat *Albertus* ille, qui posito Magistratu Equitum Teutonicorum, ejuratâque vera religione hæresi Lutheranae subscripsit. Sed præter hunc duos alios filios seniores numeravit Fridericus, qui provinciam Franconicam inter se diviserunt, *Casimirus* Baruthanam, *Georgius* Anspacensem cepit. an. 1520.

* *Quâ viâ Borussia ad Brandenburgenses delapsa sit, post dicam.*

Q. III. *Quæ Religio Brandenburg imperat?*

R. Lutherana.

Q. IV. *Quæ sunt Insignia?*

R. Aquila rubra in scuto albo. Elector adjungit aliud scutum cæruleum cum sceptro aureo, Insigne Archicamerarii Imp.

Q. V. *Quas provincias sua sub ditione numerat?*

R. *Brandenburgica Marchia*, quæ in Veterem, Mediam, Novam, & Uckeranam dividitur, metropolis est *Berolinum* ad Spreham fl. Electoris regia.

2. *Havelberga* Episcopatus profanatus.

3. *Brandenburgum* Episc. profan.

4. *Lebusium* Episc. profan.

5. *Caminium* Episc. profan.

6. *Halberstadium* Episc. profan. Circuli Saxon. Infer.

7. *Mindensis* Episc. profan.

8. *Pomeraniae* Ducatus ulterior, *Sinter-Pommern*,

cum

cum Ducatibus in eo sitis *Cassubia* nempe & *Vinidorum*. Urbes *Stargarda*, *Caminium* &c.

9. *Cliviensis* Ducatus Circ. *Westphal*.

10. *Marchia*, *Westphalicus* Comitatus, anno 1666. acquisita.

11. Item Comitatus *Ravensburg*.

12. *Lippiensis* denique Comitatus Circul. *Westphal*.

13. *Borussia* olim jam Imperio Germanico subdita fuismet postea Ducibus est relicta: quorum *Wratislaus* sub an. 1260. Ordini Equitum Teutonicorum nomen dedit, unaque *Pomeraniam*, & *Borussiam*. *Poloni* deinde armis id egerunt, ut Equites dimidiâ *Borussiâ* *Polonorum* potestati permissâ alteram etiam dimidiam iisdem vectigalem facerent, Imperiique Germanici Clientelæ renuntiarent, frustra vetante *Friderico III. Cæs.* an. 1466.

Denique *Albertus*, quem dixi *Brandenburgicus*, Ordinis supremus Magister, misso Ecclesiæ nuncio, hæresin amplexus suam fecit provinciam, noménque Ducis à *Polonis* obtinuit. an. 1525. Quam ob causam à *Carolo V. Imp.* in Comitibus *Augustæ* proscriptus est. an. 1530.

Anno dein 1657. *Velaviensibus* pactis supremum jus atque independens concessum est à *Polonis* *Friderico Wilhelmo* Elect. *Brandenburgico*.

At demum an. 1701. *Fridericus III. Elector* diadema regium sibi imposuit, multis licet *Europæ Principibus* ægrè ferentibus indulgente tamen *Cæsare Leopoldo*.

Metropolis *Borussiae* regiae est *Regiomontium*.

14. *Neocomensis* five *Neoburgensis* Comitatus, seu *Neufchastel* *Helvetis* foederatus olim *Longavillæis* *Galliae* satrapis paruit. His anno 1694. deficientibus *Nemosienses* Duces (*Nemours*) eodem gavisi sunt.

Ab anno verò 1707. Borussia regi sese subjecit. Calvinanâ hæresi totus comitatus occupatur.

15. *Magdeburgicus* Ducatus, erat Archiepiscopatus pace Westphalica profanatus.

16. *Crossensis* Ducatus in Silesia.

17. *Arausionensis* Principatus in Provincia Gallica, olim Nassovicæ ditionis. Extincto verò Wilhelmo III. Nassovio Angliæ rege, eum ambivit Borussus. Hactenus tamen Gallorum imperata facit.

18. Qædam denique etiam in Africa occupavit rex Borussia, in regno Guinæ, super ripam auream, vulgò *Gold Rüste*.

19. Nuper his latifundiis accedere *Silesia* major pars an. 1742. Principatus *Frisia* Orientalis totus an. 1743.

§ III.

Episcopatus Circuli Sax. Sup. & Abbat.

1. Episcopatus omnes sunt profanati, nempe Brandenburgi; Misniæ; Merseburgi; Naumburgæ; Lebusii; Caminii.

2. Abbatiis eadem fors obtigit. *Saalfelda* in Thuringia Benedictinorum olim Princeps Abbatia nunc Ducum Saxo-Saalfeldensium ditio atque fedes. *Walkenriedam* Benedictinorum olim cænobium occupant nonnulli præcones Lutherani in Thuringia. *Quedlinburgum* puellarum Lutheranarum domus. *Gertruda* ejusdem farinae.

§. IV.

Reliqui Duces ac Principes.

1. Saxonica stirpis Duces Vinmariones, Gottharicos &c. suprâ memoravimus.

2. *Pomerania* Ducatus pars Sueco paret.

3. *Ascanius* seu Anhaltinus Principatus in plures familias divisus, nempe *Dessavicam*; *Bernburgicam*; *Coethensem* seu *Plogovicam*; & *Zerbstensem*.

4. *Schwarzburgicus* Principatus metropolim habet *Königseam*.

5. *Mans.*

5. *Mansfeldicus* Principatus nobilissimus æris alieni ergò à Saxone & Brandenburgico Electoribus jure fequestri occupatus, præter nonnulla Principibus Mansfeldicis, qui hodie Catholici sunt, relicta.

CAPUT VIII.

Circulus Bavaricus.

§. I.

Electoratus Boicus.

Q. I. *Quæ est dignitas Electoris Bavari?*

R. 1. Est inter Electores quintus. 2. Imperii Archidapifer. 3. Comes Palatinus. 4. Vicarius Imperii in circulis superioribus. 5. Director Circuli Bav. cum Archiepiscopo Salisburg.

Q. II. *Quæ Boiis Religio?*

R. Inviète ac simpliciter Catholica.

Q. III. *Quæ Insignia Ducis?*

R. Scutum tessellis argenteis cæruleisque decussatim virgatum. Leo aureus rubro coronatus ob Palatinatum. Pomum denique aureum cum cruce tanquam Archidapiferatûs Imperii insigne.

Q. IV. *Quæ ditiones Electoris?*

R. 1. *Bavaria* Ducatus quatuor Parliamentis sive ita dictis Regiminibus gubernatur è quatuor præcipuis Urbibus *Monachio* Electorum regia, *Landshuto*, *Straubinga* & *Burghusio*. His accedit præsidium munitissimum *Ingolstadium*.

2. *Palatinatus superior* cum Metropoli *Amberga*.

3. *Leuchtenbergicus* Landgraviatus. Civitas princeps est *Pfreimda*. Olim suos habuit Comites, usque ad an. 1646.

4. *Hagensis* Comitatus *Leonardô* Comitum ultimò extinctô *Bavaris* concessus est à *Maximiliano I. Imp.*

5. *Chamb* Comitatus à Friderico II. Imp. Bojis concessus an. 1210. & iterum iisdem vindicatus pulso Friderico Palatino an. 1620.

6. *Mindelheimensem* Dynastiam Boiis cessit Comes Maxelrainius, cum eam tueri adversus Fuggeros non valeret an. 1618.

7. *Werda Danubica* Imperialis quondam urbs ob Sacra Catholica indignè à Lutheranis civibus habita à Cæsare proscripta est an. 1607. & hætenus Boicos facies reveretur.

8. Nuperrimè mortuo Tillio Comite accessit Boico juri non spernenda ditio, an. 1725.

9. Rursus Comitatus Imperialis Hohenvvaldeck Maxelrainiorum (utpote gente illa extincta) ex pacto successorio Electoratu adjunctus. Item a. 1740. Comitum Imperii Wolffsteinenensium in Palatinatu Superiore ditio, eadem occasione.

§. II. *Episcopatus Circ. Bavarici.*

1. *Salisburgensis* Archiepiscopatus à S. Ruperto Bojorum Apostolo institutus post annum Christi 702. amplissimas terras & optima ditionum suarum regalia largiter donante Boiorum Duce. Urbs *Juvavia* Romano ævò, hodiernò *Salisburgum* dicitur, Academiâ celebris est. Cæterum Archiepiscopus in Comitibus Imperii primus est in Ordine Principum Ecclesiasticorum, & Directorium habet in Collegio Principum alternatim cum Austria. Est etiam Director Circuli Bavarici. Dein *Chiemseenses*, *Seckavienses*, & *Lavantinos* Episcopos ipse suo jure nominat, instituit, confirmat. *Gurcenses* verò semper binos Dux Carinthiæ, tertium nominat Archiepiscopus.

2. *Frisingensis* Episcopatus fundatus à S. Corbiniano an. 724. ex bonis & latifundiis Ducis Boiariæ tam in ipsa Bojaria, quàm in moderna Tirolis donatis.

3. *Ratisbonensis* Ep. cujus primus *Ordinarius* Episcopus S. Wicterpus obiit an. 756. hæc quoque Boiarica prædia fuere.

4. *Bat-*

4. *Battaviensis*, seu *Passaviensis* Laureacô (vulgò hodie *Emß*) translatus an. 837. omnia rursus ex Bojorum Principum fortunis.

5. *Berchtolsgadiensis* Præpositura Canonorum Regul. Principis honore gaudet.

6. Abbatia Imperialis S. Emmerami Ord. S. Bened. in Civit. Ratispon. fundata an. 697. in qua Principales honores olim gestos Cæsaris auctoritate instauravit Reverendissimus ac Celliss DD. Abbas Anselmus an. 1732.

7. *Monasterium superius & Monasterium inferius* in civitate Ratisponensi. Domus sunt Canonissarum secularium, quarum Præpositæ Principes sunt Imperii.

8. Olim & Abbatia Waldsassensis, Cisterciensium, aliæque, Imperii Status fuere, sed à Boiis Ducibus sunt exemptæ.

§. III.

Duces & Principes.

1. Ducatus *Neoburgicus* cum *Neo-Palatinatu*, qui pars est Palatinatûs superioris, hoc eventu institutus est. Convenerat inter Bojariæ Principes, ne ditiones deinceps dividerentur in filios, sed uni tantum Primogenito subicerentur. Nihilominus Georgius Dives Dux Landeshutani Ruperto Palatino Philippi Electoris filio suam filiam despondit, dotemque constituit suas in Bavaria ditiones. Id non ferens Albertus IV. sapiens, Dux Monacensis Cæsarem Maximilianum implorat, Ducemque Wirtembergicum, & Norimbergenses trecentorum millium auri stipendiô conducit.

Itaque Georgio fatis sublato an. 1503. ventum ad arma. Dumque bellum trahitur, Rupertus Palatinus diem extremum obit, filiis relictis duobus *Ottone Henrico & Philippo* postea *Bellicoso*.

Belli fessa pars utraque pacem tandem in has leges componit an. 1505. auctoritate Cæsaris Maximil. I. Ut Boicæ ditiones manerent deinceps indivise. Ne tamen duobus Ruperti filiis deesset sua dos, in eorum gratiam

NOVUS PALATINATUS institueretur partim à ditionibus Paternis, partim è bonis Georgii divitis.

Hac occasione Cæsar in belli impensas è Georgii Divitis bonis tulit *Kuffsteinam* cum aliis, quæ jam olim Tyrolicæ ditionis erant; sed pactò ad Bavaros deveniunt. Advocatiam in Episcopatu Salisburg. & Pataviensi. Immunitatem vectigalium per omnia Oenilittora, æris præsentis 100000. Veniam æris alieni, quo obstrictus fuerat Georgio Diviti, & 50000. florenorum pretiò frumenta.

Norimbergensibus cessit *Herspruck*, *Lauff*, *Altorf*, &c.

2. Ducatus *Solisbacensis*. Jam anno 1569. *Wolfgangus Comes & Dux Palatino-Bipontinus* inter filios divisit ditionum suarum partem, è quibus appanagii locò obtigit *Solisbacum* Ottoni Henrico.

Hic quidem defunctus est improlis. At ejus frater *Philippus Ludovicus Neoburgicus* filium reliquit *Augustum Solisbaco* appaganii jure imperantem. Ex eo natus est *Christianus Augustus*, qui paternam ditionem an. 1632. adeptus Catholica sacra amplexus est a. 1655. & à Palatinis Neoburgensibus Jus Superioritatis (dix Souveraineté) obtinuit, ut suo deinceps jure regnarent Duces *Solisbacenses*.

Situs est Ducatus in Palatinatu superiore. Nunc Neoburgicis. a. 1743. extinctis hujus *Solisbacensis* stirpis furculus unicus Electoratu potitus est.

§. IV. *Comites Immediati Status Imp.*

1. *Ortenburgici* Lutherani.
2. *Wolfsteinenses* in Palatinatu Lutherani.
3. *Sulzberg* ad *Wolfsteinenses* pertinet. Quorum ultimo fati sub annum 1740. functo *Sulzbürga* Boico Palatinatui adnexa est.

4. *Braiteneck* comitatus in Palatinatu. Spectat ad *Comites de Tilly*. Ultimo horum *Ferdinando A.* 1725. extincto transiit ditio ad sororem, viduam *Antonii Comitis olim Montfortii*.

5. *Stern*.

5. *Sternstain* in Palatinatu sup. *Lobkowitzii* Principibus concessus comitatus. Civitas *Neostadium*.

6. *Hohenvaldeck* Comitum *Maxelrainensium* in Bavaria. Hi quoque fato decedentes ex pacto successorio hæredes nuper habuerunt *Boicæ* Duces.

Comitatus *Ehrenfelsicus*, vulgò *Regenstauff*: & *Heideggensis* à Palatinis *Neoburgicis* eximuntur.

§. V. Civitates Imp.

1. *Ratisbona* Comitibus continuis ab an. 1662. eò coactis nota.

2. *Werda Danubica* sub Ducum *Bavarorum* ditione est ab an. 1607.

CAPUT IX.

Circulus Suevicus.

* *Suevi* olim à *Danubii* ripis ad mare *Balticum* usque sedes fixerunt. Nec suis contenti ditionibus, exteras etiam occuparunt, *Alemanniam* primùm (hodiernam *Sueviam*) mox ipsam extremam *Hispaniam*. Vid. *Histor. Profanam* L. 2. c. 3. §. 2.

Conradus I. Imp. Burchardo Comiti Buchornio Ducales honores decrevit an. 916.

Inde ad *Marchiones Austriacos*, ad *Comites* (ut volunt nonnulli) *Wittelspachios*, *Sveinfurtenses*, *Rheinfeldenses*, & *Stauffenses* *Suevia Ducatus* devolvitur, è quibus postremus *Conradinus Neapoli* capite plexus est an. 1268.

Post hujus fata *Rudolphus I. Habsburgicus Imp.* Ducatu *Suevia* auxit filium suum *Rudolphum* an. 1282. Sed ex eo tempore *Suevi* in multas ditiones se diviserunt.

§. I.

Episcopatus & Abbatie.

1. *Constantiensis* Episcopus Director est *Circuli Suevici* cum Duce *Wirtenbergico*. Ipsa civitas *Constantiensis* Imperiali libertate multata est à Ca-

à Carolo V. Imp. quòd Libro *Interim* subscribere de-
tractarit.

2. *Augustanus* Episcopatus. *Augusta Vindelico-*
rum civitas Imperii est.

3. *Curienfis* apud Grifones olim nobilissimus Episco-
patus multum accisus est Grisonibus Helvetorum foedus
amplectentibus. Episcopus adhuc Imperii Princeps est,
jureque suffragii gaudet.

4. *Campidona* Princeps Abbatia Benedictinorum,
Campidona vero Civitas, quæ originem debet cæno-
bio, tumultu hæreticorum ejus ditioni subducta est,
hodièque civitas est Imperialis.

5. *Elvacensis* olim Abbatia Benedictina, nunc Cano-
nicorum sæcularium Princeps Præpositura est.

6. Abbatia præterea Imperiales sed non Principes
sunt ex Ordine S. Benedicti: *Augia Dives* Episcopo
Constantiensi nunc subdita: *S. Udalrici* Augustæ. *S.*
Blasii, quæ suffragio in Comitibus gaudet ob Comitatum
Bondorffensem: *Elchinga*: *Gengenbachium*: *Och-*
senbusium: *Ursinia*, seu *Yrse*: *Isnia*: *Petersbusium*:
Zuvifaldum: *Vinea*, seu *Weingarten*: ac demum præ
aliis exemptione gaudens *Ottobura*.

7. Cisterciensium sunt *Cæsarea*: *Salomonis villa*,
Salmanweiler.

8. Canonorum Regularium est *Wettenbusium*.

9. Præmonstratensium *Augia minor*, *Weissenau*:
Monachorum Rota, seu *Münch-Rott*: *Marchtha-*
lum: *Roggenburgum*: *Schüffenrieda*: *Ursperga*.

10. His adde Abbatissas *Buechaviensem* Canonissa-
rum sæcularium: Item *Lindaviensem*. Cisterciensium
Hegbach: *Guttencella*: *Rottenmünster*, *Baindt*.

Abbatiam *Maulbrunensem* & *Königsbrunensem* cum
aliis subjugavit Dux Wirtenbergicus.

§. II.

Duces ac Principes.

1. *Wirtenbergici* olim Comites, in Ducum ordinem adscripti sunt a Maximiliano I. Imp. anno 1495. Nunc Directores sunt, Ducésque Circuli, & Sac. Rom. Imperii Summi Vexilliferi. Insignibus utuntur, scuto aureo, cum tribus nigris cervi cornibus: his additur vexillum cum Aquila Imperiali. Ceterum favent Luthero. A Carolo V. ob fœdus Schmalkaldicum exautorati, à Rudolpho II. in numerum Statuum Immediatorum iterum recepti sunt: ita tamen, ut masculis deficientibus omnis ditio ad Austriacos rediret. Caput urbium est *Stugarda*; inde *Tubinga*.

Huic etiam paret Comitatus *Montisbelicardi* Burgundiæ finitimus.

2. *Badensium* Marchionum duplex stemma est: alterum *Badensium*, Baden-Baden Catholicum, urbes habet *Badenam*; *Stollhofium*; *Keblam*; *Rastadium* cum parte potissima Comitatus Sponheimensis. Ex horum gnete fuit *Ludovicus*, vulgò *Prinç Louis*, Turcicis, Gallicisque bellis clarissimus.

Alterum stemma est *Duralcensium* Lutheranum.

3. *Hobenzollerani* comites Principibus adnumerati sunt à Ferdin. II. Imp. an. 1623.

4. *Fürstenbergii* quondam comites, nunc Principes duabus lineis dividuntur, *Möskirchana*, seu *Blumbergica*; & *Stülingana*, postquam Heiligenbergensis extincta est.

5. *Svvarzenbergici* aliàs comites hodie ab anno 1671. Principes, comitatum Sulzensem cum aliis in Suevia possident.

6. *Ottingani* partim comites sunt, partim etiam Principes ab an. 1674.

§. III. *Comites.*

1. *Montfortii* quorum tamen potissima ditio *Austriæ* paret.
2. *Truchsessii*, quorum *Stemma in Waldpurgenses, Wolfeggenses, & Zeilenses* distinguitur.
3. *Königseggenses. HohenEmsenses. Pappenheimenses, Barones Rechenbergenses &c.*

§. IV. *Civitates Imperiales.*

1. *Augusta* Vindelicorum partim Catholica partim Lutherana.
2. *Ulma* Acatholica.
3. *Eslinga* Luther.
4. *Reutlinga* Luther.
5. *Nordlinga* Luther.
6. *Halla Suevica* Luther.
7. *Rothvila* Catholica.
8. *Uberlinga* Cathol.
9. *Heilbruna* Luther.
10. *Gmunda Suevica* Cathol.
11. *Meminga* Luther.
12. *Lindavia* Luther.
13. *Dünkelspibla* partim Cathol. partim Luther.
14. *Piberacum*, Catholic. Luther.
15. *Ravenspurgum* Catholico-Lutheran.
16. *Campidona* Luther.
17. *Kauffbeura* Catholico-Luther.
18. *Weila* seu *Wiela* Cathol.
19. *Wangia* Cathol.
20. *Isnia* Luther.
21. *Pfulndorffum* Cathol.
22. *Offenbun gum* Cathol.
23. *Leutkirchium* Catholico-Luther.
24. *Wimpfa* Luther.
25. *Gienga* Luther.
26. *Gengenbacum* Cathol.
27. *Zella* Cathol.
28. *Buchorna*.
29. *Aala* Luther.
30. *Buchavium* Cathol.
31. *Bopfinga* Luther.

Constantia à *Carolo V.* proscripta est & exempta. *Werda Danubica* Boiis paret.

CAPUT X.

Circulus Franconicus.

§. I. *Episcopatus & Prælatuæ.*

1. *Bamberga.* Reliquæ civitates sunt, *Forchhemium*

hemium, *Furthum* &c. Episcopus est Circuli Director cum Baruthano Marchione. Fundatus est amplissimus episcopatus ex opibus Bojaricis.

2. *Herbipolis*. 3. *Eichstadium*. Comitatus Hirspergensis annutu Bojariæ Principum in hunc Episcopatum conversus est. 4. Equitum *Teutonicorum* bona tota quidem Imperiò sparsa sunt. Attamen huic præcipue Circulo adscribuntur, ubi sita est *Maria Domus*, seu *Mergentheim* supremi Magistri (vulgò *Deutsch-Meister*) sedes.

§. II.

Duces ac Principes.

1. *Barutbanus*, seu *Culmbacensis* Marchio Director est Circuli. Lutheri hæresin profitetur. 2. *Onoldinus* seu *Anspacensis*, aut *Onolzbachicus* Marhionatus Lutheranus. 3. *Coburgensis* Ducatus nunc est *Saxo-Gothaïcorum* Principum. 4. *Hennebergicus* Principatus inter Saxones, & *Hasso-Castellanos* divisus. 5. *Suvarzenbergicus* Princeps huic Circulo adscriptus est: sed bona pleraque alibi sita. 6. Idem obtinet de Principe *Lövvensteinio*, cui subest Comitatus *Wertheimius* vinò nobilis.

§. III. *Comites.*

1. *Castellanus*. 2. *Hannovius* præpotens Comes. 3. *Holacheus* seu *Hohenlohe*. 4. *Erpacensis*. 5. *Limpurgenses* Liberi Domini, dicti *Semper-Frene* nunc extincti sunt. Ditionem sibi postulat *Brandenburgicus*. Subofficium *Pincernæ* Imperii à *Carolo VI.* Aug. concessum est Comitibus de *Althan*.

§. IV. *Civitates Imperiales.*

Norimberga omnium potentissima. 2. *Schweinfurtum*. 3. *Rottenburgum* ad *Tuberum* fl. 4. *Weissenburgum*. 5. *Weinsheimium*.

CA-

CAPUT XI.

Belgium Fœderatum, Respublica.

1. Regio abundans pascuis : Silvarum inops : mercimoniis prædives.

2. Mores astuti : Pertinaces simul & inquieti.

3. Religio Catholica exulat : nulli tamen hæresi ostium negatur : cum interim Calviniana potissimas partes ibi agat.

4. Insigne Leo tenens fasciculum septem jaculorum, cum epigraphe : *Concordiâ res parvæ crescunt.*

5. Provinciæ septem sunt. 1. *Hollandia* Comitatus, cum urbibus *Amstelodamo* ; *Lugduno Batavorum* ; *Rotterdamo* ; *Haga Comitum*. 2. *Seelandia* Comitatus : Urbs *Middelburgum*. 3. *Ultrajectina* provincia, Urbs *Ultrajectum*, seu *Trajectum ad Rhenum*. 4. *Geldria Inferioris* Ducatus : Urbs *Neomagum*. Junctus huic est Comitatus *Zutphanius*. 5. *Transsylvana* provincia, *Ober-Missel*. 6. *Gröningana* provincia. 7. *Frisia Occidentalis* ; Urbs *Franockera* &c.

*Reliquas Batavorum ditiones, quas in Germania possident, videsis suprà Cap. I. §. 18.

Demum in aliis terræ plagis multa aut eripuêre Lusitanis, Hispanisque, aut aliàs acquisiverunt. In Asia partem *Malabariæ*, *Coromandelæ*, & ultra *Gangem* *Malaccam* emporium. Partem Insularum *Moluccensium*, & *Ceylanis* : novam *Hollandiam*, & *Zee-landiam*. In Insula *Java* *Bataviam* urbem, caput omnium Belgicarum in Asia ditionum.

In *Africa* multa tenent præsidia ad *Promontorium viride*, & *Bonæ spei*. In regno *Guineæ* &c.

In *America* denique nonnullas insulas occuparunt.

Q. I. *Cuinam Principi obnoxie sunt tot nobiles provincie?*

R. Nulli, sed jure suo vivunt. Olim quidem Burgundis Ducibus, deinde Austriacis Hispaniæ regibus parebant. Sed sub Philippo II. cum hæresi latè serpenti opponeretur sacrum Inquisitionis tribunal, illud dedignati nobiles cum populo jugum excussere an. 1579.

Q. II. *Quis regiminis modus?*

R. Singulæ harum provinciarum aliquos *Hagæ Comitum* mittunt cum potestate de rerum summa deliberandi, decernendique. Huic Legatorum cœtui nomen est: *General- Staaten*. Toti Reipublicæ titulus adhibetur: *Die Hochmögende Herren*.

Q. III. *Quæ Maxima Batavorum?*

R. 1. In id præcipuè intenti sunt, ut vel Gallum amicum habeant contra Anglos, vel Anglos contra Gallum.

2. Unicè student suis mercimoniis conservandis, augendis.

3. Ut Gallo objicerent potentem aliquem vicinum, nupero fœdere Ultrajectino 1713. haud ægrè admiserunt, ut Belgium Austriacis redderetur. Ne tamen ab Austriacorum potentia metus esset, multa earum provinciarum Gallo, multa sibi met ipsis permisserunt, unaque tractatum *Repaguli* cum Austria pepigerunt. De quo alibi. *Histor. Profan* L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo Imp. f. 385.

4. Sustentatur interim hæc Respublica à vicinis Principibus, cum neuter eam aut pati nimium aut augeri ferat. Facile aliàs subvertenda.

CAPUT XII.

Lotharingiæ Ducatus.

Q. I. Quinam olim & nunc Lotharingiæ Principatum tenuere?

R. 1. *Lotharingia* pars est regni olim Austrasiæ, à Lothario Lotharii Cæsaris filio obtenti. Deinceps Arnolpho Cæsari erepta est à Carolo simplici Gall. R. sed ab Henrico Aucupe denuo vindicata a. 924. *Vid. Hist. Profan. L. 2. c. 4. fol. 350.*

2. Initio seculi 12mi Ducatu Lotharingiæ Inferioris, seu Belgio potiti sunt Comites Brabantia; & seculo 15. Duces Burgundiæ, ac demum Archiduces Austriae.

3. Lotharingia superior hodierna cessit anno 1048. Gerhardo Comiti Alsatico, armis eam adempto: Ducumque modernorum protoparenti.

4. Ex his *Renatus*, qui Caroli Audacis Burgundiæ Ducis arma repreffit, duos reliquit filios a. 1508. *Antonium & Claudum*, à quibus Stemma in duos divisum est ramos, *Lotharingicum* seu *Germanicum*, & *Gallicum*.

Q. II. Quid ampliùs de Lotharingia memorandum ais?

R. 1. Insignia sunt scutum aureum, cui inducta est fascia rubra cum tribus argenteis avibus.

2. Metropolis est *Nancetum*.

3. Duces olim quidem Imperio subiecti fuerant, sed injuriâ temporum ei se subduxerunt. Adhuc tamen Principes Imperii dicuntur, gaudentque suffragio ob varios Comitatus, quos possident Imperio vestigales.

4. Gallum vicinum habent formidandum, qui etiam anno 1552. evocatus à Mauritio Saxone in Cæsarem arma sumente, eripuit tres nobilissimos Episcopatus

patus *Metensem, Tulensem, & Verdunensem*. Quin totam Lotharingiam subegit Ludov. R. Gall. an. 1670. quam tamen pace Rysvicensi reddere coactus fuit anno 1697. Verum anno 1735. cum Cæsar Carolus VI. impediisset Stanislaum Lesziaskium à Sceptro Polonico servando, Galliarum rex ejus causam tutatus armis conditionibusque obtinuit, ut Lotharingia traderetur Stanislaò regi, quoad viveret fruenda. à cujus obitu ad regnum Galliæ pertineret, veterrimum ejus patrimonium.

CAPUT XIII.

Helvetorum Respublica.

1. Regio montibus aspera: frumento egens adeo, ut esuriendum sit, nî vel Suevia, vel Gallia subvehat annonam. Pascuis tamen opima.

2. Mores veterum Germanorum similes.

3. Religio mixta.

4. Insigne cuius provinciarum proprium.

5. Provinciarum autem triplex ordo est. I. *Civium*.

II. *Subditorum*. III. *Fæderatorum, seu Sociorum*.

I. Cives sunt tredecim Pagi; seu Provinciæ, quas Cantones dicere amant Galli.

Tigurum, ceteris potentior, Calvinianus.

Berna, amplissimus, Calvinianus.

Luceria, Catholicus.

Urania, Uri, Cathol.

Suitia, Cathol. Sacra Æde D. Virg. Einsidlenensis inclutus, cujus Abbas Princeps Imp. est sed suffragio carens.

Silvania, Unterwalden, Cathol.

Tugium, Zug, minimus Cathol.

Glarona, Glaris, Catholico-Calvin.

Rasilea, Acatholicus.

Friburgum, Cathol.

Solodurum, Cathol.

Schaffhusium, Acathol.

Abbatis-Cella, Appenzell. mixtus.

II. Subditi sunt partim in Germania Austria-
co juri abrepta , ut *Vallis Rhenana* ; *Turgovia*.
Item urbes *Badena* ; *Certiacum* , feu Forum Tiberii,
id est *Zurich* &c.

Partim in Italia , ut *Vallis Telina* ; *Lugano* ; *Bellenza*
Locarno &c.

III. *Socii* sunt quidem sui juris , sed mutuo foedere,
auxiliisque Helvetorum nituntur , ut

Rheti feu *Grisones*. Princeps Abbatia *S. Galli*.
Valesia. *Genevensis* Respubl. Urbes *Müllhusum* :
Rottvila : Sed hæc foedus Helvetorum deseruit.
1631.

Q. Cuinam regi subditi sunt Helveti?

B. Nemini. Olim Imperii Germanici cives erant,
& Habsburgicorum plerique clientes , alii etiam subdi-
ti. Verum Præfectorum insolentia eousque grassante,
ut etiam pileos adorare compelleretur plebs , tres viri
è tribus pagis coiverunt , nempe *Uri* , *Schwitz* , & *Unterwalden*. Hi octo foedere , factaque manu Præfectis
demum peremptis libertati se reddiderunt. an. 1308.
Austriacis etiam Sueviæ Ducibus non una clade deletis.

Dein Ludovicus Bavarus Imp. pro suo in Austriacos
odio foedus rusticorum ratum habuit , libertatémque
indulsiit ampliorem.

Strenuè mox id ipsum persecuti sunt Galli , cum pri-
mùm simultates in Burgundum & Austriacos susce-
pissent. Ludovicus enim XI. G. R. foedus pepigit
an. 1474. Quò hodièque Helvetos suos veluti sti-
pendiarios habet ; non à quibus accipiat , sed
quibus det stipendia , ut semper ad
obsequium paratos ha-
beat.

LIBER III. Descriptio Italiae.

CAPUT I.

Status Ecclesiae Romanae.

Q. *Quenam sunt ditiones Pontificis Romani?*

R. 1. *Ferrara Ducatus cum civitate Comaclo.* 2. *Territorium Bononiense.* 3. *Romania, cum urbe Ravenna.* 4. *Urbium Ducatus.* 5. *Marchionatus Anconitanus.* 6. *Ducatus Spoletanus.* 7. *Territorium Perusinum.* 8. *Ducatus Castrensis.* 9. *Patrimonium S. Petri, seu terra Mathildis.* 10. *Sabinensis ager.* 11. *Campania Romana, cum ipsa Urbe urbium Roma.* 12. *Beneventanus Ducatus in regno Neapolitano.* 13. *Avenionensis Comitatus in Gallia.* 14. Denique Pontifici clientelari seu feudi jure obnoxia sunt regna *Neapolitanum Siculum*: Unde quotannis à rege Neapolitano Romam mittendus est Scipio albus cum sex aureorum millibus.

* Insignia sunt binæ claves decussatae, aurea altera, altera argentea; his imminet Tiara tribus redimita coronis in scuto cæruleo.

CAPUT II.

Magnus Ducatus Florentiae.

Q. I. Quinam & unde sunt Magni Duces Florentiae?

R. 1. Florentia olim Hetruria, vel Tuscia medio ævo comites habuit Imperio Germanico vectigales.

2. Carolus V. Imp. Ducali mitrâ eosdem ornavit, an. 1531.

3. Pius V. PP. Magnos Duces vocavit, an. 1569.

4. Cosmus III. Regia Celsitudinis titulum, Königl.che Hoheit, obtinuit Pontifice & Imperatore assentientibus, an. 1700. obiit a. 1723. Quadruplici fœdere decretum erat uti Hetruria Feudi Imperialis nomine conferretur uni filiorum Reginae Hispanicae. Is erat Carolus. At is cum an. 1735. utriusque Siciliae regnum obtineret jure suo in Hetruriam cessit Francisco Stephano Lotharingiae Duci, qui contra Lotharingiam suam Gallis tradidit. Possessionem Stephanus adiit anno 1738. cum Joannes Gualto Cosmorum postremus diem obiisset.

Q. II. Quenam Insignia?

R. Scutum aureum, in quo globi rubri quinque, supra hos sextus aureus tria aurea lilia pullulans.

Q. III. Quae illius ditiones?

R. 1. Ducatus Florentinus, vulgò Toscana, cum urbium pulcherrima Florentia. Sunt item Pisa, Liburnus portus &c.

2. Plumbinensis Principatus Cæsareo juri vindicatus est an. 1708.

3. Status Praesidii cum Principatu Plumbinensi, Portu Longo, insulaque Elva eidem Carolo Hispano Siciliae utriusque regi concessa sunt.

CA.

CAPUT III.

Respublicæ Italæ.

1. *Venetiarum* urbs medio mari, seu potius palustribus maritimis palisque imposita sua sub ditione numerat *Ducatum Venetum*. *Longobardiæ* partem cum urbibus Patavio; Verona; Brixia, id est Brescia &c. *Marchionatum Tervisanum*. *Forum Julii Istriæ* partem. *Dalmatiæ* litora ad Macedoniam usque. *Corcyram*, insulam: item *Cephaleniam* cum adlitis. Verum *Cyprus*, *Creta*, & nuper an. 1715. *Peloponnesus* tota Turcarum armis cessit. Insigne Leo aureus coronatus tenens librum, cui inscriptum: *Pax tibi Marce Evangelista*.

2. *Genuensis* etiam *Corficæ* Insulæ imperat.

3. *Lucensis*. 4. *S. Marini* intra Statum Ecclesiæ sita.

CAPUT IV.

Ducatus & Principatus.

1. *Sabaudia* Ducatus, & *Pedemontii* Principatus. Hi metropolis est *Camberium*, huic augusta *Taurinorum*, Turin. Sabauda etiam parent Ducatus *Montis ferrati* Imperii feudum eidem concessum an. 1708. Insula denique ac regnum *Sardinie* nuper an. 1720. à Cæsare eidem pro Neapoli relictum.

2. *Parma* Ducatus *Farnesiorum* Principum est. Feudi jura in contentionem vocant Pontifex & Imperium.

3. *Mutinensis* Ducatus *Atestinæ* genti (d' Este) subest. Quæ etiam *Mirandulanum* Principatum emto accepit ab Imperatore, feudi Imperialis titulo. an. 1710.

4. *Monæcium*, seu Portus Herculis Monæci, vulgò *Monaco* Principatus, Gallorum tutelam agnoscit.

* De Neapoli, Sicilia; Mediolano &c. egimus, cum *Austriacas* ditiones in numerum misimus L. 2. c. 1.

LIBER IV.

Descriptio Hispaniæ.

Q. I. *Quæ soli bujus indoles?*

R. Delicata. Olim aurifodinis inclyta. Nunc hominum raritas Hispaniam affligit: tum ob itinera externa: tum ob tot Mauros, Judæosque pulsos.

Q. II. *Qui Genti sunt mores?*

R. ad gravitatem compositi non rarò ad fastum declinant & segnitiam. Tardi sunt, sed eò altius in rem quamvis penetrant.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Catholicam tenacissimè custodit *Sacra Inquisitionis* tribunal, quod nulli heteroclitæ doctrinæ adiuturum qualemcunque permittit. Hinc Rex Hispaniæ *Regis Catholici* nomen à summis Pontificibus obtinuit.

Q. IV. *Quæ Insignia?*

R. Insigne varium est ob numerosa regna & provincias; ut illud hîc delineare longum esset. *Castellæ* regni insigne est Castellum aureum. *Legionis* Leo ruber coronatus. *Aragonie* trabes quatuor rubræ in campo aureo.

Q. V. *Quenam ergo Hispanici Monarchæ ditiones sunt?*

R. 1. Hispaniæ ipsius decem sunt regna. 1. *Castella nova*. Urbs totius Hispaniæ metropolis *Madridum*

Aritum. Inde *Toletum*; *Complutum* &c. 2. *Castella vetus*, Civitates *Valisoletum*; *Abula* &c. 3. *Galecia*; Civitas *Compostella*. 4. *Biscaia*, olim *Cantabria*: Civitates *Fons rapidus*, seu *Fuentarabia*, *Tolosa*, &c. 5. *Cranata*; olim *Bætica*. Urbs *Malaca*. 6. *Murcia*. Urbs *Carthago nova*. *Carvaca* &c. 7. *Valentia*. Oppidum *Morvedrum* sedem veteris *Sagunti* occupat. 8. *Andalusia*. Urbs *Hispalis*, seu *Sevilla*. *Corduba*. *Gades*, seu portus *Gaditanus*, hodie *Cadix*. *Calpe* hodie *Gibraltar* freto angusto, quo *Hispania* ab *Africa* distinguitur, imminet: Proximo bello in potestatem *Anglorum* venit an. 1704. Frustra obsidione ab *Hispanis* tentata an. 1705. & 1710. & an. 1727. E regione opposita est in *Africae* littore *Septa* sive *Zeuta* *Hispanici* juris portus & civitas triginta & trium annorum perpetua obsidione impugnata à *Mauris*, & hoc demum anno 1727. valere iussa. 9. *Arragonia*. Urbes *Cesar augusta*; *Osca* &c. 10. *Legionis* regnum. Urbs *Salmantica* *Athenæum* notilissimum.

2. Reliquæ ditiones in *Europa* sunt. 1. *Navarra* regnum, cujus dimidium trans alpes *Pyrenæas* *Gallis* obtemperat. 2. *Asturia* Principatus, à quo nomen hauritur cuivis *Hispaniarum* regis *Primogenito*. Urbs *Ovetum*. 3. *Extremadura* Princip. Urbs *Emerita*; *Alcantara*. 4. *Catalonia* Princip. Urbs *Barcinona*, &c. 5. *Insulæ Baleares*, seu *Majorca* & *Minorca*, quarum postrema cum *Portu Magonis* *Anglorum* jugum subiit an. 1708.

3. In *Asia* *Insulæ Philippina*, *Latronum*, *Salomonis*, aliæque quamplurimæ.

4. *Insulæ Canaria*, seu *Fortunata* medio ferè inter *Africam*, *Americam* & *Europam* loco sitæ.

5. In *America*. 1. *Peruvium* cum urbibus *Lima*; *Cusco* &c. 2. *Terra Firma*, seu *Nova Castilia*. Urbs *Carthagena*; *Portus Pulcher*, seu *Porto bello* celeberrimum totius *Americæ* emporium. 3. *Nova Hispania*

spania five Mexico. 4. *Nova Mexico*. 5. *Hispaniola*; seu San Domingo. 6. *Cuba* Insula. 7. *Terra Magellanis*, quod Arcto vicina gelu rigeat, ab Hispanis iterum deserta. 8. *Paraguaria*. 9. *Florida*, quæ partim Gallis servit. 10. *California* omnium insularum vastissima.

* *Tantas orbis plagas cum possideant Reges Hispani, eorum nonnemo gloriatus est, veritate non invitâ: Suo Imperio Solem nunquam occidere.*

Q. VI. Quæ fuit Hispanorum regum origo, quæque deinceps fata?

R. I. Quomodo *Visigothicum* regnum inter Maurorum funesta arma surrexerit, ac denique ad Austriacos translatum sit, diximus in *Historia profana* L. 2. c. 3. §. 2. fol. 338.

2. Quo pacto his ereptum fuerit à Ducibus Andegavenfibus an. 1701. in eadem *histor. prof. narratum est*. L. 2. c. 5. §. 1. in *Leopoldo Cæs. &c. &c.*

Q. VII. Quæ sunt arcana Politica Hispanorum?

R. I. Nunc quidem Reges è Gallico sanguine ad Hispaniæ sceptrum admoti attendunt, ne domus Austriaca nimis viribus augeatur. Imò licet nuper an. 1725. arctum foedus inter utrosque compositum fuerit, non est tamen difficile suspicari, data occasione Hispanos repetituros esse Neapolis, Siciliaeque regna, Belgicum, Mediolanum &c. Uti vicissim Austrii repetent totam Hispaniæ Monarchiam hereditario jure sibi debitam. Jamque voto suo potita Hispania utrumque in Italia regnum Carolo Principi comparavit anno 1735. At Austriacæ Domus extinctæ postulatis jam successit Lotharingica eidem nuptiis inserta: quæ haud dubie eadem assertum ibit, si qua fata finant: quemadmodum Domus Austriaca Burgundicæ extinctæ succedens Burgundica postulata velut hereditate acceperat.

2. Cum Anglis perpetua intercedit simultas ob commercia, & expeditiones maritimas: cum Angli Maris dominium ambiant, id ipsum verò Hispani suum esse credant, Præsertim Minorica insula, & Gibraltara, Anglis

armorum necessitate permissæ, dolore haud levi afficiunt Hispanos.

3. Hollandis favere non possunt, qui non solum Hispanico nomini renunciârunt, sed adornatis maritimis itineribus Hispanicos mercatus pessumiverunt, multaque in exteris plagis eorum juri subduxerunt.

4. Olim Hispanorum Gallorûmque perpetuæ fuerunt & velut nativæ discordiæ. Nunc etiam cum regem Gallum patiantur Hispani, Gallicos tamen mores nihilo segnius sunt exosi, nec facile firmam inter has gentes amicitiam sperâsse licet.

5. Interest regni Hispanici summum Pontificem habere faventem, ob Italicas possessiones.

...§§§§... §§§§... §§§§...! ...§§§§...! ...§§§§... §§§§... §§§§...

LIBER V.

Descriptio Lusitaniæ.

Q. I. *Dic originem Regni Lusitanorum.*

R. 1. An. 1112. *Alphonsus* primus regios Lusitaniæ honores sumit, Hispanico se juri subtrahens.

2. Philippus II. Hispaniæ Rex Lusitaniam ditioni suæ denuo adjecit an. 1580. cæso ab Afris Sebastiano.

3. Mox iterum sub Philippo IV. Hisp. Rege Lusitani suummet sibi regem creârunt *Joannem Bragantinum* Ducem 1640. Cujus posterî, hodièque sceptrum rotant.

Q. II. *Ordine promeditiones Lusitanicas?*

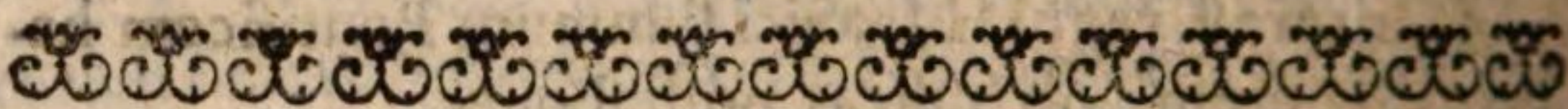
R. 1. In Europa Regnum *Lusitaniæ* seu Portugalliæ. Urbes *Ulyssipona*, *Bracara*; *Conimbrica* &c. Dein *Algarbiæ* regnum angulus est reliquæ Lusitaniæ.

2. In Asia multa Lusitanici juris sunt, etsi
multa

multa rapuerint Batavi. Horum omnium caput est *Goa* sedes *Proregis*.

3. *In Africa* non modica pars regnorum *Angola*, *Congi*, *Loanga*, & *Zanguebaria* *Lusitanorum* imperata facit.

4. *In America* vel prope illam 1. *Insulae Salsæ* seu *Insulae Promontorii viridis*, vulgò *Cabo verde*. 2. *Insulae Azores*. 3. Amoenissima *Insularum Madera*. 4. *Brasilia*: unde nomen imponitur *Primogenitis regum Lusitaniæ*. Metropolis est *Urbs Omnium Sanctorum*.

LIBER VI.

Descriptio Galliae.

Q. I. Quomodo affectum est Galliae regnum?

R. Auri, argentique fodinis pluribus destituta tellus est; vino tamen cerereque satis felix. Populi autem felicissima.

Q. II. Quibus gaudet moribus?

R. Ingenium felix ac promptum. Sed multis rebus unà discendis plerumque non sufficiens, nec patiens tantæ moræ, quantâ opus foret. Ceterum animi mobiles sunt, rebusque novis capiuntur. Suæ quoque gentis admiratores.

Q. III. Quæ Religio?

R. Olim à *Calvino* labem passa, feliciter restituta est. Vid. *Histor. Ecclesiast. ubi de Calviniana hæresi meminimus fol. 212. &c.*

Q. IV. Quæ Insignia?

R. Scutum cæruleum, triaque lilia aurea. Olim tot bufones erant.

Q. V.

Q. V. Recense Gallicas ditiones?

R. 1. In *Europa* Galliæque ipsa sequentia sunt. 1. *Nordmannia* Ducatus; de cujus origine vid. *Hist. prof. L. 2. c. 1. §. 2. n. 1.* Metropolis est *Rothomagus*, seu *Rouën*. 2. *Picardia*. Urbs *Ambianum*, seu *Amiens*. *Caletum* portus, vulgò *Calais*. 3. *Francia*, seu *Isle de France*. Metropolis *Lutetia* seu *Parisi*; ceteræ sunt *Bellovacum*; *Suessio* &c. 4. *Campania*. Urbs *Remi*; *Senones*; *Meldæ*, seu *Meaux*. 5. *Aurelianensis* præfectura. Urbes *Aurelia*; *Nivernum*; *Biturix*; *Turones*; *Vindocinum*; *Andegavum*; *Pictavium*; *Rupella*; 6. *Lugdunensis* Præfectura. Urbs *Lugdunum*. 7. *Delphinatus*. Urbs *Gratianopolis*; *Vienna* &c. 8. *Provincia*. Urbs *Aquæ Sextia*; *Arelatum*; *Massilia*; *Telo martius*, nunc *Toulon*. 9. *Occitania*, seu *Languedoc*. Urbs *Tolosatum*; *Narbo* &c. 10. *Aquitania*, seu *Guienne*, cum *Provincia Vasconia*, & inferiore *Navarra*. Urbs *Burdigala*; *Lemovicum*. 11. *Britannia* minor. Urbs *Nannetum*. Reliquæ provinciæ *Austriacis*, & Imperio duobus abhinc seculis abreptæ sunt, ac postliminio ad regnum *Franciæ* adjunctæ, veteris patrimonii jure. 1. *Burgundia* Ducatus; Urbs *Divionum*. 2. *Burgundia* Comitatus, vulgò *Franche Comté*: Urbs *Vesontio*. 3. *Alsatia* tota cum *Argentorato* novemque aliis Imperii urbibus, & munitissimo *Landavio* in *Palatinatu Inferiore* sito. 4. In *Lotharingia* Episcopatus *Metensis*, *Tullensis* & *Verdunensis*, cum ipsa tota *Lotharingia* an. 1736. occupata. 5. *Belgii* denique magna pars suprâ jam enarrata.

2. In *America Gallorum* sunt *Canada*, seu nova *Francia*, & quædam alia, quæ inter famosa est *Mississipi* regio, quæ nuper auro è montibus promisso Gallorum spes excitavit, sed mox fefellit ita, ut ad incitas pene redigerentur.

3. In *Africa* pars Insulæ *Madagascara* &c.

Q. VI.

Q. VI. Quæ fuit origo, quæ series regum Gallorum?

R. I. De veterum Francorum rebus verba fecimus in *Hist. prof. L. 2. c. 4 §. 1. Q. 1.*

2. Ceterum tres hætenus familiæ à Francico, id est Germanico genere Gallis imperârunt. I. *Merovingica*, à Merovæo Pharamundi nepote dicta: ab anno 419. usque ad an. 751. II. *Carolina* à Carolo Magno Pipini filio nuncupata. Is enim Pipinus anno 751. Merovingicis partim deficientibus, partim neglectis solum occupavit, ejusque posterii tenuêre usque ad annum 987. III. *Capetina*, dicta ab Hugone Capeto Parisiensi Comite, qui Carolino exspirante sanguine coronâ ornatus est an. 987. Hæc stirps in plures familias divisa hodieque imperat. Prima familia Capetinorum defecit anno 1328. cum Philippo V. longo. Inde regnavit *Valesia* à Philippo VI. Valesio usque ad Henricum III. Valesiorum ultimum an. 1589. Denique *Borbonii* obtinuerunt, ab Henrico IV. Navarræo an. 1593.

Ceterum superest adhuc alia linea, nempe Ducum *Aurelianensium*, quæ, Borboniâ deficiente, sceptri heres erit.

Deficiente verò etiam Aurelianensi adfunt laterales aliquæ familiæ stirpis Borbonicæ, quas vulgò dicunt *Prinzen vom Geblüt*: Scil. Principes *Condei* seu *Condé*: Principes de *Conti*. Comites *Soeffionenses*, seu de *Soissons*.

Q. VII. Quæ sunt Gallorum Prætenensiones?

R. I. *Imperiale Diadema* sibi deposcunt, quòd illud à Pontifice Leone concessum fuerit Carolo M. regi Galliæ. Nec attendunt Carolum Germanum, & Germanorum æquè regem fuisse: ex quo licet statuere, Germanis potius jus esse omnem Galliam sibi repetere, nempe à tot seculis jam Germanici sanguinis regibus subditam. Sed hæc res altioris est indaginis, & penitus insipienti maximas offert difficultates.

2. Repetunt *Cataloniam*, quam Alphonsus Arragonius eripuit an. 1131.

3. *Castilia* Regnum ob nuptias Ludovici IX. Sancti cum Blanca Alphonsi VIII. Castellæ regis filia, seculo 13.

4. *Neapolis, Sicilia & Sardinia regna*; quod Carolus Andegavenfis feudi nomine eadem aliquando acceperit à S. Pontifice. *Vid. Histor. Profan. L. 2. c. 4. §. 2. N. 1.*

5. *Florentinum* Ducatum ob nuptias Catharinæ Mediceæ cum Henrico II. Gall. R. an. 1533. & alias.

6. *Genuensis* Respublica, olim Imperio subdita: postquam se subtraxit, tutelam Gallicam imploravit. Post verò ad Imperatorem potius & Hispanos, quamdiu illi Austriaci erant, respexit.

7. Denique prætendunt in *Mediolanum, Sabaudiam, Austrasiam regnum*, omnèque *Belgium*.

Q. VIII. *Frode mihi arcana Politica Galliae?*

Rz. 1. Religionem Catholicam suo in regno sanctè tuetur: ita tamen, ut sibi plus libertatis & arbitrii permillum esse velit tum in officiis Ecclesiasticis, tum in aliis sacris constituendis. Assiduè auditur *Libertas Ecclesiae Gallicanae*.

2. In Imperio Germanico studet fovere Principum discordiam: ac sæpe hætenus hæreticorum turbis favit, etsi nunquam eorum sectam probârit, sed in locis bellô occupatis pro viribus eam eliminârit.

3. Domûs Austriacæ potentiam æquo animo ferre nequit. Illi ut clavum figat, Batavos jugum excutientes juvit, & Helvetos, quos etiam tanquam perpetuos stipendiarios alit. Hoc fine tam sollicitè Coronam Polonicam ambit, ut utrinque Austriæ imminere possit. Plerique omnes Politici huic etiam causæ adscribunt, quòd Gallia Turcis non admodum inimica sit: sed ego credere malim, id fieri eò quòd

quòd longè diffita occasionem belli discordiæque privatam non habeat.

4. Quæ olim bella Gallos inter, Anglósque flagrârint, paucis ostendimus in *Hist. Prof. L. 2. c. 3. §. 2. N. VI*. Idem accidit cum Hispanis præcipuè propter Italicas ditiones. Hinc cavet semper Gallia, ne vel Hispani, Anglique; vel Domus Austriaca atque Imperium cum Anglis aut Hispanis consentiant; hic enim consensus vicinorum discrimen afferre posset Galliæ in medio sitæ. Verum hæ rationes haud parum degenerârunt postquam hinc Hispania Gallico sanguini paret, hinc Austriaca stirps mascula defecit.

5. Denique animadversum est, nullum esse in Europa publicum inter reliquos Principes negotium, cui non admoveat manum Gallia: quamvis eam in hac arte imitentur modò alii ferè omnes.

6. Ad extremum notatur, quòd Gallia, utut bello sæpe inferior fuerit, cùm tamen ad fœdera ventum est, semper partes tulerit meliores; tum ob reliquorum paciscentium dissensum, tum ob alias quasdam artes; in quibus & hæc numeratur: quòd Gallia non soleat pacisci cum pluribus fœderatis junctim, sed modò hunc modò illum à fœdere communi seductum in privata fœdera pelliciat. Intima vero hujus rei causa hæc est, quod alii aliis sint fœderati, qui singuli privatis iisque sæpe pugnantibus rationibus ducantur. Gallia plerumque sibimet tantum fœdere est juncta, seu sola ceteris obsistit, suasque unicas ac perpetuas rationes inconfuso tramite facile sequitur.

7. Studet accuratè conservando regimini *Monarchico*. Nulli Ducum suorum jus cudendæ monetæ, nulli concedit possessionem locorum munitorum &c.

LIBER VII.

Anglia, Scotia, Hibernia.

Q. I. *Quæ terra indoles?*

R. Miti cælo fruitur. Pascuis abundat, equis, ovibusque mitissimæ lanæ: Stanno quoque laudatissimo, Cupro &c. Vinô eget.

Q. II. *Qui mores?*

R. Ingenia musis omnibus apta, Callida, animi impatientes, & ut videtur nonnullis, feroces. Lingua è Saxonica, Romana, Gallicaque mixta est.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Olim Sanctissima; modò nulla esse poreft, cum cuivis integrum sit de sacris pro libitu sentiendi arbitrium. Vid. *Hist. Sacram.* L. 2. c. 7. §. 5. à fol. 203. Ceterum quidquid superest, quod specie religionis agunt Angli, ad Politicam spectat. Duæ sunt sectæ hæreticæ, quibus duæ factiones politicæ inhærent.

1. Secta est *Presbyterianorum*, qui ritus in Ecclesia Catholicis penè similes patiuntur: Ceterum Monarchico regimini adversantur. Nuper & ipsi inter se scissi, mutuisque odiis collisi sunt. His adhæret factio illorum, qui *Whigs* dicuntur, seu *molles*, quasi Germanicè dicerem *Weich*.

2. Secta est *Independentium*, qui ritus omnes damnant: Monarchicum regimen probant; unde dicuntur *die Hof-Parthen*. His consentit factio eorum, qui *Torys* audiunt, seu *rigidi*; quasi Latinè diceres *Duri*.

Q. IV. *Quæ Insignia?*

R. Scutum rubrum, tresque Leopardi aurei.

Q. V. *Quæ ditiones?*

R. 1. *Anglia* ipsa, cujus Metropolis est *Londinum* amplissima, splendidissima ac frequentissima, demum ditissima urbs. Inde *Cantuaria*; *Portus magnus*: *Portus novus*; *Oxonium*, *Eboracum*.

2. *Wallia* Ducatus in Anglia situs regis Primogenito nomen præbere solet.

3. *Scotia* regnum, cujus metropolis *Edenburgum*. Insigne scutum aureum, Leo ruber duplici tæniâ rubrâ cinctus. Ad hanc pertinent Insulæ *Orcades*, & *Hebrides*.

4. *Hibernia* regnum, aliàs tantùm comitatus. Sed Henricus VIII. orto schismate regis sibi nomen sumit in odium Pontificis. Metropolis *Dublinum*. Insigne scutum rubrum, cum nablio aureo.

5. In *America* Anglorum sunt *Nova Britannia*: novum *Belgium*: nova *Suecia*: *Terra nova*: *Virginia*: *Barbadosa*: *Jamaica* Insula quædam ex *Antillis*; & alia.

Q. VI. Aveo scire originem Anglorum regum.

R. De his sat narravimus tum in *Hist. Eccles. L. 2. c.*

3. §. 2. N. VI. tum in *Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. de Schismate Angl.*

Q. VII. Quæ prætensiones Angliæ?

R. 1. Galliæ regnum sibi exigit Anglia. *Vid. Hist. prof. loc. cit.*

2. Credi vult se maris Dominam esse.

Q. VIII. Arcana Politica Angliæ quæ sunt?

R. 1. Cùm ipsimet Angli nesciant, sitne regimen eorum *Monarchicum*, an *Reipublicæ Aristocraticæ*, mixtæve formam gerat, utraque pars suæ studet opinioni. Rex inter istas factiones medius sat habet, quod capiti suo consulat, de quo profectò periclitatur, si Parlamenti auctoritatem vel leviter violet. Est autem *Parlamentum* cætus Ordinum regni in duas distinctus classes. 1. *Domus Superior* continet Episcopos, Duces, Comites. 2. *Domus inferior* habet minorum gentium Nobiles, Cives, & Institores. Quorum omnium sententiis expedienda sunt cuncta regni publica negocia.

2. Cavet Anglia, ne Gallus cum Hispano sentiat, Hispanisque ditionibus in America insidiatur.

3. Batavos æmulatur ob commercia: præsertim ob

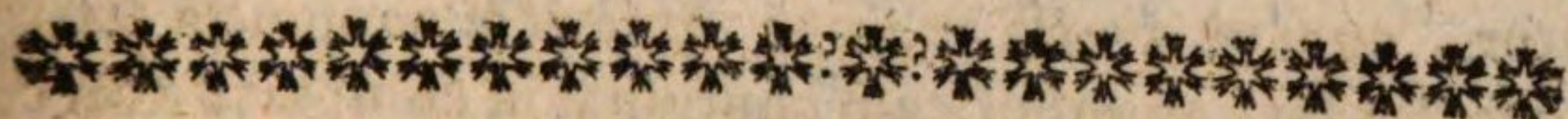
Male-

Halecum capturam, quam Hollandi in oris Britannici maris exercent, cruentum bellum patrârunt an. 1652.

4. Danum ne offendant, cavent. Is enim transitum per Sundæ fretum negare posset, Anglicisque mercimoniis obicem ponere, quæ illi exercent in Sueciam, Moscoviam &c.

5. Pecuniarum suarum tam tenacem custodiam agunt, ut nulli liceat ultra 50. Thaleros æris præsentis regno efferre.

6. Præcipua Anglorum, ac præsertim modernorum regum cura est, ne Jacobus III. quem Prætendentem dicunt, è regno nunc exul, in patriam soliumque revertendi viam ullam reperiât.

LIBER VIII.

Dania, & Norvagia.

Q. I. *Quodnam soli ingenium est?*

R. Frigidum: Sed venatu, pascuisque abundat.

Q. II. *Qui mores?*

R. Ingenia certè magna sunt, si cultus adsit. Bellis, reisque maritimæ adhuc hodie apti sunt Dani.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Lutherana. In gratiam tamen regum Calviniana quoque locum habet.

Q. IV. *Quæ Insignia?*

R. Tres Leopardi cærulæi in scuto aureo corculis confito.

Q. V. *Quæ ditiones?*

R. I. Chersonesus Cimbrica, seu Dania. Jütlandia. Funia Zeelandia Insula, Totius Daniæ metropolis est Hafnia, Copenhagen. Inde Rottschilda &c.

Præcipuus portus ac munimentum est in Freto, quod *Sund* vocant, inter Scaniam Sueciæ insulam, & Zealandiam, ubi adeò angustè patet mare, ut majora navigia utrinque tormentis peti possint, nî in singulas triremes Rosatum (*Rosenholtz*) pendant: moneta est aurea Angliæ, quinque ferè Imperiales valens. Estque hic unicus in mare Balthicum accessus.

2. *Norvagia* aspera regio, magnetem tamen optimum, multumque ferri ac silvæ alens, metropolim habet *Bergam*. Insigne est scutum rubrum, Leo aureus armatus argentea clava (*mit einer Streitt Axt.*)

3. Multæ denique insulæ frigido axi subditæ. *Islandia*. *Montes acuti*, seu *Epitberg*, de qua dubitatur, num ex aversa regione Americæ conjuncta sit. *Grœnlandia*, an Americam contingat in comperto non est: *Glossaria Insulæ* Scotiæ vicinæ, vulgò *Fero*.

4. Accedit in America *Dania nova*: & quædam in Africa & Asia.

Q. VI. Regum Danorum initia persequere.

R. 1. Primi reges ignoti sunt. Populus tamen Cimbrorum finibus suis egressus jam olim Romanæ potentiae insultare ausus est, Mario Consule. Quid dein Normanni gesserint compendiò indicavimus in *Historia profana* L. 2. c. 4. §. 2. N. 1. & in *Histor. Eccles.* L. 2. fol. 116.

2. Antè reges suffragiis petebantur: Verùm an. 1523. electus est Fridericus I. Dux Holfato-Schlesvicensis, eidemque jus perpetuæ successionis concessum à regni proceribus. Idque confirmatum est an. 1660. adjectaque regi suprema potestas (*Souveraineté*) in totum regnum; cùm antea è procerum arbitrio res agerentur.

Q. VII. Quæ Prætensiones?

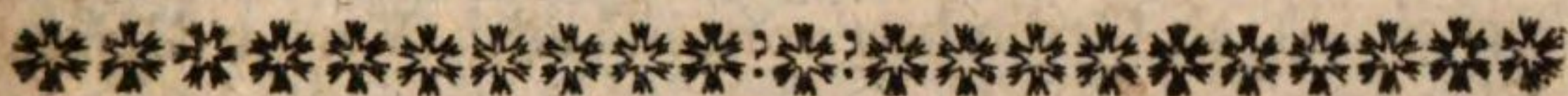
R. 1. Sueciam deposcunt, utpote olim cum regno Daniæ connexam. 2. Hamburgum civitatem in

in Holfatia sitam suam esse volunt ; quæ tamen nunc temporis leges ab Imperatore petit.

Q. VIII. Quenam Maxime Politicæ ?

R. 1. Suecos vigili oculo observat, atque ut iis detrahat, cum exteris maxime Moscis, Polonis, aut Anglis fœdera jungit.

2. Cùm nuper Holfato-Gottorfficas ditiones Danus occupaverit. an. 1712. quibus dudum antè inhiaverat, iis conservandis omne studium adhibet.

LIBER IX.

Sueciæ Regnum.

Q. I. Quæ ditiones Sueciæ ?

R. 1. *Suecia*, seu Sueonia. Metropolis regni totius est *Holmia*, vulgò *Stocckholm*. Inde *Upsala*.

2. *Lapponia*. 3. *Finnia*, cum urbe principe *Aboë*.

4. *Livonia*.

* Ceterùm bello contra Russos, Polonos, Borussos, ac Danos feliciter aliquamdiu gestò Carolus XII. Sueciæ rex, subita tamen clade ad Pultavam accepta, è regno exul Turcarum se fidei permittere coactus est an. 1709. Reversus anno 1714. sed infelici Marte usus ad Fridericum Hallam, Norvagiæ urbem, ictu glandis interiit an. 1718. Nystadii deinde 1721. pace composita, relinqui debuit Borusso Pomeraniæ anterioris potissima pars: Russis tota Livonia, Ingria, & pars Careliæ: Dano Schlesvicum cum Bremensi, Verdensique Ducatu.

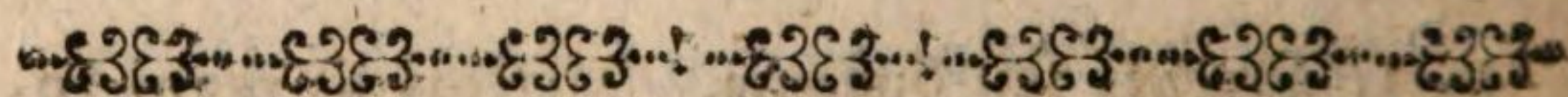
Q. II. Quæ origo, & quis ordo regum ?

R. 1. Reges olim eligebantur. Sed Gustavo I. coronæ hæreditas concessa est in omnes posteros an. 1544.

2. Quibus malis Germaniam affecerit Gustavus Adolphus evocatus ab hæreticis an. 1630. dictum est in *Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. fol. 197.* Pace tandem Monasterii juncta velut pro mercede rei strenuè gestæ Suecis, sub Christina regina, relicta est Pomerania anterior, Bremensis Archiepiscopatus & Episcopatus Verdensis, cum quinquies mille millibus florenorum, & jure suffragii in Comitibus Imp. adeò, ut qui patriæ hostis tanto tempore fuerat, nunc etiam sit civis.

3. An. 1680. Carolo XL Potestas suprema (*Souveraineté*) ab Ordinibus concessa est. Verùm Ulrica Eleonora Caroli XII. superstes foror jus illud supremum iterum deposuit, ut Conjugi suo Friderico Hasso-Cassellano principi honores regies ab optimatibus impetraret. an. 1720.

* Ceterùm Hæresis Lutherana hîc dominatur. Insignia sunt scutum cæruleum cum tribus coronis aureis.

LIBER X.

Poloniæ Regnum.

Q. I. Quæ ditiones Polonorum?

R. 1. *Polonia* uberrima regio totius regni metropolis habet *Cracoviam*: Inde sunt *Lublinum*, *Posnania*, *Warsovia* regum sedes; *Lembergum* in Russia rubra; *Cameneccum* in Podolia.

2. *Lithuania* Magnus Ducatus. Metropolis *Vilna*.

3. *Curlandia* Ducatus Polonis vectigalis.

4. *Borussia* Polonica. Urbes *Dantiscum*, *Thoruna* A catholicorum nuper motibus famosa.

5. *Livoniæ* pars.

6. *Cosacci*, Populus bellicosus partim Polonis vedit-
galis, *Volbiniam* & *Ukraniam* incolunt.

Q. II. Quinam Polonorum Reges?

R. 1. De origine nihil adeo certi constat. Attamen
a Carolo Magno tributarii facti sunt sub an. 810. Cu-
jus tributum veniam, unaque regios honores impetrâ-
runt ab Ottone III. Imp. an. 1000. Nunc sui juris facti
Poloni sibi met reges eligunt.

2. Nuperis Suecorum motibus turbati Poloni spro-
tâ Augusto rege Saxoniae Electore, alium elegerunt
Stanislaum, Comitem de *Leczinski*, 1704. Verum
Suecâs pulsâs revocatus est Augustus an. 1709. Stanis-
laus verò Regis Galliarum nunc socer est, ejusque fa-
vorenititur. Eum an. 1734. rursus electum esse regem,
ac Lotharingiam utendam fruendam accepisse, supra
diximus in Historia profana ad hunc annum.

Q. III. Quisnam Status Politicus?

R. 1. Polonia Respublica libera est. Regem quidem
eligit, sed qui sine Senatus, aut Comitiorum arbitrio
nihil habet, quod imperet.

2. Ad Comitia singulae provinciae mittunt quen-
dam nobilem; eosque Legatos vocant *Land-Botten*.
Quorum tanta est autoritas, ut si vel unus refragetur,
totis Comitibus nihil actum sit. Idque ipsum jus tanti
est Polonis, ut *Animam libertatis Poloniae* vocent.

3. Inimicos habent potentes vicinos: Moschum,
Suecum, præcipue Turcam & Tartaros. Ideoque
opus est, ut Germani Imperatoris amicitiam sibi con-
ciliant.

4. Religio Orthodoxa est. Tot tamen motibus, in
Borussia præcipue, nidulati sunt etiam Lutherani, qui
Dissidentes ibi vocantur.

LIBER XI.

Moscovia seu Russia.

Q. I. Quæ ditiones?

R. 1. *Moscovia* Magnus Ducatus. Metropolis *Moscua*. Inde *Novogardia*, *Archangelopolis*.

2. *Lapponia*. 3. *Casanum* regnum. 4. *Bulgaria* regnum. 5. *Livonia* Suecis nuper erepta. Urbes *Riga*: & *Revalia*. 6. *Ingria*, Suecis subtrahita. 7. *Carelia* pars, spoliū Suecicum. Hic nuper freto imposita est Urbs *Petri Castrum*, *Petersburg*, sedes Ducum seu Imperatorum. an. 1703.

In Asia occupat. 1. *Astracan* regnum mari Caspio proximum. 2. *Samojedam* provinciam ad mare Glaciale. 3. *Siberiam* regnum à tergo Tartariæ magnæ. 4. Denique Tartarorum varius populus Moscis est vectigalis: ut *Morduenses* & *Czeremenses* Mahometani. *Circassi* Græcæ religionis. *Nagatenses*. *Wogulenses* in Siberia, Ethnici.

Nuper Persis in suum Principem arma fumentibus occasione usus Czarius, *Derbendam*, *Pacu*, aliâque multæ suæ ditioni adjecit. an. 1722. Denique tam vasta est Russiæ regis ditio, ut ad Japoniæ usque ac Sinenſe regnum pertineat: sed longe minus cultæ terræ populique prohibent, ne tam amplo imperio abuti possint ad perniciem affinium.

Q. II. Quos habuit, habetve Principes?

R. De incerta antiquitate non est, quod sollicitiſimus. *Joannes Basilides* primus fuit, qui sub anno 1480. Tartarorum, quibus vectigalis erat, jugo se subduxit. Ejus filius *Basilius* sibi nomen sumit *Czar*, quod idem sonat ac Rex. Denique *Petrus Alexius* an 1721. Imperatoris nomen sibi adscivit.

Q. III.

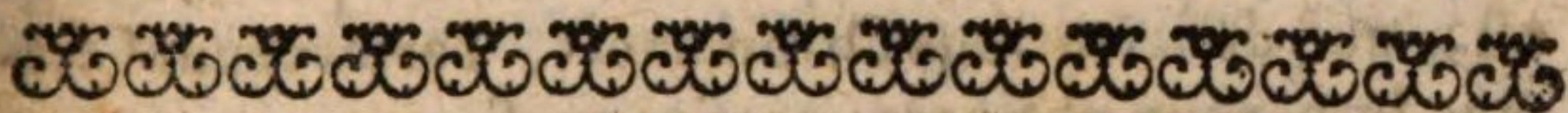
Q III. *Quis Status Politicus?*

R. 1. Populum aliàs barbarie laborantem erudire quæsit nuperus ille Princeps *Petrus Alexius*, qui susceptis in Europam itineribus circumspexit, quos meliores mores imitaretur; eosque Imperio suo invenxit.

2. Princeps Moschorum dicitur *Tzar*, seu *Czaar*, Ejus primogenitus dicitur *Czarovvizi*.

3. Insigne est Aquila biceps nigra: dextris unguibus sceptrum, sinistris pomum librat. Verticibus imminet tres coronæ. Pro pectore gestat scutum rubrum, in quo visitur eques argenteus hastâ draconem petens.

4. Religio est Græcorum Schismati addicta.

LIBER XII.

Imperium Turcicum.

Q. I. *Quæ sunt ditiones Turcæ?*

R. 1. In Europa sunt. 1. *Græcia*, quam vulgari verbo *Levante* dicunt hodie nautæ. Urbes sunt in Macedonia *Thessalonica*: in Livadia, seu Achaja *Naupactum*, seu Lepanto. In Peloponneso, seu Morea. quam nuper 1715. Venetis eripuerunt: *Nauplia*, seu Napoli di Romania &c. 2. Accedunt Insulæ *Creta*, seu Candia: *Eubœa*, seu Negroponte, cum ceteris Asiæ finitimis, *Lesbo*, *Chio*, *Rhodo*, *Samo*, *Cypro* &c. 3. *Valachia* princeps, quem Hospodarem dicunt, vetigalis est: Religio Græca: Urbs *Targovistum*. 4. *Moldavia* eâdem forte utitur. Urbs est *Soczova*. 5. *Servia* tota: nam partem cum Belgrado, quam a. 1717. obtinuerat Carolus VI. a. 1739. rursus amisit.

M m 5

6. *Bul-*

6. *Bulgaria*; Metropolis *Sophia*. 7. *Thracia*, hod. Romania. Urbes *Constantinopolis* totius Turciæ præcipua, Turcicè *Stambol* dicta: *Adrianopolis* seu potius *Andrinopolis* Sultanorum frequens sedes. *Dardanella* sunt quatuor Hellesponti litoribus imposita munimenta, *Abydus* in Asiatico littore, *Sestus* in Europæo: alia bina in extremo exitu ad Propontidem, ubi fretum arctissimum est, nec nisi dimidii milliarii. 8. Ponto Euxino imminet *Bessarabia*, & Tartari *Budziacenses*: hos excipit *Tartaria minor*, aliàs etiam *Crimea* & *Precopensis*, Turcis tributaria. Ejus Princeps (*Chanum* dicunt) Turcarum Imperatori sacramentum dicit, eumque ad bella proficiscentem cum 100000. equitum comitatur. Verum inter utrosque foedus denique junctum est, quò deficientibus Ottomannis, Tartarorum *Chanus* Imperium obtineat, ac vice versa.

II. In *Asia* sunt. 1. *Asia minor*, seu *Natolia*. Urbes *Smyrna*; *Ephesus*; *Nicaa*, seu *Isnich* &c. 2. *Georgia* tributaria suosmet principes habet. 3. *Mingrelia*, olim *Colchis*, itidem vectigalis. 4. *Armenia*, seu *Turcomania*. 5. *Mesopotamia*, seu *Diarbec*: Urbs *Bagdadum*, quam vulgo *Babylonem* dicunt. 6. *Syria*, hod. *Soria*: Urbes *Antiochia*; *Damascus*; ipsaque sancta *Jerusalem*. 7. *Arabia* Turcis quidem tributaria, sed gens raptò vivere assueta dicto parum audiens est: pars etiam Persarum imperata facit. Urbes in *Arabia felici* *Medina* Mahumedis patria; *Mecca* impostoris sepulcrum; *Mocha* emporium.

III. In *Africa* sunt 1. *Aegyptus*: Metropolis *Cairum* è ruinis *Memphæos*; *Alexandria*; *Damiata* &c. 2. *Quæ deinceps enumerabo Barbariæ nomine vulgò veniunt*. Scilicet *Barca* regnum, olim *Marmarica*. 3. *Tripolis* regnum, nunc respublica sub tutela Turcica. Ducem suum vocat *Day*. 4. *Tunis* regnum nunc respublica Turcarum cliens. 5. *Algerium* regnum, nunc piratarum respublica, Turcicæ clientelæ.

Q. II. Quenam Religio?

R. De Mahumetica superstitione verba fecimus in *Historia Eccles. L. 2. c. 3. §. 5.* Ceterum Antistitem superstitionis suæ vocant *Mufti*, qui omnibus summo in honore est.

Q. III. Qui mores?

R. 1. Serviles & Tyrannidem haud ægrè ferunt. Sed datâ fortè occasione in Principes suos summâ licentiâ furunt.

2. Vino abstinent. 3. Uxores ducunt tot, quot alendis quisque sufficit. 4. Omni musâ severè interdictum est plebi. Artes potissimæ sunt Phrygio opere texti tapetes, armæque affabrè facta, & præstantia.

Q. IV. Quæ Insignia?

R. Luna cornuta argentea in scuto viridi stellis confito.

Q. V. Quis Status Politicus?

R. 1. Aula Turcica, quam *Portam Ottomannicam* dicere mos est, secundum ab Imperatore seu Suldano habet *Magnum Visirium*: cujus cum ingens sit potestas, discrimen tamen nihilo levius est. Si quid enim minus è sententia eidem cesserit, Sultanus missis literis cum inclusa serica chorda nunciat, sibi gratiosissimè placere, ut is hanc chordam lætus accipiat. Mox Visirius literis Domini sui de genu salutatis osculòque exceptis, chordam collo applicat, elisisque faucibus perit.

2. Reliqui majoris subsellii procures sunt varii *Visirii*, quorum hi militiæ, illi Gazis, alii aliis præficiuntur.

3. Minores sunt *Beglerbegii*, & *Bassæ* majorum provinciarum præsides; sub se habent *Sangiacos* minoribus regionibus præfectos.

4. His

4. His omnibus magnificentiæ ergo fas est incedere prægestis sibi ex elata pertica caudis equinis. Sultanus ipse caudis utitur septem: Visirus magnus Beglerbegii, & Bassa Babylonicus tribus: Bassæ alii duabus: Sangiaci & ceteri unâ.

5. Officia tam aulica, quàm militaria non in Turcas indigenas conferuntur, sed in Christianorum captivorum pueros, quos superstitioni innutritos clavo admovent. Nunquam filius Patri succedit vel in officio, vel in opibus.

6. Stipendiarium militem perpetuum alunt. Equites dicuntur *Spahis*: Pedites *Janizeri Janitscharn*. Sagittis hodie rariùs utuntur; sed acinace promptissimè. Ordo militiæ ferè nullus, sed confertis turmis, quâ visum fuerit, ingenti cum clamore irruunt, sæpèque multò celerius viam relegunt, iterumque adoriuntur. Hodie libenter patiuntur architectos militares, qui se à Batavis Anglisque, seu à Gallis ad ipsos deferint.

* *Ex his facile disces, minores esse Turcarum vires, quàm vulgò opinemur. Nam 1. Provinciæ quidem amplæ sunt, sed incolarum frequentia, peritia, constanti fortitudine &c. Europa longè inferiores. 2. Potissima pars tantum tributaria est, constatque populis immorigeris, qui Turcarum Imperio agrè subscribunt. 3. Nec mirum si audias à Turca exercitum cogi 400000. Nam id hodie fieri vix potest; & si fiat, non nisi è face pradorum, & pastorum, quibus nec arma legitima sunt, constat. Cùm contrà Europa, si junctis viribus rem agat, facile exercitum nutrire possit decies & amplius centenorum millium lectæ & exercitata pubis. 4. Adde Turcas re maritima nihil valere.*

Q. V. Nunc pauca de Imperatorum Orientalium serie differe.

R. I. Cùm primùm à Theodosii Magni filiis divisum est Imperium (Divisionem vide in *Hist. Prof.*

L. 2.

L. 2. c. 2. §. 1. Q. III.) Honorius Occidenti, Arcadius imperavit Orienti ab an. 395.

2. Ex ejus posteris *Justinianus I.* Juris Civilis Codicem edidit an. 529. Institutiones & Digesta an. 533. Quid per Belisarium adversum Vandalos Gottósque egerit, dictum est in *Hist. Prof. L. 2. c. 3.*

3. Reliqui ab his Imperatores iniqua ut plurimum fortuna excepti sunt, quia vitæ nihilo meliores erant, luxúque, tyrannide in subditos, & in Ecclesiam schismate vituperandi. Quid quòd Christianos Germanos Francósque Palæstinam recuperaturos indignis modis habuerint, cum per eorum provincias iter faciendum erat?

4. An. 1205. Balduinus Flandriæ Comes à Græcis electus est Imperator, quem ex eadem gente secuti sunt Henricus, Petrus, Robertus, & Balduinus II. usque ad annum 1261. quo Imperium ad Græcos rediit.

5. Sed anno demum 1453. *Constantino XI. Paleologo* Græcorum Imperatorum postremo, Soldani Otomannidæ Constantinopolim, & cum ea totum Orientis Imperium subegerunt. Ii fuere posterii *Ottomanni* cujusdam Turcici satrapæ, qui qui fine seculi XIII. Asiam minorem occupavit, fundamentumque Turcici Imperii jecit.

6. *Selimus I.* Ægyptum, Syriamque sub jugum misit an. 1517.

7. *Solymanus II.* maximi inter omnes Turcas nominis *Rhodum* occupavit an. 1522. *Hungariam* a. 1526. *Viennæ* exercitum primus admovit an. 1529.

8. *Selimus II.* *Cyprum* eripuit Venetis an. 1571.

9. *Achmet I.* pace cum Cæsare juncta an. 1606. obtinuit, ut utrinque *Imperatoris*, & *Fratris* nomine sese compellarent Romanorum Augustus & Suldanus.

10. *Mahometes IV.* *Candiam* seu *Cretam* subtraxit Venetis an. 1669. exceptis tribus urbibus. An. 1661. alte-

alterum bellum Turcicum cum Hungaris cæpit, confectum an. 1664. Sed mox violato fœdere anno 1683. Viennam obsidione pressit. Sed adverso Marte: nam tractum est bellum à sequentibus duobus Sultanis *Solimanno III. & Achmete II.* Tertius verò *Mustapha II.* *Carlovicensi pace* totam Hungariam, & Transylvaniæ tutelam Leopoldo Augusto permittere coactus est an. 1699.

II. *Achmetes III.* ejus frater & successor nondum finito induciarum tempore (25. anni pacti sunt) armis adortus Venetos, qui eidem paci subscripserant, *Peloponnesum*, & quod reliquum erat *Candia*, iis eripuit. an. 1715. à Cæsare verò Carolo VI. Augusto, EUGENII maximè Sabaudi Principis virtute, duplici ingenti clade protritrus *Temesvariensem* comitatum, *Valachie* partem, *Albam græcam* cum *Servia* deferere coactus est: induciis in annos 25. compositis *Passarovici* in Servia an. 1718. 21. Julii. Quæ omnia Mahomet V. Mahometi IV. filius anno 1739. pace Bellogradensi recuperavit.

LIBER XII.

Asiæ reliqua regna.

CAPUT I.

Persia.

Persia. Uberrima regio, Incolæ delicati, sed ad scientias, si iis vacarent, facti. Mahumedis imposturas sequuntur, ita tamen ut à Turcis differre in omnibus ritibus datâ operâ studeant, & in eos summô ferantur odio.

Regem suum seu Imperatorem *Sophi* vocant. Nuper factionibus scissum Imperium pene in potestatem Moschorum & Turcarum venit. Illi certè Derbentam cum finitimis, hi Taurinam provinciam, aliàque sui juris fecerant. Et Turcæ etiamnum his oris insidiantur.

Ispahan caput urbium, ac Sophorum regia est.

Ormus insula, regnum & urbs in sinu Persico, olim Lusitanici juris. At Persæ Anglorum usi operâ ejecerunt Lusitanos an. 1622.

CAPUT II.

Tartaria. Quæ de Tartaris certa sunt, exposuimus in Imperio Moschorum & Turcarum. Ceterum Tartaria *Magna, Deserta & Chinensis* facile è mappis videri possunt.

CAPUT III.

China, seu *Sina*. Imperium amplum, Gens delicatissima, sed & acutissimæ mentis, Mathematicarum disciplinarum studiosa; gaudet antiquitate. Et quidquid Europæi inventionis laudant, gloriantur Sineses sibi dudum fuisse perspectum atque usitatum, nempe Typographiam, Tormenta ex ære bellica &c. Imperatori adsunt infiniti Proceres, quos Mandarinos vocant. Ceterum Pars Idolis servit, quorum Sacrificali *Bonzii* dicuntur: Pars Manichæorum ferè hæresi similia credit de bono ac malo spiritu. Pars denique Naturam tantum Dominam agnoscit. Nuper Imperatorio Decreto Christiana Sacra populo permissa fuerant: Sed cum unà *Confucio*, suo olim legislatori, honores deferre vellent Christianæ legi repugnantes, Pontifexque Romanus eos interdictum iret, acti in furorem Sineses jugum Christi

excusserunt, quos speramus adhuc Divino nutui aliquando manus duros. * *Insigne est Draco.*

Urbes *Kanton*, seu *Quanchu*. *Junan*. *Nanquing*.
Sed omnium princeps *Peckinga*.

CAPUT IV.

Japonia Insula Imperium. Mores gentis quodcunque vitæ genus elegerint, pertinaces in eo fervando, Omnia Sinensibus agunt adversa: cum illi nigro delectantur, hi albo; illos deliciae juvant, hos atrocias sustinere delectat. Orthodoxa fides olim his oris illata, non multo post, hæreticis ex Europa machinas admoventibus, dirum in modum est protrita, ut nunc denuo idolomania obtineat. Urbium præcipua est *Jedo*.

CAPUT V.

INDIA Orientalis

In plura regna secernitur.

1. *Mogolis Imperium*, hinc *Persis*, inde *Sinensibus* finitimum, Metropolis *Agra*. Subditum illi monarchæ inter alia est regnum *Bengala*. Item *Guzura*, five *Cambaya*: in qua urbs *Diu* Lusitanorum est.

2. *Decan* regnum, ubi *Goa* Lusitanorum.

3. *Malabaria* in multa regna divisa, è quibus est *Calecutum*, & *Cochinum*. *Dani*, ac *Batavi* partem *Malabariae* subegerunt.

4. *Coromandela* suo paret regi, qui missos ab Imperatore nostro *Carolo VI*. *Institores Ostendanos* summo honore est profecutus, tanti Monarchæ diplomata merito veneratus.

5. *Aracam*. *Tunking*. *Siam*. *Pegu*. *Cambodia*. regna itidem sunt.

6. *Ma-*

6. Malacca magnam partem Batavis nunc paret, antea Lusitanis.

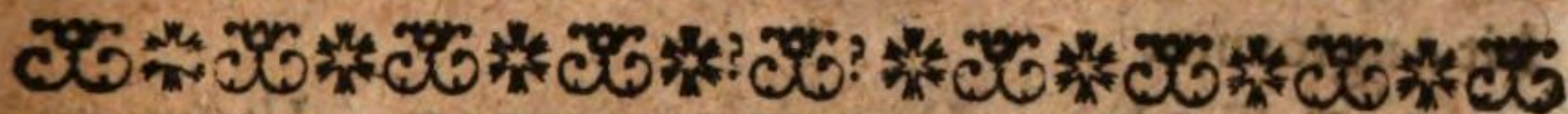
7. Insulas *Philippinas* & *Marianas* diximus Hispanicæ esse ditionis.

8. *Moluccæ* Batavis tributariæ.

9. *Ceylon* partim nunc Batavorum est, detracta Lusitanis.

10. *Sumatra* suos habet principes. Item *Borneo*, *Celebes*, *Java* &c.

11. Nuperrimè inventæ sunt *Nova Guinea*; *Terra Papous*, *Nova Britannia*; *Nova Hollandia*, *Carpentaria*.

LIBER XIV. AFRICA.

* *Turcarum in Africa res paulò antè sunt in medium allatæ. Reliqua sunt.*

1. Nubia regnum Abyssinis tributarium.

2. Abissina Imperium, olim nullis urbibus habitatum, sed tentoriis tantum, Gens est Christiana. Cujus Imperatorem plerique Geographorum dicere consueverunt *Joannem Presbyterum*: Urbes sunt *Ambianum*. *Ambiancative*. *Zeta*. *Amara* &c.

3. Monomotapa Imperium Ditissimum, sed Ethnicum.

4. Caffaria, in extimo Africae angulo utroque litore extensa, Promontorium bonæ spei *Cabo de bona speranza* cum adjacentibus lautissime excoluerunt Batavi, pulsus in interiora Barbaris.

5. *Zanguabaria*; *Madagascare*; *Congo*; *Angola* &c. supra dictum in Lusitanis.

6. Guinea. His litoribus munimenta ac colonias imposuere Angli, Batavi, Dani, Borussi.

Nn

7. Ni

7. *Nigritania*, amplissimus terrarum tractus in Barbaros partim Gentiles, partim Mahumedanos divisus. In mare Atlanticum inter Ostia Nili nigri porrigitur Promontorium viride, *Cabo verde*.

8. *Zaara*, vel *Saara* Desertum ingens ferarum stabulum, & Barbarorum etiam, feris nihilo mitiorum.

9. *Biledulgeridia* longissimus terrarum tractus Mahumedanis plerumque ac Judæis incolis obsessus, Tunetanorum, Tripolitanorum, & Algeriensium tributariis.

10. *Marocchium*, *Marocco* regnum, Mahumeticæ superstitionis; satis potens. Rex amicitiam ambit Anglorum.

11. *Fessa*, *Fez*. Uberrimum regnum. Utrumque hoc occupavit Tyrannus *Tasiletanus* è *Biledulgeridia* Africae Imperatorem se dictitans.

LIBER XV.

AMERICA.

1. Hæc quo pacto sit inventa, dictum est in *Historia Ecclesiastica* L. 2. c. 7. §. 2. fol. 168.

2. Quæ verò ad Europæorum jura pertinent, suis locis in hac *Geographia* obiter indicavimus.

3. Ceterum duabus constat ingentibus peninsulis, quarum altera ad Austrum tendens, dicitur *America Meridionalis*, altera ad Boream *America Septentrionalis*. Utraque Isthmo Panamensi conjungitur fere in medio, inter æquatorem & tropicum cancri.

4. Sítne America ad Boream continua cum Europæis regionibus Grönlandia, Spizberga &c. adhuc incompertum est.

5. Cetera hujus terrarum dimidii leges è mappis Geographicis.

* Aliàs autem cognita Carthagineasibus fuisse dicitur. Hi enim multorum dierum navigatione insulam reppererunt omnibus rebus prædivitem. At non diu tulit has navigationes Senatus Carthaginensis; veritusne, illa nova terra in divitias ac potentiam crescente, deficeret ipsa Carthago. Sic ex Aristotele
Lipsius. Physiolog. Stoic. L. 2. Dis-
sert. 19.

INDICULUS ACADEMIARUM CELEBRIORUM.

Italiæ.

Bononiensis fundata Anno 432. instaurata anno	795.
Florentina à Cosmo Med.	1434.
Neapolitana à Frid. II. Imp.	1227.
Ticinenfis seu Papiensis à Carolo M.	794.
Patavina à Frid. II. Imp.	1222.
Romana incerti temporis antiqua.	

Germaniæ.

Altorffensis à Ferd. II. Imp.	1575.
Argentoratensis	1538.
Basileensis	1460.
Coloniensis	1358.
Dillingana ab Ottone Thrchseffio Card. Episc. Augustæ.	1549.
Erfordienfis	1392.
Francofordensis ad Viadram à Joachimo Electore Brandenburg.	1506.
Friburgensis Brisgoviæ ab Alberto Duce Aust.	1463.
Fuldensis	1734.
Göttingensis	1734.
Græciensis Styriæ.	1585.
Heidelbergensis à Ruperto II. El. Pal.	1340.
Jenen-	

Indiculus nonnullarum Academicarum. 565

Jenenſis à Joan. Frider. El. Sax.	1548.
Ingolſtadienſis à Georgio D. Bav.	1410.
Lipſienſis à Frid. I. Elect. Sax.	1409.
Lovaniienſis	1426.
Lugdunenſis Batavorum.	1575.
Moguntina	1482.
Oenipontana Tirol.	1677.
Pragenſis à Carolo IV. Imp.	1358.
Salisburgenſis à Paride Lodronio Archiep. in Univerſitatis formam erecta an.	1620.
Tubingana ab Eberhardo Comite Wirtenberg.	1477.
Viennienſis Auſtr. à Friderico II. Imp.	1237.
Vitebergenſis à Frider. III. Elect. Sax.	1503.
Wratiſlaviienſis Sileſiæ.	1702.

Gallie.

Avenionenſis	1300.
Burdegalenſis antiquiſſima ſchola tempore S. Hieronymi, reſtituta ab Eugenio VI. PP.	1441
Parieſienſis à Carolo M. Imp. fundata 790. Ejus præcipuum Collegium eſt <i>Sorbona</i> à Canonico Parieſienſi Roberto Sorbon fundatum circa an.	1250.
Toloſana fundat. 800. inſtaur.	1233.

Hiſpaniæ.

Complutenſis, vulgò Alcala à Franc. Ximenes Card.	1517.
Salmanticensis ab Alphoſo IX.	1234.
Toletana perantiqua 500. Inſtaurata anno	1518.

Lufitaniæ.

Conimbricenſis à Joanne III. ſub an.	1540.
Uliffiponenſis	1290.

Polonia.

Cracoviensis	1364.
Vilnensis	1579.
Regiomontana in Borussia.	1544.

Anglia.

Cantabrigensis	1280.
Oxonienfis	895.

Hibernia.

Dublinensis	1320.
-------------	-------

Dania.

Hafniensis	1539.
------------	-------

Suecia.

Aboënfis	1640.
Upfalensis	1540.
Lundinensis, Carolina.	1668.

Morum , Rituumque, ac Rerum Veterum.

Miscellanea.

* *Agimus hic de Sex potissimum.* 1. De artibus, in
supplementum historiae literariae ac technicae. 2. De
Militia. 3. De Ritibus sacris, aut Religiosis. 4. De
Civilibus seu Politicis. 5. De Privatis ac Familiaribus.
6. Denique de Variis.

LIBER I.

De Artibus.

CAPUT I.

De Libris, Scriptura, & Linguis.

§. I. De literis.

Q. I. Quis invenit literas?

R. I. Adami nepotes, filii Seth duabus columnis in-
scripsere disciplinas varias seu ab Avo sibi traditas, seu
à se inventas. Altera autem columnarum è marmore
erat, altera è lateritio lapide: audierant enim ex avo,
mortalium genus duplici impofterum clade deletum
iri, femel undis, femel igne. Voluere itaque, ut
irruente clade saltem alterutra columnarum superstes
esset, cum lateritia posset manere illæsa ab igne,
marmorea verò ab aqua. Hanc marmoream suo
adhuc ævo in Syria visam esse testis est Josephus Fla-
vius L. 1. antiquitatum Judaicarum. c. 4.

2. Inde Hebræas literas Moses invenit, aut jam antea Abraham. Denique eas novas restituit Esdras. Vid. *Historiam Sacr. L. I. c. II. Q. 2.*

3. Ab Hebræis literæ manârunt ad Assyrios, Ægyptios, Phœnicésque. Ex his *Gadmus* in Græciam eas attulit, eâdem pene figurâ, qua nunc visuntur Græcæ literæ majusculæ.

At Ægyptii literarum locò utebantur figuris animalium, aliarumque rerum, quarum consideratâ naturâ scripturam illam divinare magis quàm legere oportebat, e. g. Sedulum significabat *apis*, raptorem *accipiter*. Idque scribendi genus hodieque *Hieroglyphicum* dicitur.

4. *Pelasgorum* Græca gens eas transtulit in Latium: aut certè *Arcades*, qui post Pelasgos in Italiam appulsi sunt cum Evandro. Litteræque Latinae priscæ similes planè erant Græcis, præter eas, quas ipsi ex suo ingenio addidere, nempe F. Q. H.

Q. II. At suntne eodem modo olim ac nunc pronuntiatæ hæ literæ?

R. Minimè. Ego pauca narrabo; tu si plura voles, *Lipsum* adibis.

1. Diphtongus *Æ* efferebatur ferè ut *ai*, atque his enim literis scribebatur: *Musai*. Ferè ut hodie Galli dicunt *Paix*, *Jamais*.

Imò *Claudius Imp.* exolefcentem illum morem lege reducere voluit.

2. Literam consonam V. velut W. Germanorum pronuntiabant.

3. C. olim pronuntiatum ut K. etiam ante e. & i.

4. Litera T. ante i & aliam vocalem non prolata ut hodie ci.

§. II. *De Scriptura.*

Q. I. Quomodo, aut qua figurâ scriptæ hæ literæ?

R. N.

R. Nihil ferè tantas vices subiit, quàm literarum figura, ego paucula tantùm notabo in literis latinis.

1. Vocales quas productiùs efferebant, scribebant etiam duplices, vel superimposuère transversam virgulam, ut *leegimus*, vel *lēgimus Musaa* (casu sexto) vel *Musā*.

2. Pro A sæpe scriptum Δ. Pro S. scriptum C. præfertim Græcis.

3. Accentus seu virgulæ olim nec Græcis fuère, nec Latinis. Præsertim Latini nullas adhibuerunt ad distinguendum adverbia à reliquis vocibus, uti quidem hodiernus mos fert.

4. Denique ecce tibi farraginem quandam vocum, quarum tam scriptura, quàm pronuntiatio prisca à nostro hodie usu abhorret. Plura reperies apud veteres, Terentium, Plautum &c.

<i>Mebe</i>	-	id est	-	<i>Me.</i>
<i>Mibi</i>	-	-	-	<i>Mii, vel Mi.</i>
<i>Vehemens</i>	-	-	-	<i>Vemens.</i>
<i>Voster, Vortat</i>	-	-	-	<i>Vester, Vertat.</i>
<i>Poplicus</i>	-	-	-	<i>Publicus.</i>
<i>Quase, Quasei</i>	-	-	-	<i>Quasi.</i>
<i>Sibe</i>	-	-	-	<i>Sibi.</i>
<i>Mereto, Ornavet</i>	-	-	-	<i>Merito, Ornavit.</i>
<i>Regeina, Veita</i>	-	-	-	<i>Regina, Vita.</i>
<i>Omneis, Maneis</i>	-	-	-	<i>Omnes, Manes.</i>
<i>Joucundus</i>	-	-	-	<i>Jucundus.</i>
<i>Joufit</i>	-	-	-	<i>Jussit.</i>
<i>Souom mareitom</i>	-	-	-	<i>Suum maritum.</i>
<i>Navebos</i>	-	-	-	<i>Navibus.</i>
<i>Molta</i>	-	-	-	<i>Multa.</i>
<i>Adulescens</i>	-	-	-	<i>Adolescens.</i>
<i>Inclutus</i>	-	-	-	<i>Inclytus.</i>
<i>Lacrumæ</i>	-	-	-	<i>Lacrimæ.</i>
<i>Maxumus, Optumus</i>	-	-	-	<i>Maximus, Optimus.</i>
<i>Provincia</i>	-	-	-	<i>Provincia.</i>
<i>Jelena</i>	-	-	-	<i>Helena.</i>

<i>Di</i> <i>AI</i>	-	<i>Divæ.</i>
<i>Parkæ, Kæso</i>	-	<i>Parcæ, Cæso.</i>
<i>Pucna</i>	-	<i>Pugna.</i>
<i>Vicxit, Conjux</i>	-	<i>Vixit, Conjux.</i>
<i>Opses</i>	-	<i>Obses.</i>
<i>Pleps</i>	-	<i>Pleks.</i>
<i>Quum, Quur</i>	-	<i>Cum, Cur.</i>
<i>Pos, Fros</i>	-	<i>Pons, Frons.</i>
<i>Quips</i>	-	<i>Quis.</i>
<i>Postidea</i>	-	<i>Postea.</i>
<i>Porpora</i>	-	<i>Purpura.</i>
<i>Servos</i>	-	<i>Servus.</i>
<i>Indoponito</i>	-	<i>Imponito.</i>

Ut taceam, quæ barbara illa ætate sub seculum 6. &c. irreperunt. *Contempnere. Sumptus.* aliaque; quæ tamen exemplum nonnunquam à prisco etiam ævo habent.

Q. II. Quæ erat materia, cui literas suas inscripsere?

R. I. *Membrana* seu corium membræ ovium, vitulorumve detractum & siccatum. *Pergamena Charta* dicta ideò, quòd vulgò diceretur esse inventa Pergamæ Asiæ Græcæ urbe.

2. Cortex interior seu tunica arborum subtilior ferè eodem ritu confecta, quo papyrus, de qua mox. Cortex ille latinè *Liber* dicitur; & solebat literis oppletus *convolvi*. Hinc doctorum scripta deinceps dicti sunt *Libri*, aut *Volumina*.

3. Papyrus frutex est ad Nilî præcipuè litora crebrò succrescens. Ejus folia in modum viminis longa extendebantur, multa juxta sese disposita. His in transversum imposita obductaque sunt alia ejusdem fruticis folia, quæ glutine quodam oblita, ac ita demum lævigata sunt ad usum scribendi. Idque obtinuit ferè usque ad seculum Christi duodecimum.

4. Tabulæ lignæ candidæ, cerâ nigrâ tenuiter obductæ. His literæ imprimebantur Stilo ferreo.

Cum:

Cumque mutandum fortè aliquid esset aut delendum, stilus (is ex altera parte latus erat) vertebatur ac cerâ diducta delebantur literæ. Hinc adhuc hodie erroris correctio dicitur *Litura*: corrigere scripturam dicitur *Vertere stilum*.

5. Inscriptum denique *Palimpsesto* deletili. Item tabellis *Eboreis*, quas *Pugillares* dicere solebant. Item in *plumbeis laminis*.

6. *Charta* nostra, qua nunc utimur, è linteis centonibus coagulata ante annum Christi 1100, nullo in usu fuit. Fuit quidem olim *Chartæ* genus è linteis, non tamen tritis atque in pollen redactis, sed tantùm integris, & glutine quodam firmatis. Eam dicunt *Carthagine* inventam ex illa nomen tulisse. Denique *Palmarum*, aliarumque arborum *foliis* inscribebatur. Hinc *paginae* librorum *Folia* hodiedum dictitantur.

Q. III. Quibus instrumentis scriptum?

R. 1. Stylo in ceratis tabulis. 2. Atramento in papyro, Charta, membrana, libris &c. 3. Principum epistolæ Rubricâ scribebantur, id est Miniô, Cinna-bari, sanguine Purpuræ: aliquando etiam aurô.

Q. IV. Quo ordine ac modo scriptum?

R. 1. Lineas Hebræi quidem à dextra ad sinistram duxerunt, hodièque ducunt. 2. Sed Græci & Latini vulgò à sinistra ad dexteram. Pauca quædam inveniuntur, quæ primam lineam ad dextram protendunt, ac mox pergunt, alteramque lineam ducunt ad sinistram, tertiam iterum ad dexteram &c. Nonnulli consueverunt à summitate chartæ deorsum scribere, iterumque fursum &c. 3. Olim tantùm scribebant in una pagina continua tam ampla, ut totam materiam, quæ scribenda erat, facile caperet. Sed Julius Cæsar primus dicitur librum in plura folia distinxisse. 4. Olim etiam tantùm adversa pagina scribe-

scribatur, non item averfa. Id ipsum dicitur emendasse Cæsar. 5. Denique Epistolas olim tabellis ligneis inscribebant, unde earum bajulis nomen manet *Tabellariorum*. Sic scriptas ligabant *lino*, seu filo multiplicibus spiris circumducto, totamque epistolam tegente: quare obligare epistolam adhuc hodie dicimus, etsi nos non ligemus, sed tantum plicemus cartam. Lino ipsi cum *cera* aut creta impressum est annuli signum, quod seu propriam scribentis imaginem, seu alicujus à Majoribus reddebat.

§. III. *De Linguis.*

Q. I. *Quenam fuit prima lingua?*

R. Id quidem certa nulla ratione constat: Verotamen simillimum arbitror Hebræam fuisse. Vid. Histor. Sacra L. I. c. 3. Q. V. Ubi diximus de ortu multiplicium linguarum.

Q. II. *Quæ gentes Græcam linguam coluere, & quomodo ea est propagata?*

R. 1. Præter Græcos ipsos, scilicet Peloponnesios, Macedonas, Thessalos &c. insulasque subjectas, suscepit illam *Græcia Magna*, id est Sicilia, cum maxima Italicæ oræ parte, quæ nempe à coloniis à Græcia huc profectis tenebatur. Dein *Græcia Asiatica*, id est Æoles, Jones, & Dorii, quæ Græcæ itidem colonis erant.

R. 2. Romani subjugatâ Græciâ, eorum linguam frequenti in usu habuerunt. Atque, uti nunc literati nostri callent Latinam, sic literati Romanorum callebant Græcam.

Q. III. *Quid de Latina narras?*

R. 1. Olim Latina gens cum lingua sua angustissimo Italiæ angulo delituit, nempe modico & paucorum milliarium agro à Roma versùs Campaniam.

2. Paulatim verò cum armis etiam linguam protulerunt,

lerunt, eamque cum jugo suo multis populis imposuerunt. Ad gentes enim domitas suas misere colonias, qui linguam unam detulere. Dein Præsides suos ac Judices provinciarum vetuerunt Jus dicere, testes audire &c. nisi Latio sermone: atque hinc necessitatem imposuere populis Latinam discendi, ut notat S. Augustin. L. 19. de Civitate Dei c. 7. Quin omnia egere, ut subiecti populi suammet vernaculam dediscerent, & contra Latinam uterentur: eo sane consilio, ut Romano Imperio fierent conjunctiores, nec consilia clam Romanis miscere possent. Hinc Africa, Hispania, Gallia, ipsaque Britannia latinè loquebantur.

3. Sed Francorum, Gotthorum, Langobardorumque irruptionibus corrupta est Latina, nataeque sunt Barbaræ istæ, nempe hodierna *Italica*, *Gallica*, atque *Hispanica*, quæ postrema multum etiam hausit ex Arabibus seu Mauris, qui post Gotthos Hispaniam oppresserunt.

Q. IV. Quid de Germanico idiomate factum?

R. I. Germanicam seu Celticam linguam usi sunt olim omnes populi à Pannoniis ad Hispanos usque inter mare Germanicum & Adriaticum siti, ipsique adeò Galli.

2. Illi populi, qui hodie Germanorum nomine gloriantur, Latinum idioma nunquam susceperunt, etiam qua parte illorum jugum subire coacti sunt.

3. Caroli Magni ævo in Gallia usualis lingua fuit ista, quam hodie Galli loquuntur: quæ tunc *Romana* dicebatur, & *Rustica*, eò quod vulgus tantum illam uteretur: Nobiles enim & honestior civium pars *Theotiscam* id est Germanicam servabat. V. Lips. Centur. 3. ad Belgas. Ep. 44.

4. Britanniae Germanam linguam intulerunt Angli & Saxones. His postea supervenerunt Nordmanni ex Gallia. Unde hodierni Britanni loquuntur linguam, quæ

quæ partim è Latina, Germanica, & Gallica conflata est. Nam veteris Britannicæ linguæ parum aut nihil remansit.

Q. V. Quæ tandem hodie idiomatica obtinent in orbe notiora?

R. Duplicis ea sunt generis: *Orientalia*, & *Europæa*, seu *Occidentalialia*.

Orientalium radix ac fons est *Hebraica* lingua, quam quidem hodie nulla terra loquitur, sed Judæi sparsi, & docti alii. Ab hac profectæ sunt *Syriaca* & *Arabica*, quam loquuntur plerique Turcæ ac Mohometani etiam in Africa. Altera *Orientalium* primæva est *Græca*, Græcis adhucdum usitata.

Europæarum tres sunt fontes. 1. *Latina*, quæ quidem nulli genti hoc ævô propria est, sed commune gentium vinculum. Ex hac natæ sunt *Itala*, *Hispana*, *Gallica*, & partim *Britanna*. 2. *Germanica*, ex hac prodierunt *Belgica*, *Danica*, *Suecica*, & partim *Gallica*, *Anglicaque*. 3. *Sclavonica*, quæ peperit *Polonicam*, *Boëmicam*, & partim *Moscoviticam*.

CAPUT II.

De Philosophia.

Socrates omnium ferè deinceps Philosophorum Græcorum parens extitit. Ab hoc enim originem trahunt *Cynici*, *Academici*, *Peripatetici*, *Stoici* &c.

I. Academica.

1. Academicorum dogmatum caput hoc fuit: nihil certò verum esse, sed quædam tantum probabilia. Itaque de omni re hærentes disputabant in partem utramque.

A. Huic

2. Huic rei ansam aut potius initium fecit Socrates, cui solemne erat dicere, se *nihil scire*.

3. Postea, ut est humanum ingenium nunquam diu sibi constans, in multas opiniones abierunt Academici Philosophi. Ac profecto *quinque* eorum sectæ numerantur: id videre licet in hac eorum velut Genealogia.

Socrates *Academiae veteris Dux.*

|
Plato.

|
Speusippus Athen.

|
Xenocrates Chalcedon.

|
Polemo Athen.

|
Crantor Solenf.

|
Arcefilas Pitanaeus *Academiae secundae
seu mediae autor.*

|
Evander.

|
Hegesinus Pergamen.

|
Carneades Cyrenæus, *Academiae tertiæ
seu novæ Princeps.*

|
Clitomachus Carthagin.

|
Philo. *Acad. quartæ autor.*

|
Antiochus. Autor quintæ Acad.

II. Peripatetica.

1. Hujus autor est *Aristoteles*, Platonis discipulus, de quo in *Historia profan.* L. 1 fol. 256. dictum. Eam-
que multum auxit *Theophrastus* ejus auditor.

2. Peri-

2. Peripatetica dicta est à Græco verbo περιπατῆσαι, id est ambulo : solebat enim Aristoteles docere ambulando. Inde locus scholæ Aristotelicæ *Peripatus* dici consuevit.

III. Cynica.

1. Autor est *Antisthenes* Atheniensis Discipulus Socratis ; cui successit *Diogenes* Sinopensis Cynicus ; *Crates Thebanus* &c.

2. Cynici dicti sunt seu *Canini* ob impudentiam, quod more canum quævis etiam fœda palàm agerent.

IV. Stoica.

1. Autorem habuit *Zenonem* Cittiaum Cratetis Cynici discipulum. Inter ejus successores clari fuere *Chrysippus* ; *Panætius* ; *Posidonius* ; *Seneca* ; *Epiæctetus* &c.

2. Stoici dicti sunt à *stando* : Solebat enim Zeno docere *stans* sub quadam *Porticu*, quæ propterea dicta est *Stoa*.

3. Præcipuum dogma fuit, animum ita componendum esse, ut nulla re moveatur, nullo agatur affectu amoris, gaudii, tristitiæ, metus &c. Sed sapientem debere esse immobilem & impatibilem, quæ impatibilitas Græcè *Apathia* audit. Unde homines tardos, du-
ros atque immobiles moris est vocare Stoicos. Insuper voluere nullam esse creaturis libertatem, sed *fato necessario* cuncta stringi, ac fieri.

V. Eleatica & Atomistica.

1. A *Xenophane* Colophonio instituta, qui lunam habitari docuit.

2. Ejus successorum ordine tertius *Leucippus* Eleates cæpit aliquid comminisci de *Atomis* : Id
ipsura

ipsum celebrius reddidit *Democritus* Abderites, *Leucippi* discipulus, & septimus ab illo *Epicurus* summam atomis manum addidit.

3. Docuere hi mundum compositum esse ex atomis, id est corpusculis insecabilibus (id enim significat græca vox atomos) seu indivisibilibus. Præterea nullam esse Numinis providentiam, aut fatum, sed casu omnia fieri.

4. Epicurus præterea summum hominis bonum in voluptate situm esse voluit.

VI. Sceptsis.

Seu *Sceptica* Philosophia omnia planè in dubium vocabat, nec cuiquam assentire, nec quidquam negare solebat. Autor est *Pyrrho* Eliensis unus è discipulis seu posteris *Xenophanis*. Hinc omnia negandi libido inter doctos hodièque *Pyrrhonismus* dicitur.

VII. Eclectica.

A Potamone Alexandrino instituta ante tempora M. Antonini Imp. Ex aliis singulis sectis eligit dogmata saniora; hinc *Eclectica* dicitur.

* Hodie vigent sectæ; Thomistica, Scotistica, Recentiorum, Nominalium, Atomistarum, Cartesianæ &c. & maxime experimentalis.

CAPUT III.

Medicina.

1. Medicinæ inventioni ansam fecit experientia. Tradit Aristoteles, eos qui ad idola voti causâ confluerant, ut restituerentur sanitati, in tholis deorum scribere solitos fuisse remedia illa, quibus recuperâssent sanitatem. Hippocrates deinde delubra obiens illa conscripsit, & de suo aucta in ordinem digessit.

2. Medici præcipui nominis sunt Hippocrates, Galenus, ac recenter Theophrastus Paracelsus, cui adhærent Chimici. *Vid. Histor. Profan.*

CAPUT IV.

Musica.

1. Musica, sicut lingua non tam est inventum hominibus, quàm Donum eximium à Deo concessum. Es sane qui nulla afficitur musica, humani tam parum habere videtur, quàm qui nullâ linguâ aut voce.

2. *Pythagoras* dicitur primus observâsse plurimum musicorum intervallorum seu tonorum concentum ac Harmoniam. Idque lepido casu. Fabros enim audit incudem exercentes, cùmque notâisset disparem sonum edi à malleis, cum quadam tamen harmonia, rei indagandum ratus malleorum pondera examinavit, comperitque, malleum majorem graviore tono sonare, minorem acutiore, sicque adhibitâ arithmeticâ proportionem invenit intervalla illa musica, nempe *Quintas, Octavas, Tertias &c.*

3. Litteras illas septem, quibus omnis musica varietas comprehenditur, invenisse dicitur S. Gregorius Magnus Papa. Nempe *a. b. c. d. e. f. g.*

4. *Solmisandi*, ut vocant, artem excogitavit Guido Areteus sex syllabis : *ut, re, mi, fa, sol, la*, vid. Hist. Eccles. L. 2. c. 5. §. 6. Q. 1. n. 5.

5. Antiqui *Notis* musicis caruerunt, quæ sub annum 1000. demum inventæ sunt, sed litteras ipsas locò notarum posuere.

CAPUT V.

Poësis.

1. Eandem ferè originem Poësis habet, quam Musica. Cum enim semel canere inciperent homines, cantui adjunxerunt verba, & sic paulatim *metri ratio* inventa aut observata est.

CAPUT VI.

Pictoria.

1. Hanc invenisse tradunt vel Apollinem, aut Gygem Lydium, vel alium quendam Pastorem, qui umbram oviculæ ductis in arena lineis secutus artis hujus rudimenta fecerit. At sacræ literæ multò ante quemvis Apollinem tradunt Hebræos & aliarum gentium Sculptores fuisse.

2. Deinceps *monogrammata* tantùm picta sunt seu lineis uno colore ductis rerum formæ utcumque reditæ.

3. Post quatuor aut quinque colores simplices adhibiti, sine ulla lucis aut umbræ vice: quin nec in tabulis pictis, nec in statuis sculptis expressi sunt oculi, labia, manus, pedes, vestis &c.

Apelles invenit modum pingendi vultus dimidiatus, ut jam diximus in *Hist. prof.* fol. 264.

Nicias Atheniensis Olympiade 112. seu ante Christum ferè annis 328. invenit umbræ lucisque in pictura vicissitudinem.

4. Denique hoc scias, antiquiores pinxisse testâ coloratâ contritâ. Post cerâ coloratâ calenteque pictum est, Senecæ etiamnum tempore. Sed jam Apelles Vernicem quandam invenisse dicitur.

LIBER II.

De Militia Veterum , &
ad eam spectantibus.

CAPUT I.

Romani Exercitus Descriptio.

1. *Milites* scripti lectique è civibus aut stipendio conducti erant quadruplicis potissimum ordinis. 1. *Velites*, hi è paupere vulgo lecti levis tantum armaturæ milites eminus pugnare consueverunt, aut levioribus præliis hostem experiri. 2. *Hastati* Flos juventutis. 3. *Principes* Virili ætate milites. 4. *Triarii* miles veteranus & robur exercitus.

2. Totus Romanarum virium *Exercitus* viginti & aliquot Legionibus constabat. Cui præfectus erat Dux seu *Imperator* amplissima gaudens potestate; quippe non solum coccineo paludamento conspicuus erat, aurò purpuræque distincto, sed Lictores etiam (quemadmodum ipsimet Consules) cum fascibus securibusque suo in comitatu habuit.

3. *Legio* constabat viris 6200. peditum, 300. equitum. Qui distincti erant in 10. Cohortes pedestres, & 10. Turmas equestres. Toti legioni præficiebatur *Tribunus*. Signum Legionis antiquitus fuit Lupus, Equus, Taurus, Aper. Id antiquavit C. Marius secundo suo consulatu, & Romanæ legioni propriam fecit,

fecit, dicavitque *Aquilam*. Hæc minutæ figuræ, ut sinu tegi facile posset, ex auro cusa imponebatur hastæ argentæ, ferebatúrque in medio legionis: agmina, quæ ante illam stationes tenebant suas, *Antesignanorum* nomen tulere, quæ post eam, post signanorum.

4. *Cohors* pedestre agmen est, constatque manipulis tribus, id est militibus ferè 620. Illa porro, quæ latus Imperatoris semper & ubique textit, lectissima manus, *Cohors Prætoria* audit, nostris hodie dicta *Leib-Regiment*, *Leib-Compagnie*.

5. *Manipulus* pedester constabat duabus centuriis seu viris 207. Huic *Signum* suum erat diversum ab *Aquila*: nempe hasta argentea cum transverso paxillo in modum crucis: ipsi hastæ adhærebant clypeoli aurei, in quibus pictæ deorum aut Imperatorum icones.

6. *Centuria* centum viris implebatur. Huic præerat *Centurio*, & is quidem, qui primam in Legione centuriam ducebat, *Centurio primipili*, vel *Primipilus* dicebatur, singulari semper in honore habitus, quique *Aquilæ* præerat, eamque regebat.

7. *Turma* equitum 30. viros numerabat. Ea *Vexillum* habebat formâ ferè quadratæ pertica pendulum, ut nunc templorum vexilla, purpurâ auróque intextum.

8. Hæc omnia *Signa* sacra habebantur. Per ea iurandum & sacramentum militare concipiebatur. Iis honor habitus non aliter atque deorum simulacris. Ad ea confugientes Asylo gaudebant. Hæc denique deferere, aut in manu hostium relinquere summo dedecori erat, & plerumque capite ipso luendum piaculum. Ancipiti pugna cum nutarent acies, sæpe signa ab ipsis Imperatoribus in confertum hostem missa sunt, ut segnis miles in pugnam revocaretur &c.

CAPUT II.

Arma Romanorum.

1. Gravis armaturæ miles pluribus armis, levis armaturæ paucioribus instructus erat.

2. *Parma* scutum erat rotundum parvum è ligno.

3. *Scutum* longum ovi figurâ, vel imbricatum (wie ein Hölziegel) quatuor pedum longitudine; combinatum è lignis aquaticis, corioque obductum. Margo erat ferreus. E medio prominebat Apex seu *Umbo* ferreus, argenteus, vel aureus, quo hostem arcere aut urgere solebant.

4. *Clypeus* scutum est rotundum mediæ magnitudinis.

5. *Cetra* parma est Coriacea, & equitum fere propria.

6. *Cassis* ferrea cui Galli nonnunquam imponere consueverunt ardentem focum.

7. *Galea* seu cudo è pelle tantum confecta.

8. *Lorica*, *Cataphracta*. Eaque induti sunt non equi minùs quàm viri.

9. Sed equitibus paucis *ephippia* fuere: & vulgò *ephippiati* contemptui habiti, quasi molles, & qui non auderent ex equo nudo pugnare. Præterea dextro tantum crure *Ocream* ferream induti erant, sinistro coriaceam.

10. *Pilum* hasta erat quadrangula ea crassitie, ut manum impleret; septem pedibus longa, mediâque partem lignea, mediam ferro crasso tecta. Cuique militum bina talia, quandoque & terna aut quater terna pila fuerunt.

CAPUT III.

Machinae.

1. *Vinea* domuncula quædam lignea est & portatilis, tecto instructa. Intra hanc gradientes milites secum eam tuti ferebant, ac mœnibus admovebant, itaque arietes, quos unâ intus tulere, applicabant quassando muro; vel aliis modis urgebant obsessos. Hinc per *vineas oppugnare* aliquem, est tectè insidiari.

2. *Aries* ingens trabs seu truncus arboris gravi ære præfixus, quod in arietis formam artifex ignis fuderat. Hic mediò suspensus è catenis librabatur vi militum adversus muros, repetitis identidem ictibus. Oppugnatores, ut ictus frustrarentur, objicere solebant vimineas crates, aut saccos lanâ infertos.

3. *Terebris* etiam grandibus tortuosè adactis lapidum compages solvere consueverunt.

4. *Catapulta* machina lignea, hastas vel tela quaterna aut plura evibrans.

5. *Ballista*, *tormentum* etiam dicta, ingentis operæ machina lapides molares, trabes ignitos, piceata doliâ, aliâque demum mittebat in hostem.

6. *Fundis* suis non lapides solum, sed glandes etiam plumbeas oblongas librabant tam fido ictu, ut ad 400. passus metam tangerent; tam valido, ut plumbum aliquando medio in aëre liqueceret. Quin & ollulas incendiarias jactare fundis solebant more nostrorum incendiariorum militum, quos barbarè *Grenadier* dicunt.

CAPUT IV.

Obsidio.

1. Circumvallabant oppida arcésque triplici sæpe in gyrum & vallo & fossa turribus præaltis undique distinctâ.

2. Turres quoque struxerunt trium contignationum, onustas armatis quas mœnibus admovère, iterumque, cum receptui caneretur, retraxère.

3. *Coronâ* vel per *coronam* cingere aut capere urbem erat, cum perpetuo militum ordine, eoque interdum triplici, circumdaretur locus, factâque ab omni parte impressione mœnia superarentur. Id quod nos fere dicimus mit sturmender Hand eroberen.

4. *Testudo* insigne erat fortitudinis bellicæ exemplum. Etenim ordo virorum conjunctus, confertusque scuta super capita extulit. Ponè sequebatur alius ordo priori cohærens, sed corporibus nonnihil inclinatis, scutis verò eodem modo erectis. Hos excipiebat tertius, quartusque ordo &c. Quorum cum alter altero humilior esset, scuta cervicibus imminencia speciem præbebant declivis tecti. Sic compositi mœnia accesserunt. Horum dein tergis seu scutis sese injecerunt alii; & sic in summa mœnia summâ fortitudine grassati sunt. Testudine ea usi sunt etiam in acie, rebus præcipuè desperatis. Sic enim conferti omnes telorum ictus, sed & equos currusque subinde immissos sine noxa exceperunt.

CAPUT V.

Pugna.

1. *Tessera* erat tabella lignea, cui inscripta Ducis mandata sæpè unico aut aliquot tantum verbis. Hæc
fingu-

ingulis commilitonibus distributa, tum in itinere, tum in vigiliis, sed & ante pugnam: eo fine, ut commilitones à peregrinis dignoscerent.

2. *Classicum*, ipsum est ad pugnae faciendum initium signum: quod concentu tubarum dabatur.

3. Ipsam aciem instruxerunt pro opportunitate. Consuetudine formae erant *Globus, Orbis, Forfex, Luna, Cuneus quadratus*, hodie gevierdte Ordnung, seu Gallorum lingua *Bataillon Quarree*.

CAPUT VI.

Disciplina.

1. *Iter justum* erat 20000. passuum, intervallo quinque horarum conficiendum gradu militari, id est graviore seu tardiori.

2. Onus militis (fascem dicebant) hoc erat: 1. *Cibus*, id est bis coctus panis aut frumentum crudum in triginta dies. Posteriore aëvo remissum est ad dies 17.

2. *Utenilia*; id est Corbis, ferra, securis, rutrum, falx, catena, lorum. 3. *Valli* quatuor, & aliquando 7. aut 12. Sunt autem valli *pali*, hodie *Fachins* Gallis, sive fudes ad varium belli usum, castrametandi praecipue, ac tumultuario opere munimentum quoddam excitandi. 4. *Arma*, nempe scutum, galea, hasta. Sicque iter conficiebant pedibus aperto capite &c.

3. Inter omnia delicta turpissimum habebatur, *signa deferere*.

4. Poenae quidem variae, sed nulla majoris ignominiae, quam *Missio inhonesta*, quum nempe miles cum dedecore ab exercitu dimitteretur. Factum id per *solutionem cinguli* seu baltei militaris.

CAPUT VII.

*Supplicationes, Triumphus, Ovatio.
Coronæ.*

1. Acceptô de insigni Ducis ac decretoria victoria nunciô, Senatûs decretô indictæ sunt *Supplicationes*, eodem ferè modo peractæ, ac nostræ hodie *Processiones*. Hæ Sabinis devictis ad quartum diem extendebantur; Mithridate subactô ad 15. Gallis à Cæsare domitis ad 20. post victoriam Augusti Mutinensem ad 50. num.

2. *Triumphus* decernebantur 1. à Senatu populôque Rom Duci, qui debebat esse Civis Romanus; debebat etiam vicisse hostem, non cives aut rebelles populi; & eorum, sine notabili Romanorum iactura, saltem 5000. in pugna confecisse. 2. Pompa ipsa, seu celebris in urbem ingressus hoc ordine ducebatur. Multi currus, muli, equi, elephantes &c. prædam armâque hostibus erepta vehebant. Proximo dein loco imagines gestabantur tam urbium captarum, quam terrarum. Has sequebantur, qui coronas victori donatas ferebant. Proximum his agmen erat captivorum, ac præcipuè regum aut principum, qui ante currum triumphantis ducebantur onusti vinculis. Ipsum currum aut equi generosi (albos excipias velim, quibus sola deorum simulacra vehi fas erat) aut cervi, aut elephantes, aut mansueti Leones trahebant, vel quidquid aliud luxus excogitavit. Victorem denique curru eminentem circumdabat purpura auro distincta, laurus tempora velabat, oleam præferebat manu eum scepro. Vultus non rarô miniô oblitus haud secus atque deorum statuae. 3. Denique arma, navium rostra, aliâque victoriæ signa foribus Victoris affixa sunt, aut in vestibulo perpetuum collocata: positæ statuae, arcus &c.

3. *Ovatio*

3. *Ovatio* triumphi quoddam genus est, sed humi-
liore ritu celebratum. Etenim *Ovantis* amictus non-
nisi albus erat; nec curru, sed equo vehebatur; ac
Lauri vice *Myrto* redimitus erat. In Sacrificio etiam
non taurus, quemadmodum à triumphantibus factum,
sed *Ovis* mactabatur.

* *Profectò autem ingentem oportet triumphorum
apparatum fuisse: sanctus enim Augustinus tria potissi-
mum suismet oculis arbitrando votum habuit, Christum
in carne, Paulum prædicantem, & Romam trium-
phantem.*

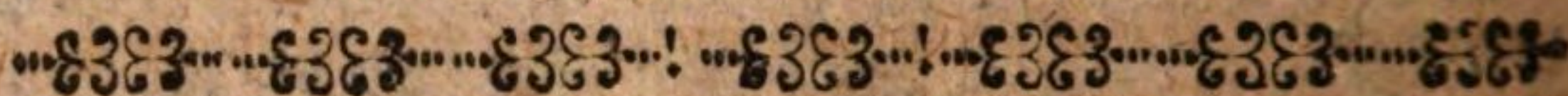
4. *Coronæ* varii modi erant, quas ex *Agellio* toti-
dem verbis delineabimus. *Triumphalis* olim è lauro,
postea etiam ex auro erat. *Obsidionalis* est, quam ii,
qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberavit.
Ea corona graminea est; observarique solitum, ut fie-
ret è gramine, quod in eodem loco natum esset, intra
quem clausi erant, qui obsidebantur. *Civica* corona
appellatur, quam civis civi, à quo servatus est in præ-
lio, testem vitæ salutisque perceptæ dat. Ea fit è
fronde querna, vel *Ilice*. *Muralis* est corona, qua
donatur ab Imperatore, qui primus murum subiit, in-
que oppidum hostium per vim ascendit. *Castrensis*
est corona, qua donat eum Imperator, qui primus
hostium castra pugnans introivit. *Navalis* est, qua
donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium
navem vi armatus transfiliit. Et muralis verò, & castren-
sis, & navalis fieri ex auro solent, prima muri, altera
valli, tertia rostri navalis signo cælata est.

CAPUT VIII.

De Jani templo.

1. Belli tempore patebat id fanum, ut omnes eò accedere ac pro facta belli alea deos precari possent. At revocata pace signa, arma ac trophæa in eodem delubro suspensa sunt, & templum occlusum.

LIBER III.

De Sacro, Religiosoque
ritu.

CAPUT I.

Sacra & Sacerdotes.

1. *Saturnalia* Sacra, aut festa potius, Saturno dicata erant Deo, olim Latii regi. Celebrata 16. Kalendas Jani, seu mense Decembri uno tantum die: sed Cæsar tres præcepit, & Caligula quinque. Eo die togam posuere Domini, eamque sumserunt servi: quin mensæ assidentibus servis ministrârunt Domini.

2. *Bacchanalia* sacra à Græcis instituta sunt, dictaque *Dionysia*. Hæc in Etruriam, mox Romam delata ita agebantur in delubro, ut nocturno tempore non nisi gravissimæ matronæ convenirent, ter in annos singulos. Post quini dies menstruatim huic rei destinati sunt. Sed cum promiscua turba ad hæc sacra denique

nique admitteretur , & infanda quæquæ patrarentur, abrogata sunt à Consulibus anno V. C. 568.

Erant præterea Ludi alii , e. g. *Lupercales* die 15. Februarii patrati, quòd Romulus & Remus à Lupa essent nutriti. *Circenses* ludi fiebant tum equorum cursu, tum gladiatorum pugna.

3. *Vesta* Dea habebatur Saturni filia Junonis, Jovis &c. Soror. Sed qui poëtarum fabulas ad usum quendam reducere conati sunt, Vestam interpretati sunt esse vel *Terram* vel *Ignem*. Certè Vestæ simulacrum apud Romanos aliud non erat quàm *Focus* in templo perpetuò alendus. Eum focum Troja attulit Æneas, deposuitque Lavinii, condita à se urbe; Ascanius Albam longam transtulit: denique Tullo regnante Alba everfa & cives Romam traducti sunt unà cum Vestæ igne. Templum tamen Vestæ jam à Numa conditum erat, & Vestales Sacerdotes institutæ. Eæ erant Virgines numero Sex arbitrio Pontificis maximi, ac sorte electæ. Earum officium erat alere perpetuum Vestæ focum: custodire etiam Imperii illud pignus *Palladium*. Statua erat Palladis tricubitalis dextrâ gestans hastam, læva fufum ac colus. Ilus Trojæ conditor cælitus eam accepisse fertur, cum oraculo, invictam fore urbem, donec Palladium hoc fervâset. Trojâ deinde proditâ in Italiam illud secum vehit Æneas. Obligatio Vestalium erat, manere Virgines idque triginta annos: postea licitum nubere; etsi nuptiæ plerumque infaustæ putarentur. Si quæ in pudicitiam peccâisset, specui subterraneæ immerfa est, quæ lectulum habebat, lucernam, mensamque stratum: hocque in specu defossa est viva. Atque hæ Vestæ Romæ desierunt primùm sub Theodosio M. Imp.

4. *Auguria* erant, & *auspicia* cùm seu ex avium volatu, seu cantu, seu esu futura ominarentur: Augurumque

gurumque collegium summæ erat apud Romanos auctoritatis.

5. *Aruspicina* erat, quæ inspectis victimarum ad aram mactatarum extis seu visceribus futura conjectabat. Qui eam exercebant *Aruspices*, *Auspices* seu *Extispices* dicti.

6. *Flamines*, sive sacerdotes Numa tres creavit, unum Jovi, qui *Flamen Dialis* dictus; alterum Marti, tertium Quirino.

7. *Pontifex Maximus* omnia sacrorum Jura temperabat.

8. *Salii* duodecim Martis erant Sacerdotes, pictis tunicis, æneis que thoracibus vestiti. Hi *ancilia* ferebant. Erat *ancile* scutum rotundum cælo, ut ajunt, delapsum: cumque respondissent aruspices, illic fore Orbis Imperium, ubi ancile servaretur. Numa illud in templo Martis suspendit, suspensis tamen unâ multis aliis ejusdem planè formæ; ut hoc modo falli posset is, qui ancile templo subrepturus esset.

CAPUT II.

De Ritu Funeris.

1. Apud Barbaros barbari erant funerum ritus. *Perse* non prius humabant cadaver, quam à cane aut ave esset carptum. *Massagetae* & *Derbices* cognatos suos fatis proximos devorabant. *Tibareni* senes epatibulis suspenderunt. *Ægyptii* cerebro visceribusque extractis cadaver aromatibus oppletum ad 70. diem sale macerabant: demum extractum myrrhinoque oleo probe tinctum lignea effigie circumdederunt. Sic imbuta cadavera diutissime durant incorrupta; & hodiedum refodiuntur, dicunturque *Mumie*. Credebant enim *Ægyptii*, tamdiu

animam hominis superstitem fore, quamdiu ejus corpus putredinem nullam traheret. *Scythæ* mortuorum charos, unâ cum cadaveribus defodiebant vivos, adjunctis famulis, equis, canibus, ac cibis. *Thraces* cum plausu ac lætitia sepulturam agebant, contrâ Natalem cum luctu. *Bactriani* senes objecere canibus, ad hoc ipsum nutritis.

2. Græci ustorum cadaverum cineres urnis imponebant, ipsasque urnas splendidis monumentis.

3. Romani olim cadavera terræ mandârunt. Sed cum animadverterent, variis ac civilibus præsertim turbis ea è tumulis erui, licentiâ emotæ plebis; statuerunt ea Græcorum more cremare.

4. In monumentis repositæ sunt duæ urnæ, fictiles, vitreæ, vel aureæ: altera cineres, altera amicorum lacrymas capiebat. Addita lampas eo sæpe artificio, ut mille & amplius annis arsisse in comperto habeamus. Cadaveribus, quæ integra defodiebantur, additus est in ore nummus, Charonti pro naulo dandus.

LIBER IV.

De Politicis.

CAPUT I.

De Magistratibus.

1. *Consules à consulendo* patriæ dicti, constituti sunt post reges exactos. Bini, ut alter alterum me-

metueret, coërceret. Uno tantum anno magistratus iis permissus, ut essent humani, qui se scirent post annum potestate carituros. Potestas eorum primò regia nihil minor fuit: sed postea Tribunorum intercessione circumscripta est; ab Imperatoribus autem planè extincta. Insignia Consuli præferebantur duodecim *Fasces* à totidem lictoribus. *Fasces* erant baculi aliquot ex Ulmo vel Betula loro colligati, adnexa *securi*: Sed Valerius Poplicola fecures demisit, eaque prægestæ deinceps sunt tantum extra urbem, ne populo terribilis videretur Consulum potestas. Lictores hisce fascibus populum è via submovebant, fores eorum virgâ feriebant, ad quos intrare consul vellet; sed cum major magistratus fortè obvius fieret, *fasces submittebant*. Sed illi fasces alternis mensibus tantum alteri è consulibus præferebantur, alterum interim comitatus est *Accensus* cum sequentibus duodecim lictoribus, qui baculos tantum ferebant. Præterea consules induti erant *Trabeâ*, seu togâ amplâ, pictâ insignibus, gestis propriis aut majorum; manu gestabant scipionem eburneum, in cuius summo figura aquilæ.

2. *Ædiles* duo instituti an. V. C. 271. dictique *Ædiles plebis*. His additi è Patribus *Ædiles Curules*. an. V. C. 388. Cæsar adjecit duos *Cereales*, qui rei frumentariæ curam haberent.

3. *Tribuni* plebis seu tribuum ductores seditione populi creati sunt, qui An. V. C. 260. in Montem sacrum secessit, nec rediit antè, quàm duo Tribuni plebis crearentur, qui Consulum potestati obsistere valerent. An. 297. facti sunt decem. His jus erat Consulum gestis *intercedendi*, seu ea impediendi; quod faciebant illa formula: *Veto*.

4. *Quæstores* An. V. C. 269. *Ærarium* publicum curabant.

5. *Dictator* primus creatus an. V. C. 255. Cum enim Consulum nomen contemptui haberetur, propterea; quod ab illis ad populum provocatio esset, omnia ad seditionem spectabant: quare, cum etiam externus hostis immineret, alius magistratus creatus est, à quo provocari non posset: Hic omnia suo arbitrio decernebat. Ne tamen abuteretur, imperium hoc gessit uno tantum semestri. Aliquando prorogatum est in annum integrum. Sylla autem & Cæsar perpetui dictatores creati sunt, id quod exitium Reipub. peperit. Dictatori equum ascendere fas non erat, nisi ad bellum.

6. *Censores* duo creati sunt. An. V. C. 311. Qui recensabant non solum capita civium & facultates, sed maximè etiam mores, illósque, si pravos deprehendissent, *Nota*, id est ignominiâ affecere.

7. *Imperatores* vocabantur, qui gerendo bello summa cum potestate præfecti erant. Sed post illud nomen sibi propriè asciverunt Cæsares tantum.

CAPUT II.

Ordines Civium seu Classes.

1. *Senatori*us Ordo, seu *Patricius* complectebatur Senatum, Consules, Nobiles, & qui olim has dignitates aut magistratus gesserunt. Hi uno verbo *Patres* dicebantur, aut *Patres conscripti*. Ceterum Nobiles censebantur ii, qui è Patrum antiquo genere nati fuissent. At Novi nobiles, seu *Homines novi* vocabantur, quorum majores aliquem gesserunt magistratum, cui ponendæ imaginis jus erat, nempe Consulatum, Dictaturam, Censuram, Ædilitatem Curulem. Imagines erant è Cera Vultus tantum exprimente (*Brust-Bilder*) Hæ cum inscriptionibus & titulis, poni solitæ in Atriis, ligneis thecis seu armariis inclusæ,

Pp

inclusæ , quas diebus lætis festisque aperuerunt , thureque incenso profecuti sunt ; unde *fumosa cera*. In funere proferebantur ordine supra perticas , quas *Feretra* dicebant.

2. *Equestris* ordo alter erat , complectebaturque Juventutem Nobilium Patriciorum à 18. vo anno ætatis.

3. *Plebejus* ordo tertius. Erat autem plebs divisa in 35. *Tribus* , è quibus quatuor *Urbanæ* erant , quæ cum è libertis potissimum conflatae essent , inferioris fortis existimabantur. Reliquæ *Rusticæ* erant , seu civium , qui extra Urbem per reliquam Italiam suis in prædiis habitabant.

4. Erant præterea *Servi* seu mancipia ; quasi manucapta. Quos si dominus manu misisset , *Liberti* vocabantur ; & qui ex his postea nati sunt , *Libertini*.

CAPUT III.

De Re Monetaria.

1. Illi , qui remotissimo ævo vixerunt homines , mercimonia sua ita celebrârunt , ut non nisi res cum rebus permutarent , v. g. calceum cum pane. At hoc non diu tulit usus : sed oportuit constitui aliquod generale quasi pignus , quod universarum mercium vicem subire posset. Itaque *Ferrum* aut *æs* primò constitutum est. Et qui alterius rem magnè æstimatam sibi comparare volebat , magnum æris pondus eidem vicissim tradebat. Post discrimine ponderis omisso signum quoddam æri impressum , quo vel magnam vel minorem æstimationem seu pretium politicum accipiebat. Denique *pecudum* corio eadem signa impressa sunt , unde credimus *pecuniam* esse dictam ; cum aliàs diceretur *moneta* , tanquam admonens hominem constituti à Republica pretii.

2. *Ærei* nummi hæc erat apud Romanos ratio. *As* non aliud erat, nisi *Libra æris*. *Quadrans* seu *Triuncis* quarta *Libræ* pars : quæ sæpè etiam è *plumbo*, nigræque moneta hæc dicta. *Sextans* pars assis sexta. *Triens* pars tertia. Ceterum assis integri valor non erat amplior nostris 8. vel decem numulis, *Psennings*.

3. *Argenteus* nummus alius erat *Denarius* ; aliàs etiam *bigatus* & *quadrigatus* dictus ob signum impressum. Valebat ferè nummulos nostros 32. seu cruciferos 8. & in scripturis ac monumentis veterum indicatus est hac nota (*) seu stellula. *Quinarius* seu *Victoriatus* ob victoriæ effigiem dictus, dimidium denarii valebat. *Sestertius* quarta denarii pars, sic scribi solebat HS. Sed cum dicebatur per nomen substantivum masculinum e. g. *decem Sestertii* : intelligebantur singuli sestertii : cum verò dicebatur neutro genere e. g. *decem sestertia*, intelligebantur totidem millia sestertiorum. Denique cum per adverbium dicebatur e. g. *decies HS.* seu *decies sestertium*, toties centena sestertiorum millia intelligebantur.

4. *Aureus* nummus, sive *solidus* variè dictus & nomen plerumque ab Imperatoribus sortitus est e. g. *Antonianus* &c. valuit 25. Denarios.

5. Græci Minis utebantur, & Talentis. *Mina*, id est *Libræ* in *Talento Attico* erant 60. quarum singulæ valebant 100. denarios, id est nostrorum florenorum tredecim cum dimidio ferè.

Talentum Atticum 60. *Librarum*, valebat denariorum 6000. Id est nostrorum florenorum 800. sive *Philippæos* aut *Coronatos* 600. Itaque mille *Talenta* argenti sunt 800000. fl. Mille *talenta auri* hujus numeri ferè triplum conficiunt.

LIBER V.

De Familiaribus ac Privatissimis ritibus.

CAPUT I.

Vestes.

1. Quia primi mortalium ferarum pellibus corpora protexerint absque multa artis & elegantiae cura, dubium haud est.

2. *Pallium* vestis est totum obtegens corpus: quo apud Graecos singulariter Philosophi utebantur.

3. *Toga* pura, vestis est ad talos pertingens, quam sumebant, qui adolescentium aetatem egressi erant. Hinc, *Togam sumere*. Ea usi Romani in foro, & toto pacis tempore: Hinc *Toga clari*, id est pacis studiis.

4. *Sagum* vestis curta genuum tenus, nec manicata: qua in bello utebantur Romani. Hinc, *Sago inclutus*.

5. *Prætexta* vestis prolixa, purpureâ fimbriâ prætexta. Hanc gestârunt pueri & adolescentes ad 16. aetatis annum. Hinc *Prætextam ponere*. At etiam magistratus plerique hac veste ornabantur.

6. *Latus Clavus* dicebatur toga clavis latis ornata,

ornata, sive ii fuerint florum quædam figuræ in toga depictæ, sive argentea purpureæve schemata. Hoc clavo usi sunt Senatorii ordinis viri; Equestres tantum angusto; reliqui purâ togâ.

7. *Palmata* toga, picta erat palmis &c. Magistratum supremorum & Imperatorum tantum insigne.

8. *Trabea* vestis seu toga colorum distinctione velut in modum trabium virgata. Consulatum erat.

9. *Paludamentum*: Belliducum vestis.

10. *Chlamys*, *lena*, & *abolla* militum, vel inferiorum militiæ præfectorum palliola erant.

11. *Stola* Matronarum longa & ampla vestis.

12. *Bulla aurea* puerorum nobilium.

13. *Apex* apud sacerdotes Pontifices capitis ornamentum erat eâ ferè figurâ, qua nostrorum Infulæ.

14. *Vittæ* teniæ erant in nodum collectæ atque in humeros defluentes (ein Busch Bänder) Hæ imponebantur victimis. Sed & Vestales Virgines iis redimitæ erant.

15. *Cothurnus* Vestis talaris, quam induti erant in scena poëtæ tragici.

16. *Soccus* vestis arctior Comicorum.

17. *Lacerna* vestis amplissima, qua supra reliquas omnes utebantur pluvia maximè tempestate.

18. *Petasis* pileolus erat, ferè ut ii, quos nunc in scena producimus, vocamusque cascetas. Sed eo nunquam usi Romani (uti nec aliæ gentes, præter delicatos Asiaticos) nisi in sacris, ludis, saturnalibus, itinere & militia. Sed cum operiendum esset caput (rarò id fiebat) laciniam vestis reducebant in caput, eamque iterum removebant, quum honoratiorum aliquem obvium haberent. Pileolo tamen uti licuit Libertis, ægris, senibus.

19. *Bracca* antiquis nullæ, nisi Gallorum parti, quæ *braccata* inde dicta. Est autem *Bracca* genus vestimenti totum corpus ipsumque adeo caput involvens.

20. Pedes armabant vel puris *soleis* loro adstrictis, *Sandalia* hodie dicunt: vel *calceamento* in modum nostrorum calceorum confecto: vel *Caligis* ad suram usque ascendentibus, *Halbstifel*, *Bundschuhe*.

21. *Annulos* gestabant primò nonnisi Senatores & Equites. Post latius in omnes ferè extensum: sicut primi ordinis viri aureos, reliqui argenteos, servi ferreos haberent.

22. *Linea* veste rarissimi utebantur: necdum enim cognita erat hæc lini nostri cultura. Atque hinc opus iis fuit tot balneis & lavationibus ad abstergendos sudores, pulveres &c.

23. *Sericum* illis longè à nostro diversum fuit. Etenim ab ultimis Indis *Seribus* petebatur, ubi lanugo quædam tenuissima certarum arborum foliis abrasa in filum extendebatur, indeque *Sericea* texta conficiuntur.

CAPUT II.

Convivium.

1. Romanis mos ter de die cibum sumere: *Jentaculum* mane; *Prandium* seu merendam meridie; *Cœnam* seu *Vespernam* vesperi sub horam diei nonam ab ortu

2. *Mensa* rotunda; circa eam tres lecti strati purpurâ, pannô &c. qui *sigma* vocantur, ob figuram, quam habent, *Græcæ antiquæ literæ sigma*, nempe C. Atque hinc *Triclinium* etiam vocatum est cœnaculum.

3. *Mensæ* non affidebant (ante tempora quidem *Ciceronis*) nisi feminae, sed in cubitum sinistrum reclinati accubebant, positis calceis, sumta cœnatoria veste, ac lotis antea manibus.

4. *Men-*

4. Mensæ imponebatur simulacrum alicujus Dei, qui Genius mensæ audiebat.

5. Solemnioribus conviviis etiam rex quidam mensalis eligebatur, *Modimperator* dictus.

6. Convivium habebat tres *Missus*, seu ter apponebantur aliqui simul cibi. 1. *Antecæna*, seu Gustus aut Gustatio vocabatur, aut etiam Promulsis, ob mulsam tunc bibi solitum. In ea potissima fercula erant *Ova* cum lactucis, rapulis, radicibus &c. 2. *Cæna* secundus erat missus; cujus præcipuum ferculum *Caput cænæ* dicebatur. 3. Tertius missus *Bellaria*, seu Mensa secunda, in qua delicata conditorum ciborum frugum &c. & maximè *Poma*. Hinc intelliges, quid sit *ab Ovo usque ad Mala*.

7. Plerique Romani delectabantur esu pultis; unde *Pultivagi* dicti sunt.

8. Cœnis suis præter vinum frequentem adhibuerunt aquam tam frigidam, tum caldam, seu calidam, eamque bibebant aut solam, aut vino mixtam. Caldâque singularis luxûs, & delicii causâ potabant.

LIBER VI.

De Varia Antiquitate.

CAPUT I.

Septem mundi mira.

Septem fuere opera, quæ ab omni antiquitate præcipua in admiratione habita sunt.

1. *Babylonis* muri, quorum ambitus erat 285. stadiorum, seu passuum 48105. altitudo pedum 200. latitudo seu crassities 50. In ipsa urbe horti pensiles erant, id est columnis innixi. Hæcque universa opera erant *Semiramidis* reginæ.

2. *Pyramides* ingentes erant moles è lapide quadrato coctove structæ ab *Egyptiis* regibus prope *Memphim* urbem. Earum grandiores trecenta & sexaginta hominum millia totis viginti annis condiderunt : cùmque nihil annonæ aut mercedis penderetur operis, præter pauculas cæpas & allia, in ea tamen ipsa impensa sunt 800. talenta.

3. *Mausolus* rex erat *Cariæ*, cui defuncto *Artemisia* fidissima conjux monumentum excitavit adeò magnificum, ut obstupefceret orbis. Huic inclusit cineres mariti, deque iis quotidie partem è poculo generosissimi *Maffici* hausit ; quasi se ipsam præbitura pro vivo sepulchro. Hinc splendida sepulcra hodie *Mausolea* dicuntur.

4. *Labyrinthi* non erant horti vario auleorum flexu implicati, sed ingentibus ac spaciosissimis ædificiis in varios mæandros redeuntibus. Horum quatuor erant celebratissimi. Primus in *Ægypto* prope *Arfinoem* urbem, & *Mærim* lacum. Alter in *Creta* à *Dædalo* fabricatus, cui inclusus erat *Minotaurus*, quem *Theseus* occidit, præbito ab *Ariadna* *Minois* regis nata filo reditum inveniens. Tertius in *Lemno* insula. Quartus *Italicus* ponè urbem *Clusium*, quem sibi pro monumento condidit *Porfena* rex.

5. *Colossus* apud urbem *Rhodum* statua erat *Solis* in aditu portûs, ære fusa, tantæ altitudinis, ut trirèmes passis velis ejus crura trajicere possent. Terræ motu dejectus est.

6. *Dianæ* Ephesinæ templum excitatum est totius Græciæ Asiæque collatis opibus, artibusque, labore in ducentesimum annum protracto. Centum viginti septem columnæ à totidem regibus positæ totum opus intus fulciebant. Sed Herostratus omnia flammis dedit. *Vid, fol. 243.*

7. Turris in Pharo insula excitata prope Alexandriam, quæ navigiis noctu accedentibus lumen præbuit. Hujus locò ab aliis memoratur Jovis Olympii statua.

CAPUT II.

Romæ miranda.

§. I. *Hominum frequentia.*

Eam Lipsius hoc modo recenset. Nobilium ac divitum sunt

-	-	-	300000.
Civium è plebe	-	-	300000.
Feminarum cum pueris	-	-	900000.
Servorum	-	-	2000000.
Militum, gladiatorum, aurigarum &c.	-	-	200000.
Peregrinorum	-	-	2000000.
			—————
Universè	-	-	5700000.

id est quinquies mille millia, atque insuper septingenta millia: seu ferè sex milliones.

§. II. *Amplitudo Urbis.*

Ambitus continebat 42000. passuum, septemque montes seu colles complectebatur. Ad hæc suburbia latissimè extendebantur, fere Ostia usque ac Tibur, nempe 10. & 14. millibus passuum. Profectò Helio-gabalus olim servis imperavit, araneorum telas tota urbe colligere; collegerunt 10000. pondo.

§. III. *Ædificia, Structuræ.*

1. *Capitolium* ideò dictum, quòd cùm fundamentis jactandis locus foderetur in monte Tarpejo, calvaria humana erueretur.

2. *In Foro Rostra* erant fixa navium illarum, quas primas Romani eripuerunt Antiatis, quorum in locum posita sunt ea, quæ ex actiaca pugna reportavit Augustus. Illis impositæ exedrae seu Cathedrae oratorum.

3. *Cloacæ* subterranei ductus erant, equidem non nisi ad ejiciendas ex urbe sordes structi à Tarquinio Prisco. Septem præcipui meatus è septem montibus deducti sexdecim pedes lati erant, & omnes denique in Tiberim evolvebantur. Tam vastum hoc opus, ut in earum reparationem Censores aliquando mille talenta, id est sexcenta Philippæorum millia expenderint.

4. *Aqueductus.* Appius Claudius sub annum V. C. 441. aquas lateritiis canalibus, qui fornicibus impositi erant, ab undecimo milliario adduxit. Sed Caligula Aquæductum inchoavit & Claudius consummavit à quadragesimo milliari; quo opere montes perfossi, valles ingentibus fornicibus æquatae sunt.

5. *Via.* Media urbe in capite Fori Romani Statua erat aurea ab Augusto posita, quam *Milliarium* dixerunt, seu *Columnam milliariam*, atque ad hanc terminabantur omnes Italiae Viæ. Singulis millenis passuum millibus lapides grandiores positi erant & in iis *milliarium* numerus scriptus. Et hinc si dicunt antiqui e. gr. *quarto ab Urbe lapide*, non aliud volunt, nisi quaternis millibus passuum. Multæ erant viæ Romæ ducentes in diversam orbis plagam: stratae illæ sunt grandi lapide quadrato, & in multa millia extensæ.

Celeberrima fuit *Appia* ab Appio Censore strata, quæ Capuam, & inde Brundisium usque ducebat. *Flaminia, Salaria, Numentana. Tiburtina, Prænestina, Latina, Ardeatina, Ostiensis, Aurelia, Triumphalis*, aliæque non minoris nominis & operis.

CAPUT III.

Nomina.

1. Ingenui homines, seu cives ac liberi apud Romanos tria tulere nomina; Prænomen, Nomen, Cognomen. *Prænomen* præponitur nomini familiæ, ad discernendum inter fratres &c. uti apud nos hodie Petrus, Joannes, Sebastianus &c. Inde tur post sumtam togam virilem. Atque istiusmodi prænomina apud Romanos non fuerunt ultra octodecim, nempe hæc *Aulus; Cajus; Decimus; Kæso; Lucius; Marcus; Marius; Titus; Appius; Cnejus; Spurius; Tiberius; Mamercus; Servius; Sextus*. *Nomen* alicui familiæ perpetuum ac proprium erat, uti apud nos ea, quæ cognomina dicimus, v. gr. *Mayer; Bauer; Kling* &c. Apud Romanos hæc omnia, paucissimis exceptis, in *nomen* desinebant, ut *Julius, Antonius, Livius* &c. *Cognomen* nomini adjectum est ad discernendas inter se plures ejusdem nominis e. gr. *Cajus Julius Caesar*. *Cajus* est prænomen, *Julius* nomen, *Cæsar* cognomen.

2. Adoptivi, seu qui in alienam familiam adoptati sunt, omnia ejus nomina adsciverunt, sed his insuper adjecerunt aut proprium suum nomen cum aliqua inflexione: ut *Octavius* à J. Cæsare adoptatus dictus est *Cajus Julius Caesar Octavianus*. Vel adjecerunt suum cognomen sine ulla inflexione. Ut *Marc. Junius*

Junius Brutus adoptatus à Q. Servilio Cæpione dictus est *Q. Servilius Cæpio Brutus*.

3. *Servi* antiquitus prænomen Domini gesserunt, e. g. *Marcipor, Publipor*, id est Marci puer, Publii puer. Postea nomen suummet & proprium servis concessum est, sumtum plerumque à patria, ut *Davus, Syrus, Geta*. Manumissi, cum Liberti fierent, Prænomen ac Nomen Domini sui assumerunt, sed locò cognominis suum pristinum nomen retinuerunt, ut *Marcus Tullius Tiro*.

CHRONOLOGICA.

* Chronologia est Scientia temporum , quæ accurate determinat, quid quoque tempore factum sit. Ex hac scientia paucula libabimus 1. *De usu anni.* 2. *De usu variarum Epocharum.*

CAPUT I.

De Anno.

I. Anni apud Antiquos varium erat *spatium*. 1. Ægyptii, Chaldæi, Persæ, Assyrii, Hebræi , ac Græci anno lunari gaudebant , seu lunâ duodecies suum cursum absolvente. At annus ille Lunaris 11. diebus brevior est anno solari ; quos undecim dies statis temporibus *intercalârunt*, seu interposuerunt. 2. Romani initio 10. mensium annum habebant. Numa duos adjecit, ut alibi dictum.

II. *Inchoatio* anni non minùs diversa fuit. 1. Asiatici omnes ab Æquinoctio autumnali annum suum exorsi sunt. 2. Sed Hebræi duplici anno utebantur. Ecclesiasticum & Historicum , secundùm quem festa celebrabant , & Historias notabant , inchoârunt ab æquinoctio verno. Politicum autem & œconomicum, juxta quem contractus , decimarum præstationes &c. metiebantur , orsi sunt ab æquinoctio autumnali. 3. Græci à Solstitio æstivo. 4. Romani ab Æquinoctio
verno

verno primùm. At Numa autore à solstitio Brumali, five Januario. Quem morem etiam gentibus & orbi à se victo postea imposuerunt.

Annus tropicus, naturalis, seu solaris est tempus illud, quo sol ab uno Zodiaci puncto exiens denuo ad idem revertitur. Fit illud spatio dierum 365. Horarum 5. minutorum 49. ita ut à sexta hora desint 11. minuta.

Veteres autem illas horas & minuta residua neglexerunt, unde grandis confusio temporum nata est, Nam pone primum diem veris hoc anno esse 25. Martii. Si horas 6. in singulos annos negligas, post annos quatuor primus dies veris incidet maturius uno die (qui ex quatuor sex horis, seu 24. conflatus est) nempe in diem Martii 24. & sic deinceps singulis quadriennis maturius ver inchoabit: donec tandem initium veris incideret in Januarium, Decembrem &c.

Ergo Julius Cæsar adhibitis præstantissimis astronomis Calendarium correxit. Jussitque peracto semper anno quarto & quinto incipiente, nempe mense Februario unum diem integrum, ex quater 6. horis residuis collectum, intercalari.

Verùm neque sic Calendarii correctio proba fuit. Erravit enim Cæsar, cùm putavit 6. integras horas superesse ultra dies 365. cùm tamen à sexta deficient minuta undecim. Itaque singula quadriennia Cæsariana abundant quater undecim minutis, five minutis simul 44. Ex quo secutum est illud, ut spatio mille sexcentorum & viginti sex annorum (scilicet à correctione I. Cæsaris ad annum Christi 1582.) ex illis neglectis 11. minutis colligerentur omnino dies ferè 13. Ita, ut Æquinoctium vernum, quod Cæsaris ævo die 24. Martii erat, anno 1582. incideret in diem Martii 11.

Itaque Gregorius XIII. PP. medelam adhibuit, jussitque decem dies illos in Calendario abundantes
omitti,

omitti, atque in suo correcto Calendario pro die 11. Martii mox scribi 21. Martii.

Non autem 13. sed 10. tantum dies omisit: quia voluit Calendarium reduci ad statum, quem tempore Concilii Nicæni habuerat, ut ejus cyclus Paschalis, aliaque decreta semper in Ecclesia observarentur: atqui à Jul. Cæsare ad Concil. Nicænum tres dies ferè superfluebant, quos dissimulari Gregorius voluit.

Ut autem error Julianus deinceps evitaretur, præcepit, ut quidem singulis quadrienniis dies unus intercaletur. Sed undecim minuta colligi jussit, donec efficiant diem integrum: id quod fit post annos 130. & dies 335. horam 1. minutaque 30. Is dies sic collectus detrahitur anno Juliano, atque hinc post illos 130. annos dies unus bissextus (qui intercalari alias deberet) omittitur. Attamen facilioris methodi ergò non præcise post annum 130. fit omissio intercalationis, sed ipso anno centesimo. Quod tamen ipsum ne errorem generet, provisum est, ut quadringentesimo semper anno intercalaris dies non omittatur. Itaque anno 1600. intercalatio omissa non fuit. Sed anno 1700. intercalatio fuit omissa: idemque fieri debebit an. 1800. & 1900. Sed annus 2000. iterum intercalabitur &c.

CAPUT II.

De annis mundi, seu ab orbe condito.

Quilibet ferè Chronologorum alium annorum numerum colligit, qui à condito orbe ad Christi nativitatem fluxerunt. Causa est, defectus anti-

antiquorum monumentorum, & in ipsa S. Scriptura obscuritas &c.

2. Si in autore quopiam legas v. g. Alexandrum magnum vicisse anno mundi 3630. & libenter velles scire, quot annis ante Christum id contigerit? debes prius nôsse, quotô annô mundi Christum natum esse asserat ille autor seu in quotum annum Mundi dicat incidisse annum primum æræ vulgaris Dionysianæ: illud ubi deprehenderis, pone illum numerum annorum, quos autor dicit usque ad Christum elapsos esse: ex illo dein numero detrahe annum mundi 3630. quo victoria Alexandri accidit: residuum indicabit, quot annis ante Christum Alexander vicerit. e. gr. nos dicimus ab ortu mundi ad Christum fluxisse annos 3960. Itaque

Pone annos ad Christ. 3960.

Detrahe illis annum 3630.

Residuum - - 330.

Ergo conclude, Alexandrum vicisse anno 330. ante Christum.

CAPUT III.

De Epocha Olympiadum.

1. Olympici ludi erant ab Hercule primùm instituti, ab Iphito verò restaurati anno mundi 3184. seu ante Christum 776. à quo anno incipiuntur numerari Olympiades.

2. Celebrabantur ludi isti anno quarto semper elapso. atque istud quatuor annorum intervallum Olympias dicebatur. Anni verò Olympiadum sic numerabantur:

Annus Mun.	3184.	Olpadis	1. mæ	annus	1.
A. M.	3185.	Olpadis	1.	an.	2.
A. M.	3186.	Olpadis	1.	an.	3.
					A. M.

A. M. 3187. Olympiade prima. scil. elapsa.

A. M. 3188. Olpadis 2. dæ an. 1.

A. M. 3189. Olpadis 2. an. 2.

3. Itaque si dico Olympiade sexta, intelligo annum ab institutione Olympiadum 24tum qui est annus mundi 3208. Si verò dico Olympiadis sextæ anno 3tio condita est Roma, intelligo quinque completas Olympiadas, sive annos 20. quibus addendi sunt adhuc 3. anni, qui ex Olympiade sexta effluxerunt.

4. Si ergo in autore quodam legis e. g. Plato obiit Olympiade 170. Et velles scire, in quotum mundi annum incidat illa Olympias, numerum Olympiadum multiplica semper per 4. & invenies annos 428. qui nempe anni effluxerunt ab anno M. 3184. Itaque

Anno Mundi	3184.
Adde	428.
Plato ob. A. M.	3612.

5. Si legas Olympiadis 109. anno 3tio natus est Epicurus; tum 108. Olympiades multiplica per 4. Annos: prodibunt 432. his adde annos tres Olympiadis 109. næ & fient 435. Hos 435. annos adde ad annum mundi 3184 habebis annum mundi 3619.

5. Cognitò semel in quem mundi annum incidat Olympias quævis; facile est invenire, quotus is annus fuerit ante Christum. Id enim paulò ante cap. 2. diximus.

CAPUT IV.

Epocha Urbis Condita.

1. Annus, quo Roma condita est, non idem est apud omnes Scriptores. Vero proximum est, quod annus primus Urbis conditæ incidat in annum mundi 3207. Olympiadis sextæ annum tertium: & in annum ante æram Christianam 753.

2. Legis anno V. C 244. Reges Romæ expulsos esse, & velles scire, quotus is annus sit ante Christum? Ergo

ex annis 753. detrahe annum 244tum, quem legisti & prodibit annus ante Christum 509. nus.

3. Si velles scire, quotus annus mundi sit ille annus V. C. 244. ? adde hunc numerum ad annum mundi 3207. (qui nempe annus primus est Urbis) & invenies annum mundi 3451. eundem esse cum anno Urbis 244.

4. Si etiam scire aves, in quotam Olympiadem annus ille V. C. incidat ? divide illum numerum per 4 hoc modo

$$\begin{array}{r} 244 \div 4 = 61 \\ 44 \end{array}$$

Habes itaque Olympiades 61. quæ ab Conditu Urbis effluxerunt : sed cum ante conditam Urbem jam quinque Olympiades abierint cum annis tribus, hinc adde illas 5. illis 61. fiéntq; 66. cum annis tribus. Ergo dices, reges pulfos esse Olympiadis 67mæ anno 3tio.

CAPUT V.

Epocha Æræ Christianæ.

1. Æra Christiana est initium numeri annorum, qui à Nativitate Salvatoris numerantur.

2. Mos per annos Christi numerandi inventus est à Dionysio exiguo seculô Ecclesiæ sextô : & in usum publicum traductus circa seculum nonum. Et hæc dicitur Æra vulgaris.

3. Dionysius quidem existimavit à vero Christi natali ad annum illum, quo ipse suum inventum excogitavit, elapsos esse annos 532. Sed in hoc deceptus est, cum elapsi sint anni omnino 536. Itaque Æra vulgaris seu Dionysiana à vero Christi natali distat *quatuor* annis tardius. Attamen anni Christi numerantur non à *vero natali*, sed ab Æra *vulgari*, ob morem receptum, quem auferre impossibile sit.

4. Ceterum annus primus Æræ vulgaris incidit cum Anno C. V. 753. cumque Olympiade 194. cum anno à correctione Juliana 45.

SYN.

SYNCHRONISMUS

Præcipuarum Rerum ab orbe condito.

* In his tabulis cùm nomina Pontificum, Regumque ponuntur, intellige eos tum cepisse regnare, Philosophorum, Doctorum, aliorumque nomina eorum mortem indicant, nisi additum sit : natus vel, floruit.

NB. Imperiò divisò, Imperatores Orientis exprimi volumus literis pronis, quas cursivas vocant; quales sunt hæ ipse, quas hîc legis.

An.	Hebræorum	Res memorandæ.
Mun.	res	
1657	- - -	Diluvium universale Noëmi.
1757	- - -	Turris Babel. Linguarum divisio. (tium.
1758	- - -	ASSYRIÆ Monarchie initium.
1948	Abram.	1957. Semiramis.
2048	Isaac.	
2108	Jacob.	Apis Ægypti Rex.
2216	Joseph Vend.	2250. Job. floret.
2364		Cecrops I. Athenarum Rex.
2373	Moses.	Oenotrii ex Arcadia in Ital.
2430	- - -	Phaëton. Deucalionis Diluv.
2453	Exodus.	2467. Dardanus Trojæ Rex.
2493	Josue.	Jordan. divisus.
2507	Othoniel.	
2547	Aod.	Minos rex Cretæ.
2582	- - -	Tros rex Trojam condit.
2587	- - -	Tantalus Phryg. Rex.
2625	- - -	Janus I. Italiæ Rex.
2627	Debbora.	Bellerophon, Phryxus, Helle.
2631	- - -	Ilus arcem Trojæ struit.
2637	- - -	Perseus Argivor. Rex. Medusa.

A M | Hebræor. res. | Res memorandæ.

2641	- -	Saturnus à Jove Cretenſi expulſus in Latio regnat. Neptunus; Pluto.
2647	- -	Midas Rex Phryg.
2667	Gedeon.	Dædalus : Icarus. Orpheus, Atlas.
2707	<i>Interregnum.</i>	Theseus. Argonautæ.
2716	Abimelech.	Hercules Hispanus.
2719	Thola.	2739. Latinus Ital. Rex.
2742	Jair.	
2764	Jephthe.	
2770	Abefan.	2778. Troja capta. Antenor Patavium condit.
2777	Ahilon.	
2787	Abdon.	2780. Æneas in Italiam venit.
2795	Heli, &	
2810	<i>Samson.</i>	Alba longa condita.
2835	Samuel.	
2857	Saul R.	Codrus ult. Athen. Rex.
2878	- -	Homerus floret.
2897	David.	
2937	Salomon.	
2941	<i>Templum.</i>	
2977	Roboam.	
2994	Abias.	
2997	Aſa.	
3038	Jofaphat.	Elias Prophet. fl.
3063	Joram.	Elifæus Prophet. fl.
30. 1	Ochozias.	
3073	Athalia.	
3079	Joas.	3085. Carthago condita. Lycus flor.
3118	Amasias.	
3147	Ozias.	Jonas Prophet. fl.
3184	- -	<i>OLYMPIADum initium.</i>
3199	Joathan.	Pyramides Ægypti ſtructuræ.
3207	- -	<i>ROMA condita</i>

A.M.	Hebræor. res.	Res memorandæ.
3215	Achaz.	3213. Sardanapalus exultus.
3231	Ezechias.	
3246	-	Numa Rom. R. Gyges Lydiae R.
3252	-	Sibylla Erythrea.
3260	Manasses.	Janus imò clausus.
3270	Esaias.	3275. Caranus Rex. I. Macedon.
3289	-	Tullus Rom. R.
3291	-	Horatiorum & Curtiorum pugna.
3315	Amon.	3321. Ancus Martius Rom. R.
3317	Jofias.	Tarquinius Prisc. Rom. R.
3345	-	Sappho Poëtria.
3348	Joachaz.	
	Joackim.	
3352	Captivitas.	Nabuchodonosor. Magn. Rex.
3359	Jechonias.	
	Sedecias.	
3370	Templum.	Jeremias Proph. floret. Arion.
	Eversum.	3378. Solon Athen.
3383	Daniel.	Servius Tullus Rom. R.
3388	-	Phalaris Tyrann. Sicil.
3416	-	Cræsus captus, septem sapientes flor.
3422	Finis capt.	Cyrus Babyl. potitur. PERSICÆ Monarchiæ init. Pythagoras.
3427	-	Tarquin. Superb. Rom. R.
3431	-	Cambyfes Persar. Rex.
3438	-	Smerdis Pers. R. Polycrates R. Sami.
3439	-	Darius Hystasp. Pers. R.
3440	-	Anacreon Poëta. Pindarus natus.
3451	-	Reges Româ pulsi ob Lucretiam.
3452	-	Consulatus primus Romæ.
3453	-	Porfena Romam obsid. Mut. Scævola.

A. M.	Res Romanæ.	Res Persar. &c. Graecorum
3469	- -	Marathonia pugna Græc. & Pers.
3475	- -	Xerxes I. Pers. R.
3476	- -	Herodatus natus.
3480	- -	Thermopylarum pugna, Mausol. R. Euripides natus.
3482	Trecenti Fabii.	3481. Arthemisia pugna. Athenæ captæ.
3483	Rostra in Foro.	
3493	Subjugum missi Æqui à Cincinato.	Thucydides natus. 3495. Artaxerxes Persar. R.
3510	XII. Tabulæ.	
3535	- -	Xerxes II. Pers. R. Sogdianus Pers. R. Hippocrates.
3536	- -	Darius Nothus Pers. R. 3540. Phidias sculptor. 3545. Timon hostis hominum. 3550. Dionysius Maj. R. Sicil.
3555	- -	Artaxerxes Mnemon. Pers. R.
3556	Stipendia militibus data.	Euripidis mors. 3560. Socratis nex. 3576. Aristoteles natus.
3570	Brennus obsidet Romam.	3590. Pugna Leucrica. 3594. Artaxerx. Ochus Pers. R. 3595. Dionysius Min. Sicil. R. Democritus.
3599	M. Curtius armatus in voraginem.	3600. Philipp. II. Maced. R. Alexand. Pater Xenophon. ob.
3604	- -	Alexander M. natus. Templum Ephesi ustum.
3602	- -	Plato.
3619	Bell. Samnit.	Epicurus & Menander nati.
3620	- -	Artes Persar. R.
3622	- -	Victoria Cheronæa Philippi.

A.M.	Res Romanæ.	Res Græcorum &c.
3624	- -	Philippus necatus. Alexander Rex Maced. factus. Thebæ deletæ.
3630	Pax cum Ale- xandro Epiri R. Al. Magni avunculo fa- cta.	<i>GRÆCÆ Monarchiæ initium</i> post victoriam ad Arbelam. 3636. Diogenes Cynicus. 3639. Aristoteles. Demosthe- nes.
3648	Via Appia.	
3651	- -	Carthago à Siculis obsessa.
3679	Bel. Tarentin.	
3680	Pyrrhus irruit.	Apelles Euclides. Colossus Rhadius an. 3682.
3689	Samnites suba- acti.	Pyrrhus occisus.
3691	- -	LXX. Interpretes.
3699	Bel. I. Punicum	3700. Zeno Stoicus.
3721	Livius primam tragoediam edit.	
3722	Pax Punica.	Ennius Poëta natus.
3726	Janus 2. clausus.	
3741	Bel. II. Punic.	
3744	Clades Can- nensis.	3749. Syracusæ à Marcello ca- ptæ. Archimedes occisus.
3759	Pax Punica.	
3761	Plautus obit.	3775. Hannibalis & Scipion. mors.
3793	- -	Perseus & Macedonicum re- gnum deletum à Rom.
3801	- -	Judas Macchabæus.
3802	- -	Terentius Poët.
3810	Bel. III. Punic.	Pacuvius floret Romæ. 3814. Carthago deleta.
3827	Numantia cre- mata.	

A.M.	Res Romanæ.	Res Græcorum &c.
3832	Scipio Jun. O.	3833. Hipparchus astronomus.
3840	- -	Praxitelles natus.
3854	Cicero natus.	
3855	Pompejus natus.	
3859	Marius Cimbros delet. Aquila pro signis.	3957. Aristobulus I. Regiam dignitatem apud Judæos resumit.
3865	Lucretius nat.	
3872	Bell. I. Mithridat. cædes eodem die facta.	3873. Triumviratus Marii, Syllæ, Cinnæ.
3887	Bell. II. Mithridat.	
3891	Virgilius natus.	
3894	Bellum Piratic.	Deiotarus R. Armen.
3896	Horatius natus.	3895. Pompejus Asiam in Provinciam redigit. Mithridates ob.
3898	Cicero Consul Catilinæ conjurat. Augustus natus.	
3900	Triumvir Crassus, Pompejus, Cæsar. Livius natus.	Praxiteles.
3903	Bellum Gallic. Cicero exul.	
3906	Crassus à Parthis occisus.	3907. Lucretius poët.
3912	Bellum civile Cæsaris.	
3913	Pharfalica pugna. Pompejus perit.	Alexandrina Bibliotheca exusta.

A.M. | Res Romanæ.

| Alia memoranda.

3916 Primus annus
*Correctionis
Julianæ.*

3918. Cicero necatus.

3917 Cæsar occisus.
Triumviri
Augustus,
Antonius,
Lepidus.

Ovidius & Tibulus nati.

3919 Pugna Philip-
pensis, Cassius
& Brutus.

Herodes I. Rex Judæ.

3920 - -

Æra Hispanicæ initium.

3922 - -

Cleopatra cum Antonio perit.

3930 Pugna Actiaca.

Ægyptus in provinciam re-
dacta.

3932 Janus 3. clau-
sus.

3934 Octavius dici-
tur *Augustus.*

3944. B. V. Maria nata.

3942 Virgilii mors.

3953 Horatii & Mæ-
cenatis ob.

3955 KP9 natus xta
Pagi.

Lælio, & Antistio Coss.

3958 KP9 natus xta
Baron.

Cornel. & Valerio Coss.

3960 KP9 natus xta
Dionysium.

Lentulo & Calpurnio Coss.

A. C.

7.

- -

- -

Ovidii exilium

14

- -

August. O.

Tiberius.

15. Ovidii mors.

33

- -

CHRISTUS Crucifixus.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
37	-	Caligula.	39. Philo Judæus fl.
41	-	Claudius.	Fames ingens.
54	Petrus.	Nero.	60. Perficus fl.
64	-	-	I. Persecutio.
65	Linus.	-	Simon magus ruit. SS Petri & Pauli Martyrium.
67	Clemens.	-	66. Seneca, Luca- nus necati.
68	-	Galba.	Silii Italici consu- latus.
69	-	Otto.	
---	-	Vitellius.	
---	-	Vespasian.	70. Jerusalema ex- cisa.
77	Cletus.		
79	-	Tit. Vespasianus.	Statius, Juvenalis, Solinus florent, Plinius Maj. obi- 80.
81	-	Domitian.	
83	Anacletus.		
93	-	-	II. Persecutio. Josephus flav. edit Antiquitates.
95	Evaristus.		
96	-	Nerva.	
98	-	Trajanus.	100. Quintilian, Martial, flor.
108	Alexand. I.	-	Floret Tacitus Hist.
112	-	-	III. Persecutio.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
116	Sixtus I.		S. Ignatius M.
117	-	Hadrianus.	119. Solima nomine Æliæ instaurata, Plutarchus flor.
126	Telesphorus	-	130. Florus; Sue- ton. Agell. flor.
137	Hyginus.	-	135. <i>IV. Persecutio.</i>
138	-	Antonin. Pi.	138. Marcionitæ hæ- ret.
141	Pius I.	-	140. Ptolemeus flor.
151	Anicetus.	-	160. Epictetus.
161	Sother.	M. Antoninus	<i>V. Persecutio.</i>
167	-	-	
170	Eleutherius.		
180	-	Commodus.	Galenus flor.
185	Victor I.	-	184. Origenes nat.
193	-	Pertinax.	Initium controver- siæ Græcorum ob celebrationem Paschæ.
	-	Julianus.	
	-	Severus.	
197	Zephyrinus.		201. <i>VI. Persecutio.</i>
207	-		Tertullianus natus.
211	-	Caracalla.	Papinian. ICTus.
217	Calistus I.	Macrinus.	
218	-	Heliogabal.	
222	Urbanus.	Alexander.	226. Artaxerxes vi- cto Artabano re- gnum <i>Parthorum</i> <i>Persis</i> vindicat.
230	Pontianus,	-	S. Cæcilia. Pompo- nius ICTus.
235	Anterus.	Maximinus.	<i>VII. Persecutio.</i>
236	Fabianus,		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
237	-	Gordiani I. & II.	
	-	Balbinus & Pupienus.	
238	-	Gordian. III.	240. Herodianus Histor.
244	-	Philippus.	
249	-	Decius.	VIII. Persecutio. S. Sebastian. 7. Dormientes, S. Agatha. S. Apol- lonia.
251	Cornelius.	-	
252	Lucius.	Gallus & Vo- lufianus.	
253	Stephan. I.	Valerianus & Gallienus.	Origenes ob.
257	Sixtus II.	-	IX. Persecutio.
258	<i>Vacat.</i>	-	S. Laurentius. S. Cyprian.
259	Dionysius.	<i>Valerianus captus.</i>	
262	-	30. Tyranni.	265. S. Gregor. Tavmat.
268	-	Claudius II.	
269	Felix I.	<i>Valerian. excoriat.</i>	
270	-	Quintillus.	
	-	Aurelianus.	
275	Eutichian.	Tacitus & Florianus.	Porphyrius Phil.
276	-	Probus.	
282	-	Carus; Cari- nus; &	Manichæi hæret.
283	Cajus.	Numerianus.	
284	-	Diocletianus & Maximia- nusHerculius	290. Arnobius.

A. C. Pontifices.		Imperatores.	Memoranda.
296	Marcellinus.		
305	<i>Vacat.</i>	Galerius & Constantinus I. Chlorus.	302. X. <i>Persecutio.</i>
306	- -	Constantinus II. M.	S. Pachomius Monasteria instituit.
308	Marcellus.	-	307. S. Catharina.
310	Eusebius.		
311	Melchiad.	<i>Galerius ob.</i>	Donatistarum Schisma.
312	- -	<i>Crux apparet Constant.</i>	<i>Indictionum initium.</i>
313	- -	<i>Diocletia, ob.</i>	Arius hæret.
314	Sylvester I.	-	315. Lactantii Institution.
324	- -	<i>Licinius tyr. victus.</i>	316. S. Blasius.
325	- -	-	<i>Concilium I. Nicænum. Constantinop. ædificata.</i>
336	Marcus.		
337	Julius I.	Constantin. III.	
		Constans ; Constantius.	
340	- -	<i>Constantius solus.</i>	S. Ambrosius natus.
342	- -	-	S. Nicolaus S. Paulus Eremita I. Franci in Galliam.
352	Liberius.	- -	354. S. Augustinus natus.
355	<i>Exulat.</i>		
-	Felix II.	- -	356 S. Antonius Mag. ob.

AC.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
358	<i>Liber. revo-</i> <i>catur.</i>		
361	-	Julianus Ap.	
363	-	Jovianus.	
364	-	Valentinian. I. & Valens	367. Bel. I. Gothici
366	Damasus.		370. S. Hilarion.
376	-	Valentin. II. & Gratianus.	373. S. Athanasius 378. S. Basilius; Ephrem.
379	-	<i>Valente ex-</i> <i>tincto Theo-</i> <i>dofius Mag.</i>	Aufonii poetæ con- sulatus.
381	-		II. Concil. Gen. Constantinop.
383	-	Theodosius <i>solus.</i>	387. Eremitæ S. August.
384	Siricius.	-	390. Helvidius: Jovinianus hæret. Claudian. poet. fl.
395	-	Divisio Im- perii. Honorius. <i>Arcadius.</i>	Rufinus necatus. 197. S. Ambrosius
398	Anastasius I.		
401	Innocent. I.	-	400. S. Martinus
406	-	-	Vigilantius hæret.
407	-	-	S. Chrysostomus.
408	-	<i>Theodosius II.</i>	Pelagius hæret. Stilico necatus.
409	-	-	<i>Roma capta à Go-</i> <i>this.</i> Vandali, Suevi Hispaniam occupant. Bur- gundi.
410	-	-	Britanni deficiunt.

A.C.	Pontifices.	Imperatores	Memoranda.
417	Zosymus.	-	413. Regnum Vi- gothor. Tolosa- num.
418	Bonifac. I.	-	Pharamundus Fran- cor. I. Rex.
420	-	-	S. Hieronymus.
422	Cælestin. I.	-	421. Venetiar. ortus.
425	-	Valentinian. III	428. Nestorius hæ- ret.
429	-	-	Wandali Africam occupant.
430	-	-	S. Augustinus.
431	-	-	III. Concil. Gen. Ephesi. S. Pau- linus. S. Patri- cius Hibern. A- post.
432	Sixtus III.	-	S. Isidor. Pelusiot.
438	-	Codex à The- odos. pro- mulgatur.	
440	Leo I.	-	441. Bellum Attilæ.
442	-	-	Eutyches hæret.
445	-	-	Merovæus Francor. R.
448	-	-	Angli & Saxones in Britanniam.
451	-	-	IV. Concil. Gen. Chalcedon. Atti- la profligatur.
455	-	Maximus.	454. Attila perit.
----	-	Avitus.	
457	-	Majorianus. Leo. I.	
461	Hilarius.	Severus.	S. Simeon Stylita.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
465	-	Ricimet. Ty- ran.	
467	-	Antemius.	
468	Simplicius.		
472	-	Olybrius.	
473	-	Glycerius.	
474	-	J. Nepos. Leo II. Zeno.	
475	-	Augustulus.	
476	-	Occid. Imp. extinctum at Odoacre.	INTERRegnum MAXIMUM in Occidente.
483	Felix III.	-	
489	-	Theodericus in Italiani.	
491	-	Anastasius.	
492	Gelasius.		
493	-	Theodoricus Ostrogot. R.	
496	Anastasius II.	-	Clodovæus Franc. R. baptizatur.
498	Symmachus	-	S. Maria Ægypt. fl.
514	Hormisdas.		
518	-	Justinus I.	520. Regula S. Bene- dicti.
523	Joannes I.	-	524. S. Sigismund. Burgund. R. oc- cifer. Boëtius.
526	Felix IV.	Athalaric R.	
527	-	Justinianus I.	Langobardi in Pan- noniam.
529	-	Codex Justi- niani.	
530	Bonifac. II.		
532	Joan. II.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
533	- -	<i>Instituta & Digesta.</i>	Belisarius Africā potitur.
534	- -	Theodatus R.	
535	Agapetus I.		
536	Silverius.	Vitiges R.	Belisarius Romam capit.
537	Vigilius.		
540	- -	Theutobald. R.	Chosroës Persa bellum infert.
541	- -	Totilas R.	<i>Consulatus Ordinarius</i> sublatuſ.
544	- -	- -	S. Benedictus O.
553	- -	- -	<i>V. Concil. Gen. Constantinop.</i>
554	- -	Tejas R. cum regno Ostrogot. deletus à Narſete.	
555	Pelagius I.	- -	556. Garibaldus Bojorum I. Dux.
560	Joan. III.		
565	- -	<i>Justinus II.</i>	Ceſſat Romæ lingua Latin. Belisarii mors.
567	- -	<i>Longinus Exarchus I.</i>	
568	- -	Alboinus Longob. R.	
574	Benedict. I.	Clephus Long. R.	575. Caſſiodorus.
578	Pelag. II.	<i>Tiberius II.</i>	
582	- -	<i>Mauritius.</i>	583. Suevi in Hiſp. extincti.
585	- -	Antharit. Long. Rex.	S. Hermenegildus.

A.C	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
590	Gregor. I.	- -	589. Hispania ab Arianismo purgata.
591	- -	Agilulph. Long. R.	
602	- -	Phocas.	
604	Sabinian.		
607	Bonif. III.		
608	Bonif. IV.		
610	- -	Heraclius.	614. S. Crucem rapiunt Persæ. S. Columbanus. Monothelita hæret.
615	Deusdedit.	- -	
616	- -	Adalvald. Lo. R.	
619	Bonif. V.		
625	Honorius.		
626	- -	Ariovaldus. R. Long.	624. S. Gallus. S. Crux redu- cta.
629	- -	Rotharit. Lo. R.	630. Mabomet perit.
639	Vacat.	- -	637. Jerusalem à Saracen. capta.
640	Severinus.		
—	Joan. IV.		
641	- -	Constant. III.	
642	Theodorus.	Constans II.	
645	- -	Rodaold. Lo. R.	
649	Martin. I.		
651	- -	Aripertus Long. R.	Perfarum regnum à Saracenis extinctum.
653	Exul.	- -	652. S. Emmera- mus.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
654	Eugeni. I.		
657	Vitallan.		
661	-	Grimoald. Regni Lo. usurpator.	<i>Zechus</i> Boëmici regni autor.
668	-	<i>Constantinus</i> <i>IV</i>	667. S. Ildephon- us.
671	-	Pentharit Long. R.	
672	Adeodatus		
676	Donus.		
678	Agatho.	-	680. VI. Concil. Gen. Cpoli.
682	Leo II.	-	681. Pipinus He- ristallus Ma- jor Domus Franciae.
684	Benedict. II.		
685	Joan. V.	<i>Justinian. II.</i>	
686	Canon.		
687	Sergius I.		
688	-	Chunipert. Long. R.	690. S. Chilianus M.
700	-	Luitpert. Long. R.	
701	Joan. VI.		
702	-	Aripert. II. Long. R.	S. Rudbertus Bois prædicat.
705	Joan. VII.		
708	Sisinnius. Constantin.		
711	-	<i>Philipp. Bar- danes.</i>	710. Mauri in <i>Hispaniam</i> . Li- bussa Boëmo- rum Ducissa.

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
712	- -	Ansprand. Long. R. Luitprandus	
713	- -	<i>Anastasius II.</i>	714. Carolus Martellus Maj. Dom.
715	Gregor. II.		
716	- -	<i>Theodosius III.</i>	
717	- -	<i>Leo III. Isau- rus.</i>	S. Suitbertus Fri- sio. Apost.
718	- -	- -	S. Rupe. obitus.
723	- -	- -	Iconoclastæ hæ- ret.
724	- -	- -	Frisingensis Epi- scopatus.
730	- -	- -	S. Corbinianus ob.
731	Gregori. III.	- -	Ven. Beda.
741	Zacharias I.	<i>Constantin. V. Coprony.</i>	Pipinus Junior. Major. Dom.
744	- -	Rachis Long. R.	Monasterium Fuldense.
751	- -	Aistulphus Long. R.	750. S. Joan. Da- mascen.
752	Stephan. II.	<i>Exarchatus sublatus ab Aistulpho.</i>	Pipinus Franc. R. ungitur.
—	Stephan. III.		
755	<i>Exarchatus datur PP.</i>	- -	S. Bonifacius M.
756	- -	Desiderius Long. R.	S. Wicterpus E- pisc. I. Ratis- ponæ Ordina- rius ob.
757	Paulus I.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
758	-	-	Eneco R. I. Navarrae.
767	<i>Vacat.</i>	-	762. Bagdad condita à Sarac.
768	Stephan. IV.	-	Carolus M. Franc. R.
772	Hadrian. I.	-	Bellum Saxonicum.
774	-	Desiderius captus à Carolo. Et Reg. Long. extinct.	
775	-	<i>Leo IV.</i>	
780	-	<i>Constantin. VI. & Irene.</i>	785. S. Virgilius Ep. Salisburg. ob.
787	-	-	<i>VII. Conc. Gen. Nicææ.</i> S. Wilibald.
791	-	-	I. Bel. Hunnicum.
793	-	-	Tentata à Carolo unio Rheni & Danubii.
795	Leo III.	<i>Irene filium excæcat.</i>	799. Finis Belli Hunnici.
800	-	CAROL. I. Mag. Imp. coronatur.	
802	-	<i>Nicephorus I.</i>	
804	-	-	Finis Bel. Saxon.
811	-	<i>Michaël I.</i>	808. B. Alcuin.
813	-	<i>Leo V. Armen.</i>	
814	-	Ludov. I. Pius.	
816	Stephan. V.	-	Regula Canon. Reg.

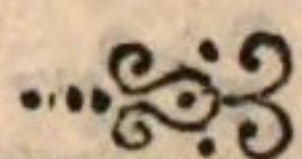
A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
817	Paschalis. I.		
820	- -	<i>Michaël II.</i> <i>Balb.</i>	
824	Eugen. II. <i>Valentinus</i>	- -	823. Creta à Sa- racen. capta.
827	Gregor. IV.	- -	Sicilia à Sarac. capta.
829	- -	<i>Theophylus.</i>	
840	- -	Lotharius I.	841. Normanno- rum maxima in Gall. Irruptio.
842	- -	<i>Michaël III.</i>	
844	Sergius II.		
847	Leo IV.		
855	Benedict. III.	Ludovic. II.	
856	<i>Fab. Joannæ.</i>	- -	B. Rhabanus.
858	Nicolaus I.	- -	861. S. Meinra- dus.
867	Hadrian. II.	<i>Basilus I.</i>	SCHISMA GRÆCOR. à Photio confla- tum.
869	- -	- -	VIII. Conc. Gen. Romæ.
872	Joan. VIII.	- -	870. Strabo Glossator.
875	- -	Carol. II. Cal- vus.	
878	- -	Ludovic. III.	
879	- -	Carolus. III. Crass.	
882	Marinus I.	- -	Anastasius Biblio- thecar.
884	Hadrian. III.		

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
885	Stephan. VI.		
886	-	Leo IV.	
887	-	Arnulphus. <i>In Italia Be- rengar. &c.</i>	891. Composi- tum Schisma Græc.
891	Formosus.		
896	Bonifac. VI.		893. Novi Hun- gari à Tanai in Pannoniam.
—	Stephan. VII.		
897	Romanus.		
898	Theodor.		
—	Joan. IX.		
899	-	Ludov. IV.	
900	Benedict. IV.		
903	Leo V.		
—	Christophor.		
904	Sergius III.		
910	Anastasius III.	<i>Carolinis de- ficientibus</i>	
913	Lando.	Conrad. I.	
914	Joan. X.	<i>Eod. Anno Constantin. VII. Imp. Ori.</i>	
918	-	Henricus I. Auc.	923. Torneamen- ta instituta ab Henr. Aucupe.
928	Leo VI.		
929	Stephan. III.		924. Drahomi- ta Bohem. Dux hiscente terra absor- pta.
931	Joan. XI.		
936	Leo VII.	Otto I. M.	

A.C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
939	Stephan. IX.	- -	937. S. Wenceslaus Boëmiæ I. Rex à Cæsare dictus.
942	Marin. II.	- -	S. Odo.
946	Agapitus I.	- -	955. Hunnorum clades Augustæ.
956	Joan. XII.		
959	- -	Romanus I.	961. Creta cedit Græcis.
963	Leo VIII.	Nicephorus II.	
964	Benedict. V.		
965	Joan. XIII.	- -	S. Bruno Colon.
970	- -	Joannes I. Zimisc.	
972	Bened. VI.		
—	Bonif. VIII.	- -	973. S. Udalricus.
974	Donus II.		
975	Bened. VII.		
976	- -	Basil. II. Constantin. VIII.	
983	- -	Otto III.	
984	Joan. XIV.		
985	Joan. XV.	- -	987. Capetina stirps Reg. Gall.
993	- -	- -	S. Udalricus primum novo ritu canonizatus.
996	Gregor. V.		
999	Sylvest. II.		994. S. Wolfgangus.
—	Joan. XVI.		

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1000	- -	- -	Camaldulenses. Ge- nua, Pisa, Flo- rentia Respu- blicæ.
1002	- -	S. Henricus	1001. Primus Hun-
1003	Joa.v. XVII	II.	gar. Rex S. Ste-
—	Jo.v. XVIII.		phanus.
1009	Sergius IV.		1022. Guidonis Solmisatio.
1012	Bened. VIII.		
1024	Joa. v. XIX.	Conrad. II. Salic.	1027. S. Romual- dus.
1028		<i>Romanus II.</i>	1032. Burgundiæ R. accedit German. Imperio.
1033	Bened. IX.		
1034	-	<i>Michaël IV.</i>	
1039	-	Henr. III. Nig	
1041	-	<i>Michaël V.</i>	
1042	-	<i>Constant. IX</i>	
1044	Gregor. VI.	- -	Berengarii hæresis.
1046	Clemens II.		
1048	Damasus II.	- -	Turcæ Saracenis cæsis Sultanos constituunt in Persia. S. Odilo.
1049	Leo IX.		Cresimirus Rex I. Croat. Dalmat. & Sclavo.
1050	-	- -	<i>Schisma Græc. re-</i> <i>novatum à Caru-</i> <i>lario. S. Herman-</i> <i>nus contractus</i> <i>O.</i>
1054	-	<i>Theodora.</i>	
1055	Victor II.		

A. C.	Pontifices	Imperatores	Memoranda.
1056	- -	Henricus IV.	
	- -	Michaël VI.	
1057	Stephan. X.	Isaacius Comnen.	1055. S. Casimirus. R. Polon. Ob.
1058	Nicola. II.		
1061	Alexand. II.	Constant. X.	
1066	Bened. X.	- -	S. Eduard. Angl. R. O. regnum capit Wilhelmus Normandus.
1068	- -	Romanus III.	
1071	-	Michaël VII.	1072. B. Petrus Damiani.
1073	Gregor. VII.	- -	1074. Schisma ob Investituras. Regnum Marochi Arabum.
1078	- -	Nicephor. III.	
1081	-	Alexius I. Comnen.	Sabaudi & Burgundi Comites in libertatem se asserrunt.
1084	-	- -	S. Bruno Cartusiam condit.
1086	Victor. III.	- -	Wratislaus Polon. & Boëm. Regium titulum adeptus.
1088	Urban. II.		
1095	-	- -	Indulgentiarum origo.
1096	-	-	I. Expeditio Cruciatorum.

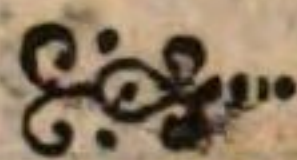
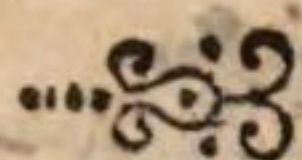
A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1098	- -	- -	Cisterciensis Or- do.
1099	Paschal. II.	- -	Regnum Jerosoly- mæ. Ordo Eq. Malten- sum.
1106	-	Henricus V.	
1115		-	Mathildis Comitiss- sa.
1118	Gelas. II.	Jo. II. Comn.	
1119	Calist. II.	-	Ordo Templario- rum.
1120	- -	-	Ordo Præmonstra- tens.
1122	-	- -	Comitia Worma- tens.
1123	-	-	XI. Conc. Gen. Lateranens.
1124	Honor. II.	Lotharius II.	
1130	Innoc. II.	-	Abaëlardus hæret. Rogerius Si- cil. & Neap. I. Rex.
1131	Schisma Petri Leo.		1134. S. Norber- tus.
1138	-	Conradus III.	Arnaldistæ hæret.
1139	-		Alphonsus R. I. Lusitaniæ.
1143	Cælestin. II.	Manuel I.	1139. X. Conc. Gen. Lateran.
1144	Lucius II.		S. Otto Bam- berg. ob.
1145	Eugen. III.		1142. Rob. Pullus I. Theol. Schol.

A. C.	Pontifices	Imperatores	Memoranda.
1147	-	-	II. Expeditio Sancta.
1151	-	-	Decretum Gratiani, Gradus Academi- mici.
1152	-	Frider. I. Ænob.	
1153	Anastas. IV.	-	S. Bernardus.
1154	Hadrian. IV.	-	Andegavenfes fiunt Angliæ reges.
1158	-	-	Wladislaus II. Rex Boëmiæ iterum dicitur.
1159	Alexand. III.	-	Waldenses hæret.
1175	-	-	Monarchium con- ditur.
1176	-	-	Albigenses.
1179	-	-	XI. Conc. Gen. La- teran. Romanen- sium fabular. o- rigo.
1180	-	Alexius II.	
1181	Lucius II.	-	1182. Judæi totâ Gallia pulsi.
1183	-	Andronic. I.	
1185	Urban. III.	Isaacius II.	
1187	Grego. VIII.	Angelus.	Jerusalem à Saladi- no capta, & re- gnum extinctum.
1188	Clemens III.		
1190	-	Henricus VI.	1192. Richard. Angl. R. Cyprum occupatam ven- dit Guidoni, olim Solymæ regi: hoc initium re- gni Cyprii. Ordo B. V. M. Equitum Teutonic.
1191	Cælestin. III.		
1195	-	Alexius III.	
1197	-	Otto VI.	

A. C.	Pontifices	Imperatores	Memoranda.
1198	Innocen. III.	-	Ordo Trinita- rior.
1203	-	Alexius IV.	1201. Joachimus Abb. Prophet. de Pontific.
1204	-	Alexius V.	
1205	-	Balduin. I.	
1214	-	Henricus.	1206. Avercoës.
1215	Honor. III.	Frideric. II.	
		-	XII. Concil. Gener. Later. Minorita- rum Ordo ; & Dominicano- rum.
1216		Petrus.	
1218	-	-	Rudolph. Habsp. nat. 27. April.
1221		Robertus.	S. Dominicus. Ordo de Mercede.
1223	-	-	1226. Carmelitæ.
1227	Gregor. IX.		S. Francisc. Sera- phicus ob.
1229		Balduin. II.	
1241	Cælest. VI.		1233. Ordo Servio- tarum.
1244	Innoc. IV.		
1245	-	Fridericus	XIII. Concil. Gen. Lugdun.
1254	Alexand. IV.	exautoratus in Concil. IN- TERREG- NUM Ma- gnum.	1260. Flagellan- tium secta.

A. C.	Pontifices	Imperatores	Memoranda.
1264	Urban. IV.	<i>Michaël</i>	1268. Conradinus
1265	Clemens IV.	<i>VIII.</i>	Suevus , & Fri- dericus Austrius capite plexi Nea- poli.
1271	Greg. X.		
1273	-	Rudolph. I. Habsp.	Electoral College- gium.
1274	- -	-	<i>XIV. Conc. Gen.</i> <i>Lugdun.</i> S. Tho- mas Aquin. S. Bonaventura.
1276	Innoc. V.	-	1276. S. Raymun- dus. O. colle- ctor Corporis Juris Canonici.
—	Hadria. V. Joa. v. XXI.		
1277	Nicola. III.		
1281	Mart. v. IV.	-	1280. B. Albert. Mag.
1283	-	-	<i>Vespera Sicula.</i>
	- -	<i>Andronic. II.</i>	Austria ad Albertum Habspurgicum delata: Suevia ad Rudolphum Habsp.
1285	Honor. IV.		
1288	Nicol. IV.		
1291	- -	Adolph. Nas- so.	1284. Latinum i- dioma in Judi- ciis Germanorum omissum.

A. C.	Pontifices	Imperatores.	Memoranda.
1294 —	Cælest. V. Bonif. VIII.	-	Stemma Witel- spachium per <i>Rudolphum</i> & <i>Ludovicum</i> Bav. divisum in Bo- jum & Palati- num.
1298	-	Albert. I.	
1300	-	-	<i>Jubilaus primus.</i>
1303	Bened. X.	-	<i>Ottoman. I. Sulta- nus Turc. Bythin.</i>
1305	Clem. V.	-	Avenione sedet Papa.
1308	-	Henric. VII.	Joan. Duns. Scotus. <i>Fœdus Helvet.</i>
1314	-	Ludovic. V. Bavar. & Frid. III. Aust.	1211. <i>XV. Conc. Gen. Vien.</i> Templarii ex- tincti.
1316 1328	Joa. v. XXII. -	<i>Andronic. III.</i>	Schisma Sacerdot. & Imper.
1334 1341	Bened. XI. -	<i>Joan. V.</i>	2327. <i>Orchanes Turc. Sul.</i>
1342 1347	Clem. VI. -	Carol. IV.	Pestis ingens.
1352	Innoc. VI.	<i>Joan. VI.</i>	1356. <i>Aurea Bul- la.</i>

A. C.	Pontifices	Imperatores	Memoranda.
1362	Urban V.	- -	1358. <i>Amurath</i> I. Turc. Sult.
1371	Greg. XI.		1370. <i>Wiclefus</i> hæret.
1377	- -	Wenceslaus	Avenione Romam remigratur.
1378	Urban. VI. <i>Schisma</i> <i>Petri de Lun.</i>	-	1379. <i>Joan. Thau-</i> <i>lerus.</i>
1389	Bonif. X.		1380. <i>Bombardæ</i> & pulveris nitri inventio. <i>Accur-</i> <i>fius Glossator</i> <i>Juris.</i>
1390	- -	<i>Andronic. IV</i>	1389. <i>Bajazeth</i> I. Turc. Sult.
1392	- -	<i>Emanuel II.</i>	
1400	- -	<i>Rupertus I.</i>	1403. <i>Solyman. I.</i> Turc. Sult.
1404	Innoc. VII.		
1406	Greg. XII.		
1409	Alexa. V.		<i>Huffitæ</i> hæret.
1410		<i>Sigismundus</i>	2413. <i>Mahomet</i> I. Turc. Sult.
1414	- -	- -	<i>XVI. Con. Gen.</i> <i>Constantiense.</i>
1417	Marti. v. V.		1419 <i>S. Bernardi-</i> <i>ni Reformatio</i> <i>Franciscana.</i>
1424	- -	<i>Joan. VII.</i>	1422. <i>Amurath. II.</i> Turc. Sult.
1429	- -	- -	<i>Joan. Gerson. Jo-</i> <i>anna Dorica</i> <i>Virgo Aurelia-</i> <i>nenfis. Dux</i> <i>belli.</i>

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1431	Eugen. IV.		
1438		Albertus II.	1431. XVII. Con. Gen. Basil.
1439	- -	- -	XVIII Conc. Gen. Florent.
1440	- -	Frideric. IV.	Typographia in- ventum.
1447	Nicol. V.		
1448	- -	Constant. XI. Paleolog. ult.	1448. Concordata Germaniæ.
			1451. Mahomet. II. Turcar. Sult.
1453		Mahomet II. Turcar. Sult.	CPOLIS à Turcis capta cum Im- perio Orientis.
1455	Callist. III.		
1458	Pius II.	- -	1459. Conrad. Celtes Poëta I. German. S. An- toninus.
1464	Paulus II.		
1466	- -	- -	Scanderbeg. Ob.
1469	- -	- -	Turcæ primum in Germaniam (Car- niolam) irruunt.
1471	Sixtus IV.	- -	Thomas Kempens.
1474		- -	Paulani.
1477	- -	- -	Caroli Audac. Burgund. Ducis cædes.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1481	-	<i>Bajazeth II.</i>	Mauri totâ Hispaniâ pulsi.
1484	Innoc. VIII.	-	1487. WORMATIÆ ultimum Torneamentum.
1492	Alexand. VI.	-	<i>Novus Orbis detectus à Columbo.</i>
1493	-	Maximil. I.	Basilus Moschorum Dux nomen Czarii primus sumit.
1479	-	-	1495. Pax publ. Camera Imper. Americus in novum orbem cum primo Missionario Buellio Ab.
1500	-	-	Carol. V. nat. 24. Febr. 1507.
1503	Pius III.	-	
	Julius II.	-	
1512	-	<i>Selimus I.</i>	
1513	Leo X.	-	1513. Hispanica regna ad Austriacos delapsa.
1517	-	-	<i>XIX. Concil. Gen. Lateran. Lutheri hæresis.</i>
1519	-	Carolus V.	Zvvinglius.
1520	-	<i>Soliman. II.</i>	Raphaël Urbinas pictor.
1521	-	-	Matricula Imperii condita.
1522	Hadria. VI.	-	Rhodus à Turcis capta.

A. C. Pontifices. Imperatores.

1523	Clemens VII.	-	-	1523	Theatini, Rustici tumultus.
1526	-	-	-	-	Hungaria, & Boëmia ad Austria- cos.
1529	-	-	-	-	I. Viennæ obsidio, Nomen Prote- stantium.
1530	-	-	-	-	Augustana Confes- sio. Melita Equi- tibus data.
1533	-	-	-	-	Anglicum Schisma Henr. VIII.
1534	Paul. III.	-	-	-	
1537	-	-	-	-	Smalcaldicum fœ- dus, Ludov. Vives.
1538	-	-	-	-	F. F. de Misericor- dia.
1540	-	-	-	-	Societas JESU confirmata.
1542	-	-	-	-	Calvinus haret.
1543	-	-	-	-	Copernicus Ob. Joan. Ekius.
1545	-	-	-	-	XX Conc. Gen. Tridenti.
1548	-	-	-	-	Electoratus Saxon. ad Albertinam lineam trans- latus. Liber Interim.
1550	Juli. III.	-	-	-	
1551	-	-	-	-	Tripolis regnum Melitenibus ereptum.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1552	-	-	<i>Transactio Passaviens.</i>
1555	Marcell. II.	-	<i>Pax Religiosa.</i>
1556	-	Ferdinandus I.	Polydorus Virgilius.
1558	Paul. IV.	-	Jul. Cæs. Scaliger.
1559	Pius IV.	-	1560. Melancthon.
1563	-	-	<i>Finis C. Tridentini.</i>
1564	-	Maximil. II.	Calvinus perit.
1566	Pius V.	Selimus II.	Ludovicus Blosius.
1571	-	-	Cyprus à Turcis capta. Naupactæa victoria Joannis Austrii.
1572	Gregor. XIII.	-	Nuptiæ Parisinæ. 14. Aug.
1575	-	Amurath. III	Neriani Clerici.
1576	-	Rudolph. II.	1579. Batavorum fœdus.
			1582. Correctio Calendarii.
1585	Sixtus V.	-	1587. Maria Stuartæ Scot. R. capite plexa.
1590	Urban. VII.		
—	Grego. XIV.		
1591	Innoc. IX.		
1592	Clem. VIII.		
1595	-	Mahom. III	1601. Tycho Brahe.
1603	-	Achmet I.	1606. C. Baronius. Lipsius.
(1605) —	Paul. V.		

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1610	-	-	<i>Liga & Unio.</i>
1612	-	Mathias.	
1617	-	<i>Mustapha I.</i>	
1618	-	<i>Osmanus.</i>	
1619	-	Ferdinand.II.	<i>Bellum Tricennale.</i> <i>Winter • König.</i>
1620	-	-	Victoria Pragensis Maximil. Bav.
1621	Gregor. XV.		
1623	Urban.VIII.	<i>Amurath.IV.</i>	<i>Maximil.I. Elector.</i> <i>Bavar.</i>
1629	-	-	Edictum Restitutorium.
1630	-	-	Suecus in Germaniam.
1632	-	-	Idem occisus ad Luzenum 6. Novemb.
1637	-	Ferdinandus III.	1634. Wallensteinii nex.
1638	-	-	Janfenius.
1640	-	<i>Ibrahim.</i>	Lusitaniæ regnum renovatum.
1644	Innoc. X.	-	1645. Hugo Grotius.
1648	-	<i>Mahom.IV.</i>	<i>Pax Westphalica.</i>
1649	-	-	Carol. I. Angl. R. decollatus.
1655	Alexan. VII.	-	1653. Cromvvelus.
1658	-	Leopold.	1662. Comitia perpetua Ratispon.
1667	Clemens IX.	-	1669. Creta Venetis erepta.

A. C	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1670	Clemens X.	- -	1679. Caramuel.
1676	Innoc. XI.	- -	1679. Pax Neoma- gensis.
1682	-	- -	Cometa. Tekelius rebel.
1683	-	- -	Bell. Turcic. II. Obsidio Vien.
1687	-	Soliman. III.	Micha. Molinos Quietist.
1689	Alexand. VIII	- -	1688. Jacob II. Ang. R. pulsus.
1691	Innoc. XII.	Achmet II.	1690. Camera Imp. Wezlariam.
1692	-	- -	Nonus Elector. Hannoveran.
1695	-	Mustaph. II.	
1697	-	- -	Pax Rysvicens.
1699	-	- -	Pax Carlovicens. Turc.
1700	Clemens XI.	- -	1701. Novus Rex Borussiae Fridericus. Bellum ob Successionem Hispanicam.
1703	-	Achmet. III.	Ragozius rebellis.
1705	-	Josephus.	1708. Mabil- lon.
1711	-	Carol. VI.	
1713	-	- -	Constitutio Uni- genitus. Pax Ultrajectina. Sanctio Pragma- tica.
1714	-	- -	Pax Badensis.

A. C.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
1715	-	-	Bellum Turcicum Peloponnesus Ve- netis detracta.
1717	-	-	Alba Græca capta à Cæsare.
1718	-	-	Pax Passarovic. cum Turcis in an. 25.
1721	Innoc. XIII.	-	Petrus I. Czarius Moschorum titu- lum Imperatoris sibi sumit.
1724	Bened. XIII.	-	1725. Pax inter Cæ- sarem & Hispa- num.
1730	Clemens XII.	<i>Mechmond.</i>	
1734	-	-	Bellum ob electio- nem Polonicam.
1735	-	-	Neapolis & Sicilia regem accipiunt Carolus Hispano- Borbonium.
1736	-	-	Pax fieri cœpta. <i>Lotharingia</i> Gal- liæ accessit. <i>Etruria</i> Lotha- ringo data.
1737	-	-	Bellum Cæsaris in Turcam infe- lix. Bellogradum amissum.
1740	Benignus XIV.	-	Carolus VI. obit. <i>Habsburgica</i> Do- mus extinguitur.
1741	-	-	Bellum ob heredita- tem Austriacam.
1742	-	Carolus VII.	
1745	-	Franciscus I.	

INDEX.

A.

A Aron Sacerdos.	20	Ægypti plagæ.	18
Abaelardus hæreticus.	142	Ægyptium regnum	post
Abbas Panormitan.	162.	Alexandrum M.	247.
	402		558
Abbatia Rhenanæ.	506	Algerium.	558.
Westphalicæ. 509. Sa-		Æneas.	266
xonicæ. 510. Suevicæ.		Æquatuor circulus.	473
	523	Æquinoctium.	ibid.
Abel.	5	Era Christiana.	610
Abimelech.	27	Æsopus.	251
Abiron.	21	Æthiopia.	80
Abiud.	20	Ætius Dux.	329
Aboë.	549	Ætna mons.	489
Abraham.	10. &c.	Africa.	561
Abfalom.	27	Agnus Paschalis. 18. &c.	
Abulensis.	162	Aguirre Cardinal.	221
Academia. 256. earum		Alaricus Gothus.	325
indiculus.	564	Alani.	339
Academici Philosophi.		Alba Græca.	488
	574	B. Albertus M.	146
Achmet I. 558. II. III.		Albigenses hæret.	144
Actiaca pugna	300	Alciatus Jctus.	402
Adami gesta &c.	2	Alcibiades.	251
Adrianopolis.	554	Alcoranus.	103
Ædiles Romani.	592	B. Alcuinus.	106
Africa.	561	Alexander Magnus. 243.	
Ægra civitas.	493	&c.	
		Alfatia.	340. 381
			S. Aman-

Index.

S. Amandus.	98	Apelles.	264
Ambassadeur.	414	Apex.	597
S. Ambrosius.	92	S. Apollonia.	77
America. 8. 154. 168		Appellatio ad Cæsarem.	
377. 562		425. 441. 443	
Amos propheta.	36	Apostoli.	57
Anabaptistæ hæret.	74	Apulia.	358
Anacreon.	263	Aquæductus Romæ.	602
Anaxagoras.	254	Aquila insigne Romanæ	
Ancile Roman.	590	militiæ. 580. Imperii.	
Andegavenfes Britannia		426	
potiti. 342. Sicilia. 359		Arabia.	554
Hispania.	384	Ad <i>Aram</i> amicus.	251
Angelicus pulsus.	152	Arbellana pugna.	240
Angelus pictor.	403	Arca Noë. 6. Fœderis.	
Anglia. 340. 545. 386		20	
Anglicanum Schisma.		Arcadius Im.	323
203. Angliæ Descriptio.		Archangelopolis.	552
545		Archipelagus.	481
Anhalt.	518	Archimedes.	260
Anna Bolenia.	204	Archivum Imperii.	445
Annuli Romanorum.	598	Archontes Athenis.	241
Annus ejusque ratio.	605	Arcticus polus.	470
S. Anscharius.	115	Arelatense regnum.	341
S. Anselmus.	146	374	
Unspach.	527	Areopagus.	241
Anferes Romam servant.		Argentoratum.	381. 508
273		Ariana hæresis.	88. 82
Antarcticus polus.	470	Arias Montanus.	218
Antesignani.	581	Aries cælestis.	472. &c.
Antichristus.	176	Machina.	583
Antiochia.	554	Aristocratia.	405
Antipodes. 480. 464		Aristoteles.	256 163
M. Antonius. 248. 299		Arma Romanorum.	582
S. Antonius Ab.	86	Armenium regnum.	149
S. Antonius Patavin.	147	Arnaldistæ hæret.	143
Antwerpia.	492	Arsenius.	323

Index.

Artemisia.	600	Aurea Bulla.	374. 446	
Artesia.	492.	Artois.	Aufonia.	266
Aruspicina.	590	Aufonius.	330	
Ascanius.	266	Auspicia.	590	
Asiaticum regnum.	248	Außichreibende Fürste	435	
Asia minor.	554	Austrasia.	350	
Assyria Monarchia.	233	Austregæ.	444	
Altracan.	552	Austria ad Habsburgicos		
S. Athanasius.	91	371. obtinent Austriaci		
Athenæ.	241	Burgundiam ac Belgium		
Atomistæ.	260. 576	376. 492. Hispaniam.		
Attila.	343	377. 498		
Avenionenses Pontif.	148	Neapolim & Siciliam.		
Aventinus Histor.	403	360. 386 &c Hispania		
Averroës.	370	eripitur. 383. Austria-		
Augustana confessio.	188	corum ditiones. 483		
S. Augustinus.	93	&c. Austria anterior.		
Augustiniani Eremitæ.	86	486. Austriacæ Do-		
Auguria.	589	mus origo. 495. Præro-		
Augustus Imp.	299	gativæ. 498. Præten- siones. 499. Maximæ in		
Augustulus.	327	Imperio & erga externos.		
Avicenna.	370	455. 500.		
Aulici.	415	Axis mundi.	470	
Aurea ætas scriptorum.	296	Und des Tests.	209	

B.

Baal.	233	Badensis pax.	386
Babylonica turris.	8.	Bagdadum.	556
Civitas.	237.	Balaami afina.	21
Regnum.	335	Baldus Juris Consul.	390
Captivitas Judæor.	38	Balista.	583
Bacchus Noë.	8	Balthasar R.	235
Bacchanalia.	588	Bannus Imperii.	426
Baco Verulam.	220	Bassa.	555
		Ba-	

Index.

Baptismus.	56. 70	Bona Ecclesiastica.	66
F. Barbarossa.	356		409
Barca.	554	S. Bonaventura.	147
Baronius.	219	S. Bonifacius.	99
Barriere.	529. 386. 513	Bonifacius Dux.	329
Bartolus Juris Conf.	402	Borussia.	517. 550
Basileæ Conclium.	151	Bosnia.	488
Episcopatus.	506	Bogen.	485
S. Basilius.	86. 91	Brabantia.	492
Bavaria. 519. Ejus Duces.		Brandenburgicus Marchio-	
348. Wittelspachii.	356	natus.	352. 361. Ele-
Fit Electoratus.	380	ctoratus	375. 514.
Baye	482	Bremensis Episc.	510
Banreuth.	537	Brennus	273
V. Beda.	106	Britannia.	340. 60. 82
Beglerbegius	555	<i>Vide Anglia.</i>	
Belgium. 491. ad Austrios.		Brixinensis Episc.	485
376. 383. &c. Fœdera-		Brüssel.	492
tum.	528	Bruma	473
Belgrad.	488	S. Bruno.	137
Belisarius.	334. 339. 370	Brunsvicum.	510. <i>Vid.</i>
Bellaria	599	Hanover.	
Bella <i>vide arma</i>	419	Brutus.	270. 271. alius
Bellarminus.	219		288. 300.
Belus.	233	Bucephalus.	244
S. Benedictus.	86	Buccarum portus.	473
Benjamin	15	Buda.	487
Berengarius hæret.	139	Bulgaria.	554. 556
Berga	548	Bulla, vestis	597
S. Bernardus	146	Bullonius Rex.	131
Beza	214	S. Burchardus.	100
Bias Philosophus.	252	Burgundi 339. Burgundia	
Birgittinus Ordo.	156	340. 350. ad Imperium	
Blosius	218	354. ad Gallos. 374. ad	
Boëtius	94. 333. 346	Austrios. 376. ad Gallos.	
Bohemia 493. Bohemicæ		ibid. & 381. Circulus	
turbæ.	194	Imperii.	500
Bolzanum	485	Burs.	

Index.

Bursfeldensis Congreg.	156	Byzantium.	320
------------------------	-----	------------	-----

C.

Calecutum.	560	Carlstadtus.	214
Calvinus.	212	Carmelitæ.	139
Camera Imperial.	377 441	Carniola.	485
Cammerzhler.	442	Carnium efus.	7. 20
Cameracensis Congressus	388	Carolus Martel.	347
Camaldulenses.	136	Carolus Magnus.	107
Camenecum.	550	336. 348. 364	
Campus Martius.	272	Carolus IV.	374. Carl.
Canal.	482	Bad.	493
Cancellaria Imper.	445	Carolus V.	378
Cancer Cælestis.	472	Carolus R. Angliæ.	208
Canilius.	219	Cartesius.	404
Cannensis clades.	277	Cartha.	571
Canonici Cathedral.	100	Carthæ Geograph.	477
Canonizatio.	116	Carthaginenses.	275. &c.
Cantuaria.	545	everfi.	279
Capitolium	470. 602	Cartusienfes.	137
Capitulatio Cæfareæ.	378	Cafanum.	552
429. 447		Cafinum.	489
B. Joan. Capistr.	152. 162	Caffiodorus.	94
Capricornus.	472	Caffius.	288. 300
Captivitas Jud.	38. 41	Caftriotus.	413
Capuccini.	138. 170	Catapulta.	583
Caracalla.	307	S. Catharina.	77
Caracter Legati.	401	Catilina.	291
Caramuel.	221	Cato M.	279. Uricenfis.
Cardanus.	405		287
Cardinales.	59. 67. 167	Catullus.	290
Carelia.	552	Caudinæ furcæ.	274
Carinthia.	484. 497	Celfus Jctus.	318
Carlovicenfis pax.	381	Celtes poëta.	402
Carlovicum.	488	Cemeteria Romæ.	67
		Cenfores.	593
			Cen-

Index.

Census.	269	Cleopatra.	248
Centrum terræ.	463	Climata.	475
Centuria.	581	Cloacæ Romæ.	602
Ceræ majorum.	593	Clodius.	292
Cerimonix.	<i>Vide</i> Ritus.	Clodovæus.	347
Cerularius Schismaticus.	119	Cluniacum.	136
Cetra scutum.	582	Clypeus.	582
Chanus.	554	Cochinum.	560
Charta.	571	Codex.	345
Chartago.	275. &c.	Codrus.	241
Cheronæa pugna.	243	Cohors.	581
Chersonesus.	481	Collegia Imperii.	428
S. Chilianus.	99	Coloniensis Elector.	504
China. <i>vid.</i> Sina.		Gebhardus 379. Electio	
Chorographia.	461	prætextus belli.	382
Christus quando natus.	610	Colossus Rhodius.	600
Chronologica notitia	605	S. Columbanus.	98
&c.		Columbus.	402
S. Joan. Chrysoſtomus.	92	Comites Palatin.	420 443
Cicero.	290	Comitia.	434. &c.
Cimbri.	281	Commercium.	418. 450
Circuli Geograph.	466	Comminæus.	402
Circuli Imperii.	377 434	S. Communio.	65. 69
	483 &c.	Concordantiæ Biblicæ.	
Cistercienses.	137		147
Civile bellum Rom.	285	Concordiæ liber.	191
Civis Romanus. <i>vid.</i> Ro-		Confessio.	70. 135
ma.		Congregatio propagandæ	
Civitates Imperial.	374		166
	431	Conradinus Suevus.	359
Clagenfurtum	484	Constantinus M. 319. 84	
Classicum	585	320. Donatio ejus.	
Clavus latus	596		321
Claudianus	330	Constantinopolis.	320
Clericorum habitus	67		154 554
		Consul Romæ.	271. 311
			328. 591
			Con-

Index.

Continens terra	481	Credenciales literæ , Cre-	
Convivia Rom.	598	ditiv.	415
Copernicus	403	Creta	553
S. Corbinianus	99	Croatia	488
Corinthus	280	Cræsus	237. 285
Cornelius à Lapide	220	Cromvellus	209
Coronæ Roman.	587	Crux Constantini	319
Coronâ cingere	584	S. Crux inventa	86
Corvinus	402	Cruciati	131
Cosacci	551	Curlandia	379. 550
Cosmographia	461	Curtius	288
Cothurnus	597	Cynici Philos.	257. 576
Cracovia	550	S. Cyprianus.	76
Crain.	485	Cyrus. 236. &c. Judæos	
Crassus	249	dimittit	41
D.			
Dædalus	600	Descartes	403
Dalmatia	489	Devolutionis jus	381
Damascus	554	Diabolus quando creatus?	
Petrus Damiani	145		4
Daniæ Descriptio	547	Dianæ Ephesi	234. 601
Daniel	39. &c.	Dictator Rom.	312. 593
Dardanellæ	554	Dierum noctiumque inæ-	
Darius Hystaspis	239	qualitas. 472. Longi-	
Darius III. victus	234	tudo.	475. 478
David rex	26 &c.	Diffidationes	369
Debbora	23	Diluvium	6
Decalogi præcepta	20	Dio Cassius	318
Decimæ	20	Diocletianus	310
Decretales J Canon.	147	Diogenes 257 Laertius	318
Decretum Gratiani	135	Dionysius Tyran.	252
Democratia	406	Dionysius Areopag.	75
Democritus	260	Dionysius exiguus	94
Demosthenes	262	Dionysia sacra	588
Deputations-Tag.	436	Distantia locorum Geo-	
Derbenda	552	graphicè querenda	479
		Do-	

index.

Doctoratus.	135	Donatistæ hæret.	87
Doctrina Ecclesiæ. 65.	227	Donawerth.	380
Dominicani.	138	Draco Legislator.	241
Domitianus.	304	Drexelius.	220
Donatio Constantini.	321	Dürres pictor.	403

E.

Ecclesia Catholica quæ ?		Epaminondas.	251
225. Non defecit ob		Ephesi Diana.	601
quosdam pontifices mi-		Ephori.	242
nus probos. III. Ec-		Epictetus.	317
clesiæ bona. 66.	396.	Epicurus.	259
Doctrina. 65. Ritus. 66.		Epochæ annorum ac tem-	
Potestas non convenit		porum variæ.	608
laicis.	395	Equestris Ordo. Rom.	594
Eclectica Philosophia.	577	Erasmus Rotterodamus.	
Ecliptica linea.	471		217
Edictum restitutorium.		Erb-Membter.	432
	196	Eremitæ S. August.	86
Egra civitas.	493	Eruditionis vices.	229
Eiserne Brief.	425	Esaïas.	36. 37
Electorum prærogativæ.		Esau.	12. 13.
428. Collegium.	367.	Esdras.	41
428. Conventus.	436	Eucharistia. 69. vid. Com-	
Electoꝛ Bavarus 380. Han-		munio.	
noveranus.	386	Eugenius Dux.	384
Elias.	39	Euripides.	263
Elisabetha Angla.	206	Eutropius.	329
Elisæus.	31. 33	Exarchatus. 336. 97. 98	
Embda.	569	Excelsa.	35
S. Emmeramus.	99	Exemtio.	428
Ennius.	290	Exodus.	19
Enoch.	5	Expeditiones sacræ.	131
Envoyè.	404		

Index.

F.

Fabii.	272	Franci	316
Fabius Maximus	277	Franciscani	138 156
Fames ingens.	33. 47	S. Franciscus de Paula	
Fasces Rom	592		157
Fausst-Recht.	369	Franconicus circulus	526
Festa Sanctorum	67	Fretum	482
Feuda	345	Fridericus Barbarossa	127
Finnia	549	Frisia	509
Flagellantium Secta	144	Frisinga	99 520
Flamines	590	Fürstenberg Card.	382
Flandria	491	Fulda.	506
Florentia	388 534	Funditores	583
Florus Histor	318	Funeris ritus.	590
Franche Contè	381		

G.

Galea	582	Germani : vide Cimbri ;	
Galenus	317	Teutones ; Helveti ;	
Galli Romam capiunt	273	Franci ; Belgæ ; Lan-	
subiguntur 281. Fidem		gobardi &c. Ad fidem	
suscipiunt. 81. Gallica-		conversi. 97. Reges	
næ Ecclesiæ libertas.		eorum. 351. Germa-	
129. Res cum Germa-		niæ descriptio.	483
nis. 381. 458. Fœdera		Gerson	402
381. 3826. 38. 458.		Gibellini	128 355
Galliæ descriptio. 540.		Gibraltar	385
S. Gallus	98	Giezi autor Simoniaë	32
Gandavum	493	Gigantum fabula	9
Gedeon	23	Globi mathematici expli-	
Gefürstete Graffen	430	catio	469 &c.
Geldria	492	Glossariæ Inf.	548
A. Gellius	318	Glossæ	121
Gendt	493	Gnostici hæret.	73
Genfericus	326	Goa	560
Geographia	461	Golfo	482
S. Gerardus	130. 145		

Gon.

Index.

Gonzagæ.	490	Grammaticum scripsit Cas-	
Gotthi.	325. 332. 337	fiodorus 94. Smarag-	
Gracchus.	283	cus.	121
Gradus Mathematici.	467	Gran.	487
Græcia. 240. 553. Græ-		S. Gregorius Mag.	94
cum Schisma. 118.		Gretferus.	219
152. 321. <i>vid.</i> Orien-		Groenlandia.	448
tales. Græci sollicitan-		Grotius.	220
tur à Lutheranis. 202.		Gualbertus.	137
Græca literatura.	152	Guelphi.	128. 355
	484	Guido Aretinus.	146
Græcium.		Guld.	505
		Gustavus Suec. R.	197

H.

Hæresis. 71. 74. 227. &c.		Henoch.	5
quomodo ei obvian-		Henriciani hæret.	142
dum?	389	Henricus auceps.	352
Haffen.	482	Henricus VIII. Angl.	203
Hafnia Copenhagen.	547	Hnracitus.	260
Hannibal. 276. ad portas.		Hessen.	507
	277	B. Hermanus contractus.	
Hannonia.	492		146
Hannoverana Stirps. 510.		Hermanstätt.	487
Elect. 386. Contro-		Hermolaus Barbarus.	402
versia officii.	432	Herodes.	44. 45
Hanseaticum fœdus.	438	Herodotus.	261
Hassia.	507	Heruli.	331
Hebræi 10. 14. Lingua		Hibernia.	546
eorum 9. Litteræ. 41.		S. Hieronymus.	93
<i>vide</i> Judæi.		Hieronymitani.	156
Hebrides Inf.	546	Hippocrates.	261
Helena.	242	Hirsfelda.	506
Heliogabalus.	307	Hispaniæ regnum	338.
Heli.	25	à Mauris purgatum.	154.
Helveti.	282. 531	ad Austrios venit.	177.
Helvidius hæret.	89	ad Andegavenfes.	383.
Hennegau.	492	ejus descriptio.	536

Index.

Hollandia.	528	Hospitalarij Equites.	137
Holmia.	549	HS. Sestertius Romanus.	
Holfatia.	511		595
Homerus.	263	Hungari 130. 378. 380. ad	
Homo novus.	593	Austrios. 379. Descri-	
Honorius Imp.	323	ptio.	486
Horatij fratres.	268	Hunni.	343
Horatius poëta.	295	Hunniades.	402
Horizon.	470. 478	Huffitæ hæret.	155. 160

I.

Jacob Patriarcha.	12. 13.	Immediatus Status Impe-	
	16	perii.	427
Jacobus Angliæ R.	210	Imperatoris Electio.	313.
Janizari.	556	367. 422. Potestas.	368.
Janfenius. 167. 215.	219	424. Insignia.	423.
Janus clausus.	588	Maximæ	455
Japonia.	560	Imperium Romanum. vide	
Jaurinum.	487	Roma : Divisum.	321.
Iberia.	81	&c. Extinctum in Oc-	
Iconoclastæ hæret.	104	cidente.	327. Restitu-
Idolorum Origo.	9	tum.	107. 348. 364.
Jejunium.	71	370. Describitur.	423.
Jephte.	24	Circuli Imperij.	435.
Jeremias.	37. 39	Comitia. ibid. Tribu-	
Jerosolymæ excidium	46.	nalia.	439. Cancellaria.
Regnum.	131	445. Leges.	446. 449.
Jesuitæ. vide. Societas		Amplitudo, vires.	450.
Jesu.		Præensiones.	Maxi-
S. Ignatius Loyol.	170	mæ &c.	453
S. Ildephonfus.	105	Index librorum prohibi-	
Imaginum cultus. 68.	102	torum.	165
	104	India, vid. America.	562.
Imagines majorum.	593	130. Orientalis.	560

Index.

Indulgentiæ.	134. 177	Ispahan.	559
Ingria.	552	Israëlitæ. 19. 23. 30. vide	
Innspruck.	485	Judæi.	
Insula	481	Isthmus.	481
Insulæ.	493	Italia. 266. 533. Impe-	
Intercalatio.	605	rium relinquit. 351.	
Intercessio tribunitia.	592	369. 371. An jure sit	
Interim liber.	191	Pontificis? 361. Gallis	
LXX. Interpretes.	41	erepta.	385
Interregnum Occidentis		Jubilæus annus. 130. 134	
Maximum. 331. Ma-		Judæ regnum. 30. 35	
gnum.	357	Judæi. 16. 38. &c. 47. 51	
Investitura. 140. 354		Judas Machabæus.	43
Joannæ Papissæ fabula.	108	Judenburg.	484
Joannes Austriacus. 392		Judicium Imperiale Auli-	
S. Joannes Chryosto-		cum. 377. 439. Came-	
mus. 92. Damascenus.		ræ Imp.	441
105. Nepomucenus.		Judices Israëlitæ.	23
	155	Juliacum.	505
Joannes Leidenfis.	187	Julianus annus.	605
Job.	16	Julianus Apostata.	322.
Joël.	36		83
Jonas.	33	Sub Jugum mittendi mos.	273. 274
Joseph Patriarcha.	14	Jugurtha.	282
Josephus Histor.	46	S. Jvo.	401
Josue.	22. &c.	Jus Canonicum. 135. Ci-	
Jovinianus hæret.	89	vile. 345. Publicum.	
Maac.	12	422. Jus Sacrorum. 408	
Maïas.	36	S. Justinus.	75
S. Isidorus.	105	Justinus Histor.	318
Islandia.	548	Justitia.	417
Ismaël.	11	Jüttlandia.	547

K.

Kärnthén.	484	Kraiß. Tag.	434
-----------	-----	-------------	-----

T t 2

L. La-

Index.

L.

Labacum.	485	Lithuania.	550
Labyrinthus.	600	Litura.	571
Lacedæmonij.	242	Livius poëta. 290. Histo-	
Landfriden.	377	ricus.	295
S. Lanfrancus.	145	Livonia.	379. 551
Langobardi.	334	Londinum.	545
Lapides ab urbe.	602	Longobardi.	334
Lapponia.	549. 552	Loth.	11. 12
Latitudo regionis.	476.	Lotharingia.	350. &c.
	471	541. ad Circulum Rhe-	
Latium.	265	ni superioris pertinet.	
Latinum idioma.	372.		508
	572	Lublinum.	550
Legati.	414	Lucanus.	315
Leges fundamentales.	413.	Lucernam olere.	262
Imperij.	446. 449	Lucifer.	4
Legio.	580	Lucretia.	270
Joan. Leidenfis.	187	Lucretius.	290
Lembergum.	550	Ludovicus Bava.	157
Leuca.	480	Pius. 349. Badensis.	
Leuctrica pugna.	251		381. 384
Levitarum decimæ.	20	Lunam habitari.	254
Lex agraria, frumenta-		Ejus motus.	465
ria &c. 283. Naturæ,		Lupercalia.	589
Gratiæ.	50	Lusitania.	539
Liberti.	594	Lutherus. 176. &c. Bel-	
Liber unde dictus.	570	lum Turcicum ciet. 169	
Libri hæretici. 399. pro-		Lutherani <i>Protestantes.</i>	
hibiti.	165	188. Calvinianos sibi	
Libra cœlestis. 472. &c.		jungunt. 193. Græcos	
Liga Catholica.	193	sollicitant.	202
Limburgum.	492	Luxenburgum.	492
Linguae variæ. 8. 9. 572		Lyceum.	256
Literæ. 567. Moratoriæ.		Lycurgus.	242
	425	Lyfippus.	265

M. Ma-

Index.

M.

Mabillon.	222	Mahildis Comitissa.	125
Macedones.	243. 246	Mathusalem.	5
Macchabæus.	43	Matricula Imperij.	435
Madame d' Orleans	382	Maultaschia.	497
Mæcenæ.	296. 301	Maari ex Hispania pulsi.	154
Mähren.	494	Mauritius Saxo.	189
Magdeburgum.	197	Mausoleum.	600
Magellanes.	402	Maximilian. I. Imp.	377
Magister Sententiarum.	135	Maximilian. I. Bavarus.	194. &c.
Magistratus Romæ.	591	Medicinæ inventio.	577
Mahomet. IV.	557	Mediolanum.	34. &c. 490
Mahumedes.	101	Medorum Imperium.	234. &c.
Majestatica jura.	400	Megalopolis ,	Medlen-
Majores Domûs.	347	burg.	511
Mattheser.	137	Melanchthon.	214
Manichæi hæret.	87	Melchisedech.	10
Manipulus.	581	Melitenfes Equites.	137
Manna.	19	Hugo Menardus.	220
Mantua.	376. 490	Menecrates medicus.	261
Manutius.	218. 404	Meridianus circulus.	471
Mappæ Geograph.	477	Merovæus.	347
Maratonia pugna.	239	Metempſichosis.	253
S. Marcellinus PP.	61	Metensis Episcopatus.	506
Marchionatus.	352	Mezgeri Theologi.	221
Marggraffen.	430	Micheas.	36
Maritima potentia.	418	Militum delectus.	419
Marius Cof.	281	Militia Veterum.	580. &c.
Marleboroug.	384	Milliare.	480. Romæ.
Maro Virgilius.	294		602
Martialis.	316	Milo.	293
S. Martinus.	90		
Martyrum tormenta.	63		
Mastricht.	493		

Index.

Miltiades.	239. 250	Moneta Romæ.	594
Ministri publici.	414	Moneta Imperij.	425
Minorica.	385	Moravia.	494
Minoritæ.	138	Morea.	387. 553
Minuta Mathematica.	467	Morlachia.	488
Miræus.	220	Moscovia.	552
Joan. Picus Mirandulanus.		Moses.	17. &c.
	163	Motus cœli.	465
Missio militaris.	585	Münsterischer Frieden.	199
Mithridates.	248. 282	Mundenſe prælium.	287
Mobile præmum.	465	Epocha <i>Mundi</i> conditi.	
Modena.	535		607
Moguntinus Elector.	502	Mundus conditus. 1. Ejus	
Mogolis Imp.	560	constitutio Mathemati-	
Moldavia.	553	ca.	470. 480
Molinos hæret.	167. 216	Mundi septem miracula.	
Monarchia quid?	406.		599
Quatuor hætenus.	39.	Municipales civitates.	431
	40. 231.	Murmuris pœna.	20. 21
Monasteriensis pax.	199	Musculus hæret.	214
Monastica vita.	86. 174.	Musica.	578
<i>Vid.</i> Religio.		Mutina.	535

N.

Naaman.	32	Naulus.	591
Nabuchodonosor.	38. 40.	Naupactum.	337
	235	Nauplia.	553
Nadab & Abiu.	20	Neapolis.	353. 489. 358
Nadir punctum.	470	Negroponte.	553
Nahum.	36	Neoburgi ducatus.	504
Namurcum.	492	Neopalatinatus.	524
Nannentenſe edictum.	214	Neriani Clerici.	172
Narſes.	334	Nero.	302
Naffovii Principes.	507	Neufchâtel.	517
Natalis Comes.	404	Neutralitas.	421
Navigationses.	418	Nicænum Concilium I.	85

S. Ni-

Index.

S. Nicolaus.	90	Norvagiæ descriptio.	
Niderland. <i>vid.</i> Belgium.			547
Ninive.	33. 233	Notarii.	434
Nobilitas libera Imperii.		Novatiani hæret.	73
	431	Novogardia.	552
Noë.	5	Novus orbis.	377. 168
Nomina Romanorum.	603	Nox. <i>vid.</i> Dies.	
S. Norbertus.	138	Numa Pompilius.	268
Normanni. 116. 358. &c.		Numantia.	281

O.

Obsidionis modus Roma-		Orcades Inf.	546
nis.	584	Ordines Romanorum ci-	
Occidentis Imperium	324.	vium.	593
<i>vid.</i> Imperium. Ocea-		Orientis Imperium.	324
nus.	481	Orientalis Ecclesia.	60.
Odoacer.	331		68. 118
Oecolampadius.	214	Origines.	76
Oenipontum.	485	Ormus.	559
Offen.	487	Oseas.	36
Officia Imperii.	432	Osiander hæret.	214
Officiarii reipubl.	414	Ostendanium commercium	
Olympiadum epocha.	608		388
Olympias Mater Alexan-		Ostracismus.	241
dri.	243. 245. 246	Ostrogothæ.	332
Oratorii Congregatio.		S. Otto. Bamberg.	130
	172	Otto I. M. Imper.	352
Orange , Arausionensis		Ottocar Boëm. R.	371
Ducatus.	518	Ovatio Rom.	587
Orbis V. Mundus. Or-		Ovidius.	295
bis conditi Epocha.		Ab Ovo ad mala.	599
	606	Oxonium.	549

P.

Pacu.	552	Pacuvius	290
		T t 4	Palæ-

Index.

Palæstina.	131	Patrimonium Petri.	125
Palatini Comites.	434.	Paulani.	157
442. Electores.	504.	Paulus ICtus.	318
Officium 433.	Palati-	Pausanias.	317
natus Superior ad Ba-	varos. 380.	Pax quomodo fiat?	421.
Palatinatus	Novus. 521.	Publica. 377.	432.
Palatinæ	Turbæ.	Religiosa. 191.	West-
	194	phalica. 199.	Rysvi-
Palermo.	489	cenfis. 201.	383.
Pallium.	596	Aquisgranensis.	381.
Palmata toga.	597	Neomagenfis.	381.
Paludamentum.	597	Ultrajectina. 386.	Bad-
Pannonia.	343	denfis. 386.	Viennen-
Panormitanus. 162.	402	fis 388.	Carlovicenfis.
Panormus.	489	381.	Paflorovicenfis.
Pantheon.	96	387.	
Papæ nomen.	58	Pecunia Rom.	594
Papinianus ICtus.	318	Pedemontium.	340
Papyrus.	570	Pelagius hæret.	90
Paradifus.	2	Pella Alexandri patria.	
Paralleli.	467		243
Paris.	242	Peloponnefiacum bellum.	
Parifinæ nuptiæ.	213		242. 387
Parlamentum Angl.	545	Pengala.	560
Parma.	535	Peninfula.	481
Parma fcutum.	582	Pergamen.	570
Parrhafius.	264	Pergami regnum.	248.
Partage Tractat.	383		281
Parthicum regnum.	249	Pericles.	251
Pafcha. 19. 60. 68		Peripatetici. 276.	575
Paflorovicenfis pax. 387.		Perfarum Monarchia.	236
	472	Persiæ descriptio.	558
Paflavienfis tranfactio. 190		Perfecutiones. 62.	&c.
Patres confcripti.	593		226
Patriarchatus.	62	Persius.	315
Patricii Romæ.	593	Petalus.	596

Index.

Petavius.	220	&c. Romani Imperii.	
Petersburg.	552	311. 328. 345. 361.	
Peterwardein.	488		455
Petrarcha.	162 402	Poloni.	115. 353. 354
Petronius Arb.	315	Poloniæ descriptio.	550
S. Petrus	59	Pomerani.	130
Petrus Leonis.	126	Pompejus.	285
Petrus Martyr hæret.	214	Pomponius Jctus.	318
Pharamundus.	347	Pontanus	405
Pharao.	19	Pontifices Romani.	58
Pharalica pugna.	286	224. aliqui minus bo-	
Philosophi nomen	253	ni. 110. Avenionem	
antiqui.	574	secedunt. 148. an	
Philo.	314	jure teneant Italiam ?	
Phodias.	263	361. Autores restaura-	
Philippicæ orat.	262	ti Imperii. 364. 370.	
Phocion.	259	an sint supra Imperato-	
Photius schismat.	119	rem ? 409. De iis obser-	
Piarum Scholarum Patres.		vanda.	224
	172	Ponti regnum.	248
Pic is Mirandulanus.	163	Populi vitia.	416
	402	Porphyrius Philos.	318
Pictoria ars.	579	Perfena.	272
Pilum Roman.	582	Porto Mahon.	386
Pindarus.	263	Portugall.	539
Pipinus.	347	Portus.	482
Planetæ.	466	Posonium Pressburg.	486
Plato.	255	Posnania.	550
Plautus.	290	Postæ.	305
Plebis natura.	416	Præcepta Decalogi.	20
Plenipotentarius.	414	FF. Prædicatores.	138
Plinius.	316	Præmonstratenses.	138
Plutarchus.	317	Prætendent.	211
Pœnitentia.	70	Prætexta.	596
Poli mundi.	464. 470.	Prætorianus miles.	581
Ang. Politianus.	403	Praxiteles.	264
Politicæ principia.	406	Pressburg.	486

Index.

Preussen.	517	Promontorium.	481
Primæ preces.	424	Propositiones damnata.	173
Primipilus.	581	Protestantes.	188
Primogenituræ jus.	12	Protogenes.	264
Primum mobile.	465	Ptolemæus.	317
Principes an possint de sacris disponere ?	408.	Ptolemæus Rex.	42
an lege teneantur ?	413	Punica Bella Rom.	275
Prinz Louis. Vid. Ludo-		Pylæ.	481
vicus Badensis.		Pyramides.	247. 600
Principum Imperii colle-		Pyrrhonismus.	578
gium.	430	Pyrrhus.	274
Priscianus.	346	Pythagoras.	253

Q.

Quadragesima.	71	Quietistæ hæret.	157. 216
Quadruple alliance.	387	Quintilianus.	316
&c.		Quirinus, Romulus.	268

R.

Raab.	487.	471	Regimentum Imperii.	229
B. Rhabanus.		121	Regulus Cos.	275
Raphaël pictor.		404	Reichs-Abtschid.	439
Rastadii pax.		386	Cammer-Gericht.	441
Ratisbona.		523	Hofstrath.	377. 439
S. Raymundus nonnatus.		147	Reichs-Tag.	437
Rebelliones.		429	Reichs-Stadt.	411
Recessus Imperii.		439	Religio veteris testamenti.	
Regalia.		413	49. Vera necessaria, uti-	
Regaliæ controversia.		129	lis &c.	407
Reges Româ pulsi.		270	Religiosi ordines.	56
Regia potestas.		232	Religiosa Pax.	191
			Reservata Cæsaris.	424
			Resi-	

Index.

Religentes.	414	Romanorum Sacra.	588
Respublica.	406	Magistratus.	591. Mili-
Restitutorium edictum.	196	tia.	580. Moneta.
		Vestes.	596. Convivia.
Revalia.	552	598. Nomina.	603
Reunions-Cammer.	381	Romanzen.	369
Rex primus.	233.	Romulus.	267
Romanorum.	426. Germaniæ.	Romulus ultimus.	327
	351	Rostra fori Romani.	272
Rheede.	481		602
Riga.	552	Rothwilanum	Judicium.
Ritus Veterum.	567. &c.		444
Ecclesiæ.	66. 84. 102.	Rudolphus Habsburg.	370
Roboam.	30	Ruffinus.	329
Romæ amplitudo &c.	601	S. Rupertus Episc.	99
Historia ante Romulum.		Abbas.	146
265. Romana Monar-		Rustici tumultus.	185
chia.	300. 312.	Russia. <i>Vid.</i> Moscovia.	
Romani civis jura.	311. eo-	Stüffel, Insulæ.	493
rum classes.	593	Rysvicensis pax.	201. 383.

S.

Sabaudia Savoyen.	340.	Salvus conductus.	415
386. 387. 535. pertinet		Samaritæ.	34
ad Circulum Rheni su-		Samoieda.	552
per.	508	Samson.	24
Sabbathum.	4	Samuel.	25
Sacerdotum decimæ.	20	Sanctorum festa.	67
Sacramenta.	55. &c.	Sangiaci.	555
Sacrorum Jus.	408	Sannazarius.	404
Sagum.	596	Sapientes septem.	252
Salii Sacerdotes.	590	Saporis persecutio.	82
Salisburgum.	99. 520	Sara.	11
Sallustius.	295	Sardanapalus.	234
Salomon.	27. &c.	Sareptana mulier.	31
		Sar-	

Index.

Sardinia.	387	Semiramis.	234
Saturnalia.	588	Senatorius Ordo.	593
Saturnus.	466	Seneca.	303. 314.
Saul.	25	Sententiarum libri.	135
Saxoniae Electoratus.	375	Septem Dormientes.	64.
	512	Septem mundi mira.	599
Scaliger.	218	Septuaginta Interpretes.	
Scapulare.	139		41
M. Scævola.	272	Serpens in Paradiso.	3
Scanderbeg.	403	Æneus Mosis.	21
Sceptica Philosophia.	577	Sertorii bellum.	284
Schellenberg.	385	Servia.	488. 554
Schlesien.	494	Servile Bellum Rom.	283
Schisma. 117. Græcum.		Servitæ.	139
118. Sacerdotii & Im-		Sestertius Rom.	595
perii 128. 140. 157.		Sfondraci Card.	221
Pontificium maximum.		Sfortia.	490
149. Anglicanum.	203	Sibenburgien.	488
Schmalcaldicum fœdus.		Siberia.	552
	188.	Sibylla Erythrea.	37
Schwepermanus.	373	Sicilia.	489. 386
Scipio Africanus Major.		Siculæ Vesperæ.	129. 360
277. 289. Minor	279.	Signa cælestia.	472
	892	Signa militaria.	581
Sclavi. 360. Sclavonia		Silesia.	494
	488	Silius Italicus.	316
Scotia.	545	Silvius Rex.	267
J. Scotus.	147	Simon Magus.	72. Simo-
Scriptura veterum.	568	nia.	72. 32.
Scutum.	582	Sinæ descriptio.	559
Scythæ qui dicti?	342	Sinus maris.	582
S. Sebastianus.	77	Sixtus Senensis.	218
Secularis potestas.	408	Smirna.	554
Secures Rom.	592	Soccus.	597
Seditiones.	420	Societas Jesu.	170
Selimus I. II.	557	Socrates.	254

Soczo-

Index.

Soczovia.	553	Stockholm.	549
Sodoma.	11	Scoici Philosophi.	576
Solidus, moneta.	595	Stola.	597
Solis motus.	465. &c.	Strabo.	314
Solinus.	314	Strada.	220
Solisbacum.	505	Strassburg. Vid. Argen-	
Solmisatio.	146	toratum.	
Solon.	241	Strigonium, Gran.	487
Solstitium.	473	Stuarti Reges.	207. &c.
Solymanus II.	557	Styria.	484
Sophia.	554	Subofficarii Imperii.	432
Spahis.	556	Successions-Krieg.	383
Sueciæ descriptio.	549	Sueci. 115. bellum tricen-	
Sparta.	242	nale.	196
Sphæra octava.	555. 472	S. Suitbertus.	99
Spirensis Episc.	506.	Sultzbach.	521
Spitzberg.	548	Suetonius.	318
Stadium.	48c	Suevi. 339. 372. Circulus	
Stapula.	425	Suevicus.	523
Status Ecclesiæ.		Summa D. Thomæ.	135
Status Imperii.	427. 368	Supplicationes Rom.	586
371. 374.	Maximæ	Sylla.	284
Statuum.	458	Sylvius Rex.	267
Steila Jacob.	21	Symbolum Nicænum.	85
Stenmarck.	484	Synagoga.	51
Stilico.	325	Syracusæ.	261
Stilum vertere.	571	Syriæ regnum.	249. 554.

T.

Tabulæ Mosis.	20	Tartaria.	554
Tacitus Hist.	317	Tartari Morduenfes & Cze-	
Talentum.	595	remenfes. Circassi. Na-	
Targovifum.	553	gentenfes. Wogulen-	
Tarquini Reges.	269	fes.	552
		Budzia-	

Index.

Budziacenses.	553	Tiro.	291
Tartaria minor.	554	Tirolis.	485
Tassilo.	348	Titulus Cardinalitius.	59
Taurinum Turin.	385	Toga.	596
Teckelius.	380	Tolosanum regnum.	338
Templarii Equites.	137	Topographia.	462
Templum Salomonis	28	Torneamenta.	352
&c. 38. 41. 43. 44. 47.		Tostatus.	162
48.		Totilas.	334
Tergesta.	484	Trabea.	596
Terrullianus.	76	Trajanus Imp.	305
Tessera milit.	584	Transilvania.	487
Testamentum vetus & no-		Trevirensis Elector.	503
vum.	51	Triarii milites.	580
Unde Test.	209	Tribuni plebis. 342.	592
Testudo milit.	584	militum.	580
Teutonici Equites.	138	Tribus Judaicæ. 16. Ro-	
Thaboritæ hæret.	161	manæ.	594
Theatini.	170	Triclinium.	598
Thebæ.	244	Tridentum.	485
Themistocles.	250	Tridentinum Concilium.	
Theologia Scholastica. 134			192
136. 172.		Triest.	484
Theodoricus R. 331. &c.		Trinitarii.	138
Theodosius M.	323	Tripolis.	555
Theophrastus Paracelsus.		Trithemius.	163
	391	Triumviratus Syllæ.	284
Thermopylæ.	239	Cæsaris. 285. Augusti.	
Thessalonica.	553	299.	
S. Thomas Aquinas.	147	Triumphus.	311. 586
Thomas à Kempis.	163	Troja.	242
Thracia.	554	Tropicus cancri & capri-	
Thucydides.	261	corni.	478
Timantes pictor.	264	Tunis.	555
Timon Osor hominum.		Turcæ. 101. 102. 169.	
	260		

Index.

Bellum Turcicum I.	379	Tycho Brahe.	405
II.	380.	Typographia.	376
III.	381.	Tyrannis.	406
IV.	387.	Tyrus.	245
Turcici Imperii	543		
descriptio.	581		
Turma.			

V.

Valachia.	554	Vinea militaris.	584
Valla.	163	Vini cultura.	8
Vallumbrosani.	137	Virgilius Maro.	294
Vandali.	338	Virgilius Polydorus.	218
Veneti.	535	Visigothi.	337
Vendôme.	384	Visirius &c.	555
Vesperæ Siculæ.	129	Vittæ.	597
Vesta, Vestales.	589	Ludov. Vives.	219
Vestes Romanorum.	596	Ulpianus.	318
Vesuvius.	589	Ultrajectum.	386
Viæ Romanæ	602	Umbo quid?	582
Vicariatus Imperii.	433	Unigenitus constitutio, PP.	
Vicini observandi.	416		167. 215.
Victor Aurelius.	330	Unio protestantium.	
Vienna.	483. 37. 380		193
Vigilantius hæret.	90	Volaterranus.	404
Villeroy, Villaregius.		Upsala.	549
	384. &c.	Utrecht Fried.	386
Vindocinensis, Vendôme.		Vulgi indoles.	416

W.

Waldenses hæret.	143	S. Wilibaldus.	100
Walliæ ducatus.	529	Windischmarck.	485
Wandali.	338	Winterkönig.	195
Warsovia.	534	Wittelspachii.	356
Wenceslaus.	374	Wolffenbüttl.	512
Werda Danubica.	380	Wormatia Episc.	505
Westphalica pax.	199	Würtemberg.	525
Wiclefus hæret.	158		

X. Xan-

Index.

X.

Xantippe.
Xenophanes.
Xenophon.

255	Xerxes I.	239
253	Ximenes Cardin.	217
261		

Z.

Zapolia.
Zeelandia Inf.
Zenith punctum.
Zeuxis.

378	Ziska rebellis.	155
547	Zodiacus.	471
270	Zona temperata ,	&c.
264		474

F I N I S.

ERRATA.

<i>pag.</i>	<i>lin.</i>	
389.	<i>antepenult.</i>	<i>prædii - - prædis.</i>
390.	26.	<i>Sigismundi, deleatur comma.</i>
—	27.	<i>Annam - - Anna.</i>
392.	18.	<i>extortere - - extorsere.</i>
—	23.	<i>jurarant - - jurarunt.</i>
—	24.	<i>tecta - - tuta</i>
—	25.	<i>Budissa - - Budissam.</i>
—	33.	<i>ediderat, adde: commentavit.</i>
		<i>Facile perpulere & aspectus.</i>
395.	3.	<i>Angli - - Anglis.</i>
—	<i>antepenult.</i>	<i>vendita - - venditus.</i>
396.	32.	<i>progressu, cum - - progressurum</i>
		<i>Austriacum.</i>
398.	17.	<i>detentibus - - dedentibus.</i>
—	32.	<i>ubique - - utrique.</i>
400.	26.	<i>eruunt - - exuunt.</i>
457.	<i>ult.</i>	<i>auxilio - - auxilia.</i>
565.	<i>post lin. 17.</i>	<i>Et Academiam Erfordensem</i>
		<i>addatur, Academia Erlangen-</i>
		<i>sis erecta per Carolum VII.</i>
		<i>Imperat. a. 1743. in ditione</i>
		<i>Marchionis Culmbacensis.</i>

Desing, Anselm,

Anselmi Desing Compendium eruditionis complectens historiam sacram et
profanam, politicen et iuris publici adumbrationem ...

Ingolstadium 1746

H.un. 149

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10031661-6

VD18 12046523-002